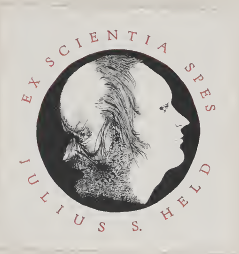
P. 15

1,200

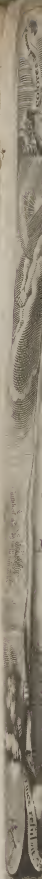
52 emblems

1st edition!

p. 432 (Emblem No. 48)
blank space

Cet ouvrage eut un grand nombre d'éditions ; celle-ci est la 1ère il y eut sept autres dont une Amst. 1655 2 vol. in-12. une Antverp. Cnobbarus, 1657. in f° 2 vol. la 5e édon revue par l'auteur, Coloniae, Joan. Busaeus, 1655, in 4°. La 6e ibid. id. 1658-7. 2 vol. f°. Il y en a une édon en 4 vol. in-12. Coloniae, Jac. à Meurs, 1655-59. Mr P. Lacroix en possède une édition en 2 vol. in 8°. La 1re partie fut défendue à Rome le 2 Juillet 1686. Une 3e partie fut donnée par l'auteur sous ce titre : Lucis Evangelicae sub velum sacrorum emblematum reconditae pars tertia, hoc est coeleste Pantheon, sive coelum novum in festa et gesta sanctorum totius anni selectâ historiâ et morali doctrinâ variè illustratum. in f° Coloniae, Busaeus, 1657. réimpé par le même à Anvers, 1658, in 4° 2 vol. Amst. 1659 in 8°. — Voyez Sequoy, Histoire littéraire et les frères de Backer. Bibliothèque des écrivains de la Comp. de Jésus.

Viduam

ANTVERPIÆ,
Apud Viduam et Hæredes Ioannis Cnobbari. M.DC. XLVIII. 1648

EMBLEMA I.
IN STRENAM.
Annos æternos in mente habui. Psal. 67.

ANNVLVS ANNVS.

Annulus Æternitatis, non tam manu, quàm mente volvendus, in annulari horologio effingitur.

§. I. *Annulus Æternitatis apprehendi potest, comprehendi non potest.*

§. II. *Cursus vitæ nostræ ad annulum Æternitatis dirigendus.*

§. III. *Præ annulo Æternitatis omnia humana, vt vana ac momentanea despiciuntur.*

§. IV. *Annulus Æternitatis contra omne lethale virus, præsens amuletum.*

Annos æternos in mente habui. Psal. 67.

Plin l. 37. in procem. PLINIVS ille, qui præ cæteris naturas rerum pleniùs ac planiùs septem & triginta libris complexus est, originem annuli deducit à Prometheo, qui dum catena ferreâ caucaso alligatus esset, Iupiter captivos suos revisens, Prometheum supplicem, ac multis rogantem solvit, & libertati restituit, hoc pacto: ut è catenâ, annulum ferreum digito insertum, cui è caucaso pro adamante, frustillum inerat, perpetuò gestaret, eumque quoties adspiceret, toties æternæ captivitatis sibi debitæ, ac libertatis restitutæ recordaretur. Mortales omnes, nedum natos, æterno exilio damnatos, aliquando Deus misericordiarum, oriens ex alto visitavit, ac è gravissimo stygii tyranni jugo, in nouæ libertatis statum revocavit, ut rectè magnus Gregorius, sedentibus in tenebris & in umbrâ mortis. *Greg hom. 8. in Evang.* *iste jam apparuit, qui electos suos adscribit in æternitate*; beatæ nempe illius *æternitatis candidatos* constituens, ut Tertullianus loquitur, *Lib. 2. de Resurr. carn.* hac tamen lege, ut semper, non tam manu, quàm mente annulum circumferamus, qui annos æternos, non obscuro Ægyptiorum hieroglyphico, sed manifesto Christianorum symbolo, assiduo volvendos commoneret.

Etenim ut anno cum annulo vocis, ita & veritatis non exiguam affinitatem esse, vel ex nominis ethymo Varro omnium facilè acutissimus, & sine ullâ dubitatione doctissimus, (ut loquitur Augustinus) *S. August. de civit. l. 6. cap. 2.* declarat, dum ait: *Vt parvuli circuli annuli, sic magni dicebantur anni.* Quod ipsum confirmat S. Isidorus: *S. Isidor. l. 5. origin c. 36.* *Annus, inquit, dictus, quia mensibus in se recurrẽtibus volvitur, unde & annulus, quasi annuus, id est, circulus, quòd in se redeat.* Hinc Græci vocant ἐνιαυτὸν, velut redeuntem in seipsum; quibus concinit Poëta: *Virg. 2. Georgicor.*

In se sua per vestigia volvitur annus.

Vbi desinit, illic in se rursum revolvitur: & sic semper itur, & reditur in orbem: quod sapienter Sapiens expressit Ecclesiastes 1. *Oritur sol & occidit, & ad locum suum revertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu: pergit spiritus & in circulos suos revertitur.* In dies sol circulum conficit, ut in dies æternitatis recordemur: in annos singulos decursu Zodiaci ambitu, perfectum nobis annulum exhibet; octavus verò cælorum orbis, licet quotidie primi mobilis raptu circumvolvatur, suo tamen motu testudineo, non nisi singulis triginta sex millibus annorum, in orbem plenè circumgyratur: & hoc temporis spatium, *annum Platonicum, annum Magnum* appellarunt. O annum verè magnũ 36. millium annorum! si hi in tormentis acerbissimis exigendi, ô annum clamabunt miseri inferi *æternum*! ô annulũ omni fine & termino carentem! ubi enim hic annus magnus revolutus fuerit, rursus alter orietur, & sic annus in morem annuli,

Volvitur & volvetur in omne volubilis ævum.

Hunc vobis annulum nobiles, plebei, opulenti, inopes, conjugati, cælibes, juvenes, virgines (omnes enim ut video nunc annulis ducimini) hunc, inquam, annulum æternitatis, ad quam tenditis, quam intenditis, in strenam, *in monumentum & pignus amoris* ÆTERNI, *Virgil. l. 5. Æneid.* nunquam annulandi, quẽ cum IESV vestro inire debetis, consecro, confero, & annulari digito insero, ut non tam digitos, quàm corda coronet; *Annulos* enim, inquit S. Isidorus, *primùm homines gestare cœperunt, quarto à pollice digito, quòd vena quædam usque ad cor pertingat.* *Isid. lib. 9. orig. c. 32.* Estote ergo prudentes sicut serpentes, qui caudam implexam ore tenentes, annulum signant, & annum significant *æternum*: in hoc circuitu prudenter ambulantes & novissima providentes; quo verò, *annos æternos* perpetuò in mente habeatis, annuli æterni naturam, vires ac pretium expendamus.

§. I. *An-*

§. I.

Annulus æternitatis apprehendi potest, comprehendi non potest.

DE hac si quæris quanta sit? Respondeo, si numero, aut mensurâ comprehendi posset, extra terminum non esset, atque adeò non esset æternitas. Metire ergo illam, si lubet, iterum & sæpius: post decem annorum Myriades, post centies millena millia myriadum, necdum finis, necdum medium, nihil dum de principio æternitatis diminutum est, nullis dialecticis argumentis, nec Arithmeticis numeris, nec Geometricis dimensionibus mensurari, vel ulla sui parte potest *æternitas*: expendi potest, comprehendi non potest. Ita sensit Hipponensis Antistes (qui inter magistros optimos à Cælestino papâ habitus est) dum ait: *nec putes quia verbis finitis finitur æternitas. Æternitas in verbo quatuor syllabis constat, in se sine fine est.* Ut tamen quoquo modo possumus, illam assequamur, Doctoris Angelici vestigiis insistamus, qui sic ait: *Sicut in cognitionem simplicium oportet nos venire, per composita; ita in cognitionem æternitatis, oportet nos venire per tempus.* Adi itaque & audi æternitatis contemplatorem, qui annos æternos in hoc annulo continuò volvendos describit:

Aug. in ps. 145. in fine.

S. Thom. 1 part. q. 10. art. 1.

Deaponte in Sapient. tom. 2. pag. 80.

Hic qui recurrit orbis
Dic annus annulúsve?
Est annulus per annos
Currens novos per annos
Menses, dies, & horas.
Qui carior sit auro,
Qui rarior smaragdo.
O si quid est saluti,
Omnes & hunc per annos,
Menses, dies & horas
Circumferant tenaci
Dextrâ simul sinistrâ;
Utrâque & aure gestent
Et ventilent in aurem.
Malim tamen perenni
Cor ambiat coronâ
Et corde tum revolvant:
Quos hîc revolvet annos,
Menses, dies, & horas,
Innexa secla seclis,
Bis, ter, quaterq; mille,
Et mille, mille, mille,
Ter millies quaterque
Et millies, & adde
Sex millies & ultra
Volvit redux tot orbes,
Tot annulus revolvet
Menses, dies, & horas,
Atque orbium tot orbes,
Totq; orbitas fugacis
Solis, rotasq; Lunæ;
Dum sera meta sistet,
Æternitatis unum,
Stabunt perenne punctum.

Hæc Doctissimi Sasbodi, juxta ac religiosissimi viri pia commentatio: ô quis par esse poterit æternitati? ô æternitas quàm longum crucias! ô æternitas quàm raró versaris in mentibus hominum! iterum dicó, quàm raró versaris in mentibus nostris, æternitas! O æternitas! cogito mille annos, cogito millies mille annos, cogito tot annorum millia, quot sunt momenta in tempore, à mundo condito usque ad ejus consummationem: & de æternitate nihil adhuc habeo. O æternitas! quis poterit æternitati par esse in tormentis? volo dicere, & nescio dicere. Quamdiu Deus erit Deus, tamdiu durabunt lamenta. Quamdiu istud erit? non est effari. Cogitari potest, explicari non potest, Unde magnus Gregorius: *Cùm homo de æternitate disserit cæcus de luce loquitur.* Et ut olim Simonides Hieroni, Regi Siculo respondit, quo plus de Deo cogitaret, hoc plus cogitandum occurrere; ita de æternitate sentiendum est. Sic non intelligendo, æternitatem optimè intellexit August. dum ait: *Quid appendis cum infinito quantumcumque finitum? decem millia annorum, decies centena millia, si dicendum est millia millium, quæ finem habent, cum æternitate comparari non possunt.*

Greg. l. 17. mor. c. 26.

August. in Psal 36. conc. 2.

Quid ergo est æternitas? quàm longa? quàm diuturna? quàm immensa? cogita mille cubos mille millionũ annorũ, hoc est, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena

millia annorum. Cogita inquam, tot annos in flammis transigendos, & necdum momentum decessit de æternitate: *numerus annorum ejus*, inquit Job, *inæstimabilis*. Ea superest æternitas gaudiorum beatis, & tormentorum damnatis: ô Jesu parce! ô Jesu dirige, in hoc bivio tam disparis æternitatis.

Iob 36.

Archimedis tempore nonnulli arbitrabantur numerum arenarum infinitum esse.

Numeroq; carentis arenæ,

Mensorem, ridebant, cum manifestò demonstret Clavius 52. characteres arithmeticos excedere numerum arenarum, quę universum hoc, ad concavum firmamenti oppleret; tametsi arenulæ tam exiguæ forent, ut decem millia, unum granum dumtaxat, papaveris, magnitudine adæquarent. Nunc si lubet, omnia folia arborum convertantur in folia chartæ, insuper extende *cælum sicut pellem* pergamenam, omnes pennæ volucrum aptentur in calamos, totum mare in atramentum, omnes cælestes intelligentiæ velociter scribentes, arithmeticis numeris hæc omnia explerint: innumeros numeros esse facultas omnis humana & angelica facilè concesserit; quos tamen Deus pares vel impares novit. Nunc tot mundos conditos contemplare, omnesque illos hoc universo, tantò capaciores, quantum unitas ab hoc innumerabili numero exceditur: atque illos mundos rursum solo cumulo arenarum oppletos; tum verò, ex tot tantisque tam immensis arenarum montibus, singulis mille millionibus annorum aviculam quampiã, unam arenulam rostro decerpere & auferre, quot myriades millionum labentur, quàm pugillum arenæ ex hoc cumulo sustulerit: & certum est tantos montes & colles, non modò minuendos, sed & penitus delendos esse; & his omnibus sublatis, quid randem solatii? quid spei damnatis affulgebit? quantum provecti in itineribus æternitatis? quàm propè à termino æternitatis? Eheu attendite mortales, post hæc tam longa, tam diuturna, tam immensa, tam immania tormenta, nil de æternitate imminutum, nil de tormentis immutatum: nam ut rectè

Horat, l. 1. ode 28.

Clavius in spheram ca. 1. sub finem.

Psal. 103.

Nazianz. *æternitas nec tẽpus, nec temporis pars ulla est.* Tantũque abest ut posthęc tempora, futurus sit tormentorum modus & finis, ut tunc dici possit, jam primùm incipit æternitas, tota est & superest ęternitas.

Nazian. orat. 38. in nat. Christi.

Est qui hos tam ingentes arenæ montes è ferro aut chalybe constare concipit, & singulis centurijs annorum, aviculam caudâ suâ leviter affricare: quot milliones annorum, & millionum revolutiones lapsuros credis, quàm ferreæ moles, & montes illi chalybei, detriti fuerint? quos tamẽ in æternitate tota, indubitatum est minuendos ac conterendos esse: juxta illud Prophetæ, *Contriti sunt montes sæculi, incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus.* Tunc æternitas damnatorum tam integra, ut puncto temporis, quoad inferna descenderunt; *Ardebunt miseri in igne æterno in æternum*, inquit Bernardus. Cujus ferrea pectora hæc cogitatio non emolliat? contemplare apertis cæli cataractis, & ruptis fontibus abyssi (ut in diluvio contigit) totum universum aquis submersum; ad hunc verò tam immensum Oceanum post annos mille dumtaxat, musca ad bibendum advolet: quantum arbitraris tenuissimo siphunculo haustura est musca in vices singulas? quando verò exhaustura hoc tam immane aquarũ pelagus? cum tamen finitum sit, aliquando finem habiturum est. *Veruntamen in diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt.* Solatio maximo damnatis foret Seraphici Bonaventuræ contemplatio: quæ est, si quispiam damnatorũ ita ploraret, ut singulis centenis annis non nisi unam lacrymulam funderet; hæ autem guttulæ tot annorum centurijs asservarentur, ut demum mare aliquod æquarent: Eheu quot annorum milliones erunt revolvendi, dum vel rivulus, ne dicã Oceanus, fiat? & tamen tunc verè dici poterit: jam primũ incipit æternitas. Sed fiat hoc iterum, & sępius, alius fluvius seu mare ex his tam raris & amaris guttulis colligatur, rursus eo tempore exacto verè dici poterit, jam primum incipit æternitas. Caino jam post 5. millia annorũ, quos ille transegit in loco tormentorum, tam integer superest annorum luctuosorum

Habacuc 3.

Bernar. lib. med. cap. 4.

Psal. 31.

Bonavent. de inferno cap. 49.

ctuoforũ numerus, ac fi hoc die in igneum illud ergaftulum defcendiffet. Fleverit hic infelix Cain aliquando amariffimum lacrymarum mare, nihil fpei affulgebit, æquè remotus à portu beatæ illius æternitatis. Hæc defperatio tormentorum omnium graviffimum affiduo voluptatis momentaneæ fectatores vivaci recordatione conficiet: poft tot annorum fpatia, quafi nihil de pœnis accifum fit, rurfus ab initio tormenta fubeunda fine fine, fine modo, fine termino in æternum. Hîc quandoque in tædio, in corporis animique conflictatione, in carcere, in cruciatu æternitatem nobis fingimus; eft qui menfes, qui annos complures lecto affixus contabefcit, heu quamdiu? heu æternitas, non femel ingeminat: & eheu ignorat quid fit æternitas! O breves nimiùm æternitates! eft qui tetro carcere, obfcuro antro ad decem, ad viginti annos continetur, centenos ille cõputat, noctem illam tam longam non femel æternam clamat; fed ignorat quid fit æternitas. Breves nimiùm æternitates! Æternitatẽ in fpecu fubterraneâ fe emenfum exiftimabat Pecchius Cifalpinus vir magnanimus, qui cùm iter faceret, à viro illuftri, cujus odium incurrerat, delatus in infidias & captus, inftar felis in faccum coniicitur, atque ita in hoftis fui caftrum deportatur: hîc in altum fœdumque antrum dejectus Pecchius, unico è fidioribus famulis confcio, eique cura ab arcis domino commiffa in dies fruftillo panis & pauxillo aquæ captivum aleret, vt fic vivendo, diu mori poffet. Interim Pecchius totis urbibus oppidifque quæritur, nufquam reperitur ipfe, fed jumentum quo ufus eft, fanguine nonnihil afpersũ: quocirca cædis fufpicione factâ, fedulò in homicidam indagatum: reperti funt duo, quibufcum aliquando rixatus fciebatur. Miferi tormentorum fævitie adacti, Pecchium à fe occifum faffi funt, reclamante confcientiâ. Sceleris damnati, alter gladio, alter laqueo addicitur, ita infontes ducti & trucidati funt. Interea in longâ illâ nocte captivus animam trahit, eâque moriendi ratione, novemdecim omnino annos tranfegit, quibus veftem non pofuit, fed totus computruit. O carcerem! ô cloacam! ô fufpiria! ô tormenta! ô noctem æternam! ô miferam æternitatem! Iam filii velut mortuo parenti parentarant; interierat jam totus etiam in memoriâ propinquorum Pecchius. Annis igitur jam novemdecim in hoc tetro ac diro antro exactis, arcis dominus captivi domini capitalis hoftis obiit, dilapfus famulus; quid nunc mifero fiet? fucceffor hæres ut caftrum in ampliorem nitorem inftauraret, & acceffionem ædibus faceret, hinc illinc muros deiici juffit: ventum eft ad hanc ipfam fubterraneam fpecum, quam nulla janua, fed foramen dumtaxat, idque anguftum aperiebat. Hîc exaudiri gemitus, hîc ex alto pectore fonare fufpiria; conterriti primùm, mox refumptis animis antrum laxatur, & ecce homo inftar ftygiæ umbræ apparuit, in globum quafi cõvolutus, à vertice ad umbilicum defluentibus capillis, unguibus ferarum in morem, horrendus: obftupuêre operæ ad hoc fpectaculum, undique velut ad Faunum aliquem, Satyrumve, aut fimile filvarum monftrum concurritur: prudentiores qui affluxerant, fuasêre hominem non ftatim aëri exponendum, ne vifus aut vitę ufum fubitâ mutatione perderet. Sic paulatim ad auram liberiorem educitur. Hîc plurimæ quæftiones velut ab inferis redivivo propofitæ, quis, quâ domo, quâ gente, unde illuc venerit, quando, quamdiu illic detrufus, quantum temporis in hac teterrimâ fpecu traduxerit? quid refpõfi hîc expectatis? nec dies, nec menfes, nec annos hic inire potuit, fe vivum in alium orbem, in regionem æternitatis, ereptum fæculo fine menfura temporis, illic fefe latitaffe arbitrabatur. Sed ô vanam æternitatis umbram! ô captivitatem, fi cum inferorum conferatur, gloriofam! ô levem, ô brevem æternitatem!

Majolus cõtingentia colloq. 4. Drex. gymnafium patientiæ p. 2. c. 2. §. 3.

Etenim ut ait Auguftinus: *Omnis res quæ finem habet, brevis eft*: decem annorum morbus brevis eft, quia finem habet; viginti, triginta annorum captivitas brevis eft, quia finem habet; at apud inferos,

Auguft. in pfal. 60.

vinctos reperies qui jam quinque millia annorum in illo igneo & candenti ergastulò transegerunt, nec ullus finis est. O si vel unum ex his contueri daretur, qui tot sæcula captivus apud inferos exegit, qui hîc in divitiis, in deliciis, bysso & purpurâ, heu quantùm mutatus ab illo!

Cap. 9. pag. 36. P. Hermannus Hugo de primâ scribendi origine, scribit captivum quemdam in longo carceris pœdore tamdiu detentum, ut quo miserias suas manifestiores faceret, cùm instrumenta deessent scribendi, ungue suo, qui in immensum excreverat, in cuspidem aptato, & in crenam fisso, atramentum ex salivâ & carbone temperato, epistolam scripsisse ad suos. O si ex illo inferorum carcere quispiam de iis, quos vivos jam à revolutis tot annorum millibus tartarus absumpsit, quidpiam ad nos litterarum dare contingeret, pro calamo ad manus ungues essent, nec carbones deessent, quos lachrymis temperatos, in atramentum converterent: & quid eheu hi exararent? quàm ô terribi-„bilem! ô formidabilem æternitatem! væ „nobis, & æternum væ! væ quòd nati „simus, nec denasci possumus: morte æ-„ternâ vivimus, deficimus, & subsistimus, „mors enim nostra est sine morte, defe-„ctus sine defectu, finis sine fine, & eheu! „hue nos duxit momentaneum quod de-„lectat, in æternum quod cruciat. Signen-„tur hæ litteræ annulo æternitatis, pro si-„gillo anguis caudam rodens; hoc lem-„mate adjecto: NVNQVAM ET SEMPER; „ **quia quidquid æternum est, semper est.* ** August. in psal. 2.*

Hæc legimus, hæc intelligimus, hæc credimus, & ridemus! amabo vos, istæc exclamatio Amandi semper inhęreat: *O væ æternum nunquam finem habiturum! ô finis sine fine, mors gravior omni morte! semper mori & non posse unquam emori.* Semper uri, & non comburi! indubitatum est: *Ignis eorum non extinguetur.* Isa. cap. ult. & Apocalypticus ille Angelus: *Desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis.* idque in æternum: sed quid est hoc in æternum? quid est æternitas? ô æternitas, inquit Augustinus, magnum bonum esset, si possemus intellige-re quid est æternitas? ideo *quidquis vis dicis de æternitate, quia quidquid dixeris minus dicis, sed ideo necesse est aliquid dicas, ut sit unde cogites, quod non potest dici.* Quis mihi ergo dicet, quid sit illa tam longa, tam immensa, quæ omnes manet æternitas? est circulus in se recurrens, cujus centrum semper, circumferentia nunquam. Quid est æternitas? est annulus sine termino, qui nullâ sui parte desinit, sed in se semper revolvitur. Quid est æternitas? est annus jugiter in se revolutus, qui ibi oritur ubi moritur. Quid est æternitas? est oceanus, cujus altitudo nullâ bolide investigari potest. Quid est æternitas? est spatium immensum, quod nullo oculo pervadi, nullo cursore confici potest. Quid est æternitas? est labyrinthus se gyris & spiris intorquens, qui semel ingressos circumducit, & circumagit. Quid est æternitas? est ævum ævorum quod non interit, sed eodem modo semper se habet.

Horolog. sapientiæ. *Isa. cap. ult.* *Apoc. c. 9.* *Aug. in psal. 60.*

Quid tandem est æternitas? nescio quidem, & dum omnia dixi, nihil dixi; id unum scio æternum esse, quod solus Deus suâ immensitate complectitur, quod tamdiu erit, quamdiu Deus erit, Deus ęternus: tamdiu beati in æternis gaudiis, tamdiu damnati in æternis tormentis. Sed hoc tādiu, quamdiu? quis explicet? lucem fors afferet Africanum sidus: *In æternum erit ipsum diu, & ideo verè diu erit.* Sed rursus quæro, hoc æternum diu, quamdiu, an nullo tempore mensurari potest? quid ni, Theologorum principem Aquinatem, cujus, ipso Christi testāte vicario*, quot pronuntiata, tot oracula, consulamus. *Si motus cæli semper duraret, tempus non mensuraret ipsum (æternum) secundum suam totam durationem, cùm infinitum non sit mensurabile.* Hoc infinitum, hoc æternum excedit omnem mortalium, imò & cęlestium capacitatē. Silet hîc resolutus Durandus, hæret venerabilis inceptor Occamus, stupet speculator Vincētius, hallucinatur irrefragabilis Hallēsis, cæcutit illuminatus Majero, obmutescit authenticus Gregorius, hebescit acies subtilis Scoti, Seraphici Bonaventuræ, incomparabiles Augustini, angelici imò divini

Aug. in ps. 145. ** Garassus doct. curi. pag. 106.* *Deaponte in Sapient. to. 2. pag. 89.* *S. Thom. 1. p. q. 10. a. 4.*

vini Aquinates, unam æternitatem omnium non modò hominum, sed & Angelorum captum infinito intervallo excedere ultrò profitentur, cùm ne Deus ipse, in eâ terminum, aut ultimum suppliciorum diem, qui in æterno reperire non est, valeat intueri.

§. II.

Cursus vitæ nostræ ad annulum æternitatis dirigendus.

INter varia ludorum genera, is inter potentes aulæ dynastas usitatissimus: hastiludio ad annulum contendere, in quo ipsi reges quandoque se victores maximè gloriati sunt. Omnes hîc in stadio currimus, ad unum annulum beatæ æternitatis omnes contendimus; qui eum attigerit, is verè victor, gloriâ æternâ dignus cēsetur; ad hūc omnes collimare ac collineare debemus, illud Bern. penitius attendentes: *Non transeunt opera nostra, ut videntur, sed temporalia quæque, veluti æternitatis semina jaciuntur.* Stupebit insipiens cùm ex hoc modico semine, copiosam viderit exurgere messem, seu bonam, seu malam, pro qualitate sementium.

Bern. serm. 15. ad Cler.

Senserat hoc Zeuxes inter primi ævi pictores laudatissimus, qui operi suo morosiùs & diutiùs, quàm artifici tam eximio cōveniret, immorari dicebatur, cumque interrogaretur, cur tam exactè quaquaversum omnia, tamque lento penicillo effingeret? respondit; *Diu pingo, quia æternitati pingo.* quidquid & nos operis facimus, sic ad æternitatem spectat, ut quivis dicere possit: Æternitati scribo, lego, canto, oro, laboro; quidquid facio, quidquid etiam cogito; æternitati cogito, quidquid dico, omnia mea opera ęternitati dico, *dico opera mea Regi* æterno. Quòd si hæc nostrorum laborum meta est, non ergo volante aut oscitante, sed attentâ pingamus mente & manu; ut perfectè elaborata opera in æternitatem transmittamus. Nobilissimus Poëta Græcus Euripedes apud Alcestidē aliquando questus est quod ingenti nisu summoque tridui labore, non nisi tres versus scribere potuisset; Alcestides contrà gloriatus sese uno die facillimè centum versus fundere: ad quem Euripides, intimum animi sui sensum exponens, hoc, inquit, nescias velim: *Versus tuos in triduum tantùm, meos in ævum duraturos.* Hoc assiduè cuique nostrûm cogitādum, quidquid hac die, hac horâ fecero, id non triduo solùm, sed in ævum, in omnem æternitatem durabit. Hanc ęternitatis orbitam calcavit & nobis inculcavit magnus Gregorius, dum ait: *Vigilanti curâ per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nihil tēporale, in his quæ agit, affectet, sed totam se in soliditatem æternitatis figat*; intentio in annulum æternitatis dirigenda est, non est temporale & mortale quod instat: minima opera æternę mercedis, & gradus glorię nunquam finiendæ capacia sunt. Æterno pretio vel leve pensum compensari ex S. Hugone disces, qui expendens illud Prov. 31. *Digiti ejus apprehenderunt fusum: hoc est*, inquit, *rectitudinem intentionis, per quam electi, omnia opera quasi fila in orbem æternitatis retorquent.* In omnibus ergo operibus tuis præcellens esto, ora, stude, certa, labora, uni Deo, uni cælo, uni æternitati; omnia certè eò mittenda sunt, vel ad supplicium, vel ad præmiū. Repeto millies, repetēda millies, semel cogitatum, dictum, factumque, ęternum est. Hæc utinam omni momento, omni horâ, ante omne opus sedulò cogitemus; ut quemadmodum annulus Caroli V. in quo pro adamante horologium circumferebat, quâque horâ dominum admonebat, ita & nos ęternitatis annulus, quęque hora dum sonat, ante mentis oculos induceret, illud cum B. Theresa in horas singulas recogitando, jam unâ horâ vicinior patriæ, vicinior æternitati. Hęc si quis recolat, in unam omnia diriget æternitatem. In quo documento esse poterit Ismenias Thebanus, vir sapiens; qui legationem patriæ causâ, ad Persarum regem suscepit: hunc tribunus militum Tiraustes, ex officio ad regem deducturus, unum, inquit, ô Thebane, hîc ex lege Persarum observandum est, ut qui in conspe-

Greg. lib. 11. in Iob.

Proverb. 31.

Elian. l. 1. variar. hist. cap. 21.

ctum

ctum regis venerit, non priùs ſermonem cum eo conferat, quàm eum adoraverit; Iſmenias, duc, inquit, regi me ſiſte, cumque jam eò vētum eſſet, annulum legatus, quem geſtabat, digito detractum, clam abjecit ad regios pedes, & mox procumbēs, velut adoraret, illud animo ſecum verſabat: *Non tibi, ſed annulo*, quem iterum ſuſtulit, velut adorationis munere perfunctus. Plurima ſunt, non negamus, gravia perpeſſu, quæ tamen facilè, & ſuaviter perferemus, ſi hunc ipſum æternitatis annulum aſſiduò aſpexerimus, illud animo identidem verſantes: *Non tibi, ſed annulo.* Eſt venia danda inimico, arduum & difficile; at æternitatis annulum oro adſpicias, & dicas: *Non tibi, ſed annulo*, id eſt, non in tuam inimice, ſed in æternitatis gratiam hoc facio; eſt injuria grauis concoquenda, acerbus quidem bolus, ſed condias eum, & dicas: *Non tibi, ſed annulo.* Vigiliæ, jejunia, rigores, carnem macerant, dic alacri animo: *Non tibi, ſed annulo.* Dolor, paupertas, fames, morbi eveniūt, perfer, & obdura, *non tibi, ſed annulo.* In omnibus adverſis, dic centies, millies, *non tibi, ſed annulo.*

§. III.

Præ annulo æternitatis, omnia humana, ut vana & momentanea deſpiciuntur.

Cornel. in Exod. c. 2. v. 11. REfert auctor hiſtor. Scholaſt. & alii in Exodum, cùm Moyſes duxiſſet in uxorem Tharbim, filiam regis Æthiopię, jamque in patriam ſuam redire ſtatuiſſet, uxorem omnimodo conatam reditum præpedire: cujus affectui ac blandimentis ut Moyſes ſe exſolveret ac ſubduceret, duos annulos feciſſe fertur gemmis inſertis, tantæ virtutis, ut alter memoriæ, alter oblivionis vim conferret; illum verò oblivionis dediſſe uxori, ne ſui recordaretur, alterum memorię, ſibi reſervaſſe, ne patria umquam excideret.

In Iob c. 11. pag. 5. c. 13. Duos conſimiles annulos Iuſtinianus mētibus noſtris inſerit, dum refert, ex Philoſophis unum aliquem rogatum in extremis, ut præclarum aliquod documentū ac ſalutare monitum, monumenti loco poſteris relinqueret, qui cū loqui nō poſſet, calamo arrepto expreſſiſſe duos circulos, ſeu duo magna O O; variis à morte, ſuper his characteribus altercantibus, uno affirmāte mortem eſſe omnium oblivionem, ac illud ſignificare voluiſſe, alio aliud aſſerente, quidam rem acu tetigit: Ego, inquit, exiſtimem per duplex O O illum ſignificare voluiſſe, corpus jam ſuum curſum & circulum confeciſſe, & ex cinere in cinerem redire, animam in cælum, unde originem ducit, circulum auſpicari, quem nunquam conficiet. Ex his, nónne prior circulus, aut annulus, omnia humana contemnere, omnium oblivifci? alter cæleſtis patriæ, & æternæ beatitudinis nunquam non recordari perſuadebit? exemplo Iſraëlitarū, qui jam Ieroſolymâ exules, quô patria nunquā excideret, ſanctę civitatis typū in annulis expreſſerunt, ad quod alludens propheta ait: *Si oblitus fuero tui Ieruſalem, oblivioni detur dextera mea.* Pſal. 136. Ita & vaniſſimos mundi ſectatores, ubi breviſſimum vitę noſtræ circulū & immenſum ęternitatis annulum volvere cœperunt, & parentum, & propinquorum, & divitiarum, & deliciarum omnium obliti, uni beatæ æternitati aſſiduâ meditatione intenderunt.

Vita S. Pachomii c. 29. Talis fuit ille Theodorus annis adoleſcēs, ſed certè judicio ſenex, chriſtianis ortus parētibus, de quo juvat acuratiſſimū ęternitatis ſcriptorē P. Drexeliū audire. Hic Tom. 1. pag. 23. die toti Ægypto feſtâ, cùm in ampliſſimâ parentum domo riſus, cachinni, tripudia perſonarent, cùm geniales mēſę ad epulas invitarēt, ipſe clauſo ſed caſto ingemiſcēs vulnere ſecum ipſe ſic expoſtulare cœpit: Infelix Theodore, & quod inde tibi lucrū ſi mundū lucreris univerſum, multa habes, & quamdiu habebis? abundas, epularis, tripudias, & quamdiu hęc omnia? ecquid autem? delicias has retineam, perdā æternas? dic Theodore, num hoc Chriſtianæ legis eſt, in terra ſibi cælum effingere, & per delicias ad delicias tranſire velle? aut ego me valde fallo, aut Chriſtus per ſpinas eundum dixit. Abrumpe & brevibus gaudiis præfer æterna. dixit & madentibus oculis in penetralem domum ſe recipiens, ibique

ſe aſter-

ſe aſternens precari cœpit: Deus æterne, cor meum tibi patet, meus ad te orator, meus eſt gemitus, hoc unum & *præ omnibus unum* deprecor, ne me mori ſinas morte æternâ; dum hæc orat intervenit Mater, & rubicundulos madiduloſque oculos curioſa obſervatrix ſtatim advertit. unde, inquit, hic mœror mi fili? & quæ hæc tua ſolitudo hoc die? iam menſa te vocat, tu unus deſideratis. Cui Theodorus, quæſo te Mater, inquit, meam à menſâ abſentiam honeſto purga nomine: nauſeanti ſtomacho cibum aut potum obtrudere, nec ipſa tu ſuaſeris. ita clementi dolo, matrem à ſe removit, ipſe ſolus cum ſolo Deo, cæteris epulãtibus penitius, in æternitatis adyta ingreſſus, & quis, inquit, hactenus fui, aut potiùs quis deinceps eſſe volo, ſi quidem æternitatis regno nolim excidere? age Theodore viam quam Chriſtus ſanguinolentis veſtigijs ſignavit inſiſte: animum quem à naturâ flexilem habes, contra parentes & propinquos alioſque mollem adverſarios, Chriſtus infractum reddet. At revera durum eſt in has ſeſe anguſtias redigere, & quemdam quaſi carcerem, è quo mortuus efferendus, ingredi; at ubi inferorum carceres æternâ morte ac nocte clauſos attenderis, ubi poſt breves tenebras lucem æternam propoſueris, quid moleſtum accidere poterit? adeò æternitatis annulum hic menti infixerat, ut parentibus, deliciis omnibus, iam longum imò breve vale, pro vita dixerit, & omnia humana faſtidiens in Pachomij diſciplinam, ſe nudum tradiderit. adeò verum illud Bernardi: *Æternis inhianti faſtidio ſunt tranſitoria.* (*Bern. epiſt. IXI.*) eadem æternitatis cogitatio Rolandum virum nobilem omnes mundi delicias faſtidire coëgit: hic enim dum feſto die epulis, luſibus, ac ſaltibus traducto, veſperi ad mentem rediret, *Hem*, ait, *ubi nunc feſtum quod egimus?* ubi totius diei lætitia? ubi omnia? ut hic dies, ſic reliqua tranſcurret vita, nihilque ſupererit, niſi longa & infelix æternitas; hoc adeò illi inſedit, ut poſtero die ad familiam S. Dominici, quaſi ad Beatæ æternitatis portum, animum fluctuantem, appulerit. (*Platus de bono Status Rel. lib. 3. cap. 38.*) De iſtiuſmodi veriſſimè Gregorius: *Veri Sancti præſentis vitæ dies nihil eſſe conſpiciunt, dum illuminatæ mentis oculos in conſiderationem æternitatis defigunt.* (*Lib. 8. mor. c. 20.*) in unam æternitatem ſi quis vel ſemel attentos mentis oculos defixerit, omnes opes, honores, voluptates ut momentaneas ac fluxas contemnet ac deſpiciet. lucem ſi lubet ab ethnico mutuate. Tullius Tuſcul. 3. *Sapienti nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiuſq; mundi nota ſit magnitudo.*

Carthago, Athenæ, Corynthus, Thebæ, Troia, Babylon, vaſtæ urbes, nunc vana nomina; & quò nunc cecidit Hieroſolyma? olim Apoſtolorum unus Chriſto Magiſtro ſtructuram Hieroſolymæi Templi demonſtrans, magiſter, ait, aſpice quales lapides? qualis ſtructura, reſpondit Chriſtus: *Non relinquetur lapis ſuper lapidem.*

Romæ pæne idem quod Hieroſolymis accidit, nunc vetus Roma quæritur, & in ſe tumulata dici poteſt: hîc fuit; Theatra, Mauſolea, miracula omnia vix cadaueris ſui reliquias reliquerunt; vulgò voces ſunt, iſta ſtructura æterna eſt, hoc monumentum immortale. Sed heu ubi nunc ſaxea hæc æternitas? audi hîc Juſtum Lipſium ad Albertum Archiducem inclamantem: *heu res mortalium vel maximorum parvæ! heu validiſſimorum inſtabiles! imò omnia illa ſomnium, vmbra, nihil, ſi cum æternitate comparentur.* (*Lips in dedicat. de magnitudine Rom.*) Inter urbes orbis maximas Gandavum annumerari ſolet, hanc referente Strada, dum Carolo V. Imp. Albanus dixiſſet, ob rebellionem meritam eſſe funditus everti: (*Strad anno 1568.*) offenſus immiti cenſurâ Cæſar, juſſit illum in turrim conſcendere, ac tum rogauit. *Combien de cuir pour faire vn tel Gand?* hoc tamen Gandavum, in quo ædes ſupra quinque & triginta millia, civium qui armis belliſque gerendis ad octoginta millia cenſeantur, ut Sanderus, Meyerus aliquando tamen domuum & dominorum acerba cinis erit. Veriſſimum illud Lactantij, *mortalia ſunt opera mortalium.* Miratus ſum, inquit Cornelius à Lapide, Romæ me nullum veſtigium Palatij Cæſaris, Auguſti, Tyberij, nullam domum, monumentum Scipionum conſpicere, imò (*Cornel. in Cap. 24. Iſai.*)

nullum ex hisce aliisque gentilium familiis, vel nominis tenus superesse, periit omnis memoria eorum. Sic aurea domus Neronis, Diocletianæ Thermæ, Antoniana balnea, Severi septizonium, colossæum Julij, Amphitheatrum Pompæi, vix sui vestigium & nomen in libris reliquerunt.

Nunc Roma Roma quæritur in media
Roma Roma sepulta jacet.

Aug. in Psal. 102. Hæc Augustinus ruminanda proponit dum ait: *Totus splendor generis humani, honores, potestates, divitiæ, typhi, minæ, livores, flos feni est, floret illa domus, & magna domus, floret illa familia, & quàm multis floret? & quàm multis annis vivunt? multi anni tibi, breve tempus Deo in comparatione longorum, & longè viventium sæculorum.* Hæc secum reputent, qui amplissimas familias alunt, altissima palatia incolunt, latiùs quàm lætiùs habitant, omnia hæc in cineres, cùm Dominis redigenda. Unum illud solatio esse ex Apostolo potest: quòd *habemus domum non manu factam, æternam in cælis.* *2. Cor. 5.* Sunt qui æternitatem in immortalitate nominis collocarunt: sed ô vanam! ô insanam æternitatem, in membranis, in chartis, in libris relinquere, ex quibus tot amplæ bibliothecæ luculentissimo incendio & sibi apud Inferos æternum pabulum suppeditarunt; qui verò per præclara facta in memoriâ hominum fuerunt, quid ex eâ secum ad inferos, inter tormenta solatij tulerunt? eheu sapientiâ ac prudentiâ orbis oraculum audieris, titulis & dignitatibus caput orbis adoratus fueris, si in æternum perieris, quid proderit? honores certè ut fluxos & vanos ducere, docet Ecclesiæ liber Ritualis in inauguratione Episcoporum, qui hæc illis verba recitanda admonet: *Annos æternos in mente habe.* quòd quòtenacius inhæreret, Iacobus Blasius, ordinis S. Francisci Namurcensis Episcopus, pro symbolo sibi sumpsit: *Vrget æternum.* & Guilielmus à Bergis ex illustrissima Grimbergorum, familia tertius Antverp. Episcopus, Gregorio XIII. à cubiculis, demum Archiepiscopus Cameracensis, hoc symbolum sibi delegit: *A momento æternitas.* Cogitate hæc ô mortales, & antequam æterni litis, sive in gaudiis, sive in tormentis, æternitatem prævidete. Omnia transeunt, sola restat, nec transibit æternitas. Aptâ similitudine rè expressit Leonardus Lessius: *Tempus*, inquit, *& temporalia omnia, sunt sicut flumen quoddam: æternitas sicut rupes firmissima, sub quâ flumen raptim transit.* *Less. de Perfect. divin. lib. 4. c. 3.* Sola æternitas in motu immota manet; quare nec cor humanum umquam in fluxis mundi bonis conquiescet, nisi uni stabili inhæreat æternitati. Quod scitè expressit S. Augustinus: *Vanum est cor hominis, quis tenebit illud, & affiget ut paululum stet, & capiat splendorem semper stantis æternitatis?* *Vide 15. Tollenaer in Ecc. pag. 781.* in hac, mente immotâ defixus, velut marpesia cautes, celeberrimus ille cancellarius Angliæ Thomas Morus, omnia humana, ut fluxa & transitoria despexit: ad hunc cùm Aloysia carissima uxor cum liberis captivum viseret, oraretque obnixè ne bona omnia, famam, vitam, quibus multis adhuc annis frui poterat, sibi: ô præscideret, sæpiusque hanc vitæ diuturnitatem inculcando, finem dicendi non faceret; ipse tacendi dedit, hæc paucis percunctatus: & quamdiu mea Aloysia, inquit Morus, frui hac vitâ potero? tum illa, totis viginti annis mi Vir, si Deus voluerit. *Stapleton in vita.* Vis ergo, ait Morus, æternitatem viginti annis commutem? næ tu imperita es mercatrix ô Aloysia, *& quasi una de stultis mulieribus locuta es.* *Iob 2.* nam si annorum aliquot millia diceres, aliquid tu quidem diceres, sed tamen ad æternitatem quid essent? velut umbra, velut somnium quod pertransiit. Sic enim ratiocinatur Chrysostomus: *Si quis intra centum annos unâ tantùm nocte suave lætumque somnium vidisset, centenis verò annis ob id puniretur, an somnium hoc appetendum esset; quod autem est somnium ad centum annos, hoc est præsens vita, ad futuram, imò infinito minus; & quod est gutta ad pelagus, hoc anni mille ad futuram æternitatem.* *Chryst. ho. 20. ad pop.* Et alibi hoc confirmans. *Tempori*, ait, *infinito quid conferes? quid sunt decem millia annorum, cùm sæcula cogitas infinita? nónne quantum est stillicidium minimum, abysso comparatum?* *Hom. 28. in Epist. ad Hebr. 1.* Quare si via impiorum hîc prosperetur, si potentes, si prædivites, si florentes videris, non te affligant, nam *isti florent*

rent

August. cit. Novarin. risus Sardon. c.25. *rent felicitate sæculi, florent ad tempus, pereunt in æternum.* Elige an amare temporalia, & perire cum tempore, an amare Christum & in æternum vivere? Attenta mente hoc secum expendit Margareta Austriaca *Bourchesius trutina ætern. c.6.* Philippi III. Uxor, quæ paucis ante extremum morbum diebus, inambulans regia porticu, vidit piam tabulam appensam, in qua angustæ scalæ in cælum erectæ: per quas genio tutelari duce quosdam conscendere vidit; infernè verò per latos gradus turmatim alios, tenentes tympanum & cytharam, ad Tartarum proruentes. hîc regina in lachrymas profusa, dum à matronâ comite rogaretur, Respondit, ô soror! in hoc ancipiti bivio collocata sum, dubia prorsus, ubi animus è corpore, excesserit, an hac, an illac? quod iter arrepturus. Anceps hæret integerrima princeps, & nos ad hæc itinera æternitatis securi properamus, cùm summi utrimque momenti sint, quæ Christiano hîc in deliberationem veniunt. utrimque æternitas est, sed altera æternùm misera, altera æternùm beata, à te pendet utram elegeris, *Bern. l. de anima c. 3.* *Alterutrū è duobus eligamus*, clamat Bernardus, *aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum Sanctis; bonum si quidem & malum, vita & mors ante nos sunt posita.* Hæc ita tenaciter B. Cæsario Arelatensi præsuli inhæserunt, ut non interdiu modò, sed & noctu in somnis non semel exclamare auditus sit, Duo sunt, nihil est medium, duo sunt, aut in cælum ascenditur, aut in infernum descenditur. Voluptas brevis, pœna æterna; momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat, elige, semel malè elegisse, semel periisse, æternum est.

§. IV.

Annulus æternitatis contra omne lethale virus peccati, præsens amuletum.

SUnt qui Amethystos, aliosque pretiosos lapillos in annulis circumferunt, è quibus arcano naturæ prodigio, ubi gemma sudare incipit, vicinum venenum certò persentiscunt: unde poëta:

> *Annule qui pestem fœdumque arcere venenum,*
> *Pectore, qui philtri crederis esse loco.*

Hanc virtutem longè potentissimam in se continet annulus æternitatis, modò gemmam huic annulo aptam inserueris, ab Eminentissimo Cardinale Baronio posteris traditam; hic in annulo calvariam sculpi jusserat, insinuans à morte pendere æternitatem, quam semper in oculis, semper in animo defixam habebat; cui hoc illustrissimi Cameracensis symbolum quadrat: *A momento æternitas.* Quisquis hanc gemmam annulo insertam, animo impressam circumfert, ipsus ilico sudare, conturbari, venenum omne vicinum, ac prope imminens, à corde & animo repellet. quòd præclarè observavit Lessius, qui de æternitate tractans, sic ait: *Hæc cogitatio quotidie nobis animo versanda, quia nulla ad omnes tentationes vincendas, ac pericula peccatorum cavenda potentior, nulla efficacior.* Dum Carolus Quintus ex Italia per Gallias in Belgium properaret, iamque Parisios ingrederetur, contigit Francisci primi filium, Carolum nomine, lectissimum juvenem, Aureliæ Ducem, inopinatò insilire in tergum Caroli, equo insidentis, & inclamare: *Cæsar teneo te captivum*; quo Cæsar non parum commotus, benignè subridens principem complexus est, sicque uno vecti equo, in chorum Francicarum matronarū, & magnatum venerunt: ubi Carolus obiter salutatâ Leonorâ sorore suâ, Francisci coniuge, prolixum miscuit sermonem cum Estampia, insigni heroina, quæ apud Franciscum perquam gratiosa; nec desunt qui putent eam regi consuluisse, ut Cæsarem in Galliis captivum detineret, ut ut sit, Carolus rem subodoratus, non multò pòst inter loquendum, consulto sibi annulum, in quo gemma ingentis pretij erat, è digito cum aqua defluere permisit, quem cùm illa elevasset, & Cæsari præberet, noluit eum recipere, sed cùm in amica ma-

P. Rho exempla virt. pag. 559.

Less. de perf. divin. l. 4. c. 4.

Surius comment. rerum in orbe gest. pag. 391.

nu eſſet, eum Eſtampiæ condonavit, atque ita evaſit. In te Princeps mundi, Domina caro, in perniciem tuam conſpirat, inter tot diſcrimina quot crimina verſaris; ſed annulum æternitatis in manus veſtras hodie dimittam, ſi Domina Eſtampia, id eſt, caro hunc gerat, non in digito, ſed in corde, ſalvus eris, incolumis evades. nec modò propinquum, ſed & intra viſcera virus admiſſum, hic annulus reſpuere coget, hominemque æternæ morti deſtinatum, æternæ ſaluti incolumem & innoxium reſtituet. Hoc Alexander Pontifex in annulo ſuo, aliquando comprobavit, dum militi flagitioſo omnem animi medelam reſpuenti, annulum ſuum tradidit, eâ lege geſtandum, ut quoties adſpiceret imminentis mortis, vnde pendet æternitas recordaretur. Vix paucis diebus geſtarat, ſupplex ad Alexandri pedes ſe abjecit, & omni veneno ejecto, in novum hominem reformatus eſt. adeò præſens contra omne peccati virus, hic annulus Amuletum eſt. accedit huius rei teſtis regius vates, qui illius annuli virtutem ſingularem expertus, ait: *anticipaverunt vigilias oculi mei, turbatus ſum, & non ſum locutus.* quid tibi ſomnum abrupit, quid quietem interturbavit beatiſſime Propheta? quæ hæc antelucana negotia, unde hic ſtupor, qui vocem adimit? unde hæc animi perturbatio? cauſam cognoſcite: *Cogitavi dies antiquos & annos æternos in mente habui.* hæc annorum, hæc annuli revolutio, Davidem adeò exterruit, ut quietem & vocem ademerit; cogitavit dies antiquos inſtar umbræ præteriiſſe, cùm regnis tot reges Iſraël interiiſſe, omneſque in domum æternitatis introiiſſe: ubi nulli exitus, eodem ſe tendere vivaci meditatione ruminabat, ſed de ancipiti bivio incertus, & trepidus exclamat: *Numquid in æternum projiciet Deus*: numquid in æternum projiciet à facie, in quam deſiderant Angeli proſpicere? numquid in æternum projiciet in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & ſtridor dentium? en ut formidet, & ſudet, ut horreat æternitatem, ut divina judicia perhorreſcat, ne perpetuis in ſe pœnis Deus animadvertat. at quis ex hac æternitatis recordatione animi affectus & effectus? *dixi nunc cœpi.* ita momento prope, ſe ipſo factus eſt melior, & mutatus in virum alterum. Hæc magnus Hebræorum Rex, domi, militiæque curarum mole obrutus; modò non vacat iis, quæ inter carnis delicitas, inter mundi illicebras aſſiduo verſantur, negotio æternitatis diem, horam, momentum dare; æternitatis meditationem Religioſos, Anachoretas decere, liberè profitentur; cùm hoc exercitium omnes concernat, nec ſolitariis aut infimis dumtaxat mortalibus, ſed ſummis etiam capitibus, & coronatis verticibus digniſſimum, dies nocteſque cum dubiâ æternitate occupari, ſi contra vitia forres, ſi caritate ferventes, ſi de beatâ æternitate ſecuri eſſe voluerint. At ne amara videatur hæc aſſidua æternitatis recordatio, Sanctus Gregorius in illa verba Cant. 2. *Introduxit me Rex in cellam vinariam & ordinavit in me charitatem*, hæc docet: *quid per cellam vinariam congruentiùs quàm ipſam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? & certè quicumque cogitationem hanc paulò altiùs in mentem demiſerit, gloriari poterit: ordinavit in me charitatem.* quam ſalubri pioque inſtituto quotidie ad omnium actionum initium nobis proponeremus annos æternos; præſertim cum peccandi occaſio, cùm dæmonis ſuggeſtiones urgent, cùm lædendæ conſcientiæ inſtat periculum. hoc unicum ſervandæ caritatis Amuletum. ô peccatores ſi caritatem in vobis ordinare velitis, hanc cellam ingrediaminio, æternitatem cogitate, exemplo Davidico in viros perfectos mutabimini. Homo vanus & impius, cui Fulco nomen, cùm nocte quadam, inuſitata inſomnia non ferret, & de latere in latus ſe obvertens, nec ſomnum conciliare, nec quietem capere poſſet, tædio vigiliarum cogitare cœpit & quid præmij poſcis ut biennium aut triennium levi morbo, hiſce plumis affixus tranſi-

Sanctus medicus Evan. l.3.con. 5.

Pſal. 79.

Benedictus Renatus lib. 5. magni ordinis.

transfigas? & certæ mortis morbus prodromus me aliquando occupabit, nisi morte repentinâ subitò obeam. at quid inde? corpus putrescet sub terrâ, quid autem & quò anima? Christus certè in ignem æternum, ob unicam læthalem noxam, vel animo admissam pronuntiavit. ah qualis ibi lectus erit damnatorum? quot annis illic jacebunt? mille & iterum mille annis, non in plumis, sed in flammis miserè torquebuntur. Tormenti genus fuerit Ezechieli 390. diebus in uno latere quiescere; at quis in strato ferreo candenti, in ardoribus sempiternis, mille millium annorum millibus jacere poterit? his cogitationibus ita insomnis est factus, ut omnibus carnis illecebris, mundi deliciis valedixerit, & sacræ Cistersiensium familiæ se addicens, reliquum æternitati vixerit. Hic plures imitatores haberet, & omnes cum eo de sanctitate certarent, si in eandem æternitatis considerationem descenderent: *quis enim*, ut rectè Richardus Victorinus argumentatur, *quis*, inquam, *tam insensata, tamq; obstinatæ mentis homo uspiam poterit inveniri, qui non expavescat, & omnino abhorreat, transitoria carnis blandimenta tormentis æternis mercari? si diligenter aspiciat indesinentérque attendat, quàm sint modica, seu etiam momentanea ista omnia carnis oblectamenta, quæ pertranseunt; & quàm sint immania, quamq; atrocia tormenta illa æterna, quæ finem non habent, nec habere possunt*. Hæc cogitatio tot hominum millia & inter hæc tot impios, tot mundi ac Veneris procos, in solitudines egit; in monasteria, in sacros carceres compegit, à vitâ molli ac voluptuariâ ad severam rigidamque coëgit. Hæc æternitatis cogitatio mundum calcare, omnia terrena fastidire coëgit. Testis B. Theresa fœcunda Religiosæ sobolis mater ac magistra, quæ puellari adhuc ætate, cùm Roderico fratre & ipso puero, primordia futuræ sanctitatis ab æternitate inchoavit: cùm enim sacrorum libellorum magisterio comperissent, tormenta inferorum æterna esse, identidem inter se super magnitudine hujus argumenti differuere, repetentes intimo animi sensu illud, *æternum, æternum, æternum*. & possent nominari homines religiosi complures, qui adhuc vivunt, & fatentur, ex hac unâ æternitatis consideratione, totum hunc mundum desipere, & insipere cœpisse, hac unicâ cogitatione omnes labores, omnes austeritates, quantumuis magnas, leves ac breves videri. Quod dilucidè Augustinus testatur: *Quæ quisque patitur in hac vitâ, in comparatione æterni ignis, non parva, sed nulla sunt*; hoc motivo usus Olympius, de quo refert Joannes Moschus: Singularis patientiæ senem in cœnobio Gerasimi ad Jordanem, quascumque molestias patientissimè tulisse; intuitu æternorum: cumque eum de viâ, nescio quis, religiosus hospes convenisset, nec sine admiratione objecisset, & quomodo tandem, mi Olympi, in hac caveâ, in tanto æstu, inter cyniphes & muscarum examina durare potes? subjecit Olympius: Fili, inquit, hæc levia sunt, si cum æternis conferantur, illa tolero ut cruciatus illos intolerabiles & æternos evadam, cyniphes patior ut vermē effugiam immortalem: hos æstus perferre facile est, qui ignem æternum considerat. ô Olymphi! hoc brevi dicto olympum nobis aperis. Hæc si secum plures cogitarent, plures de austeritate, plures de beatâ æternitate cum eo contenderent, nihil durum, nihil arduum, nihil religioso molestum appareret.

Ezech. c. 14.

Richar. Vict. de Statu interioris hominis, Hom. 3. c. 3.

Aug. serm. 109. de tempore.

Cap. 141.

Consimili brevi sed nervosa concione Seraphicus Franciscus tirones suos subpondere fatiscentes confirmavit: *Fratres magna promisimus, sed majora promissa sunt nobis: modica hic voluptas, sed postea pœna immensa; modicus hic labor, sed postea gloria æterna*. Fratres magna promisimus dum paupertatem tam arctam professi, qui in seculo opibus affluebant; castitatem angelicam, quæ in assiduâ & gravissimâ cum carne & dæmone luctâ servatur: obedientiam tam promptam & sub tam gravi censura servandam; tamen, ut monet Hieronymus, *nullus labor durus, nullum tem-*

pus longum debet videri, quo gloria æternitatis acquiritur.

Quare concludo cum collactaneo *Christi* Bernardo, & opto millies, & millies, vel semel etiam, æternitas toties ingeminata menti inhæreat: *utinam*, inquit suavissimus Doctor, *utinam saperent, saperent utinam,* (*Bernar. serm. de SS. Apost. Petro & Paulo.*) *utinam* & quorsum hæc nobis Bernarde sapientia? *ut æternitatis imago reformetur in nobis, videlicet ut præsentia moderemur, præterita per intelligentiam dijudicemus, novissima provideamus ad cautelam.* Infaustum illud mortis (*Ælian. de Adrian. Imp.*) præsagium impio Adriano Imp. fuit annulum è digito decidisse, mortis æternæ signum certissimum, annulum æternitatis non manu, sed mente excidisse; aliter sapuit Iustus ille Lipsius qui hunc annulum ut fidam beatæ æternitatis arrham ad extremum spiritum asservavit, ut hæc ejus novissima verba contestantur, quibus ita Deiparam compellat: ô Mater Dei adsis famulo tuo cum tota æternitate decertanti, nec me deseras in istâ horâ, à quâ pendet æterna animæ meæ salus. Memento & mei in illo momento momenti maximi, à quo pendet tam dispar æternitas. Hæc nos semper & ubique solicitos teneat, illudque mellifluі Doctoris pro aculeo animis infixum hæreat: *Nulla satis magna securitas, ubi periclitatur æternitas.*

EM-

EMBLEMA II.

Tunc videbunt. Luc. 21.

ADYTIS CORTINA RECLVSIS. *Virg. 3. Æneid.*

DOMINICA I. ADVENTVS.

De Iudicio, in quo oſtenditur ſummum tormentum fore, manifeſtationem occultorum ſcelerum, per cortinam, in die Revelationis aperiendam.

§. I. *Tormentum gehennâ gravius, Revelatio occultorum ſcelerum in judicio.*
§. II. *Illuminabit abſcondita tenebrarum.* 1. Cor. 4.
§. III. *Simulatæ juſtitiæ, ac perſonatæ virtutes detegentur.*
§. IV. *Orbi quoque innoteſcent, occultiſsima opera juſtorum.*

Tunc videbunt. Luc. 21.

PICTORUM & fictorum mos est, si picturam aut statuam in templis super arã, vel ad extremos ædium parietes propalam depingant, aut cælo fingant, sub rudi sipario delitescere, ne adstantium oculi, opus infectum præmaturè censeant; at opere confecto cortinam removent, ac omnium oculis spectandum, ac censurandum proponunt. *Cortina*, teste Servio, sic dicta, quòd *cor teneat* quasi absconditum; hac aliquando diductâ, *omnia nuda & aperta erunt*, & ut rectè Basilius; *quæ prius corpore, quasi veste contecti, minimè habere putabamur, ea nudata se omnium oculis ingerent*: etenim inquit, *mens nostra velut pictor est, in animâ, velut in tabulâ, cogitationes, prout vult, format: & sicut pictor quod in obscuro pinxit, postea in medium profert, & diducto velo spectandum proponit, ita post vitæ exitum corpore, velut velo amoto, ea quæ à se in animâ, ceu, tabula, pictâ sunt in occulto, in lucem prodibunt; tunc videre erit animæ tabulam variâ historiâ refertam, & omnibus in spectaculum propositam.* Hactenus magnus Basilius, qui sic concludit: *Si igitur ex divinis litteris historiæ & virtutes conspectæ fuerint, laude dignus judicabitur; si verò turpes & indecoræ picturæ, turpibus historiis & monstrosâ specie apparuerint, quanto, Deus bone, pudore ac confusione, pictor dignus judicabitur.* Quis dignè valeat explicare, qui pudor, quæ confusio, quanta abominatio futura sit, dũ non modò per rimam, ut Ezechiel exhibet abominationes, ubi mulieres cum suo Adonide, sacerdotes cum dorso ad altare spectantur, sed quãdo *adytis cortinâ reciusis* omnia patescent? & *in fine hominis denudatio ejus.*

Ad Heb. 4. *Basil. lib. de vera virg.*

§. I.

Tormentum gehennâ gravius, revelatio occultorum scelerum in judicio.

EST qui quæstionem hanc ænigmaticam, seu paradoxum proponit: quandonam futurũ sit, ut damnati nolint egredi inferno, & beati nolint manere in cælo? nostis quãdo? hoc fore asserunt in die judicij: tunc enim beati gestient cum duce suo prodire in cãpum, & se exhibere *in magnâ constantiâ adversus eos qui se angustiaverũt*, tum ut judices sint tyrannorum ac sceleratorum, qui se persecuti sunt, tum ut suavissimam illã vocẽ audiant, *venite benedicti*, & publicum meritorum acroama, ac coronã recipiant, qui hîc in antris & speluncis terrę latuerunt; deniq; ut corpori suo virtutũ consorti jungantur, in eoq; dotes & accidentalem gloriam adipiscantur; dãnati verò perhorrescent egredi inferno, ne vultum iratũ fulminantis judicis intueantur, ne sententiã illã horrendã omni æternitate numquam revocandã stabiliri, & ad illud *Venite* luctuosam illã Echonẽ audiant, *ite* maledicti in ignẽ æternum *ô lamentabilis Echo! quid potest terribilius cogitari*, inquit, Augustin. *quàm ite? & quid delectabilius, quàm venite? duæ sunt voces, quarũ nil horribilius unâ, & nil iucundius alterâ*; sed amabo vos, quid in hoc judicio maximè formidandũ, quid in toto hoc apparatu terribilissimũ fore censetis? *dies iræ, dies illa, erit dies illa magna, & amara valde: sol obscurabitur & luna nõ dabit lumen suum. Dies tenebrarum & caliginis, & ante faciem ejus ignis vorans.* an hasce tenebras damnati maximè perhorrescent? *stellæ cadẽt de cælo & virtutes cælorũ commovebuntur*, num hanc elementorum confusionẽ, orbis universi incẽdium, mare bulliens, ut spectaculum maximè horrendũ formidabunt? an vultum judicis? an sententiam æternę damnationis? aliud omnibus his terribilius erit tormentum, ipso inferno gravius, ob quod igneo suo ergastulo egredi detrectent, & cũ Propheta clament, *quis mihi hoc tribuat ut in inferno protegas me?* tormentum hoc magnus Basilius commemorat: *Suppliciũ omniũ gravissimũ est, opprobrium illud & confusio sempiterna*, hoc siquidẽ gravissimum tormentũ quod ipsâ gehennâ Job gravius ducebat, coram toto mundo occultissima scelera *nuda & aperta* proponi, & oratione 23. de judicio idem Basil. confirmat, *gravior quàm tenebræ, quàm ignis æternus erit ille pudor.*

Sap. 5. *August. Solil. c. 3.* *Sophon. c. 1. Matth. 24. Ioël. c. 2.* *Iob. c. 14.* *Basil. in Psal. 30.* *Basil. cit.*

Horren-

Horrendum quidem illud quod adfert Hieron. *Iudicaturo Domino lugubre mundus immugiet, tribus ad tribus pectora ferient, potentissimi quondam reges nudo latere palpitabunt*; sed horribilius longè spectaculum erit, cùm incipiet *mugire adytis cortinâ reclusis*. Seraphicus Doctor Bonaventura refert noctè mediâ à monachis conspectum currum igneum, cum globo candenti per ambitum, dormitorium, refectorium, chorum, totumque monasterium devectum, & ita luce suâ omnia collustrasse, ut quisque perspiceret, quid alter ageret, quid cogitaret, immò intimos sensus pervaderet: & ut Bonaventura ait: *Ex virtute mirandi luminis, alterius alteri conscientia nuda fuit*; ut verò postliminio S. Franciscus ad eos visit, ac palam varios de iis arguit, quæ jam cuique manifesta erant, innotuit sanctum Patrem in specie globi candentis suorum corda lustrasse. Quòd si hoc in consessu, talis lux derepente affulgeret, ut alter alteri conspicuus fieret, an hic neminem adulterum, neminem injusto ære oppressum, nullum heterodoxum, neminem quemquam sibi capitalem hostem intueretur?

Hieron. ad Heliodor.

Virg. 3. Æneid.

Bonavent. in vita S. Frācisci cap. 4.

Aliud haud absimile D. Anselmo accidisse legimus, qui sub initium studiorum, dum noctu sacros Prophetas volveret, subiit animum hæsitatio: quî fieri potuerit, Deum sacris illis vatibus revelasse, & quasi ob oculos posuisse res non existentes, & quę post multa sęcula futura essent; dum ecce ea lucis claritas affulsit, ut in cellâ suâ, inter quatuor parietes conclusus, perspexerit dilucidè, quid toto monasterio quisque religiosus ageret: hunc campanile trahere, illum consurgere ad matutinum, alterum in storeâ se vertere, sacristam lampades accendere, alium socordem & somnolentum ad chorum pergere, idque longè distinctiùs quàm si in meridie coram adstitisset. quod & de S. Benedicto Gregorius asseruit: *Omnis mundus velut sub uno solis radio collectus, ante oculos ejus adductus est.* At in die illo

Greg. l. 2. dial. c. 36.

§. II.

Illuminabit abscondita tenebrarum. 1. Cor. 4.

Dies ille *revelationis justi judicij Dei dū lux solis erit septempliciter*, in momēto, in ictu oculi, cortinâ remota, manifestabuntur omnia, quæ ab orbe condito, quę à primo die, & horâ, quâ homo ratione uti cœperit, egerit, dixerit, cogitarit, iuxta illud Psalm. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, & seculum in illuminatione vultus tui*, quò spectat illud Bernardi: *Quadam vi divinâ fiet, ut cuique sua opera bona vel mala in memoriam revocentur, & mentis intuitu mirá celeritate cernantur*: quid in adolescentiâ, quid in juventute egerit, quid à parentibus, ab aliis surripuerit, quid in studiis Duaci, Lovanii, Parisiis abligurierit, quò cum sociis iverit, quæ colloquia instituerit, quoties famæ viri probi, religiosi detraxerit, quoties scelera jactarit, *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*, quæ desideria, quæ adulteria, quid foris in pratis, in silvis, an non *peccare noster novit in sylvis amor*? Quid in lucis, quæ tunc lucis satis habebunt? quid domi in caveis, in solariis, quid in clausis cubiculis, in cellis, in angulis, in antris, in tenebris, clausis cortinis sceleris peractum sit, *manifestari oportet ante tribunal judicis*. Si vel uni Francisco, uni Anselmo, vel levem socordiam religiosi manifestari erubuerint, quid erit toti orbi manifestum fieri? lubet huc aureum flumen derivare Chrysostomi: *Si nostrûm cujusquam occultum crimen hoc ipso die in medium delatum, huic consessui innotesceret, nónne fieret, ut ille interire ac terram dehiscere, quàm tot sui peccati testes habere mallet?* ecquis hic consessus ad omnem populum urbis? si coram eo in foro adulterium tuum, indutus albâ veste manifestare deberes? quid erit in die revelationis, in conspectu omnium hominum occultissima flagitia, quæ nunc uni confiteri erubescis, in illo conspicuo orbis Theatro in valle Iosaphat manifestanda fo-

Ad Rom. 2.
Isa. 30.

Psal. 89.

Bernard. in Manuali.

1. Cor. 4.

Seneca in Hippol.

2. Cor. 5.

Hom. 5. in ep. ad Rom.

Chryſ. ibid. da fore? *Quid tunc nobis miſeris fiet*, quærit Chryſoſtomus, *cùm omnia orbi univerſo palam facta, in tam aperto támque illuſtri theatro denudata omnium oculis ſubiicientur?* Si hîc viro honeſto palam eam notam inurerem, illum iſtic loci ſpurium alere aut nothum, *nónne fieret, ut ille interire mallet?* & tamen in die revelationis nothi notiſſimi erunt; ſi de puellâ nobili, quid ſub obſcuro veſpere cum proco verborum ac baſiorum miſcuerit, exponeretur, *nónne fieret ut illa interire mallet?* Si è proſtibulo talis adoleſcens, talis conjugatus protraheretur pleno die, *nónne fieret, ut ille interire mallet?* Hujuſcemodi percunctatur Cyrillus: *Quid facies in judicio, ubi ſecretò fornicantes in publico producet omni carni?* & quidquid clauſis cubiculi foribus, ſceleris admiſſum eſt. Inter Lolhardi errores noviſſimus eſt, Deũ neſcire, aut non punire mala, quæ ſub terrâ fierent; unde & fornicabantur promiſcuè in locis ſubterraneis, ut refert Spondanus. (Spondan. an. 1315. tom. 1. p. 541.) Omnes illi impuri Lolhardi ſectatores, è criptis ſubterraneis adducet Deus in lucem omni populo; inſuper in hac materiâ peccati omnes circumſtantiæ ſimul innoteſcent, ut notat Baſilius, (Baſil. lib. de verâ virg.) *non enim confuſè, ſed ſingula per partes, velut in picturâ cernentur*, quomodo ad patrandum quis adulterium rem adornarit, quo inceſſu, quo habitu, quo corporis ſitu alienam uxorem pellexerit, caſtam columbam ſeduxerit: videbitur jactus oculorum impudentiſſimæ fœminæ in Ioſeph, aſſidua moleſtia, preces, munera, technæ, lacrymę, fuga Ioſephi, horror peccati, pallium, *velut in picturâ*; aliter quàm res Confeſſario manifeſtetur, coram quo omiſſis circumſtantiis aggravantibus, honeſtis terminis, verbo unico fornicatus decies, puellam decepi, cum aliena plus minùs vicies rem habui; ſed quæ verba cum illa habuerit, quomodo induxerit, quem modum, locum, tempus præſcripſerit, non exponit. P. Gauda dicere ſolitus erat, unum foramen, aut rimam eſſe, per quam videre liceat, quid in orbe agatur, eamque rimam eſſe cancellos confeſſionalis; at longè manifeſtiùs in die illo revelationis, ubi meritò illud Hieremiæ uſurpabit: *Confuſus ſum & erubui.* (Ierem. 31.) Iſa. 13. *Viſitabo ſuper orbis mala, facies combuſtæ eorum*, heb. *rubentes* præ pudore, & uti Eccleſia canit: *Culpâ rubet vultus meus*, exclamat hîc S. Anſelmus lib. ſimilit. *Latere erit impoſſibile, apparere intolerabile.* Quis pudor ora ſubit, quę confuſio reorum animos perturbat, dum fatale theatrum mortis conſcendunt? patenti foro, omnibus conſpicui? dum illas voces audiunt, ecce illic proditor, falſarius, ille qui adulterinam monetam cudit, ecce ille fur, ille ſacrilegus, ille homicida; ſi quis ingenuâ indole, nobili genere, in religioſo habitu, hæc ſibi dici audiat, *Deus bone, nónne fieret ut ille interire mallet?* ubi verò illa *magni cortina theatri* aperietur & dicetur, iſte mercator, qui exiguo tempore tantas diuitias conquiſivit, ecce per quas fraudes & dolos, per adulterinas merces, quomodo imperitis impoſuerit, ecce quam uſuram exercuerit, aliena bona invaſerit; in officinâ ubi ulna pollice brevior, libra ſcrupo gravior, menſura juſto minor proferetur; ecce iſte ſartor, quantum ſibi ex teniis aureis, ex byſſo, holoſerico reſervarit, integra vexilla ex centonibus dęmon illic ventilabit; ecce ibi omnis maſſa, quam minutis particulis piſtores conflarunt; ecce ille ſutor quot paria calceorum feſtis & Dominicis; ecce iſte aduocatus, conſiliarius, quam ſententiam tulerit, quas lites protraxerit; intentiones, deſideria, cogitationes intimę patebunt. Hîc reis in cataſtam productis, præconis voce ea flagitia ſolùm proclamantur, quæ publica, ac paſſim nota ſunt; ipſa facinora ſolùm in hoc foro plectuntur, quæ ſæpe longè plura & atrociora. animo voluerunt: hîc conſilia cordium manifeſtabit, in die illâ illuminabit abſcondita; uti ſolis radiis deteguntur ſordes in angulis, feræ in ſylvis.

Apocal. 4. *Coram eo mare vitreum ſimile cryſtallo.* Nil adeò declarat profunditatem cordis ac mare, quis poterit bolide fundum maris inveſtigare? quis omnes ſyrtes & voragines cognoſcere? quis cordis humani intimos ſinus, quis ſubdolas fraudes,

quis

quis simulatas amicitias? quis fictas deuotiones? hinc Psal. 103. dicitur: *Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia, quorum non est numerus, animalia pusilla cum magnis.* Ecce figuram cordis humani, quot monstra peccatorum, quot desideria lasciva, quot sensus & consensus pravi? sed quærit Deus à Iob cap. 38. *Numquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti?* quasi rem impossibilem, hoc profundum scrutari: idem de corde sentit Ieremias cap. 17. *Pravum est cor hominis & inscrutabile, & quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans renes & corda*, cui profundum cordis, erit in die illa, *quasi mare vitreum simile crystallo:* qui ad solem, vitrum, aut lucidissimam crystallum contemplatur, in ea quid non transparet? minutissimi nævi & atomi notantur: ô domini, quisque nunc in se descendat, in cordis fundo quid non comperiet? intelligere hæc non potes, legere potes: Doctore S. Hieron. *Formidabiles libri aperientur, in quibus scripta sunt opera nostra, & actus, & verba, & quæcunque egimus in hac vitâ: nec solùm actus, sed & cogitationes, & intentiones cordis. Liber scriptus proferetur, in quo totum continetur*, & ne lumen lectori desit, dicit & docet Apostolus: *Vniuscujusque opus manifestum erit, quia in igne revelabitur.* Vbi aptissimam similitudinem adducit B. Thomas à Villâ-novâ: Sicut in papyro scripta quibusdam succis malorum medicorum, non apparent characteres litterarum, sed ad ignem positi, tota apparet scriptura, sic in illo igne omnia monstrabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabuntur consilia cordium, quæ modò oblitterata. Hoc veritus Augustinus, ita de se loquitur: *Ecce coram tot millibu populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus Angelorum patebunt universa scelera mea: non solùm actuum, sed etiã cogitationũ; tot judicibus inops adstabo, quot me præcesserunt in opere bono, tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene vivendi exempla, tot convincar testibus, quot me monuerunt proficuis sermonibus.*

Apoc. 4.

Hieron. in cap. 7. Danielis.

1. Cor. 3.

Thomas à Villa-nova conc. 1. in nativ. Virg.

Aug. in medit. c. 4.

Tunc demum falsę syngraphæ, falsa juramenta patebunt. Rudolphus electus Romanorum Imperator inter refractarios principio regiminis habuit Othocarum regem Bohemiæ, qui renuit Rudolpho subesse, inque ejus verba jurare, quem paulò antè in suo servitio ac aulâ palatinum habuerat; res prælio dirimenda erat, jamque in campo utrimque acies dispositæ, cùm formidanti Othocaro injecta melior mens, petiit per legatos ab Imperatore hoc sibi dari, ut sub tentorio, quasi post cortinas, coram principibus, clam juramentum præstaret, quod in utriusque exercitus conspectu pudor vetabat: acceptat Imperator, statimque tentorium excitari jubet ingeniosæ fraudi opportunum: nam cùm ante Rudolphum Augustali subnixum solio Othocarus genu posito, fidem præstaret, adducto artificiosè funiculo, quatuor tentorii latera ita extemplò conciderunt, ut exercitus uterque ingeniculantem Imperatori regem cerneret, acclamantibus Germanis, frendentibus & dolum tacitè execrantibus Bohemis; præsertim verò is pudor animum ussit, illusi turpiter Othocari; ut iusto bello statuerit ignominiam vindicare, sed consilio infelici tum à suis, tũ à fortunâ desertus, in cõflictu cecidit: habent hîc quod metuant qui virtutẽ erubescunt, qui in scelere lucem oderunt, qui nunc sub latibulis, & papilionibus, tentoriis, tectis, fornicibus fornicantur; detegentur, cùm repentè à quatuor orbis angulis, sipario diducto, in conspectu utriusque exercitus beatorum ac damnatorum in campo Iosaphat omnia manifesta erunt: & eheu *quantorum* (magno teste Hieronymo) *sperata pudicitia in die judicii dehonestabitur.*

Vide Spondanum anni Christi 1277. tom. 1. pag. 364.

Hieron. ad Fabiolam de vestitu Sacerdotum.

§. III.

Simulatæ justitiæ ac personatæ virtutes detegentur.

DAvid Psalm. 74. *cùm accepero tempus ego justitias judicabo.* Lorin. hîc: *Si justitias judicabit Deus, quantò magis injurias? quid faciet de injustis judiciis, qui ipsas quoque justi-*

justitias judicabit? quot nunc innocentes, quia tenuioris fortunæ, quia destituti atlante, causâ cadunt, aut ad iniquum contractum coguntur, in annos differuntur, omnia deperdunt? dum alii muneribus, favoribus, promissis, potentioribus fulti, lites etiam injustas lucrantur. Quot iniquæ sententiæ in sæculares, in Ecclesiasticos! Quid *faciet in isto die de injustis judiciis, qui ipsas quoque justitias judicabit?* quàm alia erunt judicia Dei, alia hominum? quàm multi ad illud supremum tribunal litem, cum omnibus expensis lucrabuntur; quibus hîc abjudicata causa, istic rursus ventilabitur, revisio instituetur, partes audientur, & ut ait Lorinus ad illud: *Iustitias judicabo*, id est, *vindicabo passos injuriam, decernam penes quos sit justitia.*

Lib. 4. Ep. 9. Cyprianus ad Florentium criticum & obtrectatorem: *Habes tu litteras meas, & ego tuas; in die judicii ante tribunal Christi utræque recitabuntur*, & decernet penes quos sit justitia.

Cornel. in cap. 5. Sap. Stabunt justi. Edmundus Campianus generosus iste Christi pugil, in foro Londinensi, jam extremo supplicio afficiendus, sic Reginam Elizabetham alloquitur: *Veniet Elizabetha dies ille, ille dies, qui tibi liquidò demonstrabit, utri te dilexerint, Societas Iesu, an progenies Lutheri*; elucescet aliquando ille dies, qui liquidò demonstrabit viros illos, qui hîc calumniis impetuntur, depinguntur ut helluones, ut Euclìones, ut superbi, ambitiosi, esse viros integros, tẽperantes, non lucri temporalis, sed æterni cupidos, animarum non pecuniarum zelo exteras terras petere, vitam exponere, animam ponere, omnia perferre; viros spiritu Dei ferventes, nũquam graviori scelere commaculatos: veniet aliquando ille dies, quo viri illi, qui modò probi, justi, temperantes, in pauperes munifici æstimantur, detractâ larvâ, ambitiosi, subdoli, libidinosi, ebriosi probabuntur; qui hîc boni, catholici, templa, conciones frequentantes, perniciosi, hæretici apparebunt. Qui nunc benigno vultu humanissimis verbis, maximis promissis se amicos integerrimos professi, quàm malignè de absente locuti, quid contra eos moliti, quid animo foverint manifestabitur.

Fertur Nero Senatores Romanos, severos illos Catones rogasse ut in sui gratiam populo ludum facerent, & saltum histrionicum, in foro Romano inter se agerent; quod cùm subterfugerent, ut alienum à dignitate suâ, urſit dixitque, si id eos puderet, omnes larvati coram populo choreas ducerent; cùm excutere non possent, habitu maximè deridiculo, quo minùs innotescerent, & saltus quàm possent levissimos efformando, larvati in scenam prosilierunt. dum ecce quos post cortinas seposuerat, satellites prodeunt, qui cuique larvam detrahant, ac omni populo ludibrio faciant, quò ita pudore suffusi fuerunt, ut sufficerit ad vitam non paucis auferendam. *Xiphilinus Dio Cassius in Nerone.*

Erit aliquando ille dies, quo larvâ illâ probitatis, sinceritatis, sanctitatis detractâ, omnes fraudes ac nequitiæ patefient: *Mens enim humana*, teste Tullio, *multis simulationum tegitur involucris, & quasi velis quibusdam obtenditur cujusque natura: frons, oculi, vultus, persæpe mentiuntur*; at tunc velo amoto, omnis hypocrisis detegetur: tunc quæ hîc maximè piæ ac ferventes, quæ hîc sanctæ habebantur, in dies 3. 4. missas, alternis aut singulis diebus ad communionem, cum lacrymis in maxillâ, de divinis disertissimæ; cognoscentur ab aliquo superbię dęmone obsessę fuisse. Hoc sensu etiã exponit Lorin. illud: EGO IVSTITIAS IVDICABO, *quod ad illos spectare ait, qui aliorũ nũc opinione ac suo etiã falso judicio, mundi videtur sibi, & iniquitatẽ fuco cõtegunt justitiæ.* Veniet dies ille, quo orbi innotescet, quis princeps Franciæ festis solemnioribus se in adyta monasterii abdebat, quasi animum illic generali exomologesi expiaturus sibi ac Deo meliùs vacans, cùm interim hoc otium nancisceretur, ut clancularias litteras ad regni proditores cautiùs destinaret; tunc Iupiter Diptheram Diogenis inspiciet, qui austerus & humanorum contemptor esse videbatur, & à mor-

à morte in perâ ejus, duæ tesseræ ac effigies amasiæ reperta est.

Veniet dies ille, quo tot in habitu sancto, exterminantes facies suas, qui temperantes & abstemii videbantur, quasi sacerdotes Bel, lautè & cautè epulantes, potitantes innotescent: de his Gregorius: *Sunt qui videntur habere jejunium Pauli, vigilias Petri, sed in finem denudatio operum.* Tunc orbi universo spectandus erit vir Religiosus (familiam premo) Antonius Picenus, qui dolosâ pietatis imagine plerosque mortalium oculos præstrinxit: adeò ut post quadraginta dierum, quam simulabat, inediam, cælestes genios haud secus quàm Redemptori, cibos ei ministrasse ambitioso rerum sanctimoniæ fuco in vulgus spargeretur, cùm interea ingentem cereum, cui clam intrita phasianorum, caporum, & similium gulæ illecebrarum, ad manum haberet: uti & crassum ac rotundum cingulum infarserat, unde vitam furtim tolerabat. *Tunc videbunt*, non per rimam (ut Propheta loquitur.) sed carnis hujus pariete destructo, & cordis velo semoto, abominationes quæ in sacris ædibus perpetrantur.

Æneas Syl. in Europ. Tylingen. paradis. pag. 140.

Quot tunc pastores ovium sub pelle ovina, lupi apparebunt? & qui quasi Seraphini charitate divinâ ardere videbantur, carnalitate ac libidinis flammis se fœdè, ac innocentes agnos commaculasse deprehendentur? Nunc quidem peccata sacerdotum tegenda, at tunc ad confusionem summam, omnia manifestabuntur. Bern. ser. 55. in Cant. expendens illa verba: SCRVTABITVR IERVSALEM: *ut secularium manifesta sunt opera præcedentia ad judiciũ, & non egent scrutinio sed supplicio; mea autem qui videor monachus & Hierosolymita, peccata certè occulta sunt, nomine & habitu monachi adumbrata, & idcirco necesse erit subtili ea investigari discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi.* Hæc de se S. Bernardus, quid de se perversi religiosi? quot reperire est, statuis sanctorum, aut parietibus pretiosè convestitis consimiles? qui si ornatu nudentur, putridus truncus, araneæ, & sordes apparent: de nocte quędam miro fulgore lucere videntur, & interdiu lignum putridum fuisse deprehenditur; in campis, in sylvis, obscurâ nocte lucidissimæ gemmæ quandoque apparent, ubi manu attollis, ad lucem adspicis, noctilucæ, viles vermes sunt. *Iustitias judicabo*, & appositè Propheta subdit: *Liquefacta est terra & omnes qui habitant in eâ.* Quæ verba eleganti similitudine exponit idem Lorinus ibidem: *Sub nive*, inquit, *latere sordidæ res possunt, hæ res apparent, cùm illæ liquescunt; similiter existunt aliæ pulchræ, elegantes, quæ decerni prius nequibant.* tum subdit: *Egregium futuri judicii symbolum, quando justitiæ sol Christus, radiis præsentiæ atque sententiæ suæ, cuncta opera hominum in apertum producet.* Fimetum in hyeme nive tectum, candidum apparet, at ubi sole nix liquefacta, omnes sordes manifestantur: similiter existunt aliç pulchræ, amœnissimæ areolæ, hortorum viridia, septa opere topiario, exerunt se aprici flores, anemones, &c.

Ezech. 8. *Psal. 74.*

Aliam similitudinem proponit Christus ab arbore ficus, quæ Vere novo florere incipit, in hyeme arbores frugiferas ac sylvestres dignoscere vix datur, sed in æstate *à fructibus eorum cognoscetis eos.* In hieme qui agrum conspexerit, quid producturus sit ignorat, an triticum, an panicum, an steriles avenas & urticas. Verùm ut Poëta canit:

Matt. 24. *Matt. 7.*

Quidquid sub Terrâ est, in apricum proferet ætas. *Horat. l. 1. ep. 6.*

§. IV.

Orbi quoque innotescent occultissima opera justorum.

TVnc manifestabuntur omnia opera occultissima justorum, ardentia desideria martyrii, affectus piissimi, actus interni fidei, spei, charitatis, religionis, submissionis, resignationis, *tunc laus erit unicuique à Deo.* Chrys. hom. 6. in Matt. de Magdalena: *Capillis capitis &c. hæc qui-* *1. Cor. 4.*

 dem

dem extrinsecus cuncta fiebant, ea verò quæ in secreto mentis agitabat, multò erant ignitiora, multoq; majora: quæ tantùm Deus ipse cernebat. Plurima nos latent de gestis sanctorum, quæ soli Deo nota & in diem revelationis reservata.

Tunc innotescet quid in illâ ecstasi 8. dierum mens S. Ignatii commenta sit: quid Theresa in raptu seraphico: quid in monte Averniæ Seraphicus Franciscus, per quadraginta dies Christo confixus cogitarit: tunc apparebunt omnes victoriæ Virginum, & *tunc laus erit unicuique à Deo.* 1. Cor. 4.

Tunc innotescent jejunia, orationes, lacrymæ, cilicia, flagella, omnes austeritates, quas religiosæ animæ clausis cellis, quas teste lunâ Anachoretæ in antris, in speluncis, in criptis terræ exantlarunt; Quid Paulus ille dux asceticus supra sexaginta annos speluncâ tectus, nemini visus, noctes & dies, Deo teste, egerit; quid Antonius, quid Onuphrius, qui à juventute spreto regno, per 60. annos in solitudine ab omnium oculis remotus vixit. Quid * Alexandra 12. annos thalamum in tumulum commutando egerit; tunc innotescet quot mortuos noctu Tobias sepeliverit, quot arcanæ eleëmosynæ non ab uno Nicolao donatæ fuerint.

* Rader. de SS. clausis.

Tunc apparebit orbi universo S. Elisabetham Hungariæ regis filiam in recondito horti angulo, caput scabiosi mendici lavisse.

S. Hedwigim Ducissam Poloniæ, pretiosum stratum in cubiculo habuisse, sed in durâ semper recubuisse.

Tunc apparebit qui nunc videntur mollibus ac pretiosis indui, hirsuto cilicio cinctos fuisse; tunc apparebit sancta Clara adhuc puella sæcularis, sub damascenâ cyclade: Borgias adhuc Dux Gandiæ, sub holoserico thorace cilicium gestasse: tunc toti mūdo apparebit * Andream Oviedum ter quotidie in se flagellis sæviisse, P. Ægidium Gonsales cilicium è tribulis sibi aptasse, quod à morte cruentum repertum est: fortissimum Christi martyrem Alphonsum de Castro quadragesimalem esuriem toto anno servasse; illuc adferetur saxum, quo P. Ioannes Ruiz pro cervicali utebatur. Qui hîc plura desiderat Nierembergii ascetica consulat.

* Nieremb. ascetica pag. 86.

Tunc apparebit quid Deipara 63. annis, quid Christus 30. in vitâ privatâ egerit, quid in nocte illâ extremæ lanienæ perpessus sit, de quâ non injuriâ Hieronymus asseverat: *Christum ultimâ nocte talia passum, ut in die judicii omnium integra notitia reservata sit.*

Quæ cùm ita sint, meritò quisque illud Bernardi usurpare potest: *Væ mihi misero! cùm venerit dies illa, & aperti fuerint libri, in quibus omnes mei actus, & cogitationes, Domino præsente recitabuntur: tunc demisso capite præ confusione malæ conscientiæ, stabo trepidus, & anxius, cùm dicetur de me: Ecce homo & opera ejus.* Bernard. in med. c. 2.

O mercator, qui nunc appares vir probus, in pauperes profusus, væ tibi cùm dicetur: *Ecce homo & opera ejus.* Ecce homo ob usuras, & iniquos contractus damnatus. Consultissime, amplissime domine, qui hîc frequenter in templis, in concione: *Ecce homo & opera ejus*, quia pauperes oppressit, lites protraxit, munera admisit, damnatus; nobilissime Domine, frequens in usu sacramentorum, non potator, non scortator, *ecce homo & opera ejus*, ob punctum honoris, ob injuriam illatam, quam animo fovit, damnatus. Talis religiosus, talis concionator, *ecce homo & opera ejus.*

EM-

EMBLEMA III.

Quid existis in desertum videre arundinem? Matth. xi.

CONSTANS IN LEVITATE SVA. *Ovid. l. 5. Trist. el. 8.*

DOMINICA II. ADVENTVS.

De Inconstantiâ humanâ, quæ per arundinem à sapientiâ æternâ figuratur; unde tu illud Inconstantiæ symbolum ne commune dixeris.

§. I. *Arundines in fide instabiles.*
§. II. *Virga stultitiæ arundinea.*
§. III. *Fidere amicitiæ humanæ, est niti baculo arundineo.*
§. IV. *Quàm aptè Poëtæ finxerint puellam in arundinem conversam.*
§. V. *Vacua & inanis arundo est.*

DOMINICA II. ADVENTVS.

Quid exiſtis in deſertum videre arundinem vento agitatam? Matt. 11.

COMPERTVM eſt quemadmodum Iudæi Chriſto illuſerint, quàm indignè tractarint, quot injurias, quot opprobria, contumelias, diras, Sapientiæ æternæ, Veritati primæ impegerint: pro ſtulto & phanatico exploſerint; inter quæ non infimum ignominiæ, & irriſionis genus fuit; dum rex gloriæ ſpinis coronatus, pro regali ſceptro, arundinem manu excepit.

Profectò, ut Deus erat, ac futura, & nos omnes, ut præſentia ſpectabat, indubiè ingemuit, complures futuros huic arundini inani, fragili, & inſtabili perquam ſimillimos. Tum ſiquidem ſpectabat quãtum injuriarum ſibi inferendum eſſet, per inconſtantiam ac inſtabilitatem mortalium, qui nunquam in eodem ſtatu permanent, omni vento, adverſo, ſecundo, circumferuntur arundinum inſtar; ad quas ſpectandas non longè excurrendum, non in Ægyptum, non in deſertum ſecedendum; arundines in aulis principum, arundines in foro, arundines in curiâ, arundines in monaſteriis, arundines in privatis familiis, inanes, vacuæ, variæ, inſtabiles, fragiles, innumeræ reperiuntur. Quod vobis hodie demonſtrandum ſuſcepi.

§. I.

Arundines in fide inſtabiles.

Æſop. fab. 143. OLim inter arundinem & olivam contentio fuit, de viribus ac robore; arundo certè, ut ſe manifeſto graciliorem ac debiliorẽ videret, cum olivâ vel densâ etiã quercu, certare non dubitabat, induſtriæ ſuæ confiſa: quâ ad omnem ventum ſe inclinare, caput demittere, & in omnes partes flectere norat; dum contrà oliva, adverſis ventis obniti, caput altiùs attollere, ne quidquam de rectitudine dimittere, eligens potiùs frangi quàm flecti, iuxta illud Senecæ: *Flecti non poteſt, frangi poteſt.* & vel caſu ſuo coronam juſtitiæ & *Seneca Thyeſt.* conſtantiæ, arundini præripere. Facilè perſpicere eſt, quàm raræ ejuſmodi olivæ, & robora: quàm multæ arundines reperiantur, quàm multi in aulis principum, ad levem favoris favonium, caput inclinent; adverſo timoris, aut ſpei flatu impetiti, à rectitudine & ſtatu mentis deflectant; ad quamlibet auram mobiles, calida & frigida, eodem ore proflent, ſi quem hominem, aut etiam integrã religioſam familiam, regi charam perſpexerint: laudare, deprædicare, extollere, ſi regem aut primatem, ejuſmodi homines parvi facere videant, & ipſi contemptim de illis, laceſſere, aſpernari; nil niſi placita loqui norunt, aſſiduò prurientes auribus: quos Pierius lib. 5. docet, arundines in fiſtulas cõvertere. Talis arundo non erat Ioannes, qui non norat, humani favoris auram capere, & blanda auribus inſuſurrare, aut à rectitudine mentis ullis turbinibus dimoveri; ſed inſtar roboris perſtabat, frangi malens, quàm flecti; nec etiam capite diminuto, locus coronæ defuit, conſtantiam cadendo firmam, ut arundines ſtabilem inconſtantiam, ſtando teſtantur. Gregorius hom. 6. in Mat. *Arundo vento agitata, non erat Ioannes: quem à ſtatus rectitudine, nulla rerum varietas inflectebat.*

At quot arundines in Angliâ, Hollandiâ, in toto Belgio repertæ ſunt? quæ ubi adverſitatis & perſecutionis turbo afflarit, ubi aut de bonis, aut de patriâ excedendum, aut à fide & religione recedendum,

dum, ubi vel vita periclitatur, vel anima: malunt flecti, malunt tempori servire, caput subdere, quàm constantiam suam, contra omnes impetus comprobare. Sub Henrico Octavo qui 376. monasteria destruxit, religiosi utriusque sexus, supra decem millia, ad sæculum redierunt; quot religiosi voto castitatis adstricti in vocatione suâ immobiles videbantur; ubi adversitatis, turbo invaluerit, agitantur, & ubi erat impetus spiritus; illic feruntur & ventis verba, & vela moniales dederūt. Tales arundines vidit Trajectum, ubi dum civitas sub rege Catholico erat, nonnulli se Catholicos simulabant, sacramenta frequentabant, at ubi Regi erepta, ne urbe, & officio excedere cogerentur, fidē mutarunt; tales Bredæ, tales Sylvę-ducis. Auctor operis imperfecti, qui putatur Chrysostomus, ait: *Homo carnalis, fatuus in fide, levis in sensu, arundo est.* si talis turbo in hanc urbem desæviret, quot arundines reperirentur, si aut palā officio, dignitate aut vitâ ipsâ privandi, aut à religione decedendum, quàm pauci cum Thoma Moro, & Henrico Polo, se quercos prębērent: quàm multi politici se accommodarent tempori, in omni fide se salvari posse. Fuit minister quidam Catholicus, intimus Theodorico Ariano, hic ut Regi gratificaretur, Arianus factus est; quod ut Rex cognovit, capite plecti jussit, dicens: si Deo fidem non servasti, quomodo mihi, qui homo sum, eam servabis? Quin Constantius, Imperator quo animos suorum exploratos haberet, finxit se idolis immolare velle, ac iis cultum adhibere: pœnam ac privationem omnis dignitatis iis intermināndo, qui Christo repudiato, ad superstitionē suam nō accederent; ubi is persecutionis notus spirare cœpit, ecce omnes, qui antea in fide nutarant, & instar arundinum omni vento mobiles erant, ilicò se idolorum cultui devoverunt, ceteris Christianis roborum instar in fide persistentibus; quod ut Imperator cognovit, omnes has arundines, hos in fide instabiles, è regno suo removit. *Talis arundo vento agitata non erat Ioannes, quem à status sui rectitudine, nulla rerū varietas inflectebat*; arundo non erat, sed quercus: quam nec adversa, nec prospera, à status sui rectitudine, nulla varietas deflectebat. Semper animus rectus & erectus in Deum: Iudæi eum ut Prophetam, ut Angelum, ut Messiam colebant ac venerabantur; nil hisce blandis favoniis, à rectitudine deflectit. Ioannes cōjicitur in carcerem, ut læsæ majestatis reus, Vincitur, miserè torquetur: Ioānes nō erat arundo, ingens turbo exoritur, olli sanguineus, supra caput adstitit imber, qui excidium illi minetur, Ioannes non erat arundo, *flecti non potest, frangi potest.*

Bzovius to. 20. pag. 27.

V. Lobb. Dom. 2. advent. quest. 7

Baronius an. 493.

Mariana de rege l. 2. c. 3.

Greg. cit.

§. II.

Virga Iustitiæ arundinea.

QUot in foro, quot in curiâ arundines quot consultissimi, expertissimi, amplissimi Domini arundinum instar, à rectitudine mentis & justitiæ inflectunt! qui profectò, mihi scitè per arundinem piscatoris, adumbrari videntur, quâ pisces capi solent, ut Ovid. ait:

Tremulâ, dum captat arundine pisces.

Hæc arundo gracilis, & mobilis, minimo pisciculo se inclinat, & à rectitudine deflectit. Quibus jam officia designantur? quorum lites expediuntur, quibus ad judicantur? Video talem competitorem esse stolidum, Iuvenem, perversæ vitæ, hæreticum, omnino ineptum; uxori misit monile, argenteam lancem, murenulas; quid hic aget? quot sunt, qui arundinis instar, ad hæc se inclinant, & à rectitudine deflectunt? jam per annos lis hæsit, testamentum talis viduæ, hominis plebei, honesti civis, exhauritur, ad summam penuriam redigitur; pars interim assiduò urget delationem, appendens munera, & inclinat se, sed hæc alio. Refert Caussinus in symbolis, quemdam suæ fidei commissum aurum, in cavâ arundine, quâ pro scipione utebatur, abdidisse: ad judicem vocatus, arundinem, in qua erat aurū, tantisper creditori committit, donec sublatis manibus jurasset, se depositum reddidisse; mox arundinē, cum pecuniâ recipit. en quis arundinis usus; ut furtivum aurum recondatur; huic arundini consimiles videri possunt, qui se auro, & injusto pretio oppleri sinunt, idque etiam perjurio adhibito,

Ovid. 3. Metam.

V. Dom. 1. Quadrag. Caussin. lib. 12. Cap. XI.

to, legitimo Domino suffurantur. Facit huc quod refert Eusebius Nierenbergius: Turcas, Græcos, Armenos, Arabes, Persas, Judæos, Ægyptios avium pennis in scribendo uti non consuevisse, sed arundine, quam in calamum scriptorium adaptant; unde olim Persius: *inque manus charta nodosáque venit arundo*, nec injuria calamus apud Latinos, pro arundine usurpatur: cùm in litteris efformandis, instabilitas arundinis, non oblitteranda, graphicè describatur. In instrumentis publicis, in causis privatis, in codicillis, textum, contextum, stylum pro favoris favonio commutant, quàm pauci cùm Pilato dicunt, *quod scripsi, scripsi*; Si sententiam revocaris hunc torquem, hoc monile uxori: quis respondeat, *quod scripsi, scripsi.* Non eris amicus Cęsaris, excides gratiâ potentis, quis persistat: *Quod scripsi, scripsi*; privaberis officio, *quod scripsi, scripsi.*

Nierenb. hist. nat. pag. 45?. — Sat. 3.

Quoties accidit, talem nepotem, talem filiam hæredem in testamento scribi, tali religioni summam tot florenorum, tot pia legata, illis pauperibus delegari, & paulò pòst, ob verbum asperius, ob sinistram quampiam suspicionem, testamentum laceratur, eodem calamo, novum conscribitur, novi hæredes, omnia pervertuntur, & testamentum novum veteri adversatur.

Quot epistolæ amatoriæ, benevolentiæ, favoris, & obsequij plenissimæ, uno tempore missæ sunt, & paulò pòst, vel quòd filium, vel fratrem ab amico illo non adeò benevolè acceptum, vel quòd operam suã in perdifficili quodam negotio denegarit, eodem calamo, quàm amaræ, quàm virulentæ litteræ exarantur? nónne calami hi arundinei, leves, instabiles? Quis ergò neget illud Gregorij in Vaticano, oraculum, *Arundini mox ut aura contigerit, in partem alteram inflectit.*

Greg. cit.

§. III.

Fidere amicitiæ humanæ, est niti baculo arundineo.

AMabo vos, nónne ejusmodi amici arundini perquam simillimi sunt, qui minimo infortunij, injuriæ, imò vanæ suspicionis vento moventur, mutantur. Scitè Petrus abbas Cellensis: *Nescit vera amicitiæ naturam, qui in amore imitatur arundinem vento agitatam; sine profundâ radice, amicitia accidens est, non substantia.* Accidens est quod nunc adest, nunc abest: Minimâ alteratione, calore, frigore, rarefactione aut condẽsatione, accidentia mutantur; ita & amicitiæ arundine fragiliores, levi verbo, contemptu, ex sola imaginatione, quia non invitatus, exclusus à comœdiâ, in viâ non salutatus, non satis honesto loco in mensâ, quod ex oblivione, & imprudentiâ accidit; tales *in amore imitantur arundinem.* Quæ prius velut in fistulas aptatæ, suavissimè auribus admodulantur arundines, continuò in tela conversæ, vulnera infligunt, ac *hæret lateri lætalis arundo.* Quidquid damni, quidquid ignominiæ inferre possunt plenis buccis, velut arundines, quæ Midam infamarunt, effutiunt, de quo Ovid. in Met. quæ tonsor arcanam in scrobem clam elocutus fuerat, post annum, *creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus Cœpit, dominique coërcuit aures.* Et tamen istiusmodi amicitiis homines confidunt, ejusmodi amicis nituntur. In paucis gratiosi apud virum principem, potentem, cui se ac sua omnia committunt, si ipsi aut filij ad dignitatem evehendi, hoc homine, hujus commendatione quasi baculo ac scipione nituntur, muneribus sibi devinciunt. Interim dum ad rem venitur, dum officium conferendum, promissis onerat aures, manus vacuas prætendit, datur alteri, & confisus es baculo, sed arundineo confracto. Isai. 36. Sennacherib Ægyptiorum inconstantiam arguens, dicit: *Ecce confidis super baculum arundineum confractum illum, super Ægyptum.* Si tu super fratrẽ tuum, super sororem tuam, super virum illum inniteris, *confidis super baculum arundineũ confractum istum*; subducet se, & corrues. Spondet quidem opem & operam, omne obsequium condicit, interim dum aliquo suo incommodo, aut damno, opera impendenda, subducit se, excusat se; habes avunculum, aut amicum aliquẽ divitem Euclionem, quẽ multis annis fovere, in omnibus favere

Lib. 5. Epist. 21. — Virg. 4. Æn.

favere solebas; addicit mercedem, semel offendis,& lautam hereditatem,quàm tibi millies addixerat, alteri adscribit: *Confisus es super baculum arundineum.* Carolus VII.in Regno suo singularem quendam amicum virũ bellicosum habebat,quo in omnibus, velut baculo, nitebatur, quòd fidelitatem suam variè comprobasset: petiit ergo Rex quodam die familiariter, quid esset in mundo, quod illius cum rege amicitiam infringere posset? respondit illi intrepidè, *un affront Sire*, unum dedecus. Hoc rogo, inquit, ne inuras, quia novi fragilitatem meam. Nónne Rex confisus super baculum arundineum? sed ne arundineto excedamus, quot hâc nostrâ tempestate huic arundini similes? quot reperiuntur, qui verbis byssynis, qui promissis aureis, longè plura spondent, quàm rogaveris? tu, illis fidis, & niteris. Nosti illum hominem, te vanâ spe lactare, opes emungere, & succo omni expresso, velut è citrio, conari te pessumdare,& nil nisi verba dare? Pharao quid non dixerat,quoties promiserat libertatem Israëlitis?& quoties mutarat? Ezech. c.29. *Pro eo quod fuisti baculus arũdineus domui Israel,ecce ego adducam super te gladiũ.* Quare maledictus homo,qui confidis in homine. Apparent baculi, apparent solidi scipiones, & inanes ac fragiles arundines sunt, in his tamen omnem opem,spem omnem passim homines reponunt.

Barrÿ solitude pag.295.

§. IV.

Quàm aptè Poëtæ finxerint puellam in arundinem conversam.

PAn, Deus pastorum, inter Nayades Syringem Nympham adamavit,quam dum insequitur, illa in arundinetum conversa est, reperitque,dum brachia injicit, nil nisi inanes arundines se complecti, ut Ovid.lib.1.Metam.

Panaque dum prensam sibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nympha,calamos tenuisse palustres:
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos,
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti.

Quot inanes ac vacuas arundines,moderni adolescentuli indies insequuntur, dum vanas ac vagas, comptas ac cerussatas puellas, arundinum simillimas depereunt? ut jure meritò Poëtæ finxerint, puellam in arundinem conversam. Quid enim hodiernâ die in puellâ stabile? omnia membra totius corporis,oculi,manus, pedes,digiti, labia, lingua,oculi,arundinis instar assiduò jactantur;caput vertumni instar, quod vel audire pudor est,in templo circumgyratur: quis enim hîc salutationes puellæ intrantis, socij advenientis,oculorum & mentis evagationes,assequatur? olim circa aras & delubra Deorum,arundineta consita legimus ut Poëta testatur:

Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis. *Ovid.Metam lib.6.*
At ejusmodi arundines, mirum est,veri Dei aras cingere,& cælesti igne non deflagrare. Sed pergo porrò, instabilitatem arundineam,ex vario corporis habitu, ostendere aggredior. Curiosè quidam observat optimam connexionem, celebris illius dicti, à magistro nostro Christo prolati: *Quid existis in desertum videre arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre hominem mollibus vestitum?* Quid indumentum, quid vestes molles ad arundinem? profectò, si quis advertat, quanta in indumentis varietas, quanta in vestibus instabilitas: nemo quisquam mirabitur, si instabilitati arundinis conferatur. Quot modi, quot formæ, quot genera vestium; nunc adstrictæ,nunc laxæ, nunc breves,nunc longæ: quot striæ, quot tęniæ, quot figuræ pileorum, calceorum, capillamenti, barbæ? Tertullianus, lib. de pallio c.3. comparat pavoni: *Multicolor, & discolor, & versicolor: Numquàm ipsa, semper alia;& si semper ipsa,quando alia:toties denique mutanda, quoties movenda.* Ita varium & mutabile semper fœmina; nullus pavo tam varius,tam multicolor,& discolor,& versicolor,quàm modernæ puellæ sunt,& juvenes.Pavo,teste Plinio,quotannis cùm foliis arborum caudam & pennas ponit, quæ *L.10.c.20.*

vere novo renovantur, hæ non quotannis, ſed quot menſibus, hebdomadis, diebus, novas plumas, novos modos, novas veſtes induunt: diceres corpora eorum inſtar lunæ mutari, quæ cùm à Latona matre ſibi veſtem aptari petiiſſet, nullus ſartor repertus eſt, qui congruentem faceret, quòd indies, & in horas mutaretur. Qui Apologus ſcitè incōſtantiam puellarum expreſſit, quibus ſemper nova forma placet, nec ullus ſartor veſtem aptarit, niſi quam indies, prout fæmina, quæ nunquam in eodē ſtatu permanet, mutarit, variarit. Atque peritiſſimi ſartores, ſutores, qui indies quid novi, pro mobilitate genij, ac mutabilitate ingenij, ſuppeditent; lubet in tabula rem clariùs oculis ſubjicere: Iuſſerat ſibi Turcarum Imperator omnem gentium habitum veſtitumque depingi, pictor ubi Hiſpanos colari modico, thorace fulto; Helvetos laxis femoralibus, Polonos tunicis pelliceis; Hibernos ſtragulâ, alios alio ſibi proprio habitu expreſſiſſet, ubi ad Germanum ventum eſt, hominem interulâ tectum ſtatuit, & juxta, varij generis ac coloris pannos, cùm forcipe appingit; hanc picturam ſuam interpretari juſſus, hi, inquit, Poloni ſunt, iſti Helveti, illi Hiſpani, ubi ad hominē illum inveſtem devenit, hîc, inquit, Germanus eſt, certâ veſtis formâ, pingi non poteſt, cùm in dies variet. At modò hi mores ex Germania, è Galliis, in Belgium commigrarunt, ubi.

Plut. in convivio 7. ſap.

Puteani Comus pag. 137.

Tot modo ſunt mores, quot habet natura colores.

Pſal. 143. Pſalmiſta ait, puellas circumornatas, *ut ſimilitudo Templi*; vix videas in Templis toties ornamenta mutari, quoties illarum veſtimenta. Nec ullum colorem induunt; abſque manifeſto vanitatis argumento: Etenim, proprietates obſerva, quid quoque deſignent:

Blanche.	*Innocence.*
Bleu.	*Fidelité.*
Colombin.	*Amitié.*
Iaune.	*Plaiſir.*
Rouge.	*Vengeance.*
Iſabelle.	*Libertin.*
Incarnat.	*Amour.*
Verd.	*Eſperance.*
Tané.	*Regret.*
Gris.	*Travail.*
Verdemer.	*Perſeverance.*
Feuille-moir.	*Eſperance perdue, &c.*

Ex his nunc pallam coloris candidi, innocentiæ, & virginitatis geſtant ſymbolum; dum animo Æthiopiſſam, lenam, ac Helenam referunt. Nunc Cyanei, cæleſtis conſuetudinis æmulam; ceterum, hæ *curva in in terris animæ, & cæleſtium inanes* vagantur. Nunc purpurei Martyrum; ſed Diaboli. Nunc Janthini, fidelitatis; ſed cum perfido. Nunc praſini, conſtantiæ; ſed in levitate. Nunc flammei, flammarum, quibus cùm divite ſemper arſuræ, indicem.

Sic modò ſunt mores.

Collaria quoque cum luna mutantur, & hac frequentiùs quot menſibus innovantur: non tot columbarum & pavonum colla, adverſo ſole colores referunt, quot collaria formas induunt. Iam rotunda, jam cornuta, jam ſimplicia, jam triplicia, jam lota, jam illota; jam tenuia, jam craſſa; jam promiſſa, jam contracta; jam candente ferro, jam aſſerculis; jam chartis, jam ſtriis arundineis erecta, implexa, inflexa. Nunc mantilia, nunc faſcias, nunc ſtrophiola, nunc oram interulæ reflectunt. Indies aliæ atque aliæ formæ. Brevi uſu, tanto molimine, ut fœminâ hoc ævo fuerit, nummorum quàm virtutum ditior, quæ eo vanitatis & luxus proceſſerit: ut in unicum collare lavādum, explicandum, & ad certam formam componendum, centum quinquaginta florenos expenderit. O Mores! præſtaret profectò laqueum collo geſtarent hujuſmodi, quæ egenorum fauces, hoc vano colli ornatu, præfocant; utinam Chryſoſtomum audiant intonantem: *Quot pauperum ventres poterant inde paſci! & quot corpora nudè agentia, poterant contegi! ex his quæ à ſolo collo, & humeris pendent: nullius alterius gratiâ, quàm in damnum, & nocumentum animæ.* Cauſſinus in aulâ ſanctâ: puellam Pariſienſem, mundo ſpectabilem, mentis oculis proponit ante tribunal judicis conſiſtentem cum collari, quòd valebat cenſu annuo honeſtæ familiæ: & in quo expoliendo, artifices manus, tres omnino annos inſumpſerant.

Drex. tom. 1 pag. 418.

Chryſoſt. hom. 37. in c. 15. Gen.

Cauſſin. to. 4. pag. 95.

Mitto

Mitto in juvenibus modos, qui cùm toti in puellas abierint, non minùs, varios. Horum vel solum capitis tegumen attendite: jam pileus fastigiatus, jam depressus, jam acuminatus, jam planus: jam brevi, jam margine largo. Iam fungi instar, capite se totos tegunt, jam Turci in morem totum diem admittunt. Iam retro, jam ad latus inflexus. Iam cinerei, jam candicantis, jam mustelini, jam cervini coloris. Hic pileum gestat è pilo canis Pontici, tribus nixum pilis; sexcenties jam mutatum, in formas omnes. Quare iis optimè congrueret informis ille mimi seu Ardelionis pileus, qui omnem formam induit.

Si è pileis ad pilos fæminarum, ad barbã virorum descendamus, non claudicabit illa similitudo viridis Arundinis, à Claudiano adducta: *Vertice luxuriat crinalis arundo.* Quot hîc stylos, quot calamos, quot calamistros: quot pigmenta, quot figmenta crinium? & ut Servator dixerit, neminem posse, unum pilum nigrum, album facere; jam nescio quo diabolico præstigio, pectine plumbeo, aliisq́ue pigmentis, omnes colores inducunt. Quot cirros, quot circulos cincinnis inducunt, ut concinnæ sint! & ut Hortensius ob plicam in veste turbatam, dicam alteri indixit; ita & hæ ob pilum vento turbatum, in Deum insurgunt. Moris quondam fuit caput in luctu, pulvere aspergere: nunc in luxu est; toto vertice pulvere conspersæ sunt. Quæ utinam moris Ecclesiæ recordarentur, quia in pulverem revertentur. Aut illud Augustini animo volverent, quia vertex ille in flammas erumpet: *Crines tuos inficis malo præsagio futurorũ; capillos jam tibi flammeos auspicaris.* *Aug. doct. Christ. l. 4. c. 21.*

Quid de pallis & palliis dicam? nunc viri pallia gestant ad imos talos; nunc ad umbilicum, histrionum in morem. Modò pallium simplex, modò fultum, modò alatum: jurares vespertilionis exuvias esse. Nunc uno humero, nunc brachio implexũ, nunc non gestant, sed à famulo gestatur. Palliorum copiam quis explicet? ad profectionem alia, ad convivium alia; ad consilium alia; alia festis, alia feriis; Lucullo similes, qui Prætori in spectaculo exornando, centum petenti, ducenta obtulit. Sunt qui asserant, tot habuisse, quot dies in anno.

Rem miram audi, & planè monstrum pretiosæ vanitatis: Fuit anno 1518. princeps sacri ordinis, qui talarem tunicam habuit suffultam plumis, quas pellio è carduelium seu acanthidum capitellis, opere prorsus incredibili confecit. Heu quot centuriis, quot millibus avicularum, ad unam hanc togam convolandum erat! nimirum ut unicus homo ad insanam varietatem vestiretur, tot avium turmæ & vita, & vestibus erant spoliandæ: Sed ne arundineto excedamus, de his aliquando erit uberior dicendi locus. Nos hactenus arundinis instabilitatem expendimus. Accedit arundinem esse materiam facilè combustibilem, ut ubi adolescens petulantem gestum, lascivum oculum, verbum obscœnum in consortium puellarum projicit, dici possit illud Sapientis, quòd hæc sint, *sicut scintillæ in arundineto.* Quæ facilè ignem excitabunt, & arundinem incendent. *Drex. tom. 1. p. 427.* *Sap. 3.*

Quid, quòd puella reperta sit, quæ quò faciliùs flammas suas spargeret, litteras incensorias arundini inclusit; juvat hæc ex nobili auctore hîc transferre. *D. A. Burgundia veritas c. 37.*

Sigismunda filia Tancredi, Principis Salernitani, in arundine (commodo excitandis ignibus instrumento) amatorias litteras cuidam palatino, humili loco nato, Guiscardi nomine, misit: is his acceptis, simulque viâ subministratâ, per eas prorsus exarsit; sed turpem cùm Amasio consuetudinem pater detexit. Obtruncat juvenem, & exsectum pæne adhuc spiranti cor, in aureâ phialâ, filiæ mittit; at illa quasi munere læta, sapienter, inquit, cor aureũ, pater, aureo tumulo donasti. Et mox in lacrymas soluta, velut unionibus cor perpluebat. Interim venenum haurit, & cor cordi apponens, unum moribunda patrem rogat, ut eodem tumulo condatur. De simili arundine, dici potest illud Maronis: *Leon Aretin.*

——— arsit arundo,
Signavitque viam flammis ——— *5. Æneid.*

Et eheu æternis pabulum subministravit, utinam sola.

 §. V. *Vacua*

§. V.

Vacua & inanis arundo est.

VLtima arundinis proprietas est, quòd vacua sit, extus vireat, intus arescat; extus solida & robustâ, intus medullâ & robore destituta. S. Gregorius *arundinetum vitam sæcularium*, appellat, *qui more arundinum, per temporalem gloriam foris, quasi ad alta proficiunt, sed intus à solidâ veritate inanescunt.* In Brasiliâ, & Pernanbuco arundines sunt, quæ intus saccharo & dulci liquore repletæ, ut Virgilius significasse videtur; 4. Georgicorum: Greg. 33. moral. c. 3.

Mellaque arundineis inferre canalibus.

Sed hujusmodi in hisce partibus non reperiuntur. Fuit qui hoc audierat; saccharum in arundine crescere, ad Schaldin sedens, singulas arundines infregit, sed nil nisi magnum inane reperit. Multi extus probi, temperantes, prudentes, Catones apparent, sed intus medullâ ac robore virtutis destituti sunt, quales omnes politici, medullâ virtutis, & fructu veritatis vacui: hos scitè depingit S. Hilarius in Matth. c. 11. *In arundine, homo talis ostenditur: de gloriâ sæculi, vita sua inanitate speciosus; ipse autem fructu veritatis vacuus, exterior placens, & nullus interior.*

De arundine Indicâ refert Etesias, tantâ esse crassitudine, ut viri duo, porrectissimis brachiis vix complecti possint: altitudo quanta mali in navi, decies mille homines consimilis arundo fert, sed intus vacua, & emedullata; quot homines videmus ut arbores, ut robora, ut quercus, ut malos navium? & arundines sunt, intus vacui soliditate virtutis, vani, inanes. Quot religiosi, viri Ecclesiastici qui extus veste sanctâ, sed intus inanes? quot robusto ac valido corpore, sibi immortales videntur? & subito morbo, levi calore febris, ignem concipiunt, corruunt, & cadendo fragilitatem suam testantur. Mitto hîc ne longior sim, arundines ad ripas fluviorum passim spectari, ut notavit Amb. Lucæ 7. *Arundines*, inquit, *fluvios amant: & nos labentia mundi caducaque delectant*: Et quia ut sacræ paginæ loquuntur: *Moveri solet arundo in aquâ*, radicem in luto, in limo defixam habet: hinc quid mirum, si subsistere nequeat? *Infixus sum in limo profundi*, inquit David, *& non est substantia.* Tales omnes ebriosi & luxuriosi; qui ut centies, sexcenties ad confessionem deflectant, emendationem spondeant; minimo vento in alteram partem inclinant, ut rectè S. Hilarius observat: *Ad omnem ventorum motum*, id est, *immundorum spirituum flatum vagantes.* Denique, ut Plinius refert arundo Indica, bifariè secta, navis vicem subit, ut sic fluitare pergat, nec instabilitatem in aquis, unde nata, deperdat. Sed si lubet, hanc arundineam navim, quæ inconstantiæ humanæ vivum symbolum est, sacrarum scripturarum testimonio stabiliamus. Disertè more suo celeberrimus divini verbi præco Hieronymus Baptista de Lanuzâ, super Mausoleo, quod Simon Patri ac fratribus exædificasse legitur, verborum flumine velificatur: Quo porrò consilio naves super columnas collocavit? res adeò inter se, toto elemento dissitas, contraria adeò inconstantiæ, & constantiæ symbola, *Simon vir consilij*, copulavit? nisi ut omnibus declararet, fratres suos navigij in morem, variis hîc adversitatis, ac bellorum turbinibus jactatos, nihilo minus Deo nixos, veluti columnas perstitisse. Ut apud Lanuza, Serrarium, aliosque interpretes legere est.

3. Reg. 14. Psal. 68. Barrad. tom. 2. pag. 562. Can. 11. in Matth. Plin. l. 16. c. 36. Lanuza hom. 37. n. 73. 1. Machab. c. 13. v. 29.

Unum dumtaxat superest; ut homo, omni arundine mobilior: omni arundine inanior: omni arundine fragilior sit: excogitatum tamen esse, quomodo columnâ stabilior, scipione solidior, clavâ robustior existere queat; si nempe hæc arundo, in manum ejus transcribatur, quæ mobilia confirmat: infirma consolidat: fragilia corroborat. Homo nixus mundi inconstantiâ, fretus opum copiâ, fultus honoris aurâ: nihil habet stabile, præter instabilitatem, sed desultoriâ levitate, inter instabiles ventos, prosperos & adversos, fluctuat: & arundinis instar, teste Ambrosio, *vel odio dirigitur, vel gra-*

tiâ

Amb.in Psal.118. serm.20. *tiâ inflectitur, vel aliorum mendacio depravatur.*

At verò si illa arundo consistat in manu Christi, tum enim verò homo ille, ad quascumque turbas & turbines inconcussus stabit. In hac potenti Dei manu, plus virtutis arundo habitura est, quàm baculus in manu Eliæ, quàm virga in manu Moysis, quàm gladius in manu Gedeonis, quàm mandibula in manu Sampsonis, quàm clava in manu Herculis. Quia *in manu tuâ virtus & potentia, & non est, qui* 1.Paral.29.
(quantumvis fragilem arundinem) *de manu tuâ, possit eruere.* Deut.32.

EMBLEMA IV.

Tu quis es? Ioan. 1.

OLIM TRVNCVS ERAM. *Horat. l. 1. Sat. 8.*

DOMINICA III. ADVENTVS.

Præſtantiſsimam ſcientiam eſſe *Cognitionem ſui*: quâ homines ad dignitatem evecti, recordentur, qui fuerint: exprimitur per truncum informem, in ſtatuam effictum.

§. I. *Qui ſui cognitione neglectâ, inutili ac futuli ſcientiæ ſeſe dediderunt.*
§. II. *Cognitio ſui, ut ſcientia longè præſtantiſsima præ ceteris commendatur.*
§. III. *Compertum eſt, qui è vili emerſerunt, nec ſe, nec ſuos agnoſcere.*
§. IV. *Exempla eorum, qui ſuæ ſortis ac conditionis memores, illud* γνῶθι σεαυτὸν *obſervarunt.*

DOMINICA III. ADVENTVS.

Tu quis es? Ioan. 1.

PRiscis Græciæ Philosophis nihil antiquius, nihil solemnius esse solebat, illo pronunciato: γνῶθι σεαυτὸν, nosce teipsum, quod ut omnium oculis perspicuum esset, templo Delphico aureis literis, nunquam obliterandum, inscribi placuit. Divinum certè effatum, Christiano dignissimum legi, ac intelligi, & alto pectore infigi; ut rectè monet Aquinas vates:

Iuven, sat. xi,

E cælo descendit γνῶθι σεαυτὸν:
Figendum & memori tractandum pectore.

Hæc enim scientia longè omnium utilissima ac pulcherrima est. Audi quid sanctus Clemens lib. 3. pædag. dicat: *Est*, inquit, *omnium disciplinarum pulcherrima, ac maxima, seipsum nosse.* Hanc unam scire, nihil ignorare est; se nescire, nihil scire est. Vnde Hugo de S. Victore: *Melior est scientia si teipsum cognoscas, quàm si te neglecto cursum siderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, cælestium terrestriumq; omnium cognitionem habeas: multi enim multa sciunt, & seipsos nesciunt, cùm tamen summa philosophia sit, sui cognitio.*

Hugo de S. Victore lib. de claustro animæ.

§. I.

Qui sui cognitione neglectâ, inutili ac futili scientiæ, sese dediderunt.

THales Milesius, teste Laërtio, cuidam percunctanti, quid rerum omnium difficillimum foret? *Seipsum*, inquit, *nosse*. Ab hac scientiâ ipse toto cælo aberravit, dum supra se raptus, revolutiones cælorum & cursus planetarum speculando, in fossam proruit; unde à vetulâ sibi exprobrari audiit: Frustra altitudinem cæli eum contemplari, qui altitudinem putei, qui ante pedes, ignorat. Ecquid enim juvat solerter indagare maculas solis, & non videre maculas animi? quid juvat observare eclipses, ac defectus lunæ, & negligere defectus proprios?

Quid juvat cognoscere quot gradus sol sit supra horizontem, & non videre quot gradus fecerit in perfectione? attendere influentias planetarum, & non excipere influentias gratiarum? Alii toti sunt ut amplitudinem terræ metiantur, quot milliaria distet Roma Hierosolymis, Antverpia Constantinopoli; & ignorant quàm longè peccator distet à Deo. Dionysidorus peritus Geometra in epistolâ, quam in sepulchro ejus repererunt, describit se ad centrum terræ devenisse, esseque eò spatium quadraginta duo millia stadiorum, unde conficiunt in ambitu, terram complecti ducenta quinquaginta quinque millia stadiorum. Eratostenes verò ex indubitatâ ratione umbrarum, demonstravit mensuram universæ terræ esse trecenties quindecies centena millia passuum. In hos Geometras, quos vulgus æstimat, sic insurgit August: *Scientiam terrestrium cælestiumq; rerum magni æstimare solet genus humanum, in quo profectò meliores sunt, qui huic scientiæ præponunt nosse se ipsos, laudabiliorq; est animus, cui nota est infirmitas humana, quàm qui eâ non respectâ, vias siderum scrutatur.* Cælum & terram ingenio complecti volunt, & exilitatem ac vilitatem suam non capiunt. Archimedes in pulvere lineas ducebat, nec *recordatus est, quia pulvis sumus*, seque ultimam lineam ducere. Ejusmodi ut fatuos perstringit Seneca: *Fatuum*, inquit, *est, studere divisionibus terrarum, & se nescire metiri.* Et alibi: *Metiri me Geometres docet latifundia, potiùs doceat, quomodo metiar quantum homini sit satis. Quid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum*

August lib. 4. de Trinit. in proœmio.

Psal 102.

Senec. lib. de liberalibus studiis sub initium.

Seneca ep. 88.

fratre

Ibid. *fratre dividere?* ac tandem exclamat: *O egregiam artem! Scis rotunda metiri, in quadratum redigis quamcunque acceperis formam: intervalla siderum dicis: nihil est quod in mensuram tuam non cadat. Si artifex es, metire hominis animum, dic quàm magnus sit, dic quàm pusillus sit. Scis quæ recta sit linea: quid tibi prodest, si quid in vita rectum sit, ignoras?* Idemque sentiendum de iis, qui tonum unum in numeris musicis absonum carpunt, & secum ac cum suis discordant, unde subdit: *Stultumq; est vacare concordiæ musicorum, & non habere concordiam cum proximo, vel cum seipso.* Sen. ep. 88. *Doces me,* inquit, *quomodo inter se acutæ & graves voces consonent, fac potiùs quomodo animus secum meus consonet.* Multi norũt virtutes herbarum, morborum callent alexipharmaca, & vitiorũ ignorãt antidota. Vires herbarũ ille probè norat, 3. Reg. 4. *qui disputavit super lignis à cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis & volucribus, & reptilibus, & piscibus.* Hic sapientissimus mortalium, qui omnia norat, seipsum & quid sibi conduceret ignorabat, ut de seipso fatetur dicens: Eccli. 7. *Quid necesse est homini majora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vitâ suâ?* & cùm omnia sciret, palam confessus est: Sap. 5. *Viam autem Domini ignoravi,* cumque omni sciẽtiâ suâ longissimè aberravit.

Dolendum hoc magis, complures reperiri qui posthabitá salutari sui cognitione, insanientis sapiẽtiæ studiosi ac magistri, inutili ac futili labore consumuntur, de quibus non inscitè Martialis:

Lib. 2. ep. 95. *Turpe est difficiles habere nugas:*
Et stultus labor est ineptiarum.

Sen. ep. 88. Horum integram classem Romanus Philosophus inducit: „ Didymus ille Grammaticus, qui ab assiduitate laboris χαλκέντερος, id est, ferreis visceribus, dictus „ est, quatuor millia librorũ scripsisse dicitur. Miser si tam multa supervacanea „ tantùm legisset. In his libris de patriâ „ Homeri quæritur, in his de Æneæ matre verâ: in his libidinosior Anacreon „ an ebriosior vixerit? in his an Sappho „ publica fuerit? & alia quæ erant dediscenda si sciret. Cõsimile studiũ Tiberii Imperatoris Romani fuit, de quo Suetonius, has quæstiones eum sciscitari consuetum: Quæ mater Hecubæ? quod Achilli nomen inter filias Chironis? quid Sirenes cantare consuessent? Quorumdam studium fuit scire, quem remigum numerum Vlysses habuerit? priórne scripta sit Ilias, an odyssea? dexteróne an sinistro pede Æneas exscenderit? utrum prius fuerit ovum an gallina? de quo septem Sapientes fusè apud Plutarchum; Plut. in conviv. 7. Sap. quid inter stillam & guttam intersit; reperire & invenire, quantum differant apud Nasonem:

——— *& non inventa reperta est.* Metam. l. 1.

Socratem quis occupari credat ut saltum pulicis, pede ceræ impresso metiri queat? Aristophan. nubes act. 1. scen. 2. quasi Philosopho dignum sit, operoso studio consectari, ter millies quadragesies quinies hunc saltu uno, molem corporis excedere. Quid, quòd & huius ævi viri, ceterùm docti, his annumerari possint, qui operosè pervestigant, si chimera esset homo, cui scientiæ sese traderet? inter quos professor ille accensendus est, qui ut Drexelius commemorat, Drexel. Rhetor. l. 1. c. 10. quæstiones Theologicas nihili faciebat; sed si modales incidissent, *ubi absolutum, aut respectivum,* quasi Solimannum debellasset, ita insurgebat. Sen. de brev. vitæ cap. 13. *De illis nemo dubitabit,* inquit Seneca, *quin operosè nihil agant, qui in litterarum inutilium studiis detinentur, quæ jam apud Romanos quoque magna manus est. Græcorum iste morbus fuit, quærere quem numerum remigum Vlysses habuerit?* &c. Hæc ille. Et subdit: Epist. 88. *Quàm insanum sit, quærere, utrum major ætate fuerit Homerus, an Hesiodus? an minor Hecuba fuerit quàm Helena? Vlysses ubi erraverit? & eheu,* inquit, *non efficimus ne nos semper erremus.* Hanc vanam ac insanam scientiã in se deplorat Augustinus, sui ac salutis suæ oblitus: August. l. 1. confess. c. 13. *Tenere cogebar,* inquit, *Æneæ nescio cujus errores, oblitus errorum meorum, & plorare Didonem mortuam, quia se occidit ob amorem; cùm interea meipsum in his à te morientem Deus meus, vita mea, siccis oculis ferrem miserrimus.* Fatuum est nosse, quot annos erraverit Æneas, & non

& non attendere quot annos in terram longinquam aberraverit à patre, à patriâ. Scotus in thesauris selectorum exemplorum, refert de nobili Florentino, qui mille florenos collegerat, ut Europam lustraret: quod consilium dum cognato suo viro prudenti exponit, respondit is potiùs in sui cognitionem, diligentiam talem impenderet: salutem enim majorem adferre, si domi norit vitia, quã extra patriam, si multorum hominum mores lustraret & urbes.

Verbo didici 29. cent. 1.

Huc spectat quod vir apprimè eruditus Iurisconsultissimus, & toto imperio Romano celeberrimus usurpare solebat: Nos Germani (liceat dicere) prudenter, sed periculosè fatui, filios nostros in regiones exteras amandamus, ingenti sumptu, & sæpe cum jacturâ pudicitiæ; sæpe etiam vitæ, ut diversarum nationum idiomata condiscant. Qui inde, ubi redierint, linguam patriam & vernaculam ignorant, cum Deo loqui, & se intelligere nesciunt. Hisce omnibus meritò præfert Hipponensis Præsul, quemdam virum, Probum nomine & re: *Hic*, inquit, *præposuit scire infirmitatem suam magis, quàm scire mundi mœnia, fundamenta terræ, & fastigia cælorum.* Quid enim prodest curiosa sectari, abstrusa naturæ invenire, & seipsum perdere? Doctor Angelicus in opusculis, unum aliquem Philosophum inducit, qui è vitro alvearia fieri curarat, cum quibus in desertum secessit, ac illic per 30. annos moratus est, ut disceret quemadmodum apes mella conficiant, & favos struant, sed alveariis cerâ obductis, fine suo frustratus fuit; cui hoc epiphonema magnus Doctor subnectit: *Quantò melius hoc tempus, in cognitione sui impendisset?* Huic curiosorum hominum generi aptè responderi posset, quod olim Augustinus Afro, curiosè percunctanti: *Quid ante mundi creationem Deus fecisset?* Respondit sanctus Præsul: *Curiosis parabat infernum.* quod utinam non plures experientiâ comprobassent.

Drex. Rhet. lib. 1. cap. 1.

Aug l 4. de Trinit. in Proœm.

Sanchez Royaume de Dieu l. 5. cap. 4. §. 1. in fine.

Beyerlinc. apophtheg. sacra pag. 187.

Aristoteles ille princeps Philosophorũ, de quo Lucretius agens, dixit; Genus humanum ingenio superauit. Averroës ejus interpres ait, quod natura in Aristotele extremum potentiæ suæ exhauserit. Ammonius in vitâ Aristotelis, asserit eum præ nimiâ subtilitate, pro dæmone habitum. Hic vir, hic est, qui cum omni suâ scientiâ, dum æstum Euripi, motusque ejus capere non posset, seipsum perdidit, dicens: *Aristoteles non capit Euripum, Euripus capiat Aristotelem.* Idem exitus Plinii fuit, qui cùm vesuvii flammas non caperet se in eas præcipitem egit. Nónne in illos rectè cadit illud Bernardi, quo Aballiardum solertem ac subtilem Hæreticum perstringit: Aballiardus nihil nescit omnium quæ in cælo & in terrâ præter seipsum. *Nihil est*, inquit, *quod lateat eum, sive in profundum inferni, sive in excelsum suprà. Ambulans in magnis & mirabilibus super se. Melius illi erat, si juxta titulum libri* (quem inscripsit, scito teipsum) *seipsum cognosceret & saperet ad sobrietatem.*

Bernard. ad Innoc. Epist. 191. & 192.

§. II.

Cognitio sui, ut scientia longè præstantissima, præ cæteris commendatur.

Varii variis se dant scientiis, Arithmeticæ, Musicæ, Philosophicæ, Medicinæ, Juri, Praxi; sed scientiâ ac praxi noscendi seipsum, perpauci occupantur, de quâ tamen Doctor mellifluus: *Multæ scintiæ hominum, sed nulla melior est illâ, quâ cognoscit homo seipsum: beatus homo, qui se potest cognoscere.* Miramur & indignamur nugis seria postponi, & scientiam omnium pulcherrimam ac utilissimam, quæ in sui cognitione consistit, ludicris posthaberi, quasi verò non plures hujusmodi malè feriati homines reperiantur. Studia vestra attendite, & videbitis quàm pauci huic scientiæ sese dediderũt, quàm pauci assecuti sint illud, *nosce teipsum*; quod suis temporibus divinus Plato notabat: *In foro vix decimum quemque esse, qui seipsum norit.* Persius ne unum reperit. Hoc enim queritur:

Bernard de inter. domo cap. 28.

Vt in se nemo tentat descendere, nemo!
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Nemo quisquam percunctatur seipsum, *tu quis es?* nemo seipsum intuetur; oculis, inquit magnus Basilius, perquam similes sumus, *Qui cætera omnia vident, seipsos non vident.* Tales Iudæi erant, qui non se, sed Joannem interrogabant: *tu quis es?* ita passim quæritur, cujus is conditionis sit, qui ad tale officium emerserit? quâ capacitate sit? & interim *tu quis es?* ille quàm doctus, quàm dives, illa filia unde tam lautum matrimonium, unde illi filio tam opiparum patrimonium? in tali familiâ quid agatur, quæ œconomia, quî vir cum uxore, cum liberis, cum servis? & qui hæc inquiris, *tu quis es? Vt in se nemo tentat descendere, nemo.* Verissimè Seneca: *Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit:* cùm tamen hæc scientia longè præstantissima, mortales optimos, imò beatos reddat. Bernardum audiamus sic asserentem: *Scio neminem absque cogitatione sui salvari, de quâ nimirum mater salutis humilitas oritur, & timor Domini.*

Basil. hom. 9. Hexam. — *Epist. 83.* — *Bern. serm. 37. in Cant.*

Quod sacris litteris & SS.PP. testimoniis pleniùs comprobabo. Ecclesiasticus cap. 51. quæsivit sapientiam, ut de se fatetur: *Cùm adhuc junior essem, quæsivi sapientiam:* postulabat eam vir sanctus IESVS filius Sirach: *Animam meam*, inquit, *direxi ad eam, & in agnitione inveni eam.* Quid est hoc? nisi in *cognitione sui* invenit eam, ut rectè Iansenius. Quærebam sapientiam extra me, ut Philosophi naturas rerum, Astrologi motus cælorum, Cosmographi terras & provincias lustrando; reflexi oculos in me, quis fuerim, quis sum, quis futurus sum? unde corpus? quò anima? & hæc vera scientia, quam Bernardus inculcat: *Ista tria in mente habeas: quid fuisti, quid es, quid eris?*

Eccli. 51. — *Bernard. in form. honest. vita.*

Confirmat doctrinam hanc Sponsus in Canticis: ardet Sponsa intelligere ubi pascat beatas animas in meridie gloriæ: quam sic coarguit: *Si ignoras te, ô pulcherrima mulierum, egredere & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hœdos.* Hæc verba obscura ait Augustinus. Verùm de ignorantiâ sui loqui censet Ambros. Hieron. Greg. Bern. & S. Thomas, qui sensum horum verborum volunt desumi ex eo, quòd Sponsa rem arcanam petat nosse à Sponso: quæ oves prædestinatæ? ubi eas pascat? quas aureolas decernat? hinc eam commonet, ne supra se sapiat, sed seipsam consideret. Vide, inquit Augustinus, *quomodo comminetur* Sponsus, quàm blandè illa: Annuntia mihi quem diligit anima mea, ubi pascat, ubi cubet? ille verò severissimè: nisi cognoveris temetipsam, ô pulchra inter mulieres, exi. Si te non cognoris, exitura es in vestigiis brutalibus appetituum, & pasces hœdos, non oves. Si te ignoras egredere. *Dura increpatio*, inquit Bernardus, *hoc quippè verbum, servi & ancillæ audire solent, à valdè irascentibus Dominis; exi hinc, egredere è domo.* Recipis ancillam in domum tuam, filiam bubulci aut lanionis, incultam, ignaram, agrestem: instruis, excolis, mores induit civiles, rerum peritiam acquirit, fit pedissequa, fit à cubiculis, administrat familiam; tandem seipsam non ampliùs dignoscit, insolescit, fit incorrigibilis, contumax, ut nec Dominam, nec Dominum revereatur. Quid fit? quid dicitur? quia ignoras te, exi, egredere è domo. Ignoras te quomodo hâc intraris, seminuda, inculta, omnibus destituta, vade & nosce teipsam.

Cant. c. 1. — *Aug. ser. 50. de verb. Dom.* — *Ambros. in Psalm. 118. serm. 2.* — *Hier. Epist. 22. ad Eustoc.* — *Greg. in c. 1. Cant. & 16. mor. cap. 21. & l. 30. c. 12.* — *Ber. ser. 34. in Cant.* — *D. Thomas in c. 1. Cant.* — *August. lib. de Pastorib. cap. 15. to. 9.*

§. III.

Compertum est, qui è vili emerserunt, nec se, nec suos agnoscere:

Iuxta tritum illud:

Als niet kompt tot iet /
Dan kent iet / sy selve niet.

CONspexerat Alexander Farnesius nanum tenuioris fortunæ, quem ob informem corporis formam, ut singularem, in aulam adlegit. Ad hunc, ubi non multò pòst, solatii causâ, pater pauperculus viseret; negavit se patrem nosse; quod ut Princeps resciit flagris benè exceptum veteri lacernâ indutum dimittens, se ac suos

Bonaert. in Eccles. c. 41. vers. 25.

suos nosse praeclarè edocuit. Hic nanus quia è caulâ in aulam adscitus, in honoris apice, ut videbatur, constitutus, opibus velut basi fultus, se nanum ignorabat, ignarus nanum etiam in monte, non majorem seipso fore: ut quidam aptè expressit, dum nano in sublimi alpium, hoc lemma subscripsit: *non ideo est major.* Nihil tamen familiarius iis, qui è vili stirpe ad alta assurgunt, quàm ut seipsos nesciant, ne semel interrogent: *tu quis es?* qui adeò superbè incedis, quis pater, quis avus tuus? *tu quis es?* dum rusticus nobilem, servus dominum, ancilla heram induunt, dedignantur, vicinum mechanicum, amicos pauperes, imò propinquos ac domesticos suos salutare. Depingit eos vivè S. Innocentius: *Praesumit se meliorem, quia crevit in superiorem: priores dedignatur amicos, notos ignorat, hesternos, comites contemnit antiquos, vultum avertit, visum attollit.* Quod nititur illo Psalmistae: *homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis.* Ecquid homini in honore, cum jumento commune est? responso servit Bucephalus Alexandri, qui Plinio, ac Curtio suffragantibus, eo fastu & arrogantiâ fuisse perhibetur, ut impexus, incomptus, regioque ornatu destitutus, quemvis sessorem admitteret; phaleratus verò, & ornatus, ita superbiret, ut praeter Alexandrum, neminem admitteret: adeò etiam in bruto animante, honores mores immutarât. Tales & illi, qui privati, ac tenues, ad omnia se aliis submittunt, ad publicos honores provecti, omnibus superbè dominantur, imò & parentes suos excutiunt, & erubescunt.

Innocent. l. 2 de contemp. saeculi c. 30.

Psal 48.

Bonaert. cit.

Fuit filius Carbonarii, quem pater multis expensis, utpotè generosae indolis, ac summae spei, in studiis aluerat. Hic in aulâ educatus Rege mortuo, ut ingenio & gratiâ valebat, in Regem delectus est. Hoc, ubi pater rescit, ut erat fuligine tinctus, exultabundus & gratulabundus ad aulam contendit, Regis affatum petit; at filius se patrem nosse simulat, ad quem pater non me nosti fili? cui ille hoc stolidum responsum dedit; *quî ego te noverim? qui meipsum vix nosco.* In ejusmodi filios ut insanos meritò Seneca debacchatur: *parentes*, inquit, *non amare impietas, non agnoscere insania est*; verius & ~verius Augustinus: *Caninum est parentes non agnoscere*: & quem ille vereatur aut revereatur qui parentum nomen dedidicit? nostis hujus detestandi fastus causam? Consulem Romanum, sed sanctum audite: *Iam scio*, inquit Boëtius, *morbi tui aliam vel maximam causam, quid ipse sis, nosse desiisti.* Haec una elationis causa, quòd non attendis, qui sis, & qui fueris. Arbor sylvestris, dum surculo inserto nobiles fructus producit,

Aug. tom. 10 fragm. 2. de decalog. Prac. 4.

Boët. l. 1. de consol. prosa 6.

Miraturque novas frondes, & non sua poma:

Virg. 2. Georg.

Truncum tamen originis suae indicem, hinc illinc labruscis germinantem continet, unde innotescit quid sit, fueritve. Si plerique truncum & originem suam, qui hîc se circumspiciunt, attenderent, non rarò se è robore sectos, patre lanione, avo fullone progenitos despicerent. Memorabilis est Stropha, quam Joannes Teutonicus retundendae quorundam jactantiae, magis ingeniosè, quàm religiosè excogitavit. Nam ut Delrio, Ioannes Teutonicus tametsi obscuris parentibus & illegitimo thoro genitus esset, quia tamen singularis eruditionis titulo inclaruit, Halberstadiensem Canonicatum, solis nobilibus concedi solitum, accepit. Sed collegae eum duplici nomine contempserunt, ut ignobilem, & nothum; itaque volabant passim sarcasmi; quos ut retunderet, collegas illos invitat ad convivium, interque reliquos mensae sales ac lepores, injicit mentionem acroamatis magici, & quaerit, num suos singuli parentes coram intueri cupiant?

Delrio disq. mag. lib. 2. quaest. 30. sect. 2.

Ubi sentit singulos ardere videndi desiderio, elicit malo carmine umbras deformes, coci, stabularii Morionis, quorum facies illi in paternis aedibus se aliquando conspexisse fatebantur. Suum quoque patrem exhibuit habitu Sacerdotis, pingui aqualiculo. Dimissis larvis, *Eja*, inquit, *dicite fide bonâ, eccujus patrem nobiliorem judicatis?* Sed illi perterriti, & pudore suffusi, quando ex infimae sortis hominibus se prognatos intellexerunt, vitio adulteran-

tium matrum, suam quisque domum repetivere, nec ultra Ioanni vitium sanguinis exprobravere. Ita olim de nobilitate gloriantes compescuit Satyricus:

Iuven. Sat. 8.
Majorum primus, quisquis fuit ille, tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo.

„Audet & Plato, neminem Regum non „aliquando è servis, servorum neminem „non aliquando è Regibus prognatum, asserere. Et sanè (prudentissimi „viri monitum est) nimiam in majorum „seriem disquisitionem, non suasero. Fors, „ubi curiosiùs scrutatus omnia fueris, ali„quem in cruce, vel securi reperies. Sed demus, ut ab illustrissimâ Croyorum prosapiâ progenitus sis, ut noris quâ origine natus; Cælestinos prope Lovanium addi illic Dux Arschotanus docebit, se lineam parente colono, & matre rusticâ, ab Adamo nempè & Evâ ducere, unde vulgò jactatur:

Scriban. polit. Christ. lib. 1. cap. 9.

Als Adam spitten/ en Eva span/
Waer was doen den Edelman?

§. IV.

Exempla eorum, qui suæ sortis & conditionis memores, illud γνῶθι σεαυτὸν observarunt.

Willegisus ille, quem patre rhedario natum, Ottho III. subitò primum inter Electores Archiepiscopum Moguntinum adlegerat, in veteris fortunæ suæ memoriam, rotam (quæ exinde Archiepiscopatui Moguntino semper insigne fuit) & in musæo, & ubique sibi propositam voluit, cum hâc Epigraphe: *qui sis, fuerisq́ memento.* Sic Deum illum apud Poëtas imitatus, qui è trunco & informi ligno, in Deum effictus, de se fatetur:

Horat. l. 1. Sat. 8.
Olim truncus eram, ficulnus inutile lignum.

Norunt hoc vel ipsi Barbari hoc plurimum conducere, ut in officio contineantur, quemadmodum litteræ Indicæ 1599. testantur, quæ sic habent: referunt oculati testes quemdam ibi Regem Mogor ex Tamburlani nepotibus imperare, cui solenne est, quemque etiam vilissimum ob heroica facta, ad dignitates & fortunas provehere; quos tamen ut contineat, recordatione pristinæ vilitatis, sancivit, ut pro insignibus cuique præferantur instrumenta sui opificii; fabro malleus, sartori forfex, sutori, subula, &c.

Iustinianus in Tob. de remed. superb. c. 11.

Si hac ætate, quisque qui se nobilem de prædicat, pro gentilitiâ tesserâ instrumentum patris, aut avi gestare cogeretur, quot ulnam aut forficem, quot ex parentibus scribis, advocatis, syndicis calamum depictum haberent? quod tamen præstantissimi duces ac dynastæ non erubuerunt. Agatocles Siciliæ Rex semper testaceis vasis utebatur, ne se filium figuli oblivisceretur. Lechas Rex Poloniæ, ab aratro ad regnum evectus, vestes rusticas in palatio suspensas semper in oculis habebat, ne conditio animo excideret. Alter Rex Poloniæ Primislaus, dum à stiva ad solium vocatus esset; Sculponeas, ac perones asservari jussit, ne unquam rusticum exueret. Quin hac tempestate non pauci reperti, qui virtute propriâ ad magna contenderunt, qui vel eo, gloriati sunt, se non ex fumosis magis, quàm famosis majorum imaginibus, sed suis clarè factis emersisse; talis excellentissimus ductor exercitus Becquius; talis Joannes de Wert, talis Ægidius de Hase; qui meritò illud Marii usurpare possunt: *malle se nobilitatem parere, quàm acceptam dedecorare.* Quare nemo non laudi vertit Ægidio de Hase, dum quondam Gandavum ingressus, ex templo matrem adiit, quam reperit in rubra subuculaliba pannica coquentem: curavit illi novas vestes, & rhedæ impositam per urbem circumvexit. Inde quæsivit trullam suam, omnesque cæmentarios ad convivium invitavit, utque eos addecet, cerevisiâ ac bubulâ excepit; at postero die rursus invitatos, more nobilium lautissimè habuit, eosque percunctatus est, num animos haberent militiam sequendi, per quam ad similes honores evehi possent. Benè Chry„sostomus monet: *Melius est ut in te glorien„tur parentes, quàm ut tu in parentibus glorie„ris.* Et in eamdem sententiam alius: *Sa„tius est me meis rebus florere, quam majorum*

Æneas sylv. de reb. Bohem.

Scriban. polit. Christ. lib. 1. cap. 10.

„quam

„ *opinione niti, & ita vivere, ut ego ſim poste-* „ *rìs meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* Patricius Socrates non fuit marmorario genitus. Cleanthes rigando hortulo locavit manum; Platonem non accepit nobilem Philoſophia, ſed fecit: incunabula Tulli Hoſtilii aggreſte tugurium accepit. Tarquinium Priſcum mercator genuit: Servius Tullius à ſervo imperium tenuit, protulitque in imperio conditionis ſuæ nomẽ. Ex tabernâ macellaria ad conſulatum Varro conſcendit. Plebeiæ fuerunt Deciorum animæ. Septies Roma conſulem ab aratro Marium vidit. In volumen excreſcam, ſi è plebe, è fece Imperatores receſſere voluero, qui hos requirat, politicum Scribanii conſulat; & ex hoc facilè colliget, nobilitatem priſcam à virtute bellicâ, non generis claritate, originem ducere. Ea propter nemo erubeſcat, propriâ ſe, non alienâ virtute, ex umbrâ in ſolem prodire: ſuâ, non parentum prudentiâ, in ſenatorum ſubſellia conſcendiſſe: patre Iro progenitum, ſuâ ſe induſtriâ, ac Dei imprimis beneficio, opes Crœſi accumulaſſe. Ingenuè non ita pridem id faſſum (fido teſte) mendicum accepi: is ubi Antverpiæ ſtipe ac fortunâ aſpirante, mercator effectus, ingentes ſibi divitias comparaſſet, opulentos mercatores menſæ adhibuit, ſplendidè excepit: poſtquam bellaria illata, amyſtidem ſupra ſuam ſanitatem inſtituit, è ligneâ ſcutellâ, omnibus propinans; dicens hanc eſſe ſcutellam, quâ porrectâ ad fores templi, ſæpiùs ſtipem rogarat, ex quâ toties frigidam hauſerat; nunc ſe Deo grates referre de proſperâ ſibi fortunâ conceſsâ. Ejuſmodi omnes hoc illuſtriores, quod ultrò cum Sixto V. Pontifice, profiteantur ſe illuſtri domo natos, quæ ſolis radiis pervia erat, aut cum Benedicto XI. (qui ex ſupremo Eccleſiæ vertice, matrem in vili ac obſoleto habitu ſpectabilem eſſe voluit) non erubeſcant paupertatem complecti ut matrem. Quo fructum illum longè utiliſſimum conſequuntur, ut in altiſſimâ fortunâ non altum ſapiant; ſed uſquequaque, animi demiſſionem, vultus modeſtiam, & vitæ comitatem circumferant. Quod probè noviſſe refert Magiſter Avila, virum à prudentiâ, divitiis, & proſapiâ illuſtrem in paucis, qui pauperculam duxit è ruſticâ casâ & tuguriolo petitâ, non cæco amoris impetu, ſed deſtinato conſilio, ut uxorem haberet, cui non ſolùm ſuus in vultu decor, ſed & in animo virtus & inſignis demiſſio eſſet; quam ut ſervaret ſeros in annos, curavit veſtem illius, qua primùm uſa ſuo in rure, veſtem, inquam, ruſticanam, vilem, pannoſam, detritam, eo loco appendi, unde ferè continuò incurreret in oculos, moneretque primæ ſortis ac conditionis: ne ſcilicet in ſericâ togâ, in purpurâ, in auro ſuperbiret, priſtinæ paupertatis immemor; ſed potiùs in altiſſimâ fortunâ ſeipſam noſcens, humiles ſervaret animos, marito obſequentes. Quot etiamnum arrogantes, faſtuoſæ, contumaces, pervicaces in ſplendido veſtium apparatu, in auratis rhedis matronæ ſuperbiunt, quæ ubi ex imâ plebis fece, vel formâ vel fortunâ emerſere, propinquos, parentes, majores ſuos vel in tabulâ, moribus antiquis depictos, ut alienos aſpernantur, execrantur. Has mariti, veteri indutas lacernulâ, utinam ſe ac ſuos cum rubore noſcere doceant, aut ſi malint à modeſtiſsimo juvene ſapere, nec ſe efferre condiſcant. Præ ceteris illuſtre, ſacræ paginæ in Joſepho, tradunt teſtimonium: hic Primas in aulâ Pharaonis, cùm fratres ſuos hoſpitio excepiſſet, eos monet, ut coram Rege ſe paſtores profiterentur; imò ipſe in purpurâ, ſic eos compellare non dedignatur: *Fratres mei venerunt ad me, & ſunt viri paſtores ovium.* Licet eodem loco dicatur: *deteſtantur Ægyptii omnes paſtores.* Ex quibus omnibus ut hanc utiliſsimam cognitionis propriæ ſcientiam, in pauca contraham, hanc brevem D. Bernardi ad ſororem ſuam, theoriam accipite: *Orans quidam ſanctus* (de Auguſtino loquitur) *Deus*, inquit, *noverim me, noverim te, brevis oratio ſed fidelis: hæc eſt enim vera philoſophia, & utraque cognitio prorſus neceſſaria ad ſalutem.* Noverim te fontem gratiarum, noverim me cloacam miſeriarum, noverim te abyſſum omnis

Epiſt. 52. part. 2.

Gen. 46.

Bern. ſerm. ad ſororem.

omnis bonitatis, noverim me abyſſum, omnis malitiæ. Noverim hoc ſacro Chriſti adventantis tempore te magnum Deum, infantem in cunis parvulum: noverim me viliſſimum mancipium, elatum ſupra me ſupra te. Hanc totos viginti annos Paulæ Romanæ piam commentationem fuiſſe comperies: quæ ut Hieronymus teſtatur: *Bethlehem ingreſſa & inſpecum Salvatoris introiens, poſtquam vidit ſacrum virginis diverſorium, & ſtabulum in quo agnovit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe Domini ſui*, extemplò hoc mentem ſubiit: noverim te maximum in hoc minimo tugurio. Subdit enim Hieronymus: *Me audiente jurabat cernere ſe oculis fidei infantem pannis involutum, vagientem in præſepe Dominum.* Et quem mundus non cognovit, Paula agnovit. Tum in ſe mentis oculos reflectens, divitias, faſtum, mundum omnem ſuum intuita: *Ego miſera*, inquit, *atque peccatrix, digna ſum judicata deoſculari præſepe, in quo Dominus parvulus vagiit? orare in ſpeluncâ, in qua virgo puerpera Dominum fudit infantem? hæc requies mea, quia Domini patria eſt, hîc habitabo quoniam Salvator elegit eam.* Quò factum ut Paula ubi cognovit, ſummum imum, maximum minimum effectum, illa *Gracchorum ſtirps, Soboles Scipionum, Martiæ Papiriæ, Matris Africani vera & germana progenies, Româ prætulerit Bethlehem, omnes ſuos pauperes pauperior ipſa dimiſerit, minimaq́ fuerit inter omnes; pauperem Dominum pauper ſpiritu ſequeretur.* Hoc ſe, hoc Deum noſſe eſt, hæc qui novit, in uno, eoque æterno verbo, omnia novit.

Hieron. Ep. 27. ad Euſt. de Epit. Paulæ.

EM-

EMBLEMA V.

Aspera in vias planas. Luc. 3.

ARDVA PRIMA VIA EST. *Metam. l. 2.*

DOMINICA IV. ADVENTVS.

Vias Christo venturo planandas, purgandas & exornandas. Vt (quemadmodum Ambrosius serm. 65. monet,) *superveniens Dominus nil offendat in nobis.* Ad quod conducet primum, serrâ Pœnitentiæ, aquâ lachrymarum supernè adstillante, aspera æquare.

§. I. *Aspera in vias planas æquanda.*

§. II. *Regi venturo viæ mundandæ, juxta illud:* Intelligam in viâ immaculatâ, quando venies ad me. *Psalm.* 100.

§. III. *Vario splendore, ac ornatu viæ instruendæ: quia* viæ ejus, viæ pulchræ. *Proverb.* 3.

DOMINICA IV. ADVENTVS.

Aspera in vias planas. Luc. 3.

CUm Romæ in viam se daret Consul, præibant armati fascibus satellites, ac præcones, qui alta voce ingeminabant illud: *Date viam Consuli, Quirites, date viam Consuli.* E cælesti capitolio descendit magni consilii Angelus, Deus homo; mortales vias ingreditur, præcedit divini verbi præco: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Luc. 3. Hanc vocem etiamnum per deserta hujus mundi Ecclesia insonat, ut observat Augustinus, homilia 3. de S. Joanne: *Non tantùm isto tempore clamavit Ioannes, quo Pharisæis annuntians Dominum Salvatorem dixit: parate viam Domini; sed & hodie clamat in nobis, & vocis suæ tonitruo, deserta nostrorum concutit peccatorum.*

Quare via Domino venturo sternenda, 1. aspera in vias planas æquando, excelsa montium ac superbiæ juga evertendo, rupes pertinaciæ, ac scopulos scandali secando, sylvas peccatorum radicitus extirpando; atque adeò per saxa, per sylvas, *rectas* faciendo *semitas* ejus: quia ut *Oseas c.* 14. ait: *Rectæ viæ Domini, & justi ambulant in eis.* 2. Via strata, omni limo ac fimo expurganda, *Via* enim Domini *immaculata.* 3. Vario virtutum splendore, ac vivis imaginibus exornanda.

§. I.

Aspera in vias planas æquanda.

XErxes, teste Justino, dum Græciam invadere tentaret, aliquot millia hominum cum malleis ac securibus præmittebat, ut viam sternerent, exercitui profecturo. Alii montes evertebant, valles complebant, rupes secabant, sylvas exscindebant, fluvios opplebant, aut aliò denique derivabant. Non Græcia, non Latium, sed magni regis nobilissimum Emporium, civitas Bethlemitica nobis petenda est; *Ardua prima via est*: primùm peccatori saxa & rupes perrumpenda, sylvæ vitiorum exscindendæ, ebrietatis rivi, ac lacus luxuriæ opplenda. *Haud facilem esse viam voluit Deus*; Sed viam pœnitentiæ, sudoris, ac laboris. Expertus Psaltes loquitur: *Propter verba labiorum tuorum, ego custodivi vias duras*, hoc est, interprete Hugone Cardinale: *Vias pœnitentiæ.* Hannibal ille Romanorum terror, excelso animo Dux, per altissima Alpium juga, per immistas prope nubibus nives, per cælo minantia saxa ac rupes, cum exercitu maximo in Italiam, velut in alterum terrarum orbem, sibi viam stravit: & antequam cum hoste congrederetur, naturam vicit aceto, exesas rupes securibus, ac vi summâ secando. *Invia virtuti nulla est via.* Ut non immeritò fulmini assimiletur, quod Saguntino, ut ait Florus, incendio conflatum, saxa ac rupes rupit. Unde Juvenalis Satyra 10.

2. Metam. — Virg. 1. Geor. — Psalm. 16. — Ovid. lib. 2. de Ponto el. 2.

Expende Hannibalem ———
——— *Pyrenneum*
Transilit: opposuit natura Alpemq; nivemq;:
Diduxit scopulos, & montes rupit aceto.

Fateor non minoris moliminis esse superbis excelsas mentes, quàm montes deprimere; at ubi summus, imus factus est: quis se erigere audeat? non minùs arduum avaris fuerit, aureos montes, in pauperum ventres, quàm Alpes in humiles valles dimittere. Difficiliùs cor saxeum, prece pauperum emolliri, quàm scopulos; quod tamen hodierno die, serrâ pœnitentiæ findi, insuper non aceto, sed amarissimis lacrymis colliquescere: cumuli injustarum mercium, dominis restitui, & æquari deberent. Hoc est, quod divinus

Præco

Nieremb. Historia naturæ p. 140. Præco monet, facere *Aspera in vias planas.* Ejusmodi vias Peruani duas regi suo straverunt, quas Nierembergius, jure regias appellat, à Cusco usque ad Quitum: unam per planitiem, alteram per montana, quæ ad 25. pedes latæ, protenduntur per quingentas leucas: ut Huayna Rex Peruanus iter instituturus, per illas incederet. Incredibilis laboris operâ, adæquatis profundis vallibus, editissimis humiliatis rupibus. Has in animo Deus vias requirit, dum dicit: *Erunt prava in directa, & aspera in vias planas.* *Luc. 3.* Ambulant peccatores vias difficiles, quamdiu per prærupta vitiorum, per dolosos anfractus, per excelsa superbiæ juga vagantur, quamdiu Hannibalem & Xerxem non æmulantur, montes & Alpes æquando. In viâ lassantur iniquitatis, & vias Domini rectas, planas, ac pulchras declinant, totoque cælo aberrant. Duas vias nimium quantum dispares, assignat Ambrosius: *Vna*, inquit, *justorum*, *altera peccatorum.* *Ambr. in Psalm. 1.* *Vna æquitatis, iniquitatis altera. Justorum via angustior est, iniquorum latior, una sobrietatis angustior, hæc ebrietatis laxior, ut possit capere fluctuantes: hîc libertas est cupiditatum, illic servitutis injuria; hîc convivium, illic jejunium, hîc intemperantia gaudiorum, illic perseverantia lacrymarum: hîc saltatio, illic oratio; hîc cantus dulces, hîc graves gemitus*, de hac re unicè solicitus Innocentius PP. IV. pro Symbolo sibi sumpsit: *Notas fac mihi Domine vias vitæ.* *Spondan. to. 1. p. 207.* Psalm. 15. In bivio enim cum Hercule constitutis, quam viam ingredi juvat, non facilè decernere est, nisi dispares ejus exitus attenderitis. De his viæ ducem peritissimum sequimini Hieronymum. *Hier. Ep 4. ad Celantiam.* *Vide quanta sit inter has vias separatio, quantúmque discrimen: illa ad mortem, hæc tendit ad vitam; illa celebratur & teritur à multis; hæc vix invenitur à paucis: illa enim vitiis per consuetudinem, quasi declivior ac mollior, & velut quibusdam amœna floribus voluptatum, facilè ad se rapit commeantium multitudinem; hæc verò insueto calle virtutum, tristior atque horridior, ab his tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi est, quàm utilitas mansionis.*

Sed pauci inveniunt eam, Turba omnis latam ac spatiósam viam ingreditur, & ut Romanus Philosophus observat: *Pecorum ritu sequimur antecedentium gregem, pergentes non quà eundum est, sed quà itur.* *Seneca de vitâ beatâ, cap. 1.* Ut verissimam experientia comprobet epigraphen illam, collegio Sabaudiæ Lovanii inscriptam: *Chacun suive Savoye.* Perpauci, qui illud Horatii usurpare queant:

Ibam fortè viâ sacrâ, sicut meus est mos. *Horat. l. 1. Sat. 6.*

Perpauci morem habent indies viâ sacrâ, ut divinis intersint, incedere. Festis & Dominicis ad verbum Dei audiendum, ad animum exomologesi expiandum, sacrâ synaxi reficiendum: illamque per plateas dilatam, in supplicatione comitandum: hâc qui incedere consuevit, illi verè competit illud Poëtæ:

Ibam fortè viâ sacrâ, sicut meus est mos.

Ab hâc sacrâ viâ nec pluvia, nec nix, nec hyems, nec ulla tempestas facit declinare, aut deviare: Alexander Rex Macedo interiorem Persidem penetraturus, pervenerat ad viam perpetuis obsitam nivibus, *Curt. l. 5. cap. 14.* quas frigoris vis gelu adstrinxerat, locorumque squallor & solitudines, fatigatum militem deterrebant: ipse Rex equo desiliit, *Negata tentat iter via.* *Horat. l. 3. Od. 2.* Primusque dolabrâ per glaciem sibi viam fecit: pedesque per nivem, ac concretam glaciem, exercitum duxit. O mortales, qui in lubricis mundi bonis toties corruistis, & prope ad inferos decidistis! sortem nostram deplorat Jeremias: *Lubricaverunt vestigia nostra, in itinere platearum nostrarum.* *Thren. 4.* Unde in illud Psal. 34. *Fiat via eorum tenebræ & lubricum*, exclamat Hipponensis Præsul: *Horrenda via! tenebras solum quis non horreat? lubricum solùm quis non caveat? in tenebris & lubrico, quà is, & ubi pedem figis? Sunt ista mala, magnæ pœnæ hominum. Tenebræ, est ignorantia, lubricum, est luxuria.*

Hæc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undas. *Virgil 6. Æneid.*

Quare tu Domine per hæc fluxa, per caduca, per lubrica mundi bona: *Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia*; *Psal. 16.* dirige in viam rectam. Hoc SS. Domini Leonis X. votum fuit, qui illud sibi psaltis in Symbolum delegit: *Perfice gressus* *Spond. tom. 1. p. 339. an. 1272.*

meos in semitis tuis. Psal. 16. A semitâ enim vitæ declinasse, æternum errasse est. Paucis ergo, hanc viam nobis dux noster Christus assignat, non diu quærenda; impressa reliquit vestigia, sanguine notavit: *Hac itur.* Ut hæc vestigia sequamur, stimulo esse poterit, quod Clemens Alexandrinus observavit, ad illa verba cælestis sponsi: *Quàm pulchri sunt gressus tui, in calceamentis filia principis*: olim nempè puellas subter calceos seu cothurnos suos, aureos clavos gestare solitas, quibus verba amatoria scitè insculpta: quæ à deambulantibus arenæ impressa, studiosè ab amasiis, vestigia prementibus, legebantur. Non verba, at efficacissima amoris testimonia, nobis sanguinea amantissimi JESV designant vestigia. ne hæc legere pigeat, præclari Doctoris peroratio impellat: *In Psal. 36. A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Ipse est, inquit Christianus, qui non aspernatur viam Christi, sed vult viam Christi sequi, per passiones ipsius: noli per aliam viam velle ire, quàm per illam, quâ ipse ivit; dura videtur, sed ipsa est tuta via: alia fortè delicias habet, sed latronibus plena est.* Hæc est, VIA PRIMA SALVTIS. Altera est:

Clemens Alexand. in c. 7. Cant.

Aug. in Psal. 36.

Virg. 6. Æneid.

§. II.

Vt regi venturo, omnes viæ mundentur.
Iuxta illud: *Intelligam in viâ immaculatâ, quando venies ad me.*

Psal. 100.

OMnes sordes tollantur, cloacæ expurgentur: ut antiquitus Origenes *Hom.* 21. observavit in illa verba, PARATE VIAM DOMINI: *in corde nostro via præparanda est Domino: Magnum est cor hominis, & spatiosum; si fuerit mundum.* Abener Rex Indiarum, nato sibi venusto ac eleganti filio Josaphato, ad quadraginta Astrologos & Ariolos convocari jussit, qui horoscopum infantis indagarent, ac futura prædicerent. Dum omnes prospera præsagirent, unus qui cæteris eruditione præcellebat: quantum, inquit, ex siderum cursu assequi possum, ô Rex, filius tuus ampliore ac potentiore regno potietur, atque ipsam Christianorum Religionem, quam adeò insectaris, amplectetur. Quo vaticinio Rex perculsus, palatium novum filio exstrui jussit, ac cavit ne cui ad eum primis annis accessus pateret: Pædagogos illi ac ephœbos ætate florente, formâque venustâ constituit; quibus mandavit, ut nihil eorum, quæ in vitâ molesta sunt, in oculos incurreret, non morbum, non senectutem, non mortem aut aliud quippiam, quod animo ejus officere posset, aspiceret; sed in omnibus deliciis ac cupediis educaretur. At regius puer, ubi adolevit, & Æthiopum ac Persarum more ritè instructus esset, auratum carcerem aulam, & augustum palatium animo angustum existimavit. Quare quid extra aulam ageretur, scire animus fuit. Quod ut parens resciit, animadvertens puerum se conficere, & contabescere, idque unum in votis, liberè exspatiari liceret, voluit Rex omnes vias comparari, per quas filius processurus erat. Omnes luscos, claudos, morbidos, capulares senes à viis arceri, ne quid morbidum aut horridum offenderet; insuper omnem viam preciosissimè convestiri ac adornari: undique concentus musicus eum prosequeretur, choreæ ac saltus instituerentur, tum per transennam, varia spectacula exhiberentur:

Damasc. hist. Barla. & Iosaphat. c. 3. §. 5.

Lætitiâ, ludisque viæ, plausuq; fremebant. Virg. 8. Æneid.

Sed omni tamen industriâ, non ita cautum fuit, quin leprosum, & alterum oculis orbatum conspexerit, qui ad veritatem, duces fuêre.

Optarat Pater Cælestis, Rex regum, & Dominus dominantium, ne quid filio viam universæ carnis ingressuro, ferale aut fatale occurreret. Ideò præmiserat præconem suum, ut viam pararet, ne quid Principem pacis perturbaret. Ambrosius serm. 65. *Parare jubemur viam Domini, ut superveniens Dominus, non offendat in nobis* Omnes cæcos, claudos, paralyticos, leprosos, id est, omnes morbos animæ longè arceri à conspectu suo vult. Quamobrem appositè Ecclesia Dominica 2. Adventus,

quo

quo viam meliùs Messiæ venturo appares, indicat omne genus morborum curatum esse; *Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur; ut superveniens Dominus non offendat.* Quod quo efficacius fiat, longiùs, sed non secus viam digrediar. Pachini Baptismum susceperat vir primarius, in agro Pantinsi oppidi natus, quod tridui itinere à regiâ distat: huic omne solatium erat, preciosam Evangelii gemmam reperisse; sed & cives suos ejusdem volens reddere participes, duos secum è sociis in patriam duxit, quorum unus scribit: iter omne tricenum leucarum, arte manuque paratum esse; utrimque arborum æquo intervallo distantium, ordinibus consitum. Juxta illud:

Iarricus de rebus Indicis tom. 3. lib. 2. cap. 53.

Virgil. 2. Georgic.

Indulge ordinibus, nec secius omnis in unguem
Arboribus positis, secto via limite quadret.

Quæ iter præsertim æstate umbrosum, amœnumque reddebant, ad centum hæ leucas extenduntur: iter hoc latissimum ab omni nobilitate rhedis, equis, sellis gestatoriis frequentatur, ut mirandam rem magis esse dicat, quàm describendam. Ejusmodi viæ, positis recto ordine arboribus, incredibile quantum oculos & animos gratissimo prospectu oblectent, sic tamen ut si vel unus truncus exorbitet, aut citra lineam exerret, omnis ordo ac decor pereat, qui totus in rectitudine consistit; unde Papyrius cùm aliquando cum prætore Prænestino obambularet, & ejusmodi fortè rectæ semitæ insisteret, lictorem jussit expedire securim: expalluit prætor expeditâ securi; adesdum lictor, inquit, excide radicem hanc, quæ nobis ambulantibus incommodo est. Expendat quisque penes se, an vias adeò rectas fecerit, ut nihil Christus per illas sibi occurrens, offendiculi inventurus sit. Multi hoc sacro adventus tempore, parârunt viam Domini: indies audiendo verbum Dei, ut verbum incarnatum dignè suscipere queāt, vias suas ad sacras ædes rectâ direxerunt: Religiosi, nec non alii integerrimi viri jejuniis ac eleemosynis, excipiendo hospiti se comparârunt, cessant connubia, convivia, comessationes: viæ mundæ, viæ pulchræ, floribus stratæ; at quis inficiabitur ad illas vias quandoque sepulchrum aut cadaver fœtidum reconditi flagitii delitescere; quemadmodum Lipsius describens amplitudinem urbis Romanæ orbis dominæ, ejusque magnifica & stupenda opera, censet ac recenset inter præstantissima, amplitudines viarum, munitiones: è quibus facilè princeps Appia juxta illud Poëtæ:

Chresol Antol. p. 1. c. 2. sect. 1.

Lipsius de Magnitud. Rom. lib. 3. cap. 10.

Appia longarum teritur regina viarum.

Hanc Appius Romanorum Censor ante annos nongentos struxerat, & à se nomen indiderat. Longitudinem ejus quinque dierum spatio, teste Procopio, vir expeditus vixdum possit emetiri Ab urbe Româ Capuam pertinet: eâ latitudine, ut duo currus, ex adverso obvii, liberè queant pervadere, & commeare; & est sanè hæc via præter cæteras spectabilis, siquidem Appius ex aliâ & longinquâ tunc, ut reor, regione, excisos lapides, & hos quidem silicios ac suopte ingenio durissimos, in hanc viam vehendos curavit: quos planos deinde, leves & quadratos incisione factos, junxit, & in ordinem locavit: metalli nihil, vel alterius cæmenti inserendo, sunt tamen ita connexi, ut speciem visentibus præbeant, non arte conjunctos sed naturâ congenitos esse; & quamvis tot jam sæculis atterantur assiduis plaustris jumentisque, non tamen serie suâ vel minimum dimoventur, neque franguntur, imò ne lævorem amittunt. De hac via, ipse Lipsius, qui mira ac miranda viderat, ingenuè fatetur: *Stupor me habet, cùm vel unam Appiam considero.* Habes viam & ornatum: sed præcipuum quod in via notandum, & quod maximè ad rem nostram facit, hactenus transgressi sumus: *Præcipuum*, inquit, *hoc fuit, quod monumenta & sepulchra ad viam aßita, & latus utrumque prætexebant, libertorum, servorum, scortorum, superba monumenta; mirari, dolere, illudere, & detestari occasio erat.* Detestemur & nos animorum secus viam funera, *ne quid superveniens Dominus offendat.* Via per quam recèns elatum funus, contaminata censebatur, & superstitiosè declinabatur, ut tradit Eunapius: *Clamavit*, inquit, *per aliam viam eamus*, [illegible]

Novarini Schediasm. pag. 116.

est funus deductum. Et cum dicto aliam ingressus est, quæ purior videbatur. Hæc attentiùs secum quisque dispiciat, num hac de causa Dominus longè à se declinet.

§. III.

Via Christo venturo, vario ornatu, ac splendore instruenda.

Laur. Surius comment rerum in orbe gestarum ann. 1500.

SPeciosus juxta ac pretiosus triumphus fuit, quem anno 1500. amplissima Respubl. Gandensis Domino suo Carolo V. Romanorum Imperatori recèns nato adornavit. Sub id tempus, ut via in ædem S. Joannis sterneretur, quâ Cæsareus puer ad baptismalem lympham deferendus, erecta porticus, è palatio ad ipsam summam ædem, opere mirabili ac sumptu incredibili: in longitudine habens pedes ter mille quingentos: in latitudine septem: totidemque in altum porrecta. Collucebant in hac egregiâ ac regiâ viâ, bis mille, & centum faces, cui illud aptè Maronis præfixero:

Virgil. 11. Æneid.

——— *lucet via longo*
Ordine flammarum. ———

Visebantur quadraginta arcus verè Triumphales, ingentium portarum instar, è quibus tres cæteris augustiores erant, & una quidem sapientiæ, altera justitiæ, tertia paci ac concordiæ, inscribebatur. Fuit & via altera sublimis, stupendo opere, in aëre pensilis; quæ magnanimum Carolum *Nequidquam terrenæ fæcis habentem*, in cœlum eveheret. E fastidio ædis D. Nicolai ad apicem turris Capitolinæ: super vertices domorum, funes protensi, quibus tabulæ compactæ, & concinnatæ præcelsam porticum, funalibus quaquà collucentem stravêre, ut ne Baptismo tingendus, vel terram contingerent, qui lustrandum gestabant. Mitto hîc in adventum Christi, pro facibus tot scintillantes stellas, noctem in diem vertisse, & fulgore suo, venturo pacis Principi præluxisse. Quid quod Historiographus Hispanus commemorat, eâ nocte visam in Hispaniâ nubem, quæ luce suâ meridiem vincebat. Parum hoc, exorti Romæ tres Soles, qui sacræ Triados Solem, aspectabili longè pulchriorem portenderent. Sed hæc Phænomena Superis relinquo. Nos spectat, ut quot in Carolinâ porticu faces, tot in Christiano pectore ardentia flagrent desideria: *Porrò quoniam in viâ sumus, nec via ista locorum est, sed affectuum*, tales in nobis flagrantissimos affectus excitemus, quales in corde suo disposuit Seraphicus Franciscus, & Catharina illa Bononiensis, qui hac nocte natali, divinum Pumilionem habere hospitem meruerunt. Quales ardentissimi amoris faces Christo nato præluxerunt B. Angela de Fulgino & B. Margareta à Castello, in quarum corculo, serenissimus hic infans arcanâ cælaturâ sculptus erat. In nobis nil tale ideò cœlum sculpsit, quia saxea heu nimis corda gestamus: quia cordi nostro Adonidem, impressum habemus. Sacrilegum Ariani Imperatoris factum detestamur, qui ut stabuli Bethlemitici religionem tolleret, in eo statuam Adonidis erexit: *Ut in specu* (inquit Hieronymus ad Paulinum) *ubi Christus parvulus vagiisset, Veneris Amasius plangeretur.* Idem interim sectantur, in quorum cordibus, infamis hic Adonis recumbit; quid mirum si divinum hunc cupidinem exturbent. Sed in viam redeo: alia luminaria virtutum sunt, quæ viam sternunt & illuminant: fingunt Poëtæ *viam lacteam* in cœlo, per quam heroës ascenderunt: *Hac iter est superis.* Hæc via innumeris stellis lucidissima: *Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.* Consimiles virtutum stellæ viam lacteam sanctissimo Patriarchæ Benedicto, stravêre: qui ubi è vivis excessit, viderunt duo Religiosi, viam amplam, & rectam innumeris stellis fulgentem: tum vocem hanc de cœlo delapsam excepêre; *Hæc est via, quâ dilectus Domino Benedictus ascendit in cœlum*; hac nobis iter in cœlum est, hac homo ad Deum, & Deus ad homines libens descendit, sed ut humanâ viâ insistamus, alium viarum apparatum Brugenses Principi suo adornârunt; rem sic narrat Haræus ann. Dom. 1429. Philippus XXXVII. Brabantiæ Princeps, ducturus erat Elizabetham Joannis

Ovid. lib. 1. Metamorph.

Lucas de Tuy Lobb. de nativit.

Augnst. de doct. Christ. lib. 1. cap. 17.

Ovid. lib. 1.

Joannis Regis Lusitaniæ filiam, ea sub natalem Domini, Slusam appulit, adducta à fratre suo, & legatis ex Flandriâ missis. His celebrandis nuptiis, novas ædes Philippus Brugis in regiâ exædificârat: sed apparatum viarum attendite; quibus exornandis omnes omnium nationum mercatores, qui tum istic degebant, certare, omnes vincere videbantur. Ante regiam exstructus Leo lapideus, qui anteriori pede, è triplici ungue optimum Rhenanum largiter fundebat. Intra regiam juxta Sacellum; cervus lapideus anteriori pede rubellum omnibus propinabat; monoceros in grandi aulâ spectabilis apparebat, cujus ex pedibus rosacea, abluendis manibus scaturiebat: varia simul vina mutatis vicibus, ut Hippocraticum, Malviseam, Romaneam, Muscadelam, aliaque exquisita suo ex cornu, plena copiâ sitientibus effundebat. Quo in genere non minùs celebrari solet, quod Carolo VI. Galliarum Regi, regnum suum ingressuro, prodigâ munificentiâ Franci adornârunt: dum non unum modò fontem, ex vino Cretico obviis salire fecerunt: sed in omnibus platearum diverticulis, ac compitis, lautissima convivia cuilibet appetenti, exquisitissimis ferculis disposuerunt. Hæc miramur, quasi non majora Pater æternus in adventum magni Dei prodigia, prodigus effudisset, dum in spelunca Bethlemiticâ fontem uberrimum fecit scaturire usque ad Bedæ tempora. Dum in Ægypto fons balsami erupit, cujus odore caperetur omnis ætas posterorum. Dum teste Orosio, Romæ trans Tiberim fons olei promanavit. Ita cœlum, ita solum, ita universum prælusit. & vias adornavit hospiti venturo, ut & nos animos ei præparemus, in quibus quærit diversorium. Quod quò decentius, quò dignius efficiamus, non aliâ nobis viâ insistendum est, quàm quâ filius Dei, in terras ad homines visere dignatus est, tua, inquam, beatissima Maria, quo parvulum natum excipere valeamus, vestigia sectando: nescio enim quo auspicatissimo nominis anagrammatismo *Maria Iesu, mira es via.* Quid enim? an non illa est, quæ *Initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen.* Hebr. 10. id est, carnem suam; filium nempe, quem carne velavit, sive per carnem suam, id est, externum hominem suum, in quo tot ac tanta benè vivendi nobis exempla monstravit, ut de eâ, quod olim de sapientiâ, Scriptura expressit, dicere liceat: *Deduxit eos in via mirabili.* Quod tunc fieri videmus, cùm per maternarum virtutum vestigia, non degener proles incedit: ubi illas hîc dumtaxat sectabimur, quas parvulo jam in mundum venturo, Virgo Mater in corde disposuit: quæ non humanâ, sed divinâ nobis manifestatione innotuêre; sic enim S. Birgitta cœlitùs edocta testatur: cùm Virgo Maria castissimo suo Sponso Josepho comitata, nusquam diversorium inveniret, in speluncam, seu desertum stabulum concessit, & ut nox erat, excurrit Joseph ad candelam in proximo accendendam, Virgo autem positis calceamentis, & albo pallio & velo capitis, produxit panniculos laneos & lineos mundissimos, tum tota in ecstasim rapta est. Quis hîc non mille cereos hospiti venturo in corde accendat? quis non cum Virgine totus in ecstasim raptus hæreat? quis non calceamenta terrenorum affectuum exuat? Etenim si domus S. Annæ, in quâ Virgo Maria nata est, tantam etiamnum munditiam ab hac integerrima Virgine vel nudi parietes asservárunt, ut experimento compertum sit, neminem nisi Virginem, eam inhabitare posse, quis in antrum illud Bethlemiticum quovis scelere pollutus impunè pedem inferre præsumat? quis dilectum nostrum candidum, mundissimis pannis à Virgine involutum, immundo corde excipere non vereatur. Quin potiùs te ô *Maria Iesu*, quæ *mira es via*, sequuti, viam lacteam in animo paremus. Quo fiet ut mellifluo duce Doctore, suavissimum infantem & hospitem habere & complecti valeamus. Si nempe, ut Maria fecit: *Sequamur Domine te, per te, ad te: quia tu es via, veritas & vita; via in exemplo, veritas in promisso, ita in præmio.*

[Margin notes: Augustin. de ... Christ. lib. 1. cap. 17. — Barry p. 4. cap. 6. pract. 3. pag. 345. — Salmeron in Prolog. tom. 3. tract. 33. pag. 287. — Sap. 10. — Revelat. S. Birgitta lib. 7. cap. 21. — Quaresm. in Elucid. terra sancta lib. 1. cap. 12. Nierenb. Histor. nat. — Bern. serm. 2. de ascen.]

EMBLE-

EMBLEMA VI.

Puer autem creſcebat. Luc. 2.

CRESCET ADHUC.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

Semper in virtute & gratiâ creſcendum; non modò ut glandes in robora, pueri in virum perfectum, ſed celerrimè vt Sol creſcit uſque ad perfectam diem.

§. I. *Quomodo Chriſtus creviſſe dicitur ſapientiâ & gratiâ.*
§. II. *Mortales creſcere volunt in perituris & fluxis bonis. Creſcendum magis in æternis & cœleſtibus.*
§. III. *Creſcendum in virtute ut Sol uſque ad perfectam diem.*
§. IV. *Humana omnia habent terminum magnitudinis, at homo juſtus, nullum habet terminum perfectionis.*
§. V. *Deipara, aliiq; Sancti, quî ſemper in gratiâ & virtute creverint.*

DOMI-

DOMINICA
Infra octavam Nativitatis.

Puer autem crescebat. Luc. 2.

PETRUS LOMBARDUS, Parisiensis Antistes, quem, ut Sixtus Senensis testatur, omnes Theologorum scholæ, singulari quadam venerationis excellētiâ, *Magistrum sententiarum* appellant, & in quo unico omnium doctorum ingenia desudarunt: docet primo instanti, quo in utero Virginis Verbum caro factum est, eas corporis humani angustias subjisse, ut non modò apiculæ exiguitatem, quod de humano, fœtu Macrobius, aut etiam formicæ, ut Aristoteles tradit, superarit; sed eo se exinanivisse, ut aciem prope humanā effugeret: dicens; *Membrorum illius Dominici corporis distinctio, in ipso momento conceptionis, & unionis, Dei & hominis, adeò tenuis erat & parva, ut humano visui vix posset subjici*; Divinum tamen illum Pumilionem eodem momento, membris omnibus ad unguem expolitum, animam ad omnes operationes, eâ sapientiâ ac scientiâ, quâ præcelluit vir triginta trium annorum, prædiram exstitisse asseveravit. Unde ab Augustino perfectus homo vel tum appellatur: *Mox*, inquit, *ut verbum venit in uterum, servata veritate propriæ naturæ, factum est caro, &* PERFECTUS HOMO. Quod docuit Ieremias, dum dixit: *Fœmina circumdabit virum*: Quæ sic exponit Bernardus. *Virum autem dixerim fuisse Iesum, non solùm cùm jam diceretur vir propheta, potens opere & sermone; sed etiam cùm tenera adhuc infantis membra, Dei mater blando vel foveret in gremio, vel gestaret in utero.* Ioannes quoque eum *plenum gratiæ & veritatis* fuisse asserit. Ex quibus sic concludit S. Thomas: *Nihil potest esse, aut intelligi majus, quàm quòd aliquis sit unigenitus à patre; ergo etiam non potest esse, vel intelligi major gratia, quàm illa, quâ Christus fuit plenus*: primo instanti conceptionis, ut disertè tradit in quæst. disput. quæst. 29. de gratia Christi. art. 8. in corp.

[Margin: D. Thom. in 3. d. 3. q. 5. — Arist. de anima c. 9. — Magist. sent. l. 3. d. 3. — August. li. 13 de Trin. c. 9. — Ierem. 31. — Bernar. ho. 2 super missus. — Ioan. 1. — D. Tho. p. 3. q. 7. a. 12.]

§. I.

Quomodo ergo crevisse dicitur sapientiâ, & gratiâ?

CUm ea non minor fuerit Infantis quàm viri; nascentis quàm morientis? Ad quæstionem propositam, distinguunt Theologi triplicem in puero Jesu sapientiam: una est, *Divina*, cui accedere nihil unquam potuit, discedere omnino nihil; altera est *Infusa* atque ingenitâ, jam inde à primo conceptionis momento, & huic quoque nulla facta est accessio. Postrema est *experimentalis*, & illa lapsu temporis aucta; puer enim majora in annos, in menses, in dies, latentis sapientiæ dabat argumenta: *Non assumens sapientiam, sed paulatim illam denudans*, inquit Theophylactus. Eum prope in morem, quo Zeuxis, aut Apelles unus aliquis tabulam à se affabrè elaboratam, non ilico nudaret universam, sed sensim per partes sensui subjiceret. Quam similitudinem spectasse videtur Gregorius Nazianzenus: *Servator noster*, inquit, *proficiebat quemadmodum ætate, sic etiam sapientiâ & gratiâ: non quod incrementum aliquod susciperet (quid enim ex perfectis ab initio perfectius fuit?) Sed quia hæc, nempe sapientia & gratia, paulatim hominibus detegebatur.* Quod igitur de sapiētiâ & gratiâ Lucas Evangelista scribit, *Non secundùm quod erat, sed secundùm quod apparebat*, ut B. Bern. loquitur, *intelligendum est.*

[Margin: Greg. Naz. Orat. in Basil.]

Eminentissimus Cardinalis Bellarminus rem perspicuâ similitudine oculis subjiciet: Nónne sol, inquit, in ortu splendidus atque ardens, sensim splendidior atque ardentior, in meridie splendidissimus juxtà ac ardentissimus

[Margin: Bellarm. Con. 15. Dom. 1. post Epipha.]

tissimus nobis esse videtur? & tamen quis nostrûm adeo in cælestibus peregrinus, qui nesciat solem, non alium in ortu & processu, atque in meridie, sed eundem in se semper citra lucis, aut caloris incrementum, æquè coruscum permanere? haud aliter lux mundi, & *sol justitiæ Christus Deus noster*, qui semper Sapientiæ splendore conspicuus, & charitatis flammâ præfervidus, tamen in utero Virginis radios quosdam, veluti primam exorientis auroræ lucem diffudit, quæ paucos quidem, ut Virginem matrem, Josephum, Zachariam, Elizabetham, & Joannem perstrinxit; jam Christo nato, ceu orto sole, claritas Dei circumfulsit pastores, & divinæ lucis radij usque in Persidem penetrarunt, hinc ambulabant
Isaiæ c. 60. *gentes in lumine ejus, & reges in splendore ortus ipsius.* Vix dum super Horizontem sol sese extulerat, extemplo cæcutientes ac caligantes senum oculos, insolito suæ lucis fulgore collustravit, ut oculatus testis exclamarit:
Luc. 2. *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum: lumen ad revelationem gentium*, quod crescebat usque ad perfectam diem; neque enim cursum suum sol sistere consuevit, altiùs conscendit, templorum adyta lustravit, doctorum mentes, quasi splendor firmamenti, sapientiæ suæ claritate illuminavit. Mox ubi verbi prædicatione orbem peragrando, gelidissima pectora dissolvit, luce meridiana clarius, mortalium
Ioan. 7. errores confutavit: Ecce *populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.* Ac tandē in divini caloris apice, in amoris auge, sol elevatus stetit, in Zenith nostro sublimis hæsit, atque ita hic splendor patris, nullo sui in se lucis incremento, mortalium oculis sese paulatim manifestando, detexit: qui sensus Cyrilli illius Alexandrini fuit qui l. 1. in Joannem sic ait, *si plena est gloria ejus gratiæ & veritatis, quomodo sapientiâ, ætate & gratiâ profecisse apud Lucam scribitur? aut quid accidere potest ad plenum, ultra quod nihil est? sed non ut verbum, aut ut Deus profecisse intelligitur, verùm quia magis eum indies homines admirabantur, illorum potius de Iesu opinio, quàm illius perfecta crescebat gratia, ut magis in diem agnoscentes, magis illum procedere & gratia crescere arbitrarentur.*

Id autem dum fecisti candor lucis æternæ & lumen indeficiens, deviis mortalibus facem præluxisti, ut & ipsi, sicuti ætate & annis, itâ sapientiâ & gratiâ crescerēt, quod quàm optimè fieri queat expendamus.

§. II.

Mortales omnes crescere volunt in perituris & fluxis mundi bonis, crescendum magis in æternis ac cælestibus.

DOctor mellifluus sic suos hortatur: *Moveat nos, ipsum quoque sæcularis cupiditatis exemplum: quem enim ambitiosum videmus, aliquando contentum adeptis dignitatibus, ad alias non anhelare? & pudeat certè, spiritualium bonorum nos minus cupidos inveniri!* Hoc & nos monitos cupit, attentè nobiscum expendamus quò famæ laudisque cupido mortales agitet, ut possint Bernar. Epi. 341.

Crescere, & in titulos surgere ritè novos.

Quantum Tyrones in ludo litterario desudant, ut ex imis, è mediastinis, ad prima subsellia emergant? è classe in classem gradum faciant? è rostris Tullianis in lyceum Philosophorum, inde in Justiniani dicastirium, aut denique in adyta Theologiæ penetrent? & in his quis non tam doctrinâ quàm denominatione mera extrinseca effertur ac variis titulis excrescere gestit, ut Baccalaureatus, fisci, licentiatus, ac doctoratus laureâ insigniatur. Ut doctissimus Dominus, tum eruditissimus, tandem eximius Dominus ac magister noster indigetetur. Nec hoc satis, omnes sibi symbolum Caroli V. usurpasse vidētur: *Plus ultra.* Tum primum Ecclesiasticis dignitatibus, Decanatibus, Præposituris, Abbatiis, Episcopatibus, Cardinalitiæ imò Pōtificiæ dignitati inhiare. Unde Tertullianus in Scorp. Christianos monet, ut nitantur ascendere exemplo ambitiosorum: *Quorum terrena officia, in gradu æstuant*, hoc est, nō possunt ullo aliquo in gradu conquiescere, in foro, in curia, consultissimus satagit ut amplissimus consiliarius, inde ut præses evadat, à consilio Scorpiace cap. 6.

Flandriæ

Flandriæ in Mechliniense, inde in consilium secretum sese penetrare. In militia quid gregarius miles per tot discrimina rerum spectat, nisi ut Signifer, Tribunus, Centurio, Capitaneus, Chiliarcha, Generalis Præfectus exercitus constituatur? semper plus ultra crescere gestiunt. Hannibal (ut canit ille.)

Iam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit:
Actum, inquit, *nihil est, in Pœno milite portas*
Frangimus, & media vexillum pono suburra.

Inter aulicos quis nobilitate, aut avito stemmate contentus? quis non studet novis titulis, equitis Aurati, Baronis, Comitis, Marchionis, Magnatis Hispaniæ, Regis, Imperatoris, contendere, & semper plus ultra conscendere? Quæ dum recolimus, *pudeat certè spiritualium bonorum nos minus cupidos juveniri.* Bernard. cit.

Pudor esset studiosum post sexennium etiamnum in rudimentis desidere, semper inter infimos delitescere, isque merito opificio, aut stivæ à parentibus applicaretur: Nam ut Joannes abbas apud Cassianũ ait: Miserrimum *est, cujuslibet artis & studij disciplinam quemque profiteri, & ad perfectionem ejus minimè pervenire.*

Sic qui in schola Christi, in virtute & sui perfectione non crescit, jure tamquam tali magistro indignus exterminatur: ut rectè Bernardus: *Discipulus proficiens gloria est magistri*; contra verò: quisquis *in scholâ Christi non proficit, ejus indignus est magisterio.* Discipulus enim sic dictus est, quasi semper *disci-plus* ab eo debeat. Quod in honoribus, idem & divitiis usuvenit Bernard. Epist. 341.

Crescit amor nummi, quantũ ipsa pecunia crescit. Iuvenal. sat. 14.

Compello vos, quem, quantumvis opulentum, aliquando exclamare audistis; *Obe jam satis est*, satis mercium, satis suppellectilis, satis fundi, satis jugerum, satis auri & argenti, satis Cymeliorum? Horat. Epod. 15.

Sis pecore & multa dives tellure licebit.

Plura congerere, census augere, fundos extendere, opes cumulare, omni genere divitiarum in immensum excrescere omni solertiâ adniteris: utinam tam seduli, tam solertes simus, ut cælestes divitias numquam perituras conquiramus. Hoc incrementum virtutum Chrysostomus in nobis requirit: *Quemadmodum in pecuniis*, inquit, *qui duos lucratus est aureos, proclivis est ad decem, & ad viginti colligendos, congregandosque; sic usuvenit in virtute, qui fecerit bonum opus, officiumque præstiterit, stimulationem aliquam aut exhortationem ad agendum sumit, ut alia quoque benefacta aggrediatur*; & queadmodum avarus numquam dicit sufficit, ita & sitiens justitiam, *numquam arbitratur se comprehendisse.* Quòd prosequitur Bernardus: *Numquam dicit satis est, sed semper esurit sititque justitiam: ita ut si semper viveret, semper quantum in se est, iustior esse contenderet: nam semper de bono in melius proficere, totis viribus conatur.* Chrysost. orat. 4. adversus Iudæos. Bernard. Epist. 243. ad Abbatem Garinum.

§. III.

Crescendum in virtute, non modò ut flores, & fructus in hortis, ut infans in virum perfectum; sed ut sol, usque ad perfectam diem.

VBi Virgineus ille sponsus, qui pascitur inter lilia, castam sponsam suam, à singulis corporis membris collaudasset, tandem ipsam toto corpore & animo pulchram, placuit horto concluso simillimam deprædicare: *Hortus conclusus soror mea sponsa.* Ut quid non amœnissimo prato, aut vernantibus pascuis eam comparavit? causam ex ipso ethymo S. Isidorus aperire videtur: *Hortus*, inquit, *dictus ab Ortu, quòd ibi semper aliquid oriatur*; In horto ne momentum, quo non aliquid de novo excrescat, ut vel sic *crescere in virtutibus* doceat; in pratis, pascuis semper una; in hortis semper alia, atque alia facies rerum succrescentium, sese exhibet: Vere primo hyacinthi candidi, lutei, anemones, ranunculi, violæ; his tulipæ, frittilaria; illis Rosæ, hemerocalles; tum lilia, Caryophilli, calendulæ, heliotropia succedunt, qui vario suo schemate, ac odoratissimâ animâ, quam alij ex aliis pro naturæ suæ ratione exspirant, stupendâ suâ varietate, quot flores oculis, tot virtutum symbola, vel taciti mentibus nostris ingerere videntur: Ecquis enim non in violis animi dimissionem, in hyacinthis cælestium contemplationem, in tulipis caritatem auream, circumdatam varietate; in liliis pudicitiæ Cant. 4. S. Isidor. l. 17. cap. 10. 1. Mach. 9.

citiæ candorem; in rosis verecundiæ tuborem, aliaſque in aliis virtutes legere, & novo ſemper incremento in animo proferre, obtutu ſolo non commovetur? quod verè creſcere eſt, & juxtà Propheram: *Ire de virtute in virtutem.* Hortatur nos cæleſtis hujus horti colonus, ut quemadmodum bulbo in ſpicam, in calicem, in florem, excreſcat, attentiùs in liliis conſideremus:

Pſal. 83.

Conſiderate lilia quomodo creſcunt.

Luc. 12.

Conſiderate alios quoque flores, fructus, frutices, quomodo creſcunt, gemma in pampinum, glans in quercum; conſiderate arbores, ut è tenui calamo excreverint, atque ubi adoleverint, primùm frondes, denique flores, tandem fructus protrudere; & hos primùm teneros ac tenues, clementiâ ſolis ac ſoli paulatim excoqui, ad perfectionem perduci: Palma ſingulis menſibus, ſingulos ramos adjicit, unde olim menſes in ejus ramis numerabantur teſte Pierio, & pòſt ætatis ſæculum fructificare incipit. Hæ plantæ, hæ frutices documento ſunt, ut in fructu bonorum operum creſcamus, juxta illud Apoſtoli: *In omni opere bono fructificantes, & creſcentes*; qui creſcendi modus ut laudandus ſit, tardior tamen eſſe videtur, uti in pueris, qui ut maximè creſcere geſtiant, qui ſtaturâ puſilli ſunt, nec unum cereum S. Creſcentio accendant; longo tamẽ annorum tractu, vix cubitum ſtaturæ adjecerint, & multis luſtris opus eſt, priuſquam in virum perfectum excreverint; in ædificiis inſtruendis, quantę molis ac morę? Sunt qui aſſerant amplas civitates Anchialum & Tarſum, unâ die cœptas, perfectaſque eſſe. Vaſtiſſima Terrarum loca momento temporis, ſaxorum oppleri multitudine, foſſis deſcribi, mœnibus cingi, ornari portis, & plateis diſtingui, tectis & ædificiis locupletari, quaſi ad cantum lyræ coagmentari: adhuc perniciori manu ædificium ſpirituale aſſurgere, & in cælum excreſcere debet. Accedit quòd hæc omnia videamus *creſcere ſuper terram*; at ſummus ille rerum conditor, non in terris, ſed in cælis, idque ocyſſimè nos creſcere, & in via virtutis progredi, ardentiſſimè deſiderat: dum hãc, quam ipſe ſpectavit creſcendi rationem,

Pierius l. 50 Hierogl.

Ad Coloſſ. 1.

Imago 1. ſeculi, pag. 919.

Gen. 26.

deſignat: *Iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectam diem.* Hic creſcendi modùs perfectiſſimus, ac perniciſſimus eſt: ſic creſcendum docet Caſſiodorus: *non eſt nobis creſcendi hic ordo qui multis eſt, paulatim provehi, mediocris probatur eſſe virtutis*: Hoc Caſſiodorus de honorato & viro Patricio, quantò magis Religioſi non paulatim, ſed ſtatim, celerrimè creſcere debent uſque ad perfectam diem. Mediocris diſtantia ſolis à centro mundi, ſecundùm Tychonem continet 1180. ſemidiametros terræ. Quare ſi ſemidiametrum terræ ſtatuamus conficere milliaria horaria 1214. quâ minorem nullus aſtronomorum poſuit: mediocris diſtantia ſolis, qualẽ nempe habet circa æquinoctia, milliaria complectetur horaria 1396100. id eſt, unũ millionem, trecenta nonaginta ſex millia, & centum. His poſitis ſequentia deducuntur: Sol circa æquinoctia conficit unâ horâ 508800. id eſt, quingenta octo millia, & octigenta milliaria Belgicâ, ſeu leucas, quarum ſingulę horam unam exigunt. Sol ergò cum decem lineis, ſeu quod idem, decem horis receſſit, 5. milliones, octingenta, octoginta millia milliaria Belgica currendo confecit: celeritatem ejus quiſque vel oculo metiri poterit, experimento ex Bellarmino adducto, qui volens aliquando curioſè cognoſcere quanto temporis ſpatio ſol totus, qui ex communi Aſtronomorum ſententiâ 166. major terrâ eſt, occumberet in Mari, cæpi, inquit, ad initium occaſus ejus, legere Pſalmum *Miſerere*, & vix totum bis legeram, cùm jam ſol totus occubuiſſet; ergò neceſſe eſt, inquit, ſolem eo breviſſimo tẽpore percurrere ſpatium multò magis quã ſeptem millia milliariorum, quot continet diameter terræ, quam diameter ſolis longè excedit; quis curſum ejus, pennis aſſequatur: unius minuti ſpatio conficit 8480. milliaria Belgica: O homo! ubi à ſomno tibi redditus, ubi ſoporem excuſſiſti, vides aſſurgentem auroram, id eſt, auream horam, quæ te admonet, non in terris ſed in cælis progreſſum facere, non tardè ſed celerrimè in hoc virtutis ſtadio decurrere: *Quaſi enim per quandam diem ſanctis incedere eſt mente, ire ſemper*

Proverb 4.

Bellarm. de aſcenſione mentis in Deum gradu 7. c. 2.

Hom 3. in Ezech. *semper ad meliora*, inquit, Gregorius, usque dum, perfectam beatitatis meridiem attingat, secundùm illud vaticinium Regis: *Ibunt de virtute in virtutem, donec videbitur Deus deorum in Sion.* Psal. 83.

Quemadmodum ivit S. Furseus, qui in quodam mentis excessu audivit de se, suique similibus, hoc ipso versiculo gratulantes angelos: unde non existimandum est hominem, hîc ad eam perfectionis meridiem pertingere posse, ut altiùs crescere nequeat, sed ut Gregorius ait: *Vos autem usque ad perfectum diem crescite, ut quo usque patria æterna videatur, bonorum hîc operum augmenta dilatentur.* Greg lib. 7. regist. Epist. 125. ad Claud.

§. IV.

Humana omnia habent terminum magnitudinis; at homo justus nullum habet terminum perfectionis.

Omnia ad perfectionem tendunt & crescere ex naturâ suâ satagunt, quæ ab imperfecto incipit, & paulatim magisque crescit, donec perfectionis suæ apicem cõsequatur; quercus crescit in annũ centesimum, & hic terminus esto; cervus quotannis unum ramum cornu suo adjicit, sed non sine termino, unde ejus ætas dignoscitur. Ariaga de termino accretionis & augmẽtationis differẽs, docet homines crescere usque ad annũ 25. quia ut homo crescat requiritur ut ossa & nervi molles sint, qui tunc obduruere; nec primi parentes, qui ad 900. annos vixerunt, semper sine termino creverunt: potest quidem homo post annum 25. crescere in crassitie, quia caro ratione nutrimenti, augetur, nõ tamen sine termino, nec enim potest homo magnitudinem turris, aut mus molem Elephanti adæquare. Confirmat Aristoteles: *Neque stirpes, neque animantia, aut horum partes, quãtacumque magnitudinis esse possunt.* Instar omnium autem hæc magni Thomæ sententia, hic sensus est: *Si loquamur de quãtitate naturali, sic potest esse repugnãtia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, unde* Philosophus dicit quòd *omnium naturâ constantium est terminus, & ratio magnitudinis & augmẽti.*

Pierius li. 7. Ariaga Philosophia pag. 531. n. 60. Arist. 4. Phys. text. 36 D. Thom. 3. p. q. 7. a. 12. ad 1. Arist. lib. 2. de anima textu 41.

At terminus virtutis, terminus perfectionis in hac vitâ, nulli positus est. Justis semper plus ultra progrediendum, & ut cum Poëta loquar:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono. Virg l. 1. Æneid.

Quia numquam justus arbitratur se comprehendisse, semper plus ultra adnititur, ut sit perfectus, sicut pater cælestis perfectus est, quẽ terminũ nemo attingere potest. Errarũt ergo Stoici, ut est apud Ciceronẽ & Laërtiũ, dũ asseruerunt virtutẽ nõ posse crescere & fieri majorẽ, & cum illis Seneca, dicẽs in hac vitâ posse hominem ita pervenire ad summum virtutis, ut *non sit incremento locus*; sed utinam hi soli istic stetissent. Error hic quoque fuit Joviniani, asserentis neminem unum aliquem crescere posse justitiâ ac virtute, uti neque à vitio, cælo judice, decrescere atque deficere. Cicero lib 5. finib. & Parad. 3.

Manavit ea hæresis ex alio infami placito, quòd & virtutes pares, & vitia omnia paria jactitarent, quod ipsum diu ante censuerũt Stoici; his affine fuit Lutheri dogma, qui & ipse pernegavit mortales crescere posse in justitiâ, eò quòd illa non esset intrinseca atque inhærens, sed extrinseca, & quasi ascititia: putà, imputatio justitiæ, quæ in justis omnibus par fuit, atque æqualis. Contra hos stetit stabitque in ævum omne, recepta cælo terrisque veritas, Christianum justitiâ, gratiâ, charitate cæterisque virtutibus crescere posse, imò & debere, nisi & à se & à Christo suo deficere velit, atque degenerare. Si lubet Beguardos, & Beginas hîc audiamus, quorum inter ceteros, referente Spondano, hic error fuit: asserebant hominem in hac vitâ talem gradum perfectionis assequi, ut ampliùs proficere in gratiâ non possit; alioqui si semper cresceret, posse Christo perfectiorem fieri. Addebant qui eum gradum adeptus esset, posse liberè corpori concedere quidquid placet, nec ad ullum præceptum Ecclesiæ, aut humanæ potestatis teneri, quia ubi spiritus, ibi libertas. Spondan. an. 1311. hom. 1. pag. 523.

Contra similes, doctorem gentium inducit doctor subtilis Augustinus in Psal. 69. *Quantumcumque hîc profecerimus nemo dicat*

sufficit, justus sum: qui dixerit, remansit in vitâ; non novit pervenire: ubi dixit sufficit, ibi hæsit: attendite Apostolum, cui non sufficit; fratres, inquit, *ego me non arbitror apprehendisse. Et rursum dicit: qui putat se scire, nondum scit quemadmodum eum oporteat scire: unum autem quæ retro sunt oblitus, in eâ quæ ante sunt extentus, secundùm intentionem sequor ad palmam supernæ gloriæ.* Jam olim Isaac ille orbis delitiæ & risus: *Ibat proficiens atque succrescens donec magnus vehementer effectus est.* Gen. 16.

Philipp. 8.

1. Cor. 8.

Iacob Patriarcha dissimilem prorsus benedictionem duobus filiis moriens impertiit. Rubeno primo genituram obtulit, dixitque *nō crescas.* Iosepho, *Filius accrescens. Ioseph filius accrescens, & decorus aspectu.* Quid sibi volunt duo illi fratres? primus, filios Christi degeneres designat, qui extra solem gratiæ in nocte ignorantiæ versantur, ac proinde meritò sibi quisque eorum, illud in tesseram assumit: *Non crescas:* At Filij Christi, cujus Josephus typus fuit, semper accrescunt in gratiâ & virtute, uti magister eorum.

Genes. 49.

§. V.

Deipara, aliique sancti, qui semper in gratiâ, & virtute creverint.

PErpetui profectus exemplar, quod in magnis Dei servis semper viguit, scala Iacob cælos pertingens denotabat: quâ Gregorius Nysse. & S. Bernardus, ajunt vitam cum virtute conjunctam effingi atque efformari. Atque, hoc est, *ascensiones in corde suo disponere,* ut ait David, & de profectûs gradibus explicat S. Bernard. hoc est, ire *de virtute in virtutem.* Hoc est, *justum justificari adhuc & sanctum sanctificari adhuc.* Ut monet S. Petrus; hoc est cum Paulo *transformari à claritate in claritatem.* Hoc est, *crescere in illo per omnia qui est caput Christus.* Hoc est, *fructificare & crescere in opere bono.* Hoc est, *in anteriora seu priora se extendere.* Hoc est, *renovari de die in diem.* Hoc est, *abundare charitatem magis ac magis, & probare potiora.* Hoc est, *currere ut comprehendamus.* Quod ponderans Sanctus Bernardus. *Ipse,* inquit, *hominis, sæculique auctor, quamdiu cum hominibus conversatus est, numquid stetit? & quidem teste scripturâ: Pertransiit benefaciendo, & sanando omnes; pertransiit ergo sicut non infructuosè, itâ non remissè, non pigrè, non lento gradu; sed quemadmodum de eo scriptum est: Exultavit ut gigas ad currendam viam; porrò currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? ideò Paulus ajebat: sic currite, ut comprehendatis.*

Nyss. orat. 5. de beat.

Bern. Epist. 254.

1. Petri 1.

Talis erat Zeno laudatus à Theodoreto, qui ut ipse scribit: *Semper Dei ascensus, in corde desponebat.* Talis & S. Iacobus ab eodem laudatus, *qui in divinis rebus* quotidie, *crescebat.* Talis S. Fulgentius, *qui parum putās omne quod faciebat, de die in diem, melior fieri gestiebat.* Talis fuit S. Pachomius, *qui plurimorum patrum considerans instituta, dabat semper operam, cum proprio fratre ad majora virtutis augmenta consurgere.* Sed maximè hac in re excelluit S. Ignatius, de quo testis juratus in ejus vita narrat, *quòd præsentem diem cum hesterno conferens, & cum profectu profectum; longiùs se quotidie progressum, & ardentioribus in dies inflammatum studiis reperiebat.* Ita non tantùm proficiebat quotidie, sed agnoscebat se profecisse eò præclariùs, quò rariùs: nam ut Bernardus testatur: *Rarissima avis in terris, qui de gradu, quem in religione semel attigerit, modicum perparumper ascendit.* Ignatium, inter alios quamplurimos Societatis nostræ homines, P. Petrus Faber imitatus est, qui ut de eo Orlandinus: *Studebat nullum omnino diem ducere, sine insigni aliquâ progressione virtutis.*

In hist. Relig. 12. sect. 1

Ribadin. in vita.

Bern. Epist. 2 ad Rich. abb.

Lib. 2. ejus vita c. 11.

Quod ut omnibus virtutum studiosis, tum vel maximè nostræ Societatis hominibus curandum est, quibus hæc à fundatore impressa regula: *Ut curent semper* (Seu ut est in Hispanico) *Adelantè,* hoc est, ulterius vel in dies magis ac magis, in viâ divini servitij progressum facere. In quo omnium longè magistram Mariam cum filio suo, uti ætate sic gratiâ usque ad perfectam diem crevisse videas. Rupertus lib. 6. in Canticis dicit Virginem Mariam, *in suâ primâ sanctificatione fuisse ut auroram, in filij conceptione ut lunam, in morte ut solem:* Quia

Suares de vita Christ. q. 37. disp. 18 sect. 181.

semper

ſemper in gratiâ crevit, uſque ad perfectam meridiem gloriæ: & ſub hac metaphorâ *Auroræ*, optimè eandem doctrinam expoſuit S. Bonaventura *in ſpeculo Mariæ c.* 9.& 11.

Quo poſito ſic pergit Suarez noſter: dico ergo B. Virginem per omnes ac ſingulos actus humanos totius vitæ argumentum charitatis, gratiæ, & gloriæ meruiſſe, quia nullos habuit non modò malos, ſed ne indeliberatos; ſecundò ſemper correſpondebat divinæ gratiæ vocanti, & tantum cooperata eſt, quantum menſura gratiæ poterat. Ex qua multiplicatione quantus cumulus gratiarum excreverit, diſertus orator Tullianâ facundiâ commemorat; non infimorum vel doctrina vel ſanctimonia hominum ſententia eſt, omnium ſanctorum Patrum, martyrum omnium, ſanctorum hominum ac angelorum, non dico exeuntis de vita Virginis, ſed intrantis, majorem gratiam exſtitiſſe. Finge nunc igitur animo quiſquis es, velut temporis puncta non amplius centum, ac puncto primo accedere tibi cogita aureum dumtaxat, in ſingula deinde puncta duplicandum: hoc modo ut duos conſequare aureos puncto ſecundo, ac tertio aureos quatuor; quarto aureos octò, atque ita geminato ſemper nummûm aureorum numero, ad punctum uſque centeſimum; quantas tibi opes obventuras credis horæ unius intervallo? quantas? multò, inquam, plus, quàm auri argentique ſit toto orbe terrarum.

L. Libens orat. in aſſump. B.V.

Miratur hîc veſtrûm aliquis? nemo ut opinor, qui audiverit aliquando quomodo ætate noſtra Duaci Anno 1608. vice præſidi caſtri Bullonienſis, Ruſticanus homo verſutus in paucis, generoſum equum vendiderit, nullo alio pretio, quàm ut frumenti grana ſibi numerarētur toties duplicata, quot in ferratis equi ſoleis clavi eſſent, erantque triginta duo. Res ita fit: primo clavo granum unicum datur; ſecundò grana duo; quatuor tertio; quarto grana octo; quinto ſexdecim; & ſic deinceps ad uſque clavum trigeſimum ſecundum; numeris paulò majoribus impleta eſt infima quædam menſura granis numeratis, quæ pluribus vicibus repleret duodecimam partem modij magni, quem vix homines ſex robuſti ferre poſſint. Numerus trigeſimus ſecundus & ultimus erat: *Duo millia centum quadraginta ſeptem milliones, quadraginta octo tria millia, ſexcenta quadraginta octo grana:* Quæ in menſura Duacena, conficiunt *quadringinta triginta millia ducentas octoginta quinque cupas quas vocant,* quarum quatuor conficiunt unam raſeriam, quæ hominem ſufficienter onerat. Raſeriæ verò ex his conflantur *mille ducentæ triginta novem.* Quæ totidem ducatis facilè æſtimantur; equum carò vendidit, in quem mille ducentos triginta novem ducatos perſolvit, atque hoc ingens ex numeris duobus & triginta conduplicatis exſurgit incrementum. Quid ſi Arithmeticos numeros 100. quid ſi 200. ea proportione conduplices, quam innumerabilem ſummam confecturum arbitraris? ex hoc collige, ad rem noſtram quod certâ Matheſios ſupputatione conſtet, Mariam ducentis tantùm Caritatis actibus, poſtquam facta eſt Mater Dei, multiplicando ſingulos, meritam fuiſſe plures gradus gratiæ, quàm eſſe poſſint, in mille quingentis nonagintâ ſex millionibus mundorum, & aliis nongentis & triginta octo millibus, & quadraginta quatuor mundis, æquè magnis, ac hic mundus eſt, ſi eſſent pleni granis ſinapios, à centro terræ uſque ad concavum firmamenti, computando unumquodque granum pro decem millibus Angelorum, vel Sanctorum, cùm tot gradibus gratiæ, quot habuerunt, cùm eis viſio beatifica donaretur.

Schema duplicata unitatis trigeſies bis.

1
2
4
8
16
32
64
128
256
512
1024
2048
4096
8192
16384
32768
65536
131072
262144
524288
1048576
2097152
4194304
8388608
16777216
33554432
67108864
134217728
268435456
536870912
1073741824
2147483648

Quod cùm ita ſit, jam intelligi poteſt opinor quanta fuerit Mariæ morientis gratia, cùm fuerit tanta naſcentis: nam in puncta temporis ſingula, quoad vixit (vixit autē annos 72.) etiam quod Suarez & alij ſapientes volunt dormiens, ſuam illam bene merendo duplicavit gratiam. Planè ut de frumenti granis jam à me dictum eſt, cujus tam admirabilis quæſtus, certiſſimam Theologi rationem intelligunt, quòd amarit Deum, ſine interruptione, actibus ſemper elicitis, ut ipſorum more loquar, ex pleni-

plenitudine habitus charitatis. Deus immortalis quid est hoc, quod dixi, gratiam Virginis primam majorem fuisse omnium ultimâ gratiâ? & per tot annos in momenta singula, quæ sunt in unius horæ spatio propemodum infinita, cumulatam illam altero tanto semper incremento: quod profectò non modò est crescere *in mille millia*, sed mille millionum millia.

Unius Virginis sectatores plures reperti sunt, qui sic indies gratias conduplicari, virtutes augeri & in immensum meritorum cumulum excrescere fecerunt: inter quos è Societate nostra, Franciscus Suares, cui potiori jure illud competit, quod Augustinus Varroni adscripsit: *Vir undequaque doctissimus, qui tam multa legit, ut aliquid ei scribere vacasse miremur: tam multa scripsit, quàm multa vix quemquam legere potuisse credamus.* Hoc tamen de eo luculentius extat testimonium, quòd ita mente in Deum intentus, ut indies singulos, præter prolixas preces, ad centenos actus amoris Dei elicuisse comprobetur. Quos si per omnes totius vitæ annos conduplicaris, bibliothecam conflaris exarando. In eadem classe non infimo loco censendus Petrus Didacus Martinez, qui præter decem horas orationis, in dies singulos eliciebat cum summâ diligentiâ ad calculum, quatuor mille actus amoris Dei, idque quotidie; nunc eum ad annos Virginis 72. supervixisse ponamus, habet annus dies 365. per illas autem si 4000. conduplicentur, qualem summam confectura sint, lectori computandum relinquo. Par studium fuit Mariæ Ogniacensis, quæ flectebat millies & centies uno die genua, quot millia in annos singulos?

In vita. P. Tylingem paradis. Aug. de civit. l. 6, c. 2.

Nierem. de adoratione l. 2. c. 2.

B. Ioanna observarat per annum in officio divino se cum aliis monialibus in choro facere quinquagies mille ducentas inclinationes majores; novemdecim millia; quadringentas, viginti quatuor minores, quæ conficiunt sexaginta novem millia, octingentos, & viginti quatuor actus religionis. Anima nostra infinitorum graduum gratiæ & perfectionis capax est, sine mensurâ, sine termino semper crescere potest, plus ultra provehi potest, & crescere in mille millia. Hoc agamus & ut cum Bernardo concludam: *Ibi Christiane fige tu cursus profectusque metam, ibi Christus posuit suam.*

Barrij Philagie pag. 490.

EM-

EMBLEMA VII.

Dolentes quærebamus te. Lucæ 2.

TORMENTI GENUS. *8. Æneid.*

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

Pœnam damni, quæ ſummi boni jactura eſt, animus corporis exuviis ſolutus, quovis ſupplicio acerbiorem in ſe experitur. Cujus rei ſymbolum, vide ſis falconem, qui jam liberâ oculorum acie, quò acriori impetu in prædam fertur, eò graviori violentiâ vinculis attinetur.

§. I. *Animæ corpore ſolutæ, quàm grave accidat ad breve tempus, complexu ſponſi arceri.*

§. II. *Sanctis adhuc in corpore degentibus, quàm grave non poſſe diſſolvi.*

§. III. *Tormenti genus graviſſimum, conſpectu Dei æternùm privari.*

DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM.

Dolentes quærebamus te. Lucæ 2.

VArii varia se amisisse dolent, ut si quemque vestrûm compellem, quid potissimùm amissum doleat, ad quid quærendum festinet? alter prolem, alter rei domesticæ jacturam conqueretur; hic litem, ille officium, iste prædium, alius uxorem se perdidisse gravissimè dolebit. In hos Augustinus exclamat: *Heu nescit flere, nescit, inquam, flere, qui flenda committit.* (*August. in Psalm. 118.*) Heu! nemo quisquam est inter nos, qui cum Psalte ingeminare possit, se die ac nocte, ob summum bonum amissum ingemiscere. Unus nobis Michas idololatra ruborem incutiat (*Iudic. 18.*): cùm nonnulli milites de stirpe Dan, ingressi domum ejus, vi abstulissent Deos ejus aureos, ita concitatus fuit, ut è vestigio eos insequeretur, plorans ac vociferans; illi verò, cùm Micham magnis clamoribus insequi viderent, dixerunt ad eum, quid tibi vis? cur clamas? qui respondit: *Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis; quid tibi est?* nihil ex omni supellectili attigerant, non pecunias, non alias divitias quibus affluebat, & clamat: *Deos meos tulistis, & omnia quæ habeo.* Quia omnia pro nihilo ducebat, ubi deunculos suos amiserat; quibus deperditis, se omnia perdidisse, se mortalium infortunatissimum ducebat; etenim rectè ut August: *Qui te Domine habet, beatus est, licèt reliqua non habeat; & si reliqua omnia habeat, & te non habet, beatus non est.* (*Vide Kearn. Dom. infra oct. Epiph.*) Si ergò reliqua omnia amiseris, sed Deum possideas, nihil amisisti: Niet met alle, quia omnia in te habes, dum eum habes, qui in se omnia habet. Unde ipse Moysi: *Ostendam omne bonum tibi.* (*Exod. 33.*) Et Seraphicus Franciscus omnibus destitutus, hoc assiduò usurpabat: *Deus meus & omnia;* quem si amiseris, omne bonum amisisti. Quodvis damnum, hoc majus, quò plus bonorum eripit. Grave damnum incurrere mulctam 10000. florenorum, perdere litem centum millium aureorum, in mari jacturam mercium facere, sed longè omnium gravissimum omne bonum perdere. Chrysost: *Si illi qui solis lucem conspicari nequeunt, omni morte miseriorem vitam degunt; quid eos perpeti credendum est, qui luce vultûs Domini privantur?* Siquidem cæcitatis damnum in visu tantùm est, sed tantò id gravius, quantò sol iste, quàm hic, longè præstantior. Quid faciem divinam adipiscentibus beatius, aut non adipiscentibus infelicius? Si enim patriâ quis expulsus, & qui hæreditatem amiserit plangendus est; qui Deo privatur, quomodo plangendus erit? Tobias queritur cæcitatem suam: *Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video.* (*Tob. cap. 5.*) Queritur lumen solis sibi ereptum, quod muscis commune est, nec ullum gaudium sibi esse ducit, dum illo caret: ô anima! quid erit lumine gloriæ in æternum privari? quid erit carere candore illo lucis æternæ? Mellifluum doctorem audite: *Ego multò durius tormentum esse assero, quàm gehenna est, non assecutum esse tantam gloriam, & illinc elapsum esse. Nec opinor tanto dolore lugendum de malis gehennæ, quàm casum deplorare, quòd cœlo,* (quòd vultu Dei) *excidimus, qui est cruciatus omnium gravissimus:* (*Bernard. epist. 5. ad Theodos.*) Quod pluribus comprobare aggredior.

§. I.

Animæ, corpore solutæ, quàm grave accidat ad breve tempus complexu sponsi arceri.

VIdistis quandoque aucupem in campos egressum, accipitrem aut falconem

nem manu gestantem, qui quamdiu scorteo pileolo tectos habet oculos, pleno die, sudo cœlo, nox illi intempesta est, nec picas, nec ardeas insectari ardet; at ubi amotis tenebris, detracto hoc pileolo prædam, conspicatur, jam gestit, jam ardet, jam alas explicat, totus fertur in prædam. Dum interim Domino renitente ac retinente, omni nisu vincula disrumpere satagit, *tormenti genus est*, & nimis heu *grave est, non posse potiri.* Dum in orbe hoc agimus, lumine orbati sumus, animus corpori immersus, oculos heu crasso nimiùm cucullo obligatos habet: *Vivit hîc anima* (ait Ambros.) *operta mortis involucro.* Quid mirum si homo carnalis, non exardescat in spiritualia quæ non percipit? at ubi animus corporis exuviis depositis, cucullo per mortem detracto, in immenso illo æternitatis campo constitutus, liberè circumspexerit, tantâ vi in conditorem suum rapietur, ut inter supplicia omnia, hoc ei futurum sit summum maximumque, *non posse potiri*, & à conditoris aspectu vel brevi morulâ destineri.

Ambros. serm. 22. in Psalm. 116.

Anima Deo dilecta, gratiâ decorata, corporis mole libera summo impetu in dilectum rapitur, & hoc violentiùs retinetur. Sagitta nervo emissa celeri pennâ, alite velociùs per aëra volat. Saxum ingens ex alto decidens, quanto impetu ad centrum fertur? globus tormento bellico excussus, quantâ pernicitate jactatur, ut juxta quorumdam observationem, quoque momento ad tria milliaria conficiat; his autem, si quis validum obicem in medio cursu objecerit, nónne sagittam confringi, lapidem comminui, glandem contundi necesse erit? his omnibus inanimatis, longè major in anima impetus est, quo in Deum suum rapitur, quem ubi sibi, suoque quasi complexu eripi videt, non potest non graviſſimè cruciari. Gilbertus Abbas in illud Cant. 3. *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea*, sic ait: *Nemo quod ardenter quærit, non anxiè caret; tantòq; cumulatiore angustiâ, si vicinâ spe jamq; apprehensura fraudatur.*

Tympii Alcedonia cap. 10.

Genes. 43. cùm Jacob misisset filios suos in terram Ægypti ut emerent frumentum, & remissi juxta præceptum Joseph, adduxissent Benjamin: *Attollens autem Ioseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, & ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi?* Illis affirmantibus hunc esse Benjaminum, subitò, inquit Scriptura: *Commota fuerunt viscera ejus*, super fratre suo: 70. vertunt: *Torquebantur viscera ejus:* Joseph fratrē suum dilectiſſimum intuitus, acerbiſſimè torquetur, intimis visceribus commovetur; quid hoc? an cruciat dum præsens est quod amat? Ambrosium audite: *Torquebantur viscera ejus, quia complectendi eum quem desiderabat, libertas differebatur.* Torquebatur quòd liberè complecti non posset, in quem tanto desiderio æstuabat. Majestas Principis, amorem fraternum occultabat, & sub hoc cinere ignis amoris magis æstuabat, *tantòq; cumulatiore angustiâ, quò vicinâ spe, jamq; apprehensura fraudabatur.*

Ambros. lib. de Ioseph cap. 10.

Tyrannis hæc amoris est, & amans martyr est, dum amato propè est, nec potiri potest. MARIA Deo gravida, sed non gravata, per montana conscendit, ut ad cognatam suam viseret, & ecce in mutuo complexu, *exultavit infans in utero* Elisabeth; Joannes gestire, exilire cœpit præ gaudio, adhuc in utero, & quia conditorem suum præsentem sentiebat, Martyrii genus illi erat, uteri carceri concludi, nec posse potiri, & foris deosculari. *Luc. 1.*

Hic aurei Chrysostomi sensus est: *Tamquam invictam custodiam*, inquit, *quatiebat matricem, in claustra naturæ insultabat calcibus, & clausis labiis, vociferabatur figuris, talia matri dicens; iniquè facis ô mater quæ tardas Prophetam, gestas in utero præcursorem Christi Regis, Martyrem stringis.* Procurrere, præcurrere gestiebat Joannes, hoc calce inculcabat matri se liberum dimitteret, graviſſimè se hoc ergastulo cruciari: *Martyrem*, inquit, *stringis.* Quid illum Martyrem reddebat in utero? nisi quia præsens præsente potiri non poterat dilecto, *tantòq; cumulatiore angustiâ æstuabat.* Ardentiſſimâ siti torquebatur dives ille Epulo, qui ut Lazarum in sinu Abrahę conspexit, illicò exclamat: *Mittite Lazarum, ut intingat extremum digiti in aquâ.* Solerter ut solet Chrysolog. advertit, *ut intingat in aquâ, & non deferat aquam.* Petit linguam refrigerari, non

Chrysost. apud metaph. & apud Surium in vita.

Chrysolog. serm. 122.

non tamen petit aquam adferri. *Ergò juxta te est aqua, & si juxta te est, quare de proximo non sumis? quare? quia vincta sunt manus.* Heu ferreis vinculis hic accipiter constrictus est! heu Tantalus hic captat aquas in aquis, *tantoq; cumulatiore angustiâ æstuabat.* Narcissus (si vera est fabula vatum) formosum Pumilionem in liquido speculo speculabatur, amore ejus ex aquis totus in flammas abibat. Causam nôstis amoris, intolerabilis ardoris? quid maximè illum cruciat, ut vivere mors sit? attendite:

Ovid. Metamorph. lib. 3. fab. 6.

Quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis,
Exiguâ prohibemur aquâ.

Hoc maximè dolet, re tam vicinâ, non posse potiri. Sunt quos exigua aqua, non Oceanus vitiorum, sed levis culpa, dividit à complexu speciosi Pumilionis præ filiis hominum: *Exiguâ prohibemur aquâ*; arcentur fideles animæ ob exiguas lachrymas ex nimio affectu in funere parentum fusas, *exiguâ prohibemur aquâ*; exigua eleemosyna, haustus aquæ frigidæ, tenuis cerevisiæ, ex inordinato affectu divitiarum, negatus pauperi, *exiguâ prohibemur aquâ.*

Less. de perfect. lib. 13. cap. 17.

Lessius de perfectionibus divinis, dilucidè more suo: si aliquis jam à Rege adoptatus, in ipso puncto quo aditurus est regni possessionem ob aliquam culpam ejiceretur in exilium, donec eam culpam eluisset; quantum inde conciperet dolorem? quantùm ingemisceret, se culpam illam admisisse? ita animæ justorum cùm se à gloriâ paratâ, eo momento, quo conferenda erat, vident repelli, & in teterrimum exilium ablegari, incredibili sauciantur dolore. Rem historica relatio pleniùs demonstrabit, quam Famianus noster; *Fama super æthera notus*, sic exponit: Carolus V. morti vicinus, accito ad se Philippo II. Hispaniæ Rege, detegit Joannem Austriacum filium suum, quem sortis & originis suæ ignarum, clàm etiam Philippo Fratre, ali jusserat, declarat eumdem Joanni ac Philippo patrem esse; proinde advocaret apud se puerum, haberetque non minus curâ & caritate filium, quàm sanguine germanum fratrem. Sed

Strada de bello Belgic. lib. 10. anno 1578.

Philippus Rex duos adhuc annos ab Cęsaris obitu expectavit; quo interim Carolus filius, Hispaniæ Princeps adolesceret. Tum fratrem agniturus Valli-soleto ad Spinæ cœnobium venandi gratiâ, magno nobilium comitatu proficiscitur: ad eum locum jubet, è Villagarsiâ occurrere cum venatorum grege Aloysium Quisciadam (qui Joannem educârat) secumq; Joannem trahere. Aloysius instructâ venatione, equum superbè phaleratum inscendit ipse, Joannem vulgari jumento insidentem post se ducit, venatorum globo immistum. Cumque ad Torosum montem accessisset (quem circa locum venari prospectabat regium comitatum) ex equo repentè desilit, idemque ut faciat, Joanni significat. Paret ille: simul Aloysius ante eum provolutus in genua: *Porrigat*, inquit, *osculandam mihi manum Celsitudo tua. Novi quid habeat veneratio hæc mea, mox à Rege qui te accersit intelliges: nunc equum instratum tibi hoc ornatu scande.* Restitit ad ea puer subitâ novitate attonitus, tradidit tamen manum, atque equum scandit, suspensis admiratione qui aderant, & tamquam in scena, quem exitum ea catastrophe, habitura esset, intentis. Cùm ecce in conspectum venit Philippus Rex, cum venatorum equitatu: illicò Joannes ad pedes, præeunte Aloysio se dimittit, Regemq; in id officii decorè compositus, de genu veneratur. Tum Rex manu puerum attollens, num satis teneat quo patre sit genitus blandè interrogat; cumque responsi dubius inhæreret, quòd illum quem patris habuerat loco, amisisse se jam videret, (nempe Aloysium) Rex equo depositus: *Macte*, inquit, *animo puer, prænobilis viri filius es tu, Carolus V. Imperator, qui cœlo degit, utriusque nostrûm pater est.* In quæ verba puerum fraternè complexus, in equum reposuit jussitque illi famulos accedere, utque sanguinis Austriaci ac Cæsaris prolem addecet, servire. Festo interim venatorum clamore personantibus latè campis, ac læto imprimis Procerum plausu, diem illum faustum Regi, faustum novo Regis fratri certatim effuseq; gratulantium. Rexq; ipse solitus est dicere; numquam se jucundiorem venando prædam, quàm eo die retulisse domum:

ſic agnitus Joannes Auſtriacus, educari cœptus eſt in aula cum Carolo Hiſpaniæ Principe. Hactenus rei ſeriem. Sed quæro modò, dum Joannes in aulam properat, dum omnium plauſu Imperatoris tanti filius, Regis Hiſpaniarum frater conſalutatur, ſi ipſo momento in limine aulæ ſe ſubitò arceri, aditu prohiberi, in exilium mitti contingeret, quo animo funeſtam hanc cataſtrophen ferret? quàm grave illi eſſet tantæ gloriæ obicem opponi. *Vicina ſpe, jamque apprehenſura fraudari.*

Dum in hoc orbe expoſiti, peregrinamur à Domino, hæreditatem ad quam adoptati, quâ ſimus origine nati, Chriſtum fratrem ignoramus, quid mirum ſi nil magni & excelſi cogitemus? Joan. c. 3. *Chariſſimi nunc filii ſumus, & nondum apparuit quid erimus*, nos filii excelſi omnes, hæredes regni, cohæredes Chriſti, regno nati, ſed ab infantia expoſiti longè à patria, longè à cœleſti aula, *nondum apparuit quid erimus:* at ubi rapiemur obviam Chriſto, ubi anima audiet: *Ego ſum frater veſter*, ubi dignitatem ſuam cognoverit, ubi jam pedem in regium illud palatium inferre, coronam regni ſibi paratam apprehendere voluerit, tum derepente ſi palatii valvas occludi, Regis aſpectu arceri, in exilium ſe abripi conſpexerit, hoc damnum maximum, *hic cruciatus*, ut ait Bernardus, *omnium graviſſimus.*

§. II.

Sanctis adhuc in corpore degentibus, quàm grave non poſſe diſſolvi, & frui viſione Dei.

Etenim ſi homo homini quandoque tanto amoris glutine conjungitur, ut mater filii, ſponſus ſponſæ, conjux conjugis, amicus amici abſentiam non ſine acerrimo animi ſenſu ferre queat, quid erit ſponſam illam Chriſti à ſponſo ſuo, à ſummo illo bono ſeparari? *Qui eſt cruciatus omnium graviſſimus.* Rutila Cottam *filium ſecuta eſt in exilium, & uſque eo fuit indulgentiâ conſtrictâ, ut mallet exilium pati, quàm deſiderium.* (*Seneca ad Helvi, ca. 16*) Ovidius ex urbe, orbis domina ad barbaros relegatus, non tam queritur cœli illius inclementiam, ſoli ſterilitatem, frigoris acerbitatem, Scytharum inter quos verſabatur barbariem, quàm urbis Romanæ, & in hac Cæſaris deſtitui præſentiâ. Hinc queritur:

Ergo omnis populus poterit ſpectare triumphos, Ovid. l. 4.
Cumque ducum titulis oppida capta ſuis? triſt. el. 2.
Hos ſuper in curru Cæſar victore veheris:
Purpureus populi ritè per ora tui.

Sed ne videamur dumtaxat Ethnicorum hiſtorias, aut doctas fabulas ſecuti, ſacros codices conſulamus. Act. 20. dum Paulus valediceret præcipuis antiquæ Eccleſiæ Epheſinæ, & diceret: *Nunc ecce ego ſcio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos tranſivi prædicans regnum Dei.* Quo dicto, inquit ſacer textus: *Magnus autem fletus factus eſt omnium, & procumbentes ſuper collum Pauli, oſculabantur eum.* Omnes flevêre & viri in lachrymas ubertim prorupêre. Quid cauſæ? *Dolentes maximè in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non eſſent viſuri.* Paulus quidem multa illis prædixerat digniſſima lacrymis, ſed hoc præ cæteris cruciabat: *Quia faciem ejus non eſſent viſuri.* Aureè hîc Chryſ. *Dixerat, ingreſſuri ſunt lupi rapaces, dixerat mundus ſum à ſanguine omnium. Hæc utraque terribilia, & ad contriſtandum ſufficientia. Maximè autem hoc omnium dolebant, quod ultra eum viſuri non eſſent, qui eſt cruciatus omnium graviſſimus.* Addit Arator hic, omnem populum effuſum fuiſſe in littus, abeunte Paulo:

——— Longeque per undas
Obtutu comitante ſequi meruêre carinam.
Additur in pelagus oculis via, raptaque fluviis
Puppis adhuc nota eſt, & mulcet imagine mentes:
Affectuque animi creſcit menſura videndi.

Si ita flent ſe avelli à facie Pauli, hominis bicubitalis, quid erit avelli à facie in quam deſiderant Angeli proſpicere, in qua eſt ſplendor paternæ gloriæ, & theſauri relucent bonitatis ejus. Plus dico, ſi animæ ſanctæ, charitate ferventes, adhuc corpori immerſæ, adeò moleſtè abſentiam ſponſi ſui tulerint, ut vitam omni morte acerbiorem duxerint; ut ecſtaſes, deliquia, ingentemque amoris tyrannidem paſſæ ſint, cùm tamen tam parum per phantaſmata pulchritudinem ſponſi attigerint; quid erit ubi non in ænigmate, non oculis carneis, ſed cucullo

depoſito, ſubſtantias ſpirituales clarè cognoſcere, facie ad faciem capaces intueri; nec dubitat poſſe potiri.

Anſ. in proſol. cap. 1. S. Anſelmus Deum ignorabat, & totus Deum ſpirabat, hunc unum ſuſpirabat: *Dic nunc totum cor meum, dic nunc Deo, quæro vultum tuum, vultum tuum Domine requiro*, & tamen ſubdit: *Nunquam te vidi Domine Deus meus, non novi faciem tuam. Tu feciſti me & refeciſti me, & omnia mea bona tu mihi contuliſti, & nondum novi te.* *Aug. ſolil. cap. 1.* Aug. certè ut alter Paulus cupiebat diſſolvi & eſſe cum Chriſto, ac proinde omni morte acerbiorem vitam ducebat: *Quare*, inquit, *faciem tuam avertis gaudium meum per quod gaudeo? ubi es abſconditus pulcher quem deſidero? odorem tuum haurio, vivo & gaudeo, te autem non video, vocem tuam audio & reviviſco, ſed cur faciem tuam abſcondis? fortè dicis: non videbit me homo, & vivet? eja Domine moriar ut te videam, videam ut hîc moriar: nolo vivere, volo mori, diſſolvi cupio & eſſe cum Chriſto, mori deſidero ut videam Chriſtum, vivere renuo ut vivam cum Chriſto.* Noſtis cauſam cur Deipara JESUM duodennem ita plorârit & quæſierit? non quòd vereretur ne fame periret, aut quid incommodi pateretur, ſed ſolam abſentiam ferre nequibat. *Bern hom. infra oct. Epiph.* Bern. *Tantùm ſubtractus vel ad modicum, ineffabiles præſentiæ ejus delicias querebatur: tam enim dulcis eſt Dominus IESVS guſtantibus eum, tam ſpecioſus ad videndum, tam ſuavis ad amplectendum, ut brevis ejus abſentia, materia doloris maxima ſit.* B. Catharina Genuenſis tanto deſiderio æſtuabat in regione vivorum complecti ſponſum, ut quoties officio defunctorum intereſſet, nunquam graviùs indignaretur, quàm ſibi non parentari ac juſta perſolvi, quæ ſummo jure ſibi debita arbitrabatur.

Mater Tereſa divino jaculo ſaucia, ad horas ſingulas exclamabat: eja age, jam unâ horâ propinquior es dilecto, quo in æternum frueris. *Cauſſin. court S. Tom. 4. trac. 2. ſect. 13.* Raymundus Lullus ab amore inſano ad divinum traductus, ita in Deum exarſit, ut dum mundum hunc ſolummodo ut exilium à cœleſti illâ patriâ, à dilecto ſuo JESU longè diſſitum mente volveret, ilico deliquium pateretur.

Sed longè hoc exſuperat quod refert P. de Ponte in vita P. Alvarez c. 17. Joannem Baptiſtam Sanchez Societatis noſtræ, tanto deſiderio flagraſſe videndi Deum, ut ſi quis illi affirmaſſet in veſperum eſſe victurum; eo die præ amoris magnitudine mortuus concidiſſet. Quæ omnia ut indubitata comprobat Bern. *Bern. ſerm. 35. in cant.* dum *horribiliùs ac pœnaliùs æſtimat ad tempus tolerare gehennam, quàm eum qui ſemel guſtavit, quàm ſuavis ſit Dominus, ab eo recedere.* Ita animæ quæ vel ſemel unicam ſtillam cæleſtis dulcedinis deguſtârunt: quid putas dixiſſent, inquit Auguſt. *Aug. ſoliloq. c. 22.* ſi magnam illam multitudinem dulcedinis divinitatis tuæ guſtaſſent, quam abſcondiſti timentibus te.

§. III.

Tormenti genus graviſſimum, conſpectu Dei, in quo omne bonum eſt, in æternum privari.

QUæ cùm ita ſint, ſi amicus ab amico tanto ſenſu avellitur, ſi animæ in hoc exilio ita exardeſcant in ſponſum, quem obſcurè admodum in imagine contemplantur, & tamen cruciatum ſummum ducunt, à ſummo bono vel exiguo tempore ſejungi, quid erit in æternum ad tenebras demandari! quid erit in æternum ſole illo divinitatis carere? quid erit in æternum omni bono privari? quis adeò lapideo corde exclamat S. Ephrem: *Quis fortem illam damnatorum non defleat? quando à facie creatoris perpetuò excluſi, ab ipſo & Angelis & electis omnibus ſeparabuntur.* Quàm gravatè quandoque hominibus accidit à facie Principis aut Regis arceri: *Quis ſortem illam damnatorum non defleat quando à facie creatoris perpetuò excluſi*, &c.

Spondan to. 9. a. 1525. Maffejus, de geſtis Caroli. Anno 1525. quarto menſe Papiam obſederat Franciſcus Galliarum Rex. Obſidio ſoluta, ipſe captus Genuâ in Hiſpaniam ad Carolum V. adductus. At Carolus eum in conſpectum venire noluit, quod animum Franciſci ita dejecit, ut febri correptus ſit, quæ ei fatalis videbatur, niſi eum Cæſar conſpectu ſuo blandè ſolatus, ac propediem ſe dimiſſurum ſponderet.

Dum Comes Henricus à Bergis Silvâducis perditâ, Bruxellis Iſabellam Infantem accederet,

accederet, illa velo texit faciem suam, quo ita consternatus, ut exitum reperire nequierit, quà intrarat. Narrat Raphaël Columba Dominicanus Philippum II. duos Magnates (Grandes vocant) à se dimisisse, ac prohibuisse ne in conspectum suum venire præsumerent, quod indecentiùs se in divino officio gessissent; quod ita illos perculit, ut unus mente captus totus insanierit: alter præ mœrore contabuerit. Itáne verò tam grave est non posse potiri vultu Caroli, non posse Isabellam intueri, arceri conspectu Philippi? *Quis sortem illam damnatorum non defleat! quando à facie creatoris,* quodque omnium gravissimum, *perpetuò excludentur*: perpetuò! in æternum! ut fideles animæ acerrimè torqueantur se conspectu Dei privari, solatia tamen habent dolorum, mirabiliter in spe constitutæ, ad tempus tantùm privantur. Sed perpetuò? in æternum! quamdiu Deus erit Deus; *& quis sortem illam damnatorum non defleat.* Absalon ob cædem Ammonis fratris exul, intercedente Thecuite, dixit David ad Joab, ut rediret Absalon in domum suam, ubi omnia habebat, sed faciem Regis non videret, idque ad biennium; quod adeò affligebat Absalonem, ut dixerit: *Quare veni de Gessur, melius mihi erat ibi esse, obsecro ergo ut videam faciem Regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.* O anima! ad biennium privari vultu Regis tam grave Absaloni est, ut patriam, propinquos, divitias, vitam omnia pro nihilo ducat, si faciem patris nequit intueri. *Quis sortem illam damnatorum non fleat?* Matth. 14. post miraculum 5. panum statim *compulit* Jesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eos trans fretum, donec dimitteret turbas. Et Lucæ 5. iterum volens transfretare *rogavit* (Petrum) *à terra reducere pusillum.* Quare primò utitur imperio *compulit,* hîc precibus *rogavit?* quia in 1. casu mittit illos sine se, debebant illum deserere, quod illis durum, nec ivissent nisi compulsi. In 2. casu ipse comitabatur. *Per quod patet,* ut Dionysius Carth. ait, *quòd nec ad horam libenter separabantur à tam dulci & potenti Magistro: quid erit tota æternitate?*

Drexel. tribun. l. 2. c. 9.

2. Reg. c. 14.

Dum Christus esset captivus in domo Caiphæ, Joannes cum illo intrarat, Petro excluso & pulsante ut intromitteretur, Joannes rogat ancillam ut aperiat: *Exivit discipulus alius qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum*: Quare ipsemet non aperit Petro? acutè Chrysost. *Christum spectabat, ideo dixit mulieri, ut eum introduceret.* Nec momento visionem perdere volebat, quid tota æternitate? & quid videbant Apostoli, quid spectabat Joannes in Christo? faciem pallidam, lividam sputis, oculos natantes lachrymis, totum corpus sudore sanguineo perfusum, quid erit non biennio, non horâ, non momento, sed tota æternitate privari facie illâ lucidissimâ, omni nube detersâ? omni bono excludi? Chrysostomum audite: *Sunt quidam insipientes qui sibi sufficere arbitrantur si à sensibilibus inferni suppliciis eruantur, ego autem omni pœnâ gravius reor, à vultu Dei repelli. Imò si mille gehennas mihi proponas, non tantum hoc reputo neque abhorreo, sicut à gloriosa illius societatis jucunditate repelli, exosum fieri creatori, & ejus aspectu indignum æstimari.* Quo cùm nihil efficacius dici possit, concludo, & dico: grave est in æternum pati rabidam famem ut canes, grave est rodi à verme qui non moritur, grave audire stridorem dentium, grave ad æternas tenebras ablegari, grave in stagnum ignis & sulphuris immergi, grave in ignem æternum præcipitari; sed longè gravissimum, quod mille gehennas superat, separari à conspectu Dei, nec in æternum posse potiri, Notat id probè S. Bruno qui exclamat: *Addantur tormenta tormentis, & pœna pœnis, sæviant sæviùs sævissimi ministri, crescant crudelissima flagellorum genera, & Deo non privemur, qui est cruciatus,* ut ait Bern. *omnium gravissimus.*

Joan. 18.

S. Bruno ser. de judic.

E M-

EMBLEMA VIII.

Cùm inebriati fuerint. Ioan. 2.

CRESCERET IN VENTREM CVCVMIS. *Geor.* 4.

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM.

De ebrietāte, quæ potiſsimùm incurritur per infames ritus bibendi, ſuper ſanitatem. Exponitur per cucumeres & melopepones laciniis appoſitis, quæ guttâ jugiter manante, eos humectent.

§. I. *Quot hauſtus, moderni pro more habeant.*

§. II. *Ritus bibendi ſuper ſanitatem, minimè ſanus corpori, & animæ.*

§. III. *Ab hoc infami ritu bibendi hæreſim ortam eſſe, liquidò demonſtratur.*

§. IV. *An & quale peccatum ſit cogere ad æquales hauſtus.*

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM.

Cùm inebrietati fuerint. Ioan. 2.

MORIS est in hortis, ut pepones ac melopones incredibiliter turgeſcant & excreſcant, ſi aqua deſuper, aut vaſculo appoſito, Siphonis inſtar, per laciniam guttatim ſtillet; idem in cucumere uſu venit, qui in ventrem excreſcat, ſi irriguum non deſit, ut rectè poëta:

Virg. 4. Georg. *Creſceret in ventrem cucumis.*

Ejuſmodi cucumeres, pepones, ac meropepones, tam facilè mille, quàm unum compererim, qui aſſiduo ſtillicidio creſcunt in ventrem, domini abdomini ſervientes. Unum è millibus adduxiſſe ſufficiat, Georgium Buchananum excucullatum Monachum: Qui ubi vitam omnem Pariſiis ac Burdigali, in univerſitate iniquitatum tranſegiſſet, inter omnes coëtaneos ſuos proficiebat, ſtudens maximè calicibus epotandis; jam magiſter in artibus, ſub finem vitæ vocatus in Scotiam, ut filium Sereniſſimi Regis magnæ Britanniæ (ſcilicet ſus Minervam) inſtrueret: ubi plus indulgens genio & ingenio, hydropi confligtari cœpit, jamque hic totus in ventrem creſcebat, nulli niſi ſibi dolori, quod vulgo audiret, non *aqua intercute*, ſed *vino intercute* laborare. Nec hic ei aqua, vel vinum hæſit; aſſiduo ſe ingurgitans, ne quidquam monentibus amicis, tam potenter potando, ſe hominem extinguere: conſilium hac ſuper re medicorum haberi voluit, qui unanimiter decreverunt, ſi ſibi temperare vellet, ad ſexennium poſſe vitam producere. ecquid, inquit ille, ſi ſtrenuè potitare pergã! Reſpondent poſt duas treſve hebdomadas funus fore, tum ille ſubſumpſit: *Recipe* veſtrum vos recipite, potiones veſtras potitate, mavelim ego per tres hebdomadas ſtrenuè bibere, quam per ſexennium medicè miſerè vivere: & extemplò juſſit adferri vaſculum generoſi vini, ſtatuens non prius mori, quàm fundum cerneret; & quis credat cùm amplius bibere non poſſet, vaſculo ad cervical poſito, inſtar peponis per laciniam in os aſſiduo ſtillicidia derivata, ad moribundum refocillandum; dumque inter calicem ſupremaque labra mors natitaret, optabat totus vaſi immergi, ut apud Epigonum rana, quæ in vas vini delapſa coaxabat, *Φέυ τίνες ὕδωρ πιόυσι μαινίην σύ φρονα μαινόμενοι.* Sub id tempus miniſtri qui ad eum viſerant, orationem Dominicam illi præcinebant, & ad ſubſequendum voce hortabantur: ad quos ille, non aliam quam iſtam Propertii ſe noſſe dictitabat:

Cynthia prima ſuis miſerum, me cepit ocellis, Propert. l. 1. Eleg. 1.
Contactum nullis ante cupidinibus.

Atque in hac triſti atque infami elegiâ, purpuream vomit ille animam. Ejuſdem farinæ homo Sebaſtianus Caſtalion, miniſter ſibi optimè miniſtrare ſolitus, qui inter pocula ſcripturis abuti, ac ad quemlibet hauſtum interrogare: *Tu quis es?* Ubi guſtarat, ſi tenue vinum eſſet, reſpondebat, *Ego ſum, qui ſum.* Quia nil commovebatur, ſin verò generoſum: *Hic eſt filius Dei,* aiebat: claudebat potationem, *Per omnia pocula poculorum.* Alter capacioris ventriculi quàm cerebri, ubi in tabernâ vitrum cereviſiæ ac alterum vini depictum vidit, hoc ſacrum lemma ſubnotavit: *Meliora ſunt opera Dei, quàm hominum*, quibus ille peſſimè ad ebrietatem abutebatur. Meripepones.

Garaſſus doctrine curieuſe l. 6. ſect. 13.

Garaſſus l. 2. ſect. 15.

Fuit qui in Balenam, belluam marinam capaciſſimam converti exoptabat, modò

mare Creticum in merum creticum, aut in Eurypum vini, (ut olim sub Heliogabalo) converteretur; scilicet id unum in votis, ut talis Eurypus, aut Eridanus, noctes atque dies influat in os ejus. Hujusmodi belluam spectandam proponit Flavianus Episcopus, qui refert de pessimo Imperatore Bonoso, adeò vinosum ac bono vino addictum fuisse, ut hoc passim ipse jactitaret, (quod olim Biberius mero) se natum ad bibendum non ad vivendum, hoc Plautus anseres & anates compellat, quibus guttur semper liquidum, & vixdum aquâ exeunt, arent statim. Ariditatem hanc probè caverat * Stratonicus cytharœdus, qui cùm per diem omnem in popinis, dormiturus semper poculum adferri jubebat; *Non quod sitiam*, inquit, *sed ne sitiam*. Quin &* Syracusis repertus tam diu bibere, donec cooperta terrâ fœtum ederent ova. Nónne hi jure cum Diogene in vase commorari possent? qui idcirco hanc sibi cellam vinariam delegerat, ut in ea plangeret vacuum repertum, aut saltem odore: vini, quod redolebat, se reficeret. Sic

* *Epid. Ens. lib. 2.*

* *Plin. l. 10. cap. 54.*

Garassus Doct. Curiense lib. 28. ser. 5.

Horat. l. 2. Sat. 5.

Canis à corio nunquam absterrebitur uncto.

Vel certè ut anus illa apud Aristophanem, sepulchrum sibi eligerent in cavea, infra dolium, ut sic ossa arida, quasi in via, *Guttâ jugiter manante*, recondi possint, hoc brevi Epitaphio adscripto.

Il est mort pour le trais-passés.

In quibus id meritò execratur Basilius, capacitatem potandi, fortitudini duci, potentes ad bibendum, athletas dici: *Nam qui plus hauserit meri*, inquit, *is præ ceteris laudatur, is victoriam refert*, Nostis quæ hæc laus sit? Quibusdam Philippum laudantibus quòd facundus, quòd formosus, quòd vini capax esset, scitè Demosthenes hoc audiens respondit: prima laus Sophistarum est, secunda fœminarum, tertia spongiæ. Et disertè Seneca, *quæ gloria est capere multum? cum superstes toti convivio fueris, vinceris à dolio*. Interim corruptissimos mores deplorat Amb. *Nota grandis si quis se excuset, si quis forte temperandum vinum putet*. Hic cerebellum gallinaceum audit ab iis, qui capacitatem se habere jactant capitis illius gigantis, de quo Philostratus in Heroicis: Caput hoc supra septuaginta duas pintas vini cepisse; istiusmodi bibones parum expendunt illud oris aurei oraculum: *Vini largior usus, infinitorum est causa malorum*. Quæ mala omnia ex infami ritu bibendi super sanitatem, quo ventres in cucumeres distendũtur, profluere ostendemus, & ne ebriosorum more, quasi gubernatores amisso clavo fluctuemus, ebrietatis fontes, id est, haustus super sanitatem, eorumque infames rivos ac ritus insectabimur.

Basil. de Ebriet.

Epulum Gasp. Ens p. 103.

Senec. lib. 12. Epist. 1.

Amb l. de Elia c. 13.

Chryst. hom. 10. in Genesi.

§. I.

Quot haustus moderni pro more habeãt.

Asclepiadis medici pronuntiatum est: Super mensam primum haustum esse necessitatis, secundum voluptatis, tertium ebrietatis. Profusior Suidas, sapiẽti tres vini calices permittit: primum valetudinis, secundum voluptatis, tertium somni, hinc inquit Matinesius, qui de bibendi ritu liquidissimè scripsit, laudabilis illa consuetudo, quam, inquit, ipsemet meis oculis in aulis Principum usurpavi, nobilium pueris tres dumtaxat vini cyathos porrigi, sic ut censuram incurreret, qui hanc mensuram excederet; quin & viris Ecclesiasticis in Concilio Laodicensi cautum, ut ter tantummodo bibant: nec mirum cùm Apuleius: *Sapientissimi illud dictum esse asserat: Primum craterem ad sitim pertinere, secundum ad hilaritatem, ad voluptatem tertium, quartum ad insaniam*; & quidem teste Seneca. *Voluntariam.*

pag. 128.

Lib. 3. Florid.

Senec. Epist. 83.

Seriò apud Athenæum comicus: primum haustum consecrat sanitati, secundum amori, tertium somno, quartum injuriæ, quintum rixis, sextum furori ac pugnæ. Hic quartum haustum tradit injuriæ, quòd corpori, quòd famæ, quòd animæ, quod Deo injurius, quòd omnium malorum caussa, quis credat? cùm jam, ô tempora! ô mores! nisi quater, quater, & decies quater respondeas, hospiti injurius sis, & amicitiæ jura violes: *Et per inimicam amicitiam*, inquit August. *adjurare homines non erubescunt, ut potum amplius accipiant quàm oportet.*

Athen. l. 2. dig.

Aug. Ser. 231. de Tempore.

Bibunt

Iuven. Sat. 13. *Bibunt cyathos numero totidem quot*
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Ita olim Martialis frequentiùs super sanitatem bibi solitum ait:

Mart. l. 10. *Nevia sex cyathis, septem Iustina bibatur*
Quinque Lycas, Lyde quatuor, Yda tribus.

Quid, quòd communis Romanorum mos esset, decies super mensam bibere, unde in sticho. Plautus: *Vide quot cyathos bibimus, tot quot digiti tibi sunt in manu*, & addit; *tibi propino decem, affunde tu tibi inde si sapis*. Justus Lipsius in legibus convivalibus: *Decem cyathi summa potio sunto.* Martialis vult Sextilianum egregium bibonem, bibere fæcem, si ultra decem cyathos exsiccet.

V. Raderum in Mart. l. 1. Ep. 25. *A caupone tibi fex laletana petatur,*
Si plusquam decies Sextiliane bibis.

Augustus, teste Suetonio, duodecim cyathos bibisse narratur; & modò sunt qui ejus illustre exemplum sequuntur, qui duodecim scyphos, (ô probrum!) in honorem duodecim Apostolorum, Borussorum more ebibant. Nec hoc satis, Ovidium audi lib. 3. Fastorum, fastis dignissimum.

——— *Annosq; precantur*
Quot sumũt cyathos, ad numerumq; bibtũ.
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
Quæ sit per calices, facta Sibylla suis.

Qui tercentenos calices unâ cœnâ exsiccant, nónne hi brevî numerum undecim millium adæquarent? ne autem copia obruere videatur, *Primò*, inquit Amb. *minoribus poculis, quasi velitari pugnæ præluditur*; verùm *hæc non est sobrietatis species, sed disciplina bibendi*, ut irritent sitim. Fuit qui Organi in morem vitreas fistulas majores ac majores in mensa habebat, quæ singulæ singulos sonos percussæ reddebant, *ut, re, mi, fa, sol, la*; has hoc ordine fistulas exsufflabat, *Vt utiliter, re realiter, mi mirabiliter, fa faciliter, sol solenniter, la lacrymabiliter*, ut vinum oculis stillaret; veris certè lacrymis dignissimi, qui usque eò se ingurgitant, & bibunt quasi vinum iniquitatem suam. Has fistulas suo etiam tempore convivas exhilarasse damnat idem * Pontifex: *tamquam per fistulas, aut canales vina fundũtur, hos homines, an ut res veriùs existimaverim?* an pepones? qui toti in ventrem turgescunt. Pro numero porrò fistularum, *sonus epulantis*: principio enim convivii ut quidam perversè lusit: *Non sunt loquelæ*, ad secundos missus: *Cœperunt loqui*; postea *in omnem terram exivit sonus eorum*. aut ut hæreticus observavit, sub initium prandii: *In principio non erat verbum*, sub medium *exiit sermo*, sub finem *in omnem terram exivit sonus eorum*. Meliora sanè super mensam documenta tradit Tympius, senes ac viri docti: sint *vocales*; fœminæ ac juvenes: *semivocales*, ut interroganti respondeant; pueri & virgines: *Mutæ*, sed ad hanc mensuram fistulæ, nullæ mutæ, sed omnes sunt *vocales, liquidæ & consonantes*, quidlibet effutiunt, in se & suos, in sacros & profanos, in Deum & divos, & ut fistulæ meliùs sonent, innumeros bibendi titulos importunè congerunt. *Quid referam sacramenta*, inquit Ambrosius, *quæ violare nefas arbitrantur: bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, & qui non biberit sit reus in devotione: videtur enim non amare Imperatorem, qui pro salute ejus non biberit. O pia devotionis obsequium!* Quot calices pro salute Regis Hispaniarum? an ideò saniorem, aut magis incolumem arbitramini? Quot calices ad sanitatem Principis Cardinalis? an ideò longiùs vitam produxit? pergit porrò Ambrosius: *Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute.* Quot haustus ad salutem Ducis Lotharingi, Amalphi, Baronis Becquii, ad felicem successum exercitus? hæc in animos influere, hoc irriguo, victoriarum lauros excrescere putatis? tandem etiam bibamus *pro filiorum salute*, ad salutem filiæ desponsæ, vel novæ nuptæ, ad salutem filii religiosi, ad salutem sororis, generi, avi, atavi; quot haustus jam super pacem? mille titulos excogitant, ut bibant, ad sanitatem, & morbum & mortem bibunt: hoc esse sanitatem bibere:

Amb. de Elia c. 13. — Tymp. Alcedon. c. 41. — * Amb. l. 1. de Elia c. 17. — Psal. 41. — Garassus Doct. cur. pag. 202. — Tymp. Alcedon. c. 32. — Ambros. de Elia c. 17.

Persius Saty. 3. *Non sani est hominis, non sanus juret Orestes.*

Bibunt capitis dolores, bibunt apoplexiam, bibunt lippitudinẽ oculorum, bibunt podagram, bibũt mortem corporis ac animæ, *non est in potâ vera salute salus.* Quod severè commonet Amb. *Vocatis ut amicos, dimittitis ut inimicos, quantò melius in terram tua vina fudisses? Quid te delectant damna sine gratia? rogans ad jucunditatem, cogis ad mortem.* Lib. de Elia c. 14.

§. II.

Ritus bibendi super sanitatem, minimè sanus corpori ac animæ.

VIdi in quodam celebri convivio argenteas cymbas purpureis velis, quibus inscriptum legebatur: *Vaert wel*, hæ vino plenæ exhauriendæ erant ad sanitatem, *Vaert wel*, nec attendunt simul involvi, *Vaert naer de hel*, hæc cymba Charontis est: fingunt Poëtæ Herculem scypho pro navigio usum fuisse, ut styga tranaret; heu nimis verè scypho utentes, ad inferna trajiciunt.

Quid quòd pietate impia ingluviem suam palliare student, dum non modò ad salutem vivorũ, sed etiam mortuorum suas animas mergunt; quos sic perstringit sanctissimus Antistes: *Hæc vota ad Deum pervenire judicant, sicut illi qui calices ad sepulchra Martyrum deferunt, atque illic in vesperam bibunt, & aliter se exaudiri posse non credunt. O stultitiam hominum! qui ebrietatem sacrificium putant, qui æstimant illos ebrietate placari, qui jejunio passiones sustinere didicerunt*, sic olim super corpora martyrum; at hac tempestate non minus sobriè exorbitant in exequiis, super funera defunctorum. Potitant ad salutem animæ defunctæ, & faciliùs decem aut viginti animæ horum convivarum ad inferos per ebrietatem descendunt, quàm unam animam è purgatorio potando liberent; laudant benignitatem, benevolentiam, munificentiam hominis demortui, quâ suis semper optimè esse voluit, atque extremo spiritu hoc inculcasse: exequiæ honestæ instituerentur, ne quis amicorum excluderetur, nihil deesset, sic *cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Hîc omnium plausus & approbatio, hîc denuo ad salutem tam liberalis viri liberaliores haustus funduntur. Dicuntur ejusmodi homines pro patrono colere S. Hermelandum, de quo Surius 25. Martii refert, cùm corpus Sancti Hermelandi ad tumulum deferretur per ambitum Monasterii, hæsit ad limen refectorii, & derepentè tanto pondere gravitabat, ut nullâ vi moveri loculus loco posset: dant se in preces, post quas sanctus vir David, quasi divino Spiritu afflatus, scio, inquit, ô fratres, quid sit, Abbas noster Hermelandus fuit dulcis homo, sicut succus est in pomo, novit nos ex officio funebri defatigatos, quare vult pro solitâ suâ in nos charitate, ut sumant omnes in hac domo, haustum cum lætitiâ, continuò se omnes conferunt ad refectorium, & ut Surius ait: Sumpserunt singuli singulos calices, & pondus erat alleviatum ac se deferri sinebat; ita hi virum bonum laudant, quo se liberaliùs invitent, & omnem difficultatem domus mortuariæ cantharo diluunt. Cùm tamen unum *De profundis* à sobrio dictum, plus proderit animæ, quàm omnes illi calices epoti ad salutem: & à fortiori, *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis*; si expensæ in exequias factæ, pauperibus erogarentur, ignem piacularem multò potentiùs hac ratione, quàm vino extinguerent. *O infelicitas generis humani* (exclamat Augustinus) *quàm multi inveniuntur qui ebriosos & luxuriosos ampliùs quàm oportet cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus, vel unum calicem dissimulant dare; nec attendunt quia illud quod luxuriosis videntur ingerere, Christus in pauperibus deberet accipere, qui dixit, quod fecistis uni ex minimis fratribus meis, mihi fecistis.* Profectò mos barbarus videtur, vix parens aut maritus ex oculis sublatus, terræ mandatus, à funere ad epulas, ad pocula reditur; saniora ad sanitatem Origenes suadet. *Quia in perpetuum vivunt hi qui moriuntur, celebramus nimirum, religiosos cum Sacerdotibus convocantes, adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas saturantes, ut fiat festivitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus.* Alludit eodem Chrysost. *Cur post mortem tuorum, pauperes vocas? cur Presbyteros, ut pro eo velint orare obsecras? non ignoro te responsurum, ut defunctus requiem adipiscatur, ut & propitium judicem inveniat.* Et ut quid tu convivas, potatores, helluones, ebriosos convocas? credo *ut defunctus requiem adipiscatur, ut & propitium judicem inveniat.* Credite bibones.

Amb. cit. c. 17.

Ioan. 13.

Eccl. 3.

Aug. serm. de temp. 13.

Orig. in Iob lib. 3.

v. Maten. pag. 10.

§. III. Ab

§. III.

Ab hoc infami ritu bibendi hæresim ortam esse, liquidò demonstratur.

ALterum est quòd in hoc bibendi ritu non semel religio & fides orthodoxa periclitetur, & in vino naufragetur. Unde illud Eccli. 19. *Vinum & mulieres apostatare faciunt.* Quoties accidit in Angliâ, Germaniâ, aliisq; terris hęresi infectis propinẽt super mensam ad incolumitatem reformatę Religionis, ad salutem Patriarchę sui Lutheri, Calvini? quid hîc agant presbyteri qui detegi metuũt? Quid tepidi Catholici, qui risum & scommata veriti? accidit in Angliâ ut P. Personius pranderet in aulâ, ubi omnis nobilitas accumbebat, genialis haustus in orbem ire debebat, *Ad sanitatem Reginæ Elisabethæ ut caput Ecclesiæ.* Quid hîc ageret Personius? nolle respondere, se manifestare, ac certo exitio subjicere erat, haustu respondere, fidem exuere erat, dum ecce, *casúsve Deusve* dederit, vitro per manus ambulante, cerdo quidam detritos calceos venales proclamat. Audiit hunc Personius, nam atrium plateam spectabat, & ut lepido erat ingenio, hominem in aulã invocat; suspensis avidè convivis, interrogat: quot paria calceorum uno die conficere posset? hic, strenuâ operâ & omni industriâ, tria paria; ad quem Personius, manu aureis plenâ protensâ, hos, inquit, depono, me duodecim paria intra horam facturum, cerdone hærente nec habente quod deponeret, convivas compellat, quorum nonnulli cum eo decertant; curat Personius adferri duodecim paria ocrearum, & cultro arrepto, superiore parte recisâ, calceos exhibuit: quo ludo conspecto omnis turba in risum, in plausum effunditur, & haustus ad sanitatem reginæ, excidit. Non leve tamen cuipiam hîc periculum immineret, ut aut hæresim imbiberet, aut sanguinem funderet.

Virg. l. 9. Æneid.

Et ubi quæso *Geusii* nati & baptizati, nisi in convivio ebriosorum compotantium? rem omnem acuratè ex arcanis epistolis compertam, Strada complexus est. Anno 1566. excepit Brederodius in Culemburgianis ędibus conjuratos peramplo sanè convivio, sed infausto vel ipsis parietibus, hoc postea nomine solo æquatis: fuêre convivæ circiter trecenti: narravit hic inter alia Brederodius Culemburgio, atque Bergensi, quid ipse aliique pridie audierant, qui propiùs ad Gubernatricem Margaretam accesserant, nempe à Carolo Comite Barlamontio universam illam nobilium virorum coronam voce Gallicâ *Geusios* contemptim appellatos, quasi nihil ei à mendicis ac nebulonibus pertimescendum; placet tamen nomen illud facere factioni proprium, atque ex eo petere insignia firmatæ conspirationis, itaque compotantes (& aderat fortè illac præteriens Comes Hoohstratanus) invitare sese peralacriter, & Gheusios invicem compellare, tum universi sumptis majoribus poculis, Gheusio nomini salutique faustè ac feliciter comprecari, *vivãt Gheusii*, plausu ingenti strepituque conclamare: denique Brederodius sub finem convivii, manticâ quæ fortè domi reperta est, ad collum more emendicantium suspensã, ligneoque poculo vini pleno, manu elato, convivis simul omnibus propinat, agitque gratias quòd se ad eum diem tantâ animorum consensione comitati essent, eoque sperare conservaturos idem propositum, pollicitus se pro ea societate ac singulis sociorum, mortem libentissimè subiturum esse; ad ea verba magnis clamoribus ingeminatum *vivant Gheusii*: inde Brederodius vino prægustato, cyathum ac manticam propè assidenti tradit, à quo in alios atque alios poculo illo atque sacculo circumlatis, cum singuli resalutato Brederodio inter bibendum, pro sociorum salute caput devovisset suum, à mensâ consurrexere, ac Brederodio ligneum vasculum & manticam (nam ad illum redierant) parieti affigente, sequuntur ceteri exemplum, & suum quique clavum parieti pangentes, ex uno in alium locum insignia illa transmovent, derid iculis sanè cæremoniis initiati. Quo tempore supervenientibus à

Strada de bello Belg. 1 an. 1566.

Mansfeldii domo, ubi pransi erant, Orangio, Egmontio atque Hornano repotatio restituta est: reditur ad pocula, hospitibusque bibentibus, eadem pro Gheusiis vota permagnis acclamationibus renovata; addunt aliqui convivas jam madidos sese vino indecorè perfudisse, mente nimirum de statu jam versâ, nec hoc satis; statuunt privatos extra parietes Gheusium nomen efferre: ergo per dies insequentes tota urbe apparent conjurati, vestibus è panno cineracei coloris induti. Alii ligneas lagunculas, scutellasque (quæ pauperum supellex esse sólet) pileis affigunt, plerique nummum primo exsculptum è cera vel è ligno, postea ex auro argentoque, instar bullæ suspendunt è collo, in cujus altera parte Philippi regis effigies hoc lemmate, sed gallicè conscripto: *Fideles Regi*. In alterâ, mantica duorum complexu manuum intercepta, circumque legebatur: *Usque ad manticam, jusques à la besace*. Postremò barbas rasitare incipiũt, relictis in superiore tantùm labro, Turcarum in morẽ, productis utrimque alis, credo ut vilem mendicantium speciem ferocitate oris attollerent, seque simul supplices, simul metuendos ostenderent. Atque hæc origo nominis Gheusii fuit, hîc primum fides naufragari, Religio ac viri Ecclesiastici ludibrio haberi cœpti. Vereri ac revereri neminem potator novit: *Ebrietas* enim, ut D. Thom. ait, sic dicta, *Quasi extra briam, sans bride*, sine fræno rationis, ut notat Lessius & manifestè liquet in symposio illo anno 1565. Cameraci habito, dum apud Warluseum arcis præfectum cœnarent Archiepiscopus urbis, Egmundanus, ceterique honestissimi ordinis homines complures, agunt socii Egmundani multis atque immanibus cyathis Archiepiscopum obruere: inde incalescente cœna, pileum cum Archiepiscopi galero commutarunt, atque unà cum cyatho per convivas ex ordine transmittunt: non fert eam indignitatem Maximilianus à Meloduno Vice-comes Gandavensis, Atrebati Præfectus: surgensque è mensâ, delatum ad se ex ordine galerum, Archiepiscopo restituit. Ast cibis sublatis postulat vastum aliquod poculum certus quis conviva, ac Archiepiscopo propinat, respondet illustrissimus paruisse se cõvivarum voluntati dum cœnaretur, cœnâ peractâ non esse se ampliùs bibiturum; urget alter, negat constanter Archiepiscopus: ibi tum excandescens recusatus, sat te, inquit, novimus, & ingentem pelvim arreptam, quæ manibus abluendis ad manum erat, conjicere Achiepiscopo in caput parabat, ni Egmundanus pelvim avertisset, sic tamen ut conviva ille, pugno in frontem Archiepiscopi eliso, pileum de capite deturbarit; Archiepiscopus cùm se armis tueri nequiret, Egmondanum inclamat, qui ingẽtem vultu mœrorem præ se ferens quid facere oporteat invenire se negat, discedit itaque Archiepiscopus Vicecomite, Nortcarmioque eum deducentibus, scripturumq; se res eas regi palam asseverabat. Nónne verissimum hîc illud Hieronymi comprobatur: *Videas alios pocula in tela vertentes, scyphum in faciem jacere convivæ*, nulla habita ratoine personæ, dignitatis, religionis, observantiæ, quæ omnia inter pocula exuuntur. Nunc cui mirũ videbitur, si hæretici, si Gheusii inter pocula vino baptizati, ebrietatẽ profiteantur, nec ebrietatẽ peccatum reputent? Sic enim lego apud * Prateolũ, hæreticos natos ab Elpidio & Agape Trivenefica muliere, ebrietatẽ nec malum nec ullum peccatum dictitasse; in quos cadit illud Hieronymi: *Si quando volunt festivè ac lepidè bibere, ubi se mero ingurgitaverint, ebrietati sacrilegium cumulantes ajunt: Absit ut ego me à Christi sanguine abstineam*, ut ego ebrius eundem non bibam, quia mala non est ebrietas. *Ecquam pallentem viderint aut tristem, miseram hanc, & Manicheam vocant, & consequenter tali proposito sobrietas hæresis est*; verè hæresis maxima, sobrietatem hæresim ducere. In quam ne nostrates Ministri Gheusii incurrant, credo illos adeò studere calicibus epotandis, à fundatore suo Luthero probè edoctos. Nestorem ferunt illum Homericum, poculum tantæ magnitudinis habuisse, ut validus invenis vix ambabus manibus gestaret, ipse verò unâ amystide exsiccabat. Hanc

Lessius de jure lib. 4. cap. 3. dub. 3.

Haræus to. 3. pag. 32. an. 1565.

Hieron. in c. 1. Epist. ad Titum.

**Lib. de vitâ & secta haret. cap. de Agapetis n. 395.*

Hieron. de Custo Virg. ad Eust.

Mathene- sius pag. 76. Hanc fabulam Lutherus in historiam vertit nimis quàm veram: instituit domi suæ Lutherus convivium ad quod professores Universitatis præcipuos invitavit, atque inter hos Islebium; absoluto prandio cùm omnes hilariores fuissent, Lutherus vitrum capacissimum, cujus idea exstat, sibi porrigi jussit, quod tribus circulis distinctum erat: ex hoc convivis ordine propinat, cumque ad Islebium venisset, Lutherus vitri mysterium ei exposuit, dicens: M. Islebi hoc tibi vino plenum propino, ad primum circulum decem præcepta continet, ad secundum, symbolum Apostolorum; ad tertium, orationem Dominicam, & porrò ad fundum usque quod reliquum est in Catechesi. His dictis Lutherus vitrum magno spiritu evacuavit; ac denuò impletum Islebio tradit, ut respondeat, qui decalogum totum usque ad primum circulum exhausit, impossibile sibi dictitans ut infra circulum biberet; itaque vitrum deposuit, quod sine horrore deinceps intueri non potuit. Tum Lutherus, sciebam, inquit, jam ante, quòd decalogum potare posset M. Islebius, at symbolum Fidei, orationem Dominicam, & quæ prætereà Catechismo continentur, nequaquam exhaurire valeret: quia antinomiam hanc ipse quoque contra Lutherum instituit, ut decalogus ex Ecclesiâ ad curiam deferretur. Huic convivio interfuit Spangenbergius apostata monachus, qui hoc memorabile factum descripsit in codice bibliorum, quod Lutherani mensalium colloquiorum tomo, postmodùm inseruerunt, titulo *Mirabilis historia.* At nónne meritò ministri satanæ, ministros Ecclesiæ confunderent, & Catholicis ruborem incuterent, si reperire est, qui Lutheri calicem ad fundum exhauriat, dum per ebietatem non unum sæpè præceptum transgreditur: nam ut Augustinus, *Ebrietas flagitiorum omnium mater est*, quod vel Ethnicus luce fidei privatus vidit: *Omne vitium*, inquit Seneca, *ebrietas incendit ac dirigit.* Qui potu tenetur, quis symbolum, quis orationem Dominicam, tenet? quis vel apicem

Aug. serm. 231. & 232. de temp. Chrysolog. serm. 26. Sen. Ep. 83.

Catechismi? omnem rationem & orationem potus haurit: quare si dignitati, si honori, si integritati cautum velint, monet Hieronymus Ecclesiasticos, convivia ac sympofia devitare: *Facilè enim contemnitur*, inquit, *clericus, qui sæpè vocatus ad prandium, non recusat; nescio enim quomodo etiam ipsi qui invitant ut venias, cùm accesseris viliorem te reputant.* Rem aptissimo Apologo exponit Vincentius Ferrar. Gallinas conspecto pavone attonitas stetisse, at ubi viderunt pavonem submissâ caudâ vasculo opportunè conspecto, in escam, & in potum ferri, ilicò quasi ad avem consortem & concolorem advolant, & quam ante suspexerant, nunc præ nimiâ familiaritate contemnunt; ita, inquit, quandoque in convivio plures fœminæ ac puellæ consederunt, intrat vir Ecclesiasticus habitu venerando, conticuêre omnes; at ubi in escam, in frequentes haustus profusum, ad omnium sanitatem respondere promptum viderint, qui anteà venerationi erat, jam contemptui & risui est. Hæc obiter. Sed nunquid in Catholicorum conviviis exemplo Lutheri, sub finem mensæ ingens cantharus evacuandus propinatur? Non diffitetur Ambrosius: *Primò*, inquit, videmus *minoribus poculis velut velitari pugnæ, præluditur: deinde procedente potu longiùs, contentiones diversæ & magna certamina, quis bibendo præcellat; nota gravis si quis se excusat, & hæc donec ad mensas perveniatur secundas; at ubi consummatæ fuerint epulæ, & putet jam esse surgendum: tunc de integro potum instaurant suum, & cùm consummaverint, tunc inchoare se dicunt* (titulo pio ad lucrandas *indulgentias Bonifacii* post gratias) *tunc deferuntur Phialæ, tunc maximi crateres, quasi instrumenta bellorum.* Hoc leve tormentum ingenio admovent. *Non poculi sed profluvii genus esse* videtur, quò spectat illud Horatii

Hier. Epist. 2. ad Nepotiam.

Amb. de Eliâ c. 13.

Amb. c. 17

Post hæc ludus erat cupâ potare magistra,

Horat. l. 2. Sat. 2.

Et suo tempore hos perditissimos mores damnat Augustinus: *Iam transacto convivio, expleta siti, cùm ampliùs bibere non possint nec debeant, tunc quasi novelli, quasi & ipsa hora supervenerint, diversis nominibus incipiunt bibere.*

Aug. serm. 232.

Extremum illud malorum est, vi cogere ad.

re ad potandum, graviſſimis etiam minis adhibitis, de quo Baſilius: *De ebrietate per ambitionem contendunt, cuius auctorem legis diabolum habēt, victoriæ verò præmiū peccatum.* Quod quale peccatum ſit, & quando hoc ritu bibendi ſuper ſanitatē peccetur, placet paucis è Theologorū placitis aſtruere.

Hom. in ebrioſos.

§. IV.

An & quale peccatum ſit, cogere ad æquales hauſtus.

LEſſius de Juſtitiâ lib. 4. cap. 3. dub. 4. quærit utrùm peccatum ſit provocare ad æquales calices, & an fas reſpōdere? Reſpōdet provocationem illam eſſe peccatum mortiferum, ſi eam facias animo te vel alium inebriandi. 2. Si advertas, aut facilè advertere poſſis, inde in te vel altero ebrietatem ſecuturam, etiamſi non eo animo facias. Probat ex Auguſtino, *Majora pocula providentur, certâ bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine.* Et infrà adfert eorum excuſationem. *Miſerabiliter ſe excuſare conantur dicentes: ingratum habeo amicum meum, ſi quoties illum ad convivium vocavero, potum ei quantum voluerit non dedero.* quam ſic refutat: *Et non ſit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus & ſuus eſt inimicus.* Et in fine ſermonis: *Quicumque ad bibendum pronus fuerit, vel in convivio ſuo alios adjurare vel cogere voluerit, & pro ſe & pro illis in die judicii reus erit.* Quærit ulteriùs Leſſius: ſi grande malum, ſi ipſam mortem minentur, ut reſpondeas, an teipſum inebriare aut periculo ebrietatis exponere poſſis? *Reſp.* videtur ſanè id eſſe illicitum, quia ob nullam cauſam fas eſt facere peccatum, atqui ſe inebriare eſt peccatum, ergò. Confirmatur ex mente Auguſtini ſerm. 232. *Solent ebrioſi ita ſe excuſare, ut dicant, perſona potens me coēgit, ut ampliùs bibam, & in convivio Regis non potui aliud facere; ad excuſandas excuſationes in peccatis, iſta prætēdimus, & quod implere nolumus, non potuiſſe nos dicimus, nolle in culpâ eſt noſtrâ, & non poſſe prætenditur: etiamſi ad hæc veniretur aut bibas, aut morieris; melius erat ut caro tua ſobria occideretur quàm per ebrietatem anima moreretur.*

Serm. 232. de temp.

Hoc barbarum aut Scythicum, teſte Laërtio: aut bibe, inquiunt, aut hunc cantharum quantus eſt, in caput impingam tuum; dicterium hoc impudens adeò indignè tulit Empedocles, ut poſtridiè coacto concilio, & invitatorem & ſympoſiarcham reos egerit, damnandoſque curarit; adeò etiam Ethnicis hæc importuna potandi neceſſitudo diſplicuit.

Matenſi. pag. 90.

Apud Perſas lege ſancitum erat, ne quis alterum ad bibendum incitaret: in convivio Aſſueri, *Nec erat qui cogeret ad bibendum*, quo textu nequiter quidam abuſus dixit, fuiſſe in convivio Pincernam, Nec nomine, qui cogeret ad bibendum. Adeò in rem ſuam perversè Cotylones illi ſacram paginam vertunt. Quin & Principes Catholici hunc barbarum, imò diabolicum potandi ritum publico edicto extinguere conati ſunt. Anno 1500. ſub Maximiliano, mandatum Electoribus Principibus, Comitibus, Nobilibus, ac Magiſtratibus Reip. tam ſtatus Eccleſiaſtici quàm civilis, neminem ad bibendum cogi poſſe, aut in certamen venire. Idem ſeverè inſtauravit in comitiis Auguſtanis Carolus V. Imperator: ſed quod potiſſimùm in animis noſtris locum habere deberet, eſt illud Origenis: *Audiſtis edictum Regis æterni, lamentabilem finem ebrietatis vel crapulæ didiciſtis.* Ille legem ſanxit, & tranſgreſſo ignem æternum minatur, nec commovebimur? Pro epilogo paucas praxes ſubnecto, quibus mente & corpore ſano ſuper ſanitatem bibere, nimiam verò potandi importunitatem honeſtè excutere poterimus: exſtat illud Alphonſi magni apophtegma, amicitiam tribus ſervari: pileo, folio chartæ, & vitro; pileo perhumaniter ſalutando, folio chartæ amico, literas miſſitando: vitro denique hauſtum bonum propinando, ſed hic moderatus ſit oportet. Hauſtus amicitiæ in orbem eat, idemque calix per omnes tranſeat, uti olim Alexandrum feciſſe memorat Arrianus, qui pace inter Perſas & Macedonas initâ, convivium inſtituit, in quo craterem ſuum in orbem ire voluit, in concordiam utriuſque imperii; biberunt autem ex illo cratere

Lib. Æſter.

Maten. pag. 84.

Hom. 7. in Levit.

cratere omnes convivæ, qui erant supra novem millia, aut potiùs delibarunt. Ad frequentes verò haustus excutiendos:

Sunt qui sub finem mensæ ut coronidem imponant, dicunt hunc cyathum D. Georgio vel patrono tutelari propino, & hoc finem bibendi faciamus. 2. Aliud exemplum habes in eruditissimo Glareano, quem cùm hospes liberaliùs invitaret, & liberiùs incitaret, canem fortè saturum in triclinio stertentem conspicatus, sic impudentem molestiam retorsit: num isto cane insipientiorem me vultis? hic prius allatrabat, insiliebat, nunc exemptâ fame sitique, quietus est; ego verò satur non desistam? Quò spectat illud ingeniosi & ingenui adolescentis, qui cum à Principe quodam ad largiùs potandum urgeretur, respondit: veniam peto clementissime Princeps: *A bestia parum absum, vultne clementia tua, totum me bestiam fieri?* Profectò is ut Aristot. ait: *Decies millies bestiâ deterior esset.*

Arist. l. 10. Eth.

3. Respondeat illis quod laudatus à Plutarcho Oreon cuidam: *Satius est me tuas nunc inimicitias subire, quàm valdè postea gemere.*

4. Ubi periculum quis sibi imminere sentit, ne ratio sede sua deturbetur, dum caput levius, dum lingua parum blesa, dum

Iuven. Sat. 6.

——— *Iam vertigine tectum*
Ambulat & geminis exsurgit mensa lucernis.

Plusquam tempus est ut desistat; hac cautelâ adhibitâ, quàm alter sibi, qui in cubiculo 12. Imperatores velut modimperatores depictos habebat, quos ubi ille præ vertigine capitis, inambulare credebat, ohe, inquit, jam satis est, ohe Labelle, Imperatores modimperatores ambulare occipiunt, nec quid ultra delibabat. Vinum lene tormentum in arcem conscendit & gubernatorem expugnat, quin & cerevisia, ut lepidè Poëta:

Vnde suum ducat quaris cerevisia nomen?
Quod cerebrum visat sæpè Sabelle tuum

Ne & tuum cerebrum visat tempori provideas.

5. Potiùs vitrum, quasi inadvertenter, cum Diogene invertas & effundas: hic enim cum in convivio, vini copiâ obrueretur, & calice effuso indignantibus aliis respondit, si vinum hoc omne biberem, non tam vinum quàm me ipsum perderem. aut aquâ diluat, ut ille, qui malebat vinum corrumpere, quàm salutem corporis & animæ.

6. Patrem Eleuterium imitentur, qui omnia vitra apud se detinebat, ac tandem assurgens dixit, unum *Pater* & *Ave* plus ad sanitatem conferet. 2. si cras Pascha esset, nolletis me sic disponere, indies mihi Pascha est, quia in dies sacrifico.

Novi, qui ingens frustum secalicei panis, alteri obtrusit dicens: Ede tu hoc ad sanitatem meam, ego bibam ad tuam, tu hoc non potes, nec ego illud. Plura cuique pius animus suppeditabit.

EMBLEMA IX.

Si vis. Matth. VIII.

VOLVISSE SAT EST. *Tibull.lib.2. Eleg.10.*

DOMINICA TERTIA POST EPIPHANIAM.

Omne bonum & malum, præmium & pœnam à *voluntate* eſſe. Cùm Deus habeat voluntatem pro facto, ut in ſacrificio Abrahami oſtenditur.

§. I. *Vtrùm actus exterior aliquid ſuperaddat bonitatis vel malitiæ, ſupra actum interiorem.*

§. II. *Oſtenditur malitiam omnem ex ſolâ voluntate ſpectari.*

§. III. *Omne bonum ac meritum, in ſolâ voluntate ſitum eſſe.*

§. IV. *An ſolâ voluntate quis Martyr habendus?*

§. V. *Quomodo voluntas ferri poſſit in impoſſibilia, & per conſimiles actus mereri.*

DOMINICA TERTIA
POST EPIPHANIAM.
Si vis. Matth. 8.

Annales Prædic. 1.p.l.3. cap.37. THeologorum Coryphæus & Doctorum Sol Aquinas, ubi ingenii ac eruditionis radios usquequaq; diffundere occepisset, germana ejus soror famâ perceptâ, & sanctiori desiderio accensa, fratrem magistrum convenit, ut ab eo quid lucis in negotio salutis mutuaretur; hanc igitur illi quæstionem movit, non absimilem ei, quam quondam legisperitus à Christo sciscitatus est: *Luc. 10.* *Magister quid faciendo vitam æternam possidebo?* Quæsivit hanc præcelsam & præcellentem scientiam sibi tradi, quâ certò salutem suam consequi valeret;

Ovid. fast. lib. 1. *Quæsierat multis, non multis ille moratur,*

Summā hoc diverbio cōplexus est Thomas: *Si vis*, non inediâ macerandum corpus, non orationi vacandum, non in solitudinem secedendum, non opes in egenos profundendas, non frequentem S. Exomologeseos & Synaxeos usum, non longa præcepta tradit, sed hoc paucis, *Si vis.* *Chrysostom. hom. 24. in Epist. ad Heb.* Aureè Chrysostomus: *Sufficit* VELLE *& confecta sunt omnia. Si* enim *ipse velis* salvaberis, *si velis* proficies, *Si vis perfectus esse*, eris. *Matth. 13.* Quod perspicuè satis Gentilis Seneca vidit, quærit ille *Seneca Ep. 18.* *Quid tibi opus est ut sis bonus?* Et respondet verbo unico: *velle*, quod omnes possunt. Edocuit hoc ab incunabulis per præcentores Angelos, Antonomasticos, Magister noster, dum edixit: *Luc. 2.* *Pax hominibus bonæ voluntatis*, ubi subtilis Doctor Augustinus observat, *August. in in Ps. 125.* non dictū pax Regibus, quid enim facerent populares? nō nobilibus, quid enim facerēt agrestes? non divitibus, quid enim facerent inopes? non benè valentibus, quid enim facerent infirmi? non jejunantibus, quid enim facerent imbecilles? non dantibus eleëmosynas, quid enim facerent mendici? *Numquid autem dixerunt Angeli*, inquit, *Pax divitibus hominibus in terrâ? sed pax in terrâ hominibus bonæ voluntatis*, quæ est in potestate omnium. Unde concludit, *Vides igitur in nostrâ voluntate esse positum, ut hoc fruamur tanto & tam vero bono: quid enim tam in voluntate quàm ipsa voluntas est?* *Aug. l. 1. de lib. arbitr. cap. 28.* Quæ ita in dominio nostro est, ut nec prospera nec adversa; nec homines, nec dæmones, nec Angeli, auferre aut præpedire possint, nec ipse Deus velit. *Ad Rom. 8.* Ut rectè Doctor Gentium: *Quis nos separabit à charitate Christi?* cruciatus nulli, nullæ infestationes dæmonum, nulla Tyrannorum torméta, nihil nisi unum quod reticuit, nempè nisi ipse velis, unde Bernardus: *Bern. lib. de Consient.* *Cùm tot & tanta dixisset Paulus, unam scilicet propriam voluntatem reticuit, quæ salvationis & damnationis causa est.* Nullæ insidiæ malignorum spirituum, non concupiscentię fomes, non sociorum illicia, non habitus inveteratus, voluntati vim inferre possunt; contrà verò si velle desit, nullæ commonitiones, nullæ cōminationes, nulla exempla, nulla moderatorū solertia à scelere revocabunt; sic ut omne bonum ac omne malum, omne præmium ac pœna, salus & perditio à solâ voluntate pendeat. Ubi primò succurrit illa quæstio D. Thomæ inter Theologos agitata, 1.2.q.20.a.4.

§. I.

Vtrùm actus interior aliquid addat bonitatis vel malitiæ, supra actum interiorem.

D. Thomas 1. 2. q. 20. art. 4.

COmmunis Theologorum doctrina est, actus externos nullam in se habere formalem bonitatem vel malitiam, nec ullam actibus internis superaddere; sed hos omnem bonitatem vel malitiam, & consequenter meritum vel demeritum habere ex solo voluntario libero, quod

externis actibus imperatis non competit; adeò ut qui nudam voluntatem habuit effectu frustratam, & alter qui voluntatem opere complevit, æquè graviter deliquerint, Deo pares pœnas daturi sint, ita D. Thomas, Cajet. Medina, Valent. Vasq. & ex PP. Augustinus D. Gregorius, Hugo Vict. apud Fagundez. Ex quo hæc consectaria sunt: Actum externum posse esse in uno peccaminosum, in altero meritorium. Verbi gratiâ, dat quis eleëmosynam ex pecuniâ alienâ quam putat propriam; actus externus adulterii erat, quo Jacob cognovit Liam, sed citra peccatum, quia voluntas ferebatur ut in suam. Externus actus furti ejusdem rationis est in eo, qui accipit rem alienam, quam existimat suam, & qui auferret rem propriam, quam putaret alienam.

Tom. 2. precep. 9. cap. 8.

Est qui intendit jaculari feram & occidit amicum, est qui intendit occidere inimicum, & occidit filium aut feram. Sic quis vera dicendo mentiri potest, & falsa dicendo non mentiri. In his ubi voluntas mali est, illic peccatum est. Ubi voluntas deest, etsi actus externus, v.g. furtũ aut homicidium secutũ sit, nihil peccatum est. Ut paragrapho proximo ostẽdere aggredior.

In confessione tamen actus externi exprimendi, ex consensu Ecclesiæ, quia unum complexum morale constituunt; secundò, quia per actus externos meliùs judicium format confessarius, de statu pœnitentis: v. g. actum internum fuisse efficacem. Tertiò, ratione actionis externæ, peccata quædam reservata, iisque censuræ & excommunicatio annexa est. Quartò, sæpè admixtum scandalũ. Quintò, infertur damnum, ex quo nascitur obligatio restitutionis. Nunc

§. II.

Ostenditur malitiam omnem ex solâ voluntate spectari.

QUæsitum est quandoque quo flagitii genere plures æternũ incurrant exitium? Caroli Scribani hoc judicium fuit: è centum mortalibus ad quinquaginta ob luxuriam; ob superbiam verò, ex centum, ad septuaginta; sed ob injustitiam, defectu restitutionis, è centum facilè nonaginta æternùm perire.

S. Remigius unam libidinem orbis incendiũ ratus, dicere non dubitavit: *Demptis parvulis, ex adultis propter carnis vitium pauci salvantur.* *Drex. Nicet. l. 2. c. 12.*

Religiosus Orator Alberto I. Imp. à Concionibus, perspectâ aulicorum licentiâ, hoc quasi oraculum è suggestu liberè pronuntiavit: neminem quemquam aulicorum salvari, nisi qui fonte Baptismatis lustratus, in cunis vagiens innoxium spiritum exhalasset. *Æneas Syl. lib. 3. com. in Pan.*

Refert S. Antoninus caussidicos gregatim, ut porcos in haram, ad inferos proruere. Maximam autem hominũ turbam hæreseos ac idololatriæ virus afflasse, nemini dubium esse potest; nunc verò si unum malum esse asseverem, adeò potens ac latè patens, ut non modò omnes homines, sed & cacodæmones ad inferos præcipitarit, & quo sublato, omnia scelera, omnes hæreses tollantur, mortales omnes æternis suppliciis eruantur, imò & inferorum carcer destruatur, illudque tollere in potestate, imò hoc malum pessimum voluntatem esse, indubiè miraberis; Bernardum audi: *Quid odit aut punit Deus, præter propriam voluntatem? cesset voluntas propria, & infernus non erit; in quem enim ille ignis desæviet, nisi in propriam voluntatem?* Nec mirum, cùm omne peccatum, & omne malum ab unâ voluntate sit, ut habet commune axioma, à magno Augustino conceptum, à Theologis receptum: *Usque adeò peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium, & hoc quidem*, inquit, *manifestum adeò, ut nulla hîc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.* Est qui invincibiliter ignorans eo die jejunium in præcepto esse, carne vescitur; fuit quæ in somno oppressit infantem, in neutro peccatum: quia neutri voluntarium est. Ita Richardus Vict. *Quidquid homo agat bonum esse non potest, nisi ex bonâ voluntate procedat, quidquid ex bonâ voluntate fit, malum esse non potest; sine bonâ voluntate omnino salvari non potes; cum bonâ voluntate*

Chronic. Min. to. 2. lib. 10. c. 32.

Bernard. serm. 3. de Resurrectione.

Aug. lib. de verâ Relig. cap. 14.

Rich. Vict. part. 1. Beniamin. cap. 65.

luntate, omninò perire non potes. Contra verò solà voluntate scelus concepisse, non minùs peccatum, quàm opere fecisse est.

Adrianus Imperator: *In maleficiis voluntas spectatur non exitus.* Et apud Deum, ut docet D. Hieronymus, *Nocuit, qui nocere disposuit.* Mutii Scævolæ dextera erravit in Porsenâ; Saulis dum hastam vibrat in Davide. In Senatu quis profert sententiam iniquam, irrito effectu, quòd plurium suffragia, pro æquo stent; ab his peccatum æquè, ac si opere scelus complessent: quia *voluisse sat est.* S. Odo in vitâ Geraldi Comitis: *Verum est illud vulgare proverbium, quia voluntas pro opere computatur,* unde & ille, *qui fratrem odit, homicida esse perhibetur.* Duplici homicidio rea fuit mulier, quæ marito duplici veneno, vitam servavit, de quâ Ausonius.

Hieron. Ep. 14. ad Celant.

Tibul. l. 2. & 10.

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum:
Miscuit argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem, vis geminata necem.
Quàm pia cura Deûm! prodest crudelior uxor:
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.

Qui stricto mucrone Ignatium impetivit, qui glãdem in Carolum Borromæum explosit, qui veneno pedes crucifixi tinxit, quos Pius V. quovis vespere exosculari solitus, ejusmodi facinorosi homines in supremâ cæli curiâ, experti sunt nudam voluntatem pro opere computari. Secus ac judex humanus, qui de voluntate non judicat, quam ignorat. Thesim confirmat illud Matthæi cap. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Quæ sic exponit irrefragabilis Doctor Augustinus: *Si cui non contingat facultas concubandi cum conjuge alienâ; planum tamen aliquo modo fit id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse; non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur.* Ita Biblis incestũ solo animo foverat, & tamen ut factum Poëta decantat:

Aug. lib. 1. de lib. arbr. cap. 3.

Iuvenalis Sat. 13.

Has patitur pœnas peccandi sola voluntas:
Nam scelus intra se, tacitũ qui cogitat ullum,
Facti crimen habet.

Mitto hîc, quod multis familiare est, qui, voluntate solâ, Dei clementiâ, inefficaci, bruta, homines, filios, uxores, Religiosos, diris devovent.

Si ergò omne malum à voluntate est, si solùm voluisse, peccasse, si solùm voluisse perîsse est, consequens est neminem perire, nisi velit, neminem damnari & in æternum torqueri, nisi velit; quæ quibusdam phrenesis videri posset, qualis olim puellas Milesias invasit, quæ ubi poterant, se è trabe sublimes dabant, aut laqueo præfocabant: caussam rogatæ, non aliam dabant, quàm *volo mori, volo mori.* Ita mortem animæ nescio quâ insaniâ, peccator omnis vult. Quippè qui voluptatem vult illicitam, lucrum injustum, potum vult cui ebrietas annexa, is poculum vult, cui venenum & mors admixta est. Quin & quotidiè videre est homines adeò perversæ voluntatis, ut licet præsens exitium videant, nolint tamen resilire; exemplum illustre adfert S. Ambros. l. 4. in Luc. c. 4. de Theotimo, qui cùm gravi oculorum incommodo laboraret, & perditè amaret uxorem, interdicto sibi à medico, usu conjugali, si oculos servare vellet, temperare sibi nequiit; sed cupiditatis impotens exclamavit: *Vale amicum lumen.* Ita peccator omnis mavult perdere lumen gloriæ, mitti in tenebras exteriores, salutem perdere, & perire, quàm cupiditates frænare. Quare quod deridiculo medicus corporis sciscitari videtur, ab homine calculo, podagrâ, alióve diuturno malo divexato, ut à paralytico 38. annorum Christus, *vis sanus fieri?* ea quæstio in morbis animæ, vim panaces obtinet: si enim velit, sanus est. Medicus ex pulsu arteriæ, optimè vim mali dignoscit, & cælestis medicus ex pulsu voluntatis, quæ duplici motu, *nolo & volo* prædita: tunc benè se habet salus animæ, dum prior ille motus *volo*, in Deum & virtutem fertur: *volo* Deum, volo virtutem, volo perfectionem, volo salutem animæ meæ, & corporis; at pessimè dum *nolo*, pulsu prævalet: nolo istam dimittere, nolo restitutionem facere, nolo consortium devitare. Sic ut salus nostra in voluntate nostrâ posita sit, nec quisquam ita depositus, quin si velit, extemplò è quovis

morbo animæ resipiscat cum Deo in gratiam redeat. Ut gratiam Principis quis sibi conciliet, apud eum auctoritate præpolleat, haud quaquam in potestate ejus est; at quantumvis quis hostis Deo capitalis sit, ubi voluerit amicus, filius, & hæres fiet. Luculentum hujus rei Augustinus inducit testimoniũ, duorum nobilium, qui dum Imperator Treveris, Circensium spectaculo teneretur, deambulãtes inciderunt in quandam casam anachoretæ, ubi unus eorum cùm quædã ex vita S. Antonii delibasset ad socium ait: *Dic, quæso te, omnibus istis laboribus nostris, quò ambimus pervenire? majorne esse poterit spes nostra in palatio, quàm ut amici Imperatoris simus? & ibi quid non fragile, plenumq; periculis? & per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? & quamdiu istud erit? amicus autem Dei* SI VOLUERO, *ecce nunc fio.* Et ut voluit fecit, ita & tu peccator, hostis Dei, mancipium diaboli, pabulum inferni, si vis amicus Dei fieri, ecce jam es, si vis à morbis animæ sanari, (nam ut ait Gregor. *Febris tua libido est, febris tua avaritia est*) *si vis sanus fieri*, jam sanus, jam salvus es. Vis mandata Dei servare, jam omnis lex completa est, *tantummodo velle sufficit*, inquit Chrysost. *& totum quod jubetur impletum est.* Sed hactenus omne malum à solâ voluntate esse, nunc.

Aug. l. 8. conf. c. 8.

Chrysost. hom. 17. in Matt.

§. III.

Omne bonum ac meritum in sola voluntate situm esse ostendemus.

GEn. 22. bona voluntas pro facto est, & Abram de facto à Deo compensatur: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito, propter me; benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli*: ubi Hieronymus: *Vnicum*, inquit, *filium voluntate jugulavit*: & uberiùs Chrysostomus. *Considera Domini misericordiam, non pepercisti, inquit, filio tuo; attamen unum ipsum reducit; non eventum considera, sed voluntatem: quantum enim ad voluntatem attinet, cruentaverat dexteram Patriarcha, & per cervicem pueri miserat gladium, perfectumq; obtulerat sacrificium: & ne mercedem* operi promissam defuisse credas, subdit; *Ego enim voluntatem coronare soleo, & propter mentem præmia præsto.*

Hieron. Epist. ad Iulian.

Chrysost. hom. 47. in Genes.

David Rex fervens habebat desiderium exædificandi templum Domino, quod licet per Salomonem exstructum est, voluntatem tamen Davidis non minori Deus beneficio cumulavit, ut Regum cap. 7. videre est. Et confirmat Hieronymus: *Voluntas quæritur, quæ etiamsi effectum non habuerit, tamen præmium non amittit.* Ardet quis amore in pauperes cõmiseratione tactus, solebat quotannis centena profundere, nunc ad tenuiorem fortunam redactus, vix opes alendæ familiæ suppetunt, hinc solam offert voluntatem; in ejusmodi rectè cadit illud Gregorii: *Ante oculos Dei numquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate: nihil enim Deo offertur ditius bona voluntate.* Patet id in vidua, quæ duo minuta in gazophylacio imposuit, quam Dominus præ ceteris collaudavit; ex quo Ambrosius: *Discant omnes munerum suorum valorem metiri, non ex quantitate doni, sed ex quantitate voluntatis & affectu*: non enim respicit Deus munus, sed voluntatẽ, & affectum dantis, non quantum sed ex quanto.

Hieron. in cap. 11.

Greg. hom. 5. in Evang.

Unde præclarè Hugo Vict. *Possumus esse voluntate pares, qui facultate sumus impares. Multum dedit Zachæus qui dives erat, & multum habebat; vidua illa, quæ duo minuta immisit, parum habuit; tamen tantum dedit, quantum Zachæus. Minores facultates ferebat, sed parem voluntatem habebat: si attendas quæ dederunt, diversa invenies, si unde dederint paria invenies*: cui consonat illud Poëtæ:

Hugo Vict. lib. 2. de Sacram. cap. 6. pag. 14.

Si desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos, auguror esse Deos.

Ovid. l. 3. de Pont. Ec. 4.

Quid Apostoli quæso contulerant, quo regnum cælorum, quo super sedes, & super pulvinaria, ut dicitur, sedere meruerant? jactant se ac si officium illud multis millibus sibi comparassent, dicentes: *Ecce nos reliquimus omnia.* Hieronymus hîc: *Grandis fiducia ait, Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu & arte quærebat, & tamen loquitur confidenter: reliquimus omnia.* Petrus retia, funes, lembum, & curtam supellectilẽ dimisit, & præfidenter loquitur, ac si opes Crœsi, fundos Metelli deseruisset. Bern. *multum deseruit, qui voluntatem habendi dereliquit*

Bern. Tract. in hac verba.

liquit: à sequentibus Christum tanta derelicta sunt, quanta à non sequentibus desiderari potuerunt. Omnia dimisit, qui nihil vult: quapropter eam à Domino mercedem accipere meruit, ac si universum mundum reliquisset, quem libens sperneret si haberet, hinc August. *Petrus non solùm dimisit quidquid habebat, sed etiam quidquid habere cupiebat. Quis autem pauper nō turgescit in spe seculi hujus? quis non quotidiè cupit augere quod habet? ista cupiditas præcisa est prorsus, totum mundum dimisit Petrus, & totum mundum Petrus accepit.*

Aug. in Psal. 103. Con. 3.

Ex his quidam inferunt si *voluisse sat* est, quemvis facilè adæquare posse quemvis divorum in cælis; quis enim, inquiunt, non velit lacrymas Petri, zelum Pauli, castimoniam Joannis, imò collectim omnes omnium virtutes? possunt velle infinitos nummos in pauperes profundere, infinitos homines Christo lucrari, tormenta omnium martyrum subire, ac propterea præmium supra omnes consequi infinitum. Ad quod facilis responsio est: quidquid hactenus dictum est, de voluntate efficaci intelligi, de qua Bernardus, *Quid planius, quàm quòd voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas?* Quare si voluntas dandi mille aureos, tam efficax esset, quam dum sequitur effectus, idem meritum haberet; sed hoc raro contingit, qui enim dicunt se eam voluntatem habere dandi mille, vix se privant pauculis teruncciis, & qui vellent martyrium, non ferunt verbum injuriosum, qui pestem & Indias pro salute proximi spirant, vix apud ægrum pernoctant. Quæ non voluntas sed velleitas, & simplex quædam complacentia est. Oportet nos similes esse Marco Bruto, de quo Augustus jactare solitus: *Magni refert quid ille velit, quidquid enim vult, valde vult.* Fateor in magnis sanctis, ut in Deipara, uti & in pessimis, ejusmodi actus efficaces voluntatis reperiri posse. Ut in Caligula, qui omni populo Romano unam cervicem optabat, quam uno ictu demeteret; & in dæmonibus, voluntas omnes mortales perdendi est, non tamen actus infinitæ erit bonitatis aut malitiæ, licet tenderet in objectum infinitum, quia non possunt tam distinctè apprehendi, & consequenter nec intendi infinita: nec crescit actus ille confusus eâ intentione, quæ æquivaleat, extensioni distinctorum actuum singulorum; ut si unus tantum mereretur laborando uno die, quantum alter infinitis diebus, deberet uno die intensione, & acceleratione infinitâ, tantum posse, quantum alter extensione infinitâ. Non possum quin hic paucis perstringam eos, qui dicunt se velle amico opitulari, sed facultatem non suppetere; orphani & pupulli caussam tueri, sed tempus deesse; affinem tenuioris fortunæ promovere, sed in potestate non esse; libens operam elocare velle, sed vires non sufficere. Et sexcenta alia, quos severè Sapiens coarguit Prov. 24. *Si dixeris vires non suppetunt, qui inspector est cordis ipse intelligit* te verba dare, te imponere, te nihil minus velle quàm quod lingua loquitur; qui ut hominibus, certè Deo non imponunt, *qui inspector est cordis.* Venerat ad Basilium muliercula, litteras ab eo postulans, quibus à vectigalium solutione redderetur immunis, quas cum ad Satrapam regionis detulisset, ille iis visis respondit, se id facere non posse, ne quidem in Basilii, cui multum debebat, gratiam: quod ut Basilio renuntiatum est, hoc unum objecit: *Si voluntas prompta fuit, & defuit facultas, tolerabile est; si autem potuisti & noluisti, Christus te redigat in ordinem inopum, ut ubi volueris non possis, quod factum est.* Potuitque illud Hannibalis usurpare, qui cùm Romam oppugnare vellet, bis densissimo imbre coactus recedere, dixisse fertur:

Bern. Ep. 77.

Sur. in vita.

Cùm potui nolui, quando volui non potui.

§. IV.

An solâ voluntate quis Martyr habendus sit.

Victor Uticensis testatur Armogastem mandato Theodorici filii Genserici obtruncandum, post multos cruciatus, à Iucundo Arriano morti subductum esse, ne martyr haberetur. Quod & aliis compluribus factitatum est; sed rectè docet Augustinus ejusmodi pati *Martyrium* in

Lib. 1. persec.

l. de bona comm. c. 2. & de S. Virginitate c. 45.

in habitu animi, non in ipsa passionis experientiâ; congestis aliquot exemplis rem manifestat Cyprianus; *Non in tribus pueris minor fuit martyrij dignitas, quia morte frustrata, de camino ignis incolumes exierunt, aut non consummatus Daniel extitit in laudibus.* Eadem exempla adhibuerat Tertullianus, sic exclamans de tribus pueris: *O Martyrium & sine passione perfectum!*

Cypri. epist. 58.

Tertull. c. 1. Scorp.

Præclarè quoque in eandem sententiam S. Augustinus Joannem cum pueris Babylonicis comparavit: *Non quia Ioanni Apostolo passio defuit, ideo passioni animus præparatus deesse potuit; quemadmodum tres pueri arsuri missi sunt, non victuri: negabimus eos martyres, quia flamma eos urere non potuit? interroga, ignes passi non sunt, interroga voluntatem, coronati sunt.* Similiter & Martyr Joannes fuit, dum venenum innoxius hausit, dum Tyrannus oleum & operam lusit. Ejusmodi *voluntate, non actu Martyres exstitere*, qui inter feras illæsi, prunas ut rosas calcarunt, tormenta Tyrannorum incolumes evasere, qui non tormentis, sed ut cum Cypriano loquar, quibus tormenta defuerunt, quos Ecclesia purpuratorum albo martyrum meritò adscribit, ut pleniùs videre est apud Theophilum Raynaud.

Aug. ser. 106. de diversis.

Laur. Iusti. serm. de Innoc.

De Martyrio per pestem p. 2. c. 1. num. 9.

Seclusâ autem omni vi externâ, ut sola voluntate strictè martyres non dicantur, par tamen illis meritum ex sola voluntate competere posse PP. ac DD. sententiæ suffragantur, quod de S. Felice Episcopus Nolanus sensit:

Cælestem nactus sine sanguine martyr honorē:
Nam confessor obit, pœnas non sponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro sanguine, mentem.
Martyrium sine cæde placet: passura voluntas
Sufficit, & summa est meriti testatio voti.

S. Paulinus Natali 3.

Idem judicium Iustiniani Veneti, qui de Martino ait: *Martyrum extitit consors, cujus animam licet gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrij non amisit,* par meritū nactus, aut fortassè superius, quàm sanguine, sola voluntate sæpius martyr. Quod è Theologis confirmat Vasquez 1. 2. q. 76. n. 12. dum docet, qui mortem pro Christo æquè perfectè desiderat, atque is qui re ipsa mortem excipit, tantumdem præmii reportaturum: *Neque enim*, inquit Cyprianus, (agens de iis qui mortui in carcere) *virtus eorum, aut honor minor est, quo minus ipsi quoque inter beatos martyres aggregentur; quod in illis est, toleraverunt quidquid tolerare parati, & prompti fuerunt; qui se tormentis & morti sub oculis Dei obtulit, passus est quidquid pati voluit.*

Epist. 37.

Quare ardens & efficax martyrii desiderium, quod in multis confessoribus eluxit, meritum martyribus haud inferius peperit, cùm apud Deum tanta passi censeantur, quanta pati voluerunt. Sic Patriarcham Ignatium, Franciscum Xaverium, aliumque Assisiatem, aliosque innumeros, meritò martyribus pares fuisse Chrysostomi evincit auctoritas, qui identidem hoc suis inculcavit: *Sæpenumero dixi vobis, martyrem facere non mortem tantùm, sed animi quoque propositum: non enim eventu solo, sed etiam voluntate martyrij corona comparatur:* Et paulò pòst subdit: *Paulus adfert martyrij definitionem, cùm ita dicit; quotidiè morior, quomodo quotidie moreris? qui fieri potest, ut uno corpore sexcentas mortes excipias? proposito nimirum animi*, inquit, *quodq; ad mortem sim paratus.*

Chrysost. orat. de S. Eustachio.

Ubi hoc observatu dignum, solâ voluntate quempiam sæpius martyrem esse posse, atque adeò longè meritis exsuperare eum, qui unâ morte martyrii aureolam consecutus est, qualis exstitit Maria Ragia, quæ optabat amore dilecti sui Iesu, quot horis membratim conscidi, & sic omnibus membris mutila, in proprio sanguine naufragari, ac denuo in portum voluntatis reduci, ad eadem tormenta renasci, ad supremi judicii diem. Votum quidem supra naturam, non supra meritum. Quod Plato de amore insano, hoc Doctor Seraphicus de divino sapuit, dum dixit: *Quod fieri non potest, hoc facere vult amor.* De facto hoc ipsum S. Bonaventura comprobavit, dum tot acerbissimas mortes subire optavit, quot unquam homines fuerunt, vel erunt, ut vel sic pro omnium mortalium sceleribus, satisfacere posset; vides quò voluntas evolet, & ubi opus moraliter, aut etiam absolutè impossibile, illic

Barrii solitudo die 10. dissertatio 2. pag. 525.

illic voluntas meritum ac præmium sibi comparare valet. Ex quo manifestò compertum est, Deum solam voluntatem spectare, voluisse, fecisse, ac sat esse.

§. V.

Quomodo voluntas ferri possit in impossibilia, & per consimiles actus mereri.

ARistoteles 3. Ethicorum c. 2. docet: *Voluntatem esse impoßibilium, ut immortalitatis*, quam ille impossibilem ducebat. Nec dubium est, quin voluntas velit impossibile, intentione efficaci, non absolutè, sed ex parte sua; ita inquit Lessius, possum velle ut parens non sit mortuus, ut nunquam peccaverim, & seriò pœnitẽs efficaciter intendit, destructionem peccati, etiam quoad esse præteritum, quæ ex suppositione, impossibilia Imò tendit & in absolutè impossibilia, ut quidam impii optant, & volunt Deum non esse, quo impunè peccent, teste Bernardo: *Ipsum, quantum in ipsa est, Deum perimit voluntas propria: omninò enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire; vult ergo, eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum, aut impotentem, aut injustum, aut insipientem.* Crudelis planè & omnino execranda malitia, quâ Dei potentiam, justitiam, sapientiam, perire desiderat. Ita omnes damnati efficaciter ex parte sua destructionem Dei, & sui volunt. Consimili modo juxta Scotum, Gabrielem, aliosque Doctores, peccatum primi Angeli fuit, quo appetiverit esse æqualis Deo, secundùm substantiam: quæ sententia, inquit Lessius, est valde probabilis.

Lessius opus posthumum q. 13. de Electione a. 5.

Bern. serm. 3. de Resur.

Lucifero oppono lumen Ecclesiæ Augustinum, qui in amore ecstatico, ita voluntate in summam bonitatem exarsit, ut exclamarit: si tu Deus esses Augustinus, & ego Augustinus essem Deus, vellem ego Deus fieri Augustinus, quo tu fieres & esses Deus.

Pennequin amour divin part. 1. pag. 32.

Quò spectat illud Birgittæ ad Deiparam sibi apparentem: sic amo te Maria, ut malim me Birgittam numquam natam, imò damnatam, quàm ut Maria filia Joachim, non fuerit mater Dei.

Velle aliquid quod impossibile est, passim insanum dicitur; & tamen Paulus optat anathema esse à Christo pro fratribus, quod Bernardus expendens ait: *Vis audire insaniam, ecce illam, optabam anathema esse à Christo pro fratribus meis. Insania est pro Christo velle anathema esse à Christo. Vis aliam? Moyses, si non dimittis, dele me de libro vitæ.* Insanum est ardentissimo actu Charitatis à Deo velle separari.

Mater Theresa optabat usque ad diem judicii pœnas purgatorii perferre, modò vel sic unam animam lucrifaceret.

S. Catharina Senensis optabat collocari super os inferni, ut eum sic aliis occluderet, etsi omnium in se supplicia suscipere deberet. Ejusdem animi fuit Catharina illa Bononiensis. quàm verò flagranti voluntate, anima Christi ac Deiparæ fuerit, quis valeat enarrare? Ejusmodi ardentissima desideria ex parte suâ efficacia, Deo non minus grata fuêre, quàm si absolutè effectum sortita.

Quare & nos ea in nobis excitemus, & cum Apostolo magna & ardua audeamus. 1. Cor. 2. *In quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego.* Nemo umquam sanctorum, locutus præfidentiùs. Audet ille quidquid voluit aliquis umquam sanctorum; an tu Paule stupendum illud Abrahami sacrificium æmularis, quidquid in orbe tibi carum Deo immolando? an Jobo te constantiâ parem confidis? equuleos, ungulas, sartagines, quidquid umquam martyres perpessi sunt, tu unus intrepidus excipias? quidquid inediæ & austeritatis per ævum prisci illi Anachoretæ exantlarunt, subire non reformidas? idem & nos velimus, si salvi, si beati esse volumus. Richardus Victorinus exponens illud Psalmi: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis:* expendit illud, *volet nimis; nimis*, inquit, *quia etsi plus posse suo, non tamen plus velle suo.*

Ita B. Borgias dicebat, volo me dimittere & abjicere plusquam ullus hominum fecerit. Simus & nos viri desideriorum, cùm

teste Blosio: *Deus non minus sancto desiderio lætatur, quàm si tota anima amore & devotione liquefiat.* Ita Augustinus desiderabat cum S. Gertrude omnem carnis substantiam in ceram, ossa & medullam in Elichnium, animam in flammam converti, ut instar candelæ, in usum amantis consumi, & liquescere posset. Ejusmodi in se quisque ardentia excitet desideria, volet cum Xaverio, totas Indias Deo lucrari; volet cum Ignatio affectum propinquorum domare, qui literas suorum obsignatas igne absumpsit. Volet cum Aloysio accuratam regularum observantiam, qui ne folium chartæ, nec acum citra facultatem usurpasset. Volet cum Berchmanno ne minimam regulam transgredi, atque ita fiet, ut qui sic in mandatis ejus volet, ut deducat eum in *portum voluntatis*, ad quem anhelans exclamat Augustinus: O *bona voluntas per quam ad Dei similitudinem reformamur! & ei similes efficimur. Ita amabilis est Deo bona voluntas, ut ipse in corde habitare non velit, in quo bona voluntas non fuerit, bona voluntas illius summæ Majestatis Trinitatem ad se inclinat; sapientia namque ad cognitionem veritatis illam illuminat, Charitas ad desiderium bonitatis inflammat, paternitas in ea custodit quod creavit ne pereat.* Quod quid est aliud, quàm cælũ sibi hîc in terris, & regnũ Dei in animis struere? dum nempè fit voluntas ejus, *Sicut in cælo & in terrâ.* Ubi scitè Chrysostomus: *Iubet hîc degentes, conversationem cum cæli habitatoribus habere communem, & antequam superna illa præstetur habitatio, cœlum quodammodo vult fieri in terrâ, aliosq; nobis Angelos terram monstrare.*

Pennequin. p.1 pag.165.

Augustin. manu. c.25.

Matth. 6.

Sed querentur complures illud regnum perpaucis, imò vix ulli hîc in terris obtingere: ut fiat voluntas Dei in terris sicut in cælis: nimis enim dispares sumus, illi in patriâ beatissimi Spiritus, & nos in hac valle meri absynthii feracissimâ miserrimi exules. Superis illis omnia ad votum fluunt, nec est quidquam quod iis potest displicere; è contra verò nobis cælo extorribus, vix quidquam est, quod omninò arrideat: innumera sunt quæ quotidiè stomachum moveant. Iucundissimum illic, simul & facillimum divinæ voluntati se attemperare, ubi nil adversi vellicat. Hîc mille nos molestiæ infestant. Sicut ergo non æqualiter cantant saturi, & famelici, nec æqualiter saltant illi post lautas epulas, & hi post longas inedias, ita nec nos æquali cum beatis promptitudine precari possumus: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ*: *id est*, ut Doctor Angelicus exponit: *Sicut Angeli faciunt voluntatem in cælo, sic nos terreni faciamus in terrâ.*

S. Thom. in cap. 6. Matth.

Quis hæc assequatur? Angeli in cælo omnes Dei voluntates, *hilariter, promptè, integrè, constanter, amanter*, exequuntur; Angeli in cælo semper mentis aciem in Deum intendunt, ut nutus ejus observent, & quàm promptissimè exequantur. Hæc tamen, ô Christiani, etiam in voluntate ac potestate nostra esse optimè docet Carthaginiensis Antistes: *Christus*, inquit, *orare nos docuit: fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ, idq; non ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus, quod Deus vult.* Id enim verò potuisse perhibetur, de quo divinum illud exstat elogium: *Inveni David filium Iesse, virum secundùm cor meum,* QUI FACIET OMNES VOLUNTATES MEAS.

Cyprian. de habit. Virg. cap. 23.

Act. 13.

Hoc regnum Dei intra se clauserat B. Mechtildis, quæ, Christo intra cor cõcluso, voluntatis suæ clavem consignarat, in dies trecenties sexagesies quinquies iterando: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ.* Angelis etiamnum in terris consimilis vixit Catharina virgo Senensis, quæ in corde suo fabricarat cubiculum ex tabulis voluntatis divinæ concameratum, in eoque quasi in cælo jucundissimè & sanctissimè assiduò habitabat, ut nihil cogitaret, loqueretur aut ageret nisi quod ex voluntate Dei esse crederet; audierat enim à Deo: *Crede filia Deum tuum magis posse scire & velle bonum tuum quàm tu.*

Cornel. in c.6. Matt.

Deniq; omnes volũtates Dei ad amussim spectasse censendus est ille, qui de se ipse testatur: *Tunc dixi, ecce venio, in capite libri scriptũ est de me, ut faciam Deus voluntatẽ tuam.* Quod profectò nihil aliud est, quàm in terris cælum struere, & regnum Dei intra se habere. Quod qui ambit, studeat omnes voluntates Dei facere sicut in cælo & in terrâ.

Ad Heb. 10.

E M-

EMBLEMA X.

Quid timidi estis? Matth. VIII.

SIC NOS IN LVCE TIMEMVS. *Lucret.l.2.*

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM.

Vanum omnem timorem mittendum: ut ne vanè conturbetur omnis homo, pueri in morem, ad sui umbram trepidantis.

§. I. *Panicus timor in castris perniciosissimus.*
§. II. *Rumores vani, terrores veros incusserunt.*
§. III. *Dæmon vanâ specie rigoris, à virtute, & Religione deterret.*
§. IV. *Vanissimus metus eorum, qui omnia in tenebris metuunt.*

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM.

Quid timidi eſtis. Matth. 8.

AGRICOLÆ & hortulani, ut paſſeres aliaſque volucres arceant à frugibus & fructibus, è ſtramine aut centonibus, larvā ſeu terriculamētum exponunt: quod adeò illis terrori eſt, ac ſi ſatelles armatus excubaret. Hæc nos ridemus, vel maximè ridendi qui ipſis paſſeribus, ac pueris, quos ſui umbra territat, meticuloſiores ſumus, & ut Propheta ait: *Vanè conturbatur omnis*
Pſalm. 38. *homo.* Caſſandrum exanimavit timor Alexandri efficti in ſtatua; imaginatio eſt quæ torquet, non imago: iſta ſolùm eget pharmaco, & ſatis remedii eſt, ſi non ſit.
Sen. Epiſt. 104. Appoſitè Seneca: *Exterrebunt te non tantùm pericula, ſed ſuſpiciones: vanis ſempér agitaberis.* Arctemonem infelicem fecit, ſtulta inanium periculorum formido, qui veritus ne fortè cælum rueret, nunquam in publicum prodibat, niſi famuli, quocumque incederet, ſcutum ſupra caput geſtarent, ne quid ex alto, improvisò feriret. Scitè eos deſcribit Satyricus:

Iuven. Sat. 13. *Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent.*
Quum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli.

Ex horum numero fuit Caligula, de quo
Sueton. cap. 50. 51. Suetonius: ad minima tonitrua, & fulgura connivere, caput obvolvere; ad majora verò proripere ſe è ſtrato, ſub lectumque condere ſolebat. Ubi profectò tutò
Sen. Epiſt. 74. ac benè latuit. *Quemadmodum*, inquit Seneca, *aves, etiam inanis fundæ ſonus territat, ita iſti, non ad ictum tantùm exagitantur, ſed ad crepitum.* Quin & hâc tempeſtate complures, etiam viros, adeò meticuloſos reperire eſt, ut ad inanem tonitruum crepitum concidant, ad fulgura exanimentur: apti ſcilicet, qui aperto campo, inter bellicorum tormentorum tonitrua, & fulgura conſiſtant.

Mirandum magis, ad Eclipſes, ad defectum Solis & Lunæ, Indos adeò conterritos fuiſſe, ac ſi de orbis excidio, tum ageretur: donec tandem à noſtris edocti, non eſſe niſi umbram terræ, aut corpus lunæ interpoſitum, ac tali die, tali horâ certò & neceſſariò Eclipſes futuras, prædicerent. Sic olim ferunt gubernatorem navis, in quâ Pericles, Dux Athenienſium vehebatur, visâ Solis Eclipſi, repentè quaſi exanimem concidiſſe; ſed hunc metum ei ademit Pericles, oculos ejus pallio obvolvens ſuo, addenſque eodem modo Solis deliquium accidiſſe, Lunæ obductu. Sic aliqui exorto timore, quaſi amiſſo gubernaculo rationis, manus dant, & impotes mentis feruntur: nam ut rectè Varro, metus ſic dictus eſt, quaſi *motus mentis*, quod hominem à mente & rectâ ratione dimoveat. Ita nobilis Anglus, ad conſpectum felis obriguiſſe: alius Princeps ad præſentiam muris concidiſſe legitur, de quo illud extat:

Men ſeydt ons van een Prins / die noyt ghewelt ontſagh/ I. C. Schat der gheſontheydt. Pag. 232.
Maer van een kleyne muys/ als doodt ter aerden lagh.

Quare ne in vanum conturbetur omnis homo, ſed ut omnem timorem mittamus, hortatur nos Chriſtus, dum diſcipulos tempeſtate jactatos coarguit: *Quid timidi eſtis?* qui vehitis maris Dominum ac domitorem. Nos integros, tutoſque lugemus; adeò ingenioſi malorum inventores nobis ſumus, & periti fabri calamitatum. Ipſa opinio pericula creat, & metum: qui ex præcelſis deſpiciunt ſpeculis, deficiunt viribus, ut collabantur in præceps, nemine impellente, niſi

cogi-

cogitatione suâ: ipsâ opinione periclitantur. Quidam effusum humanum sanguinem spectantes, aut vulnera, concidunt animo; cùm ipsi vulnerati sint compotes. In hos cadit illud Philosophi: *Plura sunt quæ nos terrent, quàm quæ premunt: & sæpiùs opinione, quàm re laboramus. Quædam magis torquent quàm debeant, quædam antè torquent quàm debeant, quædam torquent cùm omninò non debeant.* Cui panico timori, ut occurramus, paucis ejus naturam, ac incommoda proponemus.

Seneca epist. 13. ad Luc.

§. I.

Panicus timor in castris perniciosissimus.

FErtur Pan, Higino teste, concham tortilem invenisse, eaque personans, Titanas Jovem oppugnantes, novæ tubæ sono, in fugam vertisse: atque inde timorem panicum dictum esse.

Hic timor panicus sæpè tota castra turbavit, integros exercitus in fugam egit, munitissimas civitates evertit, timor panicus videri posset ille Madianitarum, dum complosis lagenis, & luce ilico in nocte conspectâ, ac simul vociferatione Hebræorum territi, in fugam acti, ac mutuâ cęde conciderunt, ut disertè Iud. 7. *Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantesq; fugerunt, & mutuâ se cæde trucidabant.* Sed his, vis divina se immiscuisse censenda est; naturali stratagemate se Hannibal hostium globis expedivit. Q. Fabius exercitum Hannibalis undique cinxerat, quo discrimini Hannibal se eripuit, timorem panicum Romanis incutiendo: duo millia boum, quæ ex præda circumducebat, nocte adduci jubet: & cujusque cornibus, sarmentorum fasciculum alligari, atque incendi; boves his flammis incitati, per alta juga cursu evadunt, quos instructus suo ordine Punicus miles ponè sequebatur. Romani, qui in præsidio montium erant, novitate rei perterriti, ex opportunis locis discessere: & Fabius Punicam fraudem, metuens, suos intra vallum continuit. Sicque Hannibal incolumis, cum omni exercitu evasit. Quæ res manè cùm diluxisset, omnibus ludibrio ac risui fuit: nec parum de Fabii maximi laude decerpsit. Sic olim Seneca: *Multa per noctem habita terrori, dies vertit in risum.* Gallici annales testantur, cùm Belgæ nocte quadam sublustri, lunæ lumine vidissent arundinetum vento agitatum: putaverunt exercitum esse Ludovici XI. qui ex insidiis, ipsos trucidare vellet; sed aurora exurgente, omnes in risum effusi sunt. In consimiles certè cadit illud Levit. 26. *Terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium.* Ferdinandus Aragonius Rex Neap. Canusium versus exercitum movens, exploratores præmisit, qui agmen cervorum per noctem conspicati, Nicolaum Picininum, cum Joanne Andegavensi, qui regnum affectabat, in armis stare crediderunt; Ferdinandus se tanto hosti imparem ratus, exercitum inde dimovit. Quid Indos multitudine innumerabiles, ad conspectum fœminæ, in fugam vertit? causam hanc assignat Salianus: dum Semiramis ea Bactriana in Indiam movit, non elephantos, sed lignea simulachra elephantorum, virgultis & stramine referta, in campum eduxit; his verò lai vis elephantorum, turbatis Indorum equis, impressione opportunè factâ, Indos in fugam egit. Ejusmodi propheta explodit, & risui exponit dicens: *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Consimiles timoris argues tu Drance, dum tu interim.

Plut. Franc. Patr. l. 5. de Rege tit. 4.

Sen. Epist. 105.

Pellegrini in c. 1. Matt. parad. 10. pag. 53.

Pontan. l. 2. bell. Neap.

Salian. Annal. a. mundi 2090.

Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbrā;
Dum vel minimò sub noctem strepitu nuper exaudito, argento & auro tuo metuens, toto tremuerunt ossa pavore. Quid te Thrasonem, quid te militem gloriosum, timidum facit, nisi quod honori, quod existimationi quemque tuæ insidiari arbitraris? *Vmbras montium vides, quasi capita hominum,* qui famam obscurare, & se supra te efferre videntur; cùm tu tibi umbram jacias quæ terrori sit: non inscitè Elephanto conf. rri queunt: hîc totas arces armatis instructas, in hostium cuneos defert: inter tubas & tympana, inter tela & faces, intrepidus: ad grunnitum suis, ad conspectum muris, & quod magis

Iuven. Sat. 10.

Iud. c. 9.

mirere, ad sui umbram cohorrescit, ac terga vertit. Videas, qui nec tubam novissimam, nec inferorum faces, nec agmina dæmonum; sed umbram infamiæ, levem injuriam, ab exiguo masculo, velut musculo illatam, cane pejus & angue perhorrescunt. Qui umbratici homines, *sæpiùs opinione, quàm re laborant*. Sed pergo porrò: quid quod non modò agmen boum, cervorum, vimineorum Elephantum, validos sæpè in fugam convertit, dum terror hic vanus animos occupavit: nec modò sonitus folii, aut arundines motæ; sed & nubes volantes, ac pulvis concitatus ingentes exercitus fudit. *Sic vertimus terga*, inquit Seneca, *quemadmodum illi, quos pulvis motus, fugâ pecorum, exuit castris.* Hujus rei luculentum extat testimonium: dum anno 1536. Carolus V. & Franciscus Galliarum Rex, hortatu Pauli III. ad Niceam, in colloquium venturi crederentur, & de pace ineundâ utrimque legationes mitterentur: in ipso portu Villa franciæ, ubi Cæsariana classis stabat, accidit ut nonnulli sub meridiem palabundi, in altissima alpium juga conscenderent; & ecce, densam nubem conspiciunt. Plerique adventantis Turcici exercitus, id signum suspicati, rem omnem detulerunt: ac continuo tumultu aç trepidatione ortâ, tandem compertum est, ab agricolâ nubem pulveris excitatam, cùm in areâ fabas excerneret, atque ita trepidatio in risum versa; sic ut ipsorum Principum intellectâ præproperâ credulitate, pudor mentes confunderet, & jocosis sermonibus inanis metus ventilaretur. Sap. 17. timor ac formido Ægyptiorum describitur: *Spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentium, aut resonans de altissimis montibus echo, deficientes faciebant præ timore.* O timidos! ô trepidos Ægyptios! qui ad suavis auræ sibilos, ad lene murmur aquæ, ad concinnum avium cantum, cui arguta respondet echo, velut ad tonitrua, aut tormentorum fragores, præ timore defecerunt. Simile quid nostris temporibus accidisse, per vanos rumores, non minus mirandum est.

Sen. Epist. 13. ad Lucil.

Iovius lib. 17. Hist.

§. II.

Rumores vani, terrores veros incusserunt.

Dum Albanus cum copiis suis esset in Transiselania, Daventriæ expectâs ab exploratoribus, an pôtes sustinendis tormentorũ oneribus pares forent: hi non multùm provecti, tympanorum strepitu exaudito, mox & vexillis quatuor inspectis, ilicò ad Albanum redeunt; adventare hostem, inq..e proximo esse, referentes. Is etsi ægrè adducebatur ut crederet, quia tamen à speculatoribus diversæ, uti assolet, nationis, id asseverabatur: properè tribunos præfectosque admonet pugnæ, aciem instruit: simul alios qui propiùs observent hostium numerum, & vires, immittit; quibus inde digressis, in conspectum veniunt 4. vexilla, prælata totidem curribus, velo ac fronde intectis, in quibus nova nupta magno agrestium circumludentium comitatu, in vicinum pagum, belli secura vehebatur. Enimverò ad exercitũ relata, non magis de ridiculo fuit exploratoribus, quàm ludo, ea rusticorum inter arma simplicitas: versoque proinde in hilaritatem repentino illo pugnæ apparatu, præteriens ante aciem sponsa, festo scloporum plausu consalutata est. Mansitque facti memoria in Wallonicâ militiâ, ut si exploratores meticulosiùs è vano rumore reditum ad suos festinarent, num sponsam viderint, militari joco interrogentur. Hæc Strada.

Anno 1565. Strada de bello Belg. pag. 397.

Libro Numerorum cap. 13. exploratores terræ promissionis homines timidi, redierũt *ad filios Israël, dicentes: terra quàm lustravimus devorat habitatores suos: populus, quē aspeximus, proceræ staturæ est. Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac, de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.* Lorinus hîc vers. 33. dicit: mentiti sunt exploratores, sic absolutè asserendo, quòd terra devoraret habitatores suos, uti & in eâ nimis hyperbolicâ comparatione Hebræorum, cum locustis; & tamen hi fi-

ĉti,

cti, hi falsi rumores, quid non trepidationis, quid non murmurationis in castris Israëlitarum concitarunt? rumores hominem conturbant, inquietant, curas & angores incutiunt, & sæpè sæpiùs, ut Seneca ait, *Nos aliqua fabula sine auctore sparsa, conterruit.* Quot hâc miserâ bellorum tempestate falsi rumores, fabulæ inanes sparsæ? talem locum interceptum, illum deditum: *Maxima de nihilo nascitur historia* Jam spargitur te certò caussâ casurum, jam filium in conflictu occubuisse, &c. Soletur nos gentilis Philosophus: *Illud tibi præcipio, ne sis bis miser ante tempus; cùm illa quæ velut imminentia expavisti, fortasse nunquam ventura sint, certè nondum venerint.* Cùm Cn. Pompeius in comitiis ædilitiis sacrificaturus, hostiæ respergeretur sanguine, & infectas cruore vestes domum remitteret: Julia ejus uxor, cruentas vestes intuita, suspicata Pompeium truci latum, præ timore è vestigio expiravit. Quare hoc documentum ab Ethnico acceptet Christianus: *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre quid in quâque re sit: scies nihil esse in iis terribile, nisi ipsum timorem.* Et adfert exemplum à pueris, qui larvis terrentur: *Quod vides accidere in pueris,* inquit, *hoc nobis quoque majusculis pueris evenit; illi quos amant, quibus consueverunt, cum quibus ludunt, si personatos vident, expavescunt. Non hominibus tantùm, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua.* Porrò matribus id quotidiano in usu perfamiliare est, quæ ubi horribili larvæ obtentu pueros abs se deterruerint, eâdem demùm obversâ inanem metum ostentant, ac personam reddunt, cui à fletu mox pueri arrident. Huc facit quod Lorin. in cap. 13. Num. vers. 33. docet, aliud genus timidorum esse, quos Israëlitis illis vanè conturbatis confert, dicens: „Applicari quoque commodè possunt hæc eadem ad „timidiores, pusillanimitateque spiritus „agitatos: quibus in viâ Domini, & in „legis divinæ observatione, cuncta vi„dentur quasi monstra, & insuperabi„lia, larvæ horrendæ.

Sen. Epist. 13.

Propert. l. 2. El. 1.

Sen ibid.

Plut. in Pomp.

Sen. Ep. 24.

§. III.

Dæmon vanâ specie rigoris, & austeritatis, à virtute & religione deterret.

Domos Religiosorum, ac Monialium, ut carceres sibi imaginantur: ipsa loci facies, & primus aspectus quiddam triste, emortuum, & ferale sensibus repræsentat: conclusas illic teneras ac nobiles filias, ediâ exhaustas, quasi monstra intuentur: ipsum Christum, ut phantasma, vel ut alii vertunt, ut spectrum reformidant: ipsas virtutes, humilitatem, abnegationem sui, mortificationem, ut furias adversantur. Rem historicâ relatione collustrabo: narrat Dion lib. 42. dum Salonitani ab Octavio Augusto obsessi essent, hoc stratagemate se liberasse: noctu atris vestibus induerunt urbis matronas, promisso capillitio, facie turpatâ, terribiles larvas assumentes, manibus faces gestantes, ex urbe summo silentio in hostium castra contenderunt: eas ponè sequebantur armati. Ergò has conspicati vigiles, dæmonum aut furiarum catervam æstimantes, fugam capessunt: illi interim undique incendia spargunt, armati alios mactant, ipse Octavius in fugam agitur. Ita adolescentes in religionis arcem, in monasteria quæ passim paradisi vocitantur, admitti peroptantes, diabolus velut inanibus spectris fugat, & objicit quasi monstra quædam de filiorum Enac: emittit siquidem è religione humilitatem, paupertatem, castitatem, pallidam & marcidam sui afflictationem; pulcherrimas in se virgines, sed austero habitu, & deformes variis larvis, potissimùm vulgi opinionibus, ut quasi furiæ videantur; ipse dæmon hanc catervam sequitur, territi tirones, inferni incolas ac monstra quædam arbitrati, fugiunt, capiuntur, mancipia dæmonis redduntur.

Religio, inquit Bernardus, paradisus, inhabitantes Angeli; & tamen quoties accidit,

dit, ut velut custodis sepulchri, dum hos Angelos,& Angelas vident,nimio austeritatis horrore concepto, terreantur: *factiq; sunt velut mortui.* Vident punctiones, sed non unctiones. Magdalenam sequantur, aliasque mulieres, quæ nullis difficultatibus, nec mole lapidis terrentur; ita multæ teneræ ac nobiles filiæ Christũ sponsum quærentes, nullas difficultates reformidant. Nos expallescimus, & lapidem nobis magnum fingimus, quem in progressu revolutum videremus. Christianè Seneca: *Non quia difficilia sunt non audemus, sed quia non audemus, difficilia sunt.* Similis tremor apprehendit Andream Spinolam, prius Societati nostrę quàm nomen daret: is enim cum provectiori jam ætate, nempè ut ipsemet humili quodam joco de se queri solebat, triginta & octo annos habens in infirmitate, de seculo relinquendo deliberaret, atque in partem contrariam tum valetudini imbecillitas, tum deliciarum consuetudo, familiæ nobilitas, dignitas, quam in Ecclesiâ gerebat amplitudo, denique disciplinæ difficultas, & multæ aliæ rationes quasi agmine facto ad terrorem ei sese offerrent: repentè Dei bonitas, hunc Prophetæ versiculum ejus menti objecit: *Ponet pedes meos quasi cervorum*, ad ardua quæque & difficila superanda. Quo tanquam lumine quodam oborto, ita illustratus est, ut quemadmodum ipse narrabat, omnes istæ timidæ ac diffidentes cogitationes, momento evanuerint, isque animo penitus obfirmato ac constanti adversus illa omnia incommoda permanserit: & quidem brevî, cum Augustino expertus est, quàm suave subitò factum sit, à suavitatibus & deliciis mundanis abstinere: nam cùm anteà adhuc secularis, quoties nostrorum mensæ interesset, quod amicitiæ causâ nonnumquam faciebat, multa fastidire soleret, utpotè delicatioribus epulis, argenteæ supellectili, & exquisitæ cuidam munditiæ assuetus, idem deinde Societatem nostram jam ingressus, cùm primùm ad communem mensam venit, omnia ei visa sunt longè alia, quàm priùs viderentur: mantilia nitidissima, patinæ atque orbes, quasi ex argento; ipse verò locus, totus optimo odore fragrans: ita ut nihil apud se dubitârit, quin illa omnia præter nostrum morem, parata essent Rectoris jussu, ad suam videlicet infirmitatem, extraordinariis ejusmodi deliciis relevandam. Itaque & tum de hoc cum Rectore questus est seriò: & posteà suum hunc errorem sæpiùs ipsemet, amicis familiariter narravit.

Platus de statu Relig. lib. 3. c. 16.

Psal. 17.

Bellarminus in Psalm. 90. exponens illud Davidis: *Non timebis à timore nocturno*, sic ait: Illos initio conversionis ut plurimùm occupat timor nocturnus, hoc est, metus quidam, atque horror laborum, difficultatum, angustiarum; quas in viâ Domini esse, sibi persuaserunt: & quamquam ægrorum more medicamentum virtutis salutare non ignorant, abhorrent tamen, quod amarius illis videatur; sic Augustinus de seipso fatetur: *Punctum temporis quo aliud futurus eram, quantò propius admovebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem: retinebant me nugæ nugarum*; & vanum fuisse timorem ex eo collige, quòd expertus dicat: *Quàm suave mihi subitò factum est, à suavitatibus nugarum abstinere! & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat.* Alii religionem ut cruentam Martis palæstram, in mentis acie efformant, in quam velut in arenam progressis, animus parandus est ad tentationem; quâ denuntiatione ita terrentur, quasi inter assidua prælia vivendum semper esset: itaque satius esse putant pugnam declinare, quàm hostem irritando, ultrò se periculis objicere. Quæ fusè Platus noster. Alios timor invasit, ne voluntas, quæ initio fervere videtur, lapsu temporis intepescat, retrò aspiciant, rursumque à sæculo, cum notâ familiæ, parentum ac propinquorum indignatione, resorbeantur. Hæc multorum infelices ac infames exitus confirmare. Quem timorem non nocturnum modò, sed tartareum, ægregiè D. Gregorius his verbis convincit: *Multos sæpè videmus, vitam quidem sanctæ conversationis appetere, sed ne hanc assequi valeant,*

Aug. lib. 8. Conf. c. 11.

Platus l. 3. cap. 18.

Platus l. 3. cap. 32.

Greg. l. 30. Moral. c. 12.

leant, modò irruentes casus, modò futura adversa formidare; qui incerta mala, dum quasi cauti prospiciunt, in peccatorum suorum vinculis incauti detinentur; multa enim ante oculos ponunt, quæ si eis in conversatione eveniant, subsistere se non posse formidant: de quibus benè Salomon ait: Iter pigrorum quasi sepes spinarum: nam cùm viam Dei appetunt, eos veluti spinæ obstantium sepium, sic formidinum suarum opposita suspiciones pungunt.

Denique ut hunc timorem nocturnum discutiant, diem illum sibi ante oculos statuant, quo quidquid hîc durum, quidquid asperum, quidquid difficile, quidquid horridum visu fuerit, dissipabitur, quando, *primordia nostræ conversionis* (ut Bernardus loquitur) *primus exagitat timor, quem intrantibus statim horror vitæ ingerit arctioris, & insueta austeritas disciplinæ: is timor nocturnus* in clarâ luce fugabitur, & intuitu præmiorum, vanus ac nullus fuisse manifestò cernetur; nunc verò, inquit, quoniam abscondita sunt ab oculis nostris, & nox est, *tentamur à timore nocturno, & pro bonis quæ non videmus, formidamus, quæ inpræsentiarum sunt adversa tolerare.* Alius timor nocturnus omninò puerilis est, de quo Lucret. l. 2.

Bern. in Cant. serm. 33.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus;
Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pavitant.

§. IV.

Vanissimus metus eorum, qui omnia in tenebris & nocte metuunt.

IN hunc Poëtam, hanc notam fecit Philosophus: *Falsum est Lucreti, non timemus in luce, omnia nobis fecimus tenebras: nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat.* Ipsas tenebras timemus. Sunt, quod mireris, viri martem spirantes, pleno die medias acies perrumpentes, hosti terribiles, non indecoro pulvere sordidi, qui noctu ad minimum strepitum pallent, noctu apud cadaver propinqui, imò vel propriæ uxoris excubare, cœmeterium transire, gravissimè reformidant: Pisandro timidiores, qui verebatur, ne animæ suæ occurreret. Vide hîc Strenam de nomine JESV, ubi de 3. procis inani timore, à puella fugatis, quorum unus se mortuum simulavit, secundus Angelum, tertius dæmonem, quò amœnum lectorem remitto. Nos de his Chrysostomi judicium audiamus: *Pueri*, inquit, *larvas timent, ignem non timent; sic nos timemus mortem* (& mortuum) *quæ est larva, contemptu digna, peccatum non timemus*, quod verè est timendum. Hoc, nec quidquam aliud timebat Macarius, cui cùm in viâ diversorium deesset, nocte concubiâ, cœmeterium adiit, ut somnum caperet, quoque molliùs cubaret, cadaver illic insepultum trahens, ac cervici supponens, pro pulvino usus est; teterrimi dæmones, hanc hominis præfidentiam indignati, cadaver agitare cœperunt, at ille intrepidus idipsum contundebat, dicens: surge & vade, si vales. Ad quas intrepidi voces, cacodæmones territi aufugerunt: adeò illud Sapientis comprobatum est: *Timenti Dominum, non occurrent mala*, sed fugiunt ab eo. Verùm ut hoc tolerandum sit, quod natura cadavera abhorrere videatur, quis eos non timiditatis arguat, qui ne soli solarium conscendere, caveam petere, hortum intempestâ nocte inambulare, nec prece, nec pretio adduci queant? non soli in cubiculo, vix soli in strato dormire audent, veluti pueri trepidantes, in quo illustri documento P. Alvarez fuit, qui invisens Mariam Diatiam, quâ B. Mater Theresa perquam familiariter, & assiduâ sociâ utebatur, conspexit in angulo cellulæ ejus, præter lectum ejus, aliud parvum stratum: quærit cui lectulus ille serviat? confessa ingenuè metum suum, dixit, ubi semel malè à dæmone excepta fuisset, posthac timuisse semper, nec ausam in cellâ solam pernoctare, ideoque se puellulam aliquam secum sumpsisse. Quod acriter reprehendit P. Balthazar: post tot divinæ bonitatis testimonia, post tot æternæ providentiæ signa, quâ ligat tartareos spiritus, tam exiguam esse fiduciam, ac fidem, de præsentia & auxilio Dei. Quo si destituatur, quid infans opitulabitur? quare è cellâ non priùs discessit,

Sen. epist. 110.

P. Poiters in strena pag. 68.

Chrysost. hom. 5. ad pop.

Rosweyd. vita PP. pag. 585.

Eccli. 33.

Vita P. Alvarez c. 10.

quàm lectum hunc tolli, ac eijci vidit: hoc sacrum illi monitum pro scuto objiciens: *Qui timet Dominum nihil trepidabit*. Eccli. 34. expendat timidissimi lepores sanctos anachoretas securos, ac solitarios, inter lustra ferarum, inter dæmonum infestationes, & inferorum spectra. S. Xaverium deserta ac solitaria templa noctu adiisse, ut soli Deo vacaret; S. Dacium Archiepiscopum Mediolanensem (auctor est Gregorius) dum Constantinopolim Corinthum profectus, nusquam aptum sibi hospitium comperisset, ad ædes divertisse per plures annos malignis spiritibus, & dæmonum lusionibus infestas: evenit quippè intempestâ nocte, viro sancto conquiescente, hi nocturni lemures emergerent: extemplò latratus canum, sibilos serpentum, rugitus leonum, aliorumque animalium inconditos tumultus cierent: experrectus ad has dæmonum vociferationes venerandus antistes, omnes securus irrisit: & miseros vos, inquit, qui altissimo similes esse contendistis, sed ut video, jumentis comparati estis. Vel exemplo vestro edoctus sum, non altùm sapere, sed Deum timere. Hâc animi præsentiâ ilicò omnes abesse jussit. Tandem omnem animis terrorem facilè excusserit, Bernardus, qui serm. 13. in Psal. 90. de leone infernali, *Mugire potest, sævire non potest; rugiat quantum vult, tantùm ne fugiat ovis Christi. Non sumus bestiæ, ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Vera bestia, verè rationis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo terrore cadat: qui solâ futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum non ictu, sed tubâ prosternitur.* Hic Leo terrere potest, nocere non potest. Nero primates regni, familiares suos, sic quandoque terruit: Leones cicures alebat, quibus dentes excussi, ac unges resecti. Hos inopinatò caveâ immissos, in aulicos suos côcitabat; ilicò clamor, trepidatio, & plurima mortis imago, superos ac inferos implorabant. Donec tandem se metu exanimatos, à feris illæsos, ac innocuos videntes, cum leonibus luserunt tanquam cum agnis. Sunt qui dæmonem ut gigantem, ac alterum Goliath reformidant, sed à puero Davide prosternendum. Alanus Copus in dial. 3. c. 13. Subierunt, inquit, quidam vastam quandam specum, & penitiùs introgressi, gigantem immensâ magnitudine, telumque, instar trunci arboris, manu tenentem, viderunt: consternati, & præ metu propè exanimati, præcipites aufugerunt in proximam villam. Quo rumore passim dissipato, tota vicinia armata ad specû concurrit, eamque ingreditur, propiusque jam armis confisa, accedere est ausa; diu verò fixis oculis, nec sine horrore gigantem intuiti cum voce motuque omni eum carere viderunt, audaciores inde facti, propiùs accedunt & tandem attingunt; corpus verò contactum, in pulverem dissolvitur. Creditur fuisse unus, ex famosis illis ac antiquis Siciliæ gigantibus, ante multos annos demortuus. Timebant Siculi gigantem, vivus illis videbatur, ac formâ terribilis: dum ecce digito uno corruit, & in cineres redigitur. Infernalē illum Goliath nos formidamus, quem si Deo fisi, armis justitiæ aggrediamur, vel solo contactu evanescet. Sic in energumenis sæpè compertum est, innocentes puerulos ad nutum suum dæmonem loqui, tacere, conquiescere, imò apud Japones recenter etiam in fugam vertisse. Pilos aliquot ex barbâ S. Vincentii Ferrerii, illum Leonem infernalem domuisse, in orcum ablegasse. Denique sic vivamus, ut nihil timeamus nisi solum peccatum. Hoc olim Olympiadem docuit Chrysostomus, una res gravis, & formidanda est olympias, nempè peccatum: reliqua omnia fabulæ. Quod suo exemplo comprobavit: etenim cùm Eudoxia ei graves minas intentaret, quòd iniquis ejus consiliis se opponeret, responderunt legati, *Frustrà ô Regina illum hominē terres, nihil ille timet nisi peccatum*. Talis fuit S. Ambros. de quo testatur magnus Theodosius referēte Theodoreto: *Novi*, inquit Imperator, *constantiam Ambrosii; & quòd nullo regiæ majestatis* TERRORE *divinam legem transgredietur*.

Talis non ita pridem in Societate nostrâ exstitit vir primæ nobilitatis, sed illustrioris

Greg. lib. 3. dial. cap. 4.
Bollandus 14. Ian.
P. Perduccius d'une bonne mort. cap. 19.
Barrad. tom. 4. l. 8. cap. 6.
Theodoret. lib. 5. hist. cap. 18.

P. Alegambe in biblioth. Script. Societatis.

strioris virtutis Antonius de Padillâ, qui in supremo mortis agone cùm anxius Deum judicē formidaret, sciscitanti cuidam ísne timor inde oriretur quòd lethalis alicujus criminis cōscientia teneretur? *Iesu bone*, exclamat, *quod hoc monstri*, Religiosus & lethale crimen! quî possunt unà consistere? hic verè tanquam à facie colubri abhorrebat peccatum.

Ejusmodi quippè uti & fortissimi omnes Christi Athletæ non timuerunt eos, qui occidunt corpus, sed solum peccatum, quod potest & corpus & animam perdere in gehennam. Quem locum cùm luculenter sacri interpretes, Doctores, & inter hos Augustinus exponat, supersedeo, rem ipse in historiâ oculis subjicio. Eam sic enarrat Hermannus Hugo de militiâ Equestri lib. 3. cap. 1. Cohortis unius dux (nomen teneo & consultò taceo) antemissus unà cum Præfectis aliis duobus, portam urbis cujusdā tormento effractam invadere, cùm unus altérve angusto foramine ingredi jussus ab excubitoribus intra portam interimeretur, ipse sibi lethalis culpæ cōscius, perfractæ portæ conspectu, non secùs ac tartareæ januæ horrore perculsus aditum tentare extimuit. Affirmant si intrasset, urbem futuram fuisse in nostrâ potestate. Ergò metu restitit, restitêre & ceteri, reque infectâ domū rediêre. Hominem ad se evocatum, ignaviæque convictum belli Imperator securi subjecit. Ille priusquam supplicium cervice exciperet, pronuntiavit ingemiscens se cùm urbis porta invadenda sibi esset, admonitū subitò sceleris, quo nondum animum expiarat, eoque metu adeò territum fuisse, ut nec famam, nec vitam manu carnificis auferendam adeò exhorruerit, quàm flagitium illud animo obversans, quod gravissimis iisque æternis inferorum flammis animā addiceret.

Bonaert. in cap. 21. Eccl. v. 1.

Edoctus, ut opinor, probè ab Anselmis, Edmūdis, Ludovicis: si hinc peccati horrorem, illinc inferni dolorem cernerent; vivos se in barathrum præcipites daturos, quo hoc immanissimum peccati spectrum effugere valerent.

Concludo singulari documento: vir integerrimus, & exploratâ sanctimoniâ notus, interrogabatur, quid in orbé rerum omnium maximè timeret? nil sanè, ajebat, nihil timeo; at illi certatim quæstionibus urgebant virum: non times lanienam cordis, angores conscientiæ, mortem non times? non penitùs ait; non times diabolum? tam parum, atque canem mortuum; non times inferorum supplicium? Neutiquam; non mundum, non insidias, non tyrannos, tormenta non times? nil eorum timeo; Deum saltem timebis? Deum, inquit, amo, non timeo. Dic tandem, quid ergò times? nihil sub Sole, nihil supra Solem, nihil in orbe hoc universo:

Drex. to. 2. pag. 636.

——— *Si fractus illabatur orbis*
Impavidum ferient ruinæ. ———

Horat.

Et dicti rationem cœpit reddere: egestatem, inediam, nuditatem, famem, sitim, talia non timeo, quia mala esse non possunt, nisi malis; nam & filius Dei pauper fuit, sitivit, esurivit, nudus exspiravit. Morbos & dolores non timeo, hæc enim sobrium faciunt animum, & vel nolentem compellunt ire ad Deum: Dei filius in doloribus fuit; infamiam, maledicta non timeo, quia ad salubrem modestiam deprimunt: nec enim magis contemni aut irrideri possum, quàm Dei filius. Mortem non timeo, quia aditus ad vitam: omnes amici Dei, Mater Dei, Dei filius mortuus fuit. Diabolum non timeo, quia canis ligatus & quò magis me vexat, hoc arctiùs Deum meum complector. Infernum non timeo, quia tantùm pro diabolis, & inimicis Dei; ego Deum amo, Dei amicus esse volo, & studeo. Hinc nec Deum timeo, quia in orbe toto fideliorem amicum non habeo. Ita nec inferos, nec mortem timeo; & tamen subdit, valdè timeo. Quid ergò times? nihil, id est, peccatum: hoc supra modum timeo; hoc timendo, nihil timebimus. Cui accinit S. Paulinus:

——— *Non metuendi*
Causa, timere Deum: quem quisquis non timet unum,
Omnia jure timet. ———

S. Paulin. natali 8.

EMBLEMA XI.

Ad comburendum. Matth. 13.

CORPUS, *Anagramma.* PORCUS.

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM.

De tormentis inferni, quæ anima in corpore, inſtrumento peccati, & ſordidiſsimo porco patietur. Hæc paucis ex illo Chryſoſtomi complectemur.

§. *I.* Nec oculus vidit.
§. *II.* Nec auris audivit.
§. *III.* Nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus odientibus ſe. *Chryſoſt. lib. de reparat. lapſi.*
§. *IV.* *Horum tormentorum conſiderationem utiliſsimam eſſe.*

DOMI-

DOMINICA QVINTA
POST EPIPHANIAM.
Ad comburendum. Matth. 13.

Gal libell. de Anat. Gesnerus de quad. pagina 873. v. 60.

GAleni hoc pronuntiatum est: *Bruta quædam (ut Simia) hominem partibus externis referunt, internis verò nullum animal homini tam simile quàm porcus,* secundùm compositionem, numerum ac symmetriam omnium partium: *quamobrem*, inquit, *anatomiam in eo instituimus*, ut apto prorsus anagrammatismo, *corpus porcus* dicatur. Nec modò Physicam hanc ut re, sic nomine *corpus & porcus*, similitudinem habet, sed vel proximè moribus & vitâ peccatoris corpus, adeò porcũ refert, ut quasi Circes epoto poculo omnino in porcum degenerasse videatur.

Orig. hom. in Psal. 37. Origenem audiamus: *Porcis*, inquit, *similes dicuntur ij, qui peccatorũ fœtoribus delectantur, sicut porci qui fœtorem omnem tamquam odorem suavissimum expetunt.* Ut non injuriâ homines ventri, ac veneri, omnique vitiorum cœno immersi, vulgari parœmia:

Horat. l. 1. epist. 4. *Epicuri de grege* porci indigetentur.

Ecquid caussæ fuisse existimatis, quòd dæmones in porcos ire postularint, & quòd Christus dæmones exaudierit? Mat. 8. *Matt. 8. v. 31.* *Dæmones autem rogabant eum dicentes, si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum, & ait illis, ite.* Ad primum sic Divus Thomas respondet: *D. Thomas in caten.* *in porcos mitti petierunt, quia nullum animal est immundius porco, unde & porcus dictus quasi spurcus, eò quòd in spurcitiis delectetur.* Ita Doctor Angelicus.

August. hic. Ad secundum, hoc Augustini responsum est: *Dimisit Dominus dæmones ire in porcos, ut ostendat diabolum in eis dominari, qui vitam porcorum gerunt*, quò spectat illud Euthymii: *Dæmones ingrediuntur porcos, eos videlicet, qui irrationabiliter conversantur, & in cœno voluptatum volutantur.*

Sed quid tandẽ miseris illis porcis actum est? *Ecce*, ait Evangelista, *impetu abiit totus grex per præceps in mare*; *Matt. 8.* At quò evaserint, ubi eos conspexerit Sebastianus Barradius, luculentus testis exponet: hic vir hic est qui consilio prophetico vivus ad inferos descẽdit, ne ut ait Bernardus, eò mortuus descenderet: *Recueil des hommes illustres.* ita enim quodam die inferna meditatus est, ut ni mentem ab inferis revocasset, præ horrore mortuus *Barrad. tom. 2. lib. 5. c. 18.* concidisset, inde igitur ut feliciter emersit, hæc posteris tradidit: *En tibi porcorum finem, in mare, in abyssum, in profundum illud Tartari pelagus, magno impetu viri libidinosi caeterique scelerati feruntur, tandemque in amarissimum illum omnium calamitatum Oceanum præcipitantur.* Et ut eorum apud inferos lanienam oculis subjiciat, *Horum*, inquit, *porcorum finis est non cælum sed macellũ, id est, Tartarus.* Hoc tandem pro paræneſi subjungit: cum *pastores demersos viderunt sues, fugerunt*, ut ait Evangelista. *Si fidei oculis tot sues* (erant duo millia) *in tartaro videmus demersos, porcinos quæso fugiamus mores.* *Ita Corn. hic.* Idem suadet Lactantius: *interdixit Iudæis Deus ne porcinâ carne uterentur*, id est, ut ille interpretatur, *ne vitam porcorum imitarentur, qui ad solam mortem nutriuntur*, & quidem æternam, ad comburendum, igne inexstinguibili; *Lactantius l. 4. de Relig. cap. 17.* quemadmodum damnati non semel se exhibuerũt in speciem porci truculenter tosti, ac terribiliter torti. Solent nostri carnem quam fumo indurare voluerint, copioso sale inspergere: in inferno, ignis pro sale, & fumus ascendit semper; quare cùm animalis homo non percipiat ea quæ sunt spiritus, velle voluptuoso, aut temulento spiritales Paradisi delicias proponere, ubi omnes erunt sicut Angeli Dei, esset hoc, lilia & rosas, ante porcos projicere

velle cæleſtis illius Ieruſalem ſplendorem, homini ſordido enarrare, quomodo *platea civitatis aurum mundum ſit*; & *duodecim portæ duodecim margaritæ*, cùm non niſi præſentibus capiatur, eſſet margaritas ante porcos abjicere. Homo igitur ſenſibilibus immerſus, cùm ſenſu maximè ducatur: pœnam ſenſus, quâ dæmones ac damnatorum animæ apud inferos cruciantur, evidenter ex D. Thomæ & Auguſtini doctrinâ perſpiciat: qui ut igne corporeo ſpiritus torqueri comprobent, illos corporibus alligarunt: *Sunt* enim *quædam ſua etiam dæmonibus corpora, ſicut doctis hominibus viſum eſt.* ait Auguſtinus.

D. Thom. lib. 4. contra Gentes cap. 90.

Aug. lib. 21. de civit. cap. 10.

In quibus corporibus quàm horrendè torqueantur, videre erit in barbarâ illâ lanienâ, quam tyranni ac carnifices corporibus humanis, per exquiſita ſupplicia intulerũt. Quæ quò perſpicaciùs ſub ſenſum cadant, ſtatui illud Apoſtoli ad ſenſum noſtrũ traducere: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*, quæ in rem noſtram ſic vertit Chryſoſt. *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus offendentibus ſe, qui eſt ſtatus*, inquit, *omnium malorum aggregatione peſſimus.* Hic ſenſus Originis fuit, de quo illud: *Vbi benè nemo melius.* Ipſum audite: *Sicut porrò de bonis juſtorum in cor hominis non aſcenderunt quæ Deus præparavit diligentibus eum, ita & peccatoribus præparavit ob fornicationem, ob adulterium, quæ in cor hominis non aſcenderunt.* Hocergò ordine inferorum tormenta rudi carbone adumbrabo.

1. Cor. 2.

Chryſoſt. lib. de reparat. lapſi.

Orig. hom. 18. in Ierem.

§. I.

Nec oculus vidit quæ præparavit Deus odientibus ſe.

QUid non ſpectavit ſub Nerone, Diocletiano, Decio, Valeriano, aliiſque diaboli adminiſtris & inauditæ crudelitatis inventoribus Roma? Quid non vidit ſub Maximino Alexandriâ, ſub Henrico & Elizabethâ Angliâ? ſub Taicoſamâ Japonia, quid non conſpexit? Quæ omnia ne umbra ſunt eorũ quæ ſceleratι apud inferos perpetiuntur. *Pone*, inquit Chryſoſtomus, *ignem, ferrum, & beſtias, & ſi quid his difficilius: attamen nec umbra quidem ſunt ad illa tormenta.*

Chryſoſt. hom. 49. ad popul. Antioch.

Rem miram optimâ fide V. Beda commemorat ævo ſuo contigiſſe: fuit in provinciâ Nordan paterfamilias Drithelmus nomine, hic vi morbi ad extrema redactus, totâ nocte jacuit in mortuum. Ubi diluxit ad ſe rediens, omnibus attonitis, vitam ſibi conceſſam ait; ſed longè aliâ ratione ducendam, ſi quidem extemplò, ſeſe in prolixas preces abjecit, mox facultates omnes in conjugem, liberos & egenos diſpertiens, omnibus mundi curis exutus, ſatis rigore vitæ loquebatur, quàm horrenda in orbe altero vidiſſet. Rex Alfridus vir literatiſſimus, ſtudioſè, ac crebrò illum audiit de thermis ſtigiis narrantem, quæ ille in cœnobii angulo noctu ac interdiu, animo volvens, mirabiles auſteritatis effectus in ſe exercebat, hoc unum commiſerantibus reponens: *Acerbiora vidi.* Quidquid aliis horridum & immane videbatur, hoc unum ingeminabat, *acerbiora vidi.* Jacobus nobilis Perſa, ab Iſdegerde Rege juſſus novem horarum carnificinâ, membratim à capite ad imos talos conſcidi, ſingulis commiſſuris, & articulis ſeorſim diſſectis; immane tormentum. Sed inferorum ſpectator dicet: *Acerbiora vidi.*

Quintinus Romanæ nobilitatis, vir Senatorii ordinis, inaudita pertulit ſupplicia: nam poſtquam bullienti oleo, pice, adipe perfuſus, latera facibus aduſtis, totum corpus catenis cæſus; ori ejus ſinapi, calx, & acetum infuſum, ipſe deinde binis ferreis ſudibus à vertice ad crura transfixus, omnes digiti inter ungues clavis terebrati ſunt: hæc tam atrocia viri nobiles, ad horrorem ſpectantium ſubierunt, ſed ô nobiliſſimi Domini, ô potentes ſæculi *atrociora vidi*, ubi *potentes potenter tormenta patientur.* Martina nobilis virgo quatuor palis affixa, fuſtibus & flagris cæſa, ungulis laniata, beſtiis objecta, demùm ad flammas damnata.

Sap. 6.

Chriſtina pro Chriſto, ferventi oleo peruncta,

uncta, dum tyrannus oleum & operam ludit, pice perfundit, tenaciùs Christo adhæret; serpentes immissi, lingua evulsa, ubera resecta, quibus virgo non eget. Tandem sagittis confixa, quarum pennis in cælum evolavit, quid ad hæc ô teneræ virgines? exhorruistis? *acerbiora vidi.*

Emmeramo Ratisponensi Pontifici post digitos præcisos, oculos effossos, nares ac aures recisas, manus etiam ac pedes truncati, dein lingua præcisa est. Augustodunensis Præsul Leodegarius, oculis orbatus primum martyrē se vidit, nudipes per testas, & aspera saxorum fragmina jussus ambulare, labiis & linguâ mulctatus, tandem securus post hæc, securi caput subjecit. Marcus Arethusus Episcopus, lanceolis undequaque compunctus, melle oblitus in junceam sportam impositus, apum, vesparum, ac culicum morsibus, in lanienam datus, sed ô excelsos Ecclesiæ præsules, *acerbiora vidi.*

Curt. lib. 6. cap. 12. Tandem ut cursim cætera cum Curtio attingamus: *Ignis*, inquit, *suppliciorum ultimum est*, quo si quid atrocius inveniri potuisset, ingeniosa crudelitas, in Laurentium excogitasset, qui toto corpore lacero, ore saxis obruto; candenti craticulæ impositus est. Exercuisset in Petrū Marcellini sociū, qui flagellis concisus, ubi in vulnera hiantia, acetum cum sale infusum fuit, lento igne assatus est: tentasset barbara sævities in Carolum Spinolam, qui igne eminus ac lentè admoto, tres horas vivus ambustus est; unum adinvenit Anglia, dum super nudos ventres, vivos glires obversis pelvibus detentos, instructis ignibus per viscera dentibus ac unguibus effugiū quærere coëgit. Sed longè *acerbiora vidi.* Ignis non exstinguetur, nec vermis eorum moritur. Quid ad hæc ô viri Religiosi, Ecclesiastici? *acerbiora vidi* longè, longè *acerbiora.* Hieron. in Pammac. Hieronymus qui hæc attentè contemplatus est, exclamat: *In uno igne, omnia supplicia sentiunt in inferno peccatores*; quidquid per candentes craticulas, laminas, ignitas forcipes, sartagines, liquata metalla, aliáve tormentorum genera, vel scelerati, vel sancti ab orbe condito pœnarum subierunt, id omne in uno igne apud inferos peccator in se unus experitur. Plus dico, omnia hæc nostra, ignes nostri, quantumvis luculenti, picti sunt si cum igne infernali conferantur. Tartarei ignis ardor, inquit Ansel. *Sic istum materialem ignem vincit, ut iste, pictum ignem.* Horrescit animus intuēs fluvios liquati metalli, dum cāpanę aut machinæ bellicæ funduntur; igneus ille fluvius, pictus est ad stagna inferorum. S. Franciscus ad solum conspectum ferri candentis, totus quandoque contremuit. Climacus dicit se vidisse cocum dono lacrymarum præditum qui hoc se consecutum dictitabat, quòd videns hunc ignem, recordatione flammæ æternæ, se omni quiete indignū judicaret O si nos quoties huic nostro igni assidemus, eum ut pictū, ad veros illos & vivos inferorum rogos consideremus, quomodo non cum S. Furseo gelidissimâ hyeme, etiam medias inter nives, vel nuda hujus ignis recordatio, largum sudorem, exprimeret. Quantum animi fervorem, quantam lethalis noxæ formidinem ingeneraret? etenim si hic ignis noster pictus, tantæ virtutis sit, ut nemo quisquam articulū ardenti cereo, per horæ quadrantē, quocumq; proposito lucro aut voluptate, admovere sustineat, quem non commovebit ligatis manibus & pedibus mitti in ignem æternum? juvat scire quid hîc August. sentiat: *Non erit*, inquit, *iste ignis sicut focus tuus; quò tamen si manum tuam mittere cogaris, facies quidquid voluerit, qui hoc minatur: si tibi dicat, scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum, nam si non feceris manū tuam mittam in focum tuum, facies ne ardeat manus tua.* Ex quo sic tandem concludit. *Minatur ergò inimicus, tam leve malum, & facis malum, minatur Deus æternum malum, & non facis bonum. Vnde piget, nisi quia non credis? sed si non credis, jam judicatus es, & experieris miser quod non credis, prima veritas te arsurum igne æterno pronuntiat.*

Barrad. to 3. pag. 618.

V. Speransa punct. 148.

In vitâ 16. Ian.

August. in Psalm. 49.

Lutherus certè non credidit, dum Sibyllæ Ducissæ Saxoniæ, quæ in comitatu habebat complures speciosas puellas, dixit, si tales in inferno essent, libenter se cum illis, eo descensurum. Descendit hic infamis

V. Perard. in festo S. Ignatii.

famis Paris & multas illic formoſas Helenas reperit:

Prop.l.2. & 21. *Sunt apud infernos, tot millia formoſarum.* Sed eheu! quas nunc voces daret? ô veneri, ac formæ proci ô porci ventri, & abdomini nati, de quibus Propheta ait: Pſal.72. *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum.* Conſentit Cyprianus: Cyp.ſerm. de Aſcen. *Mortales miſeri vivent inter incendia, in proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter ſartagines flammeas, miſerabilia corpora cremabuntur.* Illic porci illi Troiani, omni genere vitiorum farti, Tartareo incendio horrendum in modum, ſine fine torrebuntur; Sand.Purg. pag.48. *Acuminato infixi* palo, inquit Sandæus, *inſtar nefrendis*, qui aſſatur ad vitales flammas, in æternum rotari pergent. Spectaculum ejuſmodi vidit, & ingemuit Flandria: Delrio diſq. mag.lib.3. p.1.q.7. ſec.2. cùm tres impuri Ganeones, cum ſcortis ſuis, altum ſtertentes, ſub noctem effractis portis viderunt Cacodæmonem trucis viri ſpecie intrantẽ, habitu, venatorio, & cum eo duos parvos cocos. Unus eorum lecto extractus, veru infigitur, & luculento igne exſtructo, ſpectantibus ſociis probè aſſatur, & ne viſum inane putes, manè collegam ſuum reperêre omninò aſſatum; ſcio locũ, inquit Delrio, & ordinem, ſed utrumque ſilentio involvo. Compello vos, ſi ob noctem in flagitio traductam; poſtridie quis veſtrûm in foro ſic lentè aſſandus eſſet, an ſcelus ille anhelaret? & eheu! hæc in æternum peccatores manent ob momentaneam voluptatem. Inculcavit id olim ſuis Chryſoſtomus: Chryſoſt.l. de reparat. lapſi. *Quod momentaneæ & leve delectationis noſtræ, æternum ignis ac tormentorum pondus operatur in vobis.*

Alterum prorſus ferale ſpectaculum, Chryſoſt. hom.48.de ira. quale *nec oculus vidit*, proponit idem Chryſoſtomus, nec velim exiſtimemus ut hîc fieri ſolet, & in futurâ vitâ contingere, ut ſcilicet ſolatium aliquod ferat ſocios habere miſeriæ: dic enim, quæſo, ſi quis damnatus ignibus, filium unà intueatur, odoremque ex ipſius carne aſcendentem hauriat naribus, nónne morietur? Quo pacto pater filium, in eâdem damnatione poſitum videns, ſolatium capiet? Hoc tormenti genus Phocas in Mauritium, Adrianus in Euſtachium adinvenerunt, dum ante ora parentum, complexu in medio ſua viſcera, liberos ſuos crudeliſſimè torqueri viderunt. Alexander Hircani filius Dux Iudæorum, uno die octingentos in crucem ſuſtolli juſſit, & in meridie Ægeſippus. ante ora parentum uxores ac liberos ſæviſſimè trucidari; at aliud longè immanius ſpectaculum, numquam finiendum, apud inferos obverſabitur. Ubi ut Greg. Greg.l.9. mo.in 106. ubi nullus ordo. ait: *Ignis & ad conſolationem non lucet, & tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet: nam ſequaces quoque ſuos ſecum in tormento reprobi, flammâ illuſtrante, viſuri ſunt, quorum amore deliquerunt.*

Pater videbit filium, cui ut divitem hæreditatem relinqueret, à juſtitia deflexit; avunculus nepotem, quem ineptum in dignitatem extulit, & ita perditè amavit, ut cum multis perdiderit. Illic videbunt juvenes quas hîc tantopere deperierunt filias, jam furias, Medeas ac Meduſas mõſtra teterrima, iiſdem ſuppliciis deputata.

O oculi qui modò tot horas ante ſpeculũ contemplamini, illic ſpecula uſtoria, quæ faciant oculos flammas & faces ejaculari. O oculi, qui tot laſcivos conſpectus, in ſpecioſas formas, in fœdas tabulas, obſcœnos libros jactatis! quæ ſpectra, quàm horribiles viſu formæ occurrent? ô noctem æternam! oculus qui hîc lucem fugit, *uſque in æternum non videbit lumen.* Pſal.48. O fera ſpectra! ô monſtra horrenda! S. Bernardus in Pſal.90. Refert quendam conſpecto dæmone ita fuiſſe territum, ut clamore omnes excitarit, & toto die quaſi Phreneticus fuerit. Eòdem ſpectat quod Antoninus commemorat, quendam Fratrem Dominicanum viſo dæmone dixiſſe, ociùs ſe præcipitaturum in fornacem accenſam, quo tale tam horribile ſpectrum effugeret. Cùm tamen certum ſit, ab humanis oculis non poſſe fœditatem naturæ ejus perſpici, & hanc umbram eſſe fœditatis quam in ſe habet, ut Catharina Senenſis aliquando docuit, *Quod homo præ horrore mortuus concideret ſi vel deformitatem unius dæmonis intueri poſſet.* Blosius monil. Spirit. c.14. Cui cum Deus puncto temporis

temporis diabolum in sua specie exhibuisset, ubi sibi reddita, dixit malle se per prunas ardentes nudis pedibus ambulare usque ad supremum judicii diem, quàm formam adeò terrificam rursus intueri. Quid erit tot millia millium cacodæmonum semper oculis obversari? O oculi hîc flete, ne in hunc locum tormentorum veniatis, *Vbi erit fletus*, numquam finiendus; postquam mare Atlanticum lachrymis æquarint, nihildum sceleris expiarint magno teste Bonaventurâ. Et eheu, indubiè, ut singulis millenis annis unam lachrymam fundant aliquando diluvium aquarum effuderint, veruntamen ad Deum non approximabunt.

Bonav, de inferno c. 14.

§. II.

Nec *auris audivit.*

PLura certè suppliciorum genera fidâ relatione auribus accepimus, quàm oculis conspexerimus. Quàm tragicas historias quandoque narrari audivimus Quàm truculentos latronum eventus majores & patres nostri annuntiaverunt nobis, tinniunt ambæ aures ad ferales catastrophes, quas judicum tribunalia, in latrones, parricidas, sacrilegos, regum ac principum sicarios decreverunt. Mercurius Gallicus latâ satis famâ evulgavit inauditum hactenus supplicium anno 1610. 27. Maij in Ravilliac exercitum. Interemerat hic cultro in pectus adacto Henricum IV. Regem Christianissimum; quare hanc in eum Senatusconsultum sententiam pronuntiavit. Præmissa coram primaria Ecclesiæ Parisiensis porta traductione supplici ac stigmatica, in plateam supplicio destinatam ducatur, ibique in tabulato forcipibus candentibus, pectus, brachia, femora, ac sura illi inurantur, manus dextera parricidii cultrum tenēs, igne sulphureo concremetur, in partes forcipibus inustas plumbum liquefactum, oleum fervens, resina accensa, ceraque simul cum sulphure liquato injiciantur: quibus peractis, corpus ejus à quatuor equis distrahatur, membra cum corpore igne consumantur. *Horresco referens.* Hæc si tibi ob verbum famæ, aut pudicitiæ noxium, ob oculum liberiorem, ob haustum liberaliorem, ob petulantem manum, ob fœdam cogitationem vel momento admissam subeunda forent, quàm studiosè hæc mala, quibus noxa lethalis subest, declinares? perversam hanc inconsiderantiam deplorat Hipponensis Præsul: *Quàm lugenda*, inquit, *perversitas; ut animam quam Christus suo Sanguine redemit, luxuriosus quisque propter unius momenti delectationem diabolo vendat? verè nimiùm plangenda & miseranda conditio, ubi citò præterit quod delectat, & manet sine fine quod cruciat.*

Aug. serm. 250. de Temp.

Audivimus, ut cum Chrysostomo loquar, *Quòd criminosos trahunt, quomodo ligant, quomodo faces tormentis admovent; sed hæc omnia*, inquit ille, *ludicra & risus sunt, ad illa supplicia*, inaudita inferorum. Anno 1584. Balthazar Gerard Burgundus 27. annorum juvenis, Guilielmum Nassavium Orangii Principem; tumultuum Belgicorum choragum, sclopo occidit. Hanc cædem etsi instinctu divino, ut afferebat peractam, exquisitis tormentis luit. Primum equuleo eductus, utroque manuum pollice suspenditur, centum plumbi libras pollicibus pedum alligantes, addidêre pendenti flagra ac virgas, ut toto corpore affatim sanguis deflueret. Deposito, sub digitorum unguibus, longas profundissimè acus infigunt, utriusq; brachii axillis anserina ova tosta supposita, tum brachia cōpressa donec exustis axillis sanguis copiosè difflueret. *Et hæc omnia ludicra sunt, & risus*, ad ea quæ te manent, ô peccator, audi porrò & contremisce. Die insequenti crines ei omnes è corpore tolli jubent, dicentes magicis eum artibus sibi insensibilitatem inducere, deinde foco luculento eum admovent, novis calceis aruinâ probè infectis indutum: corio contracto pedes unà cum calceis in globum versi; tandem ad supplicium rapitur 14. Iulii, palo alligatur; tum manus, quâ Orangium trajecerat,

Chrysost. hom. 49. ad pop. Ant.

Haraus tomo 3. pag. 364.

N lami-

laminis candentibus, quibus liba cancellara coqui solent, imponitur, quam carnifex cum ossibus ac nervis ita absumpsit, ut nidor propè forum compleret: tum brachia, femora, crura, tergum, scapuli, ac pectus ignitis minoribus forcipibus miserè excarnificata. Hinc bombardâ, quâ Orangium trajecerat caput ejus validè percussum, denique post tot tormentorum genera juvenem majori scamno imponunt, ac ventre, cultro quo porci jugulantur, sensim aperto, cor raptum, eductumque in faciem conjecerunt, intestina igne combusserunt, in quatuor partes corpus sectum, quatuor portis urbis Delphensis, ubi hæc tragœdia peracta, suspenderunt, caput præpilatę hastæ infixerunt; sed eheu, alia longè atrociora peccatorem manent, qui ipsum filium Dei truculenta rursus cæde in crucē agit, aliam ille in torturam conjiciendus, ubi carnifices numquam lassantur, ubi cruciatus numquam minuuntur, verissimū illud Tertulliani: *Peccator traditur diabolo, quasi carnifici in pœnam.* Sed quàm dirè hic carnifex torqueat, nequit explicari. Audimus concionatores de hisce pœnis quasi Apologos, aut poëtarum figmenta narrantes, ut somnia hæc omnia reputamus. Audimus homines in duello occisos, in hæresi, in flagirio, morte repentinâ obrutos, ridemus quasi nil infortunii accidisset; in hos insurgit Hieronymus: *An putamus fratres quòd jocando Prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apostoli, Christus infantiliter comminetur, joci non sunt ubi supplicia intercedunt, si jocando passi sunt, credantur & jocando locuti.* Fuit qui quoties audiret alta illa nomina Platonis, Aristotelis, Julii Cæsaris, Catonis, Ciceronis, alto pectore ingemiscebat; succurrebat siquidem illud: laudantur ubi non sunt, cruciantur ubi sunt.

Tert. de Fuga.

Hieron. ad Pammac.

Sed nec auris audivit horribiles gemitus, lamenta, ejulatus, vociferationes, rugitus quos damnati inter flammas eructant, quò spectar illud stratagema, quod Megarenses ab Antiparro obsessi excogitarunt: dum porcos pice oblitos, & setis incensis in Macedones immiserunt, qui incondito suo grunnitu, quasi furiæ, hostem ilico dissiparunt: aliam profectò symphoniam noctes atque dies apud inferos tot porcorum millia, mutuis auribus insonabunt; cùm hîc vel una nocte canem latrantem, infantem audire vociferantem, potissimùm homini morbido, non levi tormento sit. Loquuntur etiamnum horri Neronis feralem illam musicam, quam Christiani suffixi palis, & lento igne ustulati, imo pectore producebant. At quis memoret questus, lamenta, blasphemias, execrationes, diras, quibus tot millia damnatorum igneum illud ergastulum complebunt? illic lasciva cantica, verba spurca, in æternum Væ convertentur, illic filius execrabitur, & mille maledictis proscindet patrem, uxor maritum, frater sororem, pater filium, amasius scortum. Illic jactabuntur horrendæ blasphemiæ in benignissimum redemptorem, fontem omnis bonitatis. *Quis credidit auditui nostro?* Quorum ferrea pectora hæ voces non lancinant! *Quid metuet*, inquit Bernardus, *si quis ad ista non trepidat, non expavescit, non timore concutitur.* O si vel unam vocem ex hoc carcere erumpentem audire possetis, me tacente, hæc sola sat diserta foret. Hoc saltem quod potestis, moneo, ut aurem cordis huic loco tormentorum quandoque applicare velitis & derepentè eas blandis hujus maris sirenibus occludetis.

Casius de Mineralib. l.3.c.7.sec. 20.

Ierem. 53.

Bernard. de Compunct. cordis c. 20.

§. III.

Nec in Cor hominis ascendit quæ præparavit Deus odientibus se.

HÆc Augustini sana doctrina: *Sicut nullum gaudium rerum temporalium, ex aliqua parte simile potest inveniri vitæ æternæ, quam sancti accepturi sunt, ita nullus cruciatus pœnarum temporalium potest sempiternis iniquorum ignibus comparari, aut par excogitari.* Quid non pœnarum ac cruciatuum mens humana valet excogitare? omnia hactenus visa & audita tormentorum genera, intellectus in unum aliquem accumulare potest,

August. de Catech. rud. c. 24.

poteſt, omnia omnium Martyrum ac flagitiorum ſupplicia uni dumtaxat intentari; quæ nemo vi humana carnificum infligere, nemo perpeti valeret; animus cogitatione complecti poteſt. Concipere eſt tantam fuiſſe dolorum Chriſti acerbitatem (quorum vel recordatione ſanguinem ſudarit) ut omnium Martyrum longè ſuperarit, & tamen, ut Suarez, cum communi Theologorũ 3.p.q. 46.a.6. non tam gravia fuêre tormenta, ac ignis infernalis. Et illos ipſos acerbiſſimos Chriſti cruciatus cogitatione intendere, & extendere valemus; at quantumvis omnium hominum intellectus vires ſuas intendat, ac contendat; numquam vel minimum inferorum tormentum aſſequetur: *Intende animo*, inquit S. Iſidorus, *quaſcumque ſæculi pœnas, quoſcumque tormentorum dolores, quaſcumque dolorum acerbitates, compara hoc totum gehennæ, & leve eſt omne quod pateris.*

Iſid. in Syn. cap.1.

Quid non morborum corpus mortale exagitat? quàm acerba, quàm acuta podagræ, calculi, aliorumque morborum mala: quàm longæ noctes, quanta medicorum carnificina! Leſſius graviſſimis calculi doloribus divexatus, exclamare ſolitus: O peccatores, ſi Deus hîc in uno membro ita torqueat, quid in inferno erit? ubi nec membrum, nec nervus, nec muſculus ſine cruciatu erit. Intende animo quidquid intellectus Doctoris Angelici de hiſce pœnis excogitavit. *Sicut propter perfectam Sanctorum Beatitudinem nihil erit in beatis quod non ſit gaudii materia, ita nihil in damnatis, quod non ſit eis materia & cauſſa triſtitiæ, nec aliquid quod ad triſtitiam pertinere poterit deerit, ut ſit eorum miſeria conſummata.* Hic dolorem intercipit ſomnus vel deliquia, leniunt amicorum colloquia, refocillant alia ſolatia, ut rectè Seneca: *Magnos cruciatus habet morbus, ſed hos tolerabiles intervalla faciunt.* Quæ heu apud inferos nulla ſunt, numquam dolor remittit, nunquam ſenſus hebeſcit. Commune hîc pronuntiatum eſt, nullum violentum perpetuum, & quò quid violentius affligit, eò citiùs ſenſum & vitam adimit. Quod diſertè teſtatur Romanus Philoſophus: *Hoc ſolatium*, inquit, *vaſti doloris eſt, quod neceſſe eſt, deſinas illum ſentire ſi nimis ſenſeris: nemo poteſt valdè dolere, & diu. Sic nos amantiſſima noſtri natura diſpoſuit, ut dolorem aut tolerabilem, aut brevem faceret: brevis morbus ac præceps alterutrum faciet, aut extinguetur, aut extinguet.* Hæc precor animo expendite: *Nemo poteſt valdè dolere, & diu.* In inferno, *valde, & diu.* Ubi ignis numquam extinguitur, tortores numquam laſſantur, anima non moritur, ſed torquetur *valdè, & diu*; & quamdiu? Bernardum attendite: *Sic ignis ibi conſumit, ut ſemper reſervet, ſic tormenta aguntur, ut ſemper renoventur; ardebunt miſeri in igne æterno, in æternum.* In æternum? quid eſt hoc? quamdiu eſt illud æternum? cogito tres horas lento igne hominem aſſari, tres dies, tres annos, vivum in flammis vociferari, centum millia millium annorum, & eheu his tranſactis, quamdiu? in æternum? in æternum uri & non comburi. Quærit & piè queritur Iſaias: *Quis igitur ex vobis habitare poterit cum igne devorante, & cum ardoribus ſempiternis?* Quis ex vobis, Nobiliſſimi, Ampliſſimi Domini, qui hîc epulamini quotidiè ſplendidè, qui hîc pretioſè induti, enutriti in deliciis, in lectis eburneis, quis ex vobis quieſcere poterit in lecto ferreo candenti, in quo Salianus Epulonem deſcribit, hoc brevi lemmate adjecto: *Semper mori & non perire.*

S. Thom. quodl.8.q.7.a.16.ad 2.

Senec. epiſt. 78.

Senec. epiſt. 78.

Bern. lib. Med. c.4.

Iſa. c.33.

Salian. de Timore Dei lib.9.c.1.

Quis ex vobis conſultiſſimi, clariſſimi Domini Advocati, Medici, qui hîc adeò podagræ, calculi dolores perhorreſcitis, quis ex vobis habitare poterit cum igne devorante? Quis ex vobis ô teneri adoleſcentes, ô molles filiæ, qui hîc adeò cilicia, flagella, jejunia, vel ignis ſcintillam, vel puncturam acus reformidatis, quomodo habitare poteritis cum igne devorante? hîc vel noctem unam in molli ſtrato inſomnem ducere, tormenti genus reputatur. S. Ludvvina hominẽ perditum ad frugem redegit, qui dum conſilio illius ad expiationem ſcelerum, noctem unam ſupinus in plumis dormire non poſſet, expendit quomodo in flammis volutari

posset in æternum, ita dum ad alium prostitutæ nequitiæ religiosus viseret ac discederet hoc aculeo relicto: decubiturus expenderet quo lecto, quibus stragulis, quo cubili apud inferos uterentur, ita hic unâ nocte inhorruit, ut mane ad religionem convolarit. Ex quo manifesto concludo,

Valadier. Advent. Sabb. 2. hebd.

§. IV.

Horum tormentorum considerationem saluberrimam esse.

INvitat ad hanc, & benè & feliciter precatur Propheta, dicens: *Descendant in infernum viventes; ne videlicet*, ut Bernardus ait, *descendant morientes.* Descendit Theresa, quæ ex hoc igne, in divinum prorsus exarsit: descendit Borgias, descendit Hieronymus, descendit Bernardus, qui sic exclamat: *Regio gehennalis, regio dura; extimescenda, terra afflictionis & miseriarum: totus tremo atque horreo ad memoriam regionis istius, & concussa sunt omnia ossa mea.* Descendit & Job de quo Hugo Cardinalis: *Prodigium sanctitatis timet.* Et nos stuppæ ac stipulæ, inter mille occasiones, inter delicias non formidamus.

Psalm. 54.
Bernard. ad fratres in monte de vitâ solit.
Bern. serm de S. Nicolao.
Hugo Card. in cap. 10.

Tyranni olim quandoque piceâ ac sulphureâ veste reos induebant, ut nocturnis in tenebris, tanquam faces aut Pharos, transeuntibus iter, navigantibus portum ostenderent, unde Juvenalis:

——— *Tæda lucebis in illâ,*
Quâ stantes ardent, & fixo gutture fumant.

Iuven. Sa. 10.

O si vel unus ex inferis in conspectum veniret, is profectò omnibus portum salutis in hâc spissâ scelerum caligine ostenderet. Si mercator inter hiatum terræ, stagnum liquati auri, in eoque usurarios fluitantes cerneret; & eheu! tot mercatores damnati, an de fraude cogitaret, an sic fluxis inhiaret, ut æterna negligeret? si legisperitus in musæo suo hominem in togâ igneâ deprehenderet (& eheu tot legisperiti damnati) quàm acuratè hic lites & causas expenderet. Si medicus in lecto non calida febri, sed in medio flammarum æstuantem cerneret, (& eheu tot medici damnati) quàm subitò ille medicus seipsum curaret: si Consiliarius, si Senator, in sellâ igneâ, virum consularem intueretur (& eheu tot damnati) ut ille Baro in Angliâ, qui moribundus sex consiliarios in togâ igneâ conspexit, quàm puras à muneribus manus, quàm incorruptam justitiam servarent. Si religiosis ferale spectaculum objiceretur quod aliquando Neapoli in triclinio exhibitum, non ambitio nec crapula ullum duceret ad tartara. Ex omni classe hominum tot damnati, tot æternis ignibus addicti, in æternum. Feriat illud Bellarmini: Si vel unus mortaliũ, vel unus ex hoc cœtu certò damnandus esset, meritò sibi quisque maximè timeret. Hæcne leviter dimissa per aures, abeant in auras, inferorum incendia assiduò sint mentis oculis subjecta fidelibus, nemo adeò ferus ac ferreus erit, qui ad has flammas, non mitescere possit. Cùm gentem barbaram Hybernorum, & plusquam hyberno frigore obrigescentem, dictione quantumvis fervidâ, nequidquam emollire valeret Patricius, hoc prodigium patravit: campum qui ei pro suggestu erat, derepentè subsidere, & immani hiatu patere fecit.

Pædag. Christ. c. 8. §. 6. apparition d'enfer.
Salian. de timore Dei lib. 8. c. 38.
Bellarmin. de inferno.

Hinc exaudiri gemitus, & sæva sonare
Verbera: tum stridor ferri, tractæq; catenæ.

Virg. 6. Æneid.

Flammarum vortices eructare videbant, & hisce ignibus ferrei animi mollescere cœperunt, & ad meliorem frugem converti. *Convertantur peccatores in infernum.* ait Psaltes. Quid hoc? an in inferno quis à scelere resipiscat? ad Deum convertatur? Euthymius non negat: convertantur, inquit, à præsenti vitâ, & illic sub terram deferantur (cogitatione nimirum) ubi dicuntur esse pœnarum loca. Hæc cogitatio est, quæ mirabiles morum vicissitudines, ac animorum conversiones effecit. Hæc inferni recordatio complevit religiosa claustra monachis, deserta anachoretis, ad ardua quæque, & quantumvis aspera adegit. Audite Hieronymum: *O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illâ vastâ solitudine, quæ exusta Solis ardoribus, &c. quotidiè lachrymæ, quotidiè gemitus, scorpionum tantùm socius & ferarum.* Quorsum hæc

Psalm. 9.
Hieron. E ad Eust.

tam

tam auſtera ? cauſam ſubjungit: *Ego ob gehennæ metum tali me carcere damnaveram.* Quid tot nobiles ac prædivites adoleſcentes ac puellas intra quatuor parietes in religioſis clauſtris ſe vivos tumulare compellit; niſi gehennæ metus ? quid omnia quantumvis aſpera, levia reddit ac lenia, niſi gehennæ metus? Sincerus Doctor Thomas ille Campenſis: *Ibi erit una hora gravior in pœnâ, quàm hîc centum anni in amariſſimâ pœnitentia.* Quod antiquorum Patrum oraculo confirmo & concludo: Quidam fratres inviſentes ſenem monachum in maximâ auſteritate viventem, rogarunt quomodo rigorem illum perferre poſſet? quibus ille. omnis labor totius temporis quo in hâc ſolitudine vixi, nondum unius horæ tormentorum æternorum ſpatium adæquat. Hæc totâ die meditatio tua ſit, ſemper hoc ſtagnum ſulphuris, hunc locum tormentorum animo volvas, ubi miſeri inferi in faſciculos colligantur, avari cum avaris, invidi cum invidis, blaſphemi cum blaſphemis, adulteri cum adulteris, ad comburendum igne inexſtinguibili. Aut ſi lubet contemplare eos ut lateres in fornaci compactos. Fuit qui in meditatione ignem concepit, dum eos ut haleces in vaſis, ſic igne medio in baratro compactos mentis oculis, propoſuit, ex illo Marci: *Ignis non extinguitur: omnis enim igne ſalietur.* Ubi ut Maldonatus, aliique interpretes obſervant, igneus hic ſal ut ſemper urat incorruptos ſervabit, juxta illud Prophetæ: *Sicut oves in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* Dictum, inquit Innocentius, hoc eſt, à ſimilitudine jumentorum, quæ non radicitus evellunt herbas, ſed ſummitates tantummodò carpunt, ut iterum herbæ renaſcantur ad paſtum: ſic & impii quaſi morte paſti reviviſcent ad mortem, ut æternaliter moriantur. Quæ cùm vivaciſſimo ſenſu expenderet Bernardus, attonito ſimilis exclamavit: *Vt paveo gehennam! contremiſco, à dentibus beſtiæ infernalis, à ventre inferi, à rugientibus præparatis ad eſcam: horreo vermem rodentem & ignem torrentem; fumum & vaporem, & ſulphur, ſpiritum procellarum. Quis dabit capiti meo, aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium.* Hæc ſanctiſſimus Archimandrita nos vivos meditari docuit, ne mortui eo deſcendamus: *Nemo enim eorum*, ut aureus Orator ait, *qui gehennam ob oculos habent, in gehennam incidet.*

Lib. 1. cap. 24.

In vitis Patrum lib. 3. num. 3.

Marc. 9.

Pſalm. 58.

Innocent. de contempt. mundi. lib. 3.

Bernardi ſerm. 16. in Cant.

Chryſoſt. hom. 2. in c. 2. ad Theſſ.

EMBLEMA XII.

Minimum est quidem omnibus ſeminibus. Matth. XIII.

IN MINIMO VIS MAXIMA.

DOMINICA SEXTA POST EPIPHANIAM.

Malitiam peccati venialis, ejuſque vires ad ſubruendas animas, in grano pulveris nitrici, quod eſt minimum omnibus ſeminibus, juvat contemplari.

§. I. *Minima culpa venialis excedit omne malum pœnæ & aliud quodvis malum.*

§. II. *Noxa venialis, quæ minima putatur, quantam pœnarum vim inferat.*

§. III. *Quàm horrendè in Purgatorio igne expietur.*

§. IV. *Probatur ex cauſis naturalibus, plura venialia ad mortale diſponere.*

DOMI-

DOMINICA SEXTA POST EPIPHANIAM.

Minimum quidem est omnibus seminibus. Matth. 13.

IN minimo Sinapeos grano, vim maximam latere, testatur Plinius, qui virtutem ejus sic paucis complectitur: *Granum sinapis*, inquit, *acre & mordax, lachrymas ciet.* Quò spectat illud Plauti:

Teritur sinapis scelerata, cum illis qui terunt:
Priusquam triverint, oculi ut exstillent, facit.

Ennius. Et olim à vetusto Poëta: *Triste sinapi.* Nec non, *Fletum factura sinapis* dicitur.

Aliam virtutem Doctor Ecclesiasticus, Augustinus observat serm. 2. de S. Laur. *Granum sinapis dum teritur, accenditur, & ubi teri cœpit, acrimoniam exhibet; cibum flammei saporis exhalat, & tanto caloris fervore succenditur, ut mirum sit, in tam frivolis, tantum ignem fuisse conclusum.* Ecquis non obstupescat, in minimo grano pulveris nitrici tantum ignem, tantam vim delitescere, ut arces integras, & urbes quantumvis munitas evertat? si enim unum granum incensum teste Snellio, peritissimo mathematico, spatium occupet, centies vigesies quinies millies majus seipso, non incenso, ubi massa pulveris compressa fuerit, quo illud tam ingens spatium inveniat, summâ vi sibi viam faciat necesse est, *ut mirum sit in tam frivolis tantum ignem fuisse conclusum.* Quod admirans Spondanus, non dubitavit hunc pulverem tartareum, è sulphureo ac tormentario cerebro Bertholdi Nigri anno salutis 1380. in perniciem generis humani natum, & satum, inventori periclitandum, ac orbi proscribendum conscribere. At longè potiori jure è sulphureo nigerrimi Caçodæmonis ingenio jam ab orbe condito adinventum verè tartareũ juxta ac tormentarium, noxæ venialis pulverem, detestandum quidem at testandum est, irrefragabili teste August. qui lib. de nat. & gratiâ c. 38. docet hunc tormentarium delicti venialis pulverem, justissimum Abel corripuisse: *Abel*, inquit, *quamvis meritò justus appellatus est, paulò immoderatiùs aliquando risit, vel animi remissione jocatus est, vel vidit aliquid ad concupiscendum, vel aliquando immoderatiùs poma decerpsit, vel plusculo cibo crudior fuit, vel cùm oraret cogitavit aliquid unde ejus in aliud evocaretur intentio, & quoties illa & similia surrepserint.* Hæc grana venialium ut minima videantur, incendii non levis caussa sunt. Et omnem vim sinapeos nimium quantum antecellunt. Etenim quis reputet minimum delictũ veniale, adeò acre & mordax esse, ut omne robur virtutis corrodat, tantam acrimoniam in se habere, ut sanctissimis viris, ubi non dente sed mente conteri ceptum est, amarissimas lacrymas expresserit: quod ut alios omittã, magnus Hieronymus de B. Paulâ Romanâ commemorat, eam tot lacrymis minimam noxam venialẽ expiasse, *Ut illam gravissimorum criminũ crederes ream.* *Epist. ad Eustoc.* Sic Bernardus se acum nõ accepisse, sed desiderasse, deploravit. *Apud Theodoret. cap. 4.* Eusebius apud Theodoretum 40. annis unam evagationem mentis gravissimæ luxit. Complures sunt, quibus minimum peccatum, verbum acerbius, mollior offensa, risus levior, copiosior cænula, aspectus incautior, negotium solutius curatum, temporis exiguum dispendiũ, cogitatio tardiùs expugnata, sanctioris operis licet non imperati neglectus, aliaq; ejusmodi piacula minora, oculatis Dei servis, uberrimas lacrymas, imò & sanguinẽ copiosè elicuerunt. Comprobat idipsum Salvianus ex eo quòd fideles oculis comparentur, eosque ut pupillam Deus diligat: quis autem nescit oculum vel minimo pulvisculo turbari, & in lacrymas effundi: hinc sanctus Doctor: *Perfectæ & sincerissimæ sanctitatis, volens cultores suos facere* *Salvian. lib. 3. de Prov.*

Salva-

Salvator, jussit ab iis cautissimè etiam minima vitari, scilicet ut quàm PURA EST PUPILLA OCULI, *tam pura esset Christiani hominis vita:* cui hoc proverbii loco esse voluit: *Serva legem meam, ut pupillam oculi tui.* Accedit & minimum peccatum, tantum in se calorem continere, ut in annos complures ardere faciat, quod veritus vir vitæ integerrimæ, in Sacerdotali dignitate constitutus, ubi S. Ludwinam convenit, fortè fortuna in cubili saccum granis sinapis oppletum conspexit, tum ad beatam decumbentem conversus, ingenuè fassus est, optare se tot annos in Purgatorio, quot illic grana sinapeos, numero innumerabili cōtinebātur, ut vel sic expiatus in cælum evolaret. Imò verò eam vim peccatorum venialium esse, ut ubi in massam excreverint, æquare possint pœnam ignis, propter peccatum mortale perferendam, perinde uti pœna peccati venialis, in inferno æterna est, quę ipsius S. Thomæ 1. 2. *q.* 87. *a.* 5. & in scholis Theologorū recepta doctrina est. An autem & quomodo æternum excitet incendium, postea discutiemus, ubi in minimo vim maximam ostendero.

Proverb. 7.

Horrenda tonitrua, trisulca fulmina, levis ciebit exhalatio; totas urbes ac regiones terræ motu levis aër terræ visceribus eluctās succutiet; gravissimas mari tempestates levis concitabit vētus. Quid febres, quid colicam, pleuritim, calculum, apoplexiam, nisi flatus, arenula, spiritus vitalis interceptus, res minima vel guttula creat? sic podagram appositè Franci *La goutte* nuncupāt. Mortes ex pilo, ex acino, ex acu, ex spina compertæ sunt. Maxima à minimis vinci, Leo docet, qui vel Galli cantum timet, Elephantus murem horret, unde Amb. *Non amplius miror Elephantum, quia procerus est, quàm murem qui terribilis Elephanto est: formidabilis Tauris, Elephantus, murem timet*, quia mortem adfert scorpius præter tenuem aculeum, nil quidquam armorum circumfert, & levi morsu mortem inducit: ita auctore Plinio, Crabronū ictus, non sine febri sunt, & tradunt nonnulli ter nouenis hujus animalis punctis hominem interfici. Addit & Poëta:

Amb. l. 6. hexam c. 6.

Plin. l. 11. cap. 21.

Parva necat morsu spatiosum vipera Taurum,
A cane non magno, sæpè tenetur aper.

Ovid. de remed. l. 2.

Torpedo ingentem Myoparonem in medio cursu sufflaminat; vis maxima fit, quæ molarem in aëre sistat, majori impetu animus in centrum, in Deum fertur, & minima noxa hîc remoram injicit: Parva sera, aut pessulus totum ostium occludit, & arcet à dilecto. S. Richardus in illud Cant. cap. 5. *Pessulum ostii mei aperui*, per pessulum peccata venialia intelligit: *Negligentias*, inquit, *caverit, quæ offensam ejus provocare potuerunt: in locutione scilicet inutili, vel cogitatione, in commodo corporali, vel libertate vaga, quæ per pessulum, id est, seram intelligi possunt: sera enim cum parva sit, & angusta, latitudinem tamen ostii concludit.* Quod quo melius innotescat, in minimo veniali, quantum mali lateat videamus.

§. I.

Minimum Veniale longè excedere omne malum pœnæ, & aliud quodvis malum.

HOc communis illa Thelogorum maxima evincit. *Minimum malum culpæ, toto ordine superare omne malum pœnæ.* Cùm injuria porrò crescat ex dignitate offensi, & vilitate offendentis fit, ut minima injuria facta Deo, major fit, quàm omnis, quantumvis magna, facta homini dignissimo, Imperatori aut Pontifici, personas tantas unà & parentes crudelissimè trucidando; quæ injuria respectu hominum, quibus infertur, longè inferior erit, quàm minimum veniale, respectu Dei. Probè id norat mellifluus Bernardus: *Singuli illiciti motus animi mei, sunt quædam in te Deus* CONVICIA, *ut puta iracundiæ motus in mansuetudinem tuam, invidiæ in charitatem, turpitudinis in castitatem, & innumera his similia, quæ de cœnoso lacu prurientis pectoris mei, etiam nunc incessanter ebulliunt, inundantes & impingentes in serenitatem præfulgentis vultus tui.* Ex quo consequens est, si potestas optioque daretur, aut venialem noxam (verbum otiosum, mendaciumve officiosum) admittendi, quæ in Deum convitia sunt, aut in æternum omnia inferorum supplicia perpetiendi, omnibusque cęli deliciis carendi, ex rectæ rationis dictamine posterius præeligendum esse; quod judicium maximè sanū fuisse reperio in homine moribundo *P. Hieron. S. Iacobi*, Soc. nostrę, qui

Bernard. Ep. 42. ad Henric. Archiep. Senonensem.

Nierenb. ascet. pag. 167 qui sub extremum habitum identidem exclamabat: *Malo adire infernum, quàm admittere culpam venialem.* Hic sensus & consensus est omnium, qui rectissimo judicio pollent, cælitum: qui de facto omni gloriâ, quâ perfruuntur, se privari, summaque cum alacritate ad inferos se præcipitari paterentur, quàm vel minimum veniale in se admitterent; & etiamnum quis neget, in minimo vim maximam malitię delitescere? *An possimus* (ut cum Hieronymo loquar) *leve aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur?* & prudenter subdit: *Estque ille prudentissimus, qui non tam considerat quantitatem imperij, quàm imperantis cogitat dignitatē.* Unde verissimè Cancellarius ille Parisiensis Gerson: *Potius toleranda esset omnis mors pœnalis* (tormenta omnium Martyrum) *& annihilatio* (omnium nō modò hominum, sed & Angelorum) *quàm committenda esset, quantumlibet parva offensa in Deum.* Libet in hanc rem adferre quæ divino Spiritu ab Eusebio Nierenbergio concepta, & dignissima ut aureo Charactere (qualem olim calamus D. Hildeberti exaravit) conscribantur. Ex hoc igitur uno, noxæ venialis malitiam pleniùs intelliges.

Hier. Epist. 14. ad Celant.

Gerson de vita solit. lect. 1.

Nierenb. cit.

Grave malum, morbi mortalibus creant, at minimum veniale omne virus, omne malum cruciatuum, tantum excedit, quantum incorporeum corporeo (quæ duo nihil habent commune) præstare scimus, & antecellere; etenim si morbi omnes, ab ullis umquam aut medicis cogniti, aut ægris tolerati in unum conflentur, nondum æquales erūt minimo peccato veniali. Quis unus par sit calculi, dentium, ischiadis, podagræ & cancri acerbissimis doloribus tolerandis? At quî existimandum est intolerabilius malum, miseriamque majorem, unicum solum esse peccatum; quod veniale appellamus: & ubi cura, ubi studium ad hoc evitandum, ad hoc expurgandum, quod in tot morbis adhiberemus. Effectus si lubet cōsideremus unius venialis, ut animę morbus est. & hos infinitè periculosiores, quàm sunt difficillimi corporis morbi, comperiemus: nam peccatum veniale cancer est animæ, sensim sine sensu virtutem depascens atque debilitans, usque dum eandem perimat, faciendo ut in mortalem culpā prolabatur; lepra est, animam defœdans, illamque ab oculo, & osculo cælestis sponsi avertens: de quo exstat illud Augustini testimonium: Venialia, *Nostrum decus exterminant; & animam inquinant, eamque velut quibusdam pustulis, & quasi horrenda scabie replētia deformem faciunt, ut eam ad complexus illius sponsi cælestis, aut vix, aut cum grandi confusione, venire permittant*; paralysis est, motum omnem pium ad virtutum opera impediens; hydropisis est, terrenarum rerum sitim, ac desideria accendens; Cardialgia est, affectus turbans; podagra est, quæ in viâ perfectionis progredi vetat; Asthma est, quod ad cælum adspirare non sinit; surditas est, divinas inspirationes audire prohibens; cæcitas est, quæ veritates æternas intueri non permittit. Phtisis est, ac tabes, virtutem omnem enervans penitusque extinguens; denique sicut corporis morbus, mortis est prodromus, ita in veniali deterius nihil, diligentiusq; cavendum, quàm quod animam ad mortem, hoc est, ad peccatum mortale, ut infra videbimus, præparet ac disponat. Nunc amabo vos, quale spectrū, quàm miserabile spectaculum de se præbeat, quemcumque tot simul incommodis contigerit conflictari? plus dico, quale monstrum sit; hominem videre cum capite asini, aspidis, bubonis, aut bufonis? execrabilius longè verbum læsivum charitatis, aut cogitatio otiosa: quidquid uspiam fœdum, ac horrificum invenitur, unicæ venialis noxæ fœditatem nullo modo exæquat; si una gutta olei in regiā purpurâ, ita eam dedecorat, ut eam deinceps induere detrectet, si unum corporis lineamentum distortum, hominem adeò deformem reddat, quis veniale non horreat, quod omnē fœditatem ac deformitatem in se contineat? insignis sanè insania est, vestem ex animalium pellibus, vermiumve excrementis diligentiùs quàm animam ad Dei imaginem conditam, à fœdissimâ maculâ asservare; quid de regina sentiremus, quæ cyclade ex candido holoserico, auro ac gēmis distinctâ, in sordibus ac luto primùm

Aug. de SS. serm. 41. & lib. 50. hom. hom. 50. c. 3.

volutaretur, quàm ad sponsi conspectũ, aut complexum accederet? taliter sponsa Christi fœdatur minimâ noxâ veniali: si quis cæno ac stercore fœdaret pixidem, ubi servatur corpus Christi, an parvam irreverentiam putaremus? Eccur parvo ducimus, longè fœdiori spurcitiâ, urnam sancti Spiritus, animam inficere? nec enim ulla comparatio est; cæni cum peccato, nec pixidis metallicæ cum anima immortali: Quid ad hæc ô Christiane? necdum ad fœditatem ejus perhorrescis? necdum malitiam ejus detestaris? necdum eligimus omne incommodum, omnem cruciatum subire, omnium rerum creatarum jacturam facere, quàm vel levissimum peccatum, quod tantam in se mali vim continet, in animum admittere? quod quò altius inhæreat: hoc supremũ motivum sit: si B. Virgini sub crucem dilectissimi filij, sanguineas lachrymas ut S. Germanus loquitur, fundenti, daretur optio: num Christum omnibus opprobriis, & cruciatibus eripi, & regnantem videre in cælis vellet, simulque mille mundos, nullo damnato, salvari; aut in unicum veniale consentire, potiùs præoptasset denuo videre filium crucifigi (si citra culpam fieret) ac longè graviora pati, imò si liceret propriâ manu clavos transfigere, & secum suum dilectum præ filiis hominum amantissima mater morte crudelissimâ trucidare, ut olim Abraham Isaacum suum, quàm minimam noxam admittere; denique an non summo solatio fuisset virgini, & redemptori nostro, si quis ea charitate exarsisset, ut dum ad mortem pergeret, suis ipse humeris crucem Christi subjisset, se illi substituisset, ut in eadem pro Domino suo mortem obiret, & omnes cruciatus pateretur; hoc tamen indubitatum est, majus solatium tali filio, ac matri fore, ut vel minimum veniale evitares, quàm nobilissimos illos actus Charitatis exercere: computa jam parum sit, quod præponderat tanto obsequio, nobilissimis virtutum actibus, imò vel gratiæ & sanctitati omnium hominum & angelorum Hęc precor memori tu mente repone. Sed erunt fortè, quos plus ingens malum pœnæ, quàm culpæ terreat.

Revel Brigittæ. S. Germ. apud Mallonium in Chr. stigm. c. 13.

§. II.

Noxa venialis, quæ minima putatur, quantam pœnarum vim inferat.

Miramur & indignamur quandoque homines in levia suorum delicta, usque adeò severè animadvertisse.

Jonathas quòd parum mellis gustando, jejunium violasset à parente capitis damnatus est, *gustans*, inquit, *gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu meâ, paululum mellis, & ecce morior.* *1. Reg. 14.*

Manlius Torquatus filium victorem, de hostibus triumphantem securi percuti jussit, quòd contra edictum suum pugnasset. Galenus Roma redux, comitem itineris habuit Gortynensem civem, cujus servus dum quid supellectilis secum asportare casu se oblitum diceret; ita Dominus excanduit, ut gladium unà cum vagina arreptum binis ictibus lethalibus, in caput servi impegerit, levem oblivionem tam gravi pœna compensans. *Nierenb. de arte volunt. l. 3. c. 18.*

Calidè factũ videri posset & illud Wenceslai Regis, qui capum minus bene assum, sibi apponi non ferens, cocum capi instar, veru affixum, ad ignem torreri jussit. Otho Antonius Montis Ferrati Comes atq; Urbinatium princeps puerum, quem in cubili ministerio assumpserat, resinato linteo atque sulphure perfuso involutum vivum, in candelæ morem combussit, quod horâ, quam ei præfixerat, se non excitasset. Fulg. l. 9. c. 2. utque hoc à conglobatis confirmemus, Pollio, unum è famulis ob calicem vitreum confractum, non vulgari morte, murænis objici jussit devorandum, ut Seneca refert, tanti neglectim hisce Dominis servire fuit. *Florimond. Remond. l. 4 orig. hæret. c. 3. n. 3.* *Sen. l. 3. de ira c. 40.*

Bajazethes Turcarum Imperator tria poma deperibat, quæ ut primitias exiguum arbusculum manu suâ plantatum, produxerat; unum à licentiori Ephebo decerptum tam graviter tulit, ut cùm tres ad istam semitam deambulantes cõperisset, & omnes à se *Pennequin amour divin p. 3.*

à se factum pernegarent, omnes tres vivos secari ac ventres aperiri, jussit, quo de veritate constaret, & ni pomum in stomacho prioris repertum fuisset, pari pœnâ in cæteros sævitum fuisset; non quod pomum sanguine aut vitâ hominis constet, sed affectus & voluntas principis æstimanda est, cui vile mancipium, ingluviem suam præferendo, non leviter deliquisse censendum est. Quod in Deo potissimum locum habet. Inter homines quidem hæc Manliana imperia, barbara, Turcica, Tyrannica censeri possent, sed heu! mirari desines, ubi longè atrociora ob bolum die jejunij, ob levẽ inobedientiam filij in parentes, subditi in superiorem, ob parvam incuriam, oblivionem leviter culpabilem, ob affectum quẽvis inordinatum, aliamve minimam venialem noxam, gravissimos morbos, mortes, flammas illas piaculares, in annos plurimos à judice æquissimo, juxta ac clementissimo ac benignissimo parente, in animas sibi prædilectas, charitate fervidas, regni cohæredes infligi comprobaro.

Gravissimum hujus vitæ supplicium capitale censetur: hoc à mitissimo vindice Deo, non semel pro veniali culpâ maximis Dei amicis, ac servis fidelissimis inflictum fuisse legimus.

Nónne Moyses & Aaron ob levem inobedientiæ culpam, terrâ promissionis lacte & melle manante exclusi, ac morte puniti sunt? idque ob culpam venialem ut Basil. Augustin. Anastasius, Nicenus, Abul. Bonfrerius & alij apud Tirinum testantur; quod admirans Basilius exclamat: *Cùm videro Moysem illum Dei servum, illum, inquam, magnum, qui tali ac tanto à Deo dignatus est honore*, (qui tot mirabilium patrator, qui cum Deo loquebatur, sicut amicus loqui solet ad amicum) *propter hoc solùm non intraturum in terram promissionis, cùm videro ergo eum rogantem & non impetrantem, cùm videro nullam propter tot rectè & præclarè gesta veniam assecutum, ob illud breve verbum, revera video quidem Dei, ut dixit Apostolus, severitatem*, &c.

Nieremb. Asce. pa. 199 Ita & exigua in obediendo reluctantia, Prophetæ illius qui missus ad Ieroboam, morte punita est, ubi occurrit casus, quem homo Societatis incurrit P. Christophorus Ortizius vir Apostolicus, superior Residentiæ designatus, dum non promptè obedit, fulmine ictus interiit: manifestavit tamen Dominus gloriam servi sui multis prodigiis. Et quisquam nostrûm levem inobedientiam parvi pendat, & adhuc posthac oculatus esse volet ne cæcè obediat?

Nihil vulgarius quàm mendacium officiosum aut lucrosum, nullum peccatum ducere, cùm Ananias & Saphira derepente mortui corruerint, ob mendacium veniale, ut August. Hieron. Damian. Dionys. Carth. Salmeron, ac plures alij asseverant.

In Templis minimam evagationem oculo vel animo, sacerdotes ad aram neglectim sacra tractare, in minimis reponant: dũ Oza arcã jam labantẽ non debitâ satis religione sustentans, subitâ morte plexus est. Uxor Loth, quòd semel caput muliebri curiositate aperto campo obverterit, inaudito illo ac tremendo supplicio, quod ad usque nostra sæcula persistit, punita dicitur, cùm & ille & illa venialiter dũtaxat deliquisse perhibeantur, quos duos Chrysostomus inducit, ut levium peccatorum pericula confirmet. *Chrysost. in Gal. c. 1. de leviũ peccat. peric.*

Nec prætermittendus hic est, quem Dominus lib. Numerorum c. 15. lapidibus obrui jussit, quòd in sabbatho ligna colligeret, de quo Isidorus Pelusiota: *Etsi ob exiguũ peccatum, saxis tamen eum obrui jussit, qui die sabbathi ligna collegerat*. Quid modò in familiis familiarius, quàm festis ac Dominicis domum evertere, barbam tondere, ancillas, quibus per hebdomadam ne momentum otij indulgetur tum vestes resarcire? norint hi Franciscam Romanam ob exiguum temporis inutiliter deperditum, ab angelo validam alapam excepisse; si modò puellis, quæ tot horas ad crystallum, tantum temporis vanis sermonibus terunt modò alapæ impingerentur, heu quot lividis ac rubicundis genis notarentur. *S. Isidor. Pelus. lib. 1. Epist. 181.*

Quid quòd levem curiositatem, aut vanitatem, aliquot millia morte luerunt; testis est clades illa, à divinâ manu illata exercitui regio, dum intra paucas unius diei horas,

ras, ad ſeptuaginta millia virorum peſte extincta ſunt. Hæc dum auditis, quid flagitij Davidem admiſiſſe arbitramini? an in alterâ Bethſabeam oculos conjecit, an novum adulterium, alterum homicidium perpetravit? minimè gentium. David curioſitate ductus, exercitum luſtravit, populum cenſuit, in quo plures venialiter ſolùm peccaſſe tradunt: longior ſim, ſi diuturnos morbos, graviſſimos cruciatus enumerem, quos vel leviſſimâ de culpâ incurrerunt. Noſtis ob parvam murmurationem, ſororem Moyſis leprâ percuſſam. Lazarum mendicum, famelicum, inſtar Iobi ulcere peſſimo ob leves defectus adeò percuſſum, ut Chryſoſtomus diſertè docet. Denique ſocius S. Vincentij Ferrerij dum curioſitati Regis Aragoniæ obſequitur, admittendo illum ad videndum cubiculum Vincentij precantis, mirâ luce conſpicuum, ſeptem annos continuâ febri divexatus fuit.

Chryſoſt. to. 3. de Lazaro

Magis fortaſſe terreat nos Moyſes abbas, qui ob reprehenſionem unius ſermonis, quem diſputans paulò duriùs protulir, quadam ſcilicet opinione præventus, diro confeſtim eſt traditus dæmoni. De altero ſanctiſſimo monacho refert Severus Sulpitius, qui cùm energumenos infeſtis geniis liberaret, dum undique ad eum concurritur aliquam gloriolæ vanitatem veritus, maluit ipſe corpus à dæmone poſſideri, quā animam leviſſimo nævo inquinari. Nec mirum, cùm certum & exploratum ſit longè præſtare ut omnes ex orco dæmones corpus inſideant, quàm vel minimo peccato anima occupetur. Et hæ omnes pœnæ longè infra culpam ſunt, cùm vel mille mortes potiùs ſubeundæ forent, quàm vel leviſſimum veniale admittere: ut prima veritas aliquando B. Henricum Suſonem edocuit, dicens: *Crede mihi, ſi quis exploratum haberet, quanta luenda ſit pœna ob minimam, quæ invito Deo ſumitur, naturæ oblectationem, priuſquam venialem perpetraret culpam, potiùs quotidie ſibi caput amputari, ac novam inferri mortem ſineret.* Quod nemini dubium eſſe poteſt. Nec hoc ſatis.

Caſſian coll. 7. c. 27. Sulp. Dial. 1. c. 14.

Nierenb. aſcet. p. 168. c. 23. de rupibus.

§. III.

Minimum veniale quàm horrendè in purgatorio igne expietur.

IN altero orbe multò ſe Deus ſeveriorem exhibet, ne minimæ culpæ indulgendo, aut impunitam relinquendo, ut Bernardus ait, *nullum bonum apud Deum eſſe irremuneratum, nec aliquod malum impunitum, & ſicut capillum de capite, ita nec momentum de tempore periturum.* Legis conſultorum dictum eſt: *De modico non curat prætor.* At Deus prætor & præſes æquiſſimus, vel verbum otioſum, vel cogitationes ſingulas, omnes ictus oculorum expendet. Unde Auguſtinus: *Iniquitas hominis parva magnaque ſit, puniatur neceſſe eſt, aut ab ipſo pœnitente, aut à Deo vindicante.* Sed heu! quàm diſpari pœnâ, ubi minima pœna, ut doctè Suares cum communi, excedit omnem hujus vitæ, *& gravior erit ille ignis quàm quidquid poteſt homo pati in hac vita.* An ergo minimum illud malum dicendum eſt, quod cruciatus adeò acerbos, ignem tam luculentum homini ſuccendit? num parvum quis duceret, ſi videret unâ horâ teneram puellam in fornace ardenti vivam uſtulari, idque juſſu dilectiſſimi ſponſi? aut is Tyrannus ac rabidus audiret, aut culpa mirum in modum diſplicere crederetur. Multorum animæ piacularibus flammis graviſſimè torrebantur, quorum corpora apud nos divinis prodigiis clarebant: S. Severinus quòd horarias preces ob negotiorum molem, mane ſimul omnes perſolviſſet (attendant hæc clerici) ignis ardore intolerabili diffluebat.

Bern. decla. ſuper Ecce nos.

L. Scio ff. de in integ. reſt.

Auguſt. in Pſal. 50.

Auguſt. in Pſal. 37.

Damian. l. 2. Epiſt. 15.

Hugo de S. Victore à morte ſacerdoti cuidam apparuit, & quia dum viverem, inquit, accipere renui diſciplinam, vix ullus dæmonum in inferno remanſit, qui non mihi ictum validum impegerit, ad purgatorium tranſeunti. S. Vincentius teſtatur fuiſſe quempiam ad purgatorium damnatum anno integro ob unicam venialem noxam. Heroldus ex religioſiſſimâ S. Dominici

nici

nici familiâ de cænobita memorat, eum ob suam in explendis pœnitentiis negligentiã usque ad diem Judicij purgatorio adjudicatum fuisse, alij ob leves jocos, ob delectationem in cantu, ob curiosum studium, ob nimiam sollicitudinem temporalium gravissimas purgatorij pœnas subiêre. Quę dum animo volvo, aut Deus injustissimus, & atrocissimus Tyrannus sit, aut culpa venialis terribile, ac teterrimum malum sit oportet. O Domine Jesu amator hominum, ô benignissime redemptor! quid est quòd ita crudeliter crucias, quos amas? ô clementissime pater, quomodo potest dici levis culpa venialis pro quâ non decet ut compatiaris, sed ipse tã horrendũ torqueas dilectissimos filios tuos, quos tãtopere adamasti & tibi addictissimo amore adstrictos vides. O amantissime sponse quid ita deseris dilectas sponsas, quæ carnem & mundum triumpharunt, & in his ipsis flãmis, in amorem tuum exardescunt? ô si vel Ethnicus vel pessimus hæreticus qui piaculares hos ignes ridet, vel unam animam sic cruciari cerneret, & hanc filiam supremi judicis audiret, quàm immane illud malum diceret, ob quod in propria viscera parens tam horrendùm sæviret? Profectò qui hæc scimus & credimus, quid nos de gravitate rei sentiemus? Hactenus summam mali vim vel in uno veniali ostendimus; nunc quàm plura ejusmodi minuta simul vim habeant, & uti granum sinapis in arborem, ita & veniale in mortale (quod extremum malorum est) excrescere possit, videamus.

§. IV.

Probatur ex caussis naturalibus plura venialia, etsi minima, ad mortale disponere.

Tiberio Cæsari olim in deliciis Draco erat, quẽ de more manu sua ipse enutriebat; hunc cùm à formicis consumptum accepisset, ab oraculo monitus est vim multitudinis caveret. Nam *Suet. in Tiber. c. 72.*

Quæ non possunt singula, plura necant. *Ovid. de remed. l. 2.*

Idem Augustini pronuntiatum est de minutis peccatis: *Quotidiana sunt ista quæ dico, sed tamen peccata sunt, & non sunt levia, quia plura; quia verò quotidiana & plurima, timenda est ruina multitudinis, etsi non magnitudinis.* *Aug. de 10. chordis c. 11.* Hoc potissimùm videre fuit in plagis Ægyptiorum, quos *locustarum & muscarum occiderunt morsus.* *Sap. 16.*

De Philistinis ajunt sacræ paginæ: *Ebullierunt villæ & agri, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in civitate.* *1. Reg. 5.* Sic Ælianus refert agrestes mures, quosdam populos Italiâ expulisse, & ex Gyaro Cycladum insulâ, à muribus incolas fugatos.

Narrat ex Varrone Plinius l. 8 c. 19. à cuniculis suffossum in Hispaniâ oppidum, à Talpis in Thessaliâ, à ranis civitatem in Galliâ, & à locustis in Africâ:

Addit Zonaras ex Herodoto, Zenacherib, coactum fuisse solvere obsidionem Pelucij, quòd mures una nocte arcus ceteraque Assyriorum arma corrosissent.

Stupendum magis quod Chrysostomus ait: *Per culices, ac mures, integros barbarorum exercitus,* quin & à vespis, aut apibus, à tam exili milite, nõ portento divino, sed ut caussa naturali fugatos. Ubi non prætereundũ stratagema quod narrat Boterus: Dum jã Lusitani in Africam irruissent, & munitissimam urbem cinxissent, jamque expugnare decrevissent, incolæ copiam alvearium incenderunt, atque ita in hostes, qui sub mœnibus erant, dejecerunt: quibus apum turmis undique glomerantibus, ita divexati sunt, ut tamquam amentes furere, fugere, ac urbẽ deserere coacti sint. *Lib. 9. polit. c. 20.* De ejusmodi his minutis animalculis verè cum Propheta queri possum: *Circumdederunt me sicut apes.* *Psal. 17.* Et subtilis Doctor Augustinus naturam venialiũ in his perspiciens sic suos affatur: *Attendite fratres mei, minuta sunt, non sunt magna, non est bestia quasi Leo, ut uno morsu guttur frangat, sed bestiæ plerumque minutæ multæ necant; si projicitur quis in locũ pulicum plenũ, nũquid nõ moritur?* *Li. de decem Chordis c 12.* Antiochus, Herodes, Maximilianus, Hunnericus nónne vermibus ac pediculis consumpti sunt? singuli minutũ morsum auferunt, & mortẽ inferunt. Plures leves plagæ tandem mortalẽ inducunt. S. Cassianus Martyr puerorum, quos instituerat, stilis, ad mortem compunctus est.

Spondan. a. 1231. pag. 143. tom. 1. Jacobus de Vitriaco ſtatum Aſſaſinorum tractans, & ex eo Spondanus, tradit illos, ſelectos pueros locis ſecretis ac delitioſis enuttiiſſe, & diverſis idiomatum generibus diligenter imbuiſſe, quos poſtea provectos in varias provincias cum cultellis mitterēt, ad quoſcumque magnates occidendos (in inferioris enim conditionis homines machinari dedignabantur) tam Saracenos quàm Chriſtianos; tanto autem potentibus terrori exſtitiſſe, ut vel pretio ab eo ſe redimerent, vel catervâ ſatellitum, cum mortis nihilominus ſuſpicione munire ſe habuerint. Horum parvulorum ingens agmē contra magnates, ac in virtute pręcellentes, Cacodæmon inſtituit, & ex membris noſtris volſellos ac cultellos, ad interiorem hominem conficiendum, ſuppeditat.

Orig. hom 8 in numer. Origenem audite, *anima*, inquit, *quoties peccat toties vulneratur. O ſi poſſemus per unumquodque peccatum videre, quomodo homo noſter interior aſſiduè vulneretur! vulneratur per linguā anima, vulneratur & per cogitationes, & per concupiſcentias malas. Quæ ſi omnia videre poſſemus, & vulneratæ animæ cicatrices, certum eſt quod uſque ad mortem reſiſteremus adversū peccatum.* Sicut ergo multa minuta vulnera D.Tho. 1. 2. q. 88. a. 4. ad 1. diſponunt ad mortem corporis, *ita multa peccata venialia diſpoſitivè cauſant mortale*; Pſal. 63. ut Doctor Angelicus. *Sagittæ parvulorum*, inquit David, *factæ ſunt plagæ eorum*, ut in Aſſaſinorum parvulis patuit, multitudine terrori erant, & magnatibus mortem intentabant.

Bonfinius li. 4. dec. 2. Arena res parva eſt, ſed plures congeſtæ in molem, in montem conſurgunt. Ladiſlaus Hungariæ Rex, cùm Cracoviam Polonorum Regiam tertium jam menſem obſideret, magnaq; egeſtas utrimque ingrueret, intempeſta nocte Regis edicto, quiſque miles ocream galeamve, effoſſâ terrâ completam, ante urbis mænia conferre jubetur, ex quo cùm ingens mons aſſurrexiſſet, curavit totum montem farina adſpergi: Quē ut illuſcente die, ante muros arcis, oppidani conſpiciunt; rati ſolidum cumulum frumenti, hoſtiū cōmeatibus invidentes; ſe cū arce dediderunt. Hoc ad rem noſtrā facit, exiguum quid arenæ à pluribus aggeſtæ in talem molē aſſurrexiſſe: quis credat? plures arenæ, effreni mari pro muro ſunt, & ingētem navem arena obruit, idem de minutis noxis Auguſtinus ſenſit, *minuta videntur, ſed multa ſunt, præcaviſti magna, jā non facis adulterium, non fornicaris, non furaris, projeciſti molem, vide ne arenâ obruaris*; In Pſal. 39. Hæ diaboli technæ ſunt, quibus religioſos, ac integræ vitæ viros circumvenit, qui cùm ad graviora flagitia expalleſcant, per minuta ſenſim obruere tentat, & in infernum præcipitat. Sic Tereſa locū ſibi in inferno paratū cōſpexit, ad quē deveniſſet, niſi à ſagaciori cōfeſſario inſtituta, venialia declinare cœpiſſet. Regius vates minutas ſuas noxas capillis cōparat. Pſal. 39. *Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei. Quis*, inquit Auguſt. *numerat capillos capitis ſui? multò minus peccata quæ excedunt numerum capillorum: minuta videntur, ſed multa ſunt.* Aug in Pſal. 39. Et heu! quot illuc per minuta devoluti ſunt, & indies mortem animæ incurrunt? multi crines quaſi in funem torti, Abſaloni laqueo fuerūt; Romanæ & Carthaginenſes matronæ, quandoque cùm funes deficerēt, capillos raſerunt, qui valuerunt ad machinas bellicas permovendas, & tenuiſſima licia in rudentes nauticos excreſcunt, ita timendum eſt, ne plura venialia tandem in mortale deſinant: in aggere, dat rima ruinā. *Quàm minutæ ſunt guttæ pluviæ, nōnne flumina implent?* Aug l. uno de cant. novo c. 2. Quis credat mediocrem pluviam quæ quadrantis horæ ſpatio per Belgiū decidit, ſi collecta foret, implere poſſe alveum fluvij alicujus, qui latus ſit 100. pedes, profundus 30. longus verò 114. milliaria Belgica. Pluviam verò delapſam per Belgium horæ ſpatio, collectim excreſcere in fluviū ejuſdē latitudinis & profunditatis, ſed longum 456. milliaria Belgica, ut ex hoc facile colliges: tectum quodvis ponatur declive, cujus baſis horizontis ſit quadratū 30. pedum, implere pluviâ mediocri per canales derivatâ, unius quadrantis ſpatio, cubū unū pedalem, quod fieri quotidie nemo negabit, cùm imber mediocris decidit. Habet Belgium quà lōgiſſimum eſt, 88. leucas horæ itineris, quà mediam habet latitudinem 56. ergo Belgium cōplectitur 4928. id eſt, quater mille, nongentas, viginti octo leucas quadratas;

quadratas;ſed una leuca ſeu milliare horarium quadratum continet 156250000. id eſt,centum quinquaginta ſex milliones ducenta quinquaginta millia pedum quadratorum, ergo quater mille, nongentæ viginti octo leucæ quadratæ, continebunt 770000000000. id eſt,ſeptingenta ſeptuaginta millia millionum, pedum quadratorum. Cùm ergo nongenti pedes quadrati, qui continentur in baſi horizontali triginta pedum in quadro, unius quadrantis ſpatio dent unum cubum pedalem aquæ, dabunt ſeptingenta, & ſeptuaginta millia millionũ pedum quadratorum quos Belgium complectitur,unius quadrãtis ſpatio,ex mediocri pluvia, pedes aquæ cubicos: 855555555. id eſt, octingentos quinquaginta quinque milliones, quingenta quinquaginta quinq; millia,& quingentos quinquaginta quinque quæ aqua collecta repleret alveum 114. milliarium Belg.ut ſuprà dictum eſt. Jam

Ovid.l.1. de remed. *Flumina magna vides parvis de fontibus orta.*
Immo de guttis collectis, ubi naves hauriantur.

Ex quibus omnibus hæc cum Theologis deduco, quoties objecta peccatorũ venialium uniri poſſunt, & moraliter unum efficere; poterit per plura venialia ad mortale perveniri. Ut Vaſques, Bonacina, Sanches, Suares apud Caſtropalao de peccatis t. 2. d.2.punct.10.ſect.1.& 2. Qui ait exemplum clarum eſſe in ebrietate, quæ pluribus hauſtibus inducitur,& animã mergit; ſic comedentem ſæpius die jejunij, violare mortaliter præceptum, ubi ad notabilem quantitatem pervenerit?ſi intemperanter comedat,& ultimâ comeſtione agnoſcat ſibi notabile damnum inferri, peccat mortaliter. 3.eodem feſto ſæpius parum laborando 4. in officio divino partem in matutino, aliã in laudibus, alteram in parvis horis omittendo. Item minutis furtis,tãdem ad notabilem ſummam perveniendo;in quo rei cẽſentur, qui in officinis utuntur ulnâ pollice breviori,menſurâ minori,pondere aut librâ aliquot ſcrupis graviori, qui,ut paſſim fit,ſi intentionem habeant per partes quantitatẽ notabilem accipiendi, per ſingulos actus, etiam minutiſſimos;peccant mortaliter, ut cum communi doctorum, Leſſius de jure c.12.dub.7. Quod cavetur illo proverbio c.10.*Statera doloſa abominatio eſt apud Deum*, & Deut.25.plura qui volet Theologos cõſulat.Uno poſito, manum de tabula tollo, quod meritò omnibus iis terrorem incutiat,qui venialia nihil curant,ſed cum Deo agunt,quemadmodum filius, qui ſecũ ſtatuit, non ita irritabo patentem commovebóque ut me propterea domo exturbet,aut teſtamento expungat;minores tamen offenſas,ut animo meo obſequar, non evitabo. Hi cùm ſic conſtituti ſunt, ut quodvis veniale paſſim admittant, nullum declinare ſtudeant, tremendam ſed ſanam Theologorum doctrinam audiant, quam Sanchez in præcept.l.1.c.5. n.4. docet. Propoſitum committẽdi omnia venialia, etſi contẽptus formalis abſit,eſſe peccatum mortale,juxta illud Auguſtini:*Minuta plura ſi negligamus,occidunt*: quia continet apertiſſimum peccãdi mortaliter periculũ: in quo omnes ii verſantur qui nullũ veniale minimo incõmodo declinant, & quodvis data occaſione admittunt. Quod Dionyſ.Carth.ex Auguſtini mente confirmat. *Qui*, inquit, *ad vitandum peccata venialia non exſtat ſollicitus,nequaquam diu eſſe ſine peccatis mortalibus poteſt*, & ſubdit, quod meritò Religioſos viros,ad accuratã legum obſervantiam compellat: quamvis multa contineantur in regulis & ſtatutis religioſorum, ad quæ non tenentur de neceſſitate præcepti, ita ut ſtatim mortaliter peccẽt, ut eſt obſervatio ſilentij, nõ ſurgere alacriter ad matutinas, otioſitates non evitare,inutiliter hinc inde decurrere,atque ſimilia:*Verumtamen conſuetudo excedendi,ſeu aſſiduitas delinquendi in iſtis, & non curare, nec emendare,non poteſt à mortali excuſari peccato, imò tota vita eorum eſt quaſi quoddam peccare continuum*, hæc doctoris Chartuſiani ſevera ſed & vera cenſura eſt,quæ dum dixi omnia dixi.

Aug.Epiſt. 108.ad Seleuciam.

Dionyſ. Carth. de refor.clauſt. art.6.

EM-

EMBLEMA XIII.

Redde illis mercedem. Matth. 10.

PRETIUM NON VILE LABORUM.

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ.

Minima opera Iuſtorum, quàm ampliſsimâ mercede Deus compenſet, vel inde colligas: minori laboris impendio cæleſte regnum (quod aptè margaritis confertur) acquiri, quàm urinatores in mari ſibi uniones comparent.

§. I. *Quæ hic vili ſunt, apud Deum permagno æſtimari.*
§. II. *Maximum parvæ operæ pretium, ex illo Iobi probatur* : Tu quidem greſſus meos dinumeraſti. *Iob* 14.
§. III. *Quanti Deus filum, vel fuſum ducat.*
§. IV. Quod in præſenti momentaneum eſt, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum, in ſublimitate, æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. 2. *Cor.* 4.
§. V. *Qui oratione brevi, aut verſiculo levi, imò vel verbo ingens Minerval retulerunt.*
§. VI. *Regnum cælorum hauſtu frigidæ, venale eſt.*

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ.

Redde illis Mercedem. Matth. 10.

PLINIUS ubi gemmarum pretium appendit, hanc earum virtutem expendit: *Margaritis cæli societas major, quàm maris.* Quin & regnũ cælorum Margaritæ conferri compertum est; sed hoc complures quærunt, & queruntur, difficilius reperiri: *Homo urinator*, inquit Chrysostomus, *nullam aliam ob caussam seipsum in profundum maris dimittit, quàm propter margaritas.* Caput dimisisse, & vel unicum unionem reperisse, *pretium non vile laborum est.* Tam parvo ut stent margaritæ, minoris certè constat regnum cælorum, quod non oceano, sed haustu frigidæ, imò hilo ac pilo vænale est.

Cit Lobbet. Dom. 3. Adv. q. 1. p. 94.

§. I.

Quæ hîc pili sunt, apud Deum permagno æstimari.

Sales prax. spirit. part. 3. c. 35.
Cant. 4.

FRanciscus de Sales Episcopus Genevẽsis, ut alios mittam, in illa verba sponsi: *Vulnerasti cor meũ soror mea sponsa, in uno oculorũ tuorũ, in uno crine colli tui*, oculũ mentis intendẽs; miratur, ac rimatur, ut quid tã dissita, ac disparata aptentur, aut comparentur; ad usus quippe humanos, nullũ, inquit, membrum oculo aptius à naturâ concessum est nullum præstantius: Plinius oculũ corporis pretiosissimã partem pronuntiavit, qui ad stellas firmamenti, quod à superficie terræ distat milliaria Belgica seu horaria 17360986. id est, 17. milliones, triginta sexaginta millia, nongenta octoginta sex, momento si volet, e volet. Pythagoras li. 11. oculos, *solis januas* appellavit. Inter Christianos Doctores Chrysostomus, oculum, membrum quoddã, ait, *speciosissimum.* Huic aureo stylo æquãdus D. Chrysologus ser 129. *oculus est animæ fenestra, speculum mentis, lumẽ corporis, membrorum dux.* Philo verò libro de mundi opificio: *Quod mens in animo est, id oculus in corpore*, nec ullam cuipiam rem oculo cariorem esse, indubitatum est.

Econtra quid crine vilius, qui horrorem homini ac stomachum movet? quid pilo abjectius? cùm res pili, juxta ac nihili eodẽ recidant? utrumque tamen in rem nostram appositè Franciscus de Sales, magister asceticus exponit: in uno oculorum, & in uno crine, se saucium clamat, *ut ostenderet*, inquit, *non tantùm sibi grata esse opera magna justorum, sed etiam minima, ac infima.* Inauditum fortè illud, quàm Neroni chara audiit, Poppeia matrona Romana, quæ non solùm oculorum acie, ac formæ venustate, Imperatorem sauciavit; verùm flavis suis crinibus, animum Neronis, ceterà ferocem, adeò in amorẽ sui pellexit, ut singulos pilos numerarit, cuique pilo singulare nomen indiderit, ac de singulis eorum, versum unũ condiderit: insuper illi pectinem aureum donavit, si vel pilus capiti excideret, curabat auro inseri, & in Templo, ad caput Junonis imponi. Ad meliorem calculum capilli nostri revocantur, majori in pretio eos habet Imperator noster, apud quem, *vestri capilli capitis omnes numerati sunt.* Quid capilli & capitis pili, nisi ut ait Cyrillus, & Damascenus, minutissimas actiones, cogitationes justorum designant? quas Deus exactè observat, & præmiat. Crates quidẽ Laurentij, lapides Stephani, leones Ignatij, exquisita martyrum tormenta, Vigiliæ & chamauliæ anachoretarum commendantur; sed & exiguæ corporis afflictiones, odontalgia, aut digiti reduvia, leves injurię, quotidianæ molestiæ, apud cælestem sponsum in numero, ac pretio sunt. Virgo illa Senensis,

Guevarra horologium Principis in dedicat.

Mat. 10.

Sales cit.

Senensis, non minus Christum rapuit, dum coquinam exercuit, ollas extersit, atque alia abjectissima operis domestici officia, quæ homines pili aut mancipi faciunt, exercuit, quàm dum sublimi ecstasi in cælum rapta, intento cōtemplationis oculo defixa hæreret. Sic Pellegrinus noster advertit, ut Christus Pharisæi audaciam retunderet, eundem arguit, quòd pedibus aquam non dederit, neque terserit capillis, quod à Magdalena præstitum, extollit: ubi hoc dubij movet, cur aquæ solùm, & capillorum fecerit mentionem Christus, non verò alabastrum unguenti pretiosi attulerit? quia aquâ & capillis, hoc est, rebus vilissimis repręsentantur ea, quibus Dei gratiam possimus emereri; qui in pœnitente calidissimos oculorum fontes, pretiosum unguentū 300. denariorum deprædicat, is capillos non vili pendit, quibus pedes tersit. Et hoc tantillū obsequium præbuisse tanti est, ut Hieronymus Lanuza unum pilum Magdalenæ, quem asservat, præ omnibus regnis mundi, se æstimare liberè pronuntiet; nec eo loco aut pretio habet, quo apud Deum est: etenim ut cum Theologorum scholâ, subtilis Vasques 1.2.q.76.c.4.n.18. definit: *In homine justo omnia etiam minima opera esse meritoria vitæ æternæ.* Hinc nemini mirum videbitur, si crines stellis conferri, in stellas converti inaudierit, aut apud Veronensem Poëtam legerit, comam Berenicis, inter astra relatam, in cælum laudibus extolli. Quo, & inter viros alas barbæ suæ, quas Christi causâ in sæculo sibi ipse præscidit Franciscus Godojus referendas confidit.

Pelleg. c. 5. in Matt. par. 12

Catull. eleg. 67.

Vita P. Alvarez, c. 20. §. 1.

Nemo flocci pendet floccos crinium, quibus Æsther loca omnia, in quibus antea lætari consueverat, complevit, *quia capillus de capite vestro non peribit*, ô Æsther! sed verticem vestrum tot stellis gloriæ cingent, quot corde contrito, amore populi tui, crines capiti evulseris. Adeò apud Deum nihil pili est; minima maximâ mercede compensat; id suos docet cælitus edoctus Franciscus, minimum gradū gratiæ, gloriæ, qui operi quantumvis exili respondet, pluris esse, toto universo, etsi omnis terra in aurum, omnes lapides in gemmas, oceanus totus in Balsamum converteretur. Quod vobis paucis comprobare aggredior.

Ester. c. 14.

Luc. 21.

§. II.

Maximum parvæ operæ pretium, ex illo Iobi probatur: Tu quidem gressus meos dinumerasti. *Iob c. 14.*

Egregium, imo regium est, non modò munificentiâ, non vinci, sed modicum quid opis, aut operæ sibi, suisque præstitū, largè remunerari: hac munificâ juxta ac mirificâ indole Carolus V. cudi jussit prægrandes nummos aureos, unâ quidem facie suam, suæque sponsæ Isabellæ effigiem exprimentes; alterâ autem cæsarea insignia, pretio quadraginta millium ducatorum. Illud munus universum, Cęsar Marchioni de Villareal, benevolus obtulit, propter ea quòd Regis præfatam conjugem, honoris caussâ, Hispalim usq; comitatus: ita numeratæ sunt illi bis mille ingentes partes aureæ, quarum singulæ 20. ducatis æstimatæ, atque adeò ad summa quadraginta millia ducatos reportavit. *Pretium non vile laborum.* Tanti fuit vel tantillo labore Regiam spōsam comitatu suo cohonestare.

Sed quantula est isthæc Caroli munificentia, si cum divinâ numinis conferatur? nam ut Less. ait, *absolutè dicendum est in Deo propriè esse liberalitatem, & quidem maximam; cùm propensissimus sit ad erogandum & quidem copiosè, & merè gratis*, infinito homines intervallo superans. Non terrę reginā sed cęli Regem exiguo viarū tractu, comitatus Rudolphus Haspurgi comes: dum cælestis medicus, ad ægrum ferebatur mox efferendū; sub nube latere solem non latebat Rudolphum, adoraturus solem orientem toti Austriadum genti, descendit ex equo, & jā inde velut ex æquo certavit, hinc divina benignitas, hinc Austriaca pietas: & cæli secutus Dominum, assequitur terræ Dominium. Quô levi religionis officio, ut rectè Spondanus, non aliquot aureos Imperiales, sed *totum Imperium sibi, posterisque ad hunc usque diem acquisivit.* Hæc nemo quisquam mirabitur,

Less. de jure l. 2. c. 47. dub. 8.

bitur, qui attenderit, non modò itinera, ſed ſingulos itinerantis greſſus, à Deo ſupputari, teſtante Propheta: *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti.* Veſtigium quoque inveſtigat, obſervat, & mercedi reſervat. Hoc cælitus edoctus decrepitus eremi incola, quo ſitim faciliùs levaret, ſedem migrare, & propter fontem cellam conſtruere cogitarat: dũ ſe pone ſequentem, & paſſus omnes in digitos mittentẽ, advertit, & cælo hunc miſſũ audit, ut paſſus omnes & ſingulos ad calculum revocet, quo ampliſſima præmia pro ſingulis decernãtur. Ad hęc, ô mi Deus! exclamat Eremicola, quæ tua hæc bonitas, in me ſervulum viliſſimum? egóne impatiens, ego deſes ille, tanto tibi vendam pretio veſtigia vel ſingula? ignoſce ô mi conditor, tuguriolum meum magis in poſterũ à fõte diſtabit: atque ut verbis manum adderet, dimidio inſuper milliari, à fonte remotum, denuo excitavit, ut ita plus paſſuum numeraret Angelus, plus præmiorum redderet Deus. Indignabundus hîc pius doctor exclamat: *Pro modicâ præbendâ lõgâ viâ curritur, pro cæleſti gloriâ vix pes à terra levatur.* Quiſquis es, ô homo, munificum beneficiorum largitorem, fidum amanuenſem habes, qui greſſus dinumerat, geſtus obſervat, cogitationes ſingulas, actiones minutiſſimas in numerato habet. Precaris? voces ſupputat; ſtipem erogas? Teruncios ad rationem revocat; bolos quibus genium fraudas, cõgerit; legis, ſcribis? apices denotat: momenta vitæ quæ Deo vivis, ponderat; quorsũ hęc? niſi ut nihilum boni operis prætereat, cui non mercede *magna nimis reſpondeat.*

Iob 14.

Thomas à Kempis.

Etenim ſi ut Doctor Angelicus 2. 2. q. 117. a. 6. ex mente Philoſophi: *Hominis liberalis eſt ſuperabundare in datione*, quãtò magis id erit Dei? quod ipſe D. Thomas comprobavit, dum ſummum operæ pretiũ, omnium bonorũ auctorem, in mercedem reportavit.

Dederit Auguſtus Imperator, teſte Macrobio, ob pilã, ſuper captum omnium ſtrenuè percuſſam, centum H.S. id eſt, bis mille quingentis ducatis, percuſſorem mactarit. Ventiletur Henrici IV. haud fortè inferior, in alterum benevolentia, quem dum Rex pilâ ludentem à valido ictu cõmendaſſet: altero, cui regia comitas perſpecta erat, reponente. *Si vous plait, c'eſt coup ſera d'un Abbé*, hominem extemplo abbatem creavit. Stupet Ambroſius Regem Herodem olim ob levem ſaltum petulantis puellæ dimidium regni ſui obtuliſſe *Vide, quemadmodum ſæculares ipſi de ſæcularibus ſuis judicent poteſtatibus, ut pro ſaltatione etiam regna donentur.* Tanti Herodem ſaltum, tanti Henricus Rex & Auguſtus Imperator pilã; ſed pluris Deus, vel pilum facit, ut audiſtis; & majori pretio opus momentaneum, ac levius jactu pilę, qui in momento exerceri nequit, compenſat: nunc, ne contextum reſcindamus, aut longiùs recedamus, quanti filum faciat videamus.

L. 3. de virg.

§. III.

Quanti Deus filum, vel fuſum ducat.

PRoverb. 31. quærit Salomon mulierem fortem, non Penteſileam, aut aliam quãpiam Amazonum, quæ *manum ſuam miſit ad fortia*; ſed & *cujus digiti apprehenderunt fuſum.* At quid fortitudini cum fuſo? quid capulo cum colo? quid telæ cum telis cõmune eſt? & tamen in his armis mulier fortis dignoſcenda eſt; quis inveniet? inter fortiſſimos Chriſti Athletas palmã ac primipilum Stephanus reportavit: eſt qui mulierem fortem adinvenit, quæ palmam haud diſparem meruit: fertur enim Elizabetha Andreæ Hungari Regis filia, cùm per ſummam injuriam regno ac ditione pulſa, lanam & linum operando, ſibi aliiſque pauperculis victum & amictum, ingenti animi fortitudine quæreret, vidiſſe cælos apertos, ac Jeſum ſtantem, inſuper & loquentem audivit: *Si tu vis eſſe mecum, ego ero tecum, & à te nullatenus ſeparabor.* Doctor mellifluus viraginem invenit, viris cataphractis, in lino ac lanâ multò fortiorem. ſerm. 2. ſuper miſſus: *Quam verò aliam requirebat mulierem Salomon, cùm dicebat, mulierem fortem quis inveniet?* quàm Virginem Mariam? hæc ut diſertè Suarez, aliique, non modò per ardentiſſimos Charitatis actus, aliarumque heroicarum virtutum exercitium, ſed & filum ac fuſum ducendo, inviđiſſimos Chriſti pugiles

V. Cornel. c. 31. prov.

les merito superavit. O mulierem fortem! lubet cum Bernardo exclamare, *procul & de ultimis finibus pretium ejus; hoc est,* inquit *non vile, non parvum, non mediocre, non denique de terrâ, sed de cælo.* Nullum enim in universo terrarum orbe pretium est, quod unicum leve filum, Virginis manu ductum, valeat cõpensare; mitto apud mortales hujus Virginis fusum, tanto in pretio esse, ut Pulcheria Imperatrix *Virgini deductrici* inclytum Templum à fundamentis eduxerit, in eoq; fusum Dei parentis supplex reposuerit; ut tradit *lib.*15.*c* 14. Nicephorus. Sic & in oppido Huensi Glomus fili, quem textrix Maria, inter alios sanctarum manuum labores diduxerit; & alter apud Herpipolenses in veneratione est; sed apud Virginis filium, hæc longè majori in veneratione, & pretio sunt. Rustica ex vico Montagnano, filum tenuissimum, quod rudi pollice subtiliter duxerat, in glomum convolutũ, Bertæ Henrici IV. Imperatoris cõjugi, in munus obtulit; Imperatrix in mercedem tantũ terræ Rusticæ elargita est, quantũ filo protenso metiri posset: atque ita paupercula, inopinatò ex inopi opulentissima evasit, ita ut ab eâ patriciorum Patavinorum familia, (qui de Montagno dicti sunt) clarissima, ex hoc fuso profluxerit. Aliter Deus etiam in fusum profusus, si in ejus gratiam ducatur, ipsiq; dicetur; norat id probè Ioanna princeps Portugalliæ, cujus ut præclarissimas virtutes prætercam, ubi formæ ac virginitatis florem intra Religionis septa tutò collocasset; inter alia religiosæ demissionis obsequia, cilicia & flagella diræ severitatis attexere, mirâ arte sibi aliisque elaborabat, ad eam normã quæ in se sæpe sæpius ferociùs sævire experta fuerat: quin & per intervalla ad colum sedere, & filum ducere studebat, atque ut scires, cui pensum persolueret, in eo corio, quo colus obligatur, sponsi sui aureum monitum, cui assiduò intendebat, inscribi fecit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* At quo pretio hoc pensum dignè compensetur, disces ex Hugone, qui expendens illud: *Digiti ejus apprehenderunt fusum: hoc est,* inquit, *rectitudinẽ intentionis, per quam electi omnia opera, quasi fila in orbem æternitatis*

Sandei artifex, tit. textor.

Bern. Scard. l.3. hist. pat. Beyerlinck theatrũ tit. gratitudo, ob filum.

Vasconcel lus pag. 247

Cornel. hîc.

retorquent. Orbem hunc inferiorem esse ducens, qui merito respondeat; quid quòd quandoque, ut ostenderet Deus quantum menti sibi nenti, præmium in cælis maneat, grato prodigio in terris declaravit, dum S. Libariæ Virginis colus subitò frondere, ac florere, stamina flores amœnissimos germinare cœperunt, testes florum, quos in cœlis immarcessibiles sibi meritò compararet. Si tanti apud Deum est fila ducere, non puellares ac muliebres manus, sed & viriles lanam ac linum ducere non erubescent. Hanc artem D. Damianus non erubuit in purpura, qui opuscul. 15. c. 1. in illud Proverb. 31. *Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehẽderunt fusum,* verbo & exẽplo fratrem hortatur: *quia videlicet hujus vitæ idoneus executor sic se per majora opera ex desiderij fervore dilatat, ut etiam causas, quæ sunt minimæ, non relinquat.* Accedit Cardinali fervens sacri Antistitis Francisci de Sales adhortatio: *Applica tu,* inquit, *manum ad fortia.* Proximo pro necessitudine Christiana etiam cũ vitæ periculo succurrendo, pro injuriis hostimenti loco, gratias hosti referendo. Frequenti sacramentorum usu animas è piacularibus flammis vindicando, &c. Tum subdit: *sed & digiti etiam teneant fusum.* Leves corporis afflictiones, parvas sui abnegationes, ac dimissiones, per diem sæpius sectando. Quod, ne fusior sim, est vitæ fila aurea ducere, tota æternitate, ut evincitur ex illo Pauli, immenso gloriæ pondere compensanda.

Rossvey. 8. Oct. vita virg.

Cit. Sales.

§. IV.

Quod in præsenti momentaneum est, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Cor. 4.

HOc disertè more suo PP. Prædicatorum celeberrimus prædicator Hieronymus Baptista de Lanuza, Theologiæ doctor eximius & sacris infulis meritò insignitus, pro cõcione universo Regno Hispaniæ proposuit, eum esse valorem boni operis etiam minimi, ut totius universi, om-

Lanuza t. 2. p. 2 §. 12. n. 164.

nium que

niumque creaturarum, etiam producibilium, longo intervallo pretium excedat; ad quod comprobandum inducit doctorem Angelicum in illud Apostoli 2. Cor. 4. singulos apices expendentem: non enim potuit Apostolus, quantum existimo, inquit, elegantiùs explicare parvitatem operis, & magnitudinem valoris. Poteſtne eſſe opus magis parvum, quàm quod fuerit momentaneũ, illudque leve, quod nec in ſe grave, nec niſi per momentum durat? poteſtne autem major eſſe valor, quàm qui operatur in nobis, quod eſt ſupra modum, id eſt, ut divus Thomas exponit, *ſupra omnem menſuram*, aut ut Anſelmus, *ſupra omnem comprehenſionem* humanæ mentis? deinde quid majus eſſe poteſt, quàm æternum gloriæ pondus, id eſt, immenſum & infinitum gloriæ pretium? Pondus, inquit, D. Thomas pro re pretioſa ponitur, *nam pretioſa ſolùm ponderari conſueverunt*. Et id totum pro momentaneâ, ac levi tribulatione, quàm tanti valoris eſſe concludit, ut ſi pro ea rependerentur univerſa orbis regna, & quidquid in eis eſt gloriç, honoris, ſplendoris, valoris, ac divitiarum, non ſufficienter valor iſtius operis perſolveretur; omnia enim creata finita ſunt, illud autem quod opus tale meretur, eſt ſupra modum, & æternum gloriæ pondus ac præmium. Ex quo, ut ille docet, rectè ſequitur, Deum per ſuam infinitam potentiam, & infinitas divitias, ſolum poſſe hujuſmodi minimi boni operis valorem compenſare. Ecce verò quanti momenti, momentaneum tribulationis operetur. Audiendus in hac claſſe, magiſter virtutũ Ludovicus Bloſius qui arbitratur eũ, qui propter *Deũ ſenſualitati, voluptatique propriæ etiam in rebus minimis reluctatur, ac ſe mortificat, rem ipſi Deo magis gratam facere, quàm ſi multos mortuos ad vitam revocaret.*

Anſel. in c. 4. 2. ad Cor.

Vid. Nigro. de cura minim. part. 6.

Sed parum hoc, vel leviſſimæ ſenſualitati repreſſæ, poteſtatem ſanctos ad vivos revocandi, gratiam patrandi miracula conferri, aliam mercedem adnectit: duo unà idem pratum aut viridarium ingrediuntur, hic florem carpit, alter amore Dei manum continet. *Hic*, inquit Bloſius, *propter Deum dimittendo florem, tantum præ decerpente obtineret meritum, quanta eſt diſtantia cæli à terrâ.* Collaudata fuit abhinc paucis annis ut ab oculato teſte accepi, Gubernatoris noſtri, Caſtello Rodriguez, mirifica in ruſticum puerum indulgentia: fortè à Virgine Lakenſi reduci, innocuus opilio lacera lacernula, encarpium fragorum quç ad prærupta viarum legerat, ingenuo candore obtulit; quo levi munuſculo, tantam gratiam apud Gubernatorẽ inivit, ut à vertice, talos ad imos, puerum honeſtè conveſtiri curarit. *Nunc*, ut Auguſtinus ait, *videndum ac differendum eſt, quantum Deus donat*, ſi florem, fragum, ſi pomum, ſi morſum vel minimũ nobis ſubtractum, illi conſecremus, veſtitu deaurato circumdata varietate, nos ſupremus rerum omnium gubernator ſuperinduet ex alto. Norat hoc celeberrimus Theologus, Thomas Sanchez, qui in libello rationum ſuarum ſpiritualium, hoc ſibi ſtatuit ac nobis: *Foliũ arboris in horto non contingã, non decutiã vel unum perſicum. Filum unum abſque facultate aut tribuã, aut accipiam numquã.* Ejuſmodi levium mortificationũ faſciculum dilecto ſuo porrigebat Bernardus, qui idem ſtudiũ ſuis inculcabat, dicens: *Diabolus porrigit pomum & ſurripit paradiſum.* Et Chriſtus contra petit pomum, & porrigit paradiſum. Carolus Rex Galliarum ſuper cœnã fruſtũ pomi in acie cultri ori filij ſui natu maximi admovit, dicens: hunc bolum fili, manu parentis accipe; quo officioſè renitente, & accipere recuſante, Carolus eundem bolum filio ſecundùm genito porrexit, qui mali partem avidè ſurripuit; & eccum hac levi de cauſſa parens eum Regem Galliarum declaravit. Ultimò genitus hoc edoctus, non ſegnius, alteram partem pomi à parente oblatam accepit, quem Regem Lotharingiæ fecit; hinc Francis pervulgata parœmia: *Serò os aperuiſti.* Deus porrigit pomũ & fructus decuſſos ad pedes projicit, & recuſanti porrigit, avidè inhianti eripit Paradiſum. Pretioſus fuerit bolus, quo hîc fratri regnum præripuit. Sed aliud pretiũ manet, qui vel unũ bolũ Dei cauſſâ ſibi præripiũt: hic os aperiendo, nos quòd facilius clauſũ tenẽdo, regnũ lucramur çternũ; hæc ut reipſa ſectemur, documẽto eſt, Beatus.

Anno 1646.

Aug. l. 10. de civit. c. 2.

Nigron. de cura Min. part. 2. arg. 7

Bern. de 1. gradu ſuperbiæ.

Ioa. Paulus in ſpudopediâ. Beyerlinck theat. tit. præmium. pag. 596.

Tract. de vita spirit. c. 8. tus Vincētius, qui sic ait: *Nota quòd mos Deo gratus est, aliquid de Potagio suo pauperi semper in scutella dimittere.* Et post pauca. *Si est tibi cibus insipidus ex defectu salis, vel aliâ quacumque causâ, noli apponere sal, nec aliud condimētum, propter Christum felle & aceto potatum, & sensualitati resiste. Similiter quacumque salsamenta, quæ ad nihilum valent, nisi ad gulæ excitamentum, dimittere occultè potes; quandocunque aliquem bolum gratum tibi circa finem apponi contigerit, illum dimitte propter Deum.* Hoc qui fecerit, *obtineret meritum, quanta est distantia cæli à terra.* Quin & impræsentiarum ut idem Vincentius asseruit, *parabit illi in dulcedine Deus cibum consolationis:* Uti accidit, referente Paladio, dum Abbas Hellen *Hist. lau. l. 59.* mellis desiderio captus, favos de rupe pendere conspexisset, continuit se dicens, *recede à me intēperans cupiditas:* Post inediam trium hebdomadarum incidens in *fructus dejectos*, seipsum vincens, non attigit; his partis victoriis excitatus à somno per Angelum, reperit sese prope fontem, quem tenerrimæ ac sapidissimę herbę cingebant, unde potus pastusque, affirmavit: *Nihil umquam sibi fuisse jucundius.* Adeò pro mellis aliquot guttis, fontem lacte & melle manantem repperit, & victori Deus herbam porrexit. Alium si lubet, consimilem florem è prato spirituali legamus; ubi discipulus magistrum grandævum, noctu ad se pluribus exhortari solitum, somno pressum, excitare detrectat, senex per somnium, regale solium conspexit, ex cujus tholo septem pretiosissimæ coronæ, quas dein intellexit septem victoriis designatas, quas juvenis ea nocte reportarat, septies sibi obnitendo, ne senem excitaret. Nónne ex his omnibus liquidò ac manifestè comprobatur illud Pauli? *Momentaneum ac leve tribulationis, supra modum, &c.*

Hinc quidam è priscis ascetis amicè cōmonitus, ne se continenter affligeret, sensum animi sui exposuit: si sancti in cælo dolore quopiam confici possent, ex eo fore, quòd jacturam tanti præmij ac mercedis, quam levi opere consequi poterant, neglexissent. Cui non absimile quod refert Blosius de Virgine Mechtilde: quæ identidem à Christo sponso, cui se totam dicarat, unà cum cœtu cælitum ad se visenti, audivit: Divos piè queri, ac sancta æmulatione incēdi, felices ac ter beatos mortales esse, qui hîc levi opere, brevis morbi ac aliâ corporis afflictatione, ad immensum gloriæ pondus, ingentem cumulum addere possunt; ut si quis nostrûm id attentè expenderet, quantū vel uno die meritorum cumulum acquirere posset, quàm mox experrectus, gestiret aurora illuxisse, quâ numquam perituras divitias comparare posset. Talis exstitit Thomas ille Sanchez, qui hæc sibi præscripsit: *Vita mea quotidiana atque universa similis esse debet negotiationi spirituali, nec non mercatori ad omne lucrum intento.* *Barry soli. pag. 475.* Producit Lessius in theatrum mimum, qui promiserat se proximis ludis dicturum, quid quisque vellet: cumque ad condictam diem ingens hominum copia confluxisset, omniumque mira esset exspectatio, edixit: *Omnès vultis vili emere; & carò vēdere.* *Less. de sum. bono l. 1. c. 2. Vid. Aug. l. 13. de Trinit. c. 3 & 4.* Hoc ut plures pervelint, perpaucis cōtingit; nisi merces in eas terras conferant: ubi raritas pretium facit.

Quisquilias quispiā, testea & vitrea crepundia apud Indos auro ac gemmis nō semel permutavit; ita minimæ afflictiones, ac molestię, punctura acus, evulsus pilus, gutta sanguinis, imò vel sudoris, apud cælicolas immenso pretio sunt. Ejusmodi cōmercium primo Deus cum homine inivit, ut S. Leo testatur: *Venit in hunc mundū dives & misericors negotiator cæli, & cōmutatione mirabili inivit cōmercium salutare, nostra accipiens, sua tribuens.* *Serm. 3. de passione.* Hoc salutari commercio merces suas distraxit, Seraphicus Franciscus, quem cùm asperrimâ hyeme Germanus frater offendisset, & hominē sub Jove frigido, seminudū & frigore prope enectū cōspicatus, deridiculo ab eo quæri jussit, sudoris guttā sibi venderet. Franciscus qui pretium ejus probè norat, dic, inquit, fratri, omnes sudoris mei guttas liberaliori Domino, & quidem carò me vendidisse.

Nunc & parvi ducas cum Borgia lapillos calceis, qui in altero orbe in adamantes permutandi sunt, imponere, oculum cū eodem claudere, ne falconem prædæ inhiantē videas. Nunc & rideas doctissimū ac integerrimū virū Thomā Sanchez altero sem- *Alargambe in bibl.*

per

Rodriq. de mortifica. tract.1.l.13

per pede suspenso accubuisse. Micas quis abjiciat, quas in S. Odonis manu, abbas in margaritas conversas vidit, cùm istiusmodi omnes magnus ille pater-familias extollat dicens: *Qui supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Et ut Aug l.4. de doctrina Christi ca.18. *In minimo fidelẽ esse, maximũ est.* Si quis hîc plura desideret, consulat solitudinis Barry dissertationem matutinã de cura minimorum p.387. & Nigronium nostrum de cura minimorum. Hactenus illud Apostoli prosecuti sumus, momentaneũ ac leve tribulationis, & mortificationis, immensum gloriæ pondus operari; sed hoc momentaneum fortasse alicui diuturnum, ac illud leve, sibi grave quisquã ducet, ut simus *semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes.* His adhuc meliori pretio, regnum cælorum vænale propono.

Matth.25.

2.Cor.4.

§. V.

Qui oratione brevi, aut versiculo levi, imò vel verbo, ingens minerval retulerunt.

NEmo quisquam inficiabitur auream fuisse Isocratis orationem, pro qua viginti talentis, seu mille ducentis Philippeis, profusâ manu donatus est.

Domitianus Cæsar, consueto teste Suetonio, oratori centum H.S. id est, duo millia quingentos Philippeos in minerval appendit: desierit Midas inaurare, quæ hic dare; at ne nostra trãseamus, fuit non ita pridem Parisiis assentator, qui (alludens ad insignia urbis Parisiensis, quæ navim referunt, & ad marchionem d'Ancre) cùm hanc brevem encomiasticam ad Richelium habuisset:

Navire ne crains pas: ton pilot est un Dieu;
Iamais ton ancre fut en un si Riche-lieu.

Ducentos aureos retulit. Brevis sermo sed pretiosus, & hæc in vanos & profanos oratores, in sacros Deus in immẽsum profusior. Curtium certè brevitate styli superarat, qui hanc succinctam ad magistrum encomiasticã habuit: *Tu es filius Dei vivi.* Hujus levis operæ pretium quæris? eò evectus est dignitatis ac potestatis, ut in terris non haberet superiorem. Paucis ille, è funestis rostris latro perorat: *Domine memento mei, cũ veneris in regnum tuum.* Dixit & è patibulo in solium effertur, regnum cujus non erit finis adeptus. Ecquis legatus magis Laconicè dixit, quàm cælestis ad cælorum reginã? hanc tamen si quis oratiunculam vel semel, etiã vagus legat, *in pretium mundus, non satis unus erit.* Velim alta mente repostum, quod in hanc rem adfert Paulus Barry: monialem fuisse, ait, læthali morbo correptã, quæ per septẽ supremos vitæ dies variis doloribus, cõvulsionibus, & angustiis adeò conflictata est, ut vel spectantibus commiserationis lacrymas exciret; ubi è vivis excessit, præsentiã suã declaravit superiori, & de salute suã nõ modò certiorem fecit, sed & edocuit tantã Deum operibus justorũ, etiã minutissimis mercedem conferre, ut si copia fieret, ad vivos redeundi, id unicum in votis esset; atque hoc indubitatũ habeas, quòd libens omnes dolores, ac corporis animique cruciatus, quos extremis vitæ diebus acerbissimos perpessa sũ, denuo subirem, hac solũ spe, ut vel tantillũ ex iis omnibus gratiæ ac gloriæ reciperem, quantum quis consequitur vel unicã dumtaxat salutationem Angelicã, etiã cum mentis evagatione recitando. Quis nunc pretium & præmium æstimare valeat eorum, qui indies integrã cæli Reginæ, & animo attento corollam pertexunt? in quo studio mariano idem auctor, hominem Societatis prorsus eximiũ se novisse cõmemorat, qui tribus supremis vitæ suæ annis cęcitate percussus, recitavit supra triginta duo millia rosariorũ: solemne illi erat indies trigesies pensũ illud marianũ persolvere. Mortuus Avignione anno 1628. qualem verò hic thesaurum in alio orbe repererit, scrutetur ille, qui tribus annis ad quindecies centena millia salutationum Deiparæ censuerit.

Mat.h.16.

Luc.23.

Barr. l'année Saincte part. 4. §.4. 1. die Nov. festo omnium SS.

Ibid. Barry part. 4. l.2. devot. 3. pag. 72.

Mitto nunc Męcenatis in Poëtas, & potissimùm in Maronem liberalitatem, in quem ob paucos versiculos ad sex millia sestertia effudit.

Pierre Messie part. 3. c. 9.

Fuit cũ corã Livia, librũ suũ sextũ recitaret, in quo, ubi sub finẽ Marcellos induxit.

Aspice ut insignis spoliis Marcellis opimis
Ingreditur. Et juniorem compellans.
Heu miserande puer, si qua fata aspera rũpas,
Tu Marcellus eris.

Livia

Livia exanimis corruit; vixdum sibi reddita adnumeravit Virgilio in singulos versus, quos alienata non audierat, ut eosdem repeteret, decies sestertia: cumque versus 21. superessent, retulit pro iis, quinque millia ducatorum. Nolim hîc extollere Lysandri Regis liberalitatem, qui Antiochi Poëtę sibi paucis versibus gratulantis, galerum, auro opplevit.

Bessarion Cardinalis cùm in Bacchanalibus à Ioanne Antonio Cāpano, (qui postea Aretinus Episcopus) sub persona larvati ephebi latinis versibus ad lyram decantatis laudatus esset, lyristæ tot aureos, quot versus donavit.

Volaterr. l. 17. antroph. Prætereo Oppianum, qui cùm M. Antonio Imperatori poëma de piscibus dedicasset, in quemlibet versum aureum accepit, unde carmina aurea dicta sunt.

Beyerlinck theat. lut. P. pa. 96. Recentiora non attingo, Theodulphum Aurelianensem Episcopum, captivum hoc unico versu:

Gloria, laus, & honor, tibi sit Rex Christe, redemptor.

Libertate & vitâ donatum esse.

Scio plus pretij ac mercedis, complures vel uno versiculo Regij vatis consecutos, & ipsum cacodæmonem cęlū emere potuisse, hoc uno hemistichio: *Miserere mei Deus.* Sed hæc omnia libens prætereo, & verbo absolvo: mirum in modum lusio in verbo quandoque placuit, & nominis omen fortunas amplissimas sæpe donavit. Ita memini me audisse nomen generosissimi illius ducis *Laberlot* unū aliquem felici anagrāmatismo sic vertisse. *Laberlot* anagrāma *Bellator.* Atq; hoc solo verbo reperto, decem aureos retulisse.

Sparserat fama Mauritium ad Neoportū occubuisse, ubi Hagā comitis reversus, fuit qui sic illum compellavit: *Mauritius* Anag. *Mars vivit,* & cōfestim invētorē aureo torque sibi devinxit. Hæc omnia ut maxima sint munificentiæ testimonia, minuta videbūtur, si cū iis quę dicturus sum cōferantur.

David summi Regis hostis capitalissimus, turpi adulterio ac infando homicidio ad æternos rogos damnandus, verbo unico delictorum veniam, numinis gratiam, opes verò hîc amplissimas, insuper & ipsum Regnum cælorum adeptus est. *En,* inquit Amb. *quantum tres syllabæ valeant Pec-ca-vi.* An aliquid levius reperiri potest, quo regnum cælorum comparetur? S. Gregorio supremam Deus contulit dignitatem, eumdemque multis spiritualibus gratiis ob unicam eleëmosynam locupletavit. Ita Deus Telonarium, quòd unicum panem, quamvis indignabundus & invitus, in pauperē projecisset, tanto favore dignatus est, tantamq; gratiā ei impertivit, ut homo scelestus cælestis evaserit. Deprędicetur nunc Ludovici XI. liberalitas, qui ingentem rapam sibi oblatam ubi hominem lautè curasset, mille florenis donatum dimisit, ast ut tu noveris, quia Regi nostro teste Ecclesiaste, *minimum pro magno placeat:*

Amb. lib. 2. de pœnit.

Nierenb. vita divi. C. XI.

Eccli. ca. 29

§. VI.

Regnum cælorum haustu frigidæ venale est.

MAtth. 10. *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tātum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suā.* Expendunt Patres exiguitatem ac vilitatem rei, cui mercedem promittit: Chrysostomus, vel ut alij, auctor operis imperf. Hom. 26. in Matth. *Frigidam aquam dicit, ut ne calefaciendo, laborem impendat;* imò nec sumptus. Hieron. *Ne in calidâ, paupertatis, ex penuriâ lignorum* (aut lebetis) *occasio quæreretur.* Qui frigidam dederit etiam uni ex minimis, & nomine discipuli, non perdet mercedem; sed qualem, quantā? totum Regnum cælorum, in sacoma appenditur. Aug. hom. 13. *Regnum cælorum venale est, pretiū ejus calicem aquæ frigidæ esse voluit.* Nónne scitè ut Festus, ait, *aqua* dicitur *à qua* omne bonum profluit. Quis nunc miretur si Artaxerxes Sinetā hominem agrestem pro fontanâ, cavâ manu oblatâ, mille daricis cum aureâ phialâ locupletarit.

Ælianus.

Exsuperat illud fortè quod refert Iosephus (quem Hieronymus Livium Græcum appellat) Cajum Imperatorē jussisse Agrippam purpuratum palam cōprehendi, & in vincula conjici: cumq; æstus esset vehementior & siti arderet incredibili, è carcere conspi-

Ioseph. lib. 18 antiq. c. 8. Hier. Epist. 22.

conſpicatur quendam è Caii ſervis, nomine Thaumaſtum, qui fontanam Domino ferebat, hominē amicè compellat, ut hauſtum frigidę ſibi porrigat, quem ut alter præſtitit, addidit: ubi fortuna ſe vinculis exemiſſet, ſe gratiam relaturum. Reſpondit eventus, mortuo Caio hic è carcere in ſolium aſcendit. Atque ut comprobaret

Virg. 4. Æneid. *Quàm benè apud meritos veteris ſtat gratia facti:*

Thaumaſtū acciri jubet, & primatē regni ſui conſtituit. Ita in ſupremo illo die, ubi Imp noſter ſederit in ſede Majeſtatis ſuæ, in regnum, benedicti illi aſcribentur, qui ſitienti hîc Imperatori noſtro, in perſonâ captivi & egeni, hauſtum frigidæ non denegarint. Minima ergò dare ne moremur monet Chryſoſt. *Deus non poſtulat à nobis quod pretioſum ſit aut ſumptuoſum, ſed panem, ſed tectum*, ſed micam, ſed hauſtum frigidæ, & hæc minima, mercede magnâ nimis compenſat, pro hauſtu aquæ opulentiſſimum regnum rependit. Fidem vobis adſtruam ex Nicephoro & Baronio: cùm Leo nondum divino nutu imperiali dignitate exornatus, privatus degeret, in hominem cœcum totâ viâ errantem incidit; cujus vicem miſeratus, ſe ducem cœco præbuit; jamque itinere aliquantò confecto, cœcus hîc ardentiſſimâ ſiti plurimùm conficiebatur: itaque apud Leonem valdè inſtitit, ab eoque crebriùs contendit, ut viæ laborem in umbrâ quâpiam aliquantum ſolaretur, & ſitim ſuam hauſtu frigidæ levare dignaretur. Ille igitur miſericordiâ in pauperem motus denſam ſylvam omnem perluſtravit, & ſi quis aquæ humor ibi ſcateret, ſcrutatus eſt, dum tandem poſt longam defatigationem in profundiori foſsâ turbidâ aquam reperit, eaque hominis cœci ſitim reſtinxit. Vultis hujus turbidæ aquæ, hujus & miſerrimi potus pretium agnoſcere? imperio orbis maximo hauſtus ille væniit, & cœco lucem reſtituit. Extemplò enim vox cælitùs audita eſt, quæ *de nomine Leonem compellavit, & imperialem dignitatem primo quoque tempore ei adventuram certò denuntiavit.* Mortuo igitur Marciano (inquit Nicephorus) communi Senatus calculo Leo Tribunitius, Imperator Romanorum ſalutatus eſt, & à Patriarchâ Anatolio diademate coronatus. Veriſſimè Chryſologus, profuſam Numinis munificentiam collaudans, fragmento panis vendit regnum, hauſtu frigidæ vendit paradiſum, quis excuſare poterit non ementem? Regnum non terrenum, Palatium non manu factum, quemadmodum Leoni contulit, ſed regnum æternum adpromiſit.

Chryſoſt. hom. 44. in Gen.

Niceph. l. 15. cap. 15. Baron. an. Chriſti 458.

Quin Deus ardet & ſitit ſua munera profundere, plus erogare quàm nos rogare ſatagit, ultrò à Samaritanâ frigidam petit: *Mulier da mihi bibere.* Auguſtinus in Joan. *Petit Chriſtus bibere, & promittit bibere; eget quaſi accepturus, & affluit tamquàm ſatiaturus:* petit hauſtum frigidę, ut det fontem aquæ vivæ, ſalientem in vitam æternam. Pro calice aquæ frigidæ, torrēte voluptatis potabit eos. Rebecca pretioſiſſima cimelia, ampliſſimas & opulentiſſimas nuptias, vel ſolo hauſtu frigidę adiit. Gen. 24. *Puella cui ego dixero, inclina hydriam tuam ut bibam, & illa reſponderit bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt quam præparaſti ſervo tuo Iſaac, & per hoc intelligam, quod feceris miſericordiam cum Domino meo.* At ſponſæ Chriſti æternas nuptias, regni hæreditatem Deus decernet, dum dicet: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete Regnum,* ſitivi enim & dediſtis mihi bibere. Pro calice aquæ frigidæ qui apud homines nihilo æſtimatur, in cælorū Regnum illos adſcribit, ut veriſſimè cum Prophetâ concludere poſſim: *Pro nihilo ſalvos facies illos.* Pſal. 55.

Q EMBLE-

EMBLEMA XIV.

Audientes verbum retinent. Luc. VIII.

MICAT AVRIBVS. 3. Georg.

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

Inauribus confertur verbum Dei, quod copia concionatorum viluit. Vbi agitur, omne carum quod rarum. Vnde, *sermo Domini erat pretiosus in diebus illis.* 1. Reg. 3.

§. I. *In pretio verbum Dei habendum, non secus ac pretiosissima inauris.*

§. II. *Quemadmodum non margaritum, sed vitrum, quædam pro inauribus gestant: ita & quidam potiùs fucum verborum, quàm rei veritatem appendunt.*

§. III. *Vt gemmis & inauribus, ita & Verbo Dei raritas pretium facit.*

DOMI-

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

Audientes verbum retinent. Luc. 8.

NON deerit qui magni fecerit Cleopatræ Reginæ Ægypti magnificentiam: quæ Antonio in Ciliciam eunti, regium instruxit cõvivium; cujus aulicum omne instrumentum aureum erat, gemmis etiam consertum singulari opificio. Mitto parietes purpureis aureisque peripetasmatis inumbratos, suffitus ac pretiosos fumos, aliaque ornamenta. Duodecim ad hunc modum tricliniis constratis, excepit Romanum Principem cum suis. Ibi Antonio apparatus splendorem cum stupore mirante, renidens Cleopatra, omnia se illi dono dare respondit; adeoque in diem posterum cœnam ei condixit, ad quam dum postridiè convenit, hesternus apparatus præ eo despicabilis videbatur; ac itidem peracto convivio, omnia illi condonavit: dum interim gloriatur hæc apud Antonium, mediocres illos sumptus fuisse, cogitare se aliquid splendidius, atque velle centies sestertium unum in ferculum expendere: quod cùm meritò incredibile Antonio videretur, & fieri posse negaret, sponsione utrimque factâ, experiri placuit. Venitur in convivium, quod Regina de industriâ quotidianum esse voluit, sine exquisitissimo apparatu. Hic mirari Antonius, illudere etiam deinde, atque victor præmium sponsionis expostulare: ad secundam illa mensam exspectare jubet, quæ cùm illata esset, & intenti omnium in Reginam essent oculi, illa vultu ad hilaritatem composito, sola, inquit, Antoni volo, centies sestertium uno bolo cœnare. Duos maximos uniones pretio
Plin lib. 9. cap. 35. inæstimabili ex auribus appensos gestabat, quos Plinius *Maximè singulare & verè unicum naturæ opus* appellat: tum pateram cum generoso aceto poscit, exspectantibus omnibus quid factura esset, alterum ex auribus detractum unionem mersit, & liquefactum absorbuit, ac victrix in sponsione evasit: cùm nihil toto orbe pretiosius inaure illâ reperiri potuisset, quæ centies sestertium, hoc est teste Budæo, ducenta quinquaginta millia aureorum pendebat. Ex quo, in rem nostram expendite: quanti pretii sit, fueritque apud varias gentes *inauris, quæ micat auribus*: ut *3. Georg.*
sæpè integra patrimonia, ac regna appenderit: *Video uniones*, inquit Seneca, *non* *Seneca l. 7.*
singulos singulis auribus comparatos: jam enim *de benef.*
exercitatæ aures oneri ferendo sunt, junguntur *cap. 9.*
inter se, & insuper alii binis superponuntur; non satis muliebris insania viros subjecerat nisi bina ac terna patrimonia auribus singulis perpendissent. Et de vitâ beatâ quærit: *Quare uxor* *Sen de vitâ*
tua locupletis domus censum auribus gerit, dum *beatâ c. 17.*
ut ait Satyricus:

Auribus extentis grandes dimisit elenchos.

Scitè inauris pretium, ævi nostri ocellus, appendit:

Gemmat ab aure lapis: miror, nil mollius imâ
Auriculâ, & forti, vulnere saxa gerit.
Quin gerit & fundos, quid? prædia tota vel una
Aure gerit mulier major Athlante vir est.

Sed ne Poëtis nos plura affingamus, sanctorum Patrum de inauribus sensum requiramus: stupet Hieronymus epistola ad *Hieron. ad*
Demetriadem non neminem *suspendere, ex* *Demetr.*
auribus patrimonia. Demiratur ævi sui luxum Cyprianus, quod *de aurium cicatricibus & cavernis pretiosa grana dependeant, gravia etsi non suo pondere, at quantitate.*

His accedit acris de inaurium pretio *Tertull de*
Tertulliani censura: *Saltus & insulas tenera* *habitu mu-*
cervix fert; graciles aurium cutes kalendarium *liebri.*

 expen-

expendunt. Videtis, ut opinor, quanto in pretio inaures fuerint, & quanti quisque vestrûm, eas æstimet. At longè præstantiores, multò pretiosiores, hodiernâ die auribus vestris appendam, quæ omne earum pretium longè exsuperent, dignissimas quas

Virg. Ecl. 3. ——— *referatis ad aures.*

Divina illa verè & Phœbi tripode digna vox, quâ olim Athenienses oraculum monuisse narrat Atticæ facūdiæ facilè Princeps Dion Chrysostomus: cùm enim sedulò quærerent, quâ ratione optimis legibus & institutis firmarent civitatem? fertur numen respōdisse: beatam fore Rempublicam, si liberorum auribus, quod omnium pretiosissimum est, appenderent; at illi puerorum auriculas pertundebant, auro & gemmis onerabant, hoc rati, inaures rerum omnium naturâ pretiosissimas esse. At toto cælo ab ore oraculi aberrarunt; inaures mysticas, salutaria monita, virtutum præcepta appendi volebat. Has certè divinum oraculum postulabat. Has omnium vestrûm auribus, non puerorum modò aut puellarum, sed & virorum inserendas esse sacræ litteræ proclamant. Genes. 24. donat Eliezer Rebeccæ, *Inaures aureas, appendentes siclos duos.* Ubi Augustinus: *Inauribus aureis, significantur verba divina.* Et uberiùs serm. 75. de tempore: *Quomodo Rebecca non inaures habere potuit, nec annullos in manibus, nisi Isaac per servum suum transmitteret; ita Ecclesia nec verba divina in auribus, nec opera sancta habere potuisset in manibus, nisi hæc illi Christus per suam gratiam & per suos Apostolos* (divini verbi præcones) *contulisset.* Nec mysterio caret inaures, siclos duos appendisse: scio apud Græcos, puellas utrâque aure inaures gestasse, pueros verò in dexterâ dumtaxat, ut S. Isidorus observat: *Inaures ab aurium foraminibus nuncupatæ, quibus pretiosa genera lapidum dependuntur. Harum usus in Græciâ puellæ utrâque aure, pueri autem dexterâ gerebant.* Sed appositè Hugo Carensis, qui hanc quæstionem movet: *Inauris aurea,* inquit, *est doctrina Catholica, quæ in aure percipitur; sed cùm unica sit doctrina Catholica, cur ei duas ostendit inaures? quia duobus,* ut ait Hugo Cardinalis doctrina cōsistit: *In eruditione fidei, & in instructione morum. Vel in detractione mali, & in ædificatione boni.* Vel ut ait Rupertus: *Quia in duobus præceptis lex pendet & Prophetæ.* Quæ duo per sacros Ecclesiastes vestris auribus aptè inseruntur.

Dion ad Alexand. Orat. 32.

Lib. 19. cap. 31.

§. I.

In pretio verbum Dei habendum, non secus ac pretiosissima inauris.

MEritò nobis ruborem incutit primorum Christianorum fervor, & sitis audiendi verbum Dei, ut rectè dici possit: *Sermo Domini erat pretiosus in diebus illis.* Patet ex illo Lucæ: *Turbæ requirebant eum, & detinebant eum, ne discederet ab eis.* Et iterum: *Cùm turbæ irruerent in Iesum, ut audirent verbum Domini.* Marcus verò: *Convenit,* inquit, *iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare,* & alias sæpè, relictis ædibus ac sedibus cum omni familiâ, illum etiam jejuni per triduum secuti sunt. 1. Reg. 3. Luc. 4. Luc. 5. Marc. 3.

Observatione dignum est quod S. Paschasius movet in illa verba: *Constituerunt ei triginta argenteos.* Quærit ut quid 30. quem in finem? & respondet animum Judæ vendentis, & Judæorum ementium Christum, fuisse, ut quemque annum, quo vixerat, usque ad tres ultimos prædicationis uno argenteo æstimarent: *Tot argenteis,* inquit, *emitur, quot annis peregrinatus est in hoc mundo.* Tres verò postremos prædicationis annos, nullo satis digno pretio, vel ipse Judas & Judæi valebant æstimare. Idem pretium ac valor fuit, per quemcumque Dei verbum populo exponeretur. Matth. 26. Ita Nyss. serm. Dom. 3. quadr. disc. 8.

Actorum 17. ubi Paulus & Silas venissent Bœotiam, *Nobiliores susceperunt verbum cum omni aviditate.* Sic ut quemadmodum ad spectacula modò confertim populus confluit, sese premunt ut interesse possint, ita hi ut verbum Dei exciperent. Chrysostomo ad populum verba facturo, theatra & spectacula dimittebantur, secumque mutuò certabant, uter prior ad audiendum

dum conveniſſet. Nunc verò ad ſpectacula, ad hiſtrionem aliquem, deſerta concione, concurſatur. Olim civitas effundebatur in deſertum, ut Joannem audiret, nunc verò concionatores in urbibus, in templis ſunt clamantes velut in deſerto, ab omnibus deſtituti, & ut plurimum, ſemen quod eſt verbum Dei, ſuper lapides cadit. Quod quàm indignum, ex hoc prodigio collige, quod cùm homines deeſſent ipſa ſaxa Venerabilem Bedam quaſi aurita auſcultarunt, nam dum ſigno Crucis dictionem finiret, ſaxa reſponderunt: *Amen Venerabilis Presbyter*, unde poſthac ſemper Venerabilis audivit. *Vellem tamen ſcire* cum magno Auguſtino, *qui hîc ita verbum Dei contemnitis, ſi ab illa hora quâ verbum Dei prædicari cœperit, ſemper pretioſiſſimas gemmas & inaures, vel annulos aureos erogare vellemus, utrum ſtare vel accipere vellent filiæ noſtræ? ſine ulla dubitatione. Nos verò quia ornamenta corporalia offerre nec poſſumus nec debemus, ideò non libenter audimur*: & ornamenta animi præ his jam longè viluerunt. Ubi nunc concurſus ille quem quondam habuit Vincentius ex antiquâ Ferretiorũ familiâ, qui ad octoginta millia auditorum dixit, campo pro templo, clivo pro ſuggeſtu uſus? at modò conciones Vincentii vel Tullius ipſe ediſſerat, heu quotam auditorum partem coget? quis nunc ſub dio ardente ſole, imò densâ in pluviâ continenter, ſacrum Oratorem audiat, ut Antonius de Padua à ſuis auditus eſt? Ubi nunc ea attentio & reverentia, quâ olim Gregorius Nazianzenus per plures horas, diſſeruit, ut nullum murmur, nulla tuſſis, nullus ſcreatus, ne muſſitare quiſquam, niſi fortè erumpens quandoque gemitus audiretur, ut ipſe de ſe fatetur. *Orat.* 12. *q.* 2.

Raderus in virid. de SS. Cacis.

Aug. hom. 26, ex 50.

Judicum 3. Aod qui venerat ut occideret Eglon Regem Moabitarum, dixit ad eum ſedentem in throno: *Verbum Dei habeo ad te*; *qui ſtatim ſurrexit de throno*, licet eſſet *craſſus nimis*. Quærit Abulenſis ut quid aſſurrexerit? & dicit: *In reverentiam Verbi, ut non audiret illud ſedendo*. Non minorem venerationem verbo Dei habuit Conſtantinus Imp. qui Euſebium Cæſarienſem concionantem, ſtans audire volebat dicens: *Debere à ſtantibus Verbum Dei audiri, ut animo altiùs inſideret*. Hoc ſi ſomnolenti Auditores modò ſpectarent, non tot nictarent & altùm obdormiſcerent, aut quod longè deterius eſt, otioſis fabulis dicentem obtunderent: hoc olim queſtus Auguſt. *Ubi Verbum Dei cœperit recitari, quaſi in lectulis ſuis ita jacere volunt: atque utinam vel jacerent tantummodò, & tacentes Verbum Dei ſitienti corde ſuſciperent, non etiam ſe ita otioſis fabulis occuparent, ut quod prædicatur nec ipſi audiant, nec alios audire permittant*, cùm potiùs attenta mente, arrectiſque auribus adſtare & excipere oporteat. Uti præclarè exemplo ſuo nos edocuit Guilielmus Sirletus Cardinalis: qui vel levem animi evagationem, graviſſimè in ſe vindicavit. Etenim cùm fortè concionatorem audienti, amiſſi argentei recordatio importuna recurreret animo, reſtitiſti tu quidem, tunc atque obluctatus es; verùm cùm templo egreſſus loculos recuperaſſes, indignans moleſtam eorum tibi cogitationem fuiſſe, illudque increpans, vindicabo ego & magno meo bono: ſexaginta, quot erant, aureos ad ſancti Spiritus noſocomium detuliſti, atque ægrotis donaſti. Macta fama vir magne & Vaticanâ dignus purpurâ, qui argenti aurique virus, egregiam verteris in theriacam. Jam non modò, aures ſed & animus alto ſomno oppreſſus occluditur; quamvis tot exemplis edocti ſimus, ne particula Verbi Dei in terram caderet, aut animo evaganti elaberetur. Quod quàm ſedulò ſpectandum ſit, ex hoc luculento Auguſtini diſces teſtimonio: *Quid vobis plus eſſe videtur, Verbum Dei, an corpus Chriſti, ſi verum vultis reſpondere, hoc utique dicere debetis, quod non ſit minus Dei verbum, quàm corpus Chriſti, & ideò quanta ſolicitudine obſervamus, quando nobis Chriſti corpus miniſtratur ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat: tanta ſolicitudine obſervemus, ne Verbum Domini, quod nobis erogatur, de corde noſtro pereat*. Et meritò ambæ aures tinniunt ad cauſam quam ſubjungit: *Quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit quàm ille.*

Canone Apoſtolico de conſecratione diſt. 1. Euſeb. Cæſar. l. 4. de vita Conſt.

Aug. cit.

Rho exemplis virtutum de Religione l. 3. c. 12. p. 382.

Aug. l. 50. hom. 26.

qui corpus Christi in terram cadere negligentiâ suâ permiserit. Laudat Paulus Thessalonicenses: *Cùm*, inquit, *accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed sicut est verè, verbum Dei;* Incredibile quantâ reverentiâ verba principum ac magnatum passim excipiantur, & quo in pretio habeantur. Quid ni verbum Dei? Rex Tartarorum volebat verba sua de genu accipi à Duce Moscovitarum, quem ea conditione in fidem receperat, ut mandata Tartari, tantus Dux genu flexo audiret, quin & in Belgio reperti, qui non nisi de genu suos audire solebant. Ut hoc perperam; at hoc juxta prudentiam, ut verbis legati eadem fides, quæ verbis regis adhibeatur: ut Rex Hispaniarum aliquando coram, nunc per literas ad suos, ita Deus olim cum hominibus conversatus est: nunc per sacras literas, & legatos suos; ut apposité Chrysost. Deus ab initio per seipsum hominibus loquebatur: *Sic enim ad Adam, venit, sic Cain increpavit, sic cum Noë locutus est, sic apud Abram hospitatus est & suam erga illos* (homines) *amicitiam innovare volens, quasi absentibus literas misit, conciliaturus sibi universam hominum naturam; & has quidem literas dedit Deus, attulit autem Moyses* tanquam bajulus. Sed utinam cum honorem ac venerationem sacris litteris habeamus, quam homines Regiis exhibere solent.

1. ad Thess. 2.

Pise tom. 1. p. 192.

Chrysost. hom. 2. in Gen.

Anno Domini 1596. ut referunt annales Societatis: Potentissimus ille Rex Chinensis, litteras destinavit ad Tayquosama Imperatorem Japoniæ, qui 66. regnis prædominabatur. Hisce litteris tantum honoris ac reverentiæ exhibitum, ut purpureâ Regis sellâ inclusæ, à quatuor equis regio more deferrentur: stipabant has non secus, ac ipsum Regem copiæ aulicorum ac primatum regni, ut nemo quisquam comitatum ac pompam hanc intuitus dubitaret, quin Rex ipse deduceretur; nec minori plausu ac honoris exhibitione litteræ exceptæ à Japonensibus, quàm si ipsum regem excepissent. Quid nos Christiani? cùm ut August. ait: *De illa civitate unde peregrinamur, litteræ nobis venerunt, ipsæ sunt Scripturæ quæ nos hortantur ut bene vivamus.* Has litteras quadriga illa ignea Ezechielis in has oras invexit. Has stiparunt tot purpurati Martyres, tot Confessores ac Virgines. Eccur non eo in pretio, quo regiæ habeantur? Greg. l. 4. Epist. 84. *Quid est scriptura sacra, nisi quædam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam?*

Perard. in Sexag.

Aug. in Ps. 90. serm. 2.

Chrysostomus verò quàm jure excandescat decernite: *Itáne*, inquit, *si à Rege quispiam missus veniat, omnes attenditis; à Deo autem venit atque ex ipsis cælis loquitur Propheta, & nemo est qui attendat. Aut non creditis quæ dicuntur hîc, à Deo sint? epistolæ illæ sunt à Deo missæ.* Et qui hoc compertum haberet, Deum sibi per sacrum Ecclesiasten loqui, non multùm attenderet facundiam dicentis, aut si verbum hominis, Dei verbum, epistolam omnipotentis ad se destinatam crederet, an non attentissimè exciperet?

Chrysost. hom. 3 in c. 2. Thess.

B. Francisca à Jesu Discalceata, tantâ voluptate conciones excipiebat, ut quomodocumque dicerent, suspensa penderet ab ore, & quo fructum uberiorem verba in animo redderet, ea lacrymarum imbre perpluebat. Mirantibus virginibus, quibus homines ineptos non semel audire gravissimum erat, solerter respondit: peregrini exulesque qui litteras aut nuntios de patriâ, cognatis, atque amicis audiunt, parum admodum de eleganti eorum elocutione aut litterarum stylo, curant, dummodò gratissimam habeant narrationem, quid ni ergo quicumque peregrinamur à Domino, etiam minus disertè de eo narrantes libentissimis auribus ac animis hauriamus? norat illa in divino præcone non advertendum quàm concinnè gestiat, quod Mimorum est, quàm disertè dicat, quod Tullianum magis quàm Christianum est, sed quàm aptè ipsam veritatem ac quàm solidam doctrinam proponat. Ita Patrem Laynes virum tantum dixisse ferunt, nullâ personæ ratione habitâ, se ex cujusvis fraterculi concione semper doctiorem decedere.

Rho exempla pag. 383.

Nigron in Reg. 1.

§. II. *Quem-*

§. II.

Quemadmodum non margaritum sed vitrum, quædam pro inauribus gestant, ita & quidam potiùs fucum, verborum, quàm rei veritatem appendunt.

NUnc eò sæcula delapsa ut meritò illud Hieron. usurpare possim: *Tanti vitrum, quanti margaritum.* Dum pluris phalerata verba, ac evanidam dictionem, quàm solidam doctrinam sectamur; & nil nisi quisquilias ac nugas auribus inseri adoptamus, quod quàm ab intelligentibus viris alienum sit D. Prosper disertè tradit, dicens: *Prudentibus viris non placent phalerata, sed fortia: quando non res pro verbis, sed pro rebus enumerandis verba sunt instituta*; Uti & jure meritissimo è prudentium albo expungeretur, qui frondes præ fructibus legeret. Aureè Chrysologus: *Verborum flosculos non quæramus: qui maturitatis fructum quærit, despicit amœna camporum.* Sed de hoc uberiùs præfatus sum.

Hieron. Ep. ad Lætam, & ad Demetriad.

S. Prosper lib. 3. de vitâ contemp. cap. ult.

Chrysolog. serm. 18.

Arguit & alios Augustinus qui magis attendunt personam dicentis, quis, cujas, cujus conditionis, ac probitatis, quàm doctrinam quam tradit. Certè ne vitam in flagitiis ac pravis dogmatis transactam, sed ipsum verbum Dei attenderent, sic suos hortatur. *Ego quid sum*, inquit, *nisi cophinus seminatoris? ille in me ponere dignatus est, quæ vobis spargo: nolite attendere ad vilitatem cophini, sed ad claritatem seminis, & potestatem seminatoris.* Quis passim advertit, quis bajulus, an potator, an scortator? quin potiùs quid litteris contineatur attendit? Panis quem corvus tulit Eliæ & Antonio in deserto, non minùs sapidus erat quàm ille quem Angelus Eliæ aliisque exhibuit. Corvum me dicite, sed candidissimo verbo Dei vos pascentem. Cotem me expertem secandi, asinum ac fungum concionatorem reputate; per asinam tamen Deum vaticinatum, è mandibulâ asini fontem, ex ore Leonis mortui favum mellis colligi posse indubitatum est. Quin & Petrus Damianus addit: *Utrumque juxta proprietatem sapuit, unde sumptum fuerit non magnoperè discrevit.*

Aug. hom. 26. ex 50.

Ulmus infructifera sæpè portat vitim, ait Origenes, & fuit qui apto emblemate expressit concionatorem torpentem ac frigentem posse auditores incendere, dum speculo caustico hoc lemma subjecit:

Pariunt quoque frigida flammas.

Similia passim obvia sunt, dum in familiis vestris, & in compitis, fontes ac limpidissimas aquas in antliis per ora leonum ac serpentum scaturire cernitis. Quin & deformes artifices venustas effigies effingunt, ut Apelles specie Thersites, speciosam Helenam; & scelerati ac heterodoxi sculptores, affabrè crucifixum efformant. Ecquis minoris facit lumen funalis, quo vesperi domum deducitur, etsi ephœbus illud portans, non videat quò vadat? imò in manibus cæci non minus illuminat, hoc enim sensu Damianus ait: *Ut ita loquar in manu cæci positum est lumen, non quod ille conspiceret, sed quod aliis ministraret.* Ex quibus omnibus rectè quisque conficiet, nec dicentis facũdiam, nec oratoris mores ac vitam, sed doctrinam spectandam esse, juxta illud: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergò quæcumque dixerint vobis servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere.*

Petr. Damian. opusc. 6. cap. 10.

Matth. 23.

Margareta conjux Ludovici XI. transiens atrium quoddam, conspexit supra scamnum, Alanum virum perquam eruditum, ac oratorem disertum altùm dormientem, accessit Regina ac dormientem exosculata est: cuidam id miranti ac dicenti quid hominem tam deformem (ut erat) oscularetur? Respondit, non hominem, sed os illud aureum exosculor, è quo tot flumina salutaris doctrinæ ac moralis prudentiæ profluxerunt. Multùm hæc oratori suo tribuit, at longè plus Catharina Senensis divini verbi præconibus, dum eorum non ora, sed vestigia, citra ullam personæ observationem, exosculari consuêrat, & dicentis verba non secùs ac pretiosissimos uniones auribus & cordi inserebat: *Qui enim*, ut Augustinus loquitur, *verbum Dei libenter audit, inaures anima*

Loys Garon. cent. 2. §. 27.

Aug. hom. 26. ex 50. tom. 10.

animæ de patriâ paradisi transmissas, se suscepisse non dubitet.

§. III.

Vt gemmis, & inauribus, ita & verbo Dei, raritas pretium facit.

CAusam nostis cur verbum Dei tanta aviditate exceptum? cur tanta frequentia ad primos Oratores confluxerit? cur sermo Domini tam pretiosus fuerit illis diebus? S. Isidorum audite: *Pretiosi lapides, ideò quod rari sint: omne enim quod rarum est, magnum & pretiosum vocatur; sicut & in Samuelis volumine legitur: & sermo Domini pretiosus erat in Israel, hoc est rarus.* Ea propter antiqui monachi ad plura stadia non sine gravi molestiâ, Dominica die ad urbes confluebant, sacram doctrinam audituri; quòd Theodoretus, de Zenone sene agens, testatur dicens: cùm autem tales virtutis possideret opes, tanquam qui in extrema esset inopia, ad Dei Ecclesiam die Dominico veniebat, ut cum populo divinos audiret sermones. Testes Catholici in Anglia, Dania: testes Neophyti in Japonia, China, Peraquaria: ubi quia operarii pauci, quia sermo Domini rarus est, super aurum & lapidem pretiosum carus est. Ad 6. 7. milliaria concurritur: nocturnâ quiete posthabitâ, per tecta, per latibula convenitur, cum summo discrimine fortunarum, & quibusdam in locis etiam vitæ. Ubi valet illud Gregorii de Neophytis Ecclesiæ, adeò pretiosum tum temporis fuisse verbum Dei: *Vt etiam pro prædicatione vita daretur.* Nunc verò ô tempora! ô mores! sermo Domini ut ex ore dicentis tanquam fluvius aureus, aut argẽteus profluat, præ copia velut lutum platearum conculcatur: *Facit namque fastidium copia,* inquit Livius, *& frigidius amamus semper ea, quibus ubi lubet potiri fas est.* Veritatem ab hoste fidei condiscite: cùm Saracenus quidam Florentiam venisset, ac ibidem loci, novitate ductus, sacræ concioni interfuisset; in uberes lachrymas solutus est: causam rogatus? Saracenorum, inquit, deffleo calamitatem & Christianorũ oscitantiam, ac ingratitudinem: Etenim si hæc prædicatio facta fuisset Damasci ad cœtum centum millium, ausim spondere supra octoginta sex millia ab errore convertenda. Ita prima veritas; si hæc in Tyro & Sidone, si hæ conciones in Anglia, in Japonia, qui omnes in supremo die socordiam ac ignaviam nostram arguent; sed fit nunc, ut Hieronymus per modum parœmiæ observat: *Pretiosum omne esse quod rarum est.* Quod exemplis Romanus Philosophus confirmat: *Ita compositi sumus, ut nos quotidiana, etiamsi admiratione digna sunt, transeant; contra minimarum quoque rerum, si insolita prodierint, spectaculum dulce fiat: hic itaque cœtus astrorum, quibus immensi corporis pulchritudo distinguitur, populum non convocat; at cùm aliquid ex more mutatum est, omnis vultus in cælo est. Sol spectatorem, nisi cùm deficit, non habet. Nemo observat lunam, nisi laborantem, hæc tamen non annotamus, quamdiu ordo servatur; si quid turbatum est, aut præter consuetudinem spectamus, interrogamus, ostendimus.* Ut Ecclesiæ Doctores, & sacri Ecclesiastes, qui ad doctrinam erudiunt multos, à Daniele stellis firmamenti conferantur, fit tamen ut pauci eorum fulgore multùm capiantur, ac delectentur: ubi per 6. 7. annos in eodem loco dixit, ut Chrysostomus sit, vilescere incipit. At si nova stella, si aliundè Antverpia, Bruxellis, ex Francia, ex Hispania advolarit, novitate ducti, quasi ad novum astrum accurrunt. Ista novitas, Demosthenem Græcorum Principem seduxit: hic dum se conferret ad scholam Platonis, conspexit in foro Atheniensi, hominum turbam novum philosophũ Callistratem avidè auscultantem, ad quem populus, novitatis prurigine, confertim accurrerat. Accedit auditque illum & Demosthenes, & garrulitate ejus captus, posthac Platonem fastidiit, qui tamen scientiâ ac doctrinæ soliditate hunc longè præcellebat. Ita passim vulgus novitate ducitur, & seducitur, nec sapiunt quid virtutem sapiat.

Quid admirabilius in orbe lucidissimo illo cæli oculo? de quo Sapiens Eccli. 43. *Vas admirabile, opus excelsi*; Nemo tamen dignatur

S. Isid lib. 16. orig. c. 6.

Nigron. in Reg. 2. n. 4.

V. Nyss. ser. Dom. 3. Adv. disc. 1.

Bernardini de Lusto par. 1. Rosar. serm. 3.

Epist. 7 ad Demetr.

Seneca l. 7. nat. quæst. c. 1.

Guevarra in horologio principis.

dignatur caput attollere ut ſpectet, quia indies ſpectabilis. Si quoque luſtro, aut ſæculo ſe ſemel dumtaxat exhiberet, quem non exciret? quò non excurrerent ut viderent. Chriſtus ille concionatorum Phœbus, ſapientia Patris, facundia verbi; quem ut ſemel iterumque audierant, exclamant: *Non ſic locutus eſt homo ſicut hic homo*; at ubi frequentiùs ad eos dixit, Sol ille nil admirationis ultrà habuit; imò fervore ſuo quoſdam ira accendit, aliis doctrinæ ſuæ radiis tenebras offudit, unde cap. 8. *Nónne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* nec hoc ſatis: *Tulerunt ergò lapides ut jacerent in eum.* *Ioan. 7.*

Paulus vas admirabile, vas electum, quem primò ut Angelum cælo delapſum admirabātur, tot diris ac tormentis poſteà inſectati ſunt. Ita ſoles, tantùm abeſt ut aſpiciant, ut oculis & orbe eliminatos velint. Eclipſis, ignis fatuus, cometa aliquis, aut etiam vana exhalatio jam plures excitat, quàm tot ſcintillantes ſtellæ. An non ignes fatuos eos Eccleſiaſtes dixeris, qui à veritate auditum avertunt, & ad fabulas convertuntur? Hi attentum habent auditorem, qui ad ſolidam doctrinam oſcitare, ac obdormiſcere conſuevit. Quid, quòd ipſa concio ſomnum conciliare perhibeatur: cuidam enim percunctanti ab ancillâ an herus eſſet domi? reſpondit, ad concionem iviſſe, ut tentaret ſi aliquantum ſomni captare poſſet. Expertus id olim Demoſthenes, de umbrâ aſini ſermonem exorſus omnibus ilicò ſomnum diſcuſſit. An non fatuos ignes, eos oratores dixeris, qui ut Roſcii ac Comœdi è ſuggeſtu geſtiunt, & ſi cacchinnos auditorio moverint, egregium ſe plauſum retuliſſe putant? vir criticus & admodum literatus, non ita pridem judicium de tribus Concionatoribus rogatus: iſte, inquit, totus aulicus eſt, alter Comœdus, at tertius, inquit, pro rei dignitate verbum Dei tractat. Denique an non ad Eclipſes & igneas exhalationes concurritur, dum ad eos qui defectus aliorum, cœtus ac collegia carpere, ſugillare ſolent, popularis turba accedit? Hoc acre dicendi genus, quia rarum eſt, multis orexim movet, qui talem conſuetudinem non habent, deſeruntur. Sed de his erit alibi ſuus dicendi locus, nos filum proſequamur, nil niſi rarum in pretio eſſe. Martialis lib. 4. Epig. 22. excuſans multitudinem Epigrammatum ſic ait.

Rara juvant: primis ſic major gratia pomis,
Hibernæ pretium, ſic meruêre roſæ.

Nam ut primi fructus rariores, ita & chariores.

Vt roſa delectat, metitur quæ pollice primo. *Lib. 10. Epig. 77.*

Sæculo quinto poſt an. milleſimum, dum illud Eraſmi opprobriū in Religioſos jactaretur: monacho indoctior; unum aliquem Latinum Oratorem audiri, oraculi inſtar habebatur. Hinc præcoci ingenio Franciſcus Strada totam univerſitatem Lovanienſem excivit; nunc præ copiâ literæ obliteratæ videntur. Ita primus in omni arte ſummus fuit, quia novus & rarus. Cæteri artifices etiam ſuperiores dein ſecuti viluerunt; hic Auguſtini ſenſus eſt, qui ubi varia artis, naturæ, imò & divinæ virtutis ſupra naturam miracula enumeraſſet, ſubjungit: hæc omnia *aſſiduitate viluerunt*, ſic quinque millia in deſerto refecta miramur, & quotannis unum granum proferre centuplum, & frumentum quod uni alendo ſufficeret, ſeminatum, mille ſuſtentare, non obſtupeſcimus: quia *aſſiduitas experiendi, paulatim ſubtrahit admirationis incitamentum.* Quid utilius aquâ? ſed quia commune elementum eſt, quid eâ vilius? *Aquam ſanè optimam* dicit Pindarus, *ſed nihil eâ vilius propter copiam.* Quid in ſe habet pretii glacies, aqua concreta? hæc tamen in canicularibus auro immergitur, & Regibus in deliciis eſt. Quis vulgarem florem regium munus duceret, niſi intempeſtivus ſit. Ex Ægypto roſæ hybernæ mitti Romam ſolebant, quæ tempore verno illic abundabant: unde Poëta: *V. Aug. l. 21. de civit. c. 4. & tract. 24. in Ioannem.* *Auguſt. de civit. cit.*

Vt nova dona tibi Cæſar Nilotica tellus
Miſerat, hibernas ambitioſa roſas. *Mart. l. 6. Epig. 56.*

Quin teſte Plinio Romæ tandem artem aſſecuti, eas ad hyemē in vigore ſervandi, unde Domitiano, velut Deo adulatur, ad cu- *Plin. lib. 21. cap. 4.*

ad cujus nutum natura vertat vices:

Mart. l. 13. Epig. ult. *Dat festinatas Cæsar tibi bruma coronas:*
Quondam veris erant, nunc tua facta rosa est.

Si unica in orbe, in urbe rosa, quanti fiet? si nigra aut cerulea tulipa, quis ei condignum pretium ponat? libros suos Martialis, quo summo in pretio sint, sic commendat, ut dum unum legunt, illum dumtaxat unicum exstare autument.

Tu quoque de nostris releges quæcumque libellus,
Esse puta solum: sic tibi pluris ero.

Ita pervelim, si quam concionem audis, illam haberi unicam, ad te unicum hunc Dei præconem dirigi arbitreris, atque adeò dicentium turba fastidio non erit. Hieron. Ep. 85. Scio receptum illud D. Hieronymi ad Evagrium: omne quod rarum est plus appetitur: *Putegium apud Indos pipere pretiosius est; diaconos paucitas honorabiles; presbyteros turba contemptibiles facit.* Concionatores, turba mirum in modum contemptibiles facit. Ultrò obtruduntur conciones, videtur gratia fieri dicenti si audiatur. Quid ni merces ultroneæ vilescant. Ob hanc ob rem Paulus ubi Antiochiam venit, sabbatho consedit in synagogâ cum suis, donec rogaretur ut diceret: Act. 13. *Miserunt Principes Synagogæ ad eos dicentes: viri fratres; si quis est in vobis sermo ad plebem, dicite.* Lorin. hîc: *Nunc invitatur Paulus, non se ingerit; sic merces, ut ducitur, non ultroneas venditurus, utiliùs exponit.* Quid ergò agendũ studiosè quærit Hieron. *Prædicatio si rara est non sufficit, si assidua vilescit.* Si concio paululum protrahatur, concionator deseritur, templo quasi columbario exitur. Non ita pridem dum in sacello, quod ut summum ducentos capiebat, quidam verba faceret, dixit se supra tria millia auditorum habuisse: objicienti hæc hyperbolicè affirmari; respondit tot adfuisse, sed per transennam: via enim illic ducebat ad locum suburbanum, quò turmatim properantes, ex curiositate sacrum Ecclesiasten paucis salutabant; in ejusmodi homines olim concilium Carthaginense IV. gravem censuram interminavit: *Sacerdote verbum in Ecclesiâ faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.* Quot hâc tempestate hanc excommunicationem incurrerent.

Unum tamen prudenter Nazian. sacros Oratores monitum cupit, ut nec ferculis stomachum, ita nec verbis animum opplendum esse. Quare alludens ad illud Pauli *Lac vobis potum dedi, non escam.* Et ad 1. Cor. 3. Heb. 5. *Facti estis, quibus lacte opus est:* docet sermonem Domini cibo persimilem esse, qui modicus, avidè appetitur, sapit ac nutrit; immodicus obruit, ac nauseam parit. In quo omnibus concionatoribus hoc summi Doctoris præscribo documentum, ne in tantâ Oratorũ frequentiâ fastidio sint, brevitati studeant; ipsum D. Thom. in illud Pauli: *Perpaucis scripsi vobis,* audite: *Sermones*, inquit, *breves, valdè accepti sunt.* Quod hoc arguto probat dilemmate: *Quia si sunt boni, avidiùs audiuntur;* Ad Heb. 13. *si verò mali, parum gravant.* Audivi in Oratorem disertum, sed nimis copiosum ac prolixum jactari: ut hic homo aureum torrentem funderet, obrueret tamen suâ copiâ colligentem.

Tandem ut concludam, quod auditores spectat, unam horam per hebomadam sacræ concioni impendere, quis nimium duxerit? quis ideò verbum Dei contemptui habuerit, quòd uno die pluribus in locis proponatur? an ideò minori in veneratione corpus Christi habendum est, quòd pluribus in templis exponatur, à pluribus Sacerdotibus conteretur? Deipara etsi 30. annis domi Christum habuisset concionatorem, tamen foras exit, comitabatur illum in campos, in vicos. Nemo dicentem audiit: hæc sibi sæpiùs decantata, commodum domi, & in umbrâ exauditum, sed semper illi pretiosus erat sermo Domini, quæ servabat omnia verba, domi forisque audita in corde suo.

EMBLE-

EMBLEMA XV.

Illudetur & flagellabitur. LUC. XVIII.

DULCES LATEBROSO IN PUMICE NIDI. *5. Æneid.*

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ.

Dum mundus bacchanalibus vacat, & cacodæmon accipitris inſtar circumvolitat; animam Chriſtus invitat, ad vulnera ſua: *Veni columba mea in foraminibus petræ.* Cant. 2.

§. I. *In foraminibus petræ paſſerem ac columbam tutos ab accipitre.*
§. II. *In foraminibus petræ, columbam dulces nidos reperire: paſci ac omnibus deliciis affluere.*
§. III. *Nil Deo acceptius, quàm jugi meditatione mentem hîc nidificare.*
§. IV. *Praxes quibus quis vulneribus Chriſti ſemper queat inhærere.*

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ.

Illudetur & flagellabitur. LUC. XVIII.

Apophthegmata Manutii l.7.n. 135. CONSILIUM quondam Chalcædonum celebratũ, etiamnum celeberrimũ, fuit; qui dum ſemel curiam in campo, ſub tegmine fagi inſtituiſſent, fortè fortuna paſſerculus, tantum non infortunium incurrit: inſectabatur accipiter paſſerem, & ut judices obſervabant, jam jam unguibus ales miſellum prenſurus videbatur; cùm derepente, quò ſe prædæ ſubduceret, in ſinum Xenocratis delapſus, perfugium quæſivit: qui paſſerem texit, ac protexit.

§. I.

In foraminibus petræ paſſerem, ac columbam tutos ab accipitre.

Matt.10. M*Vltis paſſeribus meliores eſtis vos*: Dum hiſce lupercalium diebus, anima veſtra ſicut paſſer à ſtygio illo accipitre infeſtatur quò confugiet, niſi in pectus, in ſinum cordis clementiſſimi JESV? qui, ut *Chryſol. ſerm.108.* inquit Chryſologus: ultro *dilatat viſcera, pectus porrigit, offert ſinum, gremium pandit*, ut protegat ac defendat; tutò *illic paſſeres nidi-* *Pſal.103.* *ficabunt*. In vaſta illa eremi ſolitudine Hie- *Pſal.101.* ronymus, *ſicut paſſer ſolitarius in tecto*, circumvolitantem ſe videns accipitrem, ilico ad hanc petram confugit, ſic enim de ſe *Oſorius in feſto S. Thomæ.* fatetur: cùm moleſtis carnis tentationibus urgerer, nec uſquam remedium invenirem, ad vulnera Chriſti confugi, & ecce, non præſentem modò medelam, ſed Angelicam expertus ſum puritatem. Vos verò in denſiſſimâ luxuriantis mundi ſilvâ, unguibus ac roſtro hærentes non formidatis? aſylum non circumſpicitis? heu quot innocui paſſeres, quot candidæ columbæ, quot caſtæ animæ, hoc triduo in prædam cedunt, & miſerè dilaniantur! hinc ſuam tam ſolicitè ſponſus, nunc potiſſimùm, quaſi ad locum refugii invitat ſponſam: *Veni columba mea in foraminibus petræ, in ca-* *Cant.2.* *verna maceriæ*, hic à carnivoro vulture ac rapaci accipitre unicum aſylum, ac refugium invenies; hîc ſecura & intrepida inhiantem ridebis accipitrem: *In his enim la-* *Bern. ſerm.* *tebris*, inquit Bernard. *ſe columba tutatur, &* *6.in Cant.* *circumvolitantem intrepida intuetur accipitrem*; *in his paſſer invenit ſibi domum, & turtur nidum*, ubi reponat pullos ſuos. Olim ſpe devorarat hic milvus ſponſam Chriſti Catharinam, virginem illam Senenſem, jamque ut Poëta canit:

Conſequitur pennis ſublimẽ in nube columbã, *Virg.9.*
Comprenſamque tenet:

Eò quippè jam devenerat, ut ſe ungues ejus effugere poſſe formidaret, dum hanc ſibi vocem ſponſi audire viſa eſt: *Veni columba mea in foraminibus petræ*. Eò toto animi niſu, ac mentis impetu ſe recepit, & infamis prædo in fugam actus eſt. Lubet hoc in gratiam virginis, Doctoris Angelici ſtabilire ſuffragio: *In vulneribus*, inquit, *Chriſti,* *S.Thom.* *Eccleſia* (& omnis fidelis anima) *ſedet & ni-* *opuſc.60.de* *dificat cùm in paſſione Domini ſpem ſalutis ſuæ* *human.* *ponit: & per hoc ab inſidiis accipitris, id eſt, dia-* *Chriſti* *boli; ſe tutandam confidit.* *art.19.*

Refert Euſebius Nierenbergius in hi- *Nierenb.* ſtoria naturæ, Pſittacum hanc brevẽ lita- *pag. 39.* niam edoctum: *Sancte Thoma, ora pro nobis*; hic correptus à Milvo, ubi de ſe conclamatum vidit, pro opportunitate periculi clamavit: *S.Thoma, ora pro nobis*, res mira, unguibus ales projecit prædam incolumem, & ipſe raptor exanimis corruit; ita ubi anima Chriſtum, ubi amorem ſuum crucifi- *S. Leo ſerm.* xum inclamarit, *diabolus malitiâ nocendi avi-* *9.de Paſſione.* *dus, dum irruit ruit, dum capit capitur*, ut S. Leo atteſtatur.

Sola-

Solatium quandoque miseri à concavis & exesis rupibus quæsierunt, apud eas questus suos ingeminando. Sic Ariadna Theseum suum quærens, vanè & insanè questa est: ut Pelignus vates canit:

Ovid. epist. 10.

——— *toto clamanti pectore Theseu,*
Reddebant nomen, concava saxa, tuum.
Et quoties ego te, toties locus ipse vocabat,
Ipse locus miseræ, ferre volebat opem.

Ad sacram rupem clamanti, ex maceriâ sanctissimi corporis Christi, per quinque vulnera, pentaphona respondebit echo amanti:

O quanto melius, clamãti pectore JESU,
Hæc reddent JESUM, concava saxa tuum!
O amor! ô JESU! quoties *clamatur, amatur*:
Hic tua, morte suâ, crimina *demit, emit.*
Quò fugiam? accipiter petit hinc, & *tangit, & angit*;
Non misereris amor? *non miser eris*, ait.
Ergóne perfugium, rupes dabit *aspera? spera.*
An satis hîc tutum, me fore *reris? eris.*
Eia columba, petram simul *introeamus: eamus,*
Ardet in hoc, pernox mens *vigilare, lare.*
Perdius, & pernox, tecũ volo *vivere: vere?*
JESUS amor, nunquam *corde recedat, edat.*
Ad petram hanc, quoties milvum *timeatis, eatis.*
Omnibus hæc præbet, dulce *levamen. amen.*

Bern. serm. 6. in Cant. *Ubi* enim, quærit Bernardus, *tuta firmitas infirmis, securitas, & requies, nisi in vulneribus Salvatoris? tantò illic securior habito, quantò ille potentior est ad salvandum.* Et quasi nostra orgia Bacchi describens, subdit: *fremit mundus, premit corpus, diabolus insidiatur, non cado: fundatus enim sum, supra firmam petram.* Quis est hic, qui hoc tempore tam lubrico asseveret, *non cado*, nisi ad petram confugerit? (Matth. 24.) sicut autem in diebus Noë, erant comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, ita hisce Bacchi diebus, in hoc vasto, non aquarum, sed vini & scelerum, diluvio, paucæ animæ salvæ fiunt, quæ in arca conclusæ sunt: quam arcam Guerricus Abbas apposìtè corpus Christi; ejusque apertum latus, arcæ fenestram indicat, dicens: *Vulnus in latere Christi, quid est, nisi ostium in latere arcæ, salvandis à facie diluvij?* (Guarric. Dom. Palm. & Aug. tract. in Ioan. 120. c. 20.) Ab hac arcâ longiùs avolarat Augustinus, seipsum voce sua, *cras, cras*, corvum confessus, volutabatur in carne, & sanguine. Ubi tandem, nisi ad arcam convolando, salvus factus est? Ipsum audite: *Cùm me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi: cùm me premit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei, resurgo: cùm diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Domini mei, & recedit à me. Si ardor libidinis moveat membra mea, recordatione vulnerum Domini nostri filij Dei extinguitur.* (Aug. in manual. c. 21. & 22.) Et tandem concludit hoc epiphonemate: *In omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium, quàm vulnera Christi, in illis dormio securus, & requiesco* (in hac arca) *intrepidus.* Et paulò pòst: *Nullum tam potens est, tam efficax contra ardorem libidinis medicamentum, quàm mors redemptoris mei.* Hic:

Iuvenal. Sat. 7.

Quantum mutatus ab illo!
En corvo quoque rarior albo.

Hugonis de S. Victore idem consilium est l. 3. de Anima c. 23. *Quoties*, inquit, *te sentis turpibus cogitationibus pulsari, & ad illicitam delectationem affici, toties pone ante mentis oculos, quomodo Christus in cruce suffixus est pro te. Redemptor tuus moritur pro te, & tu nescis cujusmodi sordida cogitatione sordidaris in mente.* I nunc (ita enim te Deus è cruce alloquitur,) fruêre tuis libidinibus, ego hîc summis cruciatibus pro te conficiar: tu oculos obscœnis rebus pasces, ego in morte natantes oculos lachrymis obruam. Tu aures cantilenis, verbisque turpibus oblecta, ego interim blasphemias injuriasque atroces libens audiam: tu te ciborum cupediis, caliceque meretricis Babylonicæ ingurgita, ego sitiam, ego felle & aceto potabor. Tu pedes, manus, corpus totum immerge in tuarum turpitudinum cœno, ego pedes manusque infami trunco suffigar, ego totum corpus diris plagis pungi, lacerari, proscindi, pro te interim sinam. Tu cinge caput rosis, unguentis difflue; ego spinas capite

capite geram, ego totus sanguine madebo: cor tibi cupidines tuæ vulnerent, mihi Judæorum hastile latus aperiet, ut per patentem cordis fenestram videas quàm ingratos homines amem: denique tu deliciis ac vitiis saturare, ego pro te exquisitissimis tormẽtis & opprobriis satiabor. Cujus tam saxeum pectus est, quòd hæ Christi pendentis voces non commoveant? quid dicis ad hæc, ô homo! an non illud Bernardi: *Deus meus pendet in patibulo, & ego voluptati operam dabo?* Hac cogitatione, tam potenti, quisquis se armarit, hostem exarmarit, omnesque ejus insultus, etiam toto exercitu irruentis facilè superarit. Quod si lubet, ex ipso Origene haurite & audite: *Certum namque est, quia ubi mors Christi circumfertur, non potest regnare peccatum: est enim tanta vis crucis Christi, ut si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita ut in ipsam mortem Christi intentis oculis mentis aspiciatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit invidia, sed continuò ad ejus præsentiam, totus ille, quem supra enumeravimus, peccati & carnis fugatur exercitus.* Hactenus Origenes, nec alia princeps militiæ Christianæ suis arma assignat: *Christo passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* Ubi D. Thomas observat Christum, instar equitis cataphracti fuisse in cruce: *Nota,* inquit, *quomodo Dominus armatus fuit in cruce: habuit enim in capite quasi galeam, non de auro vel argento, sed de spinis. Habuit loricam non de ære vel ferro, sed carnem immaculatam, de virgine sumptam. Habuit in manibus non lanceam, vel gladium, sed magnos clavos manibus affixos: in pedibus quasi calcaria clavos infixos; pro equo verò habuit ipsam crucem.* Hanc panopliam, & vos induite, his armis armamini, quia ut idem S. Thomas addit: *Memoria Dominicæ Passionis, contra insultus & tentationes diaboli munit & roborat.* Thren. 3. *Dabo eis scutum cordis, laborem tuum,* mortem, & vulnera tua. His armis imbecillis fæmina Birgitta munita, ita stygium hostem compescuit; ut se vinctũ ac victum proclamarit. Hæc arma, hunc clypeum cuidam juveni licentiori deesse, disertè eadem virgo significavit, dicens: fili adhuc tibi deficit clypeus, id est, consideratio amaræ passionis Domini, qui debet esse in sinistro brachio, juxta cor, ut quoties delectat animum voluptas carnis, toties considerentur livores Domini. His armis etiamnum imbellis juvenis Edmundus, tartareum milvum contrivit, à quo illud veritatis expressit: nullis armis potentius quàm Passionis Domini se superari: quis jam miretur, quod Bosius narrat; olim columbas in cruce depingi solitas, (ut adhuc Romæ in Ecclesia S. Clementis videre est) quòd in cruce sponsa ac columba Christi, ab omni hoste secura sit. Unde Franciscus Sales: in tentationibus ad crucem recurre, & coronam ejus spineam accipe, ut cor tuum muniat, & circumvallet, ne istæ vulpeculæ accedant. Unde & Ecclesia hîc ab hoste protegenda exclamat:

Intra vulnera tua absconde me,
Ne permittas me separari à te:
Ab hoste maligno defende me.

[Margin: Bern. in form. honestæ vitæ. — Orig. l. 6. in c. 6. ad Rom. — 1. Petri 4. — l. 4. revel. c. 74. — In vita. — Bosius de cruce l. 6. c. 9. — Sales praxi Spirit. part. 3. c. 21.]

§. II.

In foraminibus petræ columbam dulces nidos reperire, pasci, ac omnibus deliciis affluere.

INter opulenta regum fastigia, citra fastidium, lustrari juvat, illustrem illam regis Chinensis regiam: in qua præter exquisita artis & magnificentiæ monumenta, conspiciuntur ad novem & septuaginta capacissima atria, quæque ut operis varietate speciosa, ita rerum antiquitate maximè pretiosa; præ cæteris tamen, quatuor longè augustiora videntur: quorum primum solido aurichalco, eleganti opere elaboratum; alterum puro argento constructum. Tertium puto auro inductum, quartum his omnibus præstantius, totum gemmis ac unionibus distinctum. Quibus si quintum Magni Cham, auro vermiculato convestitum, columnis aureis fultum, quodque thesauros ingentes recondit, addideris, orbis, miracula mirari desines.

Quinis his ut augustiora sint, augustiora certè conclavia (quorum teste Bernardo: *Clavis reserans, clavus penetrans*) divinus

[Margin: Majol. canicul. l. 1. c. 23. mirabilium. — Bern. serm. 61. in Cant.]

vinus amor ſtupendo opere cælavit, quia nempè vulnera Redemptoris, quorum primùm Joannes deſcribit: *Pedes ejus ſimiles auricbalco.* Alterum argenteum, Eccli. 40. *Argentum constitutio pedum ejus.* Tertium conclave aureum, opere tornatili Cant. 5. *Manus ejus tornatiles aureæ.* Et ne gemmeum, deſideretur, en *plenæ hyacinthis.* Quintum verò longè opulentiſſimũ *venter* (vertunt alii pectus aut latus) *distinctus Sapphiris*, ubi aſſervatur theſaurus ac margarita pretioſiſſima cordis Domini noſtri Jesu. Bernardum audite: *Bonus theſaurus, bona margarita cor tuum bone* Jesu, *quam foſſo agro tui corporis invenimus. Quis hanc margaritam abjiciat? quin potiùs dabo omnia, omnes cogitationes, & affectus mentis commutabo, & comparabo illam mihi, jactans omnem cogitationem in cor Domini mei* Jesu. In hoc cubile adeò pretioſè conveſtitum, noſtis quando cæleſtis rex ſponſam ſuam induxerit? Ambroſium interrogate ſerm. 2. in Pſal. 118 *Quando autem introduxerit eam in cubiculum ſuum, paſsionis tempus, lateris compunctio, ſanguinis effuſio declarat.* Ubi ut benè Salazar, per cubiculum, planè corpus Chriſti intelligit: ſubdit enim idem Amb. *Cubiculum Eccleſiæ,* (& caſtæ ſponſæ) *corpus eſt Chriſti,* ubi ſponſam omni ſuavitate & dulcedine replet.

Apoc. cap. 1.

Cant. 5.

Bern. ſerm. 2. de Paſſ. cap. 3.

Perilluſtris familię adoleſcens Luthgardim virginem in ſponſam ardebat, complures ſcintillas in illibatam mentem conjecerat, quibus intepeſcente ſpiritu, non parum illa ſe ſenſerat inflammari; adfuit extemplò alter ſponſus, ſed ſanguinis, pectus ſuum, & in eo cor ſaucium oſtendit, hæc paucis profatus: *Blanditias inepti amoris, poſthac, vide ne requiras. Hîc jugiter contemplare quid diligas, & quam ob rem diligas: hîc ego totius puritatis delicias, tibi polliceor obtinendas.* Ad hæc:

In vitâ 16. Julii.

Illa velut crimen, tædas exoſa jugales.

Ovid. 1. Metam.

Deinceps extra has delicias, nil ſponſa Chriſti quæſivit; humana omnia uſque adeò illa jam faſtidire, ut præter crucifixi, nullos ſciret amores; præſertim ubi ab ejuſdem vulneris nectare ebria, eam ſuavitatem imbiberat, ut oris ejus ſaliva, omni ſaccharo dulciorem ſaporem retineret. Hæc qui legit, & intelligit, id eſt, ut S. Thomas ait, intus legit, omnem mundi dulcedinem facilè reſpuet: qui ſemel guſtavit, quàm ſuavis ſit Dominus, & mel de petrâ cum Bernardo delibavit, facilè ciſternas ſæculi nauſeabit. Ipſum melleum Doctorem audite: *Ego fidenter quod ex me mihi deeſt, uſurpo ex vulneribus Domini; quoniam miſericordiâ affluunt, nec deſunt foramina, per quæ affluant. Foderunt manus ejus & pedes, latúſque lanceâ perforarunt, per has rimas licet mihi ſugere mel de petrâ, oleumque de ſaxo duriſſimo, id eſt, guſtare & videre quoniam ſuavis eſt Dominus.* Hæc Bernardus, totus poſthac mellifluus. Clamet nunc mundus

Bern. ſerm. 6. in Cant.

Vina diem celebrent. ———

Tibul. l. 2.

Nunc eſt bibendum, nunc pede libero
Pulſanda tellus. ———

Horat.

Nunc pocula Libero libanda Deo, nunc cupitis amplexibus, nunc cupediis, tripudiis & deliçiis diffluant mortales. Vobis hæc omnia puriori fonte depromam: Catharina illa Senenſis, hiſce Bacchanalium diebus, cùm ſervi, juxta ac Domini, ventri & abdomini ſerviunt, fortè ſe in penitius conclave virgo abdiderat: & ecce ſpecioſus præ filiis hominum, matre Virgine, & aliis cælitibus paranymphis ſtipatus, Pſalte regio ſuaviſſimè admodulante, eam ſibi in ſponſam annulo in digitum inſerto, adoptavit; inde lateri labia admovens:

——— *Purpureo bibit ore nectar.*

Horat. 3. carm. ode. 3.

Quid alias Chriſti ſponſas, Colctas, Ludwinas, Hedwiges, Mechtildes, Getrudes, Elizabethas commemorérque in hanc cellam vinariam inductæ; muſtum generoſiſſimum, vinum illud divinum antonomaſticè *lachrymam Chriſti* potarunt. Sic præclaram re ac nomine Claram, ut ait Surius, *Lachryma Chriſti vehementer inebriabat.* Hoc muſto ebrius ſalivam nobis movet ſuaviſſimus Bernardus: *In his* (cellis) *multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ, perfectioque virtutum. Ibo ad illa ſic referta cellaria, atque ad admonitionem Prophetæ, relinquam civitates, & habitabo in petrâ; idcircò audio, columba mea in foraminibus petræ, quod in* Chri-

Bern. ſerm. 6. in Cant.

Christi vulneribus totâ devotione versetur. Omnis qui sitit, qui turbidas mundi venas sectatur, & ut Poëta ait:

Mart. lib. 1. *Qui bibit immundam, cum caue, pronus aquam,*

Huc veniat: huc omnes accurrite, ex hâc petrâ, *haurietis aquas in gaudio, de fontibus Salvatoris.* (Isa. 12.) Nec est qui aquas his Bacchi festis fastidiat: nostis aquas cynnamomi, aquas cælestes, aquas vitæ, omni vino præstantiores ex variis aromatibus & saccharo, frequenti decoctione eliquatas, in cellis pharmacopolæ asservari; ejusmodi teste Bernardo cælestis Sponsus propinat: *Super omnia*, inquit, *te mihi amabilem reddit, ô bone Iesu! calix quem bibisti. Calix eheu nimium amarus, myrrhâ & felle conditus; sed dulcem illum fecit, præstantissimum septimæ decoctionis, hoc est, infiniti amoris saccharum.* (Bern. cap. 6. de Passione)

Et ne hisce nuptiis, nuptiarum Deus desit, Dius amor *hîc hymenæus erit.* (Virgil. 4. Æneid.) Quem ut prodeuntem videatis, juvat audire quo prodigio, Sanctius Garsias Rex in lucem prodiit, de quo ferunt Historici, matre ejus gravidâ, Mauros armatâ manu urbem invasisse, atque unâ Reginam lanceâ perfodisse, prole intactâ, quæ per hiantem plagam manum exerens, in lucem protracta est. (Roderic. Tolctan. lib. 5. de rebus Hisp.) Redemptor noster gravido parturiebat pectore cælestem cupidinem, dum ecce unus *lanceâ latus ejus aperuit.* (Ioan. 19.) Quod subtiliter scrutatur Augustinus dicens: *Vigilanti verbo Evangelista usus est, ut non diceret, latus ejus percussit, aut vulneravit, aut quid aliud, sed aperuit, ut illic quodammodo vitæ ostium panderetur*, quo amor in lucem prodiret, sed totus saucius, & cruentus, ut illum olim viderat, qui dicebat: *Propterea vulneratum est cor Christi, ut per vulnus visibile, vulnus amoris invisibile videremus.* (Aug. tract. 120. in Ioan. cap. 20. — Bern. ferm. de Passione cap. 3.) Pervigil hîs amor in ostiis propè ostiatim amores emendicat, & vel invitos amare cogit; hic novus hymenæus complures animos sauciavit, & igneo jaculo ad illibatas nuptias mentes inflammavit. Fuit in regno Neapolitano puella nobilis:

Pennequin. amour divin p. 2. c. 6. — Virg. 7. Æn.

Iam matura viro, jam plenis nubilis annis:
Multi illam magno è Latio, totaq; petebant
Ausoniâ, petit ante alios pulcherrimus omnes
Egregia forma juvenis ———

Jamque in unum amicis convocatis, ut nuptui traderetur, illa se paululum turbæ subduxit, & ante crucifixum prostrata, hæc secum attentiùs expendit: tu amor mi, redemptor animæ meæ, tu Jesu, ait, pro me tam dirè cruciaris, ego voluptati operam dabo? tu vulneribus & spinis cincisus; ego auro & gemmis gravis! nimis heu dissimilis tui sum, amantissime Jesu. Nec diu cunctata prominentes cincinnos sibi præscindens, illis pedes Domini concinnè illigavit. Sic progressa in medio amicorum cœtu, matrem alloquitur: non multis nec longè sponsum sibi quærendum, prope abesse, Christum ostentans, illi, inquit, meos amores, & virginitatem dicavi. Ad hæc omnibus attonitis, nequidquam monentibus ac minantibus amicis, candidissima columba accipitri erepta, in foramina petræ evolavit, & in arcano illo conclavi lateris Christi conquievit. Hoc si filiæ, si & filii hujus sæculi paucis secum mente volverent, derepentè omnes mundi delicias fastidirent. Unus aliquis è primatibus regni P. Petrum Fabrum Madriti convenit, ab eoque formulas quasdam precandi & puncta piè ruminanda, sibi assignari deposcebat, cui ille, hæc tecum quandoque perpende: (Pennequin. ibid.) *Christus in summâ inopiâ, ego in opulentiâ. Christus in fame & siti, ego in exquisitis epulis. Christus nudus, & ego pretiosè convestitus. Christus in doloribus, & ego in deliciis.* Hisce instructus abit, nec multò pòst, dum ad lautissimum convivium adhibitus, cupedias & luxum admiratus, unum è quatuor punctis animum subiit, quo ita compunctus fuit, ut in uberrimas lachrymas effusus, mensâ assurgere, convivas deserere, ad solitudinem se recipere coactus sit, ubi privato dolori liberiùs fræna laxavit. Hujusmodi telo saucia Elizabetha Regis Hungariæ filia, ubi amorem suum nudum in cruce suffixum vidit, in mundo suo muliebri ingenuè erubuit: mihi, inquit, caput gemmis, tibi sentibus riget. Ego pulvinaria calco, tu locum capiti circumspicis, & eheu non invenis.

Scilicet

Scilicet ipsa geram, saturatas murice vestes,
Et meus hoc pendet sanguine pictus amor.

Purpura, rectiùs me sanguis sponsi pinget. Ite gemmæ, nobiliores sub cruce veros rubri maris uniones, legam, hoc cariores, quòd divino rore cõcreti. Tollite pulvillos, crux Christi erit lectulus, & extemplo omnem pedibus mundum calcans, pedes mundo extulit, & intra cavernam vulnerum Christi concessit, atque hoc:

5. Æneid. *Dulces latebroso in pumice nidos*

Repperit, ibiq; mundi curis soluta, requievit. Invitat & vos Seraphicus Bonaventura, qui nocturnis diurnisque comessationibus, ac tripudiis lassati estis, ut hîc tandem conquiescere velitis. *O amantissima vulnera Domini nostri* Jesu *Christi!* exclamat S. Doctor, *O cæcitas filiorum Adæ qui per hæc vulnera, in Christum nescimus introire! supra suas vires laborant in vanum, & aperta sunt ostia ad quietem.* O filii hominum, ut quid diligitis vanitatem, ut quid potando, jocando, saltando defatigamini? miseret certè vestri Redemptorem nostrum, qui vos invitat ad quietem. Ubi choreas præterire nequeo, quibus hisce diebus cælestis sponsus se inseruit.

Barry Année Saincte part. 1. c. 7. Anna de S. Bartholomæo, quæ in bulla mundum lusit, ubi adolevit, florem ætatis Christo consecravit. hisce tamen antecineralibus feriis, non potuit, quin matris imperio urgente, choreas frequentaret. Vbi dum à chorago primæ nobilitatis, in tripudium consalutata, oculos fortè cum animo sustulit, & ecce, in ictu oculi, exhibuit se dilectus omninò cruentus, hoc unum piè questus: pergeret se dare vanitati, dum ille in tormentis; importunam hanc musicam, suo luctui. Disparuit ille, & illa hoc telo saucia, ocyor Euro, generoso saltu mundo ac chorago spreto, ad Christum sponsum confugit. Disce & tu, ait Scriptor

Lansperg. hom. 54. de pass. „Asceticus, habitare in hoc vulnere lateris: si enim amica, aut sponsa est anima „tua, ubi suavior illi thalamus dormiendi, „quàm in hoc vulnere? si columba es, ibi „locus est tibi ad nidificandum aptior? si „passer esse decrevisti, nusquam tibi magis „conveniens erit locus, ubi abstractam ac „solitariam vitam agas, quàm in corde „Christi. Si turtur es, & castis variisque „gemitibus ad Deum suspiras, hic locus „requietionis erit. Hunc sibi locum quietis, à turbis semotum, Elzearius Comes delegerat, illic conjugi Delphinæ se habitare dictitabat, in hac cavernâ non semel auditus pios gemitus fundere, non semel, ut illud Maronis ad sacra traducam,

Ingemuere cavæ, sonitumq́; dedere cavernæ. l. 2. Æneid.

Illic Seraphicus Franciscus confixus degebat, quin & Xaverio in mediis Indiis

Virg. 3. Æneid. *Requies ea certa laborum* fuit; oppido fessus ad vulnera servatoris, ad Christi dolores meditandos recurrebat. Uti & Thaumathurgus ille Josephus Anchieta, qui ita totus in crucifixum abierat, ut dormiens per insomnia, instrumenta & passionis Dominicæ mysteria loqueretur. Norant hî quo è laboribus, lassis perfugium, ac solatium reperiretur. Etenim ut rectè Bern. *Ad hoc perforatum est latus tuum, ut nobis patefiat introitus; ad hoc vulneratum est cor tuum, ut in illo ab exterioribus perturbationibus absoluti habitare possimus. O quàm bonum, & quàm jucundum, habitare in corde hoc.* Dicamus & nos; bonum est nos hîc esse, faciamus hîc tria tabernacula, memoriæ unum, tam ingentis amoris monumenta recolendo; intellectui alterum, appretiando & expendendo; voluntati tertium, ferventissimè tantum amorem diligendo. Ad hæc tabernacula figendum, varia nobis loca D. Bonav. assignat: *Bonum est nos hîc esse*, inquit, *faciamus hic tria tabernacula, unum in pedibus, unum in manibus, aliud continuum in latere. Ibi volo quiescere, & vigilare. Ibi loquar ad cor ejus, hîc erit requies mea in sæculum sæculi.* Isthic loquar ad cor ejus, ad cor amoris fontem, ardoris fornacem, & dices:

Bern. c. 3. de Pass. — Bonav. in stim. part. 1. c. 1.

Cordis mei cor dilectum,
In te meum fer affectum:
Nullum modum das amori,
Mille mortes optas mori,
Flamma desiderii.

Hoc quippè dilectissimi Jesu, primo instanti conceptionis corculum, tanto dolore & angore oppletum fuit, quantum in horto pertulit, dum toto corpore san-

Nierenb. de Adorat. l. 2. c. 5. guineus sudor erupit; nisi fortè in utero major extiterit, quòd illic .nclusus detineretur: cognitio enim in Christo, & apprehensio omnium opprobriorum ac cruciatuum, æquè viva fuit in hoc corculo, adhuc intra viscera virginis concluso, quàm dum noctem illam decretoriam in domo Caiphæ transegit, aut in cruce pependit, qui deinde dolor continuus fuit per omnem vitam, ut maximum ac perpetuum miraculum fuerit, vita Jesu. *Unde non dubitaverim affirmare*, ait Lessius, *hunc dolorem sufficientissimũ fuisse ad vitã Domino millies eripiendã*, quin & mille mortes, imò tot mortes quot mortales obire ardentissimum illud cor millies cælestem patrem efflagitarit. Ad cor illud, inflammato corde quantâ potest voce Augustinus contendit: *Dilexisti me Domine plusquam te, quia mori voluisti pro me.* Imò verò ita amasti me, exclamat Doctor Aquinas, & quemque hominum, *quasi quilibet homo esset Dei Deus. In tantum me diligis Deus meus*, ait Bonaventura, *ut te odisse videaris. Cùm posset gutta, redemit unda*, inquit Bern. serm. 22. in Cant. Et post hæc omnia, unum illud queritur Hieronymus: *Solus homo non compatitur, pro quo Deus patitur.* Hoc Jacoponus non ferebat, qui lupercalibus diebus ante crucem prostratus, mortalium licentiam, ac infamem petulantiam animo volvens, in has voces erumpere, non semel auditus est: *Amor non amatur, amor non amatur.* Eodem spectat illud Guilielmi Parisiensis, viri doctrinâ & sanctitate conspicui, qui miratus mortales Deo, amore suo spreto, vanitati se dare, tantamque bonitatem non amari, exclamat: *Quis ad hoc Diabolicum terrificum miraculum non obstupescat?* quis non excandescat? quis non cũ Iacopono totus colliquescat? * *Quis illud cor tam vulneratum non diligat? quis tam amantem non redamet?* Quis in hoc corde requiescere & jugi meditatione habitare non expetat? cùm nihil Deo gratius, nihil ab homine præstantius præstari possit, quàm assiduò volvere, quanta pro nobis pertulit Deus homo.

Lessius de perf. l. 12. c. 17. p. 313.

Aug. solil. c. 13.

S. Thom. opusc. de Sacram.

V. Binet amour divin c. 8.

Guil. Parisiensis de Rhetorica div. c. 5.

** Bern. de Pass. c. 3.*

§. III.

Nihil Deo acceptius quàm jugi meditatione mentem hìc nidificare.

Refert Xenophon Cyrum Regem Persarum ex Tigrane rege Armeniæ, cum conjuge sua capto, aliquando quæsisse: quid pro uxoris suæ redemptione in litrum offerret? cui confestim Tigranes: integrum ait regnum, ô Rex! si haberem; quod cùm sors abstulerit, libens sanguinem, & vitam dico. Hoc responso, mirificè captus Cyrus, ambos libertati, & regiæ dignitati restituit. Jamque solo ac solio redditus Tigranes, perquam familiariter uxorem sciscitatus est, ecquid de Cyri prudentiâ, deque regiâ ejus munificentiâ videretur? num omnem aulæ apparatum probè observasset? cui illa, ex quo tecum, inquit, in vinculis fui, ita me devinctam habuisti, ut numquam oculos, aut mentem in alium defixerim quàm in eum, qui me, & sanguinis & vitæ impendio, redimere comparatus erat. Hinc toto ex te corde Tigranes,

Toto animo, tota pendebam perdita mente.

Hæc si maritus tam fortiter fecisset, quàm dixit, an ejus unquam conjux oblivisci potuisset? & quî fieri potest, ut nos redemptoris nostri, non assiduo recordemur? cùm hoc sibi tanti amoris hostimentum dumtaxat requirat, ne unquam animo, beneficia ejus in nos collata, eradantur: ut si pati cum illo non possimus, saltem pia mentis meditatione compati velimus. Præclarum certè Ethymon meditationis excogitavit Augustinus, dum dixit: *Meditatio nihil est aliud, quàm mentis ditatio.* Quæ ditatio mentis, potissimùm fit per meditationem Passionis Domini, quâ cælestis gratiæ, ac salutis æternæ bonis, animus locupletatur: nam, ut idem Aug. ait: *Nihil tam salutiferum nobis est, quàm cogitare quanta pro nobis pertulit Deus & homo.* Quod luculentis vobis testimoniis comprobabo. Dum S. Joannes Evangelista summè arderet videre Deiparam, jam in cælo gloriosam, illa se exhibuit, benè longum sermonem cum illo

Xenophon l. 3. de instit. Cyr.

Catul. eleg. 65.

Aug. tom. 9. speculum peccatoris c. 4.

Aug. serm. 23. ad frat. in Erem.

Lobbetius Dom. 2. Quad. quæst. 5.

illo de cruciatibus Christi texens, quos ipsa in monte Calvariæ cordi impressisset, dixitque Ioanni, filium ejus Iesum has tres prærogativas concessisse ei, qui jugiter passionem Domini recoleret: 1. ut antequam è vivis excederet, ferventissimæ contritionis actum omnium peccatorum illi cælitus impetraret. 2. Deiparã ei in extremo agone, præsidio futuram. 3. Filium matri transcripsisse omne jus, quidvis pro illo impetrandi. Qui hoc præsidio munitus, quid huic abesse, quid obesse posse arbitraris? hujus tantæ prærogativæ causam assignat Bonaventura, quòd meditatio Passionis Domini, ad omnem virtutem, & perfectionem deducat rectissimè: *Si vis,* inquit, *ô homo, de virtute in virtutem, de gratia in gratiam, de bono in melius proficere: quotidie, quantâ potes devotione, mediteris Dominicam Passionem: nihil enim in anima ita operatur universalem sanctificationem, sicut meditatio Passionis Christi.* Suspiciunt sæculares, viros Religiosos, priscos illos anachoretas, ac diffidunt se eò sanctitatis posse pertingere; quid si superiores, citra omnes has austeritates evadere posse ostendero? Magistrum habetis Albertum Magnum, Magni illius Thomæ Aquinatis eruditione, & virtute maximum, cujus hæc sana, ac sancta doctrina est: *Simplex recordatio vel meditatio Passionis Christi, plus valet, quàm si quis per annum jejunaret in pane, & aqua, qualibet sextâ feriâ: vel disciplinaret se qualibet hebdomadâ per annum, usque ad effusionem sanguinis: vel quotidie legeret psalterium.* Fatebor equidem acceptas Deo esse orationes, flagella, jejunia, peregrinationes, aliasque corporis afflictationes; sed nihil ita Christum rapit, ac attenta crucis suæ contemplatio. Hoc Francisco Assisiati, solicito, quid amori suo crucifixo gratissimum præstare posset, ostensum est; dum sacro codice tertiùm aperto, semper in passionem Domini incidit, quod & anachoretæ cuidam revelatum, Ludolphus testatur. Accedit quòd quibusdam non sit ea corporis firmitas, ut Compostellam aut in terram Sanctam, peregrinationem instituere queant: iis commodiorem longè praxim

V. Speransa de Passione pag. 296.

Albert. M. tract. de missa.

suppeditat Augustinus: *Magis meretur, vel unam solam lachrymam emittens, ob memoriam Passionis Christi, quàm si usque ad terram promissionis peregrinaretur.* Unde quidam ad extrema deductus, ut vidit coram judice, scelera prævalere, exclamavit: si non sufficiunt merita operum quæ feci, addantur devotiones, quas in contemplanda Christi Passione, ac vulnerum ejus, impendi; ac sibi redditus, dixit; jam benè; feliciterque extremum emisit spiritum.

V. Bernard. de Busto serm. 15. feria 6. Parasceves.

Quid, quòd vel sola recordatione passionis, homo renasci, & quasi fonte baptismatis, ab omni culpâ, ac reatu expiari dicatur, ut D. Cyprianus loquitur: *Vide,* inquit, *quomodo his qui Christi commemorant passionem, inter sacra officia, quasi per quosdam canales, de interioribus fontibus egrediantur torrentes. Anima hîc se fletibus abluit & lachrymis se baptizat,* & ne de rei veritate addubites, en alterum, qui ejusmodi piam commentationem, baptismo sanguinis, hoc est, ipsi martyrio conferre non dubitavit: hujus testimonii piissimus auctor Ludolphus à Saxonia, qui refert, divinitus cuipiam revelatum esse, *Si quis dolores* (Christi) *revolvendo lachrymas ex compassione effuderit, tanti ponderis ac momenti apud Deum fore, ac si Martyr inter supplicia ea profunderet.* Adeò ut prædestinationis hæc tessera sit certissima, suffragante Leone magno, Christi suffraganeo, dum dicit: *Certa atque secura est exspectatio promissæ beatitudinis, ubi est participatio Dominicæ Passionis.* Unde præclarè ex Doctore gentium, concludit Gregorius: *Compatere ergo Salvatori nostro* Iesu, *memoria passionis, & vulnerum ejus in corde tuo habendo: certissimè confidens, quòd ejus consolationis, in futuro socius efficieris. Vnde Apostolus, si tamen compatimur, ut & conglorificemur.*

Cyprian. serm. de Cœna Dom.

Ludolph. c. 59. de passione.

S. Leo serm. 9. de Quad.

Greg. l. 6. mor. c. 6.

§. IV.

Praxes, quibus quis vulneribus Christi semper queat inhærere.

HÆc ne exciderent, in fasciculum Bernardus instrumenta cruciatuum Christi colligarat. quem assiduo in pectore, in corde gestabat. Serm. 43. in Cant.

Nemo tollet eum à me, inter ubera mea commorabitur. Æneas Silvius, postcà Pius II. narrat: quod Pacchorus juvenis, cuidam Lucretiæ miserit fasciculum florum, cui schedam amatoriam inseruerat? huic, quid aliud inscriptum arbitramini, quàm illud? *Cogita tu de me, & ego de te.* Alium fasciculum, sed myrrhæ, cælestis sponsus suis missitare consuevit. *Hunc & vos,* (ô filiæ quæ encarpium, aut fasciculum florum, ad ubera gestare consuevistis) *tam dilectum fasciculum colligite vobis, hunc medullis inserite cordis, ut vobis inter ubera commoretur.* Hac brevi schedâ insertâ: Recogitate eum qui talia ac tanta pro vobis passus est; Claram illam de Monte Falco imitantes, quæ ita hunc fasciculum cordi appresserat, ut omnia sponsi patientis insignia, impresserit. Alium nunc morem habent modernæ filiæ, ut non modò in cubili, aliquot horas ad speculum se contemplentur, sed & specillum circumferant, ut ubi, ubi sunt, illud intueantur. Aliud profectò speculum proponit S. Drogo Hostiensis: *Fecisti de corpore tuo* (bone JESU) *speculum animæ meæ,* quod utinam puellæ circumferant, & se identidem in eo speculentur. Venerandus Præsul Rudelingus Episcopus Compostellanus, pro gentilitiâ tesserâ, gestabat Christum in crucem suffixum: ad cujus dexteram speculum, ad levam circinus depictus erat: ut hoc dolores Christi metiri, in illo fœditatem suam, & quàm Redemptori suo dissimilis, contemplari posset; etenim ut Laurentius Justin. ait: Christus *nobis & meritum patientibus, & patiendi speculum factus est.* Hoc speculum nunquam non ante oculos habendum, *erit vita tua quasi pendens ante te.* Quod si sæpius contempleris, incredibile quàm cultos mores, & amores, quàm eleganter animum conformabis. Disce hoc ab Hippolyto Galatino Florentino: habebat is, in viciniâ, prostitutæ pudicitiæ fœminam, quam ingenioso commento aggressus est. Tabellam, in qua Christus Dominus spinis evinctus tempora multoque fluens sanguine eleganter erat depictus, speculi in morem adornarat, suspenditque ad fenestram, ut vanæ fœminæ assolent. Tum se ad illud identidem, veluti ad speculum corporis contemplabatur. Id conspicata prostituta, mirari & viri vulgo sancti, & gravis, levitatem plusquam muliebrem irridere; tum Hippolytus vultu ad dolorem pietatemque composito, novi generis speculo, procacem in mulierem obverso, illius oculos everberavit, animumque improviso spectaculo attonitum ita perculit, ut mox impetrata ab Hippolyto imagine, sæculi transfuga in pudicitiæ castra se contulerit. Nulla unquam fœmina se feliciùs vidit in crystallo, quàm hæc, quæ sordes suas in Christo Deo fœdissimè consperso, contemplata est. Hoc speculum, Tertullianus etiam viris consulendum proponit, dum sic quemque compellat: *O vane quid speculum consulis? mores tuos intuere, conscientiam tuam inspice, in Christum crucifixum oculos conjice: hoc tibi speculum & opifex splendor sit, in hoc non falsam levitatem, sed cruenta tubera & alta vulnera considera.* Ut tibi contingat, quod S. Gertrudi à Deo revelatum est: quoties quis intimo devotionis affectu Christi è cruce pendētis imaginem contemplatur, toties Christum amico intuitu, & ut Bernard ait, *oculo amoroso,* vicissim illum contueri ac respicere. Ubi illud considerandum, quemadmodum inter amantes fieri consuevit, & se intuentes in mutuis oculis imagines efformentur, juxta illud Asterii Episcopi Amaseæ: *mutuo se aspicientes, mutua sibi fiunt specula.* Ita qui Christum gestat in oculis, eundem assiduò Christus in oculis, in corde gestet, ut pupillam oculi diligat, fatendum est; Ad quod conferet ejusmodi tabulam in cubili, in oratorio sibi speculi in morem ante oculos ponere, ut fit, *vita tua quasi pendens ante te.* Hæc præ ceteris in deliciis, in oculis sit: uti fuisse credo civi illi Monacensi: introduxit hic in ædes suas amicorum optimum, eique diversa pictorum artificia monstrans: en, ajebat, hoc Lucæ Leydensis penicillum, hoc Alberti Dureti artificium est. Hoc à manu Pauli Veronesi venit, en etiam colores Michaëlis

Angeli

Marginalia: Pierre Messie l. 1. c. 37. — Bern, ibid. — Drog. Host. de pass. — Divus Maurus in hist. S. Iacobi l. 2. c. 12. — Laurent. Iustin. in ligno vitæ c. 5. — Deut. 28. — P. Rho exempla virtutum p. 33. — Tertull. de virg. — Pintus Ramires in Cant. p. 118. — Deut. 28. — Drexelius Gazophylacium l. 1. c. 1. §. 1.

Angeli artificis præstantissimi, non infimus horum, si non etiam Antesignanus Christophorus Schwarts hanc ille tabulam pinxit. Hos verò lusus coloribus expressit Raphael Urbinas, nescio an non pictorum summus. Ista è Recentioribus princeps tabula Rubeni est. Hæc omnia mihi contra aurum chara. Sed scire forsitan velis, quæ harum picturarum omnium mihi maximè sit amori. Quod olim astu exploravit Phryne noti nominis mulier: cùm enim nosse percuperet, quod inter Phidiæ opera pulcherrimum esset, subornavit servum; qui subitò advolans nuntiaret Phidiæ officinam ab igni correptam, & bonam operum partem jam periisse. Exanimatus Phidias foras exilivit &: Actum est, inquit, de meis laboribus si Satyro & Cupidini flammæ non pepercerint. Tum Phryne illum optimè sperare jussit, nil triste accidisse: liquere jam ipsius artificis confessione quod pulcherrimum operum suorum judicaret. Tu forsitan amicorum amantissime idem quæsieris de his pictorum artificiis, quo ego minimè omnium velim carere, & oculis auferri. Candidissimè fatebor quod sentio: hæc quidem omnia venusta, exquisitæ artis, & magni, non nego, pretii, nec cum gemmis mihi permutanda: tu verò post visa hæc omnia, hunc Christi spinis coronati vultum considera. Hæc una imago præ ceteris omnibus meum sibi amorē vendicat, nullo mihi pretio venalis est. Auream Cæsarum fortunam præ hac Domini Iesu effigie minùs æstimem. Hoc civis Monacensis civi suo candidè fassus, artificium sibi multò charissimum proposuit spectandum, in quo indies plura & plura artis divinæ lineamenta occurrebant miranda, cujus unius tabulæ visu oculus ejus satiari nequibat. Demum ut concludam, moris est horologia auro & argento inserta circumferre, eaque prope in horas solicitè contemplari: iis longè præstantius; sanguinolentis exaratum notis, Bernardus Horologium ob oculos ponit, dum sic quemque adhortatur: *depinge tibi quasi ante oculos Dominum in cruce pendentem, & nunc pro clavis, nunc pro lancea suspirabis, & gratias ages; nec ad horam patieris avelli amara illa omnia, quæ pro te pertulit: semper in memoria retinens, & assidua meditatione revoluens*; ut cantes cum propheta: *tota die meditatio mea est*. Quare quoties horæ signum insonuerit, dicamus cum Ignatio martyre: *Hâc horâ amor meus crucifixus est*, mortuus est. Hoc lemmate subjecto:

Pausanias in Atticis. *Bern. serm. 43. in Cant.* *Psalm. 118.*

——— *Nos flendo ducimus horas.* *6. Æneid.*

Idque exemplo redemptoris nostri; quem quis ambigat quin horologium hoc, horis singulis attentiùs inspexerit & expenderit: hâc horâ à Juda fraudulenter traducendus sum, illâ à Petro turpiter negādus. Istâ tam dirè flagellandus, atque ita per omnes horas speculando cruciabatur filius Dei Jesus, juxta vaticinium Zachariæ c. 14. *& erit dies una quæ nota est Domino*.

EMBLEMA XVI.

Tibi dabo. Matth. IV.

IMITANTVR HAMOS DONA. Mart.l.4.Epig.56.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMÆ.

De corruptelâ munerum, quibus virga juſtitiæ inſtar arundinis piſcatoriæ à rectitudine ad prædam ſe inclinat.

§. *I.* *Auri vi, arces & urbes quantumvis munitas everti.*
§. *II.* *Arcem pudicitiæ auro expugnari.*
§. *III.* *Virgam juſtitiæ auri pondere à rectitudine deflectere.*
§. *IV.* Dona excœcant oculos judicum. *Eccl.* 10.
§. *V.* *Munerum corruptela graviter punita.*
§. *VI.* *Quinam judices incorrupti, ſerviq́ fideles Deo ac Regi exſtiterint.*

DOMI-

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMÆ.

Tibi dabo. Matth. 4.

CORAM Dario olim ea quæstio ventilata fuit, quid in orbe esset fortissimũ, hic vinum, quòd à vi dictum, robustissimos Duces, solo allidit; alter Regem cuncta supercilio moventem; tertius mulierem, quæ Holofernem, & Sampsonem stravit, fortissimam deprædicabat, sed super omnia vicit veritas, & *fortior præ omnibus* habita est, ut Esdras testatur. (Lib. 3. c. 3.) Quod expendens ille Gregorius à Patriâ Nazianzenus, ab eruditione Theologus, aliud adinvenit, quod & ipsam veritatem victricem vincit dum his omnibus fortius aurum, longè quid potentius, potentum munera asseverat:

(Greg. Nazianzen in carm. de vitâ suâ.)
Vinum asserebat quispiam, omnia vincere;
At fœminam alter, tertius palmam dabat
Vero: dedissem ast robur ego quàm maximum
Auro, arbitratu cuncta quod vertit suo.

Hoc probè norat improbus veterator ille, qui inter tres arietes, unum fortissimum aureo vellere admovit, dicens: HÆC OMNIA TIBI DABO. Illud diabolicum *tibi dabo*, omnia sacra & humana violavit.

Quid urbes & arces expugnavit? *tibi dabo.*
Quid carceres & postes ferreos perfregit? *tibi dabo.*
Quid sceleratos homicidas & perditos duellistas absolvit? *tibi dabo.*
Quid judicia pervertit? *tibi dabo.*
Quid tribunalia evertit? *tibi dabo.*
Quid perjuria conflavit? *tibi dabo.*
Quid pudicitiæ vim intulit? *tibi dabo.*
Quid justitiam? quid animam, quid ipsum justitiæ auctorem Christum vendidit? *tibi dabo.*

(In Verrem.) Adeò ut verissimum sit illud Tullii: *Nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit*; patetque verò illud verius Poëtæ:

——— *Nil esse potentius auro.* (Ovid. lib. 3. Eleg. 7.)

§. I.

Auri vi, arces & urbes quantumvis munitas expugnari.

PHilippus Macedo oraculum Apollinis consuluit, quo marte vel arte universam Græciam sibi subderet, arces expugnaret, fortissimas gentes subjugaret: atque hoc paucis responsi tulit:

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου καὶ πάντα νικήσεις

id est: *Hastis pugna argentatis atque omnia vinces.*

Nec fefellit eventus, nam ut Plutarchus ait, totam Græciam auro sibi Philippus vectigalem fecit, constatque inter omnes, illum plures urbes auro, quàm ferro expugnasse. Hinc à Juvenale dicitur:

——— *Callidus emptor Olynthi*

Olynthũ enim Lasthenes auro corruptus, illi tradidit. Fortè accidit in arduâ expeditione, milites regi retulisse arcem expugnatu impossibilem esse, rupem arduam & inaccessam: quæsivit ab eis Philippus, num eæ angustiæ, ut ne asinus auro onustus sese penetrare posset? quibus annuentibus, subjecit, nullam arcem inexpugnabilem esse, in quam ille ascendere posset, & ut via non esset, certè vi faceret: nam ut Poëta canit:

Aurum per medios ire satellites, (Horat. l. 3. Ode 16.)
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. ———

Comperi inter emblemata Vischeri, acinacem ex nummis aureis, à capulo in acumen desinentibus cum hâc Epig.

Potentius ictu fulmineo.

Nihil

Nihil enim auro imperviũ, omnia rumpit, omnia ſternit, omnia ſubruit: atq; utinam experientia non comprobaſſet, aurifodinas, minas auri, plures urbes turritas, & arces munitas ſubruiſſe, quàm fodinæ ſeu cuniculi pulveris nitrati:

Poeder meynen ſiet-men ſpringhen/
Goude meynen konnen d'winghen;
Ja wat t'poeder niet en kan/
Doet het goudt aen menigh man.

——— *diffidit urbium*
Portas vir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus ———

Perſarum Reges non alio ariete, quàm aureo vellere fulgido, Græcos Aſiâ expulerunt, corruptis eorum Ducibus Lyſandro & Ageſilao. Notum illud Jugurthæ apud Salluſtium: *Venalem urbem, ſi emptorem inveniret.* Cujuſmodi emptorem non unum in Hiſpaniâ, Germaniâ, Galliâ, Angliâ, ſubſcribente Scribanio repereris; itaque illùd modò Regum ſtudium eſt, hoc mercatu ſibi regiones integras adjicere. Laudat ab eo Comminæus Regem ſuum Ludovicum XI. qui ut Eduardi Regis Angliæ familiares auro ſibi obſtrictos haberet, quotannis in illos facilè ad ſexdecim millia coronatorũ profūdebat: inſuper dabat intimis cōſiliariis luculentiſſima dona: unus Havartus intra bienniũ præter penſionem conſuetam., accepit ad viginti quatuor millia coronatorum; addit verò unum Haſtingium ægrè adduci potuiſſe; quem tandem majori vi auri, adeò ſibi devinxit, ut dum ingentem ſummam aureorum, qui cataphractis equitibus ſignantur, (vulgò ridders) exclamarit: *Captivum me tenes, quis enim valet tot armatis reſiſtere?* Ludovicum hunc Regē Galliarum, æmulatus eſt Matthæus Magnus Vicecomes, de quo hæc Jovius in ejus vitâ: plura ſe tectis conſiliis, & occultâ largitione, quàm vi & cruentâ manu confeciſſe, plura denique auro quàm ferro feliciter ſe expugnaſſe dicebat. Eodem bellandi genere uſus eſt Coſmus Medices Florentinus, cujus occultæ largitionis ſumptus, aliquot Myriadum ſummam exceſſiſſe, ſcribit idem Paulus Jovius. Sed

Comminæus lib. 8.

Lib. 3. Elog. in ejus vitâ.

parum hoc argenteis haſtis cominus decertari: quin & eminus, & in diſtans ſclopis aureis, regna longè diſſita, ſcrutinia mille ſeris occluſa, explosioni patent. Narrat Scribanius non defuiſſe in Regibus unum, quo ſupra quadraginta millia aureorum per legatum, uni ex ſcriptoribus Regis obtulerit, quo conſilium Domini aperiret; & ne longiùs abeam, quis non exiſtimet hâc bellorum tempeſtate plures Duces belli, aureis ſclopis (vulgò piſtolen) quàm ferreis cecidiſſe? cùm Richelius auditus ſit, non ſemel liberè jactare, aureos ſibi deficere, quibus proditores inhiantes, velut offâ objectâ ſaturet. Facit hîc quod in conflictu Floriacenſi accidiſſe ferunt: ubi dum plumbeæ glandes, & ferreæ pilæ deficerent, machinam bellicam pataconibus onuſtam fuiſſe, qui potentiùs aureo imbre, vim viris, clade non vulgari intulerunt; ita ſub Guſtavo Rege Sweciæ, machina bellica auro & argento onuſta reperta eſt. Ecquis huic tam potenti tormento reſiſtat? plures jam aureis illis ſclopis cadunt, quàm ferreis: ut rectè quidam vernaculè:

Scriban. in Polit. lib. 1. cap. 26.

Mars Germano-Suecicus.

Wanneer 't piſtoel wordt afghebrant/
Helpt met ghewelt den man van kant;
Maer 'tgout piſtoel/doet meer gewelt/
Als dit wordt op de borſt gheſtelt.

Aliam pugnandi eminus rationem Macrobius adinvenit, dum crumenam *fundam* vocitare non dubitaverit. Burſam quoque pro *fundâ* ſumi, teſtatur Bonaventura in vitâ S. Franciſci cap. 7. *Invenit*, inquit, *in viâ burſam, quam uſitato vocabulo, fundam appellavit*; in promptu cauſa eſt, quòd non unus Goliath, hâc fundâ cadat, atque ita opes dilapidare, jam artis & induſtriæ eſt tantæ, ut etiam longè diſſitos primates, intimos regni dynaſtas, de fide, de integritate, de juſtitiâ deturbet. In quo genere uti nihil luculentius, ita nec luctuoſius, quàm quod Strada anno 1566. enarrat, Margaretam Belgii gubernatricem graviſſimè queſtam, ea quæ ad Regem arcanè ipſa ſcripſerat, in epiſtolâ Egmontii diſertè omnia reperiſſe; propterea

Macrob. libro 2.

præterea cum Rege expostulat, quòd ab ejus aulâ, hæc in Belgium secreta perferrentur: *Sibi constare multa litterarum exemplaria, aliqua etiam Autographa, quæ ad Regem miserat, in manus Belgarum procerum devenisse. Quantâ cum pernicie negotiorum, quantâ cum jacturâ regiæ dignitatis! orare proinde Regem, ut videat imposterum, quæ scribantur ab se litteræ, aut igne corrumpantur, aut per explorata fidei administros, clam cæteris asserventur.* Et tamen compertum habeo, inquit Strada, post hæc gloriatum esse Orangium, apud Christophorū Assonvillium, nullum prodire è Regis ore verbum, seu privatè, seu publicè, quin ad ejus aures in Belgium fideliter afferatur; hanc porrò intimam scientiam magnâ quidem sibi pecuniæ summâ comparari, sed nusquam æra fructuosiùs dilapidari. Ac tandem hoc Epiphonema subjungit: *Ecquid usquam inaccessum pecuniæ imperviumq; fuerit, quando prudentis adeò, circumspectiq; Regis aula, à privatis hominibus emi potuit?* Qui Regi à cubiculis, aliique intimi primates, clave aureâ donantur, quâ in Regis conclave, se penetrare dum lubet, licet: aurum non modò atria Regum, sed & arcana omnia scrutinia scrutatur. Jam vetus est malum arcem Capitolinam non armis ferreis, sed armillis aureis à puellâ Gallis proditam; sed hoc dolendum, quod docendum est:

§. II.

Arcem pudicitiæ auro expugnari.

AUdistis nil adeò munitum, quod munera non perrumpant, nil adeò ferreum, nec obarmatum, quò aurum non penetret; ita nullam pudicitiæ arcem esse, vel cœlo eductam, vel Oceano natitantem comperietis, in quam, si modò munera immitti possint, arcana vi æneam turrim disrumpere, conclusæ cor rumpere & corrumpere valebunt:

Ovidius. *Omnia vincit amor, sed amorē munera vincūt.*

Nimium quàm hæc

——— *vera est fabula vatum:*
Inclusam Danaen turris ahenea,
Robustæq; fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ, munierant, satis Horat. l. 3.
Nocturnis ab adulteris. Ode 16.

Cùm Jupiter per impluvium, *Converso in pretium Deo*, in aureum imbrem mutatus, puellam violavit. Ita & modò mos est, ut ait S. Petrus Damianus, *Habens pugillum aureum, frangit murum ferreum.* Frivolum mihi quidem visum est, sed documento esse poterit, quod quidam pro concione: nomen illud *Cupido* sic dici, quasi quod *Cupis-do.* Hoc esse fortissimū telum amantum; si puella oculos in annulum proci conjecerit, ille ilicò, si *cupis-do.* Si in nundinis se tales inaures vidisse memoret, ille verò, si *cupis-do*; si quidquid illa cupit det, jam fortissimo cupidinis telo, illam sauciavit. Nam Lib. 1. Ep. 21.

Quod facit auratum est, & cuspide fulget acutâ. Ovid. 1. Metamorphosis.

Non una jam Danaë, non una Eriphyle reperitur, cujus monile, satis nos monet muneribus pudicitiam, & ut Ecclesiastes, animam venalem esse:

Accipiens dona, fœmina nulla bona.

Dum juvenis aliquis David, *rufus, & pulcher adspectu, decorâque facie* fundam suam rotare, & in sinum virginis aliquot gemmas, lapillos pretiosos dilapidare incipit, si gigantem stravit, quomodo puella non corruet? nimis hoc receptum est: 1. Reg. 16.

Muneribus quivis mercatur amicam. Propert. l. 2.

Pythagoras dicebat aurum igne, viros fœminis, fœminas auro probari. Suis coloribus rem depingit Justinianus in Tobiam, sicut suem inserto naribus circulo, trahere facile est, ita mulierem pulchram, sed fatuam oblato monili aureo. Quò spectat illud, quod referunt, tria D. D. D. homini exitio esse: Dæmonem, Dominam, Denarium. Ac primum uti ultimo, ad obtinendum medium, Dæmonem adhibere denarium, ad inducendam Dominam. Nam Eleg. 16. Cap. 6. vers. 13.

——— *Auro conciliatur amor,* Lib. 2. de
Aurum lex sequitur: mox sine lege, pudor. arte.

Hîc etiam *imitantur hamos dona*, & dum mulier escam amat, adhamat. Unam in exemplum cæterarum adduxisse suffi- Martial. l. 4. Epig. 56.

ciat, quò pateat, neque cælitùs honesta munera defore, si hæc turpiter recipere detrectarit.

Salianus de amore Dei lib. 6. c. 18. Mercator quidam naufragium passus, cùm omnibus haustis, salvus Ascalonem appulisset, à creditoribus in carcerem conjectus, & bonis omnibus ita exutus fuit, ut ne uxoris vestibus parceretur; at mulier viro victum precario quærebat, cui cùm ægrè panem suppeditare posset, sedebat in carcere gemens cum viro suo: contigit autem hominem prædivitem ad captivos visere. Qui visâ mulieris paupercula perquam liberali facie, eam ad flagitiũ invitat, spondens se omnia mariti debita, si annuerit, dissoluturum; illa autem norat, quàm

Ovid. Oenone. *Turpiter ingenuum munera corpus emunt.*

Negat itaque ex Apostolo se corporis sui habere potestatem, sed virum, qui cùm pudorem uxoris suæ, divitiis, ac libertati antetulisset, retulit illa facinus viro non placere; quæ cùm latro, qui eodem carcere detinebatur audisset, conjugis continentiam admiratus, cùm propediem ad supplicium raptandus esset, se continere non potuit, quin locum indicaret, ubi ingentem pecuniæ vim obrutam reperiant. Mulier noctu locum adit, loculos abstulit, quibus omne æs alienum mariti expunxit, & utrique hilariter vixerunt de reliquo. Hactenus auri vires in subruẽdis urbibus, in pudicitiæ arce expugnandâ spectavimus. Tandem ipsam veritatem, quæ omnia vincit, vincere posse ostendamus.

§. III.

Virgam justitiæ auri pondere à rectitudine deflectere.

IN omni passim curiâ rectam virgam cernere est justitiæ, cujus vigorem supremus judex in summo rigore situm esse, apertè innuit, dicens: *Reges eos in virgâ ferreâ.* Id est, ut Augustinus exponit, *in inflexibili justitiâ.* Virgæ ferreæ is rigor est, ut si appenderis crumenam pecuniæ, si lancem argenteam, si pateram auream, non declinet à recto, sed inflexibilis persistat, *hæc virga directionis*, viri justi mentem regit, & manum dirigit, cujus animus semper rectus & erectus, non ad dona depressus: nullis ille movetur muneribus, *Psalm. 2.*

——— *Carum nec respicit avum.* *Virg. Ceiris.*

Sed quis est hic & laudabimus eum, *qui post aurum non abiit?* Quis est hic qui illud Jobi mordicus tenuit? *nec multitudo donorum inclinet te.* Isaiâ testante ac detestante: *omnes diligunt munera.* Judices, legisperiti, linguam auro vænalem habent, advolant Medici quàm seduli, quoties, quantocyùs, ubi lautum jathron persolvitur; ut quidam non inficetè: *Iob 36.* *Isa. cap. 1.*

Ordonner medicos, ægros or-donner oportet.

Quin & sacri judices fortassis reperiantur, qui illud Christi: *quidquid solveritis*, in suum lucrum vertant, & quæ olim de filiis Samuelis querela: *Declinaverunt post avaritiam, acceperunt munera, & perverterunt judicium.* Ea nunc vim habent, dum prope omnes *declinaverunt* à rectitudine justitiæ, fidelitatis, veritatis,

Auro pulsa fides, auro venalia jura. *Tibull. l. 3. el. 12.*

Jura vernaculè dicuntur **rechten**, id est, *recta*; sed heu jura modò, quàm curva, quod versu ænigmatico quidam clarè expressit:

Mutnegra cum murvâ, faciunt rectissima curva.

Quòd si retrogradè mutnegra & murva legeris, aurum & argentũ collegeris, quæ reddunt rectissima curva, juxta vulgare:

Het geldt dat stom is / maeckt recht dat crom is.

Apposito emblemate id oculis mentis subjicere placuit, quo regula juris, piscatoris virgæ confertur; cui si parva præda aut exiguus pisciculus adhæserit, parum aut nihil de rectitudine deflectit; at si ingens mullus, aut asellus: *se pondere prodit*, flexibilem & curvam. A rectitudine justitiæ quis quandoque non declinat, si munus exiguum appendatur, si par perdicum, si gallus gallinaceus; at si ovis, si crumena benè farta, si præpinguis bos, hic judex velut procumbit humi bos; *virga directionis* quantæ sit inflectionis ac declinationis, se *pondere prodit*. *Virgil. 2. Georg.*

Olim recepta Parœmia: *bovem in linguâ, in fau-*

in faucibus habet, in eos qui linguam venalem habebant, à nummis qui effigie bovis signari consuerant: sunt qui ovem in lingua habent, lancem in guttere, sunt & qui torque aureâ linguam restrictam habent, sunt qui guttur auro oppletum habent, ut Demosthenes, qui non anginâ, sed argentanginâ laborabat. Quid mirum si muti ut boves, ut pisces, si elingues? lingua hamo aureo perforata est:

* Mart. l. 4. Epist. 56. ** Imitantur hamos dona.* ———

Et alibi idem Poëta:

* Lib. 6. Epist. 44. ** Munera magna quidē misit, sed misit in hamo:*
Et piscatorem piscis amare potest?

Eccli. 20. Hoc Sapiens deplorat: *Dona excœcant oculos judicum, & quasi mutus in ore, avertit correptiones eorum.* Refert Dionysius cujusdam judicis iniquum dicterium: cùm quidam pridiè causæ dicundæ judici bovem misisset, adversarius eo cognito conjugi pinguem vaccam misit, conjux itaque maritum in suas partes traxit. Ventum ad judicium, cùm judex inciperet loqui ad favorem ejus, qui vaccam miserat, alter admirans clamavit: *bos loquere.* Respondit judex bos loqui non potest, quia vacca non sinit. Vacca illum bove magis mutum reddiderat. Ab hâc corruptelâ puras manus servabat æquissimus judex Samuel, qui sic ad universum Israël, integritatem suam liberè confessus est:

1. Reg. 12. *Loquimini de me coram Domino, utrùm bovem cujusquam tulerim; si de manu cujusquam munus accepi, & contemnam illud hodiè, restituamq; vobis.* Clarissimi, consultissimi, amplissimi Domini, quàm paucorum hæ voces sunt? Quàm pauci integerrimum illud factum Pecchii Cancellarii Brabantiæ æmulantur, ad quem dum laniones Mechlinienses, quorum lis jam dirimenda erat, præpinguem bovem miserant; ut eum ad postes domus suę alligatum conspexit, famulos nequidquam percunctatur, dum tandem ex uxore intelligit Mechliniâ huc actum, ac dono donatum, è vestigio ille funem incidere, bovem abigi, ac amoliri jubet, cumque nullus Dominus reperiretur, bos per diem palabundus, tandem à Cerdone privato mactatus, & servatus est. Hic Pecchius rexit in *virgâ ferreâ*, in *inflexibili justitiâ*, quam nec bos à recto declinare potuit.

Audet tamen Salazar in Proverbia asserere, eam vim adhiberi posse, ut virgam justitiæ etiam ferream inclinet, ac animum ferreum ab æquo & recto deflectat, dum munera magneti conferre non dubitavit, quæ non minùs judicum animos, quantumvis rigidos ac ferreos, quàm magnes ferrum in quam collibitum partem trahunt. Adducit eo prodigii instar, Augustino visum fuisse, dum quis subter mensam magnetem manu teneret, arcana vi ferrum veloci cursu desuper ferri cœpisse, scilicet Salazar in Cap. 17. Prov. vers. 8.

Cuncta trahunt ad se magnates aurea: sicut
Ad se magnetes, ferrea cuncta trahunt.

Sanè, inquit, cùm videris judicis arbitrium in hanc & illam partem flecti, & secundùm omnes alicujus causæ motus, & discrimina, uni sententiæ etiam injustæ adhærere, nec ullis rationibus ab eâ divelli posse; tunc equidem suspicari licet, manum aliquam latere, quæ munere oblato, tamquam magnete, clanculum impellat, & in quamcumque vult, sententiam flectat.

Ita & Scribanius in politicis: munus quandoque latenter in manu conjugis, aut filiæ immissum, vi magneticâ in virum vires exerit. *Etenim*, inquit, *si uxoris nocturnæ preces auro gravidæ, magis etiam si aurum fallacibus lotum lachrymis, Quæ vel solæ*, FERREA *virorum pectora mollire consueverunt: quid non auxiliaribus his copiis poterunt?* manifestò patebit: Scribanius polit. Christ. l. 1. c. 9.

——— *Nil esse potentius auro.*

Quid quòd dona, eò mortalia pectora cogunt, ut declinent à fidelitate, Deo Reipublicæ ac Regi debita, qui ideò justa stipendia persolvit, ut sacramento facto nullum munus, nec per se, nec per suos acceptent. Unde Augustinus: *Quicumque stipendia sibi publicè decreta consequitur, si ampliùs quærit, tamquam calumniator, & concussor, Ioannis sententiâ condemnatur.* Et Lucæ 3. *Estote contenti stipendiis vestris, neminem concutiatis: Iustum stipendium enim* Serm. 19. de verb. Dom.

à lege ſtatutum (ut Rebellus de obligationibus Juſtitiæ docet.) *habet ſe, ſicut pretium frumenti, lege taxatum, quam transgredi injuſtum eſt, & ad reſtitutionem tenetur,* uti de re aliena: talem olim cenſuram in Judæos Iſaias tulit: *Principes tui infideles, ſocii furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones.*

Part.2.l.18. quæſt.20.

Iſa.c.1.

Edmundus Epiſcopus Cantuarienſis hoc identidem in vita jactare auditus eſt: *prendere & pendêre, non niſi una inter ſe littera diſcrepant.* Significare volens ut Novarinus ait, admodum propinquum eſſe ſuſpendio, qui præter fas munera accipit. Quod Diogenes ille Cynicus ſarcaſmo taxavit, dicẽs: Magnos fures, parvum deducere ad patibulum. Accedit quoſdam ad perjuria, & falſa teſtimonia, ad adulterinas ſyngraphas, muneribus corruptos, declinare: Matt. 28. *Pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum:* ad copioſam pecuniam acquirendam. Ferdinandus dicere ſolitus, *duo parum, & duo multum requiri, multum cupiditatis & multum induſtriæ: parum verecundiæ & parum conſcientiæ.*

Novarini adagia n. 992.

Gaſp. Ens. Epid lib. 3. pag. 535.

Nierenbergii ſacra ſtromata in hoc genere, *habent memorabile quod ſit.* Civis quidam Pariſiẽſis, dum Præpoſito cuidam, vineam ſuam vendere nollet, quòd bona eſſent hæreditaria, contigit paulò pòſt, mortuo cive, Præpoſitum hoc aſtu uſum fuiſſe: duos ſcabinos pecuniâ corruptos, noctu ſecum ducit ad ſepulchrum, terrâ egeſtâ, ſummam pecuniæ cadaveri in manus dedit, quam pro vineâ olim obtulerat; ac tum ad ſcabinos converſus: Vos, inquit, Domini ſcabini teſtes eſtis, quòd ille talem ſummam pro vineâ à me acceperit, quam ille manu tenet, nec contradicit? dicentibus illis, teſtes ſumus: pecuniam recepit, ac mane iis teſtibus adhibitis, vineam ſibi vindicavit. Sed Deus qui olim per Moyſen edixit: *Maledictus qui accipit munera*, non ſivit impunè, quare uxor defuncti, aſſeverans nil ſimile ſubeſſe, pecuniam nec ſe, nec maritum umquam vidiſſe, recurrit ad Philippum regem Galliarum: ille negotium committit quibuſdam, qui auditis teſtibus, Præpoſito vineam adjudicarunt; hîc illa deſperabunda ad regem convolat, de injuriâ expoſtulat. Rex ut prudentiâ valebat, teſtes citari juſſit, ac quemque ſeorſum examinat: primum interrogat, num calleat orationem Dominicam? quam ipſum recitare jubet. Hoc in vicinum cubiculum dimiſſo, alterum ſeriò aggreditur, dicens ſocium ita veritatem confeſſum eſſe, quantæ ſunt veritatis verba S. Scripturæ, quod ſi ab eo diſſentiat, actum eſſe. Hic in genua provolutus, totam rem expoſuit; rex vineam viduæ reſtituit, & Præpoſitum vivum ſepeliri juſſit, ut qui mortuum effoderat, vivus defoderetur. Si hodierna die ſic in perjuros, muneribus corruptos adverteretur, quot vivos tumulari contingeret? quot judices oculos impoſterum ſervarent, qui nunc aureo ſtylo expunguntur, juxta illud Sapientis:

Catull. eleg. 63. Nieremb. Strom. 5. cap. 24.

Deut. 27.

§. IV.

Dona excæcant oculos judicum. Eccli. 20.

Bernardus Pipini frater, Caroli M. Nepos, conjurationis reus, impetravit ne ſibi, quemadmodum cæteris, oculi ſtylo ferreo eruerentur; ſed aureâ pelvi, ſolis radiis oppoſitâ, in eamque continenter fixam oculorum aciem intendens, ad fulgorem auri omnino excæcatus eſt. Quot hodierna die cæcos videre eſt, quibus auri fulgor, pelvis aut patera aurea, torques aurea, maſſa aurea, juſtitiæ ſoli oppoſita, ita oculos mentis expunxit, ut nec quid juſtum ſic videant, nec quid rectum percipiant, nec quid æquum decernant! quam miſeram orbitatem, ut Deus orbe pelleret, plus vice ſimplici ingeminat: *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubvertunt verba juſtorum.* Deuter. 16. *Munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba juſtorum.* Libet hîc ob oculos ponere tria genera cæcorum; ſunt qui ſcipione aut baculo greſſus dirigunt. 2 Sunt quos puer aut nepotulus manu ducit. 3. Sunt qui canem ducem ſequuntur. Primi ſunt, qui ut dignitatis pedum gestent, rationis limites perſtringunt, vel qui Atlante, ſeu Chriſto-

Pontani Bellaria part.2. c.27. mira.

Exod. 23.

phoro

phoro fulti, ad dignitates emergunt. 2. Sunt præsules & magnates, qui affectu cæco natorum aut nepotum ducuntur. 3. Sunt caussidici qui in curia latrant, & vili lucello excæcati, ducuntur à cane, id est, pecuniâ, quæ vulgò *den hont* vocitatur; credo quòd aureâ offâ sibi objectâ, fiant atque canes muti, non valentes latrare. Quis nunc justitiam non perversâ ratione cœcam dixerit? & hi cœci lites decernunt, hi cœci sententiam ferunt, cœci Remp. regunt, cœci exercitus ducunt.

Quot cœca judicia, quot cœci ictus, & cõflictus? dum judices, duces, auro excœcati. Qui fit impunè grassari crimina? non est qui plectat, non est qui animadvertat, non est qui cernat. Narrat Scribanius in politico, paucis annis in uno regno septies mille cædes duello factas, nec enormitatem oculos judicum incurrisse, quos munera excæcarant: subdit enim tres auri milliones, in judices profusos, ad impetrãdas duellorum condonationes. Unde ille nobilis, in civem tenuem, litem tam iniquam vicit? Judex auro excæcatus, æquum & iniquum sit non spectat, non videt; nesciunt avari judices, quòd quantum auri in crumenam, tantum sceleris in animum admittant. Nam ut Cassiodorus *cùm vendunt aliena crimina, sua faciunt esse peccata*. Quî fit causam prælati tam citò expeditam: *pretio tollitur ipsa mora.* Non spectatur jus eorum, quorum lites ad decẽnium suppressæ, *qui caret argento, frustra utitur argumento.* Festivum est quod mulier practicavit, ad litem accelerandam: intellexerat ungendas esse judici manus, Lecythum itaque oleo plenum adducens, hominem convenit, & cœpit ungere manus ejus, mysterium assecutus judex, cœci more unctionem permisit, sed tandem ulnas aliquot panni, monet ut adferat, ad manus detergendas: quod cùm fecisset, & caussam obtinuisset, *unctionis nullam, sed tersionis magnam vim esse prædicavit.* Quî fit illum accessum ad Principem, judicis aurem habere? fit ut ait Raynaudus:

In polit. lib. 2. c. 41.

Cass. lib. 6. Epist. 21.

Propert. l. 3. eleg. 13.

Epidorp. Ens. lib. 2.

Audito nummo, quasi viso principe summo,
Dissiliunt valuæ, nihil auditur nisi salve.

Oculus myst. p. 34.

Curia pauperibus clausa. Proverb. 18. Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ejus facit. Quî fit hunc asinum coronatum in subsellia erepsisse? in pulvinis sedere? caussam nostis?

In pretio pretium nunc est dat census honores?

Ovid. Fast. lib. 1.

Invehitur Beatus Petrus Damianus in Episcopum Parmensem non vi, sed pecuniâ negotiantem Romæ, ubi tum omnia venalia, ut ait Satyricus: *omnia Romæ cum pretio.* Nunc ubiq; gentiũ, per munera munia dantur, & ut recentior Poëta:

Damian. l. 1. epist. 21.

Iuven. sat. 3.

Divitias & opes hon *lingua Hebræa vocavit:*
Gallica gens aurum or, *indeq; venit* honor.

Aptus & ineptus, probus & improbus, se & suos perdat non spectatur, à cœcis; sed in hos verè ac severè animadvertit judex oculatus Alexander Severus.

§. V.

Munerum corruptela graviter punita.

IMperator hic præcipuum odium in judices iniquos ac sordidos exercuit, ut si quem istiusmodi judicem nactus esset, oculum erueret. Turinum asseclam suum, qui favorem principis vendiderat, fumo quem ex stipulis lignisque humidis fieri jusserat, necavit, clamante præcone: *fumo punitur, qui fumum vendidit.* Et jure longè meritissimo ejusmodi judices hujus lucis usurâ, per cæcitatem oculorum privantur, qui lucem rationis auro erui permiserunt. Sed nihil hoc in genere illustrius, quàm quod Nauclerus de S. Annone Archiepiscopo Coloniensi narrat. An. 1273. contigit judices alti Concilii Coloniensis in pauperculam iniquam ferre sententiam, mulier Sigembergam venit apud Archiepiscopũ questa, de injuriâ à senatoribus illatâ: præsul illos cum judiciariis libellis ad se venire jubet, rogat cur injustè judicassent? causâ cognitâ, mandat omnibus oculos erui, uni verò cujus filium præsul è fonte susceperat, tantùm unum erui permittit, qui alios sex reduceret domum, quoque eius rei memoria ad posteros veniret, jussit super ædes horum judicum, ingens caput lapi-

Epitome Turselini a. 224.

deum sine oculis collocari. Quorum capitum, inquit auctor, dum hæc scribo, adhuc Coloniæ supersunt reliquiæ: si omnibus oculi corporis eruerentur, qui oculos mentis sibi effodi auro passi sunt, quàm ingens turba cœcorum, oculos nostros incurreret.

Cambyses Rex Persarum aliud tormenti genus præsidi Silamni intulit, qui pecuniâ corruptus injustam sententiam tulerat: cutem ei detrahi, ac sellam judicis, ea convestiri jussit, filioque in locum patris trucidati suffecto, dixit: vide, ut patris exemplo edoctus, rectè sentias; quod ne excideret, fatali isti tribunali hos duos versus subscribi curavit:

Sit tibi lucerna pellis, sedesq; paterna,
A manibus reseces munus, ab aure preces.

Plura qui volet, Mendosam adeat in lib. Reg.tom.2.pag.560.hoc notasse sufficiat, non modò apud homines, sed & apud
Deut. 27. vers. 25. Deum, *maledictus qui accipit munera.* Omnesque illi corrupti judices apud supremum illum judicem æternæ cœcitati reservantur: illic cujusque corrupti

Ovid. 3. Metamor. *Iudicis, æterna damnantur lumina nocte.*

Illic non in ære, sed in cute, non in uno oculo, sed in toto corpore, & animo pœnas pendent. Nec quisquam pœnæ mirabitur gravitatem, qui culpæ rimabitur enormitatem. Ipsum Doctorem Angelicum audiamus: *Multi hodiè scelus Iudæ, velut immane ac nefarium exhorrent, nec tamen cavent; nam pro muneribus, charitatis, & veritatis jura spernunt: Deum, qui est charitas & veritas, spernunt.* D.Thom. hic in Caten.

Bernard. in Cant. V. Speransa de Passione punct. 1. Angelico consentit Doctor melleus: *Christi opprobria, sputa, flagella, clavos, lanceam, crucem, & mortem in fornace avaritiæ conflant, & profligant in acquisitione turpis quæstus; hoc tantum differenter à Iudâ, ille horum emolumentum denariorum numero compensavit: illi feraciori ingluvie lucrorum, pecunias exigunt infinitas.*

Quæ cùm ita sint, libet exclamare cum
Lib. 12. Mor. M. Gregorio: *Quis non erubescat dicere, quid mihi dabis ut tibi justitiam faciam? nónne simile est, ac si dicatur, quid vultis mihi dare, ut abnegem? officium perdam, ut Deum vendam?* Quo quid efficacius dici possit, non reperio: etenim ut vetus Origenes: *Omnes qui pro temporalibus rebus justitiam deserunt, Deum qui est justitia, vendunt.* O Judas! ô proditores! famam, vitam, cælum, Deum, omnia vendunt: iis verò, qui nullis muneribus, vel auri pondere à rectitudine justitiæ deflectunt, vitam æternam Deus adpromisit. Proverb. 15. *Qui odit munera vivet,* & apud Deum & homines in honore erit, ut Isaias testatur c. 33. *Qui excutit manus ab omni munere, iste in excelsis habitabit.* Iste servus fidelis super pauca, supra multa in regno cælorum constituetur.

§. VI.

Quinam judices incorrupti, serviq; fideles Deo, ac Regi exstiterint.

Divus Cyrillus ubi morali Apologo de Simiâ, muneribus libertatem vendi ostendisset: utpotè quam veste & favo mellis donatam, histrio adeò devinxerat, ut eam catenâ adstrictam sibi manciparit; Cyrilli apologi mor. l. 3. apol. 12.
„tandē subdit: Magnis laudibus celebra-
„ti sunt, qui magnorum maxima, maxi-
„mę libertatis amore, munera contempse-
„runt. Quantis enim gloriæ titulis effertur
„ille Diogenes, quod calcatis regiis opi-
„bus, per medias Alexandri Macedonis
„gazas, corporis cultu pauper, sed virtute
„opulentus incessit? Quantis laudationi-
„bus, morum cultor Socrates attollitur,
„cùm Archelai Regis satis magnis pete-
„batur honorandus muneribus? & re-
„spondit nolle se ad eum venire, à quo
„acciperet beneficia, cùm reddere illi pa-
„ria non posset. Quantis similiter præco-
„niis exornatur Fabricius, virtute ditissi-
„mus, dum munus sibi viro pauperi, à
„Pyrrho oblatum renuit: magis eligens
„honestate civis liberi, quàm muneribus
„empti Regis gloriatione potiri. Quâ pro-
„fectò in se multò magis emicuit, dum
„Rex admiratus spectabilem virum, super
„Solem erexit, dicens: *Ille est Fabricius, qui*
„*difficiliùs ab honestate, quàm Sol à rectitudine*
„*cursus sui averti potest.*

His

His potiori jure accensendi, qui difficiliùs à justitiâ, quàm Sol à rectitudine cursus sui deflexerunt. In quo planè excelsus, imò eminentissimus fuit, Martinus Cardinalis, D. Bernardo familiaris, cujus hoc de ipso exstat Elogium: Is inquit, Cardinalis presbyter functus aliquando legatione in Daciâ, tam pauper remeavit, ut pæne expensis, & equis deficientibus, vix perveniret Florentiam; ibi Episcopus donavit ei equum, quo Pisas usque, ubi eramus tunc, provectus est: postridiè credo, secutus Episcopus (erat enim ei caussa cum adversario, & agendi erat dies) cœpit requirere suffragia amicorum, cùmque per singulos sollicitaretur, ventum est ad Martinum. Fiducia erat major in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficii: tum Martinus, decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negotium; tolle equum tuum, ecce in stabulo est, & eâdem horâ resignavit illi. Quid dicis mi Eugeni? Quærit Bernardus, nónne alterius sæculi res est, rediisse legatum de terrâ auri, sine auro? transisse per terram argenti, & argentum nescisse? donum insuper quod poterat esse suspectum, ilicò rejecisse? nónne hic verè *in excelsis habitabit*? monitionem excepit Eugenius: cui dum quispiam, priusquam caussam suam exponeret, marcam auri constanter offerret, *nondum*, ait, *ingressus es domum, & jam corrumpere vis dominum?* Ita Gaufredum Episcopum Carnotensem, idem Bernardus deprædicat: quòd cum legatione fungeretur, ita manus ab omni munere excusserit, ut ne piscem oblatum, ne scutellas ligneas iis adhærescere permiserit: *quomodo argenteas recepisset*, inquit Bernardus, qui ligneas refutavit?

Bern. l. 4. de consid.

Excelluit hâc laude quoque S. Elzearius, Comes, qui cum gratiâ apud Robertum Regem Galliæ, & Carolum ejus filium valeret, quò eam captarent, plurima ad eum munera deferebantur; quæ omnia ille constanter repudiavit. Accidit quandoque vim auri, nec exiguam purpurei panni copiam oblatam, dum rejecisset, ita ad Deum in oratione precari auditus est: *Domine tu debes mihi centum auri uncias, & duos pannos purpureos.* Et quis ambigat, Scripturâ testante, servum hunc fidelem longè amplissimam mercedem, & cælorum regnum accepisse? Inter Philosophos sapientissimus Seneca, exponit præclarum illud responsum Cæsari datum à Demetrio: amplum miserat donarium Imperator Demetrio, quod ubi primùm is inspexit, despexit magnanimo contemptu, *Si tentare*, inquiens, *me Cæsar constituerat, toto illi fui experiendus imperio.*

Surius in vitâ 17.

Lib. 7. de benef. c. 11.

Ita Christianus judex sentiat, cui ut servo fidei, totum regnum cælorum servatum est; quidquid illi defertur, in promptu sit: toto ac tanto, fides mea expugnanda est imperio. Et hæc fidelitas *Mori* fuit, cujus memoria nulla temporis longinquitate mori poterit: huic dum duæ lagenæ argenteæ missæ essent, utrasque generoso vino oppletas remisit, dicique jussit, si vinum saperet, quamdiu in caveâ esset, ad votum ejus fluere. Poterat hic servus fidelis cum Elzeario Deum precari, hæc dona argentea apud te deposita, inter plurima alia donaria asservari; quæ quoties quàm constanter Cancellarius, & caput Regni Angliæ (ut illum Carolus V. meritò compellabat) rejecerit, ex eo collige, quod à puero in curiâ versatus, ad annos 50. annuum censum, vix ad septuaginta aureos auxerit. Unus è multis servus fidelis, qui audire meretur: *Supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.*

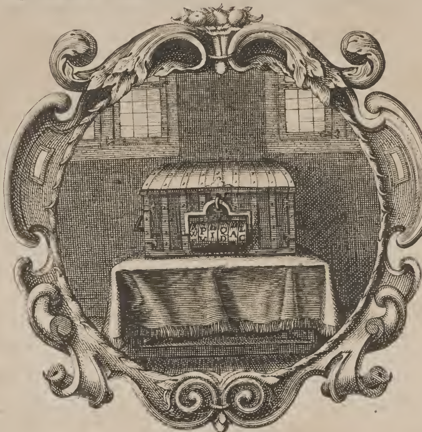
Stapleton, in vitâ.

Matth. 25.

EMBLE-

EMBLEMA XVII.

Nemini dixeritis. Matth. XVII.

PANDIT SECRETA LOQUENDO.

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMÆ.

De secreto servando: ne arcana alto pectore premenda, lingua seræ instar rotatilis, ullo unquam verbo divulget.

§. I. *Sub quo peccato lex naturæ, & jura obligent servari secretum.*
§. II. *Qui taciturnitate celebres, & tenaces secretorum exstiterint.*
§. III. *An secretum naturæ, cum vitæ dispendio, celandum sit.*
§. IV. *Quàm viro indignum, secretum mulieri pandere, vel etiam amico.*
§. V. *Quod incommodum privatis familiis, etiam Religiosis, ex secreti revelatione accidat.*

DOMI-

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMÆ.

Nemini dixeritis. Matth. XVII.

HEPHESTION, quo Alexander ut altero se, necessario utebatur, fortè fortuna aderat, dum literæ quæ occultas simultates & calumnias in Antipatrum continebant, ad Alexandrum ab Olympiade matre submissæ sunt: quas Hephestioni pro veteri necessitudine, non potuit non communicare; sed hac cautelâ: annulum digito detractum Hephestionis ori, quasi sigillum impressum, admovit, dicens: *Hac sile, nemini dixeris.* Haud aliter Servator noster hodierna die, dum tribus suis prædilectis discipulis, cortinâ remotâ arcana quæ non licet homini loqui, revelasset, quasi ora sigillans subjecit: *Nemini dixeritis.* Henricus Cardinalis, idemque Rex Lusitaniæ, tres illos Christo à secretis in Thaboream rupẽ eductos, contemplatus, eorumque taciturnitatem admiratus, exclamat: *Magna ac laudabilis Apostolorum taciturnitas, quòd hac tam magnifica, quæ in vulgus sparsa, & Redemptori, & ipsis magnum nomen existimationemque conciliassent, secreta servare maluerint; unde apparet,* inquit, *quàm rectè tres hi assumpti fuerint,* qui commissa sibi secreta constanter servarunt, arcano clausa sigillo. Tum subdit: *Debent & principes ejusmodi sibi deligere, qui his apostolis assimilentur: cum quibus quantumvis magni momenti negotia & secreta communicare audeant & de agendis tutò consultare.*

Nierenberg Theopolit. part.2.l.2. c.8.

§. I.

Sub quo peccato lex naturæ, & jura obligent secretum servari.

S.Thom 2.2 q.70.a.1.ad 2.

LEx naturæ, ut præclarè Doctor Angelicus, sigillum, ori admovit, quo arcana in pectoris arcâ, quasi in firmissimâ arce servari, ac consignari præcepit. Lex humana eandem stabilivit, *L. unica c. de famos. Libell. & cap. si quis q.1.* lex divina ne arcana patefieri queant, omni clave subductâ, insolubilem seram ori affixit, ut latè probat Sotus memb.1.q.2. V. Sanchez consilia. Quare facessat illud gentilis Philosophi: *Nulla lex jubet amicorum secreta non eloqui.*

Sanchez part. 2. pag. 237.
Senec. l.5. de benef. c. 21.

Leges humanæ & divinæ sigillant ora eorum qui à consiliis, à conclavibus, à clavibus, à cubiculis, à calamis, ab auribus, à secretis omnibus sunt: aliosque omnes adstringunt, quos auxilij aut consilij causâ consulimus: quin & privatum quemlibet, qui vel secretum ab amico excepit, vel propriâ scientiâ acquisivit. Citra grande periculum, eorum neminem secretum resignare posse, apud Theologos in confesso est. Thomæ Sanchez, Antonini, Soti, Sylvestri, Navarri, Cajet. & Lugo, aliorumq; hæc recepta est: *Secretũ alienum temere & sine causa detegere, est peccatum mortale ex genere suo, nisi parvitas materiæ excuset.* Et dilucidè Amicus noster; quodcumque secretum si- ,,ve nostræ fidei commissum, sive propriâ ,,scientiâ comparatum, de malo gravi, sine ,,causa revelare, semper est mortale: & ad ,,restitutionem damni inde secuti (sive in ,,fama sive in fortunis) obligans, idque ob ,,injuriam gravem, quæ proximo infertur. Unde illud cantatur:

Sanchez cit.
Amicus de jure disp.37 sect.8.n.105

Eximia est virtus præstare silentia rebus,
At contra, gravis est culpa, tacenda loqui.

Quam culpam & injuriam ut naturæ ac Reipublicæ repugnantem, etiam Ethnici gravissimè ulti sunt. Persæ, qui silentium ut numen observabant, capitali pœnâ secretum evulgare interminabantur. Hoc à natura edocti sumus, arbores, quarum radices

Ammian l. 12.

nudæ sunt, citò arescere ac perire: is quoque nescit vivere, qui nescit tegere.

Diod. Sicul. l.2.c.2. Ægyptij linguam radicitus, ei evellebant qui arcana evulgando, eam protendisset. Apud Romanos, ejusmodi vivi exurebantur.

Paulus l. si quis ff. de pœnis. Gaufredus l.6. de regim. princ. In Westphalia etiamnum consuetudo est, si adjuratus revelat secretum, suspendio fauces præfocari. Aliud excogitavit Imp. Octavianus, qui Thrallum quemdam, eapropter ad crurifragium damnavit. Mitto alios qui non injuria usque eò severè in cõsimiles animadverterunt, quod probè nossent, hoc acrius plectendos, qui concredita sibi evulgarant, quò majora damna ex eorum manifestatione timebantur: *Et ego sanè*, In polit. Christ part. 2.c.16. inquit Scribanius, *veterum Persarum more, silentium in iis, qui à consiliis principum sunt, vitæ periculo sanciendum putarem: nec ullum probrum, linguâ gravius in illis plectendum*. Prudentis viri, censura gravis; at gravissima de causa. Quot Reipub. seditiones, civium cędes, privatarum ędium tumultus, Religiosarum familiarum scandala, ab hac una scaturigine, velut ab Æthna aliquo, aut Vesuvio, arcano sinu eructante, cõcitata sunt? quot regna perdidit, quot regiones prodidit, quantos exercitus in ultimum discrimẽ protervæ linguæ crimen adduxit? ut meritò dici possit, subscribente Scribanio, *proditorem secretorum, regnorum proditorem esse*. Et quanta regna & exercitus stetissent, si lingua stetisset! credidit militiæ dux, amico rem tacendam; credidit alteri duci, & hostibus ludibrio jacuit, & spe ampla sua excidit, fortunis, honoribus! quanta sæculo nostro non reparanda damna, quæ ante scirent hostes, quàm primi exercitus ductores! vix cogitata produntur, sanè necdum decreta: incocta, cruda, & in primam deliberationem quandoque vocata, denuntiantur hosti: vix cæpta, vix concepta. Et quisquam mirabitur stratagemata, technas militares, expeditiones in Bredam, Slusam, Vlissingam, aliaque munitiora loca felici eventu caruisse? imò in proprium caput cusa fuisse? quantũvis peritus in ludo chartarum, si collusor vel obiter obliquo oculo chartas ejus lustrarit, ludibrio erit. Deterior sanè Regum principumque ac curiæ conditio est, quibus nihil arcanum hosti est, quorum inimicis omnes scrinij chartæ patent. Uti suprà dictum est. V Dom. 1. quad. qui auro corrupti secreta vulgarunt.

§. II.

Qui taciturnitate celebres, & tenaces secretorum exstiterint.

ARcani tenacitatem, ut Imperatori maximè necessariam, & summè commendatam, meritò extollit in Alexandro Severo Lampridius: *Sub hoc*, inquit, *tacebantur secreta bellorum*. Illud Romanorum Plut. in Apoph. columen Metellus, senex,, militiæ peritissimus, tanti æstimavit secreta posse contegere, ut interrogatus quid in sequentem diem juberet? dixerit: *Si tunicâ consiliorum meorũ esset conscia, detractam in ignem mitterem*. Secutus est Petrus Rex Aragoniæ, qui dum Mariana de Regel. l.2.c.11 Siciliam potenti classe occupare cogitasset, à Martino IV. pontifice rogatus, quò omnis ille bellicus apparatus spectaret? respondit: *Comburam intimam tunicam, si consiliorum meorum gnaram esse sciam*. Vox principe digna, qui norat angusti pectoris esse, suscepta consilia tegere non posse, & *res magnas* Q. Curt. 4. *sustineri ab eo non posse, cui tacere grave est*.

Vidimus tamen & corruptissimis moribus nostris, qui certare cum Metello, cum Tarquinio Romanis, veteribusq; Persis posset, Ambrosium Spinolam, Marchionem, regiorum exercituum supremum ductorem, tam tenacem sibi commissorum consiliorum fuisse, ut antè animam, quàm concredita aut concepta excuteres. Nemo audivit ab hoc silenda, nemo speravit. Scrib. cit. Nimirum creverat sub Magno Alberto principe: in quo cùm omnia maxima, tum consiliorum ac peragendarum rerum silentium tam altum, ut antè fundum maris, quàm hujus mentis arcana erueres. Semel illi aliquid credidisse æternum erat. Tam fidâ vigilantique custodiâ, ut nec orbis universi arma, nec regnorum, qua orbis patet solertia, elicere concredita posset aut cogitata eruere: ante facta videbas, quàm cogitata crederes. Ita imperare linguę potuit, ut nullum

lum ei unquam verbum exciderit, quod veniam mereretur, ô verè virum perfectum, qui non peccavit in lingua!

Præclarum hoc magnorum virorum silentium; sed hoc rarum, non modò privatum unum aliquem principem aut belli ducem, at universum senatum, omne consilium (quod Festus à *Con*, id est, simul & *Sileo* dictum vult) apud majores nostros inviolabili fide, arcana celasse: à quo celebrantur Romana incunabula, ut testis Maximus Valerius: *Arcana consilia PP. Conscriptorum multis sæculis nemo senator evulgavit.* Dignissimi omnes qui imperarent. Addit idem auctor: *Cùm non unum, sed neminem audisse crederes, quod tam multorum auribus fuerat commissum.* O viros! ô alta pectora! quibus meritò concedat & conticescat Christianus. Equo Troiano hunc senatum consimilem dixero, in quo tot viris consciis & conclusis, nemo in castris suorum, nemo hostium scire, nisi urbe capta potuit. Illustratur illud ab eodem: *Cùm Asiæ Rex Eumenes urbis nostræ amantissimus, bellum à Perse adversus populum Romanum comparari, senatui nuntiasset, non antè sciri potuit, quid aut ille locutus esset, aut Patres respondissent, quàm captum Persen cognitum est:* Nunquam enim taciturnitatem optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum labefactari volebant. Quis jam ritum Romanorum barbarum duxerit, quo Consus Consiliorum Deus, apud eos sub terrâ in circo colebatur: ut quoniam suo numine regere consilia credebatur, ex loci conditione, intelligeretur, occulta ea esse, pectore clausa debere, quæ in consiliis agebantur: silentium servare docti, supra omnes Pythagoricos & Harpocraticos à Romanis senatus Venetus hanc virtutem mutuatus est: cùm enim Carmagnolus militiæ dux, pecuniâ corruptus, exercitum hosti prodidisset: senatus ubi aliquid suboluit, & patrum nonnulli hominem statim evocandum, & puniendum putarent; pluribus rem in tempus opportunius differendum placuit, quòd viderent, illum facilè posse effugere. Octo menses transacti, cùm Carmagnolus omnia tuta ac tecta ratus, Venetias venit; comprehenditur, convictus supplicio afficitur. Stupendum in tanto senatorum numero quorum aliqui Carmagnolum affinitate contingebant, neminem verbum fecisse. Fidum & altum erat Reip. Venetæ pectus, silentiique serâ munitum. Quod Alphonsus ille magnus spectavit, dum ad fores Curiæ aram Jovi Positorio exstrui decrevit: ad quã senatores sub ingressũ privatos affectus ponerent; sub egressum verò privatos sermones in concilio habitos, reconderent, quos ita mordicus celabant, ut vis nulla eruere valeret. Ubi indagandum occurrit:

L. 2, c. 2.

Petrus Bembus in hist. Veneta l. 4.

Nierenb. Theopolit. part. 2. l. 2. c. 8.

§. III.

An secretum naturæ cum vitæ dispendio celandum sit?

Affirmativè vel sanguine suo subscribit Romanus Philosophus: *Fides sanctissimum humani pectoris bonum est, nullâ necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Vre,* inquit, *cede, occide, non prodam; sed quo magis secreta quæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Fortiter dictum; sed & à multis fortiter factum: à Pompeio imprimis, qui dum legationis officio fungeretur, à Gentio Rege interceptus, cùm senatus consilia prodere juberetur, ardenti lucernæ admotum digitũ cremandũ præbuit, quo Regi spem omnem, tormentis quidquam ex se cognoscendi, excussit. Fortiter etiã Zeno Philosophus, qui cùm ad aperienda consilia torqueretur, Nearcho tyranno quasi secretò indicanda haberet, aurem morsu corripuit, nec antè dimisit quàm & ipse vitâ & ille corporis parte privaretur: adeò tenax arcanorum fuit, quæ secum abstulit. Fortius etiam Ananarchus, qui ne proderet tacenda, dentibus præcisam linguam in Nicocreontem Cypriorum tyrannum exspuit. Par illi Theodorus, quem nulla verbera, fidiculæ, laminæ ad prodenda commissa adducere potuerunt. Hi omnes fortiter mori, quàm muliebriter commissa sibi arcana prodere, maluerunt: quod non modò Romanum, sed & Christianum esse, doctorum evincit auctoritas: si placet paucis Theologorum placita super hac re audiamus. Apud quos

Senec. Ep. 88

Val. Max l. 3 c. 3.

Sanchez consilia part. 2. l. 6. c. 6. dub. 1. &c.

quidem indubitatum est, quemvis privatum ad evitandum grave incommodum aut detrimentum, posse sibi commissum secretum particularis personæ manifestare: quia nullus censetur cum tanto suo aut suorum onere talia secreta sibi concredita acceptare (nisi pacto aut fide obstricta teneatur) etenim ut nec deposita pecuniarum cum tanto suo incommodo quis servare tenetur, ita nec deposita verborum.

Hoc tamen 2. in aperto est: quemvis cum vitæ suæ dispendio teneri servare secretum, ex cujus manifestatione grave regi, Reipub. exercitui aut communitati incommodum sequeretur; quia bonum publicum prævalet privato, & membrum pro corpore exponendum est. Ex quo infert Nav. militem bello captum à Mauris, quibusvis tormentis crucietur, non posse sui exercitus secreta pandere, si ad ejus incolumitatem necessaria essent.

Disp. 37. sec. 8. n. 104. Infert 2. Amicus de Jure & justitia, non posse Religiosum secretum revelare, quod in gravem religionis suæ infamiam redundaret, ob quæcumque tormenta aut mortem vitandam. Ex quo sexcenta alia consectaria Theologo facile colligere est.

Sed qui hujus quæstionis præcipuus scopus est: norint personæ publicæ, sine ullo explicito promisso, solâ officij sui ratione, se ita arctè ad secretum teneri, ut non modò illud revelando peccent læthaliter, verùm adeò tenaciter servandum esse, ut nec tormentis aut ipsius mortis interminatione, arcanum sibi gravis momenti commissum, manifestare queant, cujusmodi esse perhibentur Consiliarij militiæ & fori, Magistratus, judices, advocati, medici publici, Notarij, scribæ, obstetrices, Theologi, alijq; qui consilij aut subsidij causâ conveniuntur. Ita Cardinalis Lugo de jure & justitia, Sanchez, & alij, qui omnes tradunt potiùs spiritum iis, quàm arcanum exprimendum esse. Quod illustris Philosophi, concludo exemplo: quidam Secundus nomine Atheniensis, cùm in domo matris habitaret ignotus, & ab illa ad incestum urgeretur: ille mattem castè complexus, filium se esse aperuit; quo inopinatò adeò consternata fuit, ut derepente mortua conciderit. Hujus tam funesti obitus, Secundus ut pœnas sumeret perpetuum sibi silentium indixit. Quod dum pertinaciter servaret, accidit Adrianum Imp. Athenas divertere, qui Philosophum intuitus, comiter eum salutavit; at ille obmutuit. Tum Adrianus loquere Philosophe, & aliquid edisseras. Cùm totus obmutesceret, indignabundus Imperator è vestigio eum per carnificem duci imperat, hoc clam carnifici insusurrans: si hūc in via ad loquendum induxeris, velim eum capite minuas; at si elinguis permanserit, illum mihi incolumem reduces. Hic carnifex studio reum aggreditur, ut loquelam extorqueat, ut quid tacens, inquit, moreris? vitam verbo cùm emere possis. Sed ille vitam contemnens, tacitus collum securi præbuit. Pertinax ejus silentium miratus carnifex, hominem Adriano stitit, dicens; Secundum tacuisse usque ad mortem. Hunc Secundum ad mortem arcana tegentem omnes Christiani, imprimis qui publico aures præbent, æmulari debent; nulli quantumvis amico, ne dum uxori, aut ulli fœminæ, arcana committendo.

Epidorpid. Ens l. 10. c. 10. Beyerlinck tit. filius.

§. IV.

Quàm viro indignum, mulieri secretum pandere vel etiam amico.

AUdistis personas publicas, nullis pœnis ne mortis metu; privatum verò quemlibet, citra peccatum mortale, secreta prodere non posse: & incidere potest, hominem reperiri, qui ita aliquem amicum habeat, ut arcana fidat? fateor juxta vulgarem: amicorum omnia communia esse, sed iis seclusis, quæ lex naturæ vulgari vetat. Quod probè norat Philippides Regi Lysimacho perquā familiaris, ad quē dū liberè Bruson li. 6. Lysimachus: *Quid tibi vis impertiā rerū mearum? quodcumque voles*, inquit, *modò ne arcani quidquam*. Idipsum spectarunt duo sanctissimi fratres inter se conjunctissimi, quibus omnia, præter ea quæ secreta esse debebant, communia erant: sic enim D. Ambrosius

sius in obitu Satyri germani sui: *Cùm omnia nobis nostra essent communia, individuus spiritus, individuus affectus; solùm tamen commune non erat secretum amicorum, ut fidem servaremus.* Unde gravissimè fallitur, qui intimam amicitiam stare non posse, nisi alter alteri intima arcana prodat, & tertio fidem frangat, arbitratur; hic doctorem maximum, Augustinum audiat, qui leges amicitiæ omnes complexus, sic statuit: *Secretorum revelatione inter amicos, nihil turpius*: Quam enim hic de te fidelitatis opinionem habiturus est, qui gravissimum secretum sibi à te prodi audierit? quî tibi ille sua fidat, quem videat aliena amici celare non posse? advertet facilè verissimũ illud Sapientis: *Qui ambulat fraudulenter revelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.* Quare illud monitum Hieronymi sectemur: *Si quis voluerit tuis misceri amicitiis, & hunc videris prioris amici pandentem secreta; hunc veluti perfidum cave.* Quod & Venusinus Vates monet.

Aug. lib. de amicitia c. 3

Prov. 11.

Commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Horat. l. 1. Sat. 4.

Prudenter non fidat sua, amici secreta prodenti; prodet & tua: Etenim *qui denudat arcana amici, fidem perdidit*, ut ait Ecclesiast. nec sat est, si ab eo cui commissum prodis, juramento fidem extorqueas: nam ut rectè Seneca, habet unusquisque aliquem, cui tantum credit quantum ipsi creditum est, & hic rursus jurato rem pandet, sitque hunc prope in morem: servus vestem ab hero sibi donatam, ilico alteri amico donavit: ab hero ea propter graviter correptus, quid ait me vestem servare vis, cum nec tu illam servare potueris? haud aliter:

Eccli. 27.

Alium silere quod voles, prius sile.

Senec. Hypol.

Qui arcæ clavem habet, omnia arcana pandit: quis credat & feras esse, quarum clavis verbum est, hoc qui tenet ut Emblema indicat, arcæ omnia arcana pandit. Quare non amicissimo sibi, non matri, non parenti, non superiori hanc clavem credat: in nullius denique etiam maximi viri sinum fidemque deponat: sacrosanctum enim cuique esse debet, quidquid silendum, premendumque officij ratio, & fides postulat.

Sed quis hoc ferat mulieri virile pectus totum recludi? quis non graviter in omnẽ prudentiam eum peccare dixerit, qui tacenda illi sexui commisit? cujus prærogativa est, numquam, nusquam silere: vulgari amat, & ut videri, sic audiri, quod voluptatis suæ adeoque & libertatis magnam partem putet, si quid concreditum sibi ingenitâ quadam libertate in amicę profundat sinũ. Mulieres porrò secreti legibus non teneri videntur, atque adeò ut lege, sic linguâ solutæ censeri debent. Vulgati rem vis? mulieri committe. Quò sanctius, eò citatius profundet, cùm nubium more, rarissimæ sint, quæ pluviam suam teneant; ut non aberraverit qui fœmineum os, & pectus, cribro assimilaverit, aut exterebratæ navi ac dolio. Sibi quippe ipsæ persuadent, elegantiæ genus quoddam esse plurimum effundere, minimum continere, ut in camelo gibbum, in Alpinis strumam, in Elephanto promuscidem, in Æthiope prominentia labra:

Scrib polit. l. 1 c. 4.

In Meroe natis, majorem infante mamillam;

ita in muliere majorẽ corpore linguã, meritò efferri existimant. Hinc nulla certior evulgandi ratio, quàm vel unius mulieris fidei, rem committere: maximè si secretum pactus fueris; quo enim sanctiùs spoponderit, hoc avidiùs vulgare properabit, imò provolabit. Si quid ad canis vel felis caudam alligetur, quantâ inquietudine, currunt, saliunt, furunt, nec ullo loco consistunt, dum excusserint; item mulier, servitutis quoddam genus esse putat, non posse proloqui: nec quiescit, donec excusserit. Cui & illud Socratis accommodari potest: faciliùs ignitum carbonem ore retineri, quàm secretum pectori concludi. Quemadmodũ ingenioso astu, pontifex Joannes XXII. edocuit, dum Abbatissam quandam sibi molestiorem, ut confessiones suarum excipere posset, sic compescuit:.

Iacq. Olivier: licentier malice des femmes p. 86.

Rem in diem sequentem decidendam distulit, interim pixidem illi in manus dedit, quam clausam asservari sanctissimè pręcepit, at illa ut muliebre genus sagax est, nõ quiescebat, nisi pixidem lustrasset, quam dum sola aperit, avicula, vel ut alij, musca conclusa, avolat. Postliminio ut ad suã sanctitatem.

ctitatem visit, de pixide rogata, curiositatem confessa, hoc dilemmate convicta est: quæ ne pixidem ad diem clausam asservare, quomodo arcana confessionis, per omnem vitam servare posset. Opportunè quatuor adferuntur quæ abscondi nequeunt: Palma in clivo, Stramen in calceo, fusus in sacco, & arcanum in muliere, de qua Seneca ait: *Fœmina id solum tacere potest, quod nescit.* Quæ cùm ita sint, quis jure accuset hîc mulierē? si silere ipse non potuit, cur secretum à muliere speret? id fuit, quod è tribus Cato ille Censorius olim questus est, qui ut Plutarchus refert: Primùm plorabat, quòd iter fecisset mari, cùm terra potuisset. 2. quòd diem non condito testamento transegisset. 3. quòd secretum fœminæ commisisset, à quâ secreti nil sperandum est. Ad institutum nostrum salubriter monet Propheta: *Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui:* Nescio enim quomodo his moribus, aut nocturnæ uxorum blanditiæ, aut preces, etiam lachrymæ, à viris occulta extorquent, & illos ludibrio faciunt: ut Dalila, super mensam Sampsonem, dum occultum ænigma multis precibus ac lacrymis à marito extortum, suis revelavit.

Mich. 2.

Multos cæcus amor; cogit secreta fateri.

Virg. epig. de venere & Baccho.

Nec una, nec levis, per unam fœminæ linguam, excitata est tragœdia.

Cōmiserat Cæsar secretum Fulvio; quod cùm ille uxori communicasset, illa alteri, ac tandem ad Augustam, inde ad Augustum devenisset; Fulvius horum inscius, mane Augustum de more salutaturus accedit, dicens: Ave Cæsar; at Augustus, elato supercilio, *vale Fulvi, vale.* Quo dicto agnovit actū esse de vita, de fama sua, quam lingua unica, & ipsi, & uxori eripuit. Major certè, & omni posterorum memoria celebranda, in puero Papyrio prudentia. Mos senatoribus Romæ fuit, inquit Gellius, in curiam prætextatis filiis (qui nimirum excesserant XII. ætatis annum ut notat Polybius) introire. Contigit autem super negotio non levis momenti, deliberationem sæpius institui ac protendi: Mater Papyrij pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, sedulò percunctata est filium, quidnam in senatu Patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neque id dici licere; mulier fit audiendi cupidior: secretum rei, & silentium pueri, animum ejus ad inquirendum everberat. Quęrit igitur compressiùs, violentiusque. Tum puer, matre urgente, lepidi atque festivi commenti consilium capit: actum in senatu dixit: *Num videretur utilius, exque re Reipub. esse: unusne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset!* Hoc illa ut audivit, animus compavet, domo trepidans egreditur, ad cæteras matronas sensim peruenit. Ad senatum postridie matrum-familias catervæ lachrymantes atque obsecrantes, ne quid simile in deliberationem veniret, orant. Senatores accessuri curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio illa vellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri imposuisset, denarrat. Senatus fidem atque ingenium pueri exosculatur: consultum facit, uti posthac pueri cum parentibus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius. Atque puero postea cognomentum honoris gratia decreto inditum, *prætextatus*, ob tacendi, loquendique in ætate prætextata prudentiam. In quo prudens illud consilium Plutarchi comprobatum videas: qui fidem fœminæ, non secus ac vas aut poculū quodpiam explorari jubet, in quod, priusquam vinum, aut alium pretiosum liquorem infuderis, num vas sincerum sit, aquâ explorare assoles; ita inquit, quędam figmēta aut commenta fœminæ committi possunt, quæ si non servent, rimarum plenę liquidò comprobantur. Hac arte & astu, exemplo Papyri, virum senatorium usum fuisse & uxori imposuisse comperio: dum à sacerdotibus ait ad curiam relatum: alaudam visam esse volantē cū galeâ aureâ, & hastâ: de eo ostento unà cum auguribus deliberamus, bonine, an mali aliquid portendat: tu verò tace. Hæc locutus in forum processit. At mulier ancillam arripiens, cum gemitu rem omnem exponere. Illa herili famulo. Inde in viciniam, urbem omnem peruadere. Ut apud Plutarchum fusius legere est.

Plut. de garrul.

Lib. 1. noct. Att. c. 23.

§. V.

§. V.

Quod incommodum privatis familiis, etiam Religiosis, ex secreti revelatione accidat.

PRoverb. 25. *Secretum extraneo ne reveles*: Quo ancillæ, ac famuli, filij, ac domestici omnes monentur, ne, quæ intra privatos parietes fiunt, evulgent. Incommodum hinc gravissimum oriri natum, tangit Tullius: *Ad forensem famam* (bonâ vel malâ) *fere sermonem omnem à domesticis auctoribus manare.* ut ex historiâ quæ testis temporum & lux veritatis esse perhibetur, pleniùs innotescet. Principi olim Hispano erat filius adultus, linguæ maledicæ ac perversæ, quâ multorum odia in se concitarat. Eam ob rem tandem pater filio perpetuum silentium indixit. Paruit ille, ac aliquando accidit, ut dum Regio in convivio parenti filius ministraret in silentio, à convivis pro elingui haberetur. Quod ubi regina, mulier salax inaudiit, eum sibi à parente Ephœbum depoposcit. Qui cùm ei à cubiculis & arcanis esset, omnis impudicitiæ testis exstitit. Jam biennium apud reginam egerat, dum ad mensam parente adhibito, rogatur de filio, casúne an naturâ filius mutus evasisset? neutrum ille respondit in causa esse; sed jussu suo, ob maledicentiam silere. Voluit Rex ut parẽs loquendi facultatẽ faceret; cui hic repugnare, innuens quid scandali ab ore contumaci proferendum esse, tandem Regis jussu, filio loquendi facultatem præbet. Filius ut primum fari licuit, edixit Regi: uxorem habes, quâ nunquã aliqua prostituta meretrix impudẽtior aut salacior exstitit. Confusus Rex prohibuit plura proloqui. Sed jam paucis satis arcanorum evulgarat. Quæ ac quanta domestica flagitia zelotypiæ, dissidia, jurgia in vulgus emanarent, etiam de iis qui moderatissimi habentur, nisi illud sacrum silentium pedissequarum ac famulorum ora constringeret, quibus laxatis, quàm ingens famæ ac pacis domesticæ exitium est. Quare & hoc salutare Patribus fam. documentum est, nil dicant, nil agant, domesticis famulis, aut etiam liberis præsentibus, quod occultum & secretum esse oportet. Per puerum non semel parens in discrimen vocatus est: ut singularis tragœdia convincit, quam Herodianus enarrat: dum Commodus Imp. præcipuam suam pellicem Marciam, atque unà Lætum & Electum, suis cupiditatibus obniti animadverteret, in pugillaribus horum trium nomina conscripsit: eorum bona in milites ac gladiatores, ut eos sibi devinciret distribuenda, ac luce postera capite plectendos manu sua consignarat. Pugillares hos dum in balneis ageret, in cubili super lectum relictos, infans quicum ludere ac dormire consueverat, fortè infortuniò reperit, eisque arreptis ludibundus foras processit. Martia puerum conspicata & complexa, libellum manu aufert, verita ne quid rerum graviorum, puer inscius deperderet. Agnita dein Commodi manu, & legendi cupidine adlecta, mortis sententiam in se ac duos alios intelligit, quibus illa illico rem omnem manifestat, perimerent Commodum, aut perirẽt; qui absque mora eum veneno tollendum statuunt, quod ei Marcia miscuit, solita ei poculũ porrigere. Atque ita per puerũ arcana prodentẽ, Imperator interiit. Alius error in privatis familiis nec levis est: domesticos quandoque prurigine quadam duci auscultandi ea, quæ arcano committi sciunt; in quo non semel gravissimè peccatum, & ut paucis absolvam, quàm gravi pœnâ in eos animadvertendum sit, ex Rege Toletano documentum accipite: In hujus aulam, cùm Alphonsus Castellæ Rex clanculum sese insinuasset, ac fraudulenter in senatum post peristromata sese occultasset, ubi Regi Toletano innotuit, Alphonso istic ut domienti reperto, liquatũ plumbum in manus infundi jussit, ut somnum simulantem excitaret. Alius fertur famulum ad fores atrij deprehensum, quid herus intus cum Domina ageret, auscultantem, terebrata aure ad ostij postes clavo adacto affixisse. Nunc verò ut concludam Religiosos arctissimè teneri secreta Ordinis far-

Cic. Epist. de petit. consul.

Georgius Viviennus de officio patris fam. l. 3. c. 21.

Garinei l. 2. c. 12. comp. hist. Aphorismi polit. Chokier pag. 184.

ta

ta ac tecta conservare natura, ratio, leges, ac censuræ gravissimæ commonstrant. Ut enim externorum primæ objectioni occurramus, mala non sunt, quę intra religiosa claustra contingunt; arcano tamen sancto egent: v. g. referat quis matri, filium se flagellis in cænaculo verberasse, ad victoriam contra Turcas: mater non ædificabitur, sed valetudini filij timens, superiores ut severiores arguet.

Qui concionatorem publicè reprehensum externis diceret, imminuer ejus famã, & sinistram opinionem eis indet. Etiam indifferentia si evulgentur, sinistrè accipiuntur. Si relaxationem animi, aut liberaliorem mensam inaudierint, ut helluones contẽnent. Hinc inter suos rectè cavit Bonav. *Secreta ordinis quantumcumque religioso vel familiari non revelabit.* Nam & religiosus religioso vel scandalum, vel ut plurimum murmurationem concitabit. Ea propter Petrus Damianus sermone de vitio linguę, monachos commonet, ut sicut cellæ clavem secum deferunt, sic & linguæ clavem portent, & pessulum obdant: *Portate,* inquit, *fratres clavem cellulæ: portate & clavem linguæ. Opponitis pessulum ostio, adhibete retinacula salubriter ori vestro,* potissimùm contra multum perscrutantes, ac omnia callidè indagantes, ut rectè monet Satyricus:

Horat. l. 1. ep. 2. ad Loll. *Percunctatorem fugito, nam garrulus idem est:*
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Damian. l. 6 Epist. 27. Quare, inquit: *prudẽs sub clave silenti celat arcanum*, illudque arctissimè quod ex culpa admissa, famam fratris aut totius ordinis læderet, quod caput revelationis gravissimum est, sive peccata in genere sive in specie, sive nominatis, sive tacitis iis, qui peccarunt referantur. Sive dicantur puniti peccantes, sive emendati vita sanctiore: quia quocumq; modo hæc efferantur ad extraneos, in ordinis totius dedecus & infamiã talis manifestatio redundat. Lætor, inquit Nigronius, vehementer, in præsentia minus hoc monitum esse necessarium nostris; quando gravia hæc antevertuntur per dimissionem ab ordine; quia tamen ut sapienter Bonaventura docuit: non ea laudibilis est Religio, in qua nullus peccans reperiatur, quia nulla hujusmodi esse potest: sed in qua nullus impunè peccare sinatur, & peccandi aditus studiosè præcludatur, ideo hæc cautela meritò adhibenda est. Etenim ab inductione probat D. Augustinus nullã in hoc mundo exstare posse congregationem mortalium, quæ planè sit immunis à culpa: Unde sic suos solatur: *Quantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines vivo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quàm arca Noe, ubi tamen inter octo homines, reprobus unus inventus est, aut melior sit, quàm domus Abrahæ, ubi dictum est: Ejice ancillam & filium ejus. Aut melior sit quàm domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Aut melior sit quàm domus ipsius Iacob, ubi lectum patris filius incestavit. Aut melior sit quàm domus ipsius David, cujus filius cum sorore concubuit, cujus alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellavit. Aut melior quàm cohabitatio Pauli Apostoli, qui tametsi inter omnes bonos habitaret, non diceret, quod superius commemoravi: foris pugnæ, intus timores; nec diceret cũ de sanctitate & fide Timothei loqueretur: neminem habeo, qui germanè de vobis solicitus sit, omnes enim sua quærunt, non quæ Iesu Christi. Aut melior quã cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni, perfidum & furem Iudã toleraverunt. Aut melior sit postremò quàm cælũ, unde Angeli ceciderunt.* Quare cùm quid humanitus accidere videmus, nobis propius incumbit veste Religiosa defectus Religiosorum tegere, quàm Theodosio purpurâ suâ vitia sacerdotum occultare. Plura qui volet luculentum hac de re tractatum inveniet Patris Nigronij in Reg. 38. communium. Hoc unũ Sapientis mihi dixisse sufficiar: *Qui custodit os suum, custodit animam suam,* Custodit famam suam, ac suorum.

Nigron. in reg. 38. comm. n. 4.

Bonav. l. de sex alis c. 3.

Aug. epist. 137 ad cler. & pop. Hipp.

Prov. 13.

EM-

EMBLEMA XVIII.

Et illud erat mutum. Luc. 11.

ORA REPRESSIT. Ovid. 6. Metam.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMÆ.

De dæmone muto, qui in confeſsione facit homines obmuteſcere; dum pudore *obſtructum eſt os* Pſal. 61. haud ſecùs quàm machina bellica clavo obturata.

§. I. *Dæmon reddit verecundiam pœnitenti, quam abſtulit delinquenti.*
§. II. *Quemadmodum vitia corporis, ita & animæ manifeſtanda ſunt.*
§. III. *Exempla eorum, qui peccati virus occultantes, malè perierunt.*
§. IV. *In foro externo crimen fateri fatale eſt, in hoc ſaluti & honori.*
§. V. *Ad pudorem ſuperandum, ſigillum confeſſionis arctiſſimum comprobatur.*

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMÆ.

Et illud erat mutum. Luc. 11.

FERTUR unus aliquis Energumenus, horrendùm divexatus fuiſſe à tribus infeſtis ſpiritib. qui multis adacti, aliquando nomen ſuũ cõfeſſi ſunt; ac primus quidem vocabatur *claudens cor*: ne verbum Dei, quod quandoque per aures illabitur, altiùs in cor deſcendat; alter *claudens burſam*: ne quid in pauperes erogetur; tertius horum nequiſſimus, *claudens os*: Quidquid enim avaritiâ, quidquid neglectu, vel etiam contemptu Dei, alióve ſcelere admittitur, aperto ore in exomologeſi expurgatur; *at ubi obſtructum eſt os*, nequit homo ſe exonerare: quemadmodũ in machinâ bellicâ accidere videmus, quæ ut ſolida ac ſyncera appareat, ſi conclavata, ſi *obſtructum eſt os*, per quod ſuccendi conſuevit, nec glandem emittere, nec hoſtem arcere, nec ſuos defendere, denique ad nihilum valet ultrà, niſi ut in fornacem ignis redigatur, & confundatur. Si obſtructum eſt os peccatoris, numquam glandẽ vindictæ expellere animus, numquam ſulphureum pulverem intimis viſceribus abditum, in auras explodere; nec hoſtem arcere, nec ſe defendere valebit; ſi quid ponderis animum gravat, vel in juventute admiſſum, vel in matrimonio contractũ, vel in ſacris perpetratũ,

Pſalm. 62.

——— *Manet altâ mente repoſtum.*

Virg. lib. 1. Æneid.

Nullâ vi excuti, aut exonerari poteſt.

P. Perductius acheminent de l'ame pag. 363.

Ejuſmodi machinæ matronam Franciscam, Principem fœminam conſimilem dixero; nomini parcitur, ne cuipiam ejus familiæ, etiamnum ſuperſtiti, nota inuratur: hæc ubi complures annos, non tam malitiâ, quàm ignorantiâ utcumq; craſsâ, in tenebris hæreſeos cæcutiiſſet, Deo ſic diſponente, hanc aptiſſimam opportunitatem nacta eſt, ut in conſuetudinem viri perquam eruditi de Societate noſtrâ inciderit; qui (ut loquela hominem manifeſtum facit) facilè cognovit, illam in rebus fidei caligare, & longè ab orthodoxâ aberrare: quare omnem induſtriam advocat, quo eam in viam reducat, tum ab errore revocet; quod tam felicibus auſpiciis inſtitutum, ut illam in omnibus docibilem ac ductilem habuerit, ſeque non ſecùs, quàm ſi Angelum cælo delapſum, oracula fundentẽ, audiret. Opiniones ergò ſuas execrari, rationes patris, ut primæ veritatis, avidè complecti: nihil adeò queri, quàm tantum temporis diligendo vanitatem, & quærendo mendaciũ in ſpiſſis ignorantiæ tenebris verſatam fuiſſe; quid multis? comparata eſt publicũ ſacramentum dicere, & in album Eccleſiæ conſcribi. Hactenus ex animi ſententiâ, at ubi proximè diſponenda ad Sacramentum pœnitentiæ, propediem ſuſcipiendum, & arcanum illud myſterium auricularis confeſſionis illius auribus inſonaret, quidquid umquam ſceleris vel ſolo cogitatu per omnem retrò vitam admiſſum, uni alicui manifeſtandum eſſe; ad hæc quaſi fulmine icta, vox faucibus hæret, *obſtructum eſt os*: impalleſcere, frontẽ rugare, tremere, totis oſſibus commoveri, hoc tandem profata: ſi æternos cruciatus aliâ ratione, quàm omnes actiones, ac intimos animi ſenſus, mihi ac ſoli Deo perſpectos, homini aperiendo, effugere non detur, tacens illuc deſcendam: & hoc dicto, Euro ocyus ſe è conſpectu patris proripuit, nec ultrà comparuit. Si ulla, hæc certè à dæmonio muto conclavata, pudore ac verecundiâ *obſtructum eſt os.* Hoc clavo dæmon utitur ad

ad obſtruenda ora multorum. Habet hoc pudor, ut viros etiam infantes reddat; quot eloquentes oratores, pudor extemplò elingues fecit? ſic coram Philippo Demoſthenes, coram Antonio Herodes Atticus; coram Severo Heraclitus Lycius, & ne noſtra negligamus, Bruxellis orator ad Carolum V. dicturus, ad Imperatoriam purpuram ita erubuit, ut tribus verbis exorſus: *Alexander ille Magnus: vox faucibus hæſerit:* ad quem Carolus ut comis erat, video, Alexandro me conferre volebas. Quin & hoc ævo non-nemo coram præſule, vel principe, coram pupurato patre vel pontifice, aliove honeſto conſeſſu, ingenuo pudore ita ſuffuſus fuit, ut piſce magis mutus, ac infans è ſuggeſtu deſcenderit. Ita jure merito quempiam ſuppuderet, ſi ut primis eccleſię temporibus, in publico conſeſſu, primis ac imis præſentibus, quaſi ex roſtris ſua ſcelera proclamare cogeretur, at nunc in angulo eccleſiæ, aut ſi lubet in intimo domus tuæ receſſu, aut in locis, in lucis luce omni carentibus, uni homini, ignoto, nec viſo, nec ampliùs viſendo, aut videndo, voce ſubmiſsâ, vel etiam nudâ chartâ loquēte, exponere non audere, hunc enimvero à dæmonio muto potenter poſſeſſum eſſe, nemo quiſquam ſanæ mentis inficiabitur.

Boſquier. to. 1. pag. 18.

§. I.

Dæmon reddit verecundiam pœnitenti, quam abſtulit delinquenti.

Chryſoſt. proœm. in Eſai.

Aureè more ac ore ſuo Chryſoſtomus: *Cùm noſſet Satanas, quia peccatum verecundiam habet, pœnitentia fiduciam, ordinem reprobus permutavit, & invertit: deditque verecundiam pœnitentiæ, fiduciam verò peccato.* Quod ipſum ut in ceteris mendax, tamen in hoc uno verax, & agnovit & clarè cacodæmon confeſſus eſt: dum unus aliquis de SS. patribus, cui mentis oculus aliis perſpicacior, dæmonem vidit obambulantem ſedulò confeſſariorum ſedilia, cumque ex eo quæſiſſet, quid rerum ageret, quid moliretur importunâ huc illuc curſitatione? Reſpondit: ego pœnitentibus reddo, quod eripui; rogatus ecquid hoc eſſet? adjecit, *peccantibus pudorem abſtuli, hunc pœnitentibus reſtituo.* Quod æquâ lance, dum expendit Chryſoſtomus, exclamat: *O te miſerum! cùm effectus es peccator non erubeſcebas, quando juſtus efficeris, primum pudet.* Pigeat pudeatque illius diei, quo peccavit Adam, ſeque ipſe erubeſcens in ſilvas, in latebras in ſilentio ſeſe abdidit. Gen. 3. *Timui eò quòd nudus eſſem, & abſcondi me. O te miſerum! cum effectus es peccator non erubeſcebas,* non Deum, ſed ſerpentem fugere, manum ſubducere, tunc te abſcondere debueras, non ubi ad confeſſionem ultra quęſitus. Expendit hoc B. Thomas à Villa nova. *Miſer qui proſtratus in terram confiteri debuerat peccatum ſuum, & dicere: Domine miſerere mei, ſe potiùs cum muliere excuſavit: unde propter impœnitentiam, cum poſteritate damnatur.* Et concludit, *ecce quantum obfuit mundo, nolle confiteri.* Malum decerpere, ad mali colorem erubeſcere, decerptum fateri debuerat, erubeſcere fraterno ſanguine Cain; benigno judici ſanguinolentas manus protendere, erubeſcere non debuerat.

Caſſian. Coll. 2. c. 11.

Dom. 3. quadr.

Erubeſcere certè debuerat homo plebejus, vili lacernâ indutus, inter honeſtos convivas conſidere; at impudentiam ſuam confiteri, erubeſcere non debuerat; at *ille obmutuit. Tunc ait rex miniſtris, ligatis manibus & pedibus, &c. Tunc* ait B. Gualfridus, *non ubi ille, ſine nuptiali veſte introivit, ſed poſtquam admonitus ſiluit, interrogatus noluit confiteri*; erubeſcere debueras ô homo, ſine veſte nuptiali, ad ſacram menſam accedere; ſed non obmuteſcere, & erubeſcere illud cōfiteri. Valet hîc apophthegma Philoſophi ad perditum adoleſcentem: offenderat Socrates adoleſcentem in veſtibulo proſtibuli, egredientem, qui eo conſpecto, poſt oſtium ſe abdidit, ac per rimam exploravit dum Socrates tranſiſſet: qui ubi ganionem ſe ſubſequentem vidit, manu comprehenſum, hoc paucis in aurem inſuſurravit: *Amice mi, hunc locum intrare, erubeſcere debueras, non exire.* Frontem contrahere debueras ô filia ad primos laſcivos ſermones, colorem ducere ad petulantem juvenis manum; reſpicere ô marite, dum

Plut.

limen nocturnum transgrederis, & tu vir Dei nomen ac vestem tuam erubescere debueras. Domum contagiosam intrare, non exire, ad hostem transfugere, non verò ad Dominum, ad regem benignè juvitantem redire, erubescere debes.

Ioan. Hubert in hist. Polonic. ann. 1331. Vincentius Samosutus Palatinus ab Vladislao rege Poloniæ, præfecturâ suâ privatus, adeò hoc dedecore exacerbatus est, ut ad hostes defecerit, multasque clades Vladislao intulerit; quo factum, ut rex Vincentium ad reditum solicitarit. Hic suam pertæsus perfidiam, fidem regis tentaturus, omnibus insciis solum regem convenit, & pronus anteactæ vitæ perfidiam ingenuè confessus, spondet se cum lectâ militum manu, tantam stragẽ hosti illaturum, ut injuriam regi, ac Regno partam, abundè compensaturus sit. Vladislaus Palatinum supplicem comiter excepit, & pristino honori restituit. Quoties nos à Rege, à Deo nostro defecimus, & ad castra dæmonis confugimus? Deus urget ad reditum, clam conscientiâ reclamãte, & palam per nuntios verbi Dei, *redi, redi, prævaricator ad cor.* *Ireem. 3.* Si quis clanculum, Deum in personâ confessarii convenerit, illi soli crimen exposuerit, in gratiam redit, & pristinæ dignitati restituitur; & redire erubescimus.

Aug. in Psal. 50. Deplorat hos Augustinus: *sunt multi quos peccare non pudet, pœnitentiam agere pudet*: vulnera animæ non formidamus, & sanari erubescimus; unde exclamat: *O incredibilis insania! De vulnere ipso non erubescit, de ligaturâ vulneris erubescit*; cùm tamen, ut Eccl. 6. Sapiens docet: *vincula ejus, alligatura salutis.* Quo, inquit Palacius, *fit allusio ad nexum, quo Chirurgus membrum saucium obligat.* *Baron. anno. 103.* Fertur Trajanus Imp. post Decebalum Dacorum regem prælio victum, cùm vulneribus ligamina deessent, suam purpuram in tenues lacinias concisam, vulneribus militum obligandis adhibuisse: Alexander proprio diademate Lysimachi saucii vulnus obligasse. Quis ad ejuscemodi alligaturam, quæ non modò saluti, sed & honori est, erubescat? at longè pretiosiùs redemptor vulnera nostra obligavit, dum anima quantumvis saucia, à confessario vittâ coccineâ pretioso sanguinis ostro tinctâ devincitur, diademate meritorum Christi redimitur, ut necessariò anima post lapsum pœnitens pulchrior, sanctior, ac Deo gratior sit, quàm fuerit justa, antequam peccaret: præterquam enim, ut cum D. Thoma cõmuniter Theologi, quòd per confessionem reviviscant omnia merita vitæ præteritæ, insuper accedit gratia, per Sacramentum pœnitentiæ collata, ut rectè docet Cardinalis Lugo *de pœnitentiâ disp. 12. sect. 1. & 2.* Et quis adhuc de simili ligatura erubescat? *O incredibilis insania!* interire ægrum malle, quàm vulnus, aut ulcus Christo medico obligandum præbere.

§. II.

Quemadmodum vitia corporis, ita & animæ manifestanda sunt.

Carolus Valesius, regis Philippi primogenitus, deperibat Clementiam filiam Caroli II. Siciliæ regis, sed quia Carolus claudicabat, timuit princeps ne fortè in prolem claudicatio dirivata esset, & ementito gressu, Clementia vitium simularet; quare ubi de nuptiis conventum fuit, ea clausula apposita est, ut virgo Coxendicis commissuram pateretur inspici: nefas enim fore, reginam Franciæ claudicare; & voluit, ut Martialis ait, *Cæsar Nostrodam. in hist. provinciæ anno 1285. Pise tom. 1. pag. 226.*

Simpliciter pateat vitium: fortasse pusillum
Quod tegitur, majus creditur esse malum. *Mart. lib. 3. epig. 42.*

Erubuit virgo ad hunc nuntium, sed ubi rescivit hac nuditate apertâ regnum Galliarum parari, exclamat, parata sum examẽ subire, dummodo regno potiar, accepitque regem in sponsum, cujus diademate texit pudorem. Et nos pro regno cælorum, vitium animæ detegere erubescemus? Non sic longè omnium celeberrimus confessor Augustinus in Psal. 31. de se ipso fatetur: *non operui, sed aperui ut operires; non celavi ut tegeres: nam quando homo detegit, Deus tegit; cùm homo celat, Deus nudat; cùm homo agnoscit, Deus ignoscit.*

Immanes ac feroces belluæ medicum quærunt, uti Leo ille apud Plinium, qui *Plin lib. 8. c. 18.*

pedi

pedi ſpinam intriverat, & alter apud Senecam; homo hoc non facit? Fecit compunctus David Pſal. 31. *Converſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.* Quod autem medico vulnus oſtenderit, ex hoc patet: *Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi. Dixi confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.* Ejuſcemodi qui vulnera aut morbum manifeſtat, curationem facilem eſſe oſtendit Cyprianus: *Facilis cura eſt, ubi plaga perſpicua eſt, & citò ad ſanitatem medela ſubveniente perducitur vulnus, quod videtur*, & S. Nilus: *levatur anima ægritudine, cum narratione eorum quæ moleſta ſunt: velut eximatur animi ægritudo, non ſecus ac nubes aliqua, à qua diſtillant guttæ pluviæ.* Carolus Rex Navarræ ut Carolũ V. Galliarũ Regẽ è medio tolleret, cibos ejus veneno miſceri fecit, quo ilico correptus decumbere cœpit: re delata ad Carolum IV. Imperatorem, Regis avunculum, Medicum ſuum peritiſſimum ad nepotem ſuum curriculo deſtinavit, ſi fortè mederi poſſet; qui perſpectâ veneni naturâ, novaculâ crudum vulnus brachio inflixit, ſenſu vivaciſſimo: ut dum eò dolor, ſpiritus animales advocat, unà etiam virus attraheret: & ne plaga umquam coaleſceret, glande impoſita cavebat; factumque ut omnis noxius humor, hac viâ patulâ ſeſe exoneraret, quo beneficio ſalutẽ ac ſanitatem acquiſivit. Dum genio indulges, & libidini vacas, dæmon virus propinat, quod longè lateque ſerpens, pervadit animam. Occurrit Eccleſia, os aperiens, ut virus omne effundas. Ita nonnullis pleuritide, aut alio morbo laborantibus, ubi medico malum perſpectum, vena aperitur, morbus curatur. Qui concretum vindictæ ſanguinem viſceribus fovet, qui noxiis animæ humoribus laborat, ei phlebotomia neceſſaria eſt. Noſti quà malum profluere debeat? *Os juſti, vena vitæ*: hâc apertâ liberatur æger de *ſanguinibus*: uti enim in quibuſdam morbis apertio venæ, unicum remedium eſt, ita & in hac venâ vitæ, omnis ſpes ſalutis eſt. S. Iſidorus l. 1. c. 11. *confeſſio ſanat, confeſſio juſtificat. Confeſſio peccatis veniam donat; omnis ſpes in confeſſione conſiſtit.*

Cypri lib. de zelo & livore.

Piſe tom. 2. pag. 2. hiſt. Gallica in Carolo V.

Prov. 10.

Similiter ſi ulcus, ſi apoſthema Medico exhibeas, aperto omne pus ac virus profluet. At contrà ſi morbus & ulcus tegitur

——— *Alitur vitium, vivitque tegendo.* 3. Georg.

hoc expertus ſerò, ſed ſeriò deplorat David, poſtquam ad novem menſes, graviſſimum illud vulnus homicidii, & ulcus adulterii animo foviſſet: *Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea.* Pſal. 31. Figuram Innocentius ſumptam docet, ex plagâ, quæ medico celata, non curatur, ſed incrudeſcit, intumeſcit, pus generat, & oſſa arrodit ac labefacit. Iſid. l. 2. cap. 24. *Quid tacuiſſe ſe pœnitet, niſi confeſſionem peccatorum?* Hinc putredo in oſſibus, quia ut rectè D. Hieronymus: *quod ignorat medicina, non ſanat.* Hieronym. in Pſal. 37.

Filia honeſta cancrum in pectore, aut alium morbum occultum habet, erubeſcit medico aperire, manibus Chirurgi committere: palleſcit, tabeſcit, ſerpit malum & ut Lucretius ait:

Vlcus enim viveſcit, & inveteraſcit alendo. Lucret. l. 4.

hinc tormenta, hinc tormina, hinc dolores parturientis, ut eos deſcribit Oſeas 13. *abſconditum peccatum ejus, dolores parturientis venient ei.*

Puella quæ ſuâ culpâ corruptelam paſſa eſt, ubi dies nóxve partus advenit, quibus conficitur cruciatibus, quos patitur æſtus cogitationum, quibus dolorum ſpinis, ac morſibus laceratur? jam dedecus familiæ, jam nota inuſta proprio nomini, jam matris lamenta, jam patris iræ minæque, jam fratrũ propinquorumq; convicia, jam denique cum omni ſuo comitatu pudor & ignominia ante oculos verſatur, & ipſo partu, duriùs angit; qui puellæ illi pudor dolorque, is etiam eſt peccatori; quid enim aliud peccatum, quàm fœtus ex flagitio ſuſceptus, & in animæ formatus utero? Qui ubi in auras emitti, & in aures confeſſarii deponi debet, ita peccatoris animum ſtimulat, ut dolores parturientis experiatur. Hoſce etiam viri, quis credat, experti ſunt, annis abhinc non multis, vir locuples ac potens, facinus quoddam admiſerat, quod confeſſarii auribus com-

mittere, morte ac damnatione pejus ducebat; agitabat tamen mens hominem, & conſcientia ad virus evomendũ exſtimulabat: inaudierat fortè è ſuggeſtu Antverpiæ, neminem teneri ea peccata confiteri, quæ memoriâ exciderant; hinc nihil non molitus, ut fœtum illum conceptum, expelleret memoriâ. Ivit per varia voluptatum genera, ſcelera ſceleribus cumulans, vel ut antiquum illud obrueret, vel ut novo ſcelere concepto, quaſi clavum clavo pelleret. Sed fruſtrà omnia; abit in exteras regiones, quaſi ſeipſum, & onus ſuum eſſet relicturus in Belgio, ſed

Horat. l. 1. Epiſt. 11. *Cælũ non animũ mutãt, qui trans mare currunt.*

Igitur animum fluctuantem ad ſtudia appellit, quæ totum hominem petunt: ut ſunt Mathematicæ, Aſtrologicæ, & his affines diſciplinæ; ſed & fruſtrà. Audit tandem peccata contritione deleri, & ad bona opera tamquam ad ſacram anchoram, pro felici portu confugit: dormit in cinere & ſilicio, multa in pauperes erogat; ſed animus vel ſic magis indies aggravatur. Quid agat? jam dolores ac ſtimulos ferre non ſuſtinens, non aliò quàm fœdæ mortis interitu, vitam finire decernit. Itaque rhedam conſcendit, domum, quam funeſtæ tragœdiæ locum deſignarat, repetit. Occurrit de viâ è noſtris Patribus unus aliquis, quem ex rhedâ conſpicatus, rogat ut currum conſcenderet, vincitque recuſantem importunitate: Pater de Deo diviniſque rebus ſermonem injecit, & ut fortè tempeſtas erat, de conſcientiæ ſecuritate, de bono confeſſionis inter cætera, verba fecit. Tetigit hominis ulcus, qui ſtomachabundus, quid ais? inquit, unde me noſti? cui pater, numquam, inquit, te vidi, ſed nos de more, ejuſmodi ſermones miſcere ſolemus; at ſi quâ in re, ope meâ eges, præſto ſum. Juveris, inquit ille, ſed quid ſi confiteri renuam; ratus pater cedendum tempori, pio dolo hominem capit, ſpondetque ſe miſsâ confeſſione remedium allaturum; arripit ille conditionem, ad acerba quæque ſe objicit. Pater cùm domum appuliſſet, jubet epulum inſtrui, & ſe hilaritati daret, quâ maximè egebat nocte illâ decretoriâ; poſtridie quædam puncta meditationis dedit, ad excitandam in Deum fiduciã: tum examen conſcientiæ, non ut confiteatur, ſed ut in memoriam reducat, & de ſingulis doleat. Tum denique in vicinam ſylvam educit, rogatque num benè conſcientiam diſcuſſerit, & ne quid fortè præteriiſſet, quærit ex illo quædam, per atrocia quæque delabitur, tandem illud-ipſum, quod angebat, attingit; ubi perturbatur miſer, & illud, illud, inquit, eſt triſte, infandum monſtrum quod eloqui non audeo; tum pater, jam, inquit, confeſſus es, neque pluribus opus, niſi ut cætera prodas, fecit & onere illo levatus animus conquievit. Quot hodiernâ die ita gravidos ac gravatos reperire eſt, de quibus Propheta: *Tremor apprehendit eos, ibi dolores ut parturientis.* Pſal. 46.

Offert ſe obſtetricem benigna Mater Eccleſia, ut in angulo templi onus deponas; quod ſi renuas, *dolores parturientis ſupervenient tibi*, ut clamare compulſus, furibundo patri in lanienam cedas; quemadmodum non ita pridem opulentæ filiæ accidit, quam mater pallidam deficientem, debilem conſpicata, ſolam convenit, ex eâ conquirit, num quid lateat? videre ſe ſigna quædam: in ſinum matris confidenter deponeret, honori ejus, patre inſcio, ſe conſulturam. Negare & pernegare, interim hora partus advenit, & inexperta dolores, vociferari, accurrere famuli, parens ſtricto enſe matrem cum prole transfigere. Quantò ſatiùs & tutiùs rem omnem matri aperuiſſet, ita peccator confiteri detrectans, Deum vindicem, ad ultionem provocat: Ambr. in illud Pſal. 31. *Quoniam tacui inveteraverunt oſſa mea dum clamarem totâ die: Clamare & tacere*, inquit, *inter ſe repugnant*; *quomodo ergo poterit fieri ut aliquis clamet, & taceat?* Quia dum tacet peccatum commiſſum, hoc gravior, inquit Ambroſius, impœnitentia, quæ inter peccata in cælum clamantia, tacendo clamat, & vindictam Dei, non ſecùs ac clamor Sodomorum laceſſit: nam ut rectè Bernardus, *Pejus eſt confiteri nolle, quàm* Bern. ſerm. de confeſſ.

legem

legem contemnère; pejus est Dei offensam non satisfactione placare, quàm peccando Dei bonitatem offendere. His certus est interitus, quia clausit *super eos puteus os suum.*

§. III.

Exempla eorum, qui peccati virus occultantes, malè perierunt.

Tom. 4. de Christianâ perfect. tract. 5. cap. 7. Pius juxta ac eruditus auctor Ludovicus de Ponte Confessarios instruens, inter motiva ad dæmonium mutum expellendum, varia exempla ad horrorem inducit. Inter cætera, matronam quandam fuisse commemorat, in pauperes omninò profusam, cui nec maritus concedebat, sed & ipse pater pauperum passim audiebat; at illa, instigante dæmone, cum famulo consueverat, & prolem enixa interfecit, idque iteratò; hoc tamen liberaliùs sua in pauperes erogabat, quasi verò hîc locum haberet illud Daniëlis, *Cap. 4.* *Peccata tua Eleëmosynis redime.* Et sicut aqua extinguit ignẽ, ita eleëmosyna extinguit peccatum. Quod Hæretici perperam admittunt, ut eventus edocuit: ubi enim crimen suum ad tumulum, & ad inferos deduxisset, filius ejus religiosus ferventes preces, ac pœnitentias Deo offerens, matrem conspexit inter duos tartareos dracones, qui horrendè pectus, totumque corpus dilaniabant, dixitque filio, se æternis pœnis mancipatam, quod reticuisset in confessione adulteria, quæ commisisset, nec quidquam eleëmosynas profecisse, quia, inquit, *nullum bonum proficit, ubi virtus confessionis deficit.* Dæmon hîc, ut quotidiana experientia docet, custodem carceris imitatur: parum ille curat, si captivus ludat, bibat, cantet, modò ostium probè obseratum sit ne evadat: ita & custos stygis, ac miseræ animæ; illam & templa frequentare, orare, & conciones audire, & eleëmosynas dare, imò & epulari è mensâ Domini; modò ostium oris clausum maneat, nec scelus foras prodeat.

Aliud refertur de quâdam moniali quæ quod reticuisset peccatum carnale, solâ cogitatione admissum, in æternum damnata fuit. Fuit quæ se exhibuit filiæ, in specie porci, se damnatam dictitans, ob peccatum in confessione suppressum. Recentius hoc, quod refert Lobbetius ex historiâ Indicâ, anno Christi 1590. in urbe Itata, sita in Indiâ Orientali, puella fuit Christianis sacris imbuta, cui nomen Catharina: hæc victa carnis illecebris, in secretiore conclavi, remotis arbitris, non alio teste quàm conscientia, fœdæ libidini sese dedebat. Ne porrò magis dederet, eam tetigit vindex Dei manus, & lethalem morbum immisit, futurum opportunum, si modò voluisset, monitorem. *Lobbet: Dom. 3. quad. q. 2.* Ægrotanti adfuit Sacerdos è Societate Jesu, eamque officii sui admonuit, ut confessione sacrâ, maculas animæ elueret: paruit illa, & novies est confessa; at leviora tantùm peccata, semper enim pudore velut os obstructum habens, noxam illam propudiosam alto silentio pressit: ubi è cubiculo Pater abscessit, ancillis inter colloquia ac familiares jocos enarrat, refertque objectam sibi, dum confiteretur hinc stygii Æthiopis monentis ac minantis, ne scelus quoddam in lucem ederet; inde Divæ Magdalenæ speciem, hortantis ad integram confessionem. Quæ dum audiunt ancillæ, patrem ilicò revocant, audita exponunt. Hic sedulò ægram rogat, obtestatur per quidquid sacrum est, ut liberè explicet, quidquid animam gravare posset, eandem paucas post horas è cubiculo, in domum æternitatis, è lecto ad solium judicis evocandam; ni pareat, jactam esse salutis aleam; mirum dictu, sed verum tamen, surdę canit, & operam perdit; adeò misellam animulam occupaverat mutus dæmon. Morbo igitur mortique cedit, & suam illam noxam, & infandum scelus ad stygem defert, æternamque noctem. Verùm Dei erga superstites miseratio, voluit Catharinam rursus in auras lucemque invitam venire, seseque unii ex ancillis sistere, sed horribili specie, inter circumstantes flammas, ac voraces rogos, qui illi erant quasi pro cyclade; in quâ dum gemit, hæc ad exemplum cautelamque multorum addidit: æternis illis

ignibus

ignibus addictam se, quòd leviores in confessione edixisset, celasset autem culpas graviores, invitam quidem ac reluctantem illud effari, cogi tamen à Deo, ut suo unius malo sapiant multi. Videtis parum esse leviores noxas in sacrâ exomologesi exponere, imò & graviores, si vel unica læthalis noxa reticeatur, nullum peccatum remittitur; sed insuper gravissimum sacrilegium inducitur: quod ad oculum conspexit ille, qui è fœminæ confitentis ore, ad singula scelera tetrum bufonem exire vidit, ac sub finem omnes agmine facto redire, in os intrare, & ingentem ceteris grandiorem subsequi, ut apud eundem P. Ponte videre est. Et quoniam impossibile est, detestari unum peccatum, verbi gratiâ homicidium, & dolere ut est offensa Dei, jus ejus violat, amicitiam tollit; & non detestari ac dolere de altero, verbi gratiâ, adulterio, quod eidem objecto formali subest, uti nec uni articulo fidei credere & discredere alteri, qui substat eidem revelationi & iisdem notis credibilitatis: ita nec unum sine altero remittitur, ut S. Thomas: *nullum peccatum remittitur, nisi quis justificetur*: nemo enim simul justus & peccator est. Hinc Christus quando ex obsessis dæmones ejecit, semper omnes simul expulit. Quare & confessio Judæ sacrilega, nulla fuit, quia non integra: dum dixit *peccavi tradens sanguinem justum*. Quia ut advertit Ambrosius: *non omnia confessus est*, tacuit corpus Christi à se sacrilegè sumptum, tacuit furta & fraudes suas. Facit hîc quod in vitâ S. Sebastiani legimus, de Chromatio urbis præfecto, qui podagræ doloribus vexatus audiit à Sebastiano, si idola sua omnia confringeret, sanitatem recuperaturum: obtulit ergo 200. idola Sebastiano confringenda, nec tamen convaluit; collegit Sebastianus adhuc idolum aliquod ab eo reconditum esse, addens, nisi & illud proderet, non restituendum sanitati: digito itaque intento ostendit cubiculum, vitreo opere affabrè factum, in quo stellarum erat disciplina, ipsique præ ceteris chara, ex qua divinabat de futuris, pretio 200. auripondo sibi comparata, quâ confractâ, derepente convaluit. Pari modo ni tu omnia idola scelerum tuorum, quæ in conclavi cordis geris, confringenda tradas confessario, non percipies sanitatem. Sed hic dæmonis astus est, ut quemadmodum rei, in torturâ facilè minora furta produnt, modò capitale facinus Judicem celare queant, ita accidit ut ubi templum peccator ingreditur, quasi sacro horrore perculsus, confessionalia ut divinæ justitiæ tribunalia intuens, apud se tacitus sentiat: *terribilis est locus ille*; fitque dum sese conscientiâ stimulante, in sedem confessionis, quasi in equuleum conjicit, ubi deinde fœdum illud monstrum exponi debet; tum verò lingua titubat, vox hæret, nutant oculi, rubescunt genæ, colliduntur genua, totisque artubus sudor anxiæ mentis indicium liquitur, *tremor apprehendit eos, ibi dolores ut parturientis*: ad quos pellendos,

S. Thom. in suppl. q. 2. a. 3.

Surius 20. Jan.

§. IV.

In foro externo crimen fateri fatale est, in hoc saluti & honori.

AUgust. in Psal. 66. *Confiteantur tibi populi omnes, lætentur & exultent gentes*; sic ait: *Ille qui plagis in tormentis, si victus dolore fuerit, profert ad mortem vocem suam; nusquam ergo lætus, nusquam exultans. Antequam confiteatur exarat ungula, cùm confessus fuerit, damnat carnifex.* At judex cœlestis *ad hoc exigit confessionem, ut liberet humilem.*

Subscribit Cassiodorus in Psal. 74. *Confitebimur tibi Deus, confitebimur. Mortem*, inquit, *plerumque generat, vel semel terreno judici crimina confiteri; Deo autem frequentata confessio, non parturit periculum, sed salutem.* In foro externo ut canit Poëta:

Non est confessi caussa tuenda rei.

In foro Ecclesiæ,

Non est confesso, culpa luenda reo.

Illic crimen fateri discrimen summum est. Hic crimen fateri, delere est, nec modò saluti, sed & honori est. Addit Chrysostomus: *in mundanis & forensibus judiciis post accusationem, & criminum confessionem, restat mors: apud divinum autem tribunal, post accusationem*

Chrys. ho. 3. in c. 47. Isa.

cusationem & confessionem criminum, datur corona.

Per confessionem, non modò quantumvis sceleratus absolvitur, sed à morte ad vitam, à patibulo ad solium, à laqueo ad coronam, hæres regni cælestis adoptatur: & latronem in exemplum adducens: *Ecce*, ait, *quantum præstitit confessio, ut sine dilatione introduci latro mereretur in paradisum.* Ita Deus nos latrones, adulteros, homicidas, deicidas, unicâ confessione, non modò culpâ absolvit, sed in filios, ac hæredes regni sui transcribit: si cui reo apud terrenum judicem sua crimina confitenti, absque ullo alio dispendio, venia ac libertas concederetur, quis non fateri mallet, quàm ea per tormenta extorqueri, & tandem ad mortem damnari? & quis non damnatorum, si modò igneo suo carcere exire posset, non toti mundo scelera sua evulgari vellet? fertur Dux d'Ossouna Vice-rex Neapolitanus, amœno vir ingenio, quâdam die conscendisse Triremes, ac fæcem hominum contemplatus, quemque percunctatus, quid deliquissent quòd ad Triremes damnati essent? singuli se operosè excusare, innocentiam suam multis perjuriis contestari: cùm in unum aliquem tandem incidit, qui ingenuè confessus est, à primâ juventute se hominem nullius frugis fuisse, à parentibus profugum, vitam furtis ac rapinâ sustentasse. Quod ut Dux audiit, è vestigio, de Triremi eum exscendere jussit: tu unus nequam in hoc tam honesto proborum virorum consortio, facilè alios corrumperes; atque hoc lepido dicto, hominem confitentem, libertate donavit; non secùs stygius ille pyrata omnes illos in Triremi suâ, stygem trajecturos detinet, præter eos, qui scelera sua Duci ac Regi nostro confitentur: qui non modò in libertatem filiorum Dei, sed amplissimis insuper gratiæ donis ac muneribus, & regno, ut dictum est, donantur. Quod solidè confirmat Cassiodorus: *Mira compensatio, stupenda vicissitudo! Domino suo proprio maledicere, & ab eodem præmia salutis accipere! quis non incitaretur ei ad præmium confiteri, cui non possis negare quod feceris?* ad præmium confessus est prudenter impudens, latro insignis Crocotta, de quo hæc apud Reibadineram, in Principe Christiano me legisse memini: Octavius Imperator publicâ præconis voce, decies millia sestertium promisit se ei daturum, qui sibi Crocottam latrociniis insignem, & latronum ducem adduxisset: hoc ubi resciit Crocotta Imperatorem adiit, se Crocottam esse dicens, inque ejus potestatem se tradens, petiit sibi pretium dari, quod tradenti Crocottam promisisset. Fecit Imperator, aurum dedit, & in suam fidem conciliatum admisit. Idem habes de Themistocle, qui se Xerxi sistens, ducenta talenta retulit. Peccatori Deus gravissimè minatur, pretium ingens addicit, si sistendo se reum confiteatur. Tandem si nec pretio immenso sibi proposito, pudorem superare, nec ora reserare queat, ratio evincat, & arctissimum sigillum, quo sacerdotis os signatur, quasi statuæ elingui confiteri suadeat.

Cassiod. in Psal. 118.

Ribadinera de Principe lib. 2. c. 15.

Plutarch.

§. V.

Sigillum confessionis arctissimum.

SEcretum naturale cum gravi meo incommodo servare non teneor, cùm non censeor ad hoc me obligasse; litteras resignare ob bonum publicum, quandoque ob privatum licitum est. At sigillum confessionis tam arctum, tam firmum est, ut ob nullum unquam privatum vel publicum incommodum, ullo umquam casu liceat revelare. Gregorius Papa *C. Sacerdos & C. utriusque sexus. Nec verbo, nec signo, nec alio modo.* Quid si confessarius à zelotypo rogetur an ab uxore tale flagitium, & ut vicarius Christi clàm non audierit? citra mendacium & perjurium respondendum, *non*; quia respondet ut homo. Imò Bonaventura & Alensis, ajunt illum mentiri, si diceret se scire, & habere scientiam vulgandam, quæ soli Deo reservata est. Accedit vel levissimum veniale sine gravissimâ culpâ & pœnâ manifestare, non licere. Contra ac hæreticorũ ministellus quidam, de quo Sandæus: cùm ora-

V. Coninck. hic dub. 2. num. 29. Lugo disp. 23. n. 104.

Sand. medicus Evang. l. 2. comm. 14.

orationem funebrem in exequiis viri honorati haberet, fuisse quidem virum bonum dixit, cujus justa persolvebantur; se tamen tantùm in cōfessionibus audivisse, ut non semel suspendium meruerit. Plura in eandem materiam absurda Gretserus, Scererus, aliique in hâc palæstrâ exercitatissimi congerunt, unum aut alterum delibasse sufficiat. Nō multum effluxit temporis, quod capitaneus adjudicare debuerit suspendio militem ob furta, aut vim, quam exercuerat in rusticos & colonos, quæ cùm miles pernegaret, nec jure cum ipso procedi posset; accessit quidam prædicans, miserique hujus confessionem excepit: qui re probè intellectâ, extemplò ad capitaneum concurrit, dicens: Domine hunc militem tutò & securè potes suspendio adjudicare, non enim hoc dumtaxat facinus, sed & aliud longè enormius, eum reum facit. Quam historiam, inquit Pater Scererus, ex ore capitanei excepi. Quis tali sigillo non reformidet arcana committere? ibidem & aliud in re simili commemorat: non longè Viennâ, vidua quædam prædicanti in confessione aperuit, quod post obitum mariti à liberorum pædagogo domestico imprægnata fuisset, quem tamen jam in maritum duxisset: prædicans hæc intelligens, rem totam ilicò Dominis fundi exposuit, qui quàm primùm miseram è domo, & fundo exigunt, & extrudunt, nec id satis prædicanti, sed ipsam confessionem mulieris coram frequenti concione deblaterat. Quid mirum si confessionem auricularem illic oderint, ubi prædicantes arcana prædicant, & quidvis effutiunt, ut lagunculæ plenæ musto, quæ spiraculo carent? Aliter in Ecclesiâ, ubi hoc sigillum irrefragabile, ac inviolabile, ne pro totius regni jactura frangendum est, nec ob ullum incommodum, etiam spirituale, quantumvis magnum. Quod si sponsus confiteatur pastori cognatam suam esse, quam ducere statuit, tenetur eos pastor conjungere, etsi matrimonium nullum sit, quid si sacerdotio initiandus se fœminam, vel ipsi Episcopo confiteatur; tenetur fœminam consecrare, aut si ad aliam dignitatem promovendus, non potest ex hâc scientiâ ei suum suffragium denegare. Ita communiter Doctores. Addit Lugo, etsi sciat ex confessione suum confessarium non esse sacerdotem, teneri illum frequentare. Omnes tamen fornicationes in ejusmodi matrimonio, omnes sacrilegæ consecrationes, omnes absolutiones in ejusmodi sacerdote, minùs malum censenda sunt, quàm sigilli, vel in minimo resignatio, & ut rectè Bonacina cum Suare Reginaldo &c. si in ullo casu, certè & in altero aliquo facilè par necessitas reperiretur. Hinc multò minùs ob bonum temporale infringere liceret: confitetur, verbi gratiâ, famulus hero canonico, se 4. libras ex arcâ furatum. Nequit ob hæc famulum dimittere; hæc enim ex confessione gravis reprehensio est. Quid si urbem prodendam? nec hoc invito confitente, ad totius urbis incolumitatem, prætori aut gubernatori indicare licet. Quid si nocte insequenti sacerdoti mortem intentatam, aut jam celebraturo, vino præsentissimum venenum admixtum in confessione revelet? non posset aut ædes deserere, aut sacrum omittere, cum suspicione revelandæ confessionis. Sed tenetur vinum illud sumere, ad ædes se transferre, etiam in statu peccati mortalis ubi etiam confiteri non posset, excitatâ cōtritione & Deo se commendando. Ita docet Sotus, Diana, & alii: super hâc re exagitavit Henricus IV. Galliarū Rex patrem Coton, qui ei à confessionibus erat, & quo utebatur plurimum: hunc comiter, sed perplexè satis percunctatus est, quid acturus esset, si quis ei confiteretur se Regem occidere, cum suis decrevisse? ad quæ Cotonus: pro viribus dissuadere, ac impedire satagerem: quid si, inquit Rex, monenti & suadenti non obtemperaret? tum, inquit, saltem præsto & præsens esse vellem flagitio. Quid subsumpsit Rex mihi inter sicas existenti inde præsidii esset? me, ait Cotonus, medium objicerem, & per pectus hoc meum, sica priùs transiret. Hæc amabilis evasio, Regem in com-

Gretserus in Panegirico Misenico cap. 14. Scererus conc. 1. dom. 1. post Pascha.

V. P. Scererum Dom. 3. Quadr. c. 3.

Lugo disp. 23 num. 105.

Bonacina tom. 1. pag. 254.

complexum Gotonis compulit, hoc brevi elogio adjecto: *bien trouvé.* Prudenter dictum, & fortiter ab omnibus confeſſariis probandum. Sed hæ rationes humanæ: quæ ſi non moveant, divinæ & veritatis æternæ vim inferant, aliquando adfore diem, quo omnia nuda & aperta, quæ hîc æterno ſilentio involvenda, confiteri erubeſcimus. Teſtem invoco non Africani modò, ſed & totius orbis lumen Auguſtinum, qui ſic ſecum ratiocinabatur: *Ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ.* Hanc rationem primo, ex quatuor iis quæ confeſſionem retardant, opponit Damianus: ,,Quantum ,,colligere poſſum, inquit, quatuor præci- ,,puè occurrunt, quæ impediant confeſ- ,,ſionem: pudor, timor, ſpes & deſpera- ,,tio. Nihil fortius ad expugnandam gra- ,,tiam Dei, quàm pudor humanus, quia ,,dum erubeſcimus confiteri, quæ com- ,,miſimus, Deum minùs, quàm homines ,,reveremur; hæc eſt confuſio, adducens ,,peccatum. Opponamus ergò ei conſide- ,,rationem rationis, reverentiam intuentis ,,Dei, comparationem majoris confuſio- ,,nis: ut enim confiteamur, ratio movet; ,,Deus cogit, qui videt; & ſi confundi- ,,mur hîc dicere, quid erit in illâ magnâ ,,confuſione, ubi omnia patebunt? Cùm eò veneris infelix homuncio, quò te flectes? quas latebras quæres? quibus os tuum, os impudens, frontem effrontem tenebris vallabis? nónne tunc incipies dicere montibus: *Cadite ſuper nos, & collibus, operite nos?* Hoc onus ſi velis, nunc excutere, vales. Aperi os tuum, & attra- ,,hes ſpiritum vitæ æternæ. Hæc via com- ,,munis ad Deum, fons tam juſtis, quàm ,,peccatoribus patens, qui criminũ abun- ,,dantiam, abundantiori liquore detergit. ,,Primam reddit innocentiæ ſtolam, & ,,fugitivum filium in paternos reduxit ,,amplexus. Ex hoc fonte felices Apoſtoli ,,lachrymæ profluxerunt; in hoc pecca- ,,tricis fœminæ dæmonia ſunt ſubmerſa; ,,per hunc adulter & homicida David, ,,ſpiritu principali legitur confirmatus, in ,,hoc felix ille volutatus eſt latro, qui bre- ,,vi ponte crucis de patibulo ad regnum, ,,de ſupplicio in paradiſum tranſlatus eſt; ,,conſummatus in brevi, explevit tempo- ra multa. Denique ut cum eodem eminentiſſimo Cardinale concludam: con- ,,feſſionis bonum quantum vel quale ſit, ,,non eſt noſtræ tenuitatis laudibus effe- ,,rendum, cùm præclara Patrum ingenia ,,multis eam inſignierint documentis.

Aug. medit. cap. 4.

Damian. ſerm. 58. in feſto S. Andreæ ſerm. 2.

Luc. 23.

B. P. Damian 6 [illegible] Eccleſ. ſerm 1.

EMBLE-

EMBLEMA XIX.

Cùm sublevasset ergò oculos. Ioan. VI.

JACTU QUALIS JACTURA VEL UNO.

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMÆ.

De custodiâ oculorum, quorum vel unico jactu, sæpè fit jactura animæ, Confertur cum jactu aleæ, quo non pauci bonorum, ac vitæ jacturam fecêre.

§. *I.* *Iactus aleæ & oculorum confertur.*

§. *II.* *Iactus hujus jactura exponitur illo Ieremiæ:* Oculus meus deprædatus est animam meam. *Thren.* 3.

§. *III.* *Oculorum jactus in templis perniciosissimus.*

§. *IV.* *De jactu oculorum, in obscœnas tabulas.*

§. *V.* *Exempla eorum, qui à jactu oculorum, sibi temperarunt.*

§. *VI.* *Felicissimus jactus, quo oculi abjiciuntur.*

DOMI-

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMÆ.

Cùm sublevasset ergò oculos. Ioan. 6.

SI magno teste Gregorio: *Omnis Christi actio nostra est instructio*, nemo quisquam jure demirabitur, adeò solerter ab Evangelistis observatum, quoties & quando, & non nisi gravi de causâ Christus oculos sustulerit. Luc. 6. Sublimem illam ac subtilem Theoriam discipulis suis in monte traditurus: *Elevatis oculis in discipulos, docebat illos.* Marci 7. ut surdum & mutum sanaret: *Suspiciens in cælum ingemuit, & ait illi: Ephphetha, id est, adaperire.* Sustulit quoque oculos in Zachæum, de quo Luc. 19. *Suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad illum: Zachae festinans descende.* Quin & Joannes, qui Christum non modò in pectore, sed & in oculis gerebat, benignum ejus obtutum tertiò observavit. Primò quidem *cùm sublevasset ergò oculos Iesus*, & turbam illam quinque millium virorum intuitus, quos quinque panibus saturavit. Alterum prodigium in mortuo patraturus, venit ad monumentum: tulerunt lapidem, *Iesus autem elevatis in cælum oculis*, ad patrem suum, tandem clamavit: *Lazare veni foras.* Ac postremò suis valedicturus in ultimâ cœnâ: *Sublevatis oculis in cælum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum.* Nostis ut quid hæc æternæ veritatis nuntii, ac præcones, tam disertè expresserunt, tam signanter annotarunt, quoties oculos Christus sustulerit? ut discamus, inquit Ven. Beda, *Quòd non solitus sit, huc illuc vagari oculis*, cui perspectū erat, plures oculis, quàm pedibus cadere: fortissimos, sapientissimos, hîc corruisse: urbes, imò orbem universum, jactu oculorum, jacturam fecisse.

Ioan. 6. *Ioan. 11.* *Ioan. 17.* *Beda hic.*

§. I.

Iactus aleæ & oculorum confertur.

CLemens Alexand. jactum oculorum, non inscitè confert jactui tesseræ, seu alearum, dum ait: *Tesseram virtutis ferunt oculi.* Vulgò enim tam de his, quàm de illis jactatur ooghen worpen, & jactus veneris in aleis, & oculis notissimus est, nec levior in jactu oculorum, quàm alearum jactura est. Nero in singulos jactus aleæ 400. HS. id est, decem millia Philippeorum dilapidabat; fuit qui horæ spatio, jactu aleæ sexdecim aureorum millia deperderet: facilis jactura, sed non levis momenti. In hunc ludum, Eva cum serpente descendit: *Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectúque delectabile.* Atque uno jactu oculorum, perdidit paradisum, omnium virtutum, gratiæ, vitæ, orbis universi jacturam fecit; unde sic eam interpellat Bernardus: *Quid tuam mortem tam intentè intueris, quid illo tam crebro vagantia lumina jacis?* non semel in castris transfugæ sub patibulo, aleâ sortem jecêre, sed eheu! duo oculi, jactus fatalis, quo bonorum omnium, ac vitæ, non pauci jacturam fecêre. Sub mali ligno parentes nostri sortem jecerunt, & mortem subierunt. Ab hoc nos ludo deterrere conatur Gregor. dicens: *Hinc ergò pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita visum restinguere nos, qui mortaliter vivimus: si & mater viventium, per oculos ad mortem venit.* Dum nihilo minus quàm jacturam vitæ, etiam æternæ in hoc jactu formidamus, ludimus, & parenti nostro colludimus, ut Religiosus juxtà ac ingeniosus Poëta Hermannus Hugo cecinit:

Pontan. Bellar. part. 1. mirab. c. 70. *Paschasius lib. 1. de aleâ.* *Gen. 3.* *Bernar. de gradib. humil.* *Gregor. lib. 21. Moral. cap. 2.*

Pia desid. lib. 3. emb. 38.

Cùm vitæ & mortis non felix alea jacta est,
Collusor proavi dilapidantis eram.

Plut. in Artax. Rex Artaxerxes olim lusit cum nobili fœminâ Perysati in caput & vitam Mesabatis Eunuchi; & uno aleæ jactu hominem excarnificandum tradidit. Lusit David cum Bethsabeâ, & uno oculorum jactu, caput Uriæ, & vitam animæ suæ perdidit. Libet hîc cum B. Valerio Episcopo hom. 16. exclamare: *O veloces jactus oculorum*: vis scire quàm veloces? Aug. serm. 250. de tempore. Augustinum adi, & audi: *David ille sanctissimus, in mille passibus, mulierem nudatam vidit, & statim homicidium fecit, & adulterium.* Quid agis invictissime, sanctissime Horat. l. 2. carm. Ode 1. Propheta? *Periculosæ plenum opus aleæ tractas*; non quando ursum & leonem dilacerasti; *Periculosæ plenum opus aleæ tractas*, non quando cum gigante decertasti; sed *periculosæ plenum opus aleæ tractasti*, ubi oculos in fœminam convertisti: sic illum oculis in Bethsabeam ludentē, non pecunias, non regnum, sed vitam animæ tam levi jactu dilapidantem, perstringit Ambros. lib. de Tobiâ c. 11. Ambrosius: *Fit ludus de periculo, & de ludo periculum*; *vitæ igitur hanc aleam rectiùs dixerim, quàm pecuniæ: sub momento fertur, quod valeat in æternum.*

Potentissimus militiæ Dux Holofernes, cum muliere Assyriâ lusit, & uno jactu oculorum, urbem quam in manu habebat, & libertatem, & vitam amisit: Judith c. 10. *Captus est*, ut ferunt Sacræ Paginæ, *in suis oculis Holofernes. Vitæ igitur hanc aleam* rectiùs dixerim cum Ambrosio, *quam pecuniæ.*

Paschasius lib. 1. de aleâ. Sunt qui aleæ lusu libertatem exponunt, sed plures qui jactu oculorum. Barcinone ex publico proposita pecunia, eâ lege, ut aleatorum qui vinceret, eam tolleret, & qui amitteret libertate perditâ, ad triremes damnaretur. Repentè numerus mancipiorum ingens repertus est.

Sampson ille Nazaræus divino prodigio in lucem editus, qui lusit cum leonibus tanquam cum agnis. Tandem cum Judicum cap. 14. fœminâ lusit, & infelici jactu, oculos in eam conjecit: *Vidi*, inquit, *mulierem in* Cap. 16. *Thamnatha, & placuit oculis meis. Dixitque ad illum Dalila, ecce illusisti mihi*, sed & ipse hoc ludo illusus, & captus est, & oculis ac libertate amissâ, ut vilissimum mancipium: *Duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere, molere fecerunt.* Notum est illud Plinii lib. 8. cap. 16. sub Claudio Imperatore pastorem Getulum, leonem superasse sago oculis objecto, & sub Alexandro in leonem Lysimachum prævaluisse: idem de Sampsone sanctus Ambrosius confirmat: *Sampson validus &* Amb. apol. 2. David. cap. 3. *fortis leonem suffocavit; sed amorem suum suffocare non potuit: vincula solvit hostium, sed suarum non solvit nexus cupiditatum.* Celebris divini verbi prædicator, docet *ludum aleæ esse velut rete, quo capiantur animæ.* Quid mirum homines oculis capi, qui in se retia tegunt, & uno jactu quandoque plures capiunt? *Ipsi nobis oculi retia sunt*, inquit Ambrosius, *& ideò scriptum est, ne capiaris* Amb. lib. de pœnit. cap. 14. *oculis tuis.* Et infrà. *Multa retia tenduntur à diabolo, multa retia sunt, oculus meretricis laqueus amatoris est.* Enimverò si organum oculi rectè expenderis, à formâ retis, tunicam retiformem invenies. Sic se captum, & irretitum canit infamis ille:

Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis, Propert. l. 1. Eleg. 1.
Contactum nullis, ante cupidinibus.

At parum hoc eum, qui se ultrò in laqueos inserit, irretiri. Sed robustissimos, integerrimos, vel uno jactu, oculis capi ac tantam jacturam facere, hoc enimverò periculosæ plenum opus aleæ esse manifestò convincit. Nec est quod juvenes & cælibes dumtaxat, verùm & conjugati sibi temperent, à Sampsone & Davide edocti.

Fateor equidem accidere posse ejusmodi nihil quemquam ab humanâ puellæ formâ humani quandoque pati; at si sæpiùs ac liberiùs in eam, oculum conjecerit, jam mœchatus est eam in corde suo. Fuit qui lusu aleæ secundò fæliciter suspendium evasit; at tertius jactus fatalis fuit. Idem in jactu oculorum confirmat Chrysostomus hom. 17. in illud Matthæi: *Quid viderit mulierem, &c. semel quidem*, inquit, *& secundò, & tertiò sic videns, possit fortasse animum continere; si verò fre-* I.C. schat der ghesonthept/ cap. 9.

quenter

quenter id feceris, fornacémque istam horrendam sponte succendas, profectò capieris: neque enim extra naturam, aleamque humanam consistis. Paulatim scintilla illabitur, & in incendium erumpit: Hi

——— *ludi quoque semina prabent*
Nequitiæ, dicit Ovidius, & scintillas suppeditaut.

Quis neget periculosæ plenum opus aleæ, tractare eum, qui inter cuniculos subterraneos, pulvere nitrico instructos versatur? Salvianus lib. 3. de providentiâ, oculos appellat, *naturales quosdam animi cuniculos*: nam ut ignis; cuniculo subterraneo applicitus, non statim excitat incendium, sed serpit exiguo pabulo nutritus, donec in amplam materiam dilapsus, arces in sublime ejaculatur: ita hîc per oculos, cogitationes aliæ ex aliis, donec in cor, in fornacem concupiscentiæ elapsæ, arcem pudicitiæ evertant: quemadmodum scitè de Alipio Augustinus: *spectavit; clamavit, exarsit*: **Eenen blonck / eenen lonck / een vonck / de mijne sponck.** Non leve quippe in hoc ludo oculorum periculum est, si liberè ac temerè jactentur. Aquei sunt, ignem concipiunt, juxta illud: ἐρᾶν ab ὁρᾶν, inferuntque amoris faces, cordis incendium; quas ut restingueret, providit optima rerum parens natura, ardentibus remedium lachrymas. Unde Hieronymus c.1. ad Titum sollicitè admonet etiam viros religiosos, ut *abstineant à jactu oculi.*

Aug. l.6. conf. c.8.

§. II.

Iactus hujus jactura exponitur illo Ieremiæ: Oculus meus deprædatus est animam meam. *Thren. c. 3.*

Est qui censeat satius esse in prædones, quàm in lusores incidere, nec injuria, cùm jactus aleæ non secus ac oculorum, hominem nudet, ut Poëta canit.

Quem damnosa Venus, quē præceps alea nudat.

Horat. lib. 1. epis. 18.

Hactenus audistis qui uno jactu, multorum millium jacturam fecerunt; majorem certè qui omnium virtutum, gratiæ, & salutis æternæ, de quo Gregorius lib. 21. moral. c. 2. *Oculus*, ait, *meus deprædatus est animam meam: concupiscendo visibilia, invisibilia, virtutes amisit.* Sunt qui 30. 40. aut 80. totos annos in omni austeritate vixerunt, in omni sanctitate, virtutum ac meritorum cumulum congregarunt; quæ omnia, uno jactu oculorum miserè perdiderunt, de quorum casu ait, Augustinus, non magis suspicabar, quàm Hieronymi vel Ambrosii: ut meritò quis dixerit, tribus potissimùm virum probum probari, *poculis, loculis*, & *oculis*; quod accuratè observat Celada noster in Judith: *oculorum*, inquit, *nictatio, tesseræ ludus est: quo virtutis opes, & cœli gazas, veloci oculorum jactu amittit, incautus adspectus.* Præclarè Bernardus, virtutum Thesauro spoliari timens, ad conspectum fœminæ exclamat: *latrones, latrones*; quod quò manifestius fiat, aleam ac tesseram resumo, & à Bernardo Bernardinum adlego: didici, inquit, ille à fide digno relatore, quemdam dum cetera amisisset in ludo, lusisse & perdidisse dentes, atque sibi extrahi, cum patientiâ sustinuisse; alium quoque bis in ludo lusisse, & perdidisse uxorem; at verò quis ignorat oculos dirissimè hominem prædari? per quos non modò dentes, sed & non semel uxorem amiserũt. Bernardus in illud Gen. 34. *Vt videret mulieres regionis illius*, sic ait: *O Dina quid necesse est ut videas mulieres alienigenas? qua necessitate, qua utilitate? an solâ curiositate?* & paulò pòst: *quis crederet tunc illam curiosam otiositatem, vel otiosam curiositatem, fore post sic non otiosam; sed tibi, tuis, hostibusque, tam periculosam?* Sed hæc jactura gravissima, quam nemo prædonum intulit: *oculus meus deprædatus est animam meam.* Quod exponens Antonius Paduanus: *Latrunculi sunt*, inquit, *oculi qui furantur animam*; fieri enim assolet, ubi fures ac latrones in castrum aut amplas ædes se penetrare nequeunt, parvum latrunculum per crates, & cancellos immittant, qui postibus amotis, ostio aperto illos admittat. Quò spectat illa versio Hieronymi ex Hebræo: *latrunculus latrocinabitur*, rem aptè expressit qui cecinit:

pag. 322.

Bernardin. serm. 42.

Thren. 3.

Dom. 2. Quadrag.

I. C. Schat der ghesontheyt pag. 190.

Het oogh / alleen het oogh can gansch
den mensch ontlusten:
Het is een open deur / een inganck van
de lusten.
Die sonder goet beleydt / die vensters
open doet /
Crijght lichter als hy meynt / een dief
in sijn ghemoet.

Porrò qui flagitium ipsis inferis horribilius ducebant, per oculum lapsi sunt; quos infernalis latro, nec superbia, nec gula, nec ira, nec libido ulla spoliare poterat, per hanc rimã exiguum latrunculum immisit, qui fores aperiat, & totam animæ domum spoliandam tradat. Ea propter omni pretiosa virtutum supellectile spoliari timens opulentissimus Job, prudenter cavit, ne hàc latrones irreperent: *pepigi*, inquit, *fœdus cum oculis*, quasi pacto inito, ne umquam hosti pateant: Etenim si vir (Job) veluti insidianti morti fenestras corporis claudit, jure nos monendo Gregorius subdit, *comprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam*; qui innocentissimos agnos fascinant & velut scrupo in flumen conjecto, labyrinthum tentationum inducunt, illudque Maronis de his dici potest, (Greg. l. 21. mor. c. 2.)

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. (Virg. Eclog. 3)

Exemplum in ingens est, illud juvenis Anachoretæ, qui cum Abbate suo urbem adiens, ubi mulieres vidit; cujusmodi eæ res essent sollicitè ab Abbate quæsivit? cui Abbas anseres esse respondit. Reversus puer in claustrum incessanter flere cepit, ad quem Abbas, quid vis fili mi? at ille: volo Anserem pater mi, quam in civitate vidi; quâ petitione Abbas consternatus, ad suos hæc paucis habuit, oculos diligenter clauderent, cùm etiam innocens, qui virtutem ignis ignorat, per oculos inardescat. Nunc ad alteram oculorum jacturam veniamus. (Raynaudi oculus myst. pag. 118.)

§. III.

Oculorum jactus in Templis, perniciosissimus.

INter jactus talorum pessimus ac perniciosissimus est canis, ut ille queritur:

——— *Semper damnosi subsiluere canes.* (Propert. l. 4.)

at inter omnes jactus oculorum is nequissimus est, qui canes refert, meritò è templis & locis sacris eliminandus, juxta illud: *foris canes, venefici, impudici*, foris salaces juvenes, qui, ut ait Ambrosius *l. 3. de virg.* docti sunt in templo *ludere oculis*, *rotare cervicem*, etiam inter sacra mysteria; quod sanè deplorat Bernardus, *plus tribuunt oculo, quàm oraculo*, dum jactum oculorum, Dei comminantis oraculo anteponunt. (Bern. serm. 28. in Cant.)

Hoc malum suo quoque tempore invaluisse luget orator aureus: *Multi*, inquit, *ad formas mulierum adspiciendas, ad adolescentulorum pulchritudinem curiosiùs intuendam, in ecclesiam veniunt*. Tum assurgit: *non miraris quomodo undique fulmina non deferuntur? quomodo cuncta funditus non evertuntur? hæc enim non fulminibus solùm, sed etiam gehennæ supplicio dignissima est.* Pergit porrò, & percunctatur: *Quid facis homo, mulieris speciem curiosiùs in ecclesiâ perscrutaris, nec horrescis tantâ Dei templũ afficiens contumeliâ! prostibulum tibi videtur ecclesia, & foro ignobilior. Nam in foro erubescis, etiam times ne quis te videat mulierem sectari; in ecclesiâ verò Dei, cùm ipse Deus te alloquatur, & ab istis deterreat: eo ipso tempore maximè, fornicatione & adulterio uteris, quo tibi magnâ voce intonatur, ut ab his fugias, nec horrescis, nec stupes.* Hactenus Chrysostomus, quem utinam audirent impudorati nostri adolescentes, qui per *veloces jactus oculorum*, quos in Sabiniano reprehendebat Hieronymus, in ipso Dei sacrario deprædantur animas, & concepto in mente adulterio, incestu, sacrilegio, crudelissimè trucidant; Domum orationis convertentes in speluncam latronum. Nec miraris quî cœlum silet, quî fulmina continet? etenim si olim vendentes & ementes, & mensas nummelariorum everterit, quid hæc lentus spectet scelera? non flagello armatus omnes ad inferos deturbet? Hoc in gemitu columbæ piè queritur purpuratus pater: *Quis tolerandum putet, quòd non desunt, qui in ipsâ sacrâ æde, dum tremenda mysteria celebrantur, vel dum sacra concio habetur ad populum, laqueos oculis quærunt, & juxta Dei sententiam, oculis ac corde mœchantur.* (Chryst. hom. 24. in Matthæum.) (Hieronym. ep. 48.) (Bellar. l. 2. c. 12.)

Compello vos, qui ad templi limina, vel

vel post columnas, ingredientes observatis, *quid statis adspicientes?* non in cælum, sed in cænum? dorso ad altare, vultu ac animo in mulierem meretricem converso. *O abominationem horrendam!* ait Chrysostomus, in *Templo oculos non servare, ad mulierem convertere.* In promptu fortè hoc responsi illis esset, quod memini quendam dedisse apud Baldesanum *l. 3. de stimulis virtutum*: cùm nuper, inquit, viro illustri in Templo adstaret alter, non inferioris dignitatis, ingressa est puella genere & formâ nobilis: oculos hic (ut plerumque jam faciunt) ilico in eam defixit, quod cùm alteri displicuisse, adverteret, hoc Davidis versiculo se purgavit: *Delectasti me Domine in factura tua*; ad quem alter, perge porrò, & apud eundem invenies: *Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.* Attonitus ille inopinato ac dextero responso, obmutuit. Oculis Virgines pupillas inhabitare natura voluit, potissimùm in templis, ubi Virginis matris, aliarumque castæ imagines, similitudinem sui in oculis, ac animo amant; juxta illud Isidori Pelusiotæ l. 5. Epist. 46. *Non corpus modò intactum purumque, sed & oculorum jactus (unde & κόρας, id est, puellas appellamus pupillas) Virgines seu castas decet esse*; sed vitio mortalium fit, ut meretrices inhabitent. Quod quàm indignum sit ex Ambrosio discite: *Turpes lenonum meretricumque personæ à conspectu vel judicis, vel Imperatoris arcebantur, ne turpissimorum visus offenderet vultus Regij claritatem.* Quantò magis impudici illi adolescentes, formæ lenones, ac animæ latrones ab aris, à Christi Judicis ac Imperatoris conspectu arcendi, hoc vel maximè quod ut Cyprianus fatetur: *Esse se non putant oculis parricidas.* Requirendus hîc magni illius præsulis zelus, qui clericum suum ilico ab altari amovit, quòd animadvertisset eum, in sanctuario petulanter oculos in fæminam conjecisse. Si multi modò forent Chrysostomi, quàm plurimi de clero, Deique sorte ac hæreditate, vel amandarentur ad sæculi sortes, vel vigili starent oculorum custodia, & illud *ludere oculis*, ut Ambrosius ait, templis exularet.

Beyerlinck apoph. sacra tit. oculus.

Psal. 91.

Amb. in Ps. 118.

Cyprian. l. 2. Epist. 2.

Metaph. in vita Chrys.

Germanicus Drusi frater, ex Agrippinâ varios liberos susceperat; sed prædilectum filium suum acerbo telo inopina mors confixit; hoc tamen solatij fuit Liviæ: puer morte sublatus, habitu cupidinis, in æde Veneris capitolinæ dicatus fuit, quam quoties Augustus adiret, toties oculis & basio libabat. Utinam hoc tempore non essent ejusmodi, qui non Jesum ac Mariam, sed Cupidinē ac Venerem assiduò in oculis ac animo haberent; nō tot in obscœnas tabulas oculis vagantes, animæ naufragium incurrerent.

§. IV.

De jactu oculorum in obscœnas tabulas.

EX Ordine seraphico divini verbi præco disertissimus Thomas Illyricus, octo omnino horas in chartas pictas, in aleas, in tabulas lusorias, pro concione invectus est, ut auctoritate publicâ ij ludi prohibiti, officinæ ubi ejusmodi instrumenta proponi solita clausæ, communi ære opifices sustentati fuerint. Altiori voce intonandum in pictorias, quàm lusorias tabulas, majori hîc jactura oculorum, quàm illic nummorum. Eo vocis sono dicendum aut stylo scribendum, ut ejusmodi tabulæ, è magnatum ædibus, privatis officinis, publicis civitatibus edicantur & proscribantur. Quanta enim vel in nuda hac ostentatione vis insit ad nequitiam, affatim docet vel unus nebulo apud Terentium: de quo Augustinus; *Flagitiosus adolescens spectabat fabulam pictam in pariete! ubi inerat pictura hæc: Iovem quo pacto Danaem misisse ajunt in gremium quondam aureum imbrem, atque ab hac tantâ auctoritate adhibet patrocinium turpitudini suæ, cùm in ea se jactat imitari Deum.* Valet hîc quoque vatis impuri testimonium.

Sapiens fruct. l. 4. in fine. v. annales Min.

Aug. l. 2. de cur. c. 7.

Quæ manus obscœnas depinxit prima tabellas;
Et posuit castâ, Turpia visa, domo:
Ille puellarum ingenuos corrupit ocellos,
Nequitiæque suæ, noluit esse rudes.

Propert. l. 2. Eleg. 6.

Nam qui innocui, qui rudes, qui non norunt literaturam, conspectâ tabulâ, compendio

pendio scelus discunt; *Quod enim legentibus scriptura,* inquit Gregorius, *hoc idiotis præstat pictura cernentibus. & adulterium discitur, dum videtur.*

Greg l. 9. ep. 9. ad Sirenũ episc. Cyprian. l. 1. ep. 2.

Hinc prudenter Aristoteles l. 7. polit. cap. ult. Magistratum instituens, jubet: prohibeant ut ne imagines statuæve ejusmodi uspiam locentur, neve cui aliquando civium fas sit, eas intueri. Cùm hoc sit, teste Gregorio illo Nysseno, *fornicari oculis* in picturis: quæ vel mutæ, vel mortuæ, mores & amores vivos referunt, atque ab ipso Ectypo, non raro ducunt ad prototypon. De quo exstat non inficeta historia. Nobilis quidam ad speciosæ mulieris ædes miserat pictorem, ut formam ejus delinearet; importunè supervenit maritus, qui irâ succensus, pictorem è vestigio domo exturbat, dicens nimis pronum esse, ut post copiam seu Ectypon, ipsius etiam originalis, & prototypi cupiditas nobilem incenderet, atque uxor sui quoque copiam faceret, addens, sua etiam tela telam habere, quæ cupidinis tela, in corda jaciant. Appositè Chrysologus: *Formant adulteria in simulachris, fornicationes imaginibus mandãt, titulant incesta picturis; in tapetibus cupidines, qui tela vibrent;* Imò Narcissi in aquis inardescunt, & accendunt. Hoc efficacius quò elegantius expressi. Est in familia principe, Romæ conclave, in quo à Michaële Angelo diabolicè 12. Iovis adulteria ad vivum depicta; eadem videre est prope Lovanium in domo suburbana. Qui hoc in excusationem adducunt; sibi ea servire, conjugatos nihil pictis aut fictis commoveri; quasi verò nemo quisquam ex Ephebis, è pedissequis, è liberis, è posteris in hæc umquam oculos conjecturus esset, credite, vel jactus unus *fascinat agnos.*

Greg. Nyss. hom. 3. in Eccl.

Epidorp. Gasp. Ens l. 2. pag. 307.

Chrysolog. ser. 155.

Boteri pol. lib. 1. c. 6.

Refert Josephus, rerum Iudaicarum scriptor illustris, Pilatum olim nocte intempestâ opertas Cæsaris imagines Hierosolymam intulisse, imò & in Templum, & in sacra adyta, sacras aras extulisse credit Divus Hieronymus. Ubi toto triduo jactari cœpit ea fama & increbescere, illatas à Pilato Cæsaris imagines: primùm alto stupore mœroreque defixit, tum deinde in querelas, in lamenta excivit, tum denique ad tumultum & apertam seditionem vertit: undique enim accurrere, affluere, advolare Iudæi; Pilati ædes cingere, & omnia clamoribus, querelisque complere. Ad extremum unâ voce, uno sensu rogare, obtestari, ut eæ imagines illo ilico tollerentur; cumque id renuisset Pilatus, votorum suorum tenaces Judæi; velut evicti fractique immenso doloris pondere, omnes proni in terram corruêre: eodemque vestigio totis quinque diebus, & noctibus hæsêre. Displicuêre Pilato tenaces animi, & in suscepto proposito, nimium ut videbatur, obfirmati. A quo ut revocaret, ad verba minas, & ferrum addidit. Itaque statuta die concionem evocat, quasi ad eam verba habiturus; sed tacente Iudice, sonant arma, & horrendùm intonant: dato quippe signo, expediti milites evolant in confertum populum, ensem nudant, totique in vulnera ac cædes imminere videntur; quibus oculis, quâ fronte, quo animo Iudæos credis, & ferrum cervicibus incumbens, & mortem obviam excepisse? oculis certè irretortis, fronte exporrectâ, animo interrito: vix enim armorum fulgor oculos percusserat, cùm omnes vitæ, sanguinisque prodigi, in ferrum accidere, in genua prolabi, cervicem ultro nudare, aptare in vulnus, & ferrum, mortemque votis omnibus haurire. Terruit ea res perculitque inimici Iudicis animum, & magno religionis sensu commovit; cui ut pareret, imagines omnes Cæsaris, procul jussit amoveri.

Iosephus l. 2 de bell. c. 8.

Hæc dum audis, dum legis Christiane, quæ te Iudæorum invadit opinio? quæ existimatio pietatis? aliquid fortasse detractum primæ libertati, aliquid legi ac religioni fuisset, si imago una aut altera Cæsaris, Hierosolymis exponeretur. Et tu non Cæsaris, sed Iovis adulteria, Veneris, Biblidis, Pasiphaes, aliorumque scortorum, (sic enim omnes istas prostitutas in Tabulis appello) non modò non ædibus, ac urbibus ablegatis, sed in abacis ac archivis, quasi in aris spectandas, & adorandas deas exaltatis. Optimè hoc cavit inter suos Carolus Borromæus, dum in synodo quadam

hæc

hæc laudabiliter statuit: *Amoveri curabit paterfamilias quæcumque domi suæ sunt, Christianæ familiæ instituto indigna, quæque Dei oculos offendunt; imagines obscænas & turpes incendat.* Quàm pauci patresfamilias, hæc in se, quæ lex æterna in omnes sanxit. Musæa, conclavia, atria lustrent, quid lustrandum, quid flammis purgandum, oculis occurrat. Disputabatur Compluti à doctoribus, de impudicarum tabularum corruptelâ: quibus elegantiæ atque artis obtentu depravari mores, ingentesque animis clades inferri, non sine habentium flagitio, satis constare videbatur. Malè plerisque dissimulatum periculum. Ubi de eo constitit, domi diutius habere noluit matrona quædam, pudicitiæ quàm opum ditior; vidua hæc erat, habebatque relictas sibi à viro tabulas, artis elegantiâ commendatissimas, & pretij ingentis: sed ista his nihil impedita, ne aut pretio distractæ, aut amicis dono datæ, alienis domibus ignem inferrent, flammis abolevit. Arsêre eo incendio aliquot nummorum millia, sed quovis pretio bene constat pudicitia. Alterum eodem stylo & auctore subnecto: cænabat cum proceribus Matthias Hovius Episcopus Mechliniensis, apud unum illorum qui cænationem multa pretiosâ veste tabulisque elegantissimæ artis adornarat; reliquas inter, unam laudabant convivæ, cui plurimum quidem ab arte laudis, sed tantum ab argumento, ipsaque artificis impudentiâ, inesset obscænitatis, ut Hovius sine multo gemitu eam & conspici & laudari ferre non posset; ergo ad ædium dominam conversus, quantâ potuit contentione egit, ut fœdam illam tabulam flammis aboleret: se pretium quantumvis magnum, de suo repræsentaturum; paruit monenti Episcopo hospes, laudabilior nisi pretium accepisset: quasi verò non ipsa sibi pretium virtus. Sint Aristidis, sint Pausaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores; quo magis insignes, hoc magis in ignes præcipitandi sunt. Fecit hoc singulari posteris relicto exemplo vir nobilis, urbis Gandensis, tum Proprætor, D. Ægidius Vander Meere: qui ubi in nundinis annuis officinam satis copiosè instructam ejusmodi fœdis tabulis conspexit, pretium licitatus, omnes ad ædes suas deferri curavit, omnesque Vulcano cõsecravit; hanc gratiam faciens quod in pretium Dominum non appenderit. O ignem luculentum! & factum ex igne clarissimum! hanc laudẽ qui æmulatur, factũ imitetur, ut à flamma famam mutuetur. Hoc vel privatus potest, nec usquam majori emolumento pecunias expenderint Mariani, in quos id potissimùm incumbit. Stimulo esse poterit unus ex sodalibus parthenicis Ingolstadij, cujus in hoc malo abolendo virtus fuit singularis: compererat hic clam per urbem venire, à nescio quo propola, obscænas imagines, quæ oculos honestos, seque ipsæ erubescerent. Constituit eas adolescens tollere: abiit, coemptasque ad unam omnes, ne quos aspectu urerent, flammis combussit, testatus se nihil neque lucro majori emisse, neque dispendio minori perdidisse.

P.Rho. exẽpla pag. 755.

Annuæ 1614.

Alteram si lubet praxim, vel ipsi Ecclesiastici ac Religiosi à Bellarmino Cardinale hauriant. Principem virum adiens, nudas in aulâ imagines cùm offendisset, monendum sibi duxit, ut famæ suæ, ac periculo invisentium consuleret: itaque inter prima salutationis officia, habere se dixit pauperes aliquot nudos, quos ejus vellet commendatos esse liberalitati; eoque omnia prolixè pollicenti, leviter arridens Robertus, jube igitur nudas illas imagines vestiri, quæ mihi jam vicinâ ab hyeme algere, ac tremere videntur. Valuit monentis lenitas, & hos nudos vestiendo, opus certè maximæ misericordiæ effecit. Item & vos, ubi nudam tabulam adspexeritis, vestes pro frigore emendicate, ex auræ tempestate opportunitatem captate, ne æternis flammis Dominum, & infamis artis spectatores involvãt. Tales etenim picturæ, crede mihi, pejores sunt colloquiis lascivis, spectaculisque obscænis. Dictio dicta perit, avolant levissimè visa; turpitudo picta manet, & non semel spectaculo est. Ut damnum vix quispiam satis æstimet, quod ab impuris hisce simulachris infertur, tam illorum auctori, quàm spectatori. Testis irrefragabilis S. Prosper;

P.Rho. exẽpla pag. 157.

S. Prosper l. 4. dimidium tẽporis c. 6.

 puellam

puellam in balneis, dum fortè Veneris tabulam attentiùs contemplatur, à dæmone correptam, adeò miserè divexatam, ut ad 60. dies nihil refectionis admittere valeret.

Horrendum magis quod refert Serrarius in Tobiã c. 6. de milite, qui in tabernâ picturam fœdam conspicatus, eam emit à caupone, quam dum tollere vellet, diabolus eum ad terram allisit, atque ita corpore ac animo miserandum interiit; heu quot apud Inferos illud ingeminant: *ut vidi, ut perij*, qui oculis ludere consueverant. Tandē experti.

Si tibi culpa jocus, sit tibi pœna focus.

Et ne hîc vindicem Dei manum lentam arbitreris, plura congero: vir Religiosæ sanctitatis in perillustris Domini porticum turbam cacodæmonum confertim intrantem conspexit, ac ibidem loci nudæ cuidam tabulæ illi appensæ, incensum offerre. A quibus insuper extorsit: plures libidinis flammis ab hac una tabula incendi, quam illi omnibus suis infestationibus, aut phantasmatis inflammare possent. Quo vir Religiosus conterritus, Domino rei visæ seriem exponit, ac graviter commonet, picturam hanc flammis aboleret. Quam visionem cùm ille lusioni aut somnio adscriberet, postridie ab his inferorum geniis horrendum in modum discerptus ante imaginem, idolum suum, repertus est. Plura nec minus enormia idem auctor commemorat. Adeò nemo impunè vel aspicit vel conficit hæc libidinis irritamenta. Ut de pictoribus ipsis refert Drexelius, narrasse sibi nuper celeberrimum chalcographum, & pænè catalogum texuisse eorum tantùm pictorum, atque sculptorum, qui artificiosè quidem, sed inverecundè pinxerant, aut sculpserant: qui omnes ad incitas redacti, aut præmaturâ morte sublati, perierunt, & cum tabulis suis, miserè naufragium incurrerunt. Nostis ad quas syrtes, & scopulos? audi religiosum vatem.

Hortigas flamma æterna p. 205.

Drex. Nicetas l. 1. c. 6. §. 2.

Herm. Hugo in piis desid. l. 2. Emb. 20.

O oculi scopuli, potius syrtesque vocandi,
Heu! quibus allisæ tot periêre rates.

Quare ut tibi consulas, & ne uno jactu in consimilem tabulam, animæ jacturam facias, si tollere non possis, ubi ea loca transis, atria ingrederis, ubi illæ fœditates exhibentur, averte oculos, citò transvola, memor illius versiculi ad Veneris simulachrum:

Quid facies, facies Veneris, cùm veneris ante?
Non sedeas, sed eas, ne pereas per eas.

Spectacula, ne longior sim, hîc non specto. Qui volet hæc, videat Tertullianum, Marianam, Chresolium, aliosque integros de hac fœditate tractatus.

§. V.

Exempla eorum, qui à jactu oculorum; sibi temperarunt.

IActatur illud Ducis Gandiæ Francisci Borgiæ pronuntiatum: jactu aleæ quatuor res deperdi: *Tempus, pecuniam, virtutem, & animam.* Eadem vel levi jactu oculorum. Quare ut nonnulli ab omni jactu talorum, ita & alij studiosiùs, ab omni jactu oculorum sibi temperarunt. In quo ludo declinando, quis credat, etiam gentiles Christianos vincere potuisse? Alexander Magnus, dum Darium vicit, major dum se, ubi Darij uxorem, filias, sorores, formâ omnes præcellentes & captivas in conspectum venire vetuit, ne qui viros vicerat à fœminis vinceretur.

Magno Alexandro non minor Scipio, qui expugnatâ Chartagine, Virginis formâ eximiâ florem, Floro teste, ne oculis delibavit. Sic nec Cyrus Pantheam, nec Augustus Cleopatram, in conspectum admisit. Sophoclem impensiùs prætereuntis pueri formam commendantem, Pericles coarguit, dicens: Prætoris non solùm manus à lucro, sed & oculos à lascivo jactu, continentes esse debere. Norant hi nihil adeò, ac pupillam oculi servandam, quæ facillimè læditur, ac vitiatur. Drogo Hostiensis in uno jactu aleæ, sexdecim vitia enumerat. Antoninus tot esse credit, quot puncta. Chavassius de vera prudentia: tot putat committi peccata, quot sunt elementa grammatices. Ut A. avaritia B. Blasphemia. C. Contumelia. D. Desperatio E. Execratio. F. Fraus. G. Garrulitas H. Homicidium. I. Ira.

Gellius l. 6. c. 8.

Val. Max. l. 4. c. 3.

Chavass. l. 4 c. 8.

I. Ira. L. Livor. M. Mendacium. N. Nugacitas. O. Odium. P. Perjurium. Q. Querimonia. R. Rancor. S. Simulatio. T. Turpiloquium. V. Usura. At in uno jactu oculorum, non pauciora reperire est; ex hoc enim Adulterium, Basia, seu bestialitas. Curiositas. Delectatio morosa. Evagatio mentis. Fornicatio. Garrulitas. Homicidium. Incestus. Luxuria seu Lascivia. Mollities. Nugacitas. Oscula. Pollutio. Querimonia. Raptus. Stuprum. Veneficium. Zelotypia. Ut verissimè Sapiens: *Nequius oculo quid creatū est?* Ecce crimine in uno tot mala reperiuntur. Dixerit Galenus medicorum princeps, in uno oculo centum, & duodecim morbos observari, plura vitiorum quàm morborum genera spirituales medici observarunt. Chrysolog. Ser. 139. Dei est quod oculus in orbem sit apertus, *arctatur angustissimus in pupillam, membrorum dux fit non introitus vitiorum.* Sed quid vitia & morbos enumerare juvat? *Ascendit mors per fenestras*, imò plures morbos animæ, quàm Galenus morbos corporis competio; ut non injuriâ, tam studiosè, multi oculos asservarint. Iob: *Pepigi fœdus cum oculis meis.* Quæ accurratè expendens Chrysostomus: *Quis non miretur*, inquit, *magnum virum* (Iob) *qui diabolum superavit, & omnia stratagemata subvertit; mulieris vultum non audere intueri? ut noverimus, quàm necessaria nobis in illis rebus sit circumspectio, quantumlibet pij & religiosi sumus.* Quin religiosos imprimis clausos oculos decere præclarè verbis & exemplo docuit Petrus de Alcantara, qui ignorabat ex quâ materiâ, calce, aut lapide staret cella, quam assiduò incolebat; quæ forma sacelli, in quam sæpius ad orationem conveniebat. Arborem prægrandem in medio impluvio non vidit per annos quatuor. Hanc exercitationem adeò homine religioso dignam censebat, ut Tironibus assiduò occineret, oculos dejicerent; & si quem minus cæcum videret, illi suis ipse digitis oculos, ut defunctis moris est, claudere consuerat; rectè, nam si mortuos profitemur, quodnam monstrum est, oculis latè patentibus vivere? sic & magnus Patriarcha noster Ignatius, suos in regulis modestiæ instituit. Quas

Eccli. 31. *Galen. in introd.* *Iob c. 21.* *Chrysost. ser. de contin. Ioseph.* *P. Rho. exēpla pag. 765.*

quàm religiosissimè quidam servarint hic dicendi locus est.

Miraculo potiùs, quàm virtuti simile est, Xaverium barbaras inter gentes, numquā sine arbitris fœminam allocutum, nullam umquam intuitum. Quid mirum si mulieri confitenti, quòd virum licentiùs aspexisset, terribilis intonaret, meritam esse ob eam rem, ne à Deo umquam respiceretur. Non minus fortè mirandum, magis certè imitandum illud Balthasaris Alvarez; Interetat hic publico judicio, in quo à sacris quæsitoribus hæretici pronuntiantur, & puniuntur; illum sortitus erat in subselliis locum, ut nec judices, nec reos, interfusâ fœminarum multitudine, illis invisis minimè posset intueri. Ergò oculos avertit, prolatâque Deiparæ imagine, in eamque ad septem integras horas, quibus Iudicium tenuit, oculos constanter defixit; perfectissimo continentiæ usus exemplari, Virgine, quæ nec in angelum oculos conjecit: quem cùm audisset, *turbata in sermone ejus.* Quærit Theophylactus, cur nō dicitur: *Cùm vidisset turbata est in visione ejus!* nisi quòd oculos etiam à cælesti genio continuerit. Virginem hanc fœminam semel conspexit Alphonsus Roderiguez, omnem humanam ita despexit, ut per 40. annos Majoricani collegij Ianitorem agens, fœminam aspexerit numquam. Hos quis neget non hominum, sed in terris degere more angelorum, qui apud Isaiam oculos velare prohibentur? unum hîc ex istis spectandum propono Aloysium, aulæ Ephebum: Imperatricem, quam tres annos quotidie adibat, numquā adspexit. Quid dico Augustam? ne matris vultum umquam intueri sustinuit. Unde Angeli nomen meruit: ut terra cælum dici potuisset, si plures Aloysios habuisset. Sed ne nostra tantùm delibemus, jam & exteros videamus, qui clausis oculis in hac virtutis arenâ, mentis Andabatæ oculatissimi spectari meruerint. Quos inter meritissimò primus censendus est, Purpuratus senator Carolus Borromæus, qui Mediolani habitavit ad forum Curiositatis promontorium amplissimum; eâ tamen oculorum continentiâ, ut in illud ne oculum

P. Rho. p. 759. *Rho. p. 760.* *Luc. 1.* *Rho. ibid.* *Isa. 6.*

conjecerit. Philippo Nerio nobilissima genere ac formâ matrona, triginta totos annos in peccatorum arcanâ expiatione usa, sæpius etiam ad colloquium admissa, sanctè testata est: nunquam se à Philippo visam esse animadvertisse. Quid mirum si in eo oculorum lux fuerit supra naturam, adeò admirabilis, ut eam imitari peniculo ars nulla posset? extat & laudatissimum ejusdem dictum: *Cùm palpebras nondum clauserit mors, posse illam adhuc intrare.*

Nec minus hæc virtus in fœmina spectabilis enituit. Maria Escobar triginta per annos Ludovicum Pontanum habuit à secretâ confessione, rerum suarum arbitrum: nec umquam viri os, quod veluti divinum oraculum venerabatur, intuita est. Documento fæminis, imò & confessariis pernecessario: ubi enim quasi cum homine agunt, quid mirum si aliquid patiuntur humani? quod confirmat Cornelius in illud Proverbiorum: *Ne capiaris nutibus illius.* Audivi, inquit, in Belgio matronam sapientem, & sanctam, monentem confessarios etiam religiosos & sanctos, ut caverent sibi ab aspectu & colloquiis fœminarum pœnitentium, quia inquiebat, adeò illices sunt oculi earum, ut si in virum quempiam illos defigant, illum planè irretiant; addebat, certa sum non esse virum adeò gravem & constantem, cui si fixè eum reciprocè per quadrantem intuita fuero, non persuaserim quidquid voluero. Hoc audiens non videas, Isidoro teste, *oculum* rectè ab *occulo* dictum esse? quòd *oculi* maximè *occuli* debeant, ne per fenestras has, mors ingrediatur. Nec est quod conjugati hîc minus sibi timeant, & monachorum ac contemplantium id esse, propè clausis oculis vivere; Propheta Job ad omnes clamat: *Qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.* Quare ne salutem in discrimen vocaret, oculos inclinavit. Hujus monitu aspectum fœminæ, sancto fœdere declinavit Ferdinandus II. Imperat. qui si matronæ in secretiori conclavi audiendæ essent, Augustam adesse jubebat; interim oculorum ita potens, ut alicujus formam aliquando contemplatum negent. Declinavit & Carolus V. qui quamdiu Augusta vixit, tantâ egit pudicitiâ: ut ne facili oculorum jactu, fœminas formâ præcellentes posset intueri, obvias fenestras sibi duceret esse claudendas, juxta illud Ambrosii: *Claude hanc fenestram, cùm videris alienæ mulieris pulchritudinem, ne mors possit intrare.* Fenestras ut quisque claudat, in promptu habet palpebras: has januas clausisse, oculos & mentem servasse est. Concludo, si Ludovici incorruptum oculum, mentis oculis subjecero: occurrerat fortè Ludovico Regina salacior fæmina, quam dum commodè declinare nequiret, pro clypeo clausum oculum objecit. Magnum integritatis indicium: post 400. enim annos à morte, oculus vividus, ac instar adamantis lucidus repertus est, semper in oculis habendus. Sed de his hactenus qui oculos servarunt. Quid si illos præcelluisse dixerim, qui abjecerint? juxta consilium magistri nostri; *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.*

Prov. 6. Job 31. P. Rho exēpl. virt p. 748. p. 753. Amb. in Psal. 118. Octon. 5. Cantiprat. l. 2. Apum c. 30. & 33. Matt. 5.

§. VI.

Felicissimus jactus, quo oculi abjiciuntur.

Refert Franciscus Sales D. Ludovicum Galliæ Regem, ægrum consurrexisse è straro, & fritillos ac talos fratris sui Comitis, per fenestram in mare præcipitasse. Complures alii reperti sunt, qui aleas exosi, eas à se & ædibus ejecerunt. Qui jactus, ut quidam, ait felicissimus est, quamvis & ille laudabilior, quo quidam, ut pudicitiam servarent, oculos abs se abjecerunt. Mitto hîc Homerum, & duos Platonis discipulos, Appuleium & Hermetem, qui ne à virtutis studio avocarentur, oculos sibi eruerunt. Prætereo Democritum, qui teste Tertulliano, seipsum excæcavit, *quòd mulieres, sine concupiscentiâ, aspicere non posset.* Unũ hîc, alterumve Christianæ fortitudinis testimonium adduxisse sufficiat: elucet hîc D. Dominici alumna Lucia, quæ facinus supra sexus conditionem forte, ausa est: sollicitata frequenter à viro

Sales Praxi Spirit. part. 3. c. 32. Tertull. l. Apolog. contra gentes. Raderus de SS. Cacis c. 3. §. 8.

à viro nobili ad mutuos amores; tandem quid est, inquit, quod in me tantopere ames? lumina, inquit tua, *oculique tui, quibus ignea cedunt sidera.* Irata sibi ipsi intacta Virgo, itane? ego meis oculis lædo mortalium animos, & perdo? sequor consilium magistri mei, *si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Expunxit ergò utrumque, & oculos emissitios transmisit amasio: qui quatuor oculis, à Luciâ tantùm lucis accepit, ut oculos suos vanitati clauserit, panderit veritati, & mundo spreto, sua ac se in familiam S. Dominici asservanda tradiderit. Idem factitatum lego à nobilissima filia Scotiæ, Triduana nomine, quæ *sideribus similes oculos*, cùm litteris insano proco destinavit.

Ovid. Ep. 19.

Ovid. 1. Metam.

His annumeranda S. Birgitta, quæ oculos procerum ut Virgo effugeret, id lachrymis à Deo impetravit, ut oculi fœdum effluerent. Sed sic Christi oculis virgo placuit, & cor vulneravit, à quo illud consecuta ut quibus ipsa carebat, lumina aliis restitueret. Norant hi mũdo oculos, & vanitati claudere, ut cælo ac æternitati aperirent: Etenim non pauci, si oculis caruissent, æternam lucem conspexissent, qui oculati ad æternas tenebras amandati. Decentiùs hi cæci fuissent, ut de quapiam Martialis:

Esset cæca decentior Philenis.

Mart. l. 16. 12.

Petrus Abbas Clarevallensis cùm morbo alterum oculum perdidisset, jocandò solebat dicere: unum se de suis hostibus evasisse, sed se plus à residuo, quàm à perdito formidare. Quod fortè S. Audomarum impulit, cùm amissos senio oculos ad D. Vedasti tumulum recepisset, ut facti pœnitens, cùm non videret án ex re animi esset videre, precatus est Deum iterum eriperet, si noceret lumen; eripuit, & in cælum abituro duces Angelos misit, ubi ille cæcus nunc videt Deum. Væ igitur hîc nimium oculatis! qui uno jactu lucem æternam, visionem illam beatificam, in quâ omne bonum amittunt! *Væ cæcis oculis* (mentis) exclamat Augustinus, *qui te non vident, sol illuminans, cælum & terram! væ caligantibus oculis, qui te videre non possunt!* (nocte æterna damnati.) *Væ avertentibus oculos, ut non videant veritatem! væ non avertentibus oculos, ut videant vanitatem!* Si Theologi tradant oculos beatorum in cælis nobilissima objecta habituros: si omne pulchrum, oculis beatorum etiam corporeis exhibendum sit, quid huic spectaculo tam divino, terræ cloacas anteponimus? Dicamus cum Bernardo: *Vtinam nihil umquam vidisset oculus meus, si illâ (quod avertat Deus) frustrandus est est visione.*

Aug. solil. c. 4.

Sermone 2. de verb. Isaiæ.

EM-

EMBLEMA XX.

Si dixero quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax. Ioan. 10.

SONO DISCORDIA SIGNAT. 2. *Æneid.*

DOMINICA PASSIONIS.

De Mendacio. Quàm pauci veritatem, quàm multi ſectentur mendacium, horologio perverſo conſimiles, quòd aliter ſonat, quàm ſignat.

§. I. *Omne mendacium peccatum, nec ullo caſu licitum eſſe.*
§. II. *Qui mori maluerint, quàm mentiri.*
§. III. Mendacium ſine honore. *Eccleſiaſt. 20. & vitium maximè infame potiſſimùm in viro principe.*
§. IV. *Mendacium quàm graviter punitum, quia odibile Deo & hominibus.*
§. V. *Qui omni vita numquam mentitus ſit, quis eſt hic & laudabimus eum.*

DOMI-

DOMINICA PASSIONIS.

Si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Ioan. 8.

D. Thomas 2.2.q.110. VERITATIS Assertores, *mentiri* dictum volunt, quasi *contra mentem ire.* S. Thomas mendacium idem esse asserit; quod *contra mentem dicere.* S. Augustinus mendaces coarguit dicens: *Non aliud pectus tegat, aliud lingua proferat.* Cui consonat illud Chrysostomi: *Ne alia quidem dicamus, alia sentiamus, hoc enim est mendacium.* Quod quò manifestius fiat (ut unus aliquis verissimè dixerit, *mendacium facilius fingi, quàm pingi posse*) oculis tamen vestris, quoquo modo, in rudi schemate cõspiciendum proponam. Vidistis quandoq; horologiũ quodpiam perturbatũ, aliud signare, aliud sonare: sonat quintam, dum signat primam, *non sonat ut signat.* Homines horologiis similes esse, Seneca dictitavit, quorum quota pars aliud mente, aliud ore designat? aliud linguâ sonat, aliud ratio signat: *Signatum est super nos, lumen vultus tui Domine*; id est, ut rectè Bellarminus, ex Augustino, aliisque, indidit Deus homini lumen rationis, quod signat, & dictat, quid agendum, quid dicendum; sed sæpè sæpiùs, *non sonat ut signat.* Mens signat, tantam summam deberi; sed quia chirographum amissum, lingua negat. Mens dictat puerum seductum à socio in popinam, veritus verbera, lingua negat. Ratio dictat merces tanto coemptas, ut lucrum faciat, lingua amplificat:

August. de verb. Domini serm. 29. Chrysost. hom. 19. in epist. ad Heb.

Psal. 4.

——— *Ora sono, discordia signant.*

Plin. lib. 11. cap. 37. Non est concordia cordis, & oris; cùm tamen, teste Plinio, ita à naturâ comparatum sit, ut lingua nervum alterum cum cerebro, alterum cum corde connexum habeat, quo ab intellectu, qui in capite residet ita dirigatur, ut cum corde concordet. Quam concordiam cordis, & oris, veteres per pomum Persicum adumbrarunt, de quo Poëta:

Fert folium linguæ, fert poma simillima cordi.

Sed hunc veritatis fructum, quàm pauci legãt, ex illo vaticinio facilè colliges: *Ego dixi in excessu mentis meæ: omnis homo mendax.* *Psal. 30.* Solus Christus verax est, quem dum Pilatus interrogat: *quid est veritas?* etiam veritate tacente, ad illa verba: *quid est veritas,* aptum anagramma respondet: *Est vir qui adest.* Cæteri omnes mendaces, ut ad sensum Prophetæ aptè Lycosthenes: *Sicut non est piscis sine spinis, sic nec homo sine mendaciis.* Optimus ille, qui minimis urgetur. Quare ut huic communi malo occurramus, quàm illud detestandum, ac fugiendum sit, paucis exponamus.

§. I.

Omne mendacium, peccatum: nec ullo casu licitum, comprobatur.

MEndacium omne à Scholasticis rectè dividitur in jocosum, officiosum, & perniciosum. Nullum tamen adeò leve, quod peccatum non sit. Augustin. in Psal. 5. priora duo attingens, ait: *Duo sunt omninò genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed non sunt tamen omninò sine culpâ, cùm aut jocamur, aut ut proximo prosimus mentimur.* Et alibi: *Omne mendacium peccatum est.* Bernardus: *Nullum justum mendacium, omne mendacium, in omnibus peccatum est.* Quod vel inter Ethnicos Aristoteles, ut rationi repugnans damnavit, dicens: *Omne mendacium per se pravum & fugiendum esse.*

August. in Psal. 139. Bern lib. de grat. & lib. arbitrio.

Aristoteles lib. 4. Ethic.

Ac primum quidem, quod levissimum videtur, jocosum est: quod animi causâ,

& animo obtestandi, profertur. In quo quotusquisque se peccare existimet, aut hoc sibi scrupulo, aut religioni ducat? cùm nihil frequentius, quàm temporis fallendi causâ, alia ex aliis contexere, cujusmodi hîc pauca induco: cùm duo faceti homines grandia loqui vellent, dixit unus se in quâdam regione vidisse brassicam, quæ 1500. equites tegeret. Tum alter: & ego vidi ahenum, in quo fabricando 100. fabri laborabant, nec pulsus unius mallei, ab altero ob distantiam percipi poterat. Rogatus quid cùm tam vasto lebete facere vellent? respondit, brassicam vestram coquere.

Parisiis tres ambiebant officium carnificis, conferendum illi qui ex tribus morti destinatis dexterrimè caput demeteret. Primus duo fila, collo rei obligata dissecat. Alter suum stantem ita percutit, ut caput recisum in collo hæserit. Tertius suasit suo u sese proriperet, dum in turbam populi se ingerit, securim in cervicem ejus eminus collimat, & caput amputat.

Sic fuisse asseverant, qui leporem currentem tondêret; alterum, qui currenti equo soleam affigeret. Tertium, qui ita dexterè in densâ pluviâ digladiabatur, ut ne stilla in caput decideret. Festivum mendacium, sed verum peccatum. Et tamen quid magis obvium? ridendo, jocando, hyemali vespere, fallendo tempori, sexcenta nectunt ejusmodi; in quo seipsos fallunt ac turpiter decipiunt, ut verissimè Augustinus lib. de mendacio: *Quisquis esse aliquod genus mendacii, quod non sit peccatum putaverit, decipiet seipsum turpiter.* *Cap. ult.* Jocosum certè illud censeri posset, quod Religiosus quidam, cum D. Thoma iter faciens, joco protulit: cùm enim dixisset: en boves volantes, jamque Thomas suspexisset, risit frater Doctoris simplicem credulitatem. At Thomas severo supercilio fratrem coarguit, dicens: *Faciliùs ô frater, credendum boves volare, quàm religiosum mentiri.*

Ita dictum joco, sanctus Doctor seriò excepit; utpotè sibi religioni ducens, religiosum joco peccare. Imò usque adeò hoc indignum ducebat, ut 2.2. quæst. 110. art. 4. ad 5. docere non dubitarit, quosdam dicere: *Quòd perfectis viris omne mendacium est peccatum mortale.* Quam Doctor Aquinas de Religiosis, hanc optimam de omnibus Christianis Divus Anselmus opinionem imbiberat: ut firmiter crederet, quidquid illi diceretur. *Surius in vitâ 2. April.* Cùmque viri illius candori, quidam fucum facerent, & manifestò imponerent, monitus eorum dictis fidem non haberet, quæsivit: *Nunquid non Christiani sunt? quomodò ergò mentiri possunt?* quomodo Christiani mentiri possint, mercatores, propolas, cauponas interroga, qui ni mentiantur, nihil lucri facient, nullas merces distrahent, fame illis pereundum erit. Quin receptum illud apud Juristas: *Petitur injustum, ut accipiatur justum.* Sed hoc ipsum ô viri! frigidissimum mendacium est, merces vix ullas extrudi posse, nisi mendacio vestitas.

Vetus ac fide dignus Scriptor commemorat duos cives Colonienses ob mendacium ac perjurium, à suo Curione acriùs reprehensos; *S. Cæsarius l. 3. mirac. cap. 37.* horum alteri: Domine, inquit, mercaturam facturus, & mentiri sciat necesse est, & jurare, hæc nostra est Rhetorica. At, inquit Curio, id lege divinâ prohibitum est. Et obsecro te, consilium sequere: aliquanto tempore sine mendaciis, pretium mercibus statuito, & lucrum ex voto respondebit. Promittunt, & annum integrum experiuntur. Sed res retrò prolapsa auferri, emptores diffluere, lucrum cessare, ingens damnum emergere cœpit. Anno exacto sortè suam apud Curionem queruntur, qui eos ad constantiam in alterum annum animat, fore ut ditescerent. Rursus addicunt, promissis steterunt, quod ubi in vulgus increbuit, mirè ab omnibus frequentari cœperunt, ac brevî ingentes divitias sibi comparârunt, atq; illa merces fuit non velle mendaciis ditescere. Quia multò faciliores essent emptores, si candidè pretium indicare scirent, & hos quisque libens frequentaret, quos sinceros sciret, ac probaret

barет, adeò non utile eſt mendacium, nec quovis emolumento, etiam totius univerſi propoſito, proferendum. Hoc irrefragabile magni Auguſtini teſtimonium eſt: *Non licet mentiri pro ullius boni cauſa, nec pro ullius ſalute æterna, nec pro toto mundo.* Quid ſi mendacio litem lucrari poſſim decem millium aureorum, quæ mihi jure debentur, num mentiri non liceat? non. Narrat Xiphilinus Liviam Auguſti imperatoris conjugem, Numerio Attico viginti quinque millia coronatorum promiſiſſe, modò diceret viſum à ſe Auguſtum Cæſarem à morte in cœlum conſcendiſſe. Num illi mentiri non liceat? non. Quid ſi mendacio urbem obſeſſam gubernator liberare queat, ſi confingat poſt triduum ſuppetias adfore. Quid ſi mendacio innocentem morti eripere queam, num mentiri non liceat? non. Etenim quod intrinſecè malum eſt, nullo caſu licitum eſſe, Doctoris gentium axioma evincit: *Non ſunt facienda mala ut veniant bona*: ut ſi ullo pretio, aut caſu, mendacium licitum foret, omnem convictum humanum tolleret, ac rempub. funditus everteret; cùm hoc unum ſemper dubitari poſſet, an mentiri licitum ſit. Et hanc rationem doctores allegant, non tantum mali ex innocentis morte, reipſa accidere poſſe, quantum inferretur, ſi ullo caſu mentiri licitum eſſet. Quodque intrinſecè malum eſt nullo fine honeſtari poteſt. Virginitatis dos, ut maximi facienda, nunquam tamen mendacio ſervanda eſt. Submiſſio ſeu humilitas virtutum mater, & tamen ne minimo mēdacio cuſtodienda eſt: *ſi humilitatis causâ mentiris*, inquit, Auguſt. *mentiendo efficeris, quod evitaras*, & hoc non ex tripode; ſed è cathedra Petri protulit oraculum Innocentius pontifex: *non mentiendum, pro alterius vita ſervanda, multò minus pro triobolari negotio*, ut jam paſſim fit: & error communis eſt mendacium officioſum, ad turbas domeſticas avertendum, ad grave incommodum amoliendum, mendacium, ut ajunt, ad majus bonum, licitum & minimè peccaminoſum ducere. Sic Stratocles mentiri ſibi fas eſſe ducebat, ut ſuos oblectaret: ſuperatis quippe pugnâ navali Athenienſibus, ſumma celeritate Lauro redimitus Athenas, quaſi triumphabundus, ingreditur: & fauſtum victorum nuntium, ipſe evulgavit. Undique publicos plauſus, ac ſigna lætitiæ, ob ſtragem hoſti illatam decernit. Dum biduo pòſt, omnem triumphum in luctum, verus nuntius cladis vertit. Quo populus graviſſimè concitatus, in Stratoclem mendacem exarſit, ad quos ille: Quid, inquit, viri Athenienſes vobis mali attuli? ut duos dies ſaltem gauderetis eo mendacio effeci. Plures indies hunc imitati, ut malos rumores leniant, bonos falsò affingunt, & ut Pauli Æmilii obſonator, ex uno apro ſexcenta diverſa fercula paraſſe dicitur, ita hi ſubinde unicum dictum, ſexcentis mendaciis farcire ac condire dicuntur.

Innoc. 3. Epiſt. decretis. de uſuris.

Fulgoſus l. 4. c. 18.

Plato in hoc certè non divinus, quòd mendacio non ſecus ac Helleboro in gravibus malis uti licere aſſerebat: ac medicis quandoque id concedendum, ne ægrum prorſus dejiciant. Sed doctorem Chriſtianum audite, in hac palæſtra exercitatiſſimum: *Si quis*, inquit Auguſt. *ad te confugiat qui mendacio tuo poßit morte liberari, non es mentiturus? Si aliquis ægrotus interroget, quod ei ſcire non expedit, qui etiam poßit, te non reſpondente, graviùs affligi: audebiſne aut verum dicere in perniciem hominis, aut ſilere potius, quàm honeſto & miſericordi mendacio valetudini ejus opitulari?* verbi gratiâ, gravi morbo periclitatur ægrotus, qui certò extinguetur, ſi ei unicus filius mortuus nuntietur: is quærit à te an vivat? quidquid aliud dixeris præter unum è tribus: aut mortuus eſt, aut vivit, aut neſcio, nihil aliud credit quàm mortuum; ex illis autem duo falſa ſunt, vivit & neſcio. Quid hîc agat chara uxor? chariſſimi conjugis mortem acceleret? vivum in veritate interimat? nónne hîc ſaltem locus erit officioſo mendacio? audiſtis proponentem, nunc ſeverè pro veritate pronuntiantem attendite: *quomodo non pernicioſiſſimè dicitur, ut alter corporaliter vivat, debere alterum ſpiritualiter mori?* infallibile primæ veritatis pronunciatum eſt: *Os quod mentitur, occidit animam.* Hinc tot millia Martyrum mori

Aug. l. de mend. l. 6.

maluerunt, quàm vitâ corporis servatâ, animam mendacio perimere, qui probè norāt, quia *incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum: pro illa enim fortius Martyres nostri, contra hanc Sodomam; quàm pro illa, mille heroes adversus Trojam dimicarunt.*

Aug. epist. 9.

§. II.

Qui mori maluerint, quàm mentiri.

Amb. in psal. 118.

GEnerosum pugilem, ac veteranum milité inducit Ambrosius Isaiam, de quo sic ait: *Fertur ei in carcere posito, Diabolum dixisse: dic quia non à Domino locutus es, quæ dixisti, & omnium in te mentes affectusque mutabo, ut qui indignantur injuriam; absolutionem conferant. Sed ille gratius judicavit, pro veritate supplicium.* Quin & una omnium Martyrum vox fuit, quæ Luciani, *Mentiri non est meum.* Refert Metaphrast. apud Surium de Anthimo Nicomediensi Episcopo, qui sæviente Maximiano à 20. satellitibus ad necem quæsitus, ipsos satellites hospitio excepit, ac liberaliter habuit, dixitque se brevî Anthimum in eorum conspectum producturum. Dum tandem in medio convivii apparatu exurgens, seipsum manifestavit, se esse quem quærerent. Hîc illi attoniti, & benevolentiâ tam munifici hospitis delibuti, unâ spoponderunt paratos se imperatori imponere, Anthimum diu quæsitum, nusquam repertum esse; at ille gravissimè hoc cavit, asserens fas non esse Christiano, pro vita cujusquam mentiri; itaque ultro se captivum illis adjunxit, & mori maluit, quàm mendacio vitam servare.

Sur. 27. Apr.

Hieronym. epist. 40. de muliere septies icta.

Alterum hujus rei præclarum exstat testimonium, apud D. Hieronymum: Vercellæ in Lombardia; vir Zelotypus accusavit uxorem de adulterio, juvenem compegit in antrum aliquod horribile, & simul uxorem alio curat detineri, donec ante judicem adducti, juvenis torturæ impatiens, confessus est se fecisse, quod non fecerat, & illam innocentem accusat. At illa post omnes cruciatus constans, suspiciens in cœlum exclamat: *Tu testis es Domine Iesu; cui occultum nihil est, non ideò me negare velle ne peream, sed ideò mentiri nolle, ne peccem; at tu miser homo* (ad adolescentem conversa) *si interire festinas, cur duos interimis innocentes? equidem & ipsa cupio mori, sed non quasi adultera, innocentiam meam mecum feram.* Duplicantur tormenta & judex carnifici minatur extrema, ni ab imbelli scelus exprimat. Crines ligantur ad stipitem, & eculeo imposita, ignis pedibus supponitur, latera ferro scinduntur, solvuntur membrorum compages, una vox est: *cede, ure, lacera, non feci, veniet dies qua hoc crimen diligenter discutiat.* Jam tortor suspirabat, nec erat vulneri locus, corpus quod laniaret carnifex, ipse horrebat, solum animum judicis explere nequibat, qui in has voces erupit: Quid miramini si torqueri malit, quàm mori? adulterium certè ab uno committi non potest: & esse credibilius reor noxiam negare, quàm innocentem confiteri; itaque utrumque damnat, uterque ducitur: *miserrimi juvenis caput uno ictu amputatum est.* Ut ad fœminam pervenit, illa ut altera Susanna, flectit genua, & nolens oculos obvelari, cœlum testem innocentiæ invocat; itaque valido ictu percussa, paucas guttas sanguinis, per lactea colla diffudit. Repetit ictum carnifex, sed velut rupem feriret, ensis resilit. Ergo exurgit in iras; & thoracem exutus quo expeditiùs sæviret, tertium eam ferit, & aurum, quod fortè carnifici excidit, potiùs quàm ferrum illa timens, secura carnifici dedit, dicens: en tibi ex humero aurum ruit: illa rubet, ille pallet, cùm tertiò frustrà feriisset, jam tentabat ferrum jugulo immergere, dum ecce ad capulum gladius reflectitur. Novus igitur ensis, novus tortor adhibetur. Tertiò rursus percussa, iterumque, tandem semi-animis prosternitur sine ulla læsione. Ad tumultum tamen sedandum, corpori terra ingeritur; convolvitur in vestes, ut mortua sepelitur. Accidit autem eâdem nocte, alteram fœminam sepeliri, projicitur hæc avibus ferisque voranda. Dum ilico ad se redit, & apertis oculis blandè subridens: ô bone Jesu! spes cordis mei, tibi vivo, & posthac vivam. Quo spectaculo adstantes attoniti,

attoniti, veritique ne rursus in manus tyranni incideret, incisis capillis, habitu virili, cœnobiticam vitam, quietè ac sanctè ducere permiserunt. Mori scivit hæc virago, mentiri nesciit. Ex quo concludo cum Hipponensi Præsule: *Si nec ipsa vita proponenda est veritati; quid objici potest, propter quod mentiendum esse contendant, qui aliquando putant oportere mentiri?*

Binet consolatio ægrorum c. 10. post max. 2.

August. in Psal. 139.

Sed missis etiam motivis divinis, ut politiæ, ac honori cujusque consulamus: certè nulla major nota, ex vulgi opinione inuri posse videtur: quàm ut quis mendax audiat, nam ut Ecclesiasticus ait:

§. III.

Eccli. c. 20.

Mendacium sine honore, *& vitium maximè infame: potissimùm in viro principe.*

CUjus verba, divinis eò similiora esse debent, quò propiùs ad Deum, Principes dignitate & imperio accedunt. Scribanius in politico suo Christiano, acuto ut par est stylo, hoc vitium insectatur; & viro principe, ut maximè indignum contestatur. Ac primùm, sic Plinium inducit loquentem: *Cùm mendaces homines aut inopia, aut timor faciat, magnitudinem fortunæ suæ Imperator ignorat, qui mentitur.* De omni superiore hæc dicta arbitrare. Et planè ignavæ mentis est mentiri. Ut non aberraverit, qui dixerit, vilis & muliebris pectoris esse mentiri. Scio, inquit, familiare Principum aulis mendacium esse: divites in illis responsiones, & verba propè singula, tanquàm utero gravida mentiuntur partum, ne fide. Vento, non prole distenduntur. Extollunt verbis, factis præcipites agunt: ore locupletes, reliqua inopes. Ut jam fortiter venusteque mentiri, aulâ dignum censeatur; & nisi sine rubore mentiri scias, parum civilis habearis: jamque ille comissimus censeatur, qui pluribus benè consutis mendaciis, dictionem vestit; ille rusticus, qui nullo exornare verba mendacio didicit. Quò rapimur? quasi nobilis non sit, qui mentiri nesciat. An hi etiam spiritum veritatis mendacem volunt, dum per Sapientem edixit: *Non decet Principem, labium mentiens.* Prov. 27. Quare Alphonsus Rex Aragon, dicebat simplex verbum Principum, tantum valere ad fidem debere, quantum privatorum hominum juramentum. Idem Basilius Imperator spectavit, optimè his filium imbuens: Maximi pendito fili, veracem te esse in sermone debere, & veraces in consuetudinem admittere: ita enim firmus & constans, in omnibus dictis, factisque æstimaberis. O viri nobiles, ô aulici, quibus honor & nominis fama curæ ac cordi est, fidem servate: verbis res respondeat, neminem mendacio circumvenite. Laudem hanc Plinius Trajano tribuit, ut quæ vellet, velle; quæ nollet, nolle, scirent omnes. Juramento ad fidem non eget, qui nunquam mendax repertus est. Hanc famam sibi Carolus V. comparavit, ut dum quid affirmare vellet, fide viri nobilis adstrueret; atque hanc assertionem omni sacramento firmiorem esse habendam. Verissimè quidem Ecclesiasticus: *Opprobrium nequam in homine mendacium*; at longè nequissimum, in primate, quod Ptolomæum Regem Ægypti, unus aliquis è 70. interpretibus præclarè docuit: rogatus enim, quâ ratione, Rex optimè veritatem in omnibus sectari posset? hoc responsi tulit: *Si primùm statueris magnum dedecus esse hominibus mentiri; multò verò magis Regibus: qui cùm habeant potestatem agendi quæ velint, cur mentiantur, non habent.* Quis non summum dedecus existimarit hominem inter homines omnem fidem amisisse? omnia verba pro mendaciis exsibilari. Quis avidè doctrinam magistri mendacis excipiat? quo fructu præco verbi Dei, suggestum conscendet, si mendax habeatur? quis fidem ministro prædicanti habeat, cujus vel nomen, *minister* apto anagrammate *mentiris* sonat? quâ auctoritate præsul, vel princeps aget inter suos, qui mentiri consuevit. Aristoteles rogatus, quid lucri faceret mendax? hoc unum respondit, *Ut cùm vera dixerit, nemo credat:* quia

Scriban. Polit. l. 1. cap. 6.

Panormit. l. 1. dict. & fact. Alphons. nu. 58.

Picarti decad. 18. cap. 7.

Scrib. cit.

Eccli. c. 20.

Aristæas de 70. interp. Fabri auct. p. 419.

Ad Timot. cap. 1. quia semper falsitatis suspectus: *Cretenses semper mendaces*, quia semel isto nomine laborarunt. Et *à mendace, quid verum dicetur?* *Eccles. 34.* juret, perjuret, nemo fidem adhibet, fitque ut olim Carbone pollicente quidpiam, etiam juramento addito, Publius *Pont. Attica bell. part. 1. Sal. cap. 57.* Romanus vicissim juravit, se illi non crediturum. Quod idem confirmat D. Hieronymus, ad Julianum diaconum, scribens: *Hieron. epist. 34.* *Antiquus sermo est, mendaces faciunt, ut nec vera dicentibus credatur, hoc lucrum mendaces consequntur; ut nec cùm vera dixerint, fidem inveniant*; quantumvis mille juramentis sanciant. Hoc suo malo quondam didicit, quidam *Planus* nomine, è dolis & mendaciis planè consutus: hîc sæpiùs in publico, quasi fracto crure corruens, transeuntium opem implorabat: quibus deinde, ut deceptis, illudebat. Tandem qui hactenus joco, casu crus sibi seriò fregit; tum ille auxiliares manus implorare, & per omnes Deos opem postulare: at obvii respondêre; *tollat te, qui te non novit.* Hoc lucratus fuerat, ut per mille Deos obtestanti, fides non haberetur. Quæ quàm gravis nota, homini potissimùm ingenuo fit, paucis Chrysostomus docet: *Chrysost. in Ps. 14.* *Mala est macula in homine mendacium*, quàm ne inureret gloriæ suæ Salomon, hæc ad *Proverb. 30.* Dominum: *Duo rogavi te, ne deneges, antequam moriar: vanitatem & verba mendacii longè fac à me.* Hoc scilicet timebat, ne evanesceret in cogitationibus suis, & ne mendax à suis haberetur. Ubi hoc maximè mirandum & observandum occurrit, cum mendaciis plena sint omnia, audire nolumus quod facimus; de quo Hieronymus Ruffinum commonuit: *Hieron. 23. Apolog.* *Obsecro te, ut qui mendacii alterum criminaris, desinas ipse mentiri.* Erubescimus, cùm simus, mendaces dici; & nomen ut summum probrum ferro vindicamus. Facere non pudet, dici pudet. Et cùm gloriemur, si alicujus candori & simplicitati mendaciis illusimus, ad vindictam decurrimus, si quis, quo gloriamur, *mentiri* nos dicat. Laus nimirum à mendacio, vindicta à verbo est. Hoc unum *mentiris*, quot diffidia, quot alapas, quot vulnera, quot duella, quot cædes concitavit. Audiat quis aleator, potator, scortator, omnia facilè concoquat; at verbum hoc *mentiris*, si nobilis sit, necesse est ferro vindicet, & cùm audire nolint mendaces, lingua eos manifestos facit. Anno 1609. in Anglia ludebat filius Baronis Warthonis, cum Joanne Stuarto, Angliæ Regis cognato: cui cùm fortè per lucrum, illud leve verbum *mentiris*, ab altero objectum esset; è vestigio Warthono colaphum impegit: quo velut duelli signo dato, propè Londinum concurrunt, & ambo mutuis vulneribus confecti, eodem tumulo, jussu Regis conditi sunt. *Hist. Eman. de Metere lib. 29. hist. Belg. Fabri auct. in Sexag. them. 5.* Hunc exitum florentissimorum juvenum, hoc unum *mentiris*, dedit. Ita verbum ferro vindicamus, quorum rebus gloriamur: bis stolidi, factis, & vindictâ.

§. IV.

Mendacium quàm graviter punitum: quia reddit odibiles Deo, & hominibus.

Persis & Indis magni criminis instar est *mentiri*: horum enim lege cavetur, *D. Leon. in Eccles. c. 4. num. 114.* qui clientem circumvenit, jamque tertiùm abusus mendacio fuisset, illi omni vitâ silentium indiceretur, omnique magistratu aut honore indignus censeretur. Artaxerxes verò adeò mendacem oderat, ut linguam ejus triplici clavo transfigi juberet. Quas pœnas etiam scelere impares judicabit, qui Demosthenem audierit: *Hic non minori supplicio dignum censebat verba pervertentem, quàm nummos adulterantem.* Ab hoc Philosopho stetit Claudius Imperator, qui si Spartiano credimus, ut intellexit quendam Pamphilum obiisse, de quo constabat quod in vitâ nunquam verum dixisset: jussit cadaver ejus inhumatum, bestiis vorandum objici; uxorem & liberos urbe exulare, bona omnia fisco addici, domum funditùs everti; ut homo mendax totus interiret.

Quid quòd multi regno exciderint, quod alii mendacio occupare studuerunt: Trajanus Imperator filio Regis Thraciæ, reddere decreverat regnum, ob perduellionem

lionem patri ereptum; at cùm semel adolescens diceret se è schola reversum, quem in horto fructus carpentem viderat, indignatus imperator; mendacem, ut imperio indignum, rejecit, dicens: *non decet Romam veritatis matrem, filium habere mendacem*: atque ita ad alios, jus regni translatum est. Sed hæc ne fortè barbara reputemus, ex aulâ sanctâ Raderus noster, historiam inserit: ex quo duces, quàm ægrè S. Imperator in conjuge sua mendacium tulerit, quàm severè vindicarit. Theodosio Juniori, in 3. regum festivitate, ad ædem sacram procedenti, tenuioris fortunæ homo, pomum inusitatæ magnitudinis, dono dedit. Pro quo, cùm imperator 150. aureos rustico profudisset, pomum Eudoxiæ dedit: illa Paulino, viro ob eruditionem, & virtutem, sibi perquam charo. Paulinus, verò ut imperatoris gratiam captaret, hoc pomum in affectus sui tesseram, ei offerri curat. Quod ubi Theodosius conspexit, primum mirari, tum indignari, ac pessimè de fide conjugis suspicari: tum properè uxorem accersens, pomum quod ei tradiderat, repetit. Eudoxia rei omnis ignara, juveniliter, & ut putabat officiosè mentitur, se illud jam comedisse: verebatur scilicet ne si Paulinum nominasset, imperator sinistra suspicaretur. Secundùm rogata, constanter affirmat se comedisse, nec perjurium subterfugit. Tum illi succenseri, ut par erat, Theodosius: & conjugem mendacii convincens, pomum proferri jubet. Nec satis, de amore occulto, & improbo suspicatus, Paulinum occidi imperat; Eudoxiam abdicat & relegat: nam suspicionem antea conceptam, valde mendacium auxerat; en florentissimi conjugii immane dissidium, en innocentissimi viri lamentabile homicidium, en levis mendacii grave supplicium. Quod nemo mirabitur, qui adverterit, quàm graviter Deus in mendaces animadvertat. Quod vel ex eo patet: *perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Psal. 5. Sunt qui primos parëtes ut & prolem Cainam, mendacium perdidisse asseverent. Hoc in comperto est, Ananiam & Saphiram rogatos, num tanti agrum vendidissent? cùm fallum allegassent, illico mortuos corruisse: caussam tam repentinæ mortis requiris? Augustinum audi: *Nonnullis videtur nimis severa fuisse ista correctio, ut propter pecuniam de re sua subtractam moreretur. Non hoc Apostolus propter avaritiam fecit, sed mendacium punivit*: perdit omnes qui loquuntur mendacium. *Lanuza hom. 19. §. 26.*

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à centonibus, quàm centenis mendaciis consuti, Epiphanium Antistitem in viâ observant, & ut stipem extorquerent largiorem, illorum alter officiosè se mortuum simulavit; cumque Epiphanius illac transiret, alter non sine fictis lacrymis, querebatur nil sepeliendo socio suppetere. Epiphanius vultu severo, Deus, inquit, sit illi propitius, atque unà pecuniam ploranti elargitus, tu, inquit, funus hoc curâ, hic socius tuus non resurget. Alter ubi præsul abierat, socium monere, trudere, trahere, vociferari, sed surdo canere, & mortuo. Actutum hic Epiphanium consequi, seriò lamentari, mendacium fateri. At Epiphanius, hæc paucis reponere: Deus non irridetur, tu mortuum sepeli, & justa persolve: quia perdit Deus omnes qui loquuntur mendacium.

Fornerus in illa verba: *Ecce enim veritatem dilexisti*: curiosè observat, Christum redemptorem ex omni genere peccatorum, quosdam selegisse, & ad meliorem frugem reduxisse; nullum tamen mendacem, ad veritatem conversum: ex superbis & persecutoribus Ecclesiæ, elegit Paulum; ex avaris & usurariis Matthæum; ex fornicantibus Magdalenam; ex adulteris Chananæam, ex latronibus Dismam; ex idololatris Centurionem; sed mendacem nullum elegit: quia Christo repugnat, *qui est via, veritas, & vita*: & hic verè est, de quo Propheta: *Ecce enim veritatem dilexisti.*

§. V.

Qui omni vita nunquam mentitus sit.
Quis est hic & laudabimus eum.

APud veteres, veritas tanto in honore fuit, ut Suetonio teste, Augustus devicto.

victo Antonio & Cleopatra, ex Ægypto secum in triumphum duxerit sacerdotem 60. annorum, de quo illi constabat quòd nunquam in vita sua mentitus fuisset. Hunc cùm in triumphum quasi Deum pro rarissimo spectaculo circumduxisset, per Senatus-consultum edici jussit, ut hic ex servo liber redderetur; & crearetur summus pontifex: utque ei in capitolio inter Heroas, statua erigeretur. Quin & inter ethnicos annumerandus Epaminondas; qui ne joco quidem unquam mentiri auditus est.

Rùffinus Aquileiensis commemorat, sanctissimum anachoretam Arnulphum, hanc vitæ clausulam apposuisse: morituro aderant, Syrus, Isaias, Paulus, qui dum rogarent sui memoriam salutari documento relinqueret, dixit: nihil magnum me fecisse memini, in eo tamen solicitus laboravi, *ne ullum proferrem mendacium.* ô virum verè magnum! Hanc etiam laudē assecutus est Abbas Benus, de quo illud breve exstat elogium: *nunquam iratus, nunquam mentitus.* Hac laude excelluit Ferdinandus, princeps Lusitaniæ, de quo Spondanus habet, quod *nunquam mentitus sit.* Alexander de Oliva jurabat se ab eo die, quo puer admodum, Augustini habitum induerat, nunquam contra veritatem locutum; insuper duo sibi hominum genera, odio esse, qui rempublicam, ac prudentiam proderent: mendaces, ac secretorum prodigos; quorum primi suam, secundi fidem prodant alienam. Paschalis Baylonius, è pastorum mapalibus in D. Francisci familiam adlectus, ita primam innocentiam indemnem servavit; ut ne levissimum mendacium unquam ori exciderit.

Spondan. tom. 2. pag 348. an. Chri. 1437.

P. Rho exempla virt. pag. 481.

At ne domestica deesse videantur: P. Vincentius Regius, & Gaspar Sanchius Sacræ Scripturæ commentatores, nunquam in vita mentiti sunt; adeò non mirum in adyta veræ sapientiæ se penetrasse. Dum Cardinali Bellarmino narraretur, non constare Berckmannum unquam in vita mentitum, innocenter subjecit: nec ego ullius per omnem vitam mendacii mihi conscius sum. Idem de viro candidissimæ vitæ, Ægidio de Coninck testari possum, ingenuè eum fassum esse, nullius unquam à se prolati mendacii meminisse. Sed hoc illustre & veritatis testimonium hactenus inauditum. Ludovicus Medina è prima Abulensium nobilitate, Italiâ Hispaniaque omni lustratâ, ac novo in orbe magnis rebus gestis, annum agens supra quadragesimum, locum quieti Societatem delegit, in qua se tyronem gessit, quandoque sine tunica propalam prodeundo, in foro raphanos vendendo, jumenta in mercatum agendo. Quæ omnia in eo viro ut summa fuerint, hoc tamen Deus præcellere voluit veritatis indicio quòd demortui linguam post 12. annos, omni corpore corrupto, rubicundā, ac vegetam servarit, de quo constabat nunquam totâ vitâ prudenter ac scienter mendacium protulisse: non magis mirum hominis mortui incorruptā vigere linguam, quàm viri nunquam tam longa ætate, tamque diuturnâ militiâ, fuisse mendacio temeratam. His omnibus potiore jure quàm olim Beroso apud Athenienses statua erigenda, cui aurea lingua inserta, aut certè ne ab Horologio abeamus, iis omnibus ut Anastasius Leoni 4. campanam cum malleo aureo dedicemus.

P. Rho cit.

Lancicius de profect. virt. cap. 1. num. 45. In vita l. 6. c. 1.

Coninck de Trinitate & Incar. in præfat.

Hist. Societ. tom. 2. l. 2. n. 160.

Plin. lib. 7. cap. 36.

Novarin. Scediasm. l. 1. n. 133.

EMBLE-

EMBLEMA XXI.

Benedictus qui venit. Matth. XXI.

HVC REFER EXITVM. Horat. l. 3. Ode 4.

DOMINICA PALMARVM.

Gaudia mundi plus fellis quàm mellis habere, ac tandem in luctum recidere.
Vivum hujus ſymbolum habes in bove coronato, qui ad victimam ducitur. Vbi duo illa Salomonis Proverbia exponuntur.

§. I. *Riſus dolore miſcebitur.* Proverb. 14.
§. II. *Extrema gaudii luctus occupat.* Ibid.

DOMINICA PALMARVM.

Benedictus qui venit. Matth. xxi.

Serm. 1. Dom. Palm. DIvus Bernardus in concione, quam habuit die Palmarum, hanc injicit quæſtionem: cur Salvator optimus *proceſſionem habere voluerit, qui mox futuram noverat paſſionem*? Huic interrogationi, ut faciat ſatis, varias affert rationes: quas inter, hæc prima; *ut amarior eſſet paſſio, quam proceſſio præceſſiſſet: ab eodem enim populo, in eodem loco, & ipſo tempore, pauciſſimis diebus interpoſitis, primò cum tanto triumpho ſuſceptus; poſteà crucifixus eſt.* Hæc ubi pio ſtylo notavit S. Doctor, tunc altiore cothurno inſurgens, exclamat: *O quàm diſſimile eſt, tolle, tolle, crucifige eum; &, benedictus qui venit in nomine Domini, hoſanna in excelſis. Quàm diſſimile, Rex Iſraël, &, non habemus Regem niſi Cæſarem. Quàm diſſimiles rami virentes, & crux? flores & ſpinæ!* Unde hæc tam luctuoſa rerum facies, tam repentina cataſtrophe? hujus tam tragicæ viciſſitudinis cauſam, in rem noſtrā, idem Bernardus paucis complexus eſt: *Vt videat*, inquit, *ſæcularis anima, videat & intelligat, quoniam* EXTREMA GAUDII LUCTUS OCCUPAT; *hic nimirum eſt tranſitoriæ finis lætitiæ, hic fructus gloriæ temporalis*: ecquis enim non videat, utinam & intelligat: omnem mundi dulcedinem, & liquidiſſimum mel, tandem in amaritudinem, & meriſſimum fel converti? luxum in luctum, plauſum in planctum, ac denique triumphum omnem, in feralem pompam, funeſtamque tragœdiam recidere? Hujus rei typum, Paulus Æmilius in triumphum induxit, dum teſte Plutarcho, viginti ſupra centum præpingues ac benè ſaginatos boves, auratis cornibus, mitris & coronis redimitos, concrepantibus tubis ac tympanis in pompam, ſed funebrem; in lætitiam alienam, ſed in propriam lanienam produxit. Ita mundi voluptas ſuos oſtentat, ſpectandos circumfert, & ut ſacro in Proverbio eſt: adoleſcens voluptuoſus: *Statim eam ſequitur, quaſi bos ductus ad victimam.* Proverb. 7. Eheu victimam ſempiternam, nil miſerantis orci. *Vt ergò diſceremus in nullâ lætitiâ hujus* (tam infidelis) *ſæculi habere fiduciam*; Bern. cit. primò omnes mundi delicias, plus fellis quàm mellis tegere; tum etiam ut omnia ad votum fluant, in fine fæcem acerbam, & extrema gaudii in luctum deſinere, oſtendemus.

§. I.

Riſus dolore miſcebitur. Prov. 14.

ILlud Sapientis divinus Plato, apologo expreſſit: Voluptas, inquit, & dolor, Plato in Phædro. apud Jovem ſe convitiis acriter laceſſebant; quos cùm Jupiter inter ſe conciliare nequidquam niteretur utroſque tandem catenâ adamantinâ adeò colligavit, ut quantumvis odiis diſſiderent, alter ab alterâ diſcedere nequiret. Quò factum, ut qui unam in ædes induxerit, alterum hoſpitem habeat neceſſe ſit. Ut venuſtè Venuſinus vates cecinit:

——— *dolor & voluptas*
Invicem cedunt. Brevior voluptas.

Expertus id olim Salomon, inter Reges potentiſſimus, inter mortales fæliciſſimus, divitiis, carnis lenociniis, omnique voluptatum genere diffluens, non ita hæc in aulam & animum induxit, ut dolorem, tædium, afflictionem ſecluſerit; ſed ut ipſe fatetur: *Vidi cuncta quæ fiunt ſub Sole, & ecce univerſa vanitas & afflictio ſpiritus.* Eccleſ. 1.

Conſimiles, ævo proximè elapſo, voces fuêre Caroli fortunatiſſimi Imperatoris, & orbis domitoris; hîc cùm Bruxellis regiones omnes, ac regnum univerſum in Philippum filium transferret, coram toto Senatu non ſine lachrymis teſtatus eſt, ſe toto

toto vitæ decurſu, quantumvis proſpero, ne ad unum quidem horæ quadrantem, puram meramque habuiſſe lætitiam; ſed ſemper curis, angoribus & doloribus, velut voluptatum ac victoriarum umbris, anxium ac divexatum fuiſſe. I nunc, & beatos hîc in terris reputa, qui hîc in honore, & veneratione ſunt, qui hîc pretiosè induuntur & epulantur quotidiè ſplendidè, veri Damocles. Qualem ſe dictitabat etiam Theodoſius, qui cùm ad monachum divertiſſet, frugali mensâ ejus mirificè delectatus, in has voces erupit: vos fælices! in veritate dico, in aulâ natus & educatus ſum, ſed numquàm ſine ſolicitudine cibum capio.

Vſque adeò, nulla eſt ſincera voluptas:
Solicitúmque aliquid, lætis intervenit.

Ovid. Metam. l. 7.

In ejuſmodi hominibus, ut alio ſenſu, notat Bernardus, videmus *unctiones*, ſed non *punctiones*. Videmus extus venuſtatem pomi, ſed intus vermem rodentem non videmus. Frangimus hîc dentes noſtros, ut dulcem nucleum eſſe valeamus, & nil niſi ſordes ac putridum vermem reportamus. Sub vernantibus pampinis, acutas Mænadum haſtas latere non agnoſcimus. Sub voluptate corporis, animi aculeos; ſub divitiis & fortunis, veras ſpinas & ſentes perſentiſci non credimus. Edocuit hoc ſeriò, hiſtrio quidam Ratiſponæ, dum illic Matthias Imperator cum conjuge ac totâ aulâ degeret; quos hoc ludicro ſpectaculo placuit oblectare: in atrio aulæ Cæſareæ hic Morio theatrum erexit, in perticis veſtes varias, pannoſque ſuſpendit, in abacis vaſa aurea, argentea, torques, gemmas, & quidquid apud Palatinos in pretio eſt, longâ ſerie collocavit; dixiſſes eum mundo, mundum oſtenre voluiſſe. His ita comparatis, omnis ordinis ac dignitatis homines, & ut fit, ubi magna corpora, illic & umbræ; inſuper & plebs omnis, ciſtris ac fiſtulis convocantur: cùm longè plures cupiditas evocaſſet. Omnia tecta obſidebantur, ſumma exſpectatio: prodit tandem Morio, ut Rex tragicus, urnam fortunæ manu quatiens, levique pretio, ad ingentia lucra ſpectatores animat. Hic ergò quiſque primus in theatrum conſcendere, & manum urnæ inſerere: quâ ilicò reductâ, omnes cum rubore, & compuncti decedebant; errorem enimverò quiſq; ſuum tegebat, ne inſuper ludibrio eſſet. Poſuerat hîc Sycophanta in urnâ vivum Echinum, qui acriter ſuos vultures pungebat: quis enim curas, ſolicitudines, anxietates calamo aut linguâ exprimat, quibus miſeri mortales lucro inhiantes die noctuque excruciantur? nec leviores voluptatis aculei ſunt; primùm quidem blandâ titillatione ſenſum proritat, ac deinde relinquitur aculeus, qui mentem pungat & lancinet: ut enim non minùs doctè, quàm piè Romanus Conſul, Philoſophus, & Martyr, Severinus Boëtius:

Zehelne vermis conſcientia pag. 276.

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulos agit furentes:
Apiúmque par volantum,
Vbi grata mella fudit,
Fugit; & nimis tenaci,
Figit icta corda morſu.

Lib. 3 metro. 7.

Fuit qui hoc ipſum ſcito emblemate expreſſit: puellum unum aliquem ponit, manum alveari inſerentem, ut mella delibet: quem interim apum examina, mille aculeis miſerè configunt, hoc brevi lemmate ſubjecto:

——— *nocet emptâ dolore voluptas.* *Horat. Ep. 1.*

Extrema quidem labra mundus melle oblinit, ſed intus mille ſentibus configit, & amaritudine viſcera complet, quia ut rectè Juvenalis:

——— *plus aloës quàm mellis habet.* *Iuven. Sat. 6.*

Succurrit hîc illud Euſebii Emiſſeni: *Mel eſt quod aſcendit in labia, fel eſt quod deſcendit in viſcera.* Ita matres os poculi oblinere, aut abſynthium ſaccharo inſpergere, & amariores potiones pueris propinare ſolent, ut diſertè Lucretius:

Ac veluti pueris, abſynthia tetra medentes, *Hom. 3. Epiph.*
Cùm dare conatur, priùs oras pocula circum
Contingunt, mellis dulci flavóque liquore;
Vt puerorum ætas improvida ludificetur,
Labrorum tenus; intereà perpotet amarum
Abſynthii laticem.

Hoc mundi ac voluptatis artificium eſſe, pur-

purpuratus vates Cardinalis Barberinus, dein Urbanus PP. VIII. cecinit, ode ad Joannem Strozzam:

Cornel. in c.14. Prov.

In rebus humanis, vel ipsa
Miscet amaritiem voluptas.

Risus dolore miscebitur.

Unde sapientes dixêre, Deum duplex habere dolium: unum mellis, & alterum fellis, atque hæc ita permiscere, ut ex utroque cuique suum craterem propinet. Appello Prophetæ regii fidem & vaticinium: *Calix in manu Domini, vini meri plenus misto, & inclinavit ex hoc in hoc.* Ut sicut in musicâ soni graves acutis temperantur, sic Deus prospera adversis, læta tristibus assiduò permiscet. Quod & experientiâ comprobatum est:

Psalm. 74.

Vbi uber, ibi tuber:
Vbi mel, ibi fel.

Et ut Poëta canit.

Lucret. l. 4.

——— *medio de fonte leporum,*
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

Imò ipsa dulcedo in amaritudinem vertitur, atteſtante Galeno medicorum principe: *Dulcia,* inquit, *se in bilem vertunt*; occulto quidem naturæ genio, sed documento aperto, omnem quæ à voluptate petitur dulcedinem, citò deficere in amaritudinem. Et tamen homines sicut pisces marini, salsis delectantur aquis. Hujus maris non inexpertem Doctorem magnum Augustinum audite: O *infelicitas generis humani! amarus eſt mundus, & diligitur; putas si dulcis esset quomodo amaretur? turbatur & tamen amatur: quid si tranquillus esset? flores mundi quomodo colligeres, qui à spinis non revocas manum?* Quis iste mentium humanarum furor? tantus quippè in iis quæ fucatâ alliciunt dulcedine, amaror est, ut eo vel primis, quod ajunt, labris deguſtato, fugere & aversari oporteret. Insaniam hominum in bruto animanti palpandam dedit Princeps imperii: hic ut urso, quem habebat, ludum faceret, apposuit illi patinam melle, sed præcalido ac ferventi plenam. Itaque fera, ut avidissimè in hunc cibum fertur, lingendo sæpè sæpiùs linguam, & fauces adussit, neque tamen sibi temperare, aut

Galen lib. de Euchymiâ & Cacochymiâ.

Aug serm. 3. de temp.

Zehener. vermis conscientiæ pag. 134.

valuit, aut voluit, sed inter continua murmura & ejulatus, ingluvie stimulante, ursus furore irâque plenus, mel omne absumpsit. Quoties voluptatis, divitiarum, honorum sectatores, digitos & ora adusserunt? per quot dolores, terrores, pericula emunt brevem voluptatem? quoties in aulis Principum illusi, scommatis impetiti, invidorum cavillis lacessiti? *Facies combuſtæ eorum* præ pudore. Tamen urso brutaliores non desistunt, sed ut observat Seneca: *Mala sua, quod malorum eſt vltimum, amant.* Ex his unus aliquis sub ingressum in aulam, rogatus cur canis, ut solebat non ampliùs herum intus comitaretur, sed ad fores palatii remaneret, Domino respondente, quod semel ingressus penitiùs flagris pessimè exceptus fuisset, assumpsit alter: ne tu cane tuo stolidior videre, qui toties in aulâ malè exceptus, necdum eam deseris!

Isai. c. 13.

Seneca Ep. 39.

Quod si hujus tam amabilis insaniæ, ratio quæratur, ea in comperto eſt, & quidem è sacris litteris: *Species decepit te,* bracteatus fulgor oculos fascinavit. Non se continet hîc Hipponensis Præsul, quin exclamet: *O munde immunde, teneri vis periens! quid faceres si permaneres? quem non deciperes dulcis, si amarus* ALIMENTA MENTIRIS? catapotia seu pillulas inauratas suis porrigit, quæ pretiosa alimenta mentiuntur, & absorpta faciunt amaricare ventrem. Vanus auri fulgor & falsa species, verum dolorem & amaritiem visceribus ingerit, ut alibi luculentiùs testatur, dicens: *Prospera hujus mundi asperitatem habent veram, jucunditatem falsam; certum dolorem, incertam voluptatem; durum laborem, timidam quietem; rem plenam miseriæ, spem beatitudinis* INANEM. Inanes sunt omnes pixides mundi, etsi aureis titulis inscriptæ. Indies videre eſt apud dulciarios, uni pixidi inscribi tragemata, alteri electuaria, tertiæ bellaria: ubi aperueris, magnum inane reperitur.

Daniel. 13.

Augustinus de symb. ad Cat. lib. 3.

Augustinus Epist. 36.

Jupiter quò mortales sibi arctiùs obstringeret; in terras miserat venustam formâ dominam, pretiosè convestitam, innumeris gratiis præditam, quam homines

mines *voluptam* indigetarunt, & ut Poëta eam depingit:

Ovidius 2. Fast.

Forma placet, niveúsque color, flavique capilli.

Quo factum, ut omnes ejus gratiam prensare, in partes suas trahere, ac sibi devincire prece ac pretio satagerent:

Ovidius 4. Metam.

Multorúmque fuit spes invidiosa procorum.

Jamque Jove neglecto,

Virg. 2. Æneid.

——— *adytis arisque relictis,*

hanc unam thure ac victimis, ut deam venerabantur. Quod ubi Jupiter advertit, irâ succensus, consilium iniit, quo mortalium proterviam justâ animadversione contereret: Vulcanus fulmina cudedere, Neptunus omnem Oceanum in terras effundere, Pluto abyssos laxare parabant; dum mitius ac melius supplicium Mercurius suggessit: astu quopiam nudam è medio hominum voluptam surripiendam, subterque ejus exuviis, & fucatâ specie Angeronam inserendam. Hâc curâ Mercurio demandatâ, in terras ille delabitur, mediamque inter tripudiantium choros *voluptam* sustollere nititur, quam aliis atque aliis hinc illinc arripientibus, & pro virili obnitentibus, voluptam omni choragio exuit, atque omni mundo muliebri *Angeronâ* suppositâ, cum volupta avolavit. Intereà cæci ac stolidi mortales, specie exteriore decepti, unam voluptam sectari, hanc se solidam ac veram jam prensare rati, heu nihil præter fictam larvam, & verum luctum in ædes, in animum se induxisse serò deprehendunt. Voluptas apparet:

Claud. 2. de laudibus.

Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior ulla
Interius, fucata genas & amica dolosis
Illecebris ———

Nemo novit nisi expertus, sub holoserico matronarum syrmate, sub Damascenâ cyclade, quantum angustiarum; sub honoratâ Senatorum togâ quantum invidiæ ac curarum, sub Principum ac Pontificum purpurâ, quantum ponderis ac molestiarum lateat.

P. Rho exempla virtutum pag. 560.

Exemplum in ingens fuit Philippus II. qui moribundus filium suum Philippum III. acciri jussit, rejectâque stragulâ veste, pectus regiarum curarum olim nobile hospitium, ebullientibus confertim vermibus horridum ostendens ait: Vide Princeps quò tandem recidant utriusque solis deliciæ, quid sub augustâ purpurâ vermium delitescat. At si cujusque pectus altiùs introspicere daretur, alios illic vermes, qui animum amarissimo morsu corrodant, conspicere licet. Honorum titulos tibi proponit mundus, & illos auidâ aure menteque bibis, nimirum ut doctè D. Cypr. *Ambitionis salsugo bibulam animam occupat.* Pulchrè ambitionis salsugo, quia in eo plus est salis quàm sacchari; plus crucis & oneris, quàm commodi & honoris. Quem in terris mortales beatissimum appellant, & proni venerantur summum Pontificem, nónne is propè semper mortem à latere, aut intra dentes habet? unde anxietates papales, quis hoc metro quondam exposuit:

Cur tibi crux triplex Gregori, tripléxque corona est?
Anne suam sequitur, quæque corona crucē?

Sed in hoc genere nihil illustrius, quàm Sanctissimi Patris Urbani VII. testimonium, qui quoties amiculum è subtili telâ superindueret, alto pectore ingeminabat: *Quis crederet sub tam levi sindone, tantum ponderis delitescere.* Recens est illud Cardinalis de Lugo, qui ad purpuram ita expalluit, ut ad primum nuntium deliquium passus sit, dumque primum fari potuit, quasi ad inferorum flammas damnatus, in has voces erupit: *Miseremini mei, miseremini mei, quia manus Domini tetigit me.* Probè si quidem hi norant, illud Senecæ: *Est inter onus & honorem non tam allusio vocis, quàm rei ipsius expressa veritas; honor quippè ex onere venit, aut potiùs ex honore onus,* ut scitè S. Isidorus; cui ferendo, omnes succubuerunt, & multi in præceps acti sunt. Denique quis crederet, intra quadrigas & auratas rhedas, tot creditorum cavillos, plebeiorum calumnias, æmulorum machinationes unà devehi? quis crederet intra mercatorum arcas, intra nummorum saccos, tot angores, solicitudines, vigilias, cõmisceri? quod

Arriag. 1. 2. tom 1. in dedicatoria.

Seneca c. 2. de brevit. vitæ.

S. Isid. l. 1. cap. 23.

Sen. Ep. 115. vel gentilis vidit, dum dixit: *Majore tormento pecunia poßidetur, quàm quæritur.*

Sigiſmundo Imp. ex Hungariâ delata quadraginta millia aureorum: de quibus dum ſedulò cogitat, concubiâ noctę ſomnum excutit ex oculis, & quietem ex animo. (Æneas Syl. l. 4. comm. in Alphon.) Ubi luci redditus, continuò conſiliarios evocat, & fortiſſimos quoſque militiæ duces; ad quos apertâ arcâ, nummos digito monſtrans: *ecce*, inquit, *crudeliſſimos hoſtes, ac tortores acerrimos, à quibus nulla mihi data requies.* Ite & inter vos æqua ſorte dividite. Illis cum gratâ ſarcinâ decedentibus, ſubjunxit: *receßit à me tortor, qui me flagellavit, ſecuriùs modò quieſcam.* Non leve quippe torturæ genus eſt, flagitioſos per inſomnia divexare: (Chryſoſt. in pſal. 48.) *divitiæ ſunt tortore acerbiores*, nuſquam nec unquam animum quieſcere ſinunt. Sed ſtultus non intelligit hæc: (Cyprian. l. 2. ep. 2.) *Suſpirat ille in convivio, vigilat in pluma, nec intelligit miſer pretioſa eſſe ſupplicia.* Die noctúque curæ cerebrum perturbant, & caput inquietè corrodunt.

(Poirters larva mundi p. 212.) Reperit aliquando Carolus V. inter deambulandum calvariam humanam, quam dum pede proterit, advertit mures in ea nidificare, & adjecit: credere ſe hunc hominem in vivis nidos murium in cerebro aluiſſe, qui etiam à morte eum non deſerunt. O Si calvarias magnatum introſpicere contingeret, quàm inquietè illic mures dies noctéſque, inter epulas & delicias, corrodere cerneres. His tamen tam fucatis bonis homines inhiare pergunt, & ut canes Æſopici umbram pro corpore ſectantur ſpecie exteriori decepti & allecti, tricaſque non prius vident, quàm ſe implexos ſerò advertunt. Quod ſecunda mente calamoque oculis ſubjecit, nobilis ſcriptor Areſius Epiſcopus, qui hortum Labyrintheum, mille ſpiris & meandris fallaci amœnitate involutum proponit; ad quem facilis aditus, ſed nulli exitus patet, cum hac epigraphe: (Dan. 13.) *ſpecies decepit te.* Mundus hic Labyrinthus eſt, & quod olim poëta:

Non labyrinthus erat, ſed labor intus erat.

Hoc enim verò conteſtabitur, qui hunc labyrinthum penitiùs ingreſſus, ambulat vias difficiles, tortuoſas, quarum finis interitus eſt. Et unde hoc? *ſpecies decepit te.* Hunc ſpecies honoris, illum ſpecies auri & argenti, iſtum ſpecies puellæ decipit & inducit in labyrinthum miſeriarum, ubi ſe perdit, & ſæpe nullus niſi ſola morte exitus pateſcit; unde ſapienter Sapiens: *Eſt via quæ videtur homini juſta, noviſsima autem ejus, deducunt ad mortem.* (Prov. 5.)

In aula Franciſci I. Gallorum regis fuit Morio, *Stulti ſapiens imitator*, (Ovid. Faſt. l. 2.) qui rege cum ſuis è conſilio bellico, egreſſo: Subriſit, cauſamque rogatus reſpondit: temperare ſibi à riſu non poſſe, quod inaudiſſet adeò eos ſolerter egiſſe quemadmodum in Italiæ fines penetrare, neminem autem expendiſſe, quomodo regredi & exire poſſent. Optimè animadverſum, nam tunc ajunt Franciſcum in manus veniſſe, nec reditum in Franciam reperiſſe; quod quidam ſymbola limacis, telo trajecti expreſſit adjecto lemmate: *neſcit reverti.*

Hoc non morionis, ſed & ad mores principis philoſophorum pronuntiatum eſt: voluptatem fauſtos aditus, infelices exitus habere, ac proinde, ejuſdem Ariſtotelis utiliſſimum præceptum eſt, *ut voluptates abeuntes conſideremus.* (Val. Max. l. 7. c. 2. n. 8.) Tunc non amicam frontem, ſed horridam & venenatam caudam contuebimur, quod à barbaris diſcere non erubeſcimus: ajunt enim Scythæ virginem apud ſe natam, cujus forma cingulo tenus fœminam, infernè viperam repræſentaret. Cum hac, Jovem congreſſum Scythen genuiſſe. Fabula eſt doctúmque commentum, vel ſi mavis, voluptatis imago quædam eſt, veris coloribus adumbrata: cujus caput atque introitus, virginem referat pulcherrimam, & amabili ſpecie renidentem; finis autem in viperam & draconem horribilem deſinat. Cum hac ſtygius & luxurians more ſuo Jupiter ſi commiſceatur, non Scythen, ſed immane quoddam monſtrum ſceluſque progignet: quis enim alius à voluptate partus exiſtat?

§. 2.

§. II.

Prov. 14. *Extrema gaudii luctus occupat.*

APud Persas dies festus est, quo non diuturnum sed diurnum dominandi & regnandi tempus conceditur (saccorum ipsi ludum appellant) accipiunt unum aliquem de captivis, jam morti destinatum, collocantque in regio throno, ac vestibus regalibus induunt, sinuntque eum deliciari ac pergræcari pro libitu, & nemo illum vetat quidquam facere, quæ velit: post hæc autem exutum, virgisque cæsum suspendunt. Cujus rei, quærit dio Chrysostomus, putas hoc esse signum? & quam ob rem id fieri apud Persas? nónne ideò, inquit, quòd sæpenumero stulti homines & pravitatem, & potestatem, & nomen adipiscuntur; deinde aliquanto tempore superbè viventes, turpissimè atque ocyssimè perduntur? proinde tunc, quem hominem tollunt è vinculis, simile vero est fatuum quidem, bonum saccum, & rei inexpertum gaudere, & semet propter ea quæ fiunt, beatum deprædicare. Qui triumphum tunc viderit, homini invideret, donec ad occasum venit, quando omnis pompa in luctum recidit, & qui totum diem, se epulis ac deliciis opplevit, sub vesperam victima immolatur.

Dio Chrysost. orat. 4. de regno.

Ejusmodi ludum insolentem mundus ludere pertinax consuevit, & suos in pompam educit, quorum finis sine honore, & *extrema gaudii, luctus occupat.* Ejusmodi unum aliquem huc inducere placuit, fuit qui in principe urbe Italiæ, in Bacchanalibus populo ludum fecit, ubi ipse primarias partes egit: currum adornavit planum & apertum, purpureis velis, & clavis aureis fulgentem:

Chrisolog. antolog. part. 1. c. 12. sect. 12.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.

Ovid. met. l. 2.

Insanus Phaëton hunc insenderat, sedens in throno qui non inferior Salomonico. Ubi ille spectandus, *totus & argento contextus totus & auro* capite radiato, è vetustis fabulis, nescio cujus fictitii dii nomen, sibi usurparat. Ad pedes illius eleganti formâ & cultu adolescentes, tanquam genios alterius orbis collocarat, qui suavissimè & voce & fidibus modulabantur. Sequebantur deinde multi servi honorati, juvenes lectissimi: currumque 4. equi Neapolitani, purpureis sagulis instrati, trahebant; quod spectaculum omnem civitatem excivit. Donec domum delatus, ubi ad opiparum convivium, omnes hujus comœdiæ socios adhibuit. Multi applaudebant, plures illudebant. Vir prudens, inquit, Chreselius noster, mecum agens, stultum ac phanaticum pronuntiare non dubitavit. Videte quid evenerit: pecuniæ magnam vim mutuam acceperat, creditores ut luxum illum viderunt, sibi metuentes, omnia repetunt, in hominem irruunt. Ille oppressus ære alieno, spoliatus, egens in carcerem conjicitur, ubi paulò pòst extremum diem, præ dolore obiit: hic finis sine honore.

Tibull. eleg. 1.

Victimam fortè requiris, quæ aureis vinculis ad immolandum deducta sit? Etenim

Semper inaurato taurus cadit hostia cornu. Tibull. l. 4. eleg. 1.

Etiam memoriam hominum non effugiunt plures Crœsi, qui verè experti sunt, quòd extrema gaudii & divitiarum luctus occupat. Quàm multi potentes ac opulenti mercatores, verissimi Plutones, quorum filiæ ut Proserpinæ, aureo curru rapiuntur. Sed *in exitu negotiationum*, ut propheta loquitur, sæpe maxima lucra, in turpissima damna convertuntur: & secundo die nuptiarum, ut non semel accidit, declaratur parens sponsi aut sponsæ, summo dedecore, foro cessisse. Aut certè à funere mariti, miseræ viduæ ac pupillis, ea debita in hæreditatem conscribuntur, quibus omnibus divenditis, solvendo non sunt. Est qui apta similitudine ejusmodi mercatorum fortunas exponit: vides filiam è glomere filum sericum, aut aureum, in opus phrygium deducere: quo devoluto, tandem exiguam schedam reperit, syngraphen quandoque millium aureorum; ita qui hic mollia & aurea stamina duxisse visi sunt, sub finem ad incitas redacti, nil nisi gravissimorum debitorum cumulum, in schedis & syngraphis, hæredibus relinquunt. Atque hîc divitum miserrimus exitus est. Ezech. 27.

Invitat

Invitat nunc præceptor gentilis, ut voluptuarios contemplemur, hoc etiam Christianos commonens: *Voluptates præcipuè exturba, & invisissimas habe, latronum more, quos philetas Ægyptii vocant; in hoc nos amplectuntur, ut strangulent.* Uti & simiæ faciunt. Exempla vis eorum qui in complexus exspirarunt, & ubi extrema gaudii, in funus desierunt? historiæ consimiles tragicæ, tribus tomis conscriptæ, passim in oculis, & manibus sunt. Unam alteramve delibasse sufficiat.

Sen. Ep. 51.

Ladislaus Rex Neapolitanus Florentiam obsederat, jamque adeò premebat, ut propediem dedenda; unam tamen puellam deperiens, promisit infamis Paris se soluturum obsidionem, si hæc Helena sibi traderetur. Annuunt captivi, puella quamvis reluctabunda, omni mundo muliebri adornatur: sed magis reluctante patre, qui ut medicus erat, sudarium filiæ dedit singularis fragrantiæ, sed & præsentis præstigii, quo primâ nocte veneno per utriusque corpus se insinuante, ambo extincti sunt. Unde quidam

Chalcondylas lib. 5. Sabellicus lib. 9.

Te midden in den brandt/ en inde hitsighe lust/
Soo is hun bey ghelijck/ het leven uyt-ghebluscht/
——— Hier lagh het jeudigh paer/
En uyt het vrolijck bedt/ soo rees/ een droeve baer.

I. C. Trouwe-rinck. pag. 124.

Ita thalamus in tumulum extemplò conversus est. Attila terror orbis & flagellum Dei, disruptis visceribus, inter delicias nuptiarum, infelicem animam exspuit. Hoc felleum ac venenatum poculum mundus cauponis more propinat, qui *primò bonum vinum ponit, & cùm inebriati fuerint, tunc quod deterius est.* Tunc uvam fellis, & merum venenum propinat: *uva ejus uva fellis, & botri amarissimi.* Fel draconum, & venenum aspidum insanabile. Hinc monet Sapiens: *Ne intuearis vinum quando flavescit: quando splenduerit in vitro color ejus, ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.*

Joan. 2. Deut. 32. Proverb. 23.

Richardi Victorini hæc brevis, sed efficax sententia est; in illa verba Sapientis: *Omnia flumina intrant in mare; quid est igitur flumina intrare in mare, nisi omnem delectationem carnalem terminari in amaritudine? omne ergò flumen mare intrat, quia extrema gaudii luctus occupat.* Hæc quò leniùs in aures & animum admittantur, sic recens Poëta modulatus est:

Eccli. 1. Rich. Vict. p. 1. tract. 1. de statu int. hom. c. 10.

Principium dulce est, sed finis amoris amarus,
Læta venire Venus, tristis abire solet.
Flumina quæsitum sic in mare dulcia currunt,
Postquã gustarunt æquora, amara fluunt.

Ut ut sit, quantumvis humanæ vitæ flumina leniter ac dulciter fluant, omnia in *mare mortuum* decurrunt. Ita facilẽ vitæ cursum & amœnum collem Mauritius Princeps Auriacus triverat, sed ad extrema deductus arduum iter perhorrescens, alto pectore ingeminabat: Scherpen-heuvel! Scherpen-heuvel! ô Collem asperum, ô Collẽ asperum! heterodoxus Prædicans, qui illi aderat sciscitatus, quid eâ tam inconditâ vociferatione vellet? ô, inquit, Montem asperum! ô iter arduum! quod brevî transire compellor: quàm autem hîc exitus amarus sit, homini pacem habenti, nemo satis valeat explicare. Hoc unum dico; quisquis hujus fluxæ voluptatis exitum mente assequitur, facilè eam nauseabit. Anachoretam ferunt mirè delectatum suavitate rivuli, in quem inciderat; aviditate ductus longiùs prosequitur, ut aliquando originem assequatur: reperitque demùm fœtidum putridúmve cadaver, è cujus ore, hîc melleus fluvius promanabat; quo viso, aquas omnes nauseabat.

Tylingen. parad pag. 337.

Prosequamur nunc, si lubet, cursum hominis voluptuosi, finem investigate: quid aliud quàm fœdum ac putens scortum comperiatis? quo viso quondam Angliæ Dux Boukingamius, voluptates suas exosus est.

Divus Basilius divinè his duabus vocibus totum complexus est: *Nuptiarum tragœdia*; ut enim in hâc, primus actus læta omnia exhibet, atque amantia; at ultimus horrida: sic & in nuptiis, vixdum cytharœdi pedem è limine, fletus in domo est: Een krijterken achter de deur. Amor qui primus in scenam venit, sensim

Basil. opusc. de Virg.

ſim ſe ſubducit, ac deinde ejus locum occupant perſonæ tragicæ, odia, rixæ, diſſenſiones, zelotypiæ, aliaque ejuſmodi monſtra, quæ ferales faciant nuptias. Accedunt jacturæ bonorum, liberorum, charæ conjugis. Imò ipſis ludis mors intervenit & funeſtam *Nuptiarum tragœdiam* excitat. Celebrantur etiamnum ore omnium funeſtæ nuptiæ, in quibus Carolus VI. Rex Galliarum cum ſuis larvatus ſubintrans & choreas ducens, face pellibus quibus inſutus erat, à duce Aurelianenſi propiùs admotâ, ignem cum ſuis concepit: è quibus quatuor miſerè uſtulati periêre, Rege vix ſervato, uxoris Biturigis veſte caudatâ fluxaque, quâ involuto flamma ſopita eſt. Conſimili fato in Germania tres comites in ipſo ætatis flore, dum faunos induti peregrinis choreis Eberhardum conſanguineum ſuum antecineralibus feriis oblectare geſtiunt, Ephœbi fortè è manu funali delapſo, omnes tres miſerè conflagrarunt, *vertiturque lætitia*, inquit, auctor *in miſerabilem ejulatum*. Ita:

Majolus in canicul. colloq. 7. ſummum bonum pag. 794.

Gaudia principium noſtri ſunt ſæpe *doloris.*

Ouid. 7. Metam.

Omitto alias de hoc argumento hiſtorias, quibus libri & veterum annales pleni ſunt. Hoc recentiùs & fortè inauditum. Ex ore eorum qui tragœdiæ interfuere, ita Religioſus ſcriptor commemorat: Pariſiis abhinc annos duodecim regali luxu nuptiæ inſtruebantur, quas perſonati hiſtriones eleganti tripudio exhilarare, & adornare ſe velle ſimulabant. Admiſſi, mirè convivas omnes, & inter illos quàm maximè ſponſum oblectarunt, qui cum ludo peracto, non ſemel eos, ut larvâ poſitâ accumberent, officiosè invitaſſet, decretum ſibi eſſe dixerunt, palam ſe toti conſeſſui nunquam manifeſtaturos; ut tamen ejus perhumanæ petitioni ſatisfacerent, ad conclave ab aliis ſecretum deduceret, illic ſoli ſponſo perſonâ poſitâ, ſe veros vultus exhibituros; ubi dum lautè cum ſolo ſponſo epulari eſſent, denuo ad convivas, tripudium mortuale auſpicati, gratiſſimò omnium ſpectaculo, regreſſi ſunt. Tandem ut ſæpius ierant & redierant, omnes ſe omnino ſubducunt, relicto ſuper pavimento, ut putabatur ſocio larvato, qui mortui partes egerat: hunc jam cæteris dilapſis; dum convivæ commonent, trudunt, vellunt, ut aſſurgere vellet, ad hæc omnia immoto, larvam detrahunt: & ô ludum inſolentem! ô ferales nuptias! ecce ſponſus, verum funus exhibetur, compertumque à lavernionibus, ob ſponſam ſibi præreptam; aut impari traditam, mappâ ſtrangulatum fuiſſe, nunquam tamen auctor ſceleris cognoſci potuit. Quid ad hæc auditores? uno die ſponſam, nuptam, viduam! ita derepente nuptialem thalamum, in funeſtum tumulum recidere! ejuſmodi ut paulò diutiùs ludi protrahantur: indies in orbe ſcena luditur, quæ hoc feralius clauditur, quòd frequentius extrema gaudij luctus æternus, & cruciatus nunquam finiendus occupare perhibeatur. Dum mors cortinam claudit, in alterum orbem cataſtrophen apud inferos peragendam deducit. Hoc Bernardus alta voce intonat, ſerm. 41. in Pſal. 33. *Mors peccatorum peſſima: mala eſt in amiſſione mundi, quia non poſſunt ſine dolore ſeparari ab eo quem diligunt: pejor in diſſolutione carnis* (ſicut dens totus carni inſertus, violentè extrahitur) *peſſima in tormentis inferni.* Quare fingamus vitæ curſum omnem, ſecundo flumine & flamine, ſine fluctu ſine luctu decurrere, in portu certè miſerrimum naufragium, ac funeſtum exitum Propheta vaticinatur: *Tenent tympanum & cytharam, & gaudens ad ſonitum organi ducunt* (alij legunt deducunt ad finem vitæ) *in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Quod pro rei dignitate gravi ſtylo Tertullianus notavit: *Vis eſt*, inquit, *iſta navigiis, cùm longè à Caphareis ſaxis, nullis deturbata turbinibus, nullis quaſſata decumanis fluctibus, adulante flatu, labente curſu, lætante comitatu, inteſtino repente perculſu, cum tota ſecuritate deſidunt. Non ſecus naufragia ſunt vitæ etiam tranquillæ mortis eventus. Nihilo refert integram abire corporis navem, an diſſipatam, dum animæ navigatio evertatur.* Ut Epuloni accidit cui tantum tormentorum in æternitate, quantum deliciarum hoc in momento, ſubeundum eſt.

P. Mathias Pauli Prior ord. S. Aug. **De poorte des Hemels.** *fol. 509.*

Tertull. li. de anima c. 52.

EMBLEMA XXII.

Non est hîc. Marc. 16.

Rursus VENIENT AD POCULA. *Virg. Ecl.* 8.

DOMINICA RESURRECTIONIS.

De Recidiva, quam ij omnes incurrunt, qui quidem resurgunt, sed non quemadmodum Christus, cui mors ultra non dominabitur; at illi repetunt tumulum & thalamum libidinis, redeunt ad pocula: avium in morem, quæ in poculis, nidificant, à quibus abactæ, ilico revertuntur, * *solitosque revisere nidos* gaudent.

* Georg. 1.

§. I. Multi resurgunt cum Christo: sed non quemadmodum Christus.

§. II. Idipsum apposito Emblemate exprimitur.

§. III. Recidiva nimio plus noxia in morbis animæ, quàm corporis.

§. IV. Recidivam peccatorum passi, quàm horrendè puniti.

DOMI-

DOMINICA RESVRRECTIONIS.

Surrexit, non est hîc. Marc.XVI.

Conten. polit.l.10. c.21. XERXES ille potentissimus Persarum Imperator insignem adeò exercitum in campum eduxit, ut Justino teste, trecenta septuaginta millia, juxta alios quingentas myriadas, id est, quinquagies centena millia militum sub signis habuerit. Quid mirum si integra flumina epotarint:

——— credimus altos
Defecisse amnes, epotaq́ flumina Medo.

Hanc florentissimam Asiæ juventutem in potentissimo campo Abydos prope Hellespontum lustravit: Hieron.ep. ad Heliod. *Cumque de sublimi loco infinitam hominum multitudinem, & innumerabilem vidisset exercitum* (verba sunt Hieronymi) *flesse dicitur, quòd post centum annos, nullus eorum, quos tunc cernebat, superfuturus esset* & subdit: *O si possemus in talem ascendere speculam.* Hoc unum in votis esset speculari, quàm ingentem fidelium exercitum Ecclesia, hodiernâ die lustravit: qui omnes vegeti ac validi cælesti annonâ refecti, tanquam leones ignem spirantes, sub signo crucis militantes, perpetuum dixerunt Sacramentum. Formosum enimverò spectaculum, sed vel hoc ipso lachrymis deflendum, dum recogito non post 100. annos, sed post 100. menses, post 100. hebdomadas, post 100. dies, imò tres aut quatuor, ex tanto justorum numero, complures fore, etiam ex hîc stantibus, qui in flagitium lapsi, denuò gustabunt mortem.

§. I.

Multi resurgunt cum Christo sed non quemadmodum Christus.

Cyp.serm. de Resurrect. CYprianus hoc expendens ait: *Resurrexit Lazarus & alii nonnulli ad imperium Christi, & aliquo tempore, beneficio vitæ usi, iterum ad funera redierunt; sed Christus resurgens ex mortuis jam non moritur.* Complures ejuscemodi reperire est, qui semel in anno, idque circa festum Paschæ S. Synaxim frequentant, concioni intersunt: nemo quisquam in popinis, in prostibulis, in consuetis diversoriis versatur, quisquis hæc frequentare solebat: *Surrexit, non est hîc.* Die insequenti paululum de fervore remittit, postridie longiùs evagatur, mœnia obambulat &c. 1. die est Gloria Patri. 2. & Filio, 3. & Spiritui Sancto; at ubi festa transierint: Sicut erat in principio, & nunc, & semper. 1. die in familiis altissima pax. 2. si quod verbum asperius, supportantes invicem cum charitate. 3. breve litigium, levis velitatio, sed postea, iterum sicut in principio. 1. die tam spirituales, ubique colloquia & sermones de divinis; at paulò pòst, ad perjuria, ad verba lasciva, sicut erat in principio. Non secus ac Hannonis aves, quæ magno molimine has paucas voces edoctæ: θεὸς ἐςιν ἄννων ubi ad sylvas, Ælian.l.4. ad suas sorores rediere, non Hannonem, variar.hist. sed vox sua quemque sonat, quæque rursus more ac ore suo obstrepebat; ita multi in Paschate: Deus meus crucifixus est, IESUS Deus cordis mei. At ubi rursus itur in antiquam sylvam, ubi ad suos sodales, aves concolores rediêre, ebrius iterum: Deus meus Bacchus est: dives: Deus meus Plutus est. Iracundus: Deus meus Mars est. Fornicator & immundus: Dea mea Venus est, &c. Vox sua quemque sonat, hunc mendacem, hunc salacem. Sicut erat in principio. Hi anhelant ad Pascha, recogitantes ollas carnium, ut ad genium & ingenium redire queant, de quibus amarè mellifluus Doctor queritur: *Amatores* Bern.serm. *sæculi anhelant ad Pascha: ad diem resurre-* de Resurr. *ctionis, ut liberiùs se dent voluptati. Prô dolor*

peccandi tempus, terminus recidendi facta est Resurrectio Salvatoris, ex hoc nempe comessationes &c. quasi verò ad hæc surrexit Christus, & non ad justificationem.

1. Reg. 26. Sublatus fuit Sauli scyphus & lancea, & ilico pœnitentiâ ductus exclamat: *Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie; apparet enim quod stultè egerim, & ignoraverim multa nimis.* Abstulit Deus per has 40. esuriales ferias scyphum crapulæ & ebrietatis. Surripit sæpè arma & instrumenta nequitiæ, quibus eum impetimus, aufert corpori robur, ejusque vires debilitat, morbos ac alias afflictiones immittit, ut exclamare compellat cum Saule: *Peccavi.* Sed ubi ad se reversi, rursus in Dominum suum insurgunt. S. Basil. in illa verba: *Adducite mihi psaltem*: Ecce, inquit, ut ad se rediit hastam vibrat ut Davidem interimat, *Quasi ad mentem sobriam ideò se recepisset, ut iterum sæviret* consimiles Poëta scitè depingit: *Basil. Orat. 15.*

Ovid de Pont l. 1. eleg 6.

Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit,
Nil sibi cum Pelagi dicit fore naufragus undis,
Et ducit remos, quâ modo navit aqua.

Dum arca portaretur per alveum Jordanis, steterunt aquæ, & stiterunt cursum suum; at ubi arca transierat, aquæ in locum suum reversæ, solitum cursum tenuerunt, tendentes in mare mortuum. Multi in hebdomade 5. cessant aliquantisper à cursu consueto, quia tunc per eos transit arca Eucharistica, aut imago Passionis Christi, at post hæc, sicut erat in principio.

§. II.

Apposito emblemate rem oculis subjicere placuit.

Vidistis quandoque passerem nidificantem in poculo, strepitu excitato, aut lapide projecto, evolat, avolat, ut nunquam rediturus; sed mox ad arborem vicinam, tandem ad tectum, denique ad antiquum nidum revertitur, *Solitosq; revisere nidos* gaudes. Quod Oseas c. 9. innuit dicens: Ephraim sicut avis avolavit; ita peccator paululum avolat, sed citò revolat, potator ad poculum, scortator ad nidum suum, columba ad columbarium. Et ut Isaias ait: *Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes*, quin & ludus puerorum his nobis documento sit, avicula tenui vinculo cruculæ alligata, quandoque avolat, & quasi libera cælum petit, sed ad sibilum pueri, ad sonitum nolæ, ilico revolat, & ad solitam crucẽ revertitur. Hoc ludo homini illudit cacodæmon, quem laqueo peccatorum ac pravæ consuetudinis adstrictum habet: quandoque quasi ejus jugo excusso, longiùs avolare finit, in cælum conscendere videtur; at ubi tinnitus nummorum, aut poculorum clangor, aut sibilus lenocinentis pueri aut puellæ exauditur, promptè revolat, & ad miserandam redit servitutem. Quod spectaculum ut ludicrum sit, magno illi Cantuariensium Præsuli; prope lachrymas expressit: quadam „enim vice conspexit puerum cum avicula „in via ludentem, quæ pedem filo anne„xum habens, sæpè, cum laxiùs ire permit„tebatur, fuga sibi consulere cupiens, avo„lare nitebatur; at puer filum manu te„nens, retrahens aviculam ad se usque deji„ciebat. Hoc ingens gaudium, pulchrum„que spectaculum puero præstabat. Factum „est hoc semel & iterum, factum frequen„tiùs. Quod pater benignus aspiciens avi„culæ condoluit, & ut rupto filo libertati „redderetur præcepit: & ecce filum rum„pitur, avisque avolat, puer plorat, pater „exultat, & vocatis qui aderant ait: simili „consideratione jocatur diabolus cum ho„minibus multis modis, quos irretitos suis „laqueis, pro sua voluntate in diversa vi„tiorum impedimenta pertrahit: sunt enim „quidam, ut verbi gratiâ dicam, avaritiæ „seu luxuriæ, & similium flammis succen„si, & ex mala consuetudine addicti, his „contingit aliquando ut sua facta consi„derent, fleant, seque amodò à talibus „cessaturos, ore promittant, more avis „se liberos avolare autumant, sed quia pravo

Virg. l. 1. Georg.
Isa. c. 16.
Ansel. l. Simil. c. 189.

„pravo usu irretiti ab hoste tenentur, nolentes in eadem vitia dejiciuntur, sitque „hoc sæpius nec omnimodè liberantur, „nisi magno conatu & gratiâ Dei, funis „rumpatur pravæ consuetudinis. Ita David peccatorum vincula disrupit, cum gaudio exclamans: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Ita Augustinus vult & non vult: avolat & revolat, peccati vinculo constrictus: *Suspirabam,* inquit, *ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me,* donec tandem expeditus, *rupisti,* inquit, *Domine vincula mea,* nec ultra se laqueis diaboli implicavit.

Psal. 123.

Aug. l. 8. conf. c. 5.

Chrysost. hom. 15. ad pop.

Id ipsum Chrysost. exemplo brutorum animantium nobis inculcat: *Avicula,* inquit, *semel capta, laqueo mox elapsa, & cervus in rete decidens & effugiens, iisdem iterum difficilè capientur; nam cuique fit experientia cautelæ magistra. Nos sæpius iisdem capti in eadem cadimus.* Sic ille. Quin etiam ut refert Clemens Alex. l. 1. strom. Aliqui pisces reperiuntur ut scauri, è quorum specie, si quis hamo captus, fortè evaserit, eo die nullus prorsus consimilis piscis illo loco invenietur. Quasi cæteri unius periculo docti delitescant. *Nos,* verò, *sæpius iisdem capti, in eadem cadimus.* Homo rationis compos, rursus in eadem peccati vincula, in easdem stygii aucupis pedicas ac retia incidit. Quibus omnibus ait S. Petrus, *Contigit illud veri Proverbii: canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti,* quæ utilitas utrique? incassum fera cassēs fugerit, si rursus in easdem inciderit? quid prodest lepori latuisse, si se denuo prodat, & præda fiat? Sic August. *Inanis est pœnitentia quam sequens culpa coinquinat, & nihil prosunt lamenta si replicantur peccata.* Certè sponsæ parum videtur vitiosum habitum exuisse, si rursus induat. Cant. 5. *Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illâ? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* in quæ verba S. Bernard. *Si dixerit mihi* JESUS *dimittuntur tibi peccata tua, nisi ego peccare desiero, quid proderit? exui tunicam meam si & erit sine dubio recidenti quàm jacenti deterius.*

2. Pet. 2.

Aug. dist. 3. de pœnit.

Bern serm. 3. in Cant.

§. III.

Recidiva nimio plus noxia in morbis animæ, quàm corporis.

SI placet id è medicorum placitis eruamus, apud quos compertum est recidivam periculosissimam esse, vulnus iteratum tardiùs sanari, ejusdem ossis consolidati confractionem difficulter curari, atque adeò *erit sine dubio recidenti, quàm jacenti deterius.* Testantur id passim SS. Patres, medici spirituales, qui hanc recidivam ad animum traduxerunt: D. Eligius Noviomensis Episc. *Si alicui crus frangatur aut manus, cum labore solet ad pristinum revocari officium: Si verò secundò aut tertiò, eodem loco membra frangantur; potest intelligere charitas vestra, cùm quantis doloribus & cruciatibus vulnera ipsa curanda sunt. Et tamen post longos & multos labores, vix erit unquam ut ad pristinum statum membra ipsa valeant revocari. Similis ratio in animarum fracturis existimanda est.* Quam doctrinam Cyrillus Alex. illustrat ex verbis Christi ad fæminam in adulterio deprehensam, & ab ipso Christo absolutam: *Vade & jam amplius noli peccare:* Quorsum enim hoc consilium spectabat, nisi ut deteriorem lapsum præcaveret? *Nam incassum,* inquit Cyrill. *sumitur medicina, si post instauratam sanitatem, per vitæ incontinentiam, qui convaluit in pristinum incidit morbum.* Quin imò relapsus in ægritudinem periculosior esse solet, & exitio propior, quàm prior ille languor, & quos prima valetudo adversa non extinxit, sæpiùs iterata, post redditam incolumitatem, ægrotatio sustulit è vita. Haud secus frustra pœnitentiæ medicamentum sumitur, si post eam peractam ad præteritæ vitæ sordes reditur: hæc enim secunda, admodum periculosa est animæ febricitatio. Dilucidè id expressit Christus ad languidum probaticæ piscinæ: *Ecce,* inquit, *sanus factus es, jam noli*

Hic fusè Mendosa l. 1. Reg. c. 5. n. VI. XXVI.

D. Elig. hom. 15.

Cyrill. l. 5. in Ioann. cap. 17. Ioan. 8.

Ioan. 5.

noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat, incassum se reus marte vel arte è carcere proripuit, si iterum in manus incidat, nisi ut arctiori ergastulo conclusus, gravioribus vinculis adstrictus, majori cautela asservetur, uti de spiritu immundo Matth. refert, qui reversus, ducit secum septem alios spiritus nequiores se, *& fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Si semel è captivitate dæmonis elapsus, iterum redierit, arctiùs custodiet, omnes occasiones elabendi succidet, pudorem ad confitendum, fastidium ad communicandum, contemptum verbi Dei inducet, aut aliò auditum avertet. Qui verò duplici stigmate insignis, rursus in manus incidit, de capite actum esse novit. Nos tot infames animæ notas inussimus, quot scelera perpetravimus, toties elapsi, toties relapsi, vindicem Dei manum non formidamus. Profectò verò illud longè est verissimum: *Periculis*

Matt. 12.

Offerre sese nemo tam crebris potest.

Sen. in Her. fur.

Semel, iterumque misericordiæ locus est, sed

Quem sæpè transit casus, aliquando invenit:

Senec. ibid.

Sampson semel, iterum, tertiò, amore Dalilæ captus, eidem illusit, sed tandem ipse deceptus & verè captus, omnibus ludibrio fuit, & recessit ab eo Dominus. Idem Pharaoni accidit.

Henricus II. Galliarum Rex volens secundo die nuptiarum, inter sororem Margaretam & Emmanuelem Sabaudiæ Ducem, hastiludio iterum decertare, quia pridie plausum & palmam retulerat, nequidquam dissuadente uxore, dixit: *Adhuc semel, & non amplius.* Verissimè dixit, quia hastâ in oculo læsus, oculus cum vita extinctus est. *Periculis*

Offerre sese nemo tam crebris potest.

Quidam leonem cicuraverat, cujus ori caput suum sæpè inseruerat, at semel dum in magna hominum frequentia id facit, Leo caput dentibus pressit, & præmomordit. *Periculis*

Garsias tom. 1. pag. 582.

Offerre sese nemo tam crebris potest.

Dux Albanus quemvis ex confœderatis Batavis captivum, ilico suspendebat, semel dum plures simul in manus venissent, jussit inter se sortes mitterent, ut ex omnibus duo, suspendio pœnas penderent. Inter hos Anglus felici jactu se omni metu liberarat; quidam verò Hispanus, hoc periculosæ plenum opus aleæ, nimium quantum reformidabat, quare Anglum exiguâ pecuniæ summâ induxit, pro se rursus aleam subiret, fecit semel, iterumque pro alio, sed dum toties periculum facit, parvo impendio suspendium sibi emit. *Periculis*

I. C. Scat der ghesontheyt c. 9.

Offerre sese nemo tam crebris potest.

Ita Deus qui toties peccatori pepercit, dum se sæpius exponit, incautum interimit, & inopinâ morte in eum animadvertit. Pineda in c. 22. Job, expendens illa verba quæ Christus paralytico dixit: *Iam noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat*, curiosè investigat, quid ei deterius accidere potuisset quàm 38. annis in infirmitate jacere, & respondet: *Quid ei deterius contingeret, quàm subito & inopinato supplicio affici, cùm minus exspectatur, non dato triginta annorum, vel plurium spatio*, juxta illud Psal. 54. *Dolosi non dimidiabunt dies suos.* Et dum præsumunt ut prius, de misericordia Dei, judicem experiuntur, quem antea patrem habuerunt. Qui magis dolosi, quàm qui toties in confessione se dolere asserunt, peccata se detestari testantur, mox in eadem relabuntur? similes profectò Semei de quo 3. Reg. 2. dicitur: Semei post peccatum suum impetratâ à Salomone veniâ, habitare permissus est in Jerusalem, hac lege tamen, ut civitate non egrederetur; quam conditionem, Semei libenter acceptavit dicens: *Bonus sermo, sicut locutus est Dominus meus rex, sic faciet servus tuus.* Sed post tres annos insequitur Semei servos fugitivos, & civitate egreditur, & ilico coram Salomone obtruncatur. Quisque nostrûm in S. Exomologesi non perfidum dixit Sacramentum, addixit se deinceps non egressurum limites justitiæ, & mandatorum Dei, & hoc pacto veniam à Deo peccatorum impetravit. Sed heu quàm pauci, vix tres exspectant dies (quid annos dicam) & mox egrediuntur præscriptum sibi

sibi limitem, limen amasiæ rursus terunt, quo justas trangressoris pœnas, ac vindicem Dei manum incurrunt. Quod sapienter Sapiens monet, qui sic Deum loquentem inducit: *In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi venit: vir bellator deficiens per inopiam, vir sensatus contemptus, & qui transgreditur à justitiâ ad peccatum: Deus paravit eum ad rompheam.*

Eccli. 26.

§. IV.

Recidivam peccatorum sæpius passi, quàm horrendè puniti sint.

TEstis mihi erit magnus ille Doctor Durandus Episcopus, *in rationali de feriis rogationum l. 6. c. 102.* ubi refert Romanos tempore S. Gregorij M. tam sævâ peste mulctatos fuisse, ut passim homines vel sola sternutatione aut oscitatione in plateis mortui conciderent. Ad quod malum tollendum, supplicatio à S. Gregorio instituta, magno omnium pietatis sensu; causam verò hujus tam communis cladis, non aliam Durandus fuisse affirmat, quàm quòd post peractam in paschate pœnitentiam, mox ad vetera flagitia, ad fornicationes, & comessationes consuetas rediissent. Ideò *Deus paravit eos ad rompheam.*

Sed hoc parum, morte subitanea corporis ejuscemodi homines puniri, quin & æterna morte animæ digni sunt, qui toties Deo illuserunt, nam ut Sanchez, Dionys. Carth. &c. *Deus paravit eum ad rompheam*, id est, *ad supplicium æternum.* Exemplis res manifesta erit: Bonaventura in vita S. Francisci, de Canonico quodam commemorat: exegerat ille vitam in luxu, libidine, aliisque scelerum monstris infamem, quam ut mutaret in melius, Dei nutu ac miseratione immissus est ei gravis morbus, velut opportunus monitor, cui accessit & Sanctus Franciscus, qui ægro jacentique, pia monita ac præcepta salutis ingessit, ac dein etiam signo crucis sanitati pristinæ reddidit, seriò inculcans illud, ne cælum jam paratum ad vindictam, suis flagitiis ad nova flagella la-

C. 12.

cesseret. Audiit ille bene suadentem, & aliquamdiu paruit; at deinde & sui & monitoris oblitus, ad priora scelera, vomitumque rediit. Non tulit Deus insolentem animum, nec antecedentem scelestum deseruit pede pœna claudo, sed gravi ruina oppressit: cùm enim fortè fortuna in ædibus cujusdam Canonici cœnaret, derepente tota domus structura, moleque corruente, solus ipse è convivis eâ ruinâ tactus oppressus, exstinctus atque sepultus est; alios non attigit quidem universæ domus strages, quia non attigerat culpa, nec recidiva peccatorum, quam unam petebat vindex Deus. Sed hoc obsoletum & antiquioris est memoriæ, alia accipe recentiora.

Circa festa Paschalia Thomam Cantipratanum cum suo pastore convenit homo, unus aliquis, ut à peccatis solveretur, maximè verò à mollitie, qua sese fœdè polluere solitus. Thomas pro officij sui ratione, primò difficultatem movere, dein etiam negare absolutionem, vel ex eo tantùm, quod in eadem peccata sæpius recidisset: denique victus & Pastoris & pœnitentis opportunis, importunisq; precibus, eam concedere. Quâ acceptâ lætus ad suos ille rediit; sed mox (quæ ejus miseria fuit ac detestabilis inconstantia) in eadem crimina relabi, ipsoque, quod mireris ac lugeas, secundo paschatis festo, iterum sese eâdem libidine fœdare cœpit, ac ilico pœnam sentit, tot peccatis parem: & iterum iterumque ac sæpius ingeminans illa verba: *Vindicta Dei super me, vindicta Dei super me*, infelicem animam exspuit & dæmoni dedit, futuram in æternis flammis victimã nil miserantis orci. Nónne hos omnes paravit Deus ad rompheam? Consimile in re dissimili refert Delrio: Argentorati 10. hæretici comprehensi, per lustrationem candentis ferri, hæreseos convicti, ad incendium damnati sunt; dum ducerentur Nobilis quidam uni eorum dixit: miser damnatus es, age vel nunc pœnitentiam, ne ex hoc igne in æternum. Fecit, conversus hæresim palam ejuravit, & ilico manus ambusta sanatur, quo miraculo liber dimissus ad uxorem redit, quæ ut altera

Cantip. l. 2. apum c. 30. §. 9.

Disquis. magic. l. 4. c. 4. q. 4. sect. 3.

Eva,

Eva, virum gravissimè increpuit, quòd à fide Lutherana majorum suorum descivisset; & ecce virum seducit,. qui ut errorem resumpsit, protinus & manum ipsius & uxoris, cælestis ignis adeò ambussit, ut cùm domi vociferari non auderent, in sylvas profugi, tanquam lupi vlularent. Proditi in civitatem ducti, simulque in ignem nondum planè extinctum, conjecti sunt.

Hanc severissimam vindicis Dei manum nemo quisquam mirabitur, qui peccatoris ingratitudinem & recidivæ gravitatem attento animo expenderit: illud enim est Theologorum ac SS. Patrum de hoc peccato judicium, ut illud longè omnium gravissimum & prope irremissibile pronuntiare non dubitaverint. Joannes Medina Theologus non vulgaris de pœnit.t.1.q.9. recidivam tam grave peccatum esse asserit, ut sua malitia ob ingratitudinem exæquet hoc unum, omnia peccata ante remissa, juxta illud Petri: *Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti.* Sententiam suam confirmat exemplo servi illius nequam, cui Dominus omne debitum dimiserat, ubi tamen, iterum peccavit in conservum, totum debitum quod dimiserat, rursus exegit.

2. Pet. 2.

Chrysost. de lapsu primi hominis: *Cogita* GRAVIOREM CULPAM *esse post veniã, renovatum vulnus pejus dolere post curam: molestius hominem sordidari post gratiam.* Vultis scire quàm gravis hæc culpa sit, ipsum doctorem gentium audite: *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus S. &c. prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam.*

Ad Heb. 6.

Quòd si impossibile, *audis*, inquit Bern. *recidere quàm incidere esse deterius.* Id ipsum expendens vir sanctitate ac doctrinâ conspicuus, disertè docuit: sciendum quòd tantum damnum incurrit recidivans, ut si omnes homines flerent sanguineas lacrymas, insuper etsi omnia animalia existentia & omnis creatura, non tamen sufficienter deflerent damnum quod incurrit recidivans ob unum peccatum mortale: imò non esset sibi tam damnabile si centum mille dæmonia in se haberet, si rotari, si suspendi, si comburi vel submergi deberet, quoniam damna ista omnia finita sunt & transitoria, hoc verò infinitum. V. Canonherium Medicum de Recidiva fusè in 2. Hippoc. aph. §. 12.

Bern. serm. 54. in Cant.
Ioannes Heroltius serm. 52.

Quæ cùm ita sint concludo, & illud Hieronymi ad extremum inculco: *Egessisti acescentes & morbidos cibos, relevasti æstuantem stomachum, quid vis rursum ingerere, quod tibi noxium fuit? canis reversus ad vomitum, & sus lota ad volutabrum luti.* Egessistis persalutarem pœnitentiam acescentes & morbidos hujus sæculi cibos, relevastis æstuantem stomachum à siliquis porcorum, quibus cum filio prodigo rabidam famem explere voluistis, quid rursus easdem vultis ingerere, velut sues reverti ad volutabrum luti? quid rursus ô aves Ephraim, non habentes cor, redire ad pocula, solitosque revisere nidos. Hæc pro aculeo melliflui doctoris sententia altè inhæreat animo: *Timeas quidem pro acceptâ gratiâ, amplius pro amissâ, longè plus pro recuperatâ.* Ne te Deus paret ad romphæam.

Hier. Epist. 10. ad Furiam.

EM-

EMBLEMA XXIII.

Stetit in medio. Ioan. xx.

MEDIO STANS PERFICIT ORBEM.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

Omnibus in medio ſtandum : velut centrum in medio circuli ; omni affe-ctu ſepoſito , ut *non ſit diſtantia perſonarum.* Deut. 1.

§. *I. Magiſtro ſtandum in medio diſcipulorum.*
§. *II. Præſes, prætor, omniſque judex reſideat in medio doctorum.*
§. *III. Prælato ac ſuperiori omni Eccleſiaſtico ſemper in medio ſtandum.*
§. *IV. Paterfam. conſiſtat in medio domeſticorum.*

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

Stetit in medio. Ioan. 20.

IN *medium* vobis proferam myſterium animadverſione dignum, Chriſtum *mediatorem* noſtrum naſcentem, diſcentem, docentem, ſtantem, ſedentem, ambulantem, miniſtrantem, reſurgentem, judicantem, nuſquam, ac nunquam non, in *medio* repertum fuiſſe, ut manifeſtè ſacræ paginæ teſtantur.

Naſcens inter duo animalia, Habucuc 3. *in medio duorum animalium cognoſceris* ut 70. exponunt. 2. Lucæ 2. invenerunt eum ſedentem in *medio doctorum.* 3. quandoque concionans aut docens turbas Joan. c. 1. *medius autem veſtrûm ſtetit.* 4. in ultima cœna Luc. 22. ego *in medio veſtrûm ſum ſicut qui miniſtrat.* 5. Medius inter duos latrones Joan. 19. *crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Ieſum.* Et
Pſal. 83. ut David vaticinatur: *operatus eſt ſalutem in medio terræ.* Unde meritò nomen *mediatoris* ſibi vindicavit; quod & redivivus ſibi reſervavit, inter Deum & homines inter-
Ioan. 20. pellans. 6. poſt reſurrectionem: *ſtetit in*
V. Nyſſeni *medio diſcipulorum.* Addit Gualfridus & *me-*
ſerm. Dom. *dium* fore in judicio: amat, inquit, *medium*
1. paſcha. *mediator* Dei & hominum, qui in *medio* do-
diſc. 3. ctorum inventus eſt, *medius* ſtetit ad baptiſmum, *medius* pependit in cruce, reſurgens quoque ſtetit in *medio* diſcipulorum, *medius* etiam ad judicium veniens, ſegregabit agnos ab hœdis.

Quo ſignificare voluit omnes in *medio* conſiſtere debere: Magiſtrum in *medio* animalium ſeu diſcipulorum, Præſidem ac judicem in *medio* doctorum, prælatum ac ſuperiorem in *medio* ſacerdotum & ſubditorum, Concionatorem in *medio* auditorum. Patremfam. in *medio* domeſticorum: omnes exemplo mediatoris noſtri, qui *medius* inter bonos & malos, inter juſtos & injuſtos, patri ſuo omnes reconcilians, in omnibus æquè uni ac alteri conſulendo, æquè unum ac alterum fovendo, æquè omnibus favendo; *Rex Iupiter omnibus idem.* Sic libe- Virg. l. 10. Æneid.
ris omnibus æquè vicinus parens ſit, uti centrum circumferentiæ, in quo non modò urbis, ſed orbis perfectio ſita eſt; ſicut circinus *medio ſtans, perficit orbem.* Quod Iſa. c. 12.
Iſaias teſtatur, dum ſanctæ civitati ſic applaudit: *Exulta & lauda Sion, quia magnus in medio tui Iſrael*: ubi S. Remigius: *qui eſt in medio, æqualiter à circumſtantibus videtur; & quia Deus communis eſt omnibus, rectè in medio poſitus dicitur,* uti circinus *medio ſtans perficit orbem*: & quamvis Ariſtoteles aſſerat: *in una-* l. 2. Ethic. c. 9.
quaque re medium invenire difficile eſt: ut circuli medium deprehendere non cujuslibet, ſed ſcientis ſolummodo eſt; tamen, cùm à Magiſtro noſtro Chriſto repertum, ac demonſtratum ſit, non difficile erit illud vobis huc in medium proferre, ac primum quidem ut ab elementis primis ordiamur.

§. I.

Magiſtro ſtandum eſt in medio diſcipulorum.

AUt potiùs in medio animalium Job 21. *Egrediuntur quaſi greges parvuli eorùm*, unde Serlogus noſter exponens illud Cant. 1. *Paſce hœdos circa tabernacula paſtorum*, non incongruè per hœdos petulcos, petulantem illam rudemque puerorum ætatem intelligit, quæ juxta taberna-

cula

cula pastorum, hoc est, excellentiam Magistrorum pascenda, ut Beda confirmat, qui per hœdos, petulantes auditores intelligit. Unde rectè præceptores parvulorum, *Ovium pecorisq; Magistri* appellari possunt, ut fusè Serlogus. Quin & Augustinus de bardis ac stupidis dixit: *Numquid non bos vel asinus, numquid vel equus vel mulus, quibus non est intellectus.*

Virg. Eccl. 2. Serlogus tom. 2. vest. mor. 9. sect. 4. Aug. serm. 38. ad fratres in Erem.

Tamen in medio animaliū cognoscetis, num plus tribuat uni quàm alteri, pauperibus ac tenuioribus neglectis, formosulos, decorè quasi ex ovo prodierint vestitos, divites, nobiles in oculis gerat, seorsim eos excolat, audiat, audiatur. Impunè quidvis audeant, & inter hos adhuc unus aut alter *gallinæ filius albæ*. Alii vilioris conditionis, *pulli nati infelicibus ovis*. Cùm tamen jure naturæ egentiori, plus subsidii & auxilii, plus opis ac operæ debeatur: nam ut nobiles ac divites in ludo hoc litterario in turba lateant, facilè suis fortunis emergent; secùs ac pauperes, quibus eruditio, sacra anchora est, ex quâ omnis spes, & res eorum dependet. Quare non levis peccati, magister reus damnaretur, qui altiora subsellia & primas palmas in ditiores immeritos effūderet, pauperioribus emeritis denegaret; imò suffuratur, cùm præmia sint publicum doctrinæ testimonium, ex quo & Magnatum gratia, & eorum promotio, lauta beneficia ac stipendia non rarò dependeant: quique ad altiores disciplinas, quandoque ad infulas nati erant, dum se negligi vident, se & animum prorsus abjiciunt. Quid quod experientiâ magistrâ compertum sit, sæpè sub sordido palliolo latere excellens ingenium, judicium acre, ac indolem præclaram; contra verò Narcissos, comptos, crispos, lacteos, delicias parentum; stupidos, obtusos, fungos, imò & perversos ac intractabiles esse. In putri vaginâ sæpè chalibeus ensis reconditur, & contra ferrugineus ac plumbeus in gemmeâ, ut rectè Seneca: *gladius bonus, non cui deauratus est baltheus, aut vagina gemmis distincta, sed cui ad secandum acies subtilis.* In eum igitur intueatur Magistrum, qui hodiè *stetit in medio discipulorum*, de quo Sap. 6. *Pusillum & magnum ipse fecit & æqualiter est illi cura de omnibus.* Non quòd omnibus idem ac æquale onus imponendum, sed pro capacitate cujusque, quemque curet: quod Beatus Franciscus Borgia prudenter notasse fertur: non unâ omnes regulâ metiendos esse, sed milites imitando, qui pro fistulæ captu, machinam bellicam onerant; ita Magistri ingenia discipulorum pro capacitate occupent. Denique hanc æqualitatem in omnibus Societas universa, ac auctor noster Ignatius in suis Scholasticis studiosè requirit: hinc Regula 47. Magistrorum: *Familiarem non se uni magis quàm alteri ostendat.* Et 50. *Contemnat neminem, pauperum studiis æquè ac divitum benè prospiciat, profectúmque uniuscujusque è suis Scholasticis speciatim procuret.* Hinc de ratione præmiandorum severissimæ leges ac vigilantia summa superiorum, ne qua fraus aut favor irrepat; ut illud verbum *faveo, favor, fautor*, uti non sine numine divum, nusquam in sacris litteris reperitur, ita & inter nostros obliteretur, & juxta Apost. non nominetur in nobis.

Iuven. Sat. 13. Iuven. ibid. Ribad in vitâ.

§. II.

Præses, Prætor, omnisq; judex resideat in medio Doctorum.

NOn respiciat personam hominum, eâdem ulnâ & sericum & pannum; eodem modio & triticum & panicum metiatur, æquâ justitiæ lance omnia expendat, quæ nunquam nisi *in medio* seu æquilibrio conquiescat. Illa Resp. inconcussa, ubi hæc æquitas viret ac viget, teste Prophetâ: *Deus in medio ejus, non commovebitur*; ubi acutè more suo Augustinus: *Quid est ergò Deus in medio ejus? hoc significat*, inquit, *quòd æquus est omnibus Deus & personas non accipiat.* Quod appositâ similitudine illustrat: *Quomodo enim illud quod* IN MEDIO *est, paria habet spatia ad omnes fines, ita Deus dicitur æqualiter omnibus consulens*, ut Mathematici docent, lineas ductas à puncto

Psalm 45.

ad circumferentiam, esse æquales: ita Christus ubique, & utrobique in *medio*, verbis, factis, doctrinâ, miraculis, æquè omnes respiciebat, inopes æquè ac locupletes, doctos ac indoctos, infirmos ac validos, justos ac injustos, ipsis Judæis testantibus: *Non accipis personam hominus.* In quæ verba Bernardus illud Psalmistæ adducit: *Suscepimus misericordiam tuam* IN MEDIO *templi.* Et ait: IN MEDIO *templi misericordia est, non in angulo* (uti lignum vitæ *in medio* paradisi) *aut in diversorio, quia non est acceptio personarum apud Dominum. In communi posita est. Offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuit.* Judices consimiles esse debent statuis Sanctorum, quæ in medio templi solemniter collocatæ, omnem splendorem & existimationem ducunt ex eo, quòd turbæ languentium, pauperum ac infirmorum eos stipent, quod semicinctia, fulcra, & alia anathemata ex iis dependeant. Ita Consiliariis ac Consulibus gratulandum, si ædes ipsorum pauperes ac languentes obsideant, & eorum januæ, portis urbium consimiles sint, quæ æquè Paganos ac Urbanos; æquè currus fœno onustos, ac quadrigas admittunt; hi digni sunt quibus ut statuis Sanctorum, in medio templi luminaria accendantur. Quod olim factum reperio: Theodoricum Regem Rom. adibat Juvenalis vidua, querens litem suam in plures annos produci, quæ paucis diebus dirimi posset. Rex patronos causæ ad se vocat, eis commendat propediem hujus viduæ negotium expediant. Dictum, factum, die insequenti ex voto viduæ litem diremerunt, illique causa adjudicata est. Quo facto eos ad se accersit Theodoricus, qui rati se pro munere à Rege vocari, rogantur quid tam citò causam viduæ expedivissent? respondent Regis commendatione id factum. Tum Rex: & quando vobis id muneris contuli, an non omnium negotia, & potissimùm viduarum ac pupillorum commendavi? ac è vestigio utrique caput amputari jussit, quod adeò obstupuit Juvenalis, ut *in medio templi*, Regi precanti velut Deo aut divo cereum accenderit.

Luc. 20. *Serm. 1. de purif.* *Psalm. 47.* *Causin. Court S. lib. 3. de la justice c. 6.*

Scire vultis, ô judices, legisperiti, advocati, medici, consiliarii, prætores, præsides, scire vultis an in medio consistatis? expendite, an omnes lineæ, quas ducitis, sint æquales. An lites pauperis non longiùs producantur, quàm divitis. Quod cautum videtur fuisse Israëlitis Deuter. 1. *Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis personam cujusque, quia judicium Domini est.* Nulla erit distantia, sed omnes lineæ æquales. Fateor magnam esse judicum auctoritatem, magnam primatum potentiam & propè divinam: quia, ut vicarii Dei, *judicium Domini* exercent; sed meminerint quod Propheta monet, & comminatur: IN MEDIO *autem Deos dijudicat,* id est, ipsos judices & justitias judicabit. In Galliis moris est, ut crucifixus in medio curiæ judicialis statuatur, qui eos dijudicet, an non adjudicent causam uni, à quo munera aut munia præstolantur; non me sed virum magnum & expertum audite. „Quanta „exurgunt judicũ commenta! quàm in„geniosus amor & avaritia est: hic affini„tate aut sanguine junctus, ille veteri aut „novâ amicitiâ, ille magnis sponsionibus, „magis etiam si donis; illi sæcularibus „aut Ecclesiasticis dignitatibus fulgent, „quorum manibus purpura filio, aut ma„ritus filiæ sperari possunt; ille magnorum „suffultus litteris venit, armatus, imò ca„taphractus. Quid quod muliebres non „dico formæ, sed accendant preces & „doctæ mentiri lachrymæ, doctæ fallere, „etiam conjugis nocturnæ, validiusque „nocturni favonii maritalia carbasa, om„ni Euro nothoque impellunt. Etiam „ab ancillâ & filiâ itur in dominam & „matrem, inde in maritum, & quod gra„vius est, conjugi non paruisse, non a„masse est. Aliam judicandi normam judex noster præscribit, Joan. 5. *Ego sicut audio, sic judico*, secundùm allegata & probata, quæ sic exponit Bernardus: *Non sicut odi, non sicut amo, non sicut timeo, sed sicut audio sic judico.* Ille mihi injuriam intulit, jam talionis pœnâ solvet *non sicut odi.*

Psalm. 81. *Scribanius Polit. c. 9.* *Bern de grad. humil.*

Hic

Hic me promovit, hic meus gener aut ſocer eſt, *non ſicut amo.* Eccl. 37. *noli conſiliari cum ſocero & à zelantibus te abſconde.* Hic mihi multùm obeſſe poteſt. *Non ſicut timeo,* aurea eſt ſententia Caroli V. Imp. quemadmodum ſol *in medio* aſtrorũ conſiſtens, tam egenis quàm divitibus, æquali modo ac menſurâ lumen diſpenſat, ſic Principum ac judicum eſt, ſine ullo perſonarum reſpectu, ſubditorum cauſas examinare, & æquali juſtitiæ lance appendere. Confirmat Arnob. l. 6. contra Gentes: *Magnarum eſt mentium pari pendere cunctos lance, & individuas cunctis exhibere benevolẽtias.* Non uni propinquo aut affini ambas aures præbere, ſed & alterã parti reſervare.

Vernacula vox oordeelen / ſic dicta, quaſi oozen deelen / prout rationes utrimque auditæ evincunt, non ut uni auri amicus inſuſurrat, ſed omni affectu ſepoſito: laudandus in hoc verè magnus Alexander, à quo dum Olympia mater necem innocentis extorquere vellet, idque per labores novem menſium, ac partus dolores obſecraret: aliam, inquit, mater mercedem pete, hominis ſalus nullo pretio compenſatur. Eodem ſpectat quod Crantzius narrat: dum Canutus Vandalorum Imperator deprehenſos in Mericâ latrones, capite damnaſſet, unus reorum è turbâ exclamat, eſſe ſe de cognatione Canuti; jure ſanguinis ſe impunitatem & vitam depoſcere. Quo audito Rex: cognato, inquit, noſtro ut honoratior ſit, ſublimiorem crucem parate. *Non ſicut amo ſic judico.*

Exſtat illud magni Alphonſi Aragoniæ Regis dictum: ſi vixiſſet tempore Romanorum, ſe erecturum fuiſſe templum Jovi Poſitorio, in quo priuſquam in ſenatum Patres Conſcripti venirent, odium, amorem, ac privatos affectus deponerent. Quod ratum habuit florẽtiſſima Reſpub. Veneta, ubi laudabilis ille mos inolevit, ut priuſquam Senatores Curiæ pedem inferant, ad ſancti Marci templum ſe conferant, ubi privatas inimicitias & ſimultates, ſi quas conceperint, deponant: ne ſicut ament, aut oderint, judicent. Quod ſi hîc obſervarent, continuò pauperum querimoniæ, judicum vitia, ac populi convicia ceſſarent. Refert Fornerus Epiſcopus Hebronenſis, de cive quodam Romano, qui dum ſententiâ Julii Cæſaris iracundiâ commoti, præfervidè damnatus eſſet, liberè exclamavit: *Apello.* *Cont. 44. in Miſerere.* Quò inquiebat Cæſar? an ignoras me eſſe ſupremum Imperii caput? *Appello,* inquit, *à Cæſare irato, ad Cæſarem placatum.* O quoties hîc appellandum eſſet à judice irato, ad judicem placatum! à judice perturbato ad judicem ſedatum! à judice corrupto ad incorruptum! eſt advocatus qui habuit rixas cum uxore, cum filiis, petit ruſticus acceſſum ut de causâ ſuâ quid reſciat, Non vacat. Quot diras in hoc caput, longum iter remetiens. Fecit judex jacturam bonorum, mali rumores allati ſunt. Ludimagiſtro quidpiam non ex voto ſucceſſit: hoc in pueros, in clientes redundat. Cæſar à cive edoctus, innocenti vitam dare, poſteris apud Saluſtium hoc monumentum reliquit: *Qui de rebus conſultant dubiis, ab odio, amicitiâ, irâ, miſericordiâ oportere eſſe vacuos.* Amici & hoſtis perſona exuenda eſt, dum judicis aſſumitur; cum Junio Bruto, Caſſio, M. Scauro, A. Fulvio, patris etiam, & filii. In quo illuſtre eſt illud Zeleuci Regis Locrenſium, qui legem ſanciverat, ut adulteris oculi eruerentur, dum ecce filius amore cæco in legem impingit. Quid hîc agat Rex? ne à medio diſcedat, unum oculum filio, alterum ſibi erui voluit, inter juſtitiam & pietatem medius conſiſtens. Quàm multi hîc judices affectu in unam partem inflecterent, quas non rationes ac probabilitates excogitarent, qui experientiâ teſte veriſſimum illud Anacharſis comprobant: *Leges aranearum telis ſimillimas eſſe, quæ muſcas detinẽt, ſed majores aves tranſmittunt.* Parvuli fures ac latrunculi luunt ſupplicia majorum.

Quidquid delirant Reges plectuntur Achivi. *Horat. l. 1. Epiſt. 2.*

Sed ut exteros ſileam, hoc quaſi domeſticum eſt: Joſeramnus Liderici primogenitus, præclarâ indole juvenis, fortè cum ſociis propter arcis pontem Inſulis ludebat, *Buſelinus in Annal. Flandr. an. 955. p. 67.*

 bat,

bat, dum à muliere transeunte, omnes fructus quos in calatho venales habebat emit, jubens hanc exspectare, donec ex arce nummos adferret; intereà fructus in suos dispartit, reliquos ad matris pedissequas in aulam detulit: inde ad colloquia, ac jocos delapsus, pecuniæ & mulieris oblitus fuit. Hæret mulier pecuniam exspectans, quâ famem suam ac liberorum in summâ rerum egestate, quæ tunc grassabatur, soletur. Exspectat in serum vesperum; dum nemo ex arce prodit, illusum sibi rata, domum divertit, & utrumque filiolum inediâ extinctum reperit. Quod ut parens rescivit, Tornacum se contulit, ubi Joresamni causam tacito nomine Senatoribus exponit, qui juvenem capitis damnarunt. Neque cunctatus est Lidericus, sed singulari justitiæ exemplo, filium Insulis capite truncari jussit. *Non sicut amo sic judico.*

Si usquam, hîc certè casum pro amico judices reperissent: hîc auctores adduci poterant, qui factum extenuarent, reum absolverent, cùm ejusmodi jam plura probabilia jactentur, nulla sit fœditas, quę non habeat patronum, maximè ubi affectus interpres accidit. Plutarchus in hoc reprehendit Themistoclem, quòd cuidam asserenti optimè illum præfuturum Reipublicæ, si se omnibus æqualem præberet, responderit: Absit ut ego tali insideam solio, unde non plus ad amicos, quàm ad exteros proveniat; hinc ubi ad clavum Reip. sedit, quia affectu, non ratione agebatur, has indignas viro & judice voces emisit: *Meam uxorem puer meus regit, uxor regit me, ego Athenas, ergò puer regit Athenas.*

Virg. lib. 4. Æneid.
Egregiam verò laudem, & spolia ampla tulisti,
Túque, puérque tuus.

Et ô præclaram Remp. ubi Rex puer est, ubi fœmina judicat.

§. III.

Quòd in foro civili, idem in Ecclesiastico locum habet.

QUod consulibus ac urbis prætoribus hoc concionatoribus, & divini verbi præconibus religiosũ esse debet, *ut in medio* consistant, nec respiciant personam hominum, Auditores nobiles, literatos, divites sectando; ad forenses, plebeios moniales imparati accedant, ut quidam qui bis de die dicturus, illis, inquit, nempe monialibus, furfures dedi, vobis auditores puram similaginem reservavi. Christus in pagis, in urbibus (*medius autem vestrûm stetit*) ubique gentium æquè ferventer exhortatus est. Quid est quod plerosq; concionatores facit chartis impallescere? quid illis animos addit, quid ad studia impellit, nisi frequens ac florens auditorium? *Excitat auditor studium*, non zelus, non pretium, quod in omnibus æquale est, animarum. Ad rudes, ad rusticos quidlibet effutiunt, infrà & suprà captũ, has viles animas dicunt & ducunt. Ita etiam languent in urbibus si pauciores, si semen in petram, si *rari nantes in gurgite vasto.* At ubi *aquæ multæ, populi multi*, tunc secundo flumine & flamine natant. Quasi unam animam lucrari, non esset operæ & eloquentiæ pretium. Cicero *de claris Orator.* refert de Antimacho celebri Poëta, quem dum recitantem omnes auditores desererent præter unum Platonem, legam, inquit, Plato enim mihi unus instar est omnium. Alter ubi Scotum præsentem vidit, animosè peroravit, exclamans: auditorium habemus. Ita dum una anima adest, ut Joan. 4. Christus ad Samaritanam, & medium se dedit inter duos Discipulos in Emmaus, juxta illud: *Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, illic sum* IN MEDIO *eorum.* Sed ut ad rem. Alterũ est, nulli parcant, nulli adulentur, nullum vereantur aut revereantur à scelere, salubri doctrinâ, sed cum grano salis, deterrere. Christus Luc. 4. concionabatur ad confertã multitudinem è naviculâ: *Sedens docebat de naviculâ turbas.* Nostis cur hâc cathedrâ usus sit, cur non in littore, in campo steterit? Appositè Chrysost. *Volens diligenter congregare spectaculum, ut nemo remaneret post tergum, sed omnes facie ad faciem cerneret, ascendit in navim*: ut concionatores instrueret, inquit Nissenus, dum ad varios variæ conditio-

Ovid. l. 4. de Pont. Eleg. 2.
Virg. lib. 1. Æneid.
Annal. Min.
Matth. 18.
Chrysost. apud Thom. in caten. Iac. Nyssen. serm. Dom. 22. post Pent.

ditionis homines dicunt, omnibus eandem faciem exhibere, & liberè quemque reprehendere. Moyses, Deuteron. cap. 32. eosdem illos instruit, dicens: *Audite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei, concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.* Pluvia palatia juxta ac mapalia irrigat, pluit super justos & injustos: omnibus fontes ac flumina patent. Hieron. in illud Apost. ad Gal. 6. *Operemur bonũ ad omnes. Fons,* inquit, *bonitatis omnibus patet, servus & liber, plebejus & rex, dives & pauper, ex eo similiter bibunt. Lucerna cùm accensa fuerit in domo, omnibus lucet æqualiter.* Quin & aliam similitudinem Oleaster eruit ex illo Deuteronomii: *concrescat ut pluvia doctrina mea.* In Hebræo, inquit, haberi *pilum* pro *pluvia*, & *sicut pili super herbam.* Quæ versio liquidè in concionatorem cadit; solent enim, ut Nyssenus observat, ex pilis aspersoria fieri, quibus in Ecclesia populus benedictâ aspergitur. Nostis autẽ tam divites quàm pauperes, tam cives quàm magnates, eodem aspersorio lustrari, & ut ad fontem revertamur. Cant. 5. Sponsa dilectum suum fonti comparat: *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.* Guilielmus Cardin. quærit cur dicatur *quæ fluunt impetu*? idque significare asserit, *sine personarum acceptione aut delectu.* Torrens ex alto defluens, & saxa, & herbas, & colles, & sepes, omnia sternit & æquat. Hæc concionatoribus ac confessariis apta. Nunc è publico nos intus in domum recipiamus, ac primo in sacras ædes pedem inferamus. Unde in Religiosis familiis quandoque æmulationes, odia, simultates, partes, & studia diversa? nisi quia *superior aut Prælatus non consistit* in medio, non æqualiter omnia dispensat, exemplo Christi, de quo Luc. 22. *ego in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat*: quod uni affectu propinquior plus indulgeat, quàm alteri. De quo vir gravis, & auctor egregius, severè superiores commonet: cavendum ne uni familiarior sit quàm alteri: cùm privatæ hæ necessitudines, reliquorum à superiore animos avertant, murmurationibus causam præbeant, suspicionibus domum repleant, diffidentiam ingenerent, disciplinam in familiaribus hisce laxent. Fit enim ut omnia amico concedenda sint, ne alienis arcana cum superioris rubore prodat. D. Bonavent. *Licet meliores in affectu præferendi sint minoribus, in actu tamen exhibitionis exterioris, taliter se gerat ad omnes, ut nullus se ab eo contemni, propter alios, suspicetur.* Habuit quidem servator noster discipulum sibi dilectum Joannem, Lazarum, Martham, Mariam prædilexit. S. Petrus unicè amavit S. Marcum & S. Petronillam spiritualem ejus filiam, ut ait Baron. S. Paulus Timotheum & Theclam. S. Greg. Naz. Basilium, ut dicat unam animam esse in duobus corporibus. Ambrosius Monicam, Chrysostomus Olympiadem, Hieronymus Paulam ut fusè Franciscus de Sales, qui & suas charissimas filias habuit; sed hi omnes affectum ita temperabant, ut alii non viderentur contemni, Christus ita dilexit Joannem, ut discipuli inter se ambigerent quis eorum esset major, & Christo carior. Ut enim Joannem singulariter dilexerit, ubi munera & dignitates conferendæ erant, Petrum qui se negarat præfecit. Hieronymus: *Magister bonus qui occasionẽ jurgii debuerat auferre discipulis, si in adolescentem contulisset, quem dilexerat, causam præbere videretur invidiæ.*

Dom. 22. post. Pent.

Scriban. superior. relig. l. 2. c. 2.

De sex alis. c. 6.

Praxi spirit. part. 3. c. 19.

l. 1. contra Iovin.

Quin & superior omnibus æqualiter prospicere debet, exemplo magni illius patris-familias: qui cùm sublevasset oculos, multitudinem contemplatus, dixit ad Philippum: *Vnde ememus panes ut manducent hi?* Hi, non hi divites, hi nobiles, hi amici, sed hi omnes. Utinam hæc virtus ad quosdam ævi nostri prælatos dimanasset, non fieret quod Paulus queritur: *alius quidem esurit, alius ebrius est*: alius favoribus & muneribus cumulatus, alius abjectus & invisus. Danielis 1. prudenter Oeconomus: *Timeo ego dominum meum regem, qui si viderit vultus vestros macilentiores, præ cæteris adolescentibus coævis vestris, condemnabitis caput meum regi.*

Ioan. 6.

O quàm timendum Prælatis, cælestis regis Oeconomis, ne dum hos lautè & cautè,

cautè, illos parcè & paucis alunt, aliquod discrimen in subditorum vultu appareat; quare severè plectendi ab eo Rege, qui omnibus æqualiter vult prospici, & æqualiter in omnes animadverti. Optimè rex Ninive suo regno prospexit, auferens omnes fortunarum inæqualitates Jonæ 3. *operiantur saccis homines*: nullum eximit aulicorum aut amicorum, nullum in vultibus discrimen apparere vult; D. Ephrem: *Unus erat aspectus omnium, & unus amictus, unus divitibus & pauperibus erat cibus, unus ex æquo erat potus dominis & servis.* Non ut apud quosdam accidisse fertur, quibus dum prælegeretur: omnes feria 4. & Sabbatho facient disciplinam exceptis Patribus ac Magistris nostris. Omnes feria 6. jejunabunt exceptis Patribus ac Magistris nostris, omnes &c. subjecit alter: & omnes intrabunt cœlum; exceptis Patribus ac Magistris nostris. Stet ergo superior in medio suorum subditorũ, omnes æqualiter complectendo, ægros ac hospites æqualiter fovendo, nulli singulariter favendo aut indulgendo, nullum habeat sibi prę cæteris charum ac familiarem; *Ubi enim* (ut Scribanius scribit) *plus longè uni quàm reliquis tribui domestici senserint, armantur concordibus studiis, in unum omnes.* Nec hæc in Religionibus dumtaxat, sed & in regnis videre est, familiares regnis ac regibus, ubique exitio fuisse. Quod malum gravi oratione deplorat Salvianus: *ut pauci illustrentur, mundus avertitur, unius honor, orbis excidium est*; hanc enim rem, cum invidia ac odio omnium conjunctam esse, quis ambigat? cùm multis auferatur, quod uni tribuitur, ut Plutarchus ait. Quid quòd non per se, sed per suos omnia agere videatur. *Nimirum quod in tragœdiis ferè usu venire solet histrionibus* (verba sunt Plutarchi) *ut qui nuncii personam gerunt vel ministri, pluris fiant, & primas partes agant: illius verò qui Diadema fert & sceptrum, ne vox audiatur ulla loquentis: idem accidit ejuscemodi regibus aut principibus; Majestas quidem imperii hærere apud Ministrum solet, regi aut principi urbium potentiâ, nomen relinquitur.* Quod manifestè regum potentiam infringit, & impotentiam arguit: nec regnum ullum diuturnum erit, *neque princeps nimiâ unius auctâ potentiâ tutus vivet*, auctore Dione. Quid Sejanus non debuit Tiberio? quid verò non contra eum molitus est? Agesilaus Lysandrum ad regnum Spartanum evexerat, eoque familiarissimè utebatur, & *omnibus aliis præferebat*, quod cùm Asiatici animadverterent, omnes certatim ad eum spreto rege confluxere, quod Lysandro ruinæ rimam aperuit.

Polit. Christ. l. 1. c. 19.

l. 4. de provid.

Plut. in Lysan.

Sed ut ad nostra veniamus, qui non cavilli, qui non pasquilli in Philippum III. Hisp. regem? quòd præ cæteris unus dux Lermensis ita regis animum occupasset, ut regem regere diceretur. Sic enim regis historiographus, in ingressu regis Madritum, erecta statua Jovis, duci Lermensi inscripta, globum humero gestantis & medietatem orbis in Philippi humerum reclinantis, cum Epigraphe:

Pet. Matthæi l. 1. narr. 2. sec. 12. Picarti dec. 15. c. 9.

Divisum imperium, cum Iove, Cæsar habet.

Rex ipse cùm aliquando ex deambulatione ad aulam rediret, reperit in mensa Epistolam signatam hac Epig. *Philippo III. regi Hisp. nunc in servitio ducis de Lerma.* Rex inspectâ epistolâ risit, & ad ducem conversus, vide, inquit, quid de nobis scribatur. Quin & in suggestum & Theatra, invidia conscendit. Acta Vallisoleti Tragœdia, in qua interloquebantur Rex, Conestabilis Castiliæ, dux Lermæ & populus. argumentum erat: Querimoniæ de injuriis ducis de Lerma. Catastrophe mors ducis, membratim à furibundâ plebe discerpti. Inducebantur & stulti, sive moriones, qui circa reges frequentes esse solent, inter eos quidam Pyrricham saltans, transiens inter regem & ducem, ita insulsè in ducem impegit, ut titubare fecerit, & addit: firmiter in pedes consistas, ubi enim cecideris, non facilè resurges. Quo audito, rex subjecit, cademus ergo ambo; adeò rex sine suo familiari, se stare posse diffidebat. De Ancræo, aliisque sexcentis eadem tragœdia est, rectè igitur dictum à magno Philosopho, ut Scribanius ait: *Communis custodia principatus, neminem unum magnum facere, nemini uni plus favere.* Et hæc custodia prælatorum est.

Scrib. cit.

§. 4.

§. IV.

Denique: *Paterfam. in medio domesti-corum.*

Psal. 100. VTi regius ille paterfam. *Perambulabam in innocentia cordis mei*, IN MEDIO *domus meæ.* Ubi Titelmannus: *In medio oportet ambulare, ut æquè propinquus, æquè expositus sit omnibus, ut ex æquo omnibus, absque personarum acceptione invigilet*; unum non arctiùs complectatur quàm alterum, unum non pretiosiùs induat, lautiùs, liberiùs, liberaliùs habeat quàm alterũ. Sed in medio sicut manus aut index in medio horologij, qui æqualiter omnes horas signat, omnibus æquè vicinus, æquè diu aspicit. Sic erit Pax & trãquillitas in familia, concordia fratrũ & sororũ; ejusmodi familiam Propheta designat dicens: Psal. 127. *Filij tui sicut novellæ olivarum* IN CIRCUITU *mensæ tuæ.* Si filij in circuitu, si ipsi circumferentia, parens centrum ac medium sit, quid mirum si novellis olivarum, quæ Pacis symbola sunt, conferantur: filij stent in circuitu, unus non propinquior patri quã alter, unus non sedeat, altero stante. Talis Iob 29. erat familia Job adhuc florens: *Quando erat omnipotens mecũ, & in circuitu meo pueri mei*, qui, ut Nicetas ait, *in illum tanquam* IN CENTRUM *oculorum animique aciem haberent*; unde in familia Jacob dissidium? unde inter fratres discordia? unde in privatis ædibus vulgare illud:

——— Fratrum quoque gratia rara. Ovid. l. 1. Metam.

Caũsam nostis? Gen. 37. *Israël autem diligebat Ioseph super omnes filios.* 12. fratres, 12. horas exprimebant sed Iacob index & judex, non omnes æqualiter aspexit & obumbravit. *Fecitque ei tunicam polymitam*; & quid sequitur: *Videntes autem fratres ejus, quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.* Imò & in necem conspirarunt, ac tunicam sanguinolentam patri remiserunt. Ubi Amb. expendit quàm pater favore suo, filio obfuerit: *Plus*, inquit, *acquiritur filio, cui fratrum amor acquiritur, hæc ditior hæreditas filiorum, jungat liberos* ÆQVALIS *gratia, quos junxit* ÆQVALIS *natura.*

Quî fit ut fratres ac sorores oderint invicem, nihil pacificè loquantur! quia uni vestis polymita, filia una ornatior, hæc inaures, hæc cymelia accipit, hæc more modoque novo, & mater non *habitare facit* Psal. 67. *unius moris in domo*, sed moris modique diversi. Hic filius assidet patri, cum illo cœnat, impunè peccat, alter assiduo in oculos incurrit. Hic luscus aut strabo, monasterio destinatur, cùm morbidi ac defectuosi, plus externi affectus ac solicitudinis jure suo deposcant. Quare hoc Tostati parentibus impressum velim: *Pater, vel Dominus, vel* Tost. in c. 37 Gen. *prælatus, qui è domo sua invidiam propulsare desiderat, etiamsi aliquem specialiùs & obnixiùs diligat, nulli tamen specialis amoris demonstret insignia.* Quo fiet quod Sapiens asserit: *In* Eccli. 30. *medio domesticorum in illo gloriabitur.*

EMBLEMA XXIV.

Illas oportet me adducere. Ioan. 10.

ICTVS AMORIS. *Lucret. l.* 5.

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA.

Per Adversa ad Deum compellimur, quemadmodum ovis errabunda per glebam à Pastore revocatur.

§. *I. Paupertas ad Deum confugere cogit.*
§. *II. Deus per bella & temporum angustias, homines ad se redire compellit.*
§. *III. Idem præstat per infamiam juxta illud:* Imple facies eorum ignominiâ,& quærent nomen tuum Domine. *Psal.* 82.
§. *IV, Morbos & mortem quasi larvas immittit ut ad sinum suum homo confugiat.*

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA.

Illos oportet me adducere. Ioan. x.

VERISSIME Isaias c. 53. *Omnes nos quasi oves erravimus*, longè à Pastore, longè à beatis illis pascuis, ubi pascit & cubat in meridie. Quid agat ut errantes reducat, ut revocet, ut compellat ad se? immittit tribulationes, tempestates, pauperiem, bella, terræmotus, confusionem, morbos & mortem quasi ferales larvas, ut percussi, ut territi ad pastorem animarum nostrarum recurramus, quod disertè docet summus ille pastor Ecclesiæ Gregorius in illa verba: COMPELLE INTRARE: *Mala*, inquit, *quæ nos hîc premunt, ad Deum nos ire compellunt.*

Isa. 43. *Dicam Aquiloni offer mihi filios tuos de longinquo.* Quî fieri potest ut aquilo dissipans nubes, filios offerat? nónne manifestum est: *Ab Aquilone pandetur omne malum?* (Ierem. 1.) & tamen sponsa illum præ zephyro invocat & invitat: *Surge* aquilo, veni auster. (Cant. 4.) Ut quid turbines optat? & *fluent aromata virtutum* ait Beda. Fluent pluviæ lachrymarum, prævaricatores redibunt ad cor, redibunt ad pastorem, qui ex longinquo fient vicini per tribulationes, per tempestates. Longiùs profugerat & aberrarat Jonas, & ecce Dei ministri venti, mare, cælum, cete, nautæ expediti, ut fugitivum reducant, venter ille ceti videbatur ruina, inquit Hierony. & factus est carina, quæ fugitivum reduxit, & dixit: *Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, de ventre inferi clamavi, & exaudisti vocem meam.* (Ion. 2.) Juxta illud Psalmi: *Exaudivi te in abscondito tempestatis.* (Psal. 80.) Votum fecerat visendi templum Hierosolymit. *Verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.* (Iona 2.) Vetus illud dictum est: qui non novit orare, vadat ad mare, illic discet, si quis turbo exoritur, cælum precibus fatigare, divos omnes invocare, vota nuncupare, ad Deum confugere. Hoc dilucidè testantur, lampades ante aras divorum. Hoc cereus ille instar turris Parisiensis Deiparæ accensus. Hoc anathemata aurea, argentea è tholo suspensa, perpetua monumenta eorum qui ad Deum & divos recurrerunt. (Spondanus an. Christi 1357. fol. 753.) Matt. 14. præfidenter Petrus: *Domine si tu es, jube me venire ad te.* Sed nunquid placido ac pacato mari ad Christum properavit? *Videns ventum validum timuit, & cum cœpisset mergi clamavit dicens: Domine salvum me fac.* Ambrosius serm. 2. de SS. *S. Petrus*, ait, *dum fluctuat, dum mergitur, sic pervenit ad Dominum, ostendens nobis quòd non nisi per pericula properatur ad Christum.*

Aptam similitudinem inducit Plutarchus: Themistocles, inquit, cùm ab Atheniensibus vituperaretur, quos sæpius beneficiis, iisque ingentibus cumularat, tranquillo animo gloriabatur se platanis esse persimilem, ad quas tempestate ingruente confugiunt, sed adveniente serenitate, illas prætereuntes vellicant atque discerpunt. Deus ab iis gravissimè vapulat in quos plurima beneficia contulit, donec tempestas adversitatis ingruat, quæ ad Deum confugere, sub umbra crucis requiescere suadeat. Hinc S. Bern. *Feriendo clamat ut ad se redeam, ne mihi accidat quod* Isa. c. 3. ait: *Percussi reversi non sunt ad se percutientem.* (Bern. de modo bene vivendi serm. 43.)

§. I.

Paupertas ad Deum confugere cogit.

SVnt qui utuntur Deo pro sago seu pallio itinerario quod dum serenum est, in

in angulo abjectum, contemptum; at dum proficiscendum contra pluviam & injurias aëris, ad illud recurritur. Dum nudi, dum omnibus bonis exuti, ad illud pallium confugimus. Luc. 15. Filius prodigus longiùs aberrarat à patria, profectus in regionem longinquam; ubi nudus & inops, omnibus spoliatus, recogitare cœpit pinguia pascua. Est filius discolus, libertinus, excutiens jugum Patris, dicit, non serviam & aufugit. Quid agat bonus pater & pastor, scribit amicis ne excipiant hospitio, repellant, severè corripiant ut ad se redeat. sic viam obsidet spinis ut domum recurrat, ubi Greg. *O tormenta misericordiæ! cruciat & amat.* Percutit ut ad se pelliceat. Longiùs ab egregio illo grege in Claravalle, & à pastore suo mellifluo aberrarat Ribaldus, quē cùm nullâ ratione nec oratione B. Abbas in arrepto proposito confirmare posset, abeunti cùm pauper & inops esset, in viaticum summam 20. solidorum mutuavit, hac lege ut hanc cum censu annuo penderet. Spopondit Ribaldus, lætusque abiit. Cùm ecce in primo diversorio, omnem pecuniam ludo deperdidit, quare plorans ad Bernardum rediit (qui hoc divino instinctu fecerat ut ad se rediret) necessitate compulsus, per veterem necessitudinem obsecrat, se in suos admittat, cùm desit quod reddat, se in litrum ac pignus recipiat. Atque ita denuo in ovile receptus, qui pecuniam perdiderat, animam lucratus est. Sic comminatur Deus iis, qui longiùs à se recedunt, nec volunt audire vocem ejus: *Mittam in vos egestatem.* Quot reperire est qui in divitiis, omnibus vitiis dediti, ubi ad inopiam redacti, ad frugem redierunt? unus instar omnium Eulogius opificio lapicida, tenuioris fortunæ vir, non minori in Deum pietate quàm in pauperes munificentiâ insignis: quidquid enim labore manuum conquisitum supra tenuem victum sibi supererat, id omne lucellum in egenos distribuebat, & liberaliùs quandoque in Danielem Anachoretam: qui pietate ejus permotus, Deum obnixè rogat, opulentiorem fortunam huic Eulogio concederet, certum se esse, qui in tenui fortuna adeò in pauperes profusus erat, liberalissimum fore ubi opibus abundaret. Sed cùm ex Angelo inaudisset non conducere saluti ejus ditescere, Daniel imprudenti zelo se vadem pro animo ejus stitit, sed suo malo. Etenim Eulogius repetto thesauro, licentiori vitæ se dare, in aulam Justiniani Imp. se insinuare. Exercitus Dux creatur. Hic templa spoliare, ebrietate ac scortis vitam terere. Dum nocte intēpesta anachoreta, obses ad tribunal Dei reus sistitur, & Eulogius in prostibulo ante oculos ejus cōstituitur. Hic Daniel admirari, ingemiscere, deprecari, detestari imprudentem zelum, quod supra divinam illam providentiam sapuerit. Interea Hyppatius & Pompeius principes imperii, in Imperatorē conspirant, illis se adjungit Eulogius; seditione excitatâ capitur Hyppatius, Eulogius omnibus exutus fugâ sibi consulit, jamque profugus, tutum latibulum, veterem casam subit & ad pristinam pauperiem ac laborem pœnitens reversus, salubriter percussus ad se & Deum rediit, à quo per divitias & delicias longiùs aberrarat. Aureè Chrysost. *Deus tribulationes irruere permittit ut ad ipsum frequentiùs confugiamus* sicut oves ad pastorem.

S. Anton. part. 2. de S. Bern. §. 3.

Malac. 2.

Caussin Court S.

Hom. 10. in Matt.

Quod apta similitudine S. Vincentius expressit: accidit eis, inquit, ut falconi, qui „cùm esurit, statim ad primam vocationem „Domini venit, sed si habet stomachum „plenum, non curat venire. Ita rectè est de „hominibus mundi, pauperes statim veniunt, hi nullum allegant impedimētum; „sed divites dicunt anno venienti vadam „vel in Quadragesima sequenti.

Vinc. Dom. 2. post Trin. serm. 1.

David de se ipse fatetur: *Erravi sicut ovis quæ periit*, sed quando aberrare cœpit? dum David de caula in aulam vocatur, dum percusso Philistæo festivum illud acroama, auribus gratius quàm pastoris fistula, insonaret: *Percussit Saul mille, & David decem millia.* Dum gener regis salutatur, dum deliciis diffluit, dum longiùs in Bethsabeam evagatur, meritò exclamat: *Erravi sicut ovis quæ periit.* At ubi Deus eum triplici plaga percussit, ubi dilectum filium eripuit, ubi ante faciem perduellis Absolonis profugus, quasi pedo pastorali percussus rediit, & cum gaudio

Psal. 118.

1. Reg. 18.

Psal.22. dio exclamat: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt*, id est, ut Lorin. exponit *admonent & advocant* me; in græco enim est παρακαλεῖν, id est, Advocare teste Euthymio. Hæc errabunda ovis in tribulatione nos ad Deum confugere docet. Psal. 31. *Tu es refugium meum à tribulatione quæ circumdedit me, erue me à circumdantibus me*. Sunt qui in tribulatione refugium habent ad creaturas, sed hi aberrare pergunt. Aug. exponens hæc

Psal 45. *Deus noster refugium & virtus, adjutor in tribulationibus*. Sic ait: *Sunt quædam refugia ubi non est virtus, quo quisque cùm fugerit, magis infirmatur quàm confirmetur. Confugis v.g. ad aliquem in sæculo magnum, ut facias tibi potentē amicum, refugium tibi videtur, (ô refugium ruinosum) antea enim tantum causæ tuæ timebas, cùm verò ad talem refugeris, & de illo tibi timebis; multi enim cùm ad talia refugia confugissent, cadentibus illis ad quos confugerūt &c. non est refugium nostrum tale*. Sed ubi ad illum confugeris, nihil tibi deerit in loco pascuę ubi te collocabit.

§. II.

Deus per bella & temporum angustias homines ad se redire compellit.

QUot sunt qui in prosperis, tempore pacis, cæli, Dei & sui immemores; quos clades, cædes, tubæ Bellicæ salubriter ad Deum convocarunt? Isa. 26. *Domine in angustia requisierunt te*, glossa interlin. percute eos Domine, quia nisi in angustia non requirent te. Patet id in Manasse 2. Paral. 33. qui ligatus catenis ferreis, *postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo*. Ubi

Amb. l. de pœn. c. 15. Amb. rectè observat: *Congruo correptus flagello convertitur ad Deum: in pœna constitutus agnoscit, quem in regno antea positus non quæsivit*. Ejusmodi luculentum testimonium posteris reliquit Wenceslaus Rex Bohemiæ, qui ubi in hostium potestatem venit, in carcerem conjectus, rogatus est, *quid inter captivum & Regem interesset?* hic liberè vinctus respondit; nullum esse discrimen, quàm quòd *Rex de terrenis cogitaret, captivus de cælestibus, tunc vivebam mihi*, inquit, *nunc Deo*. Ut non injuriâ Propheta exclamet: *Domine in angustia requisierunt te*. Isa. 26. Quid Clodovæum Franciæ Regem cum Germanis dimicantem ad Sanctum illud votum coegit, se Christianum fore si bello superior evaderet, nisi belli & cladis imminentis terror? *Promitto tibi*, inquit, *Christe, quem adorat Clotildis uxor mea, si me ex præsenti periculo liberaveris, & desperatam jam victoriam mihi dederis, ero numinis tui cultor & servus*. Chavastius de prudent. l. 1. c. 9. Victor baptizatus est, & totum regnum ad ovile Christi reductum. Huc facit quod refert Procopius: Gilimer Rex Vandalorum opum affluentiâ tumens, & felici rerum eventu furens, Romano insultabat imperio., L. 2. de bello Vandal. prodit in campum cum Belizario duce Rom. ruunt Vandali, irruunt Romani, capitur Gilimer. Belizarius triumphali pompa urbem ingreditur, præferuntur capta spolia, præire jubentur captivi & inter hos supereminet seminudus victus & vinctus Gilimer, sistitur in hippodromo Justiniano Imp. ac toti imperio. Quid Gilimer in hoc festivo triumpho? huc atque illuc oculos circumfert, nil nisi Romanorum felicitatem, victrices aquilas & se miseriæ simulachrum intuetur. Contemplatus ergo unde, quò devenerat, antiquam sortem, præsentem cladem, quantum mutatus ab illo qui quondam fuerat, exclamat: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*. Eccle. 1. Ubi amabo vos, illud Sapientis hauserat, nisi ab adversâ fortunâ, nisi in carcere, in angustiis? illic ad se, ad Deum suum reversus est. *Domine in angustia requisierunt te*. Isa. 26.

Supra ducentos annos Hebræi apud Ægyptios habitarunt ut rectè Pererius, toto hoc tempore nusquam reperiuntur idolis serviisse, sed mox Ægypto egressi, vitulum conflant & adorant, quid hoc? inter Ægyptia idola ab omni cultu idolorum abstinent, ab idolis Ægypti remotissimi, idola venerantur. Viridarium l. 4. Probl. 14. Causam nostis? in Ægypto, inquit Mendoza noster, miseri vivebant & infelices

afflicti plagis, oneribus pressi, ad Deum suum confugiebant. Extra Ægyptum felices, de cælo pasti, ab Angelo ducti, hostibus formidabiles, à Deo suo aberrarunt.

Collat. 3. c. 4. Cassianus tres modos tradit, quibus homines ad Deum vocantur, 1. Per inspirationem internam. 2. Per exempla vel monitionem externam. 3. Per adversa & tribulationes. Qui frequentissimus ac efficacissimus est: Ubi enim nec pastoris sibilo, nec canis latratu ovis revertitur, pedo ac baculo utitur. Testor vos qui tempora pacis & induciarum, & belli seu tubarum vidistis: quando unquam ita sacræ ædes confertæ, conciones ac Sacramenta ita frequentata quàm hac tempestate, hoc calamitoso tempore, quàm in civitate obsessa, contagione infecta? cùm tempore pacis templa deserta sint, concionatores ad lapides dicant, populus in sylvis, in saltibus degat.

Similiter in nupero illo terræ motu, quot revertebantur tundentes pectora sua! quot oves errantes è luto ac lecto exilientes reversæ sunt Antverpiæ, Bruxellis, Lovanii? Summo mane templa plena, qui die feriato animos expiaturi confluxerant, juxta illud Oseæ 6. *In tribulatione sua manè consurgent ad me. Dicent venite revertamur ad Dominum.* Dum Consentia florentissima urbs Calabriæ terræ motu quateretur, cives omnibus desertis in campum egressi, qui ex amœnitate paradisus dicebatur, tunc verè paradisus & pascua veri pastoris nil nisi preces & gemitus audiebantur, tota nocte cõfessiones uberrimis lachrymis defluentibus exceptæ, supplicationes flagellantium institutæ, fæminæ passis capillis se cultris, clavis, spinis laniabant, ut se tartarei lupi unguibus, quibus hæserant, eriperent & pastori redderentur, qui quidquid confractum ac contritum facilè consolidavit. David ipse ut vidimus conversum se in ærumna liberè confitetur, Psal. 31. quod sic exponit Bern. *Spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinus est malus. Benè autem confixus est, qui conversus exinde est, benè pungeris si compungeris, multi cum sentiunt spinam corrigunt culpam, & talis dicere potest: conversus sum in ærumna mea dum configitur spinâ.* Spectat

Recupitus de Incendio vesuviano pag. 118.

Bern. serm. 48. in Cant.

huc illud Oseæ c. 2. *Sepiam viam tuam spinis, ex quo intelligimus,* inquit Hieron. *quòd providentiâ Dei, sæpè nobis accidant mala, ne habeamus ea quæ cupimus, & variis calamitatibus hujus sæculi ad Deum redire cogamur.* Atque hanc rationem reddit calamitatum omnium Guido Carthusian. tom. 12. p. 2. Bibl. SS. PP. c. 14. dicens: *Ne inveniat ubi requiescat pes mentis tua, ut saltem coacta, ô anima, redeas ad arcam sicut columba Noë.* Ita se longiùs evagantem suaviter reductum fatetur August. *Inhiabam,* inquit, *honoribus, lucris, conjugio, & tu irridebas. Patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates: te propitio tantò magis, quantò minus sinebat mihi dulcescere, quod non eras tu. Quàm miser aerat! & sensum vulneris tu pungebas, ut relictus omnibus converteretur ad te.* Quin & alteram methodum Propheta excogitavit oves perditas aut palabundas reducendi ad pastores.

V. Pelleg. Parad. to. 2. pag. 162.

Aug. l. 6. Conf. c. 6.

§. III.

Imple, inquit, *facies eorum ignominiâ, & quærent nomen tuum Domine.* *Psal. 82.*

SVnt homines elati, superbi, oves aureo vellere turgentes, pretiosâ lanâ convestiti, gregem in valle contemnunt, ad ardua juga honorum conscendunt, donec palam calumniis impetiti, alapâ ab æmulo percussi, aut quavis aliâ injuriâ affecti; suis ludibrio esse cœperunt, & hac labe seu glebâ à pastore turpiter notati, ad gregem in vallem descendunt. Quod singulari exemplo comprobat Platus: Erat, inquit Petrus Consalvus, Episcopo Valentino nepos, à quo cùm opima beneficia adhuc adolescens consecutus esset, illis ad inanem fastum fruebatur. Hanc ut Deus errabundam ovem ad se reduceret, glebam luti injecit; dum enim quadam die in generoso equo unà cum aliquot æqualibus, tota urbe huc illuc lasciviret, dum se cunctis spectabilem circumspicit, omnibus inspectantibus equo excussus, in cloacam ac profundum lutum corruit, è quo ut lutulentus emersus à puerorum turba cum risu ac scommate procaciter explosus est,

De bono status Relig. epul. ad Sacul, c. 38.

eſt, quam hoc indecoro pulvere ſordidus, pudore perfuſus, ſibique iratus ita ſecum ſtatuit: ſi ſic mundus cui hactenus ſervivi, ludit me, ludam & ego mundum; atque è veſtigio ad ovile Domini, ad familiam Dominici ſe recepit, ubi doctrinâ ac ſanctitate conſpicuus vitam finiit. Veriſſimè ille exclamare poterat quod olim David: Pſal. 118. *Bonum mihi Domine, quia humiliaſti me.* David mille beneficiis à Deo cumulatus, ne ingratus moreretur, hoc præ cæteris deprædicat: *Bonum mihi Domine, quia humiliaſti me.* Non agit gratias quòd pedum ſceptro, pileum coronâ commutarit, quòd ab ovili in ſolium, à caule in aulam vocarit, quæ ut magna ſint, pluris æſtimat quòd è rege Deus mendicum fecerit, qualis fuit fugiens Abſalonem. Majus beneficium reputat, dum comparatione ovis à Nathan reductus eſt ad Dominum, dum clade centum octoginta millium virorum humiliatus ingemuit, & miſerè balavit, & percuſſus apud Dominum miſericordiam invenit: *Bonum mihi Domine, quia humiliaſti me.* Dixerit Joſeph ſuo Pharaoni: bonum mihi quia exaltaſti me: dixerit Ruth ſuo Bozio, bonum mihi quia ditaſti me; dixerit Æſter Aſſuero ſuo: bonum mihi quia coronaſti me; dixerit Mardochæus regi: bonum quia honoraſti me; dixerit Tobias Angelo: bonum quia illuminaſti me; dixerit Naaman Eliſeo: bonum mihi quia mundaſti me; dixerit claudus Petro: bonum mihi quia ſanaſti me; dixerit Lazarus Chriſto: bonum mihi quia reſuſcitaſti me; at Rex David inter ſumma beneficia hoc ſummè deprædicat: *Bonum mihi Domine, quia humiliaſti me.* Nam hoc longè magis è re, quàm ſi aureos montes contuliſſes, & cur? *Ut diſcam juſtificationes tuas*, ut ſervem mandata tua, ne ultra tranſgrediar ſepem præceptorum tuorum quaſi errabunda ovicula. Non ſciverat ſe David peccaſſe, nec cogitabat de reditu, niſi percuſſus. Franciſcus I. Rex Franciæ à Carolo V. captus, primum templum quod intrat audivit à Clero cantari illud Pſalmi: Pſal. 118. *Priuſquam humiliarer ego deliqui*; quaſi ſibi dictum exclamavit: *Veriſſime Domine.* Percuſſus ſapuit, & ad ſe, ad Deum ſuum rediit, qui in aula illud Davidici, ſibi non ſemel occini audierat, legerat, nec intellexerat.

Anno 1596. Arcadio imperante prædixit Deus viro ſancto Conſtantinopolim (quæ quaſi altera Babylon faſtu turgebat) in cineres redigendam, utque hoc Epiſcopo aperiat, ſeverè edicit: mox Præſul convocata concione, urbis excidium denuntiat, omnia illa ſuperba ędificia ſolo æquanda. Et ecce tibi repente aliam urbis faciem; ignitis precibus ut Ninivitæ ad luctum, ad ſaccum converſa: & ne fabula crederetur, ſub noctem omnibus rei eventum præſtolantibus, ignea nubes illuxit, unde teterrimus ſulphuris odor exhalabat. Cuncti ad templa, ad Deum confugere, ut omnes non caperent: nónne *Bonum Domine quia humiliaſti me?* dum ſenſim nubes evanuit, jamque parum reſpirabant, dum extemplo audita vox: *Migrate, migrate.* Exit igitur cum Imperatore omnis plebs, Epiſcopus cum Clero, nullo omnino in urbe remanente; & vel præpropera feſtinatione, vel quod planè de rebus ſuis deſperarent, nemo domum clauſit. Iam longè à mœnibus profecti, ſubinde tecta reſpiciebant, jamque tot millia hominum cum parvulis, ad paſcua devenêre, ubi in unum locum, fundendis lachrymis congregata, factus eſt locus flentium, omnis luxus in luctum, plauſus in planctum, cythara in luctum verſa. Cùm ecce fumum & ſcintillas ex urbe abſiſtere vident; ſed timore res tantùm agebatur. Submiſſi primo mane, qui inquirerent, num urbs ſupereſſet, renuntiant omnia ſalva, quiſque tecta repetit, ſed alius quam exierat, & quod mirandum patente domo nihil deperditum, nemo quidquam deſideravit, ita timor ad juſtitiam compulerat, animum ab omnibus perituris avocarat. *P. Balingem de tribul. c. 3. ſect. 4.*

Auguſt. in Pſal. 55. *In ira populos confringet*, legit & intelligit: *in ira populos deduces*, & ſubdit: *Iraſceris & deducis, ſævis & ſalvas, terres & vocas, imples tribulationibus omnia, ut in tribulationibus poſiti omnes recurrant ad te.*

§. IV. *Deus*

§. IV.

Deus nos quasi filios vagos, larvâ morborum ad sinum suum compellit.

EXpende sigillatim illud: *Terres & vocas.* Ubi pueri longiùs à domo aberrant, & redire detrectant, mater ut eos ad se compellat, larvâ illos terret, ut sic ad se, ad sinum suum confugiant. Est filia meliori formâ quàm famâ, cælestium inanis, ovis vaga aut potiùs lupa, quam ut bonus pastor reducat, fidelem ministrum, morbum immittit, qui cancrum, gangrenam, aut variolas ut larvam indutus, animum terret ut ad Deum suum recurrat. Chrysostomum audite: *Matrum plurimæ cùm nihil obsecrando proficere se viderint,* LARVAS *quasdam horrorisque figmenta parant, atque illos demum ad reditum impellunt, persuadentque ad se iterum recurrere. Hoc autem non in solis pueris contingit sed etiam in nobis: quando enim malignus ille perterret nos atque perturbat, tunc frugi efficimur, tunc nos ipsos agnoscimus, tunc ad Deum omnipotentem* RECURRIMUS. *L.1.de prov.*

Ita B. Franciscus Borgia dux Gandiæ ferali larvâ mortuæ Elizabethæ ad Deum confugit. Ita Raymundus Lullus nescio quo insano æstu abreptus, dum Dominam, quam perditè deperibat, eques in templum insequitur illa obversa, mamillam fœdo ulcere exesam ostendit, quâ larvâ territus ad Christum confugit. Sed nil in hoc genere illustrius; quàm quod à Sophronio commemoratur: juvenem nobilem vitæ licentioris cùm Virginem pretiosè vestitam sepulchro condi vidisset, victum cupiditate, ausum proxima nocte tumulum subire, eamque vestimentis nudare; illam verò repente consurrexisse, latronis manum tenuisse ac horrenda specie & gravi comminatione hominem eò adduxisse, ut votum religionis conceperit, ac ilico liber dimissus ab hac larva, è monumento ad monasterium confugit. *Pratum l. 3. c.36.* Verissimè itaque Greg. *Felix necessitas quæ ad Deum ire compellit, & mala quæ nos hîc premunt, ad Deum nos ire compellunt.* *In illa verb. compelle intrare.* Mitto hîc nihil familiarius, quàm in morbis ad Deum, ad sanctos recurrere, ut turba cæcorum, claudorum, ut regulus &c. Mitto tot nobiles matronas ac viros patritios, qui prole aut conjuge sublato ad Deum redierunt: *Cùm occideret eos, quærebant eum & revertebantur & diluculo veniebant ad eum.* *Psal.77.* Sic Melania, sic Paula viro mortuo. v. Hieron.

Denique ut concludam: per adversa non modò redire compellit, sed & torpentem & tardè venientem incitat, instigat, & quasi calcaria subdit ad currendum ut rectè observat B. Thomas Tolentin. *Tribulationes calcaria sunt,* inquit, *quæ faciunt nos currere ad Deum.* *Serm. de S. Cosma.* Quod exemplo suo August. confirmat: *Punctus tribulatione cœpi quærere refugium.* *Aug. in Psal 93.* Nisi nos pungeret, nisi spinas infigeret, nisi calcaria admoveret, dormitaremus, oblivisceremur, divagaremus. Sic Paulus ubi calcaria, ubi stimulum sensit ocyùs ad Deum recurrit. Et hoc calcar electis suis quandoque in via virtutis hærentibus Deus admovet ut Greg. testatur: *Electis suis ad se pergentibus, Dominus hujus mundi iter asperum facit, ne dum quisque præsentis vitæ requie quasi amœnitate viæ pascitur, magis eum diu pergere, quàm citius pervenire delectet.* *Greg. l. 23. mor. c. 15.*

EM-

EMBLEMA XXV.

Modicum & videbitis me. Ioan. xvi.

OSTENDENT TERRIS HUNC TANTUM FATA. Virg. Æneid. 6.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

Vitam noſtram COMŒDIAM eſſe, in quâ omnia modicum ſunt. Hoc tantùm quiſque ſatagat, ut partes ſibi à Deo datas rectè agat.

§. I. *Omnes hîc velut in comœdiâ ad modicum parent.*
§. II. *Suas quiſque partes rectè ac ritè agere ſtudeat.*
§. III. *Peractâ ſcenâ, ut quiſque geſſerit & geſtierit plauſum ac palmam feret.*
§. IV. *Quinam benè partes ſuas egerint.*

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

Modicum & videbitis me. Ioan. XVI.

CÆSAR Auguſtus Romanorum Imperator, poſtquam 56. annos gubernaſſet Imperiũ, moribundus ad circumfuſam aulicorum turbam, hæc noviſſima verba habuit: *Numquid bellè, in hoc communi vitæ theatro, partes meas egi?* Patre Octaviano conſiliario progenitus, ad Imperii gubernacula provectus ſum, *numquid bellè partes meas egi?* adoleſcens etiamnum, vix ſextum & decimum ætatis annum attigeram, & toti exercitui Romano præfectus ſum: *Nónne bellè partes meas egi?* neç dum Cæſar in funere patris, ſcenam omnem argenteam feci, auguſtiſſimum illud Marcelli theatrum exſtruxi: *nónne bellè partes meas egi?* quadrageſies ſepties Romanis ludos dedi, ex quibus vix ullus minoris quingenties aut millies HS. id eſt, ſupra tres milliones (ut Manutius ait) ſtetit; tria millia quingentas feras unis ludis mactans, mille ſtruthiones, mille cervos, mille apros ad delicias populi induxi: *nónne bellè partes meas egi?* bella civilia varia geſſi, adverſus Brutum & Caſſiũ, Julii Cæſaris avunculi interfectores; in L. Antonium triumviri fratrem; adverſus Sextum Pompeium, noviſſimũ adverſus M. Antonium; ac libens in bello iſto Aſiatico 150. milliones expendi, ut de Antonio cum ſuâ Cleopatrâ triumpharem: *nónne bellè partes meas egi?* externa bella per me geſſi, Dalmaticum adhuc adoleſcens, & Antonio devicto Cantabricum, *nónne bellè partes meas egi?* domui auſpiciis meis Aquitaniam, Panoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni, item Rhetiam & Vindelicos, & Salaſſos, gentes Alpinas coërcui, Dacorum incurſiones tribus eorum Ducibus cum magnâ copiâ cæſis, Germanoſque ultra Albim removi; alias item nationes ad obſequium redegi, ipſos Indos & Scythas aut vi aut clementiâ populo Romano confœderavi: *nónne bellè partes meas egi?* curules triumphos varios egi, Aſiaticum, Alexandrinum, &c. urbem lateritiã marmoream reddidi, triumphator orbis totius, paciſque inſtaurator 58. annos in hoc vaſtiſſimo orbis theatro, populo ſpectandus fui; ſed nunc cortina clauditur: *valete & plaudite.* Et reductis cortinis animam efflavit. Similia Auguſto, in mortis articulo jactaſſe ferunt Henricum VIII. Angliæ Regem, ſalubri documento poſteris relicto: *Vitam omnem mortalium comœdiam eſſe*, ubi quiſque ſuas partes agit, hic Crœſi, ille Codri, hic Catonis, ille Morionis, ſuffragante Chryſoſtomo: *Non eſt theatralibus ſcenis vita noſtra diſſimilis: nam ut iſtic, ille Imperatoris, hic judicis, & alter militis implet officium; ubi autem conſecuta nox fuerit, nec Imperator agnoſcitur, nec judex*, cortina clauditur, & perſona exuitur.

Sueton. Plutar. Lipſ.

Scotti adagia ſacra pag. 107.

Chryſoſt. Epiſt. 6.

Pineda in Eccl. actores ingredientes in hunc mundum & egredientes, ſunt homines: *Vnus enim introitùs eſt omnibus ad vitam, & ſimilis exitus.* Perſonæ comicæ & tragicæ Imperatores, Reges, Principes, voluptuarii, epulones, divites, mercatores, egeni, mendici, viduæ, pupilli, domini, ſervi, milites, imbelles, pueri, ſenes, ſapientes, ſtulti, probi, improbi.

Cap. 1. verſ. 4.

§. I

§. I.

Omnes, velut in comœdiâ, ad modicum parent.

SI quem potentem, divitem, nobilem voluptuosum videris, *Ostendunt terris hunc tantùm fata.* Omnes illud usurpare possunt: *modicum & videbitis me.* Philemonem Poëtam hîc ex Apuleio inducere placuit, qui cùm plaudente populo, conscriptam à se comœdiam recitaret, imber derepente coortus, cœptam fabulam in sequentem diem differre coëgit: postridie maxima hominum frequentia convenit, quod reliquum erat comœdiæ exceptura; cùm diu exspectatus Philemon non compareret, missi ex promptioribus qui eum accirent, & ecce eum in lectulo mortuum offendunt; steterunt qui intraverant percussi, tam inopinatæ mortis prodigio, deinde regressi ad populum, renuntiavêre Philemonem Poëtam (verba sunt Apulei l. 3. Florid.) qui exspectaretur, quò in theatrum fictum argumentum finiret, jam domi veram fabulam consummasse. Vetera hæc, hâc ætate sic etiam scenam claudimus: fuit abhinc paucis annis in convictu Hallensi actor primarius, quem probè, utpote affinitate propinquum, novi; hic Hermenigildum acturus, sarcophagum secum tulerat, in theatro fictè tumulandus: cum omni populo actorem præstolante, hic seriò intus agebat, sed animam, atque in eodem feretro, eodem vespere mortuus requievit. Quàm multi indies inopinato fato fabula fiunt, quibus illud Horatii mors accinit:

Virg. Æneid. — Ioan. 16. — Anno 1636.

Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti
Tempus abire tibi est

Lib. 2. Ep. 21

Satis diu in sago, in togâ, in purpurâ
Tempus abire tibi est.

Historias volve & miraberis, tam brevi temporis spatio, tot Pontifices orbi Urbem exhibuisse spectandos. Mitto eos qui annum, vix paucos menses impleverunt; plures breviori tempore perstiterunt, ut sapienter illi senserint, qui cum Sapiente *æstimaverunt ludum esse vitam nostram*, & verissimam comœdiam: Pius III. dies viginti sex, Damasus secundus, dies viginti tres; Marcellus secundus dies 22. Theodorus secundus dies viginti; Sisinius dies 20. Cælestinus IV. dies 17. Bonifacius VI. dies 15. Urbanus VII. dies 12. Leo XI. dies 6. Stephanus II. dies tres; nónne omnes hoc verissimum ostentarunt: *modicum & videbitis me?* in hos actores, Bernardus monet, ut Eugenius oculos defigat: *Quantorum*, inquit, *in brevi Romanorum Pontificum mortes tuis oculis adspexisti? ipsi te prædecessores tui tuæ certissimæ decessionis admoneant, & MODICUM tempus dominationis eorum, paucitatem dierum nuntiet tibi.* Nónne hi omnes diurno, non diuturno tempore personati fuêre Pontifices? nox secuta est, & personâ exuitur. Festivum est quod refert Joannes Nider Dominicanus in *formicario lib. 2. cap. 3.* ubi narrat cujusdam somnium ordinis sui, qui somniarat se in Pontificem assumendum, jamque adeò ea phantasia animo insederat, ut cùm tempore Concilii Constansiensis tres à summo Pontificatu essent depositi, de eo sibi conferendo vix dubitaret; electo autem in eâdem synodo Martino V. ne omninò spe suâ excidisse se putaret, aut in rabiem ageretur, cùm Bacchanalia instarent, fratres Dominicani ludicrum spectaculum animi causâ exhibuerunt, Argumento sumpto de Romano Pontifice, ac ejus curia; ad hoc variæ personæ delectæ; sed Pontificis partes huic traditæ, & sic saltem personatus Pontifex apparuit, seriò ludicra egit; at ubi nox secuta, nullus Papa agnoscitur. Quid omnes alii Pontifices aliud in orbis theatro peregerunt? quid omnes Reges? quid Imperatores? Eccl. 10. *Rex est hodie, & cras morietur.* Vitellius octo menses regnavit, Tacitus sex, Ottho & Æmilianus quatuor; Pertinax 3. Florianus 2. Philippus ad duos dies; nónne modicum? Caninius Rebulus in Fabii maximi locum suffectus, cùm per unum diem consul fuisset, Cicero lepidè dixit: Vigilantem sanè habuimus consulem, qui in consulatu suo numquam somnum vidit. De Fabio Mario ait Trebellius: Uno die factus Impera-

Sap. 15. — Bern. ad Eugen. — Bonaert in Eccl. pag. 524.

tor, altero visus regnare, tertio die occisus est, nónne modicum? Vidistis quandoque in scenam dari, Belisarios, Valerianos, Tamburlanos, Diogenes Romanos, augustâ formâ indutos, post horam verò subitâ catastrophe omnibus exui: istiusmodi ludos Petrus Damianus Agneti Imperatrici spectandos proponit: *Galba*, inquit, *Romanorum Imperator quatuor tantùm mensibus imperavit, & in Romæ foro, gladio percussus occubuit. Nónne Vitellius interemptus est à Ducibus Vespasiani?* & post longam seriem sic concludit: *Quis est enim cui se fortuna non transferat, & modò de adversis in prospera, modò de prosperis in adversa*, SCENICA SE VARIETATE *convertat*? Ut omnium oculis ac animis perspectum sit, *ostendunt terris hos tantùm fata.* Ad eum propè morē res fieri assolet, ut in triumRegū solenniis solenne est per familias Reges, cōsiliarios, pincernas, moriones sorte educere, qui ubi nox advenit, personam exuunt, & *modicum* parēt, diurnum non diuturnū regnum est. Hîc quotannis novi Magistratus, novi Consules, Commissarii, Duces exercitus, indies nova officia, novæ dignitates: curritur, ōcurritur, multum impēditur, nec modicum expenditur. Pet. Damian. c. 8. *Numquid & mulieres ab hujus* SCENICÆ *vertiginis rotatu reperiuntur immunes? Cleopatra nempè magnificè toti dominabatur Ægypto, quod videlicet regnū centum millia villarum includere perhibetur*: Et dum ex Ægypto in Ciliciam ad Antonium pergeret, advecta est navi, undique laminis aureis inducta, remi argentei, qui ad fistulæ tibiæque modos, à speciosissimis puellabus agitabantur; vela purpurea, rudentes serici erant; ipsa verò Regina, sub tentorio aureo requiescens, Deæ instar; ad quod spectaculum, ait Plutarchus, tota Cilicia effusa est; at rogo vos, quo choragio viva sepulchrum subiit, *Numquid & mulieres ab hujus* SCENICÆ *vertiginis &c.* cōvivium adeò opulentè instruxerat, ut Antonio bolum dederit, qui teste Adrichomio, venerat ducentis quinquaginta aureorum millibus: *sed scenicæ vertiginis* rotatu, ab Augusto debellati, bolum sumpsêre, quo & ille & illa, sibi vitam eripuêre; hæc qui spectat & oculis mentis attentiùs contemplatur, profectò non se efferet, quantumvis illustrem personam agat: quia *modicum ostendunt terris hunc tantùm fata.* Nemo opibus ac regio cultu spectandus, iis ut propriis extolletur, sed tamquam actor iis brevî spoliandus; Chrysost. *Noli gaudere in divitiis, quia iis spoliaberis sicut actor scenâ peractâ.* Est filius lanionis, qui agit personam Regis aut Principis, indutus veste filii gubernatoris, in hâc triumphat, sed hâc spoliabitur scenâ peractâ. Hæc si cogites, non te efferes, hæc si judices sacri, & profani attenderent, non tantum opulentis tribuerent, non adeò pauperes despicerent, liberè magnates tamquam personatos, sceleris arguerent. Elias quondam occurrebat impio Regi Achab, qui sic prophetam aggressus: *Túne ille es qui conturbas Israël?* Elias respōdit Regi imperturbato animo: *Non ego turbavi Israël, sed tu, & domus patris tui.* Chrysostomus stupet hoc responsum Eliæ, & hanc tandem causam reddit: *Elias non spectabat diadema & exteriorem apparentiam, sed animam sordibus imbutam, squallentem, sordidam, & contempsit eum: tamquam in scenâ, & non in veritate sibi Regē cernere videbatur.* Quò spectat illud Senecæ: *Omnium istorum personata felicitas est, contemnes illos si despoliaveris?* Quare nemo alteri invideat, nemo se miserum dicat; sed suâ sorte contentus vivat, & personam quam Deus injunxit, benè agere satagat, ac præ Regibus & Magnatibus plausum ac palmam feret.

Epist. 5. ad Agn. — *Plut. in Antonio.* — *3. Reg. 18.* — *Chrys. hom. 8. ad pop.* — *Sen. Ep. 70.*

§. II.

Suas quisque partes rectè, & ritè agere studeat.

Epictetus in Enchiridio verè aureo, Christiana axiomata plura complexus est, ac in rem nostram sic ait: *Actorem esse fabulæ talis, qualis magistro probata fuerit te memento, si brevis, brevis; si longa longæ. Si medicum agere te voluerit, fac eam quoque personam ingeniosè repræsentes; ita si claudum, si principem, si plebeium: hoc enim tuum est datam personam benè effingere, eam autem eligere alterius.* *Epict. c. 23.*

alterius. Incredibile est quot querelæ parentum ac puerorum, dum magister pro comœdiâ exhibendâ, partes distribuit: hic queritur se partem habere rustici, ille quòd nimis brevem, tres quatuórve lineas: frustraneos hîc parentes sumptus allegant, altera mater indignatur filium semper morionem agere; cùm tamen partes aptissimè pro capacitate cujusque distributæ. Detur filio viri consularis, sed balbo pars quadraginta & quinquaginta versuum: stupido alicui ac bardo persona Regis: nónne spectatores id indignum judicabunt? splendor omnis actionis evanescet, actoribus verò perpetuum dedecus accrescet. Sed talem agat quisque partem, qualis magistro probata fuerit. Ita agitur in hoc vastissimo orbis theatro, summus ille ac prudens magister Deus, cuique suas partes distribuit, hic mendici, alter Regis, hic militis, alter monachi, hic ægri, alius sani partes agit, & hoc tantùm exigit, quisque ut suas partes strenuè agat. In partibus musicis idem usu venit: si bassus velit superiorem canere, discordia summa, sed qualis magistro musices probata fuerit; similiter si religiosus velit esse conjugatus, & conjugata velit esse monialis, miles consiliarius, hic dux exercitus: erit confusio summa; sed hoc observandum, ut si personam monachi acceperis, *fac eam personam ingeniosè repræsentes*; si medici, si advocati &c. mechanicus manc præmissâ oratione, omnem laborem ac sudorem Christo consecret, & strenuè ad Christi gloriam desudet. Medicus non gravetur noctu ægrotanti pauperi succurrere, advocatus causas pupillorum & viduarum non protrahat, non negligat. Sic Zeno apud Laertium dicebat, bono histrioni esse Sapientem persimilem, quòd sive Thersitæ, sive Agamemnonis personâ acceperit, utramque decenter exprimit, & imitatur: *Hoc enim tuum est, datam personam benè effingere*; eam autẽ dare alterius. Æger es? fac eam personam benè agas, hoc in ægrorum scholâ Binet docet: cùm nescio quis morbo correptus, quereretur se pessimè habere, hoc illi responsum solatio fuit: amicè quisque ægroti personam ac partes semel sustinere debet, tibi jam in proscenium veniendum est, tuas ergò præclarè agito, stant pro theatro Deus & Angeli; si acutus fuerit dolor, brevî peregeris personam, si remissior non adeò effœminatum te exhibeas, ut tantillo dolori succumbas.

Sed quereris vitam brevem, in flore vitæ te emori, alter filium sibi in primâ ætate ereptum: si brevis pars obtigit, brevem sed benè agat. Quod optimè expressit Seneca: *Quomodo fabula, sic vita, non quamdiu, sed quàm benè acta sit, refert: nihil ad rem pertinet, quo loco desinas, quocumque voles desine, tantùm bonam clausulam impone.* Tantùm suas partes benè agat: quo fit ut rusticus in comœdiâ sæpè plausum præ Rege referat, & Morio monarcham aut Menecratem aliquem exsuperet, ut rectè Gregorius: *In examine justi judicis, mutat merita ordinum, qualitas actionum.*

Seneca Ep. 77.

V. Bellarm. conc. 38. festo S. Iacobi.

Spectatores non attendunt utrùm quis gerat personam Pontificis, Imperatoris, legati, aut medici, sed quàm benè. Et hinc fit ut in rustico qui benè partes suas agit, *mutet merita ordinum, qualitas actionum.* Jn hanc rẽ refert P. Paulus Barry de quodam coadjutore nostro, qui eodem momento quo Philip. II. in Hispaniâ, Neapoli, è vivis excessit, ut post mortẽ declaravit, seque tantò altiùs evectum in cælis supra Philippum, quantò Philippus illo altior fuerat in terris: diversas personas ac partes egerant, uterque benè, sed cocus palmam tulerat. Ita in examine justi judicis mutat merita ordinum, qualitas actionum. Ludovicus non ideò sanctus fuit quia Regem egit Galliarum, Eduardus non ideò, quia Regem Angliæ, Chrysostomus non ideò quia præsulem, Paulus quia Apostolum, sed quia benè. S. Hieronymum audi: *Cernis quòd Episcopus, presbyter, diaconus, non ideò sint beati quia Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, sed si virtutes habeant nominum suorũ, & officiorum; alioqui si diaconus sanctior Episcopo suo fuerit, non ex eo quòd inferiori gradu, apud Christum deterior sit.*

Barry solit. pag. 329.

Bellarm. citat.

sit. Ex quo præclarè deducit Cardin. Bellarminus: „Judas Apostolus erat, hoc est, „Episcopus & Doctor, Stephanus Diaco-„nus, id est, minister & discipulus, exactâ „tamen comœdiâ, Judas *ex theatro* explo-„sus, in gehennæ incendium ruit, B. Ste-„phanus totius *comœdiæ* plausibus exceptus, „ad cœlum cum honore sublatus fuit, vidit „Jesum stantem spectatorem, *speculator* „*adstat desuper, qui nos diebus omnibus, actusq; „nostros prospicit*. Caussam hujus mutationis quærit Bellarminus, quare discipulus Magistrum, Diaconus episcopum præcesserit? „Quia, inquit, Stephanus discipuli „personam egit benè, Judas autem perso-„nam Apostoli egit malè. Itaque contin-„gere potest, & sæpe ni fallor contingit, ut „Rex, & Pontifex, Jurisconsultus & Theo-„logus, æternis cruciatibus adjudicentur; „cocus verò, & regis mancipium, & alius „nescio quis imperitus, & plebejus, æternis „præmiis affecti, beatis Angelorum agmi-„nibus associentur; nec immeritò, cùm „sublimes illi, personas suas non benè re-„præsentarint; alii autem suas licet viles & „abjectas præclarè & eleganter gesserint.

§. III.

Peractâ scenâ ut quisque gesserit & gestierit, plausum ac palmam feret.

V*Bi magni cortinæ Theatri* clausa fuerit, ubi omnes mortales partes suas egerint, ubi Antichristus fatalem epilogum tragœdiæ imposuerit, præconis voce spectantibus superis ac inferis, sua cuique præmia decernentur: uti hîc peractâ scenâ fieri assolet, & cum stupore omnium, qui stultū aut Morionem egit, ad primam palmam evocatur, quando potentes seculi mirabuntur & clamabunt, est possibile? ô rerum vicissitudinem! iste famulus, ille mechanicus, ille qui stultus apud suos habebatur, ille simplex religiosus, primum præmium? quantum mutatus ab illo! ille villicus primus in ascensu! nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam. Optimè Tertullianus vallem Josaphat in judicio comparat theatro, infernum caveæ, principes hujus mundi ludionibus, dæmones phanaticis furiis: *Supersunt*, inquit, *alia spectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille nationibus insperatus, ille derisus &c. ô quæ tunc spectaculi latitudo! Quid admirer? quid rideam? ubi gaudeam, ubi exultem? spectans tot ac tantos reges, qui in cœlum recepti nuntiabantur, cum ipso Iove & ipsis suis testibus, in imis tenebris congemiscentes? item præsides, persecutores Dominici nominis sævioribus quàm ipsi flammis sævierunt, insultantibus contra Christianis, liquescentes: quos præterea sapientes illos Philosophos coram discipulis suis, unà conflagrantibus erubescentes &c. Tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate. Tunc histriones cognoscendi, solutiores multò per ignem; tunc spectandus auriga in flammea rota, totus rubens*. In illo die *supersunt alia spectacula*, ubi detractâ larvâ hypocritæ, id est, ut Augustinus exponit, histriones & mimi, veri tragœdi apparebunt: qui in theatro hujus mundi apparebant hominibus jejunantes, & personam sanctorum assumebant, ut D. Thomas ait. *Supersunt alia spectacula*, illic viri in veste muliebri; illic reducta cortina tota scena patebit. Invehitur hîc Tertullianus, Chrysostomus, & Mariana noster in spectacula, quòd in scena quandoque adulteria & stupra proponerentur, imò sacrilegia: vel audire fœdum est, nedum spectare quod Mariana refert: „Scimus, inquit, superioribus „annis in quadam horum hominum so-„cietate, à Judice, quod ex ipsius ore audi-„tum est, unam quampiam ex hoc grege „quæ Magdalenæ personam sustinebat, de-„prehensam turpi consuetudine junctam „esse, cum eo histrione qui Christum Dei „filium, voce, gestu, habitu repræsentabat. „Insignem fœditatem atque eò majorem „quòd magno populi plausu audiebantur. „Sæpe spectatoribus excutiebant lacrymas. „Hæc miramur & execramur. *Supersunt alia spectacula*, secretò fornicantes, ut Cyrillus ait, producet in apertum theatrum. *Supersunt alia spectacula*: comœdiam quam hîc hæretici Calviniani, Lutherani in comessationibus, in cubilibus, in versutiis & astutiis

Tertull. l. de spectac. in fine.

V. Lanuza tract. 2. p. 2. §. 1. n. 121.

Mariana lib. de spect. cap. 8.

astutiis transegerint, in tragœdiam convertetur. Illic excucullatus Monachus, cũ sua virgine spectabitur; *apparent*, inquit Psalmista, *ut intereant in sæculum sæculi.* Psal. 91.

Michael Picarti decad. poster. 9. c. 3. Olim Augustæ Carolo quinto & Ferdinando fratre unà prandentibus, hæc super mensam ab hæreticis comœdia exhibita est personis mutis; primum se infert larvatus habitu doctorali, cujus tergori inscriptum nomen Joannis Capnionis sive Reuchlini: portabat hic fascem partim rectorum, partim curvorum lignorum, quibus dissolutim projectis in medium atrium, recessit. Hoc digresso, succedebat alia persona itidem larvata, nomen habens Erasmi Roterodami, habitu sibi convenienti: hic conabatur curva rectis ligna componere, quod cùm frustra multo labore conatur, tandem quassans caput, animo commoto inde recessit; tum subintrat Monachus, Lutheri nomen præferens, ignem ac ardentes prunas adferens, quibus distorta illa ligna succendit: vidensque luculentam flammam concepisse, se subduxit. Inde prodit quidam habitu Imperatorio, qui ubi flammam intuitus, stricto gladio vim à lignis avertere conabatur: at quò acriùs ligna fodicabat, & gladium ventilabat, hoc magis flamma invalescebat, itaque & ipse, furibundo similis, recessit. Tandem pontificali habitu papa ingreditur, titulo Leonis X. insignis: consternatus ad incendium, ut eminus conspexit duas amphoras, unam aquæ, alteram olei, inadvertenter quo ignem sopiat, unam arripit; & oleum affundens, flamma latiùs se diffudit. Qua actione innuebant actores, Joannem Reuchlinum principem, artes & linguas, veterumque dogmata in Germaniam intulisse: ex illis alia recta, id est Orthodoxa, alia curva & distorta, minimè fidei analoga, & mera hominum somnia, huic successisse; Erasmum Roterodamum, qui studiosè operam dedit ut recta distortis conciliaret frustra laborasse. Successisse verò Martinum Lutherum, qui Orthodoxam doctrinam in cineres redigere conabatur, orbem Christianum suis dogmatis incendens, quæ ut Imperator vi armata ac ferro exstinguere frustra laboravit, Pontifex suis excommunicationibus eos territans, oleum camino affudit. Peractâ fabulâ indignantibus Augustis, comœdi diligenter conquisiti, celeri fugâ sibi consuluerant, ne tragœdi fierent. Ita in re seriâ nebulonibus ludere placuit, & Ecclesiæ Papistis ut vocant, & Papæ illudere. Restat ultima scena illis peragenda in orbis theatro, quo non effugient: *tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate: tunc histriones cognoscendi solutiores multò per ignem*: tunc hæ voces serò audientur: *quomodo erravimus à via veritatis! Supersunt alia spectacula.* Non semel purpuratus epulo, non semel Cleopatra cum suo Antonio in scenam data est, sed in illo die, in ignea purpura, totus rubens spectandus erit. M. Antonius jussit dici Alexandrinis, quòd Antonius Romæ egisset *tragœdiam* per cædes & seditiones, sed quòd Alexandriæ ageret comœdiam cum suâ Cleopatrâ in luxu & delitiis; verùm scenica vertigine, luxus in luctum recidit, ut plerisque accidit, qui hîc comœdiam, postea tragœdiam exhibituri sunt, *sequiturque æternum plangite.* In quos cadit illud aurei oris oraculum: *Præsens vita ludus est, futura non est ludicra.* Tertullian. cit. Chrys. hom. 47. ad pop.

Rex quidam Persarum, vel eo solùm titulo suum regnum regno Barbarorum præcellere dictitabat, quod Magnates apud Persas habeant alta & longa nomina, & ut Tertullianus ait: *jugera nominum.* Spheudadates, Artaxerxes, Vavaranes, Omixindinas &c. *Nomina sunt ipso penè timenda sono*; Barbaros autem habere parva nomina, verbi gratiâ, Caunus, Bythes, Davus, atque adeò suum regnum tragœdiam, quâ viliores personæ arcentur, Barbarorum regnum comœdiam, & quasi plebejorum esse. Garas. doct. cureuse l. 7. sect. 11.

Idem, inquit, Garassus de inferno dici posset, illic tragœdiam agi, ubi omnia magna nomina Alexandri, Tamburlani, Sardanapali, Machiavelli, Quabacondoni, Diocletiani, Thesaurochrysonicochrysides. In cœlis verò ubi, S. Pierre, S. Paul, S. Luc, S. Iean, S. Iacq. &c. In qua cælesti comœdia, ut nos aliquando partes

nostras agamus, optimos actores imitandos hîc nobis proponamus.

§. IV.

Quinam bene partes suas egerint.

AUdi S. Prosperum: *si spectandi voluptas est, habes aurigam* (non currum Medeæ conscendentem) *spiritualem Christum. Etiam qui curru igneo, usque ad metas provectus est cœli, currusque Pharaonis demersos in mare.* Habes præclarum illum actorem, Paulum, qui spectaculum fuit Deo, Angelis, & hominibus. Hieronymus ad Gal. 4. *Mutabat*, inquit, *Paulus vocem suam, & in histrionum similitudinem factus: si quidem ut in theatro, mundo, & Angelis, & hominibus, habitum in diversas figuras vertebat, & voces.* Talis actor fuit sanctus Joannes Baptista, de quo S. Nilus: *In solitudine versabatur, & civitates ipsæ cum hominibus ad eum confluebant, qui scenicis vestibus induebantur, ad zonæ pelliceæ spectaculum concurrebant, sub dio manere non recusabant.* (Ut fit in insigni comœdia) *nam videndi viri cupiditas, omnem sensum molestiæ abstergebat, virtutumque spectaculum labores & incommoda leniebat.*

Talis actor fuit David 2. Reg. 6. *Vivit Dominus, quia ludam & vilior fiam plusquam factus sum*; dum saltat instar histrionis ante arcam, uxori & aulicis ludibrio: in quem ludũ sic ludit Bern. *Ludam*, inquit, *ut illudar, ac quasi bonus Rex, non ad honorem sed ad contemptum, bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum præbet.* Et paulò pôst: *non est hic ludus puerilis, sed qui cælestium spectatorum delectare possit aspectum: hoc ludo & nos interim ludamus ut illudamur; confundamur, humiliemur.* Ita lusit Simon Salus, Jacoponus, aliique innumeri, quos Raderus de SS. Stultis commemorat; quibus Hieronymus Paulam Romanam adnumerat: *novi*, inquit, *susurronem quemdam (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi benevolum nuntiasse, quòd præ nimio fervore virtutum, Paula quibusdam videretur insana, & cerebrum illius dicerent confovendum. Cui illa respondit: Theatrum facti sumus, mundo & angelis & hominibus: nos stulti propter Christum.* Hæc Hieronymus. Consimiles actores fuere in purpureo theatro omnes Christi Martyres, de quorum antesignano Petrus Damianus: *Ecce spectaculum ad quod aspicit intentus operi suo Deus; surgit ipse Rex filius regis, & lapidantium acies interrumpens, triumphatoris certamini assistit.* Pium certè spectaculum videri posset cujusdam juvenis, qui dum Christi patientis personam in theatro ageret, in cruce seriò expiravit. Præbeamus & nos spectaculum dignum Deo, & si malè hactenus partes nostras egimus, nondum serò; ab histrione seriò motum & mentem excitare discamus: fuit is Polus Comœdus celeberrimus histrio, qui Athenis in publico theatro Sophoclis electram acturus, personam lamentatricis fœminæ induit, plorantis ad urnam, in quâ fingeret ossa recondita fratris sui Orestis, hinc ut se, & spectatores ad fletum permoveret, filium prædilectum non ita pridem functum exhumari curavit, cumque ejus ossibus capsâ inclusis theatrum ingreditur, non jam fictis sed veris lacrymis omnia complens. Haud aliter qui hactenus cum Polo per omnem vitam se Comœdos exhibuerunt, fictis lacrymis scelera luxerunt, Deum riserunt ac luserunt, nunc invitante Polo, electa anima electræ plangentis personam induat & se aut fratrem, id est, proximum peccato mortuum plangat: idque ut veris lacrymis agat, unici filii Dei non arida ossa, sed laceros & sanguineos artus ante oculos ponat: atque hac felici catastrophe, per planctum, cœlo plausum dabit: nam ut olim Seneca: *nihil ad rem pertinet, quo loco desinas, tantùm bonam clausulam impone.*

Bern. Epist. 87. — *Hieron. Epist. 27. ad Eustoch.* — *Serm. de Stephano* — *Drex. Tribunal. l. 1. c. 3. §. 4.* — *Mendosa l. 1. reg. c. 3. an. 8. sect. 2.* — *Sen. Epist. 77.*

EMBLEMA XXVI.

Expedit vobis ut ego vadam. Ioan. 16.

ARCTIVS ABCEDENS.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

Per infeſtationes & ariditates Deus quaſi abſens, nos arctiùs ſibi adſtringit, uti nodus tum maximè conſtringitur, quo inter ſe ſtringentes longiùs recedunt.

§. I. *Deus intimis amicis ſeſe quandoque ſubducit, ut ardentiùs ament.*
§. II. *Abſentia Chriſti confert ad majus meritum, & robur virtutum.*
§. III. *Fidelitas amantis, in abſentia Amati, maximè comprobatur.*

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

Expedit vobis ut ego vadam. Ioan. XVI.

DEMONSTRANT Astrologi solem hoc magis lunam collustrare, quò longiùs ab eadem recedit, juxta illud Poëtæ:

Ovid. Met. lib. 11. *Iam sum tibi charior absens.*

Sol absens lunæ charior, quòd ipsa inde clarior. Confirmat Apuleius, *Luna Solis æmula, noctis decus, quanto longiùs abit à sole, tantò largiùs illuminatur, pari incremento itineris & luminis.* (Lib. de Deo Socratis.) Haud aliter Sancti qui hîc ut stellę ac lunæ fulserunt, pari incremento luminis & amoris exarserunt pro ratione itineris, quo Deus ab eis recedere & radios divinæ consolationis longiùs contrahere videbatur.

§. I.

Deus intimis amicis sese quandoque subducit, ut ardentiùs ament.

HOs internæ illustrationis ac consolationis radios, divinus ille sol per tres annos adeò subduxerat Seraphico Francisco, ut testatus sit, eâ desolatione ac animi afflictione se excruciari, ut si saxa & rupes ejus desolationis participes esse possent, disrupta fuissent. (V. Reconfort des Ames desolées par Philippe Servius §. 5.) Et in his omnibus Deum ardentissimè amabat nec unquam illi charior. *Iam sum tibi charior absens.*

Angela de Fulgino tam longè à solaribus radiis divinæ illustrationis recesserat, ut si omnes cælites ad se solandum descendissent, dolores ac angores minimè alleviare potuissent: pedem in inferno habere dictitabat. Et vel sic dilecto absenti erat *charior absens.* Mater Theresa 22. annos in tanta ariditate ac fastidio transegit, ut ne sermonem de divinis ferre, nedum intelligere potuerit, per 15. annos, sine libello meditari nequiverit, donec Christus ad excelsissimum contemplationis gradum eam sustollens, omnes libros proscribi voluit, se ipsum contemplandum, legendum, ac diligendum proponens.

S. Eligius ita à divino illo sole desertus, ut exclamare non dubitarit quidquid ageret, de salute sua conclamatum esse. Nec ideò desistebat indesinenter Deo servire.

Sacerdos vitæ integerrimę per 12. annos molestissimis cogitationibus & phantasiis adeò divexatus, ut nec celebrare, nec ullas preces ad Deiparam fundere valeret. (Pennequin Amour divin part. 3. c. 3. pag. 39.) Persistebat tamen omni illo tempore, incredibili constantiâ; donec post nubila phœbus rediret, & post 12. annorum conflictum, tanta dulcedine, tot suavissimis lachrymis perfundebatur, tantâ animi teneritudine in Dei matrem ferebatur, ut præ divina dulcedine totus colliquesceret. Quin & Birgittæ divinitus concessum est eo tempore quo sacerdos hic faceret ad aram, cacodæmonem dejectis oculis, ligatum ad pedes ejus prostratum cernere. Et hi omnes, quis credat, hoc arctiùs Deo ac divino amoris vinculo colligati fuêre, quo à se longiùs abire videbatur: ut in præfixo emblemate, amans ab amante longiùs recedens, arctiùs nodum constringit; subducitur oculis, sed hoc ardentius vivit in corde. De Magdalena ingeniosè disserit Origenes: *Iesus qui modò recessit à te, & quomodo! fortè nescis an diligat te olim te diligebat, olim à Pharisæo te defendebat. Olim quærebat te cùm non adesses, vocat te cùm abesses. Et ô dulcissime Magister, quid post hæc peccavit in te?* (Orig. hom. 130. de Magd.)

te. Dixisti, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Sed quomodo verum est, si tu es ablatus ab ea? nisi hoc ita intelligitur quòd licet tu sis ablatus ab oculis ejus, tamen non es ablatus à corde ejus.

Catharina Senensis fœdis infestationibus miserè divexata, ubi post hæc Christus sese in conspectum dedit, amarè queritur ac quærit: Vt quid tanto tempore sese subduxisset, ubi demum latuisset dilectus absconditus? Respondit; in corde tuo filia. Idem magno Antonio responsum fuit, ac in intimis cordis visceribus Deus sic absens aurum charitatis ac gemmas virtutum humilitatis, diffidentiæ de se, tolerantiæ generat, uti sol intra terram & mare. Hinc amaritudinē animæ sic mellifluus Doctor solatur: *Ne timeas, ô sponsa, ne desperes, ne existimes te contemni, si paulisper tibi subtrahat sponsus faciem suam; omnia ista cooperantur tibi in bonum, & de accessu & recessu lucrum acquiris: tibi venit, tibi & recedit, venit ad consolationem, recedit ad cautelam, ne magnitudo revelationum extollat te, ne si semper apud te sit sponsus, incipias contemnere alios sodales, & hanc continuam visitationem non jam gratiæ adscribere, sed naturæ.* Ex quo liquet verissimum illud: *Expedit vobis ut ego vadam.* Probat id idem Doctor: *Dixerat enim sancta anima quædam in abundantia sua: non movebor in æternum; cùm subitò sensit à se aversam faciem verbi; seque non modò motam, sed etiam conturbatam, & sic in tristitia didicit* non altum sapere.

Bern. in scala claustralium col. 3.

Bern. Serm. 74. in Cant.

Quin & in se hanc causam fuisse ait Bern. quòd Dominus recessisset à se: *Superbia*, inquit, *inventa est in me, & Dominus declinavit in ira à servo suo; hinc ista sterilitas animæ meæ, & devotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non sapit psalmus, non legere libet, non orare delectat: meditationes solitas non invenio. Vbi est illa inebriatio spiritus? ubi mentis serenitas, & gaudium, & pax in spiritu?* O anima quæ se à Deo desertam queritur, in se ipsa descendat, & hanc fortè causam reperiet. Convenit in eo B. Laurent. Justinianus: *Ad reprimendam hominis audaciam sapientissimè interdum se subtrahit sapientia, non odiendo, non contemnendo, sed amando: quis enim nisi quandoque, relictus sibi, propriam agnosceret fragilitatem? continuis successibus occasionem parat elationis,* atque adeò hic modicum nos deserit, ne in peccatum prolapsi, in æternum deseramur. Quod optimè expendit Greg. *Omnipotens Deus eos, quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit, unde scriptum est: ad punctum in modico dereliqui te & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Hinc psalmista deprecabatur: non me derelinquas usquequaque; derelinqui igitur se, sed ad modicum posse utiliter noverat, qui ne usquequaque relinqueretur petebat.*

Bern. Serm. 54. in Cant.

Lib. de Monast. discip. c. 18.

Greg. l. 20. mor. c. 19.

Hinc omnem elationem animi ac sensualitatem exosa B. Catharina Genuensis (cujus vitæ lectio magni fiebat à B. Aloysio) affirmare non dubitavit: *Sanè gustus ille spiritualis à magis quàm diabolus cavendus est, quandoquidem ubi adhæret, morbum generat incurabilem, homine ignorante.* Quem non incurrit, qui hoc gustu caret, & cui hæc mellis dulcedo subtrahitur, ne morbum, vermes ac fastidium generet. *Temperanter*, inquit Laur. Justin. *spiritualis est sumenda dulcedo, ne ex immoderato gustu fastidium generet. Hoc Sapiens insinuans, inquit: mel invenisti, comede quod sufficit, ne cogaris evomere.* Quò spectat illud Bern. *Vulgare proverbium est, quod nimia familiaritas parit contemptum; recedit ergo, ne fortè nimis assiduus contemnatur, & absens magis desideretur, desideratus avidiùs quæratur, diu quæsitus tandem gratiùs inveniatur.* Et hic alter fructus absentiæ Christi ut ardentiùs desideretur: quid causæ fuisse existimatis cur Iesus duodennis se parentibus subduxerit, quos ex absentia sua adeò cruciandos præsentiebat? nisi ut quibusdam lachrymis aspersum luculentius amoris incendium exurgeret? *Amor magis sentitur cùm eum prodit indigentia*, inquiebat olim August. ad instar ignis, qui parum frigidâ affusâ magis exardescit. *Supra modum*, inquit Richardus Victor. *imò supra naturam ignis convalescit in aquâ: quia amoris incendium magis exæstuat ex alterutra contradictione, quàm invalescere posset ex mutua pace.*

Lancicius de Aridit. c. 6. num. 35.

Laur. Iustin. c. 6. de Interiori conflictu.

Prov. 25.

Bern. in scala claust. col. 3.

V. Bern. Serm. 74. in Cant.

V. Lobbel Do. inf. oct. Epiph. q. 2.

Aug. l. 10. de Trinit.

Rich. Vict. de 4. grad. viol. chari.

 Non

Propert. l. 1. Eleg. 12. *Non nihil aſperſis gaudet amor lachrymis & creſcit.*

In Pſal. 118. Cum Richardo convenit D. Amb. *Quò magis laſſatur affectus, eò magis amor creſcit, & quò diutius abeſt qui deſideratur, eò exſpectantis deſideria majori quadam vi amoris igneſcunt.* Mitto illud Horatii:

Horat. l. 3. ode 14. ——— *Virtutem incolumem odimus,*
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Illudque Ciceronis de patria: cujus dulcedinem *non tam fruendo quàm carendo didicit.* E quibus alia argumenta facilè ſuppetunt.

§. II.

Abſentia Chriſti confert ad majus meritum & robur virtutum.

3. FRuctus abſentiæ Chriſti eſt majus meritum. Qua de re exſtat præclarum monitum & exemplum in libello quodam B. Catharinæ Bononienſis: quæ cùm variè impugnata fuiſſet, infeſtata blaſphemiis, tentationibus infidelitatis circa præſentiam Chriſti in Euchariſtia, nullis eas lachrymis aut precibus depellere valebat; P. Servius cit. potiſſimùm autem infeſtabatur, ſub tempus communionis, donec Deus illi revelavit, *Quòd majus meritum eſt animæ ſi communicet, cum ſupra dictis impugnationibus, ferendo patienter tempeſtatem ſpiritus, quàm illa quæ his expedita, communicat cum multa dulcedine & ſuavitate.*

Si enim alias corporis afflictiones æquo animo ferre, magni meriti eſt, illas animi, quæ his longè graviores ſunt patienter tolerare nónne ſummi exiſtimandum eſt. B. Catharina Bononienſis in libello à ſe Deo inſpirante cōſcripto: *Non eſt dolor acerbior illo, quem patitur anima, ob ſenſibilis amoris abſentiam*, imò fuit qui martyrio conferre non dubitavit: is fuit P. Alvarez, vir ſuo ævo ſanctiſſimus, qui ſic ſecum ſtatuebat: V. Lanc. de Arid. c. 5. n. 29. c. 4. in fine. *Inquietudinem quamcumque in oratione mihi occurrentem* (puta abs te non cauſatam) *martyrium reputabo, & ut talem fortiter ſuſtinebo*, ſuſtinuitque per 16. annos. B. Clara de Monte Falco per annos 11. continuos variè exagitata à dæmonibus, & privata cœleſtibus deliciis. B. Catharina Bononienſis per annos 5. valde deſolata fuit, & dæmonis illuſionibus divexata. Videtur Deus noſter cum dilectis ſuis quandoque in arenam deſcendere, ubi non armorum ſed amorum animoſa contentio, uti accidit luctando cum Jacob, de quo Rupertus: *Famoſa lucta & totius ore Eccleſiæ, per orbem celebrata, quâ homo cum Deo luctatus eſt.* Rupert. in Gen. l. 8. c. 6.

Haud abſimilis hujus certaminis imago (ſi fas ſit humana divinis comparare) in Aluilda puella regia elucet, quæ ubi ſponſi, quem deperibat, patre ſe interponente, expetitis nuptiis frui nequiret, virum mentitur, ac myoparonem conſcendens, mari aufugit. Fortè fortuna, hoſtilem hæc navim conſpicata, ut ducem agebat, arma expediri jubet, confligitur, & eccū Aluildæ caſſis excutitur; agnoſcit hoſtis ſponſam: & ilico Martis tela, in amoris convertit, mutuos ruunt in complexus, & debitam ſibi fidem exſolvunt. Saxo. l. 7. Sic anima ubi à Deo variis adverſitatum telis impetitur, eum quaſi hoſtem ſub infeſtis armis deliteſcentem perhorreſcit & illud Propheticum exclamat: *Quare poſuiſti me contrarium tibi?* Iob 7. Dum ubi paululum ventis jactata, poſt brevem conflictum, ex hoſte ſponsū ſeſe exhibet, obvium in amplexum ruit, caſtamque ſponſam cæleſtibus complet deliciis. Hujus certaminis non inexpertes puellas complures reperio, quas inter occurrit

B. Angela de Fulgino, quæ inſidiis dæmonis per biennium impetita, acerrimè animo conflictata eſt: ut & B. Maria Magdalena de Pazzis, primū per annos 5. deinde per alios quindecim cōtinuos ab inferis & ſuperis quodammodo impugnari videbatur, quæ omnia patienter tolerando, quantum meritorum ac gratiarum cumulum compararunt, ex divinis revelationibus ac favoribus hiſce ſponſis ſuis impenſis manifeſtū eſt. De quo exſtat illud Gertrudis, quæ à Domino quaſi ſpreta, intellexit quòd vicinitas nimia quandoque impediat, ne amantes ſe mutuo videant, ut in amplexu fieri conſuevit. Ex quo intel-

lexit

lexit sponsi subtractione, gratiæ meritum quandoque multū augeri. Quid, quod vel ex eo plurimum meruerint, quod hoc sit Deum verè & sincerè diligere, propter se, non propter consolationes, & hic est

Lanc. de Arid. c. 6.

4. Fructus absentiæ Christi: ut serviant expensis propriis, sicut milites honorarii non ob stipendium aut panem victalitium: uti olim Deus Birgittæ & S. Gertrudi revelavit, dicens: *Vellem electis meis persuasum esset, quòd eorum bona exercitia placeant, quando serviunt expensis propriis*, non ob stipendium consolationum.

Drex. Rhet. cal. l. 1. c. 9. §. 2.

Fuit constans Dei Amicus qui candidè fassus est, se jam 40. annis Christo servire assidua oratione sine ulla consolatione interiori aut gustu, hoc unum illi solatio esse, quòd propriis expensis serviret. Et hoc est, quod S. Ignatius suis inculcavit, Deo fideliter servirent sive plures adsint visitationes spirituales, sive pauciores. Camerarius refert de Petro Comite Sabaudiæ, qui ut Otthonem Imp. electum salutaret, in conspectum venit media corporis parte holoserico ac telâ aureâ pretiosissimè convestitus, ex altera parte totus cataphractus: hujus insolentis habitus causam Imperatori exposuit: unâ parte auro & gemmas pretiosè indutus, Regiæ suæ Majestati in pace serviret; arma verò quibus pars altera corporis munita erat, ut illis in bello ipsi militaret, & usque ad ultimum spiritum decertaret. Ita nos in utrumq; parati esse, nec in bello terga vertere imbelles debemus.

Reg. sum. 21.

Lib. 1. hist. med. c. 6.

Sainct Iure tom. 3 perseverance.

Antonia Romana magnæ sanctitatis vidua à Sancto Philippo Nerio valde æstimata, aptâ similitudine animas in pace & animi tranquillitate, deliciis ac internis consolationibus assuetas, catulis Melitensibus domicellarum comparat, viros autem adversis exercitatos venaticis canibus, dum dicit: Deum operariis suis conversioni animarum deditis non præbere „tot in oratione gustus & consolationes, „uti dat quibusdam fœminis; & licet illos „tanquam canes venaticos (qui capiendo „ursos & apros, id est, peccatores convertendo, veniunt quandoque pedibus „lutulentis) non admittat ad oscula, sicut „admittit parvulos catellos, pulchros, „otiosos; tamen pluris facit illos Dominus, quàm istas mulierculas, quibus se „magis communicat per spirituales gu„stus & veluti quosdam amplexus.

Lanc. de Aridit. c. 5. n. 28.

Declaravit hanc veritatem Christus S. Gertrudi non absimili similitudine: Sicut, „inquit, Imperator aliquis præpotens non „solùm delectatur in palatio suo habere „puellas delicatas & ornatas, sed etiam „ordinat, principes, duces, & milites, „aliosque diversis operibus aptos mini„stros, quos singulos in palatio suo semper „habeat ad diversa negotia paratos; ita „& ego non solùm delector in interiori„bus deliciis contemplativorum, sed etiam „diversis exercitiis utilium negotiorum, „quæ fiunt causâ mei honoris & amoris: „quia tales magis exercentur in charitate, „patientiâ & humilitate. Ecquis Imperator Duces exercitus ac milites honorarios, qui nullo stipendio pro eo decertant, non præferat puellis honorariis, quæ in gynęceo reginæ asservantur? *Charitatem militis ad Imperatorem suum indicat bellum*, inquit S. Joannes Climacus, *Monachi verò charitas ad Deum maximè eo tempore quo adstat orationi deprehenditur.* Theologus quidam, quid rerum omnium difficillimum rogatus? hæc respondit: *Laborantis in partu, docentis in ludo, imperantis in bello, & orantis in templo*, aut in cubiculo, hîc licet hostium incursiones mille obveniant non decedit è campo, non arma abjicit; sed generosè decertat. S. Petrus in oratione raptus, vidit mappam refertam variis bestiis, audit vocem, occide & manduca, nec quidquam suavius gustavit. Tentationes, quæ in mappam mentis candidæ incidunt, occide, & fructum suavissimum reperies; & ejusmodi orationes aridæ, uti pharmaca medicorum droogheu maximè virtutis, ac Deo sæpe gratissimæ accidunt, ut docet Binet de Amore divino, quem consule. Unum hîc delibasse sufficiat, quod Plinius & Majolus referunt. Olim fuisse peritissimos statuarios, qui simul in una statua desudabant, hic domi suæ caput, alter

Grad. 28.

4.

Oratio non deserenda ob ariditatē aut tadia.

Amour divin c. 24.

alter in officina sua pedem, tertius brachiũ effinxit; sed eo artificio, ut quæque pars parti congrueret, ac si uno cœlo ab uno artifice confecta esset, atque ita ex tot partibus, pulcherrima statua efficta est. Ita oratio ac meditatio sæpe longè præstantior, quæ per partes interrupta, & variis phãtasmatis intercisa, quàm quæ sine ulla interruptione absoluitur. Nemo dicat, non possum orare, meditari, &c. si non potes cum Ioãne sublimia & divina contemplari, procide, inquit, Thomas à Kempis, cum Magdalena ad pedes Iesu, & corde contrito & spiritu humiliato, pete tuorum veniam peccatorum. Si non vales cum Paulo ad 3. cælum evolare, mane cum eo apud Christum, carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo. Si non potes montes excelsos conscendere cum cervis, id est, viris perfectis, ingredere petram cum herinaciis, ut ibi spinas peccatorum & terrenarum rerum exuas. Si non habes alas aquilæ volantis ad sidera, habes pennas simplicis columbæ nidificantis in maceria, meditando passionem servatoris. Denique ut illud robur animi acquiramus, & in viros perfectos, ac robustos milites nos Deus efformet, lac nobis consolationis subtrahit, & solidiori cibo assuefacit. Quam doctrinam B. Petrus Damianus Agneti Imperatrici tradidit dicens: *Ne turberis si qua te fortaßis adversitas feriat, ob id enim fit ut internus ille dispositor ad hanc te dulcedinem trahat: nam & mater cùm ablactare vult filium, aliquando fel uberibus adhibet, ut dum aspernatur ille quod abhorret, compellatur ad alimentum se transferre quod roboret.*

L. 7. Epist. 5. ad Imp.

V. interpretes de ablactatione Isaac.

§. III.

Fidelitas amantis, in absentia amati maximè comprobatur.

SUperest nunc 5. atque ultimus fructus absentiæ Christi, ut dilectus experiatur, animæ, se absente, fidelitatem. Audite & melleum sermonem haurite: *Cave tibi ô sponsa quando absentat se sponsus, non longè abibit, & si non vides eum, ipse tamen videt te semper, plenus oculis ante & retro. Habet etiam circa te nuncios suos spiritus, quasi sagacißimos exploratores, ut videat quomodo absente sponso converseris, & accusent te coram ipso si aliqua signa lasciviæ & scurrilitatis in te deprehenderint. Zelotypus est sponsus iste, si fortè alium amatorem receperis, si aliis magis placere studueris, statim discedet à te & aliis adhærebit adolescentulis. Delicatus est sponsus iste, nobilis & dives est, speciosus præ filiis hominum, & ideò non nisi speciosam dignatur habere sponsam. Si viderit in te maculam sive rugam, statim avertet oculos.* in absentia sua de fide sponsæ, Zelotypus sponsus maximæ solicitus est.

Bern. Scala claust. col. 3.

Sapient 14. *Creaturæ Dei in tentationem factæ sunt animabus hominum.* Locus difficilis. Quomodo enim summa bonitas, qui vult omnes salvos fieri, fecisset creaturas in laqueum? cùm Deus intentator malorum sit, & neminem tentet? similitudo rem exponet: facit Deus sicut paterfam. volens explorare fidem filij seu servi, relinquit nummum in mensa, cistam vel cellam vinariam apertam, ipse se inde subducit, ut exploret an se absente quid auferent. Deus subducit se in secretum cubiculum aulæ suæ, & relinquit omnes thesauros creaturarum apertos, non ut homo se offendat, iis abutendo, sed ut exploret fidelitatem nostram. Quam doctrinam confirmat Cardinalis Cajetanus in illa verba: *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.* Psal. 10. *Metaphoricus,* inquit, *est sermo ad simulitudinem hominis claudentis oculos, ut experiatur quid, se non vidente, alij faciant.*

Apud Lippom. in catalen.

Fideles filij qui absente patre dum extra oculos, dum in universitate, in exteras provincias profecti, ita se gerunt, ut in ædibus paternis. Si famuli & ancillæ absente hero, vel hera æquè seduli, æquè fidi, ij laudandi sunt. Sic conjux ut casta Penelope absente conjuge, discipuli absente magistro, religiosi absente prælato, amicus absente amico, æquè strenuè partes agat, ac si præsentes essent, hi se fideles ostendunt. Quàm multi hero præsente sobrii ac sobriæ, quæ coram simulant se crassiorem potum, nec vinum ferre posse, dum os poculi ab hero

hero fuligine tinctum, benè notatos in conſpectum dedit.

Chryſolog. Serm. 83. Rem miram & prope inauditam narrat Sanctus Petrus Chryſologus, Apoſtolos qui præſente Magiſtro tam frugaliter cœnabant, tantâ reverentiâ coram agebant, impranſi non ſemel Dominum ſequebantur. Illo mortuo vix oculis ſublato, dum corpus vix in monumento poſitum, intra illud triduum, dum omnia elementa turbata, petræ ſciſſæ, & cœperunt epulari & ducere in bonis dies ſuos. *Terra tremit*, inquit Chryſologus, *turbatur tartarus, ſcinduntur ſaxa, monumenta diſsiliunt, ſol fugit, dies ſepelitur, fit nox totum, & ſoli diſcipuli alto ſigmate, choro uno, toto atrio deliciis ſaculi epulantur*, quid hoc, ait Chryſologus? Unde hæc diſſolutio, qui parati ad fundendum ſanguinem, ad bibendum vinum delapſi? ubi reſpondet: *Hos fratres reverſus ab inferis ſic Magiſter invenit.* Si hoc abſentia trium dierum, ſi hoc abſentia inter Apoſtolos, qui ante oculos tot terriculamenta ac prodigia mortis Chriſti, qui tot miracula viderant, tot conciones ex ipſo audierant, quid non in familia abſente hero, in ſcholis abſente Magiſtro, in Religione abſente ſuperiore timendum eſt, niſi omnino fidi ſint. Matt. 21. *Homo erat Paterfam. qui plantavit vineam & peregrè profectus eſt, & agricolæ apprehenſis ſervis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt.* Qualis hæc carnificina, qualis tragœdia? cauſam noſtis? *Peregrè profectus eſt.* Tum illi inter ſe conſpirare, murmurare, otiari, vereri dominum, ad ultimam deſperationem devenire. Nonne identidem ac ſervo illud comici ingeminatur.

Neſcio quid me abſente turbatum eſt domi? Vultis hujus prototypi ectypon videre: Majorcenſis civis locuples uxorem cum liberis & ſervo in villa reliquit, & ipſe *profectus eſt foras.* Hic ſervus à Domino malè habitus, illo abſente ultionem concepit, ac foribus obſeratis, herâ vinctâ, liberos ad domus tectum ſecum effert; reverſus herus indignatus foras clauſas, ſervo qui è ſublimi ſpectabat, minari, at ille unum filium è tecto præcipitat, & mox alterum.

Pontan. Attic bell. vol. 2. c. 54.

V. Fusè Acroam. Bidermanni l. 2. Acroam. 3.

Pater hic penè exanimatus, blandiùs eum affatus: at fruſtra, ni, inquit ſervus ille nequam, tibi nares preſcindas, & tertium præcipitem agam; quod cùm amore filii pater feciſſet, mox tertium unà cum uxore præcipitat, ac ſeipſum, ne pœnas daret, ſuſpendio liberavit. Quid non abſente Domino turbatum eſt domi? famuli quàm officioſi, quàm morigeri, dum coram Domino; ſed quid, dum inter alios famulos? de tenacitate domini, de ſalacitate dominæ. Quot ficti amici impræſentiarū aurea verba, omnia laudare, ad omnia aptū deprædicare, in abſentia, inane cerebrum, nullius judicii, malæ famæ, &c. Vis noſſe an alteri amicus ſit, inquire quid abſens de te ſentiat & dicat? Matt. 11. *Illis autem abeuntibus cœpit* Iesus *dicere ad turbas de Ioanne.* Chryſoſt. *Quàm benè recedentibus diſcipulis, cœpit laudare Ioannem. Non ſicut quidam blandiores homines, qui libenter homines in facie laudant, aut quando vident amicos ejus fideles aut domeſticos, quos credunt quia nuntiaturi ſunt illi quidquid audierint.* Sed fide amici ſunt, qui non modò præſentes ſe & abſentes collaudant: dicitur Gen. 11. *Erat autem terra labii unius, & ſermonum eorumdem.* Liran. *Eſt autem homo labii unius quando ſimiliter loquitur de proximo in præſentia & abſentia ejus, & lingua diverſa quando bona loquitur in præſentiâ proximi, & mala ipſo abſente.* Ideo & ſponſus ille cæleſtis longè abit & dicit, *Expedit vobis ut ego vadam*, ut fidem fidelis animæ explorem, quid dicat, quid me abſente agat. Quot peccata, quot adulteria, quot zelotypiæ ex abſentia conjugis?

V. Serlogi tom. 1. pag. 284.

Hic ludus amantis fuit: Matrona Pariſienſis deſerta ab amaſio ſuo Pantagrueli, miſit ei annulum cum falſa gemma, cui annulo inſcriptum Hebraicè Lamma Sabacthani. Conſuluit hic varios quid hoc ſignificaret, dum tandem ingenioſè quidam Pamugus nomine, ſic expoſuit: *Di amant faux.* Id eſt, dic falſus amator, *Pourquoy m'as tu laiſſée.* id eſt, Lamma Sabacthani, quare dereliquiſti me? quoties ejuſcemodi annulum cæleſtis ille ſponſus mittere poſſet ad olim ſponſas ſuas: *Di amant faux*; quare dereliquiſti me? in-

Tuningii Apophteg. Franc pag. 54.

promptu

promptu causa ; Prov. 7. *Fruamur cupitis amplexibus.* Quomodo audes hoc? *Non est enim vir in domo suâ, abiit viâ longissimâ.* Patheticam in hac re historiam accipite, quam refert Gramondus : non longè à civitate Montauban, castrum quoddam inhabitabat Nobilis Francus Reynesius nomine, qui in uxorem duxerat Panatiam venustissimam fœminam. Et ecce quidam Paulinus vicecomes in eam exarsit, variis munusculis eam sibi devinxit, & quò tutior esset accessus, jam formâ hortulani, jam pictoris, jam aliâ in castrum sese penetrabat, jamque Panatiam totam occupabat, quo amor ejus in conjuge Reynesium omnino refrixit; qui rem subodoratus, omnem modum quæsivit, ut Paulinum in flagranti delicto deprehenderet. Interea Ephœbum unum Reynesius pecuniâ corruperat, injuriâ à Domina pridem affectum, quare Dominum accedit, in genua provolutus veniam & vitam precatur, flagitium omne exponit, & ab hero vindictam flagitat. Iam planè edoctus Reynesius simulat se peregrè negotij causâ proficisci, uxor illi Crocodili lachrymis valedicit, quibus infames ignes tegat. Die insequenti adest Paulinus cum Germano Panatiæ, ejusdem farinæ, jam sine ullo metu, fruiturus cupitis amplexibus. Dies & vesper in epulas ac choreas, nox detestandæ libidini destinatur. Reynesius qui ante discessum omnia pessula ostiis amoverat, jam certus adulterum intus esse, armata militum manu, concubia nocte castrum invadit, penetrat ad cubile, ubi Paulinus cum conjuge repertus, qui tumultu excitus, sclopum arripit, in Reynesium explodit, sed ictu irrito; Paulinus verò variis vulneribus confossus occubuit, ante pedes Panatiæ. Frater dum per fenestram fugam cogitat, à satellitibus infernè suppositis hastâ trajicitur. Iam nobilissima fera supererat, infamis mulier, quæ se subduxerat, & in interula, solo pudore tecta in latrinis latebat, protracta jam veras lachrymas dabat, ruit in amplexus conjugis, vim ac technas Paulini exaggerat, omnem fidem per sacra ac profana spondet. Inserit se medium ac pro matre intercedit filius; hic jam patrem exarmarat, dum ab Epœhbo ad vindictam tam indigni facinoris incitatus, uxorem obtruncat. Cadavera per triduum jacuêre inhumata. Hoc est frui cupitis amplexibus, dum vir in domo non est. S. Hugo Card. exponens hæc: *Non est vir in domo, abiit viâ longissimâ,* per virum accipit Christum, qui non est in domo sua, id est in mundo, visibili specie, abiit viâ longissimâ, puta in cælum, sed væ cùm venerit exacturus rationem. Quid fecit hic paterfam. agricolis vineæ? malos malè perdet. Quid fecit hic paterfam. conjugi suæ? viro hoc absente quid non in terris mortales agunt, & audent? quàm paucæ fidæ ac fideles animæ: unum & singulare fidelitatis exemplar proposuisse sufficiat. Bertulphus inter proceres Germaniæ nobilitate ac opibus præpollens, ut animo erat apprimè pio, in Palęstinam cogitabat, vestigia Christi veneraturus? jamque necessariis ad iter cōparatis, adscitisq; cōsilij sociis, magna remora Ansbetta uxor lectissima matrona intercessit;

——— *Sed nullis ille movetur*
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.

Affirmat se voti reum, nec temerè aliquid decrevisse, si avocare pergeret uxor, non marito, sed cælo eam pugnaturam. Adhæc absentiam spondet opinione breviorem fore, nec annum excessuram. Solvit ergo, & jam multum terris jactatur & alto, tandem Palęstinâ potitus est. Hujus aspectu quam voluptatem Bertulphus ceperit supervacuum sit narrare, illum neque antrum Bethlemicum, nec Iordanis fluenta, quamvis annus spectaculo satiassent. Interea Ansberta quasi virum extulisset, publico abstinere, & mundo muliebri abjecto, quotitidie lugebat. Sic anno prope revoluto adest ecce nuntius, & literæ; respirat, sed heu legit illum à barbatis captum, sævique principis in potestatem venisse, aratro trahendo aut fossis ducendis servilem in modum occupari, flagrisque si qua cesset, identidem moneri, mucido pane ac frigidâ vitam tolerare. Spem libertatis ūnicam, si coram uxor lachrymis ac facundiâ potiùs quàm auro, ferocem principis animum ten-

Poiters Larva pag. 160.

Prov. 7. v. Cornel. hic.

Bidermanni l. 2. acroam. 2.

Virg. l. 4. Æneid.

tentaret. Hoc per quidquid jucundum utrique in vita, se orare & obsecrare. Lectâ cum gemitu Epistolâ, amici, proceresque sententias rogantur. Nemo omnium fuit qui expeditionem suaderet, in terras barbaras fœminæ. Cæterùm ne & hanc fidem etiam absenti deneget, simulat consilium. Eo tempore Bertulphum non ergastuli magis ærumna, quàm uxoris in horas exspectatæ desiderium excruciabat; perlatæ demum literę, quibus de cõjugis adventu jussus est desperare, & jam triduum in querelis, non sine stomacho duxerat, cùm in vestibulo regiæ, fidicen peregrinus conspicitur. Hic suavissimo concentu omnem viciniam, ac aulicos excire. Fuêre qui ad principem referrent; jubet adduci, cùm pulsare testudinem paulatim incepisset, sensit ilico vultum hominis serenari, quo factum ut cùm numeros modosque doctè variaret, brevî hominem totum occuparit. Iam cœna vocabat & unà juvenem comitari, dapesque concentu suo condire jubet. Epulis mensisq; remotis, Orpheum suum opiparè haberi vult. Dum per aliquot dies illic commoratur, vidit manè captivos ex ergastulis ad lapicidinas deduci, & inter hos Bertulphum, quem, cùm decimo post die tyrannus quidvis petendi audaciam faceret, liberum dimitti postulavit, & impetravit. Accitus ad tyrannum Bertulphus mortem præsagiebat & libertate donatur. Juvenem hunc redemptorem suum complectitur, in se immeritum ac ignotum tam benevolum, mille votis extollit. Ambo pariter patriam repetunt, jamque patrio solo vicini, simulat se fidicen in proximo pago quid negotij habere, propediem adfore. Interim Bertulphus summo civium ac nobilium plausu excipitur, convivio exstructo rationem itineris sui exponit: at hoc maximè queritur, ab uxore se destitutum fuisse. Cùm repertus est qui eam ausus criminari, marito absente vitam voluptuariam duxisse, plus sex septemve menses domo abfuisse; jamque ille diras omnes in uxorem evomere vixdũ cœperat, dum nuntiatur fidicen adesse, cui ille assurgere & mille sexcentis titulis patronum, parentem, soterem, appellare, obsecrat ut nomen ac genus suum tandem aperiat; renidens facturum se spondet, si conjugem toties infidam coram sisteret, sed nusquam reperitur, & ecce galero rejecto, & colore quo sibi personam fecerat, strophio deterso, momento ex peregrino fidicine Ansberta prodiit, quę fidicinem egerat. Qui hîc affectus in conjugem tam fidam!

O anima sacris delitiis, conspectu sponsi destituta, abiit à te, in terram sanctam, Solymis captivus detinetur; omnem mundum muliebrem abjice, lachrymis ac orationis citharâ revocandus est.

EMBLEMA XXVII.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Ioan. 16.

QVODVIS PETE MVNVS. *Ovid. 2. Metam.*

DOMINICA QVINTA POST PASCHA.

Oratio ad omnia efficax, ſi quid in Chriſti nomine petieris: uti purâ chartâ, Regis ſubſcriptâ nomine, poteſtas fit quidlibet impetrandi.

§. I. *Oratio ut omnipotens ſit, in nomine ejus facienda.*
§. II. *Ars oratoria forenſis potens eſt, ſed præpotentior cæleſtis ad quidlibet impetrandum.*
§. III. *Divini Oratores, qui impetrarunt, quidquid rogarunt.*
§. IV. *Quemadmodum pecuniæ, ita à fortiori, orationi obediunt omnia.*
§. V. *Quemadmodum pecunia nervus belli dicitur: ita & in bello omnes vires, victorias uni orationi deberi.*

DOMI-

DOMINICA QVINTA
POST PASCHA.

Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Ioan. XVI.

Drex. Rhet. l. 1. c. 2. §. 4. CAROLUS Imperator, nomine Quintus, ſecundo numine primus, Chriſtianus Achilles, Europæus Alexander, cum Peruanam provinciam ſibi reconciliatam cuperet, nobilem illum Gâſcam huic negotio deſtinavit, eique complures chartas candidas, ſolo nomine ſuo ſignatas (vulgò chartas Blancas) dedit, eo conſilio, ut quiſquis privilegia, munera, aut munia quælibet poſtularet, ſi ea in chartâ virgine exaraſſet, jam impetraſſet. Hac tam liberâ & liberali indulgentiâ, rebelles animi in gratiam reducti, in gratitudinem redacti. Summus Imperator noſter Chriſtus, ingenioſam hanc artem ſuggeſſit, paginam puram regio nomine ſignatam nobis offerens: *Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* (Ioan. 16.) En virginem chartam, nihil eſt quod rogando, quod orando impetrare non poſſitis.

In annalibus tam ſacris quàm profanis legere, intelligere & ſeligere eſt, promiſſiones perquam ſplendidas: 4. Reg. 2. Elias ad Eliſæum: *Poſtula quod vis, ut faciam tibi antequam tollar à te.* Non inferior fuit illa Aſſueri: *Quid vis Eſther Regina, quæ eſt petitio tua? etiamſi dimidiam partem Regni petieris, dabitur tibi.* (Eſther. c. 5.)

Huic conſimilis illa Herodis ad Herodiadem: juravit illi, *Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.* (Marci 6.)

At longè ampliſſima ſummi Regis ad Salomonem: *Poſtula quod vis, ut dem tibi.* (3. Reg. 3.)

Sed hoc tantùm pro illo tempore, & illi ſoli, nunc omnibus, & ſemper, non dimidium ſed totum Regnum, & infra illud & ſupra illud, *Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.*

E profanis Plutarchus & Thucitides, de Xerxe commemoravit, eum Themiſtocli ſi in Aſiam redire vellet adpromiſiſſe tres civitates: unam frumento, alteram vino, tertiam omnibus aliis neceſſariis opulentam. promiſſa ſplendida, cujuſmodi inter homines quotidiana ſunt, nec quidquam modernis aulicis antiquius, quàm omnia promittere, & nil præſtare. Quibus convenit illud Poëtæ: (Plut. in Themiſt.)

Promiſſis dives quilibet eſſe poteſt.

Deus non modò promiſſis, ſed & ſolutione promptus eſt; & ſi cui placet, illud Antverpienſi Præſuli Maldero adſcriptum Anagramma, *Malo de re*, quàm de verbis, aut vanis promiſſis, gaudere, is Deum fidejuſſorem habeat, qui & promittere & præſtare valet, quæ nemo dare. * Fuit olim Aulicus Regi ſuo perquam charus, qui ſagittæ inſcripſerat: *Conſequitur quodcumque petit*, hoc uni & ſoli orationi (quæ ab Ambroſio ſagitta nuncupatur) emiſſa in nomine Salvatoris convenit: *Conſequitur quodcumque petit:* Hæc enim verba inquit Chryſoſtomus: *Omnis qui petit accipit, ſolus Deus dicere potuit, qui ſolus omnipotens eſt*, qui ſolus præſtare poteſt. Quidlibet autem ut aſſequamur, in nomine ſuo petẽdum præcipit. (* Camus Dom. 5. poſt Paſcha.) (Amb. Serm. 869.)

§. I.

Oratio ut omnipotens ſit, quomodo in nomine ejus facienda.

MAgna eſt vis nominis hujus. Sanctus Gregorius ex ipſo JESU nomine (Greg. hom. 27.)

 quæ-

quæstionem solvit. *Nomen Filii*, inquit, *Iesus est, Iesus autem Salvator, vel etiam salutaris dicitur; ille ergo in nomine Salvatoris petit, qui illud petit, quod ad veram salutem attinet*: Vel quidquid desiderat, in eum finem postulat. Nam ut August. ait. *Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis.*

Aug. tract. 102. in Ioan.

Euthymius, *in nomine meo*, id est, ut mei, à Christo Christiani. Ribera, *in nomine meo*, id est, velut à me missi. Cyrillus, *in nomine meo* petitur, quod per Christum, velut mediatorem & collargitorem rogatur.

Cyril. l. 11. c. 7. in Ioan.

Chrysost. *in nomine meo*, hoc est per me, meaque merita, quæ optima orandi, exorandi, & quidvis impetrandi ratio & oratio est, quam Ecclesia usurpat, dum quidvis: *Per Dominum nostrum Iesum Christum*, postulare consuevit.

Molosfitæ (gens cæterùm inculta ac barbara) si quid à Rege suo supplices flagitassent, id enimverò per filium postulabant, eumque prensabant ulnis, stringebant brachiis, & paternis sistebant oculis, quem scilicet vel aspectu solo, ceu elingui oratione ad subditorum vota precesque flecteret.

Ita fecisse quondam auditus Themistocles, à Regina probè edoctus: Athenis ille exulare jussus, ad regem Admetum Orator venit, & filium quem manu prensabat ostendit, oravit hic & certè etiam peroravit; at longè efficaciùs in cælesti curia, filius apud patrem perorat; quem ad supplicũ vota, potenter inclinat: summus amor in filium, & summa in hominem filii merita, quibus negare nil omnino potest.

Porphyrius Gazæ Episcopus, pro eo quo erat in religionem zelo, ab Arcadio Imperatore petiit omnia idolorum fana solo æquari, repulsam passus libellum supplicem nomine Theodosii Iunioris recèns nati ac fonte lustrati obtulit, & votis potitus est. Apud Hebræos, nomina primorum Patriarcharum, vim quidvis impetrandi continere videbantur. Gen. 48. Filiolis Josephi benè precatur Jacob dicens: *Angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis, & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum.* Ratus per ea quidvis impetrandum iri.

Raderus in Aula S.

Ita deinde lapsis longè sæculis per Davidis nomen optimi parentis, Salomon orare solitus: quod, si Rabbinis credimus, tantæ virtutis fuit, ut cùm arcanâ vi Salomon templo arceretur, nec ullâ humanâ industriâ fores reserari possent, ad solam invocationem nominis *David*, è vestigio desiliisse, ac cuique patefactum aditum fuisse.

Si tantum potuit Davidis nomen, ut ferreos postes perruperit, adyta reserarit, si hoc nomen pro clavi fuerit, quid valebit nomen Christi? quomodo non cælos reserabit, & omnes thesauros cælestium gratiarum oratio tali nomine recludet? cùm Augustinus asserat: *Oratio justi clavis est cæli?*

Serm. 226. de Temp.

Alteram loci hujus expositionem planè moralem, sacro Ecclesiasti convenientem adfert Osorius, quasi illud, *in nomine meo*, idem sit quod *in syngrapho meo.* Seu chartam porrigat, in qua nomen manu propria subsignatum; in quo Christum ait, amantissimum parentem imitari, qui dum charissimum filium, in partes exteriores destinat, cùm omnia necessaria ad longinquum iter citra incommodum & periculum secum asportare nequeat, quo illi universa suppetant, chirographa plura, in quamvis civitatem præstat (quæ vulgo dicuntur librances) cedulas cambii, nomine suo signatas, quibus ostensis ei annumeretur quantum petierit, nec quidquam desit. In hunc modum oratio nobis concessa, Christi nomine signata, ubi patri exhibita, in omni loco, in omni necessitate, quidquid petierimus, quasi ex debito, & contractu cum filio inito persolvet, nec quidquam desiderari patietur. Nostis quanta vis nominis Regii, Pontificii in bullis apostolicis, diplomatis, literis patentibus? hæc duo verba, *EL REY*. Quantæ virtutis? collatio dignitatum, Ducum, Comitum, Baronum, aliorumque officiorum tam in sago quàm in Toga omnem vim suam habent, ex vi nominis hujus *El Rey*:

Osor. Dom. 5. post Pascha.

in

in litteris Assertoriis vulgò pasportis, quantæ virtutis nomen Regis Galliarum, Belgii Archiducis, statuum Hollandiæ? codicilli pia legata, testamenti tabulæ millium, millium millionum, vim suam habent in syngrapho, ex nomine Testatoris propria manu tabulis subscripto.

In cambiis, apochis, contractibus, emptione, venditione, sponsalibus, ex solo nomine valor maximus est.

Chrysologus Serm.25. Ex quibus illa inauranda Petri Chrysologi verba infero: *Si homo homini exiguæ charta obligatione constringitur, Deus,* suo sanguine & nomine subsignavit, *& debitor non tenetur?*

Quidquid collibitum collibysta syngrapho exhibito exhibebit, & si quid petieritis patrem in nomine talis filii denegabit? fidem habe fidejussori fidelissimo: *Quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.* *Ioan.15.* Sed ne singulas partes orationis sectando, volumina Tulliana aut Tertulliana conflasse videar, soli perorationi, quæ potentissimos animorum motus concitare solet; insistam: & ut finis orationis est persuadere dictione, ita apud Deum non modò orationem quidlibet impetrare, sed quidvis Deo imperare posse, adeoque orationem omnipotentem demonstrabo.

§. II.

Ars oratoria forensis potens est, sed præpotentior cælestis, ad quidlibet impetrandum.

Val Max. lib.8.c.9. Potentiam disertæ orationis plurimum valere Valerius asserit; *Tamen sub propriis exemplis,* inquit, *quo vires ejus testatiores fiant, recognosci convenit.*

Regibus exactis plebs diffidens à Patribus juxta ripam fluminis Avienis, in colle qui sacer appellatur, armata consedit: eratque non solùm deformis, sed etiam miserrimus Reip. status, à capite ejus cætera parte corporis pestifera seditione divisa, ac, ni Valerii diserta subvenisset oratio, spes tanti Imperii in ipso pæne ortu suo corruisset: is namque populum nova & insolita libertate temerè gaudentem, *Oratione ad meliora & saniora consilia revocatum, senatui subjecit,* id est, *urbem urbi junxit.* Orationi ergo facundæ, ira, consternatio & arma cesserunt.

Hæc etiam sanguinis cupiditate furentes compescuit: missi enim à sævissimis ducibus Mario & Cinna milites ad M. Antonium obtruncandum, oratione ejus extemporali obstupefacti; destrictos jam & vibrantes gladios, cruore vacuos vaginis reddiderunt; quibus digressis Pub. Antronius (is enim solus in ambitu expers Antonianæ vocis steterat) crudele Imperium truculento ministerio peregit. Quàm disertum igitur eum fuisse putemus oratorem, quem ne hostium quidem, quisquam occidere sustinuit, qui modò vocem ejus ad aures suas voluit admittere; sed ut alios mittam, Oratorum Princeps Cicero, Romanam Curiam in quam collibuisset sententiam pertraxit; inde Rex à quibusdam dictus est, quod mentes Senatorum regeret, ut vel maximè in Q. Ligario patuit, in quem, ut Julius Cæsar sententiam tulerit, Cicero peroravit, & absolvit. Orationis vim quam pro se digesserat, sed non dixerat, Milo ut legit, facilè intellexit; si hanc inquit, liberè, pro rostris pronuntiare Tullio licuisset, non comederem modò Barbatos pisces. Inter Græcos Demosthenes gloriari solitus, non difficile sibi esse perorando caussam malam, ut vellet, bonam reddere: id vel ex eo colligas, quòd Athenienses modò arma sumebant, modò pacem cum Philippo Macedone componebant, modò bellum gerebant, prout Demosthenes civium animos huc atque illuc oratione sua flectebat.: Ita Græcus hic orator pacem & bellum ferebat linguâ, alterutrum quod voluisset effusurus. Eadem perorandi vi Pisistratus, Pericles aliique excelluêre, quos Mendosa noster in amœnissimo viridario, appositè peritissimo isti Cytharœdo Alexandri, aut Henrici Regis cognomento Boni, composuit: apud hunc, inquit, fuit quondam nescio quis Cytharam pulsandi peri- *Mendosa virid.l.6. Orat. 9.n.127. De Thimot. Cytha. Alex. v. Marian. de Regis instit.l.2.c.7.*

peritissimus, qui à Rege exoratus primùm fides graviter remissas fractâ & nutabundâ digitorum vicissitudine percutiens, tam inusitatæ severitatis concentum elicuit, ut regi quendam veluti stuporem injecerit, lacrymas excusserit, totum vultum incredibili mœstitiâ complerit. Subitò verò digitis celeriter incitatis, Nervis ad plausum hilariter ac festivè commotis, molliores vegetioresque sonos in illius aures induxit, quibus rex tamquam illecebris incitatus, non modò haustum dolorem sepelivit, verùm etiam maximo risu exultabundus, in saltus gestusque erupit. Postremò chordis ad vehementiores modos acriter pulsatis, nescio quid horridum & incultum regis aures perculit, quod illius animum tantâ immanitate efferavit, ut rationis minimè compos, fremeret, desæviret, magnam satellitum stragem ederet, majorem haud dubiè facturus, nisi congestæ undique à militibus pulvinarium moles furentem retardassent. Videtis unius Citharœdi potestatem, at in ea obsecro adumbratum viri justi, apud Deum precantis imperium agnoscite: Hieronymus certè de cælesti oratione loquens ait: *Hæc est lyra nostra, hæc cithara, in hac cantamus Domino.*

Hieron. in Psal. 143.

Hæc omni citharœdo argutior, omni oratore facundior, ipsum Deum, in quas voluerit partes; potentissimè flectere, & arbitrio suo quasi obedire compellit. Hoc ne temere, Salvianum induco sic sententem: *Quòd scriptura ait, aures Domini in precibus semper esse justorum, non audientia tantum Dei, sed quædam quasi obedientia Dei designatur.*

Ecquis unquam ita judicem orationis lenociniis incantavit, ut quasi vinculis constrictus, ab eodem se dissolvi postularit. Hoc orationis fascino Moysen usum fuisse legimus, dum velut fasciis quibusdam omnipotentem ita colligavit; ut exclamarit: *Dimitte me.* Quod expendens Hieronymus: *Quando dicit dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est*: Dei enim potentiam servi preces impediebant.

Exod. 32. Hier. ep. 12. ad Gaudēt.

Ea propter jure exclamat Gregorius ille Nazianz. *O sacrum & divinum opus orationis!* Opus planè divinum quo homini potestas, quasi omnipotentis quidlibet patrandi confertur: Ita Petrus Chrysologus oratione sola Moysen quasi omnipotentem agnoscit: *Per hanc*, inquit, (orationem) *Moyses fit Deus, & ad triumphos suos militare sibi omnia mandat elementa.* Quibus longè concedit omnis Tullii facundia.

Orat. 1. de Orat.

Chrysologus Serm. 43.

Aër cessit dum intemperiem ejus preces non semel temperarunt, Elias pro libitu cælum aperire, & operire visus est: *Iubet & clauditur cælum, orat postmodum & aperitur, ut Sanctorum meritum monstraretur, non solùm in terris posse quod voluit, sed & in cælestibus posse impetrare quodcumque petierit.* Hæc Chrysostomus.

Chrys. de Elia serm. 2.

Neptunus non semel tumentes fluctus levi oratione placavit, quin tempestate sæviente Jonam fluctuantem tempestivo hospitio excepit, de quo Nyssen. *Oratio Ionæ cetum domum effecit.* Ob nauli penuriam cùm transvectionem nauta Francisco de Paula denegaret, calcavit elementum, in famulatum subeunte natura. Molem terræ potentiùs quàm Archimedis machina non semel oratio concussit. Act. 4. Cùm orassent (Petrus & Joannes) motus est locus in quo erant congregati, orantibus media nocte Paulo & Sila: *Terræmotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris.*

Act. 16.

Ignis verò agens fortissimum, quoties ad virginum ac Martyrum preces, aut subitò restinctus, aut altiori vi retentus sit, tres illi pueri in medio fornacis innocuè lusitantes, aliaque sacrorum annalium testimonia satis loquuntur. Si hæc parva videantur, adjiciam majora: omnes morborum legiones orationi subjectas, mortuorum agmina orantis imperio suis tumulis ad vitam revocata sacræ ac profanæ historiæ me tacente locupletè testantur. *An non omnipotens ergo*, quærit Bernardus, *cui omnia possibilia sunt?* si omnipotens divinus orator, certè orationem, ex homine Deum quemdam facere convincemus: quod ingeniosus Poë-

Danielis c. 3.

ta

ta Martialis disertè insinuat:

Qui fingit sacros auro vel marmore vultus,
Non facit ille Deos, qui rogat ille facit.

Facit vel se ipsum Deum, cum rogando & orando se omnipotentem experitur.

§. III.

Divini oratores, qui impetrarunt, quidquid rogarunt.

CHrysostomus l. 2. de orando Deo: *Age jam & illud exponamus vobis, quàm multis sanctis datum deprecationis præsidio servare non solùm gentes ac civitates, verùm etiam orbem universum; in mentione verò deprecationis, primus occurrit Paulus ille insatiabilis Dei custos, ille custos orbis terrarum, qui per deprecationem & assiduam obsecrationem omnes gentes salvas fecit, semper illud dicens nobis, hujus rei gratiâ flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi.*

Talis erat oratio Beatorum Dominici & Francisci, qui ne orbis tueret, alter Atlantem, alter se Herculem exhibuit. Hieronymus exponens illud: SUB QUO CURVANTUR QUI PORTANT ORBEM, *hi sunt*, inquit, *qui per orationem curvantur, humerosque periclitanti orbi submittunt*, sic Abraham portavit orbem, sic Loth suis precibus provinciam, Moyses universum populum. *Iob 9.*

Tales hodieque sunt orationes amicorum Dei, qui vim Deo faciunt, quod petunt impetratum auferunt, volucribus, piscibus, feris, astris, creatis omnibus, ipsi creatori vim gratam preces inferunt, & sibi quasi ad nutum & ad delicias, *tamquam servum emptitium*, ut ait Sanctus Thomas cogunt famulari. *Oculi Domini super justos & aures ejus in preces eorum*, ut audiat & exaudiat. Sic ipsi Thomæ Aquinati ægrotanti piscesque appetenti, ibi ubi decumbebat, ignotos (recentes Haleces erant) eosdem per miraculum submittit: illud ipsum usu venit è Societate nostra viro Apostolico P. Petro Canisio, quem itidem ægrum vehemens cupido incesserat carnibus certæ cujusdam aviculæ vescendi, qualis frustra alibi quærenda, per fenestram in cubiculum advolavit, seque nullo negotio capiendam, tantùm non ultro obtulit, in quo vel hoc potentiam orantis maximè manifestat, quod antequam peroret, desiderium Deus audivisse videatur juxta illud Isaiæ: *Antequam clament exaudiam.* *S. Thomas opusc. de Beatitate c. 7. Psal. 33.* *Isa. 65.*

Si gloriari potuit Hierophantus Themistoclis filius quidquid voluisset, id populo quoque Atheniensi probari, suæ enim sententiæ matrem suffragari, hujus Themistoclem, cujus omnes Athenienses ratum haberent decretum; quanto meliori jure cælestis orator dixerit, concessam sibi esse omnipotentiam divinam, & quidquid petierit, hoc omnes creaturas, cælites, Deum ipsum promptissimum præstare. Quod de se aliquando confessus est B. Dominicus, vir cæterà oris modestissimi; auditus tamen est dicere, *Se nihil umquam à Deo petiisse, quod non impetrasset.* Excepit has voces sociorum aliquis, & continuò subjungens: mi pater, inquit, pete obsecro ut ille celeberrimus Doctor Conradus in tuam adscribi velit familiam: cui Dominicus, difficile id quidem est, inquit, si autem id petam, futurum confido ut impetrem. Proximam noctem totam orando traduxit, sequenti mane Doctor Conradus ad cœnobium venit, & à Dominico in Religiosam familiam admitti postulat. Adeò verum illud Augustini: *Sancti ad salutem per omnia exaudiuntur.* *Plut. de liberis educ.* *In vita.* *Aug. in epist. 1. Ioan. c. 3.*

Bernardus ille mellis fluvius, complures genere, divitiis, eruditione præstantes in suam familiam precibus adlexit. Inter ceteros Gaufridum de Perona, quem jam nutabundum, & ab aratro sæculum respicientem, oratione per transennam fusa, ita confirmavit, ut idem Gaufridus de parente suo, viro bene opulento, sollicitus, Bernardum obnixè rogarit, patri suo emendatiorem vitam precibus suis impetrare ne gravaretur: cui Bernardus, ne malè metuas, ego illum probatum Monachum, in hac Claravalle meis manibus sepeliam, utrumque fuisse verissimum, eventus docuit.

Non

Non minoris efficaciæ orationem dixero, quę peccatori gratiam, & vel invito salutem contulit.

Talis Elisabethæ principis, quæ uni suorum aulicorum vehementissimum de noxis dolorem impetravit.

Pennequin amour divin part.3.c.28. Talis oratio B. Lutgardis quæ advertit venerabilem Jacobum de Vitriaco deperire religiosam quandam ægram; Deum potenter oravit: *Aut separa me à te, aut hominem pro quo te rogo sana, etiam non volentem.* Et eodem momento alter resipuit. Denique ut orationem in pauca contraham, de Anna Samuelis matre, hoc oris aurei oraculum est: *Orando omnia quæ voluit effecit.* *Chrysost. hom. 1.* Ut meritò orationis potentiam, quidam clariùs illustrantes, pecuniæ cui obediunt omnia, comparare non dubitarint.

§. IV.

Quemadmodum pecuniæ, ita à fortiori, orationi obediunt omnia.

Tiraquellus *de nobilitate l. 3.* docet, Pecunias facultates appellari, quòd ad res omnes facultatem, adeoque facilitatem præbeant: nam quidquid in urbe carum, in orbe rarum, quidquid voluptati natum, voluntati gratum, id omne, insuper:

Horat. li. 1. Epist. 6. *Et genus, & formam, regina pecunia donat.*

Forum omne circumspice, quidquid humanis usibus commodum & congruum, calcei, caligæ, pannus, panis, piscis, lana, linum, id omne pecuniâ venale est.

Officinas ingredere, Nundinas contemplare, quidquid oculis delectabile, quidquid cupiditati acceptabile, id omne pecuniâ venale est. Ad Diversorium diverte, quidquid deliciarum, quidquid cupediarum, quidquid palato acceptum, id omne, etiam ex ultimis finibus terræ, ad tinnitum pecuniarum, ad tintinnabulum, quod in tabernis ad manum, advolat: Massica, Chia, Falerna, Mosella, Rubella, *quidvis nummis præsentibus opta*, veniet & eveniet vobis; vel ipsa veritate attestante: *Pecuniæ obediunt omnia.*

Nunc verò si orationem pecuniam ostendero, nónne omnia ei obedire, quidvis precibus, non secus ac pretio comparari posse comprobaro? ubi occurrit imprimis illud Apulei, *non levi mercede emit, qui precatur, aut parvum pretium accepit qui rogatur.* *Apul. l. 3. florid.* Cicero in Verrem: *Emere*, ait, *malo, quàm rogare*, ac si rogatio majus quolibet pretio pretium esset; nec immeritò, cùm preces ingentis pretij loco sint. Ut probat illud Gen 4. ubi Eva: *Possedi hominem per Deum.* Ex Hebræo vertunt alij, *emi virum à Domino*; sed quo pretio, scitè hic Oleaster ad mentem nostram, *fortè Dominum pro filio deprecata est, & precibus emit.*

Rem acu tetigit Osorius, qui pecuniam habet, omnia habet, quæ illi necessaria sunt: quia eâ datâ omnia emere potest. *Osor. Dom. 5 post Pascha.* *Ita*, inquit, *oratio est pecunia spiritualis*, quâ mediâ omnia acquirimus, quæ volumus: est enim illa instrumentum generale, quo omnia nobis acquirenda sunt. Quare sicut de pecunia Ecclesiasticus ait: *Pecuniæ obediunt omnia*, ita eadem veritas de oratione: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis.*

Pecunia vinctos carcere exemit, judices corrupit, morti eripuit. Oratio Danielem ex lacu leonum, Petrum ex arctissimo carcere, sic eductum scribit Chrysostomus. *Vis discere quanta sit orationis in Ecclesia facta potentia? vinctus erat Petrus multisque catenis circumdatus*: ORATIO AUTEM *Chrys. hom. 29. ad popul. Act. 12.* FIEBAT SINE INTERMISSIONE, AB ECCLESIA AD DEUM PRO EO, *& statim eum à carcere liberavit. Quid hac igitur sit oratione potentius?*

Pecunia & aurum, ut Poëta canit, omnia penetrat: *Potentius ictu fulmineo.* At longè potentior oratio, nubes fulmine ocyor penetrat, Saxa & rupes pervadit; talis Marci Aurelij Cæsaris Christiana fulminatrix legio, non sibi solùm largissimos imbres in siti, sed in

hostes

sed in hostes fulmina, precando cœlo evocavit. Pecuniâ Christum Judas vinciri fecit! Melius Moyses oratione Deum, ut clamarit *dimitte me.* Hæc omnia ut pecunia valeat longè tamen pluris valet oratio justi; quis pecuniâ eloquentiam, quis sapien-
Proverb. 17. tiam sibi emere potest? teste Sapiente: *Quid prodest stulto habere divitias, cùm sapientiam emere non possit?* hanc autem precatione sibi innumeri compararunt. Quis pecuniâ morbum pellere, quis vitam emere, quis cœlum claudere, & aperire, solem sistere, retrogredi, montes movere, aliaque supra naturam portenta effecit? hæc omnia aliaque innumera, ex sacris paginis solâ oratione complures veri Thaumaturgi patrarunt. Elisei oratio ferrum natare jubet, oratio rapidissimum solis cursum adversus Gaboanitas stitit, oratio umbram in horologio Achaz decem lineis retroëgit, oratio Sunamitidis filium ad vitam reduxit, oratio Saræ domum à dæmone liberavit, oratio centum & octoginta millia hominũ in Sennacheribi castris exstinxit. Plus dico oratio decies centenam illi Zaræ ducis interfecit, dum Asa sic apud Dominũ paucis
2. *Par.* 14. precatur: *Domine non est apud te ulla distantia utrum in paucis auxilieris an in pluribus: adjuva nos Deus noster, in te enim &* IN NOMINE TUO *habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem.* Tantarum virium fuit hæc oratio, inquit, sacer codex, ut Domino præliante tot centena millia prorsus cæsa & deleta sint.

Virgil. 1. *Æneid.* *Ante diem clauso componat vesper Olympo*, quàm ego potentissimos orationis effectus percenseam. Unum hac tempestate adnotasse sufficiat:

§. IV.

Quemadmodum pecunia nervus belli dicitur, ita & in bello omnes vires, victorias, ac triumphos, uni orationi deberi.

CHrysostomus Hom. 2. de orando Deo: *Quòd quis animi nervos preces appellaverit, mihi profectò verè dicere videatur: etenim ut corpus opinor nervorum beneficio constat, currit, stat, vivit, compactum est: iisque incisis omnes corporis numeri dissolvuntur, sic animi* (in bello) *per sanctas preces & conglutinantur & constant, cursumque habet pietas facilem, ac secundum*, totumque belli corpus orationis nervis potissimùm consolidatur.

Dixerit Asdrubal de Hannibale, plures urbes Italiæ eum pecuniâ quàm armis expugnasse, & ejus solo defectu, non militum, Italiâ excedere coactum. Plures certè oratione urbes expugnatas, validissimas hostium acies fusas, ex sacris *scripturis*, inquit Cyrillus; *si quidem qui videre voluerit, poterit facilè.* Summus Hebræorum Sacerdos Jaddus, Alexandrum Macedonem precibus expugnavit. Basilius Valentem imperatorem sacrificiis terrefecit. Leo Pontifex Hunnorum regem, Dei flagellum Attilam solâ oratione devicit. *Cyrill. Alex. l. 7. contra Iulian.*

Illius preces armatę fuerint, necesse est, qui solus & inermis copiosissimum exercitum fugarit ac superarit? fecit hoc clarissimus Orientis Apostolus, mundi jubar, Societatis nostræ columen Franciscus Xaverius: cùm enim innumera multitudo Barbarorum, quos Badegas vocant, effera, sanguinaria, truculenta, belluis quàm hominibus propior, in Christianos sacro de fonte recèns susceptos, insiliret, omnes sine dubio perditura: Xaverius prius numine multis cum precibus & lachrymis implorato, solus & inermis occurrit, & cædes ac minas anhelantem unico aspectu & affatu ita terret, ut effusior in fugam se convertat, quàm ad pugnam convolarat. Igitur non minùs per oratores, ut rectè subdit Mendosa, quàm per bellatores, hostiles exercitus divinitus atteruntur. *Mendosa l. 1. reg. c. 7. num. 7.*

Divus Augustinus de Theodosio Juniore commemorat eum adversus Eugenii Tyranni validissimum exercitum *magis orando quàm feriendo pugnavisse.* Stupendo sanè prodigio: *milites porro qui aderant, nobis retulerunt, extorta sibi esse de manibus, quæcumque jaculabantur: cùm à Theodosii partibus, in adversarios vehemens ventus iret, & non solùm quæcumque in eos jaciebantur concitatissimè raperet; verùm etiam ipsorum tela in eorum cor-* *Aug. l. 5. de civit. c. 26.*

pora retorqueret. Ad quem eventum alludens Ambrosiùs, & accomodans illud Davidis: *Gladius eorum, intret in corda ipsorum, sæpe,* inquit, *iacula in ipsos, qui ea jecerint, refunduntur. Quod etiam proximo accidit bello: ut subitò ventus oriretur, qui infidelibus excuteret scuta de manibus, ac tela omnium, atque missilia in peccatoris exercitum retorqueret.* Hoc in pluribus aliis consimilis eventus comprobavit; quis in illo celeberrimo conflictu dimicavit? in quo nemine è castris Honorii Imperatoris desiderato, immo ne saucio, centena Gothorum millia, ut refert Augustinus, aut ut Orosius ducenta millia ceciderunt, & cum liberis suis eorum Rex Rhadagasius. Denique ut Cyrillus Alex. ait: *Quòd per omnipotentem Deum sæpissime victa sint fortes & inexpugnabiles hostium acies, ex sacris scripturis, si quidem quis videre voluerit, poterit facilè. Nam divinus quidem Samuel Iudæorum terram Philistinis bello depopulantibus, gravemque & molestum impetum facientibus, precibus ad Deum fusis, grandinem de cœlo descendere fecit tam copiosam, & gravem & intolerabilem, ut pedestri exercitu, cum equitum alis cadente, absque labore Israelitæ victores evaserint, & pro his, qui Deum timebant, cœlum arma moverit.* Sed hæc omnia missa facio, & ad fontes remitto qui uberrimè scaturiunt, Mendosam nostrum *lib. 1. reg. 7. annot.* 28. *sec.* 3. & 4. Ribadineram *de principe Christiano lib.* 2. *c.*42. Drexelii Rhet. cæleste. Qui pertractatè orationis vires, victorias partas recensent. Unum ego hîc Carolum V. in quo cùm sint omnia, præterire minimè possum, qui non tam pugnando quàm orando has hactenus inauditas victorias consecutus est. Contra Ottomannicam lunam lunavit arcus, sexcentas in eum Turcarum Chyliades Deus allisit ut frangeret, bis conspectu suo Solimannum ante Viennam, velut prænuntia fulminis luce, sic perstrinxit, ut nunc trecentis, nunc propè sexcentis suorum millibus armatum, obsidionem solvere & fugere compulerit. Septuaginta bella Deo auspice fortiter suscepit, & feliciter confecit: cujus bellatrici manu relatæ manubriæ fuerunt decies octingentæ urbes, & totidem naves spolia: castella supra centum millia, nunquam acie aut prælio victus: Plus ultra hunc orbem, in orbe novo metam fixit, ubi octodecim præliis totidem reges debellavit, è quibus Atabalida ultimus Cuscorum regum, septuaginta aureorum milliones intra dies 70. appensurum se spoponderat, si libertate donaretur. At quid hunc Carolum Imperatorem invictissimum, tot urbium Triumphatorem, orbis domitorem effecit, nisi orationis panoplia? per omnem namque vitam divinæ rei quotidie interfuit, quotidie duarum horarum precibus, primùm mane Deo dicavit, preces insuper canonicas indies recitavit: duas itidem horas orationi dabat à cœnâ, plerumque flexis genibus, ut multi, qui eum tam domi quàm militiæ adeò prolixum in precibus adverterant, dicere solerent: *Carolus cum Deo sæpius, quàm cùm hominibus loquitur.* In singulas bellorum expeditiones novas sibi preces & componebat, & suaptè manu describebat, quæ prolixitate Psalmos pœnitentiales, ut minimum æquabant, quas priùs censendas dabat, approbatas quotidie vel in acie recitabat, adeò in illo valuit quod Augustinus de Theodosio, *Magis orando quàm feriendo pugnavit.* Atque hinc illa in rebus gerendis felicitas, hinc tot bella tam feliciter gesta, hinc tam insignes partæ victoriæ. Ut Galli eum Herculi, Carolo Magno Germani, Itali Davidi, Scipioni Africano Siculi, Alexandro Magno Hispani, Turcæ Julio Cæsari, Afri Hannibali æquipararint.

Psal. 36.

Aug. l. 5. de civit. c. 23. Orosius l. 7. c. 37.

Cyrill. l. 7. contra Iulian.

Scriban. polit. l. 2. c. 2.

Nunc Pyrrhus jactare desinet plures urbes imperio suo additas oratione Cyneæ legati, quàm suis armis orbem certè Carolus oratione potiùs quàm armis subjugavit. Hujus qui victorias, qui Lauros æmulantur, orandi studium sectentur, & non modò in bello, spiritus etiam nequitiæ triumphando Victores, sed & quidquid petierint impetrando omnipotentes se fore confidant.

EMBLE-

EMBLEMA XXVIII.

Vt non scandalizemini. Ioan. XVI.

PATRUM VESTIGIA DUCUNT. *Iuven. Sat. 14.*

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

De scandalo, quod ut D. Thomas docet, potissimùm consistit in malo exemplo. Vivum ejus symbolum habes in cancro marino, qui parvulos suos de distorto ac enormi gressu coarguens, rogatur à suis ut præiret, illis longè enormiùs incedens, pessimo exemplo fuit.

§. I. *Filios insistere vestigiis parentum.*
§. II. Regis ad exemplum totus componitur orbis.
§. III. *Vis exempli, exemplis manifestatur.*
§. IV. *Quàm grave sit peccatum scandali.*
§. V. *Pœnæ in eos, qui scandalizaverint unum de pusillis.*

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

Vt non scandalizemini. Ioan. 16.

INter celeberrima artis ac industriæ humanæ monumenta, illud vel momenti maximi, Dianæ Ephesinæ templum contemplandum occurrit: in quo opere, testante Plinio, ducentis viginti annis, universa Asia opes ac operam impendit. Longitudo erat 315. pedum, latitudo 220. columnæ 127. à singulis regibus, sexaginta pedum in altitudinem erectæ, *munificentia*, inquit, *vera admiratio.* Hæc augustissima moles tanto molimine exædificata, uno die, imò horâ, destructa ac in cineres redacta à perditissimo incendiario Herostrato, qui sacrilegis hisce flammis, nominis splendorem usquequaque diffundendum, & hoc tam illustri facinore se orbi spectandum arbitrabatur; verùm fama ejus hac flammâ adeò denigrata est, ut publico edicto nomen ex omnibus annalibus ac libris erasum & penitus obliteratum sit. Monstrum hoc hominis omnes execramur; quid si etiamnum bustuarios superesse monstraro, qui molem longè præstantissimam sacrilegis manibus demoliri ac funditus destruere non verentur? qui templum non manu factum, sed opus excelsi, *templum Dei sanctum*, habitaculum Spiritus Sancti, animam, inquam, miraculum naturæ maximum, quæ ab Apostolo *Dei ædificatio* dicitur, incendunt, ac destruunt: dum scandalo ac pravo exemplo proximum in ruinam inducunt. Disertè doctor Angelicus: *Scandalum est dictum vel factum minus rectum, præbens proximo occasionem ruinæ.* Hinc passim scripturæ ac PP. exemplo bono proximum *ædificari*, scandalo *destrui*, ac in *ruinam* duci pronuntiant. 1. Cor. 4. *accepistis potestatem à Domino in* ÆDIFICATIONEM *aliorum*, *non in* DESTRUCTIONEM. Et Lorin. in Acta c.9. ℣.31. „Voces, inquit, ædificandi & ædificationis, significant quoddam incrementum „ex mutuis exemplis ceu lapidibus. Unde „dici solet quis loqui verbum ædificationis: *hominibus loquutus ad ædificationem*, aut „dare bonam ædificationem, aut esse homo ædificationis, seu ædificativus; & A„postolus 1. Cor. 14. *omnia ad ædificationem fiant.* Ita è contra qui aliis scandalo est, aut malo exemplo, illis est *in destructionem.*

Plin. l. 36. c. 14. — *1. Cor. 3.* — *Ibid.* — *D. Thom. 2.2.q. 43. a. 1.* — *V. etiam Cornel. in 1. ad Thess. 5.* — *Rom. 15.* — *2. Cor. 13.*

Hinc ad Rom. 14. commonet: *Noli propter escam destruere opus Dei.* Contingit, autem ut D. Thomas ait, *aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius, in quantum scilicet aliquis sua admonitione, vel inductione, vel exemplo alterum trahit ad peccandum, & hoc propriè dicitur scandalum.* Verbi gratiâ, suadet quis alteri contractum injustum, peccat scandalo. Alterum quis incitat ad vindictam, ad duellum, peccat scandalo. Alteri quis operam suam addicit in causa iniqua, peccat scandalo. Præscribit quis, aut præbet pharmaca ad procurandum abortum, peccat scandalo. Alterum quis urget frequenti haustu ad ebrietatem, peccat scandalo. Denique quandocumque proximo præbet occasionem peccati, id est, ruinæ spiritualis. Sed ne hîc latiùs evagemur, in postrema illa ac primaria scandali ratione,

D. Thom. cit.

quæ

quæ in exemplo constituitur, insistemus, cùm in eo ad permovendum ac pervertendum vis sit maxima, magno teste Gregorio: *Plus exempla quàm prædicamenta succendunt.*

Gregorius in dial.c.1.

§. I.

Filios insistere vestigiis parentum.

APologus non infacetus exponit illud Aquinatis Poëtæ:

Iuvenalis Sat. 14.

——— *Patrum vestigia ducunt:*

Cancer marinus numerosam suam sobolem in littore palabundam attentiùs contemplatus, advertit omnem progeniem inconcinnos ac distortos gressus figere, & ceu varis omnes pedibus enormiter vacillare, increpuit, ac recto pede incedere jussit: sed liberi parentem liberè admonere, præire vellet, & recta vestigia figeret, quibus ipsi insisterent, tum grandævus senex, ubi divaricato crure, longè inconcinniùs claudicavit, suis risui fuit, patuitque ut ille suos majores, ita *patrem sequitur sua proles*, & ut vulgò dicitur:

'T kindt heeft het artje/ naer sijn vaertje.

——— *Patrum vestigia ducunt.*

Theodoricus Rex Gothorum apud Cassiodorum, cùm ad senatum, populumque Romanum scriberet: *Facilius esse*, dicebat, *errore naturam, quàm dissimilem sui facere Rempublicam*: faciliùs ac frequentiùs accidere hominem vegetum ac validum, gignere prolem morbidam ac imbecillem, virum ad unguem expolitum & omnibus membris absolutum, prolem claudam, luscam aut mutilam: Virum eruditum ac ingeniosum, filium stolidum aut stultum, quàm ut parens, potator aut scortator, habeat liberos pudicos ac temperantes; quàm ut uxor & maritus inter se palã liberiores, famulos & ancillas continentes, imò vel filias habeant, ut rectè observat S. Vincentius:

Vincent. serm. in nativ. B.V.

Mater venalis docet ut sit filia talis.

Scilicet, exspectas ut tradat mater honestos,

Aut alios mores quàm quos habet. Quàm ut in familiâ ubi assidua jurgia, diræ, execrationes, imprecationes, blasphemiæ, pueri ac domestici verecundo ac honesto sermone sint. Compertum hoc nimis:

Iuvenalis Sat. 6.

Soo de oude songhen / soo pypen de jonghen.

Tradit Majoragius Luciniam maximè solertem ac solicitam esse ut pulli rectè modulentur, eosque avidè auscultare parentem, ut voces ejus quàm proximè imitentur; quo fit, inquit, ut juniores philomelæ captæ, minùs concinnè modulentur, quàm quæ diutiùs parentem magistram observarunt. Cujus inter homines utinam non exstaret exemplum: in partibus Leodiensibus puer rogatus, quod nomen matri esset? *Charongne*, inquit, nec alio unquam nomine à patre nuncupari. rogatus quod nomen patri *dial*, inquit, quod fratri? *petit dial.* Quod nomen ipsi? *petit crapaut.* Nónne hi pulli crocitant ut à majoribus edocti sunt? *Patrum vestigia ducunt.* Parentes, præpositi, ac prælati omnes à Christo *lux mundi* nuncupantur, quia solis ac lunæ vices gerunt. Gen. 37. *Vidi per somnium quasi solem & lunam & stellas undecim adorare me.* In omni familiâ sol & luna parentes, in regno Principes. Si sol in oppositione cum lunâ, terrâ aut nube interposita, uxor cum marito; derepentè eclipsis oritur, omnia sublunaria in caligine ac turbis vertuntur. In Republicâ, ubi eclipsis inter Consulem & Gubernatorem, inter Capitulum & Episcopum, inter Monachos & Prælatum, quid non in populo turbarum ac tumultus? Alphonsus de Principum vitâ disserens: ut heliotropium, inquit, ad solem, ita populares ad Principum mores convertuntur, imò.

Candelabrum myst. Marchant. tr.8. prop.3. lect. 12.

Beyerlinck. Apoph. pag. 507.

§. II.

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

IDem à fortiori in Prælato Ecclesiastico locum habet, nam ut S. Isidorus observat: *Pontifex dictus est à ponte faciendo*, quasi sit *via sequentium*. Quin & veteres ut sacerdotem exprimerent, pingebant venerabilem senem, unâ manu solem, alterâ horologium tenentem; quò innuere volebant per solem vitam sacerdotis debere esse illustrem; per horologium omnium

Tympii speculum magnum signum 78. de vitâ exemplari.

nium ſubditorum vitam ac mores, ex ejus directione pendere. Aut ſi mavis ſuperiores ac parentes ſunt index horologii, horæ verò ſunt ipſi liberi, qui malè notant ac ſignant: quando horologium patris turbatum, quando illud malè ſonat, objurgat, pulſat ſine ratione. Sunt denique Prælati lux mundi, ut luceant non ſicut ignes fatui, qui, ut Delrio ait, pelliciunt in ſtagnorum fluminumque voragines ac præcipitia; ſed tamquam Pharos ad quam ſe navigantes dirigunt, & ad portum ſalutis tendunt. Libet hoc ſenſu ac conſenſu Prælatorum Eccleſiæ, qui Tridentino interfuêre, confirmare: Sic enim ſeſſ. 6. cap. 1. declaratur: *Integritas præcedentium ſalus eſt ſubditorum*; & contrà, eorum perverſitas, vorago ac præcipitium eſt ſubditorum. Unde Eccl. 10. *Qualis rector eſt civitatis, tales & inhabitantes in eâ. Secundùm judicem populi, ſic & miniſtri ejus.* Quod experientiâ edoctus ac probè noſcens Carolus V. dicere ſolebat, ſe quamcumque civitatem ingrederetur, quamprimùm in tria PPP. inquirere ac obſervare: an bonus *Paſtor*, *Prætor*, *Præceptor*. Quibus ſalvis ac ſanis, de corporis ac Reipublicæ incolumitate nullus dubitabat. Et contrà ut Innocentius III. rectè ſenſit: *Si caput fuerit infirmum totum corpus languidum erit. Qualis Rex talis & ſacerdos.* Et qualis Rex, talis grex. Cui accinit Poëta:

Delrio diſq. mag. l. 2. quæſt. 10.

Bonaert in Eccl. c. 10. verſ. 2.

Innoc. ſerm. 1. in conſervos Pontificis.

2. Reg. 21.

Horatius.

——— falſa regula prima
Omnia mendosè fieri & diſtorta neceſſe eſt.

Henrico VIII. Angliæ, ubi à fide deſcivit, propè omnes Eccleſiaſtici ſubſcripſere. Qualis Rex, talis grex. Aulam attendite ubi Rex adulter, Princeps, fornicator, nónne aula imò civitas univerſa proſtibulum erit?

Claud. Paneg. 1. de laud. Stiliconis.

V. Mendoſ. tom. 1. tom. 2. l. 1. Reg. cap. 6. n. 18. pag. 417.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum. Solon populares homines Principum umbras vocitabat: ut enim umbræ figuras corporis, ita hi Principum mores adumbrant, & corpore curvo fruſtrà labores rectam umbram jacere. Nec minùs eleganter alius appellat vulgus ſpeculum Principum: ut enim hoc ridenti arridet, flentem deflet, geſtientis geſtus refert, ita vulgus, Principum nutus, ac mores in ſe exprimit. Quid quod Philo Judæus lib. de Adam, Patriarcharum vitas & facta appellavit *leges & jura non ſcripta*, ſed viva: non minùs enim Reſpublica ad illorum exempla, quàm ad præcepta conformatur, ut rectè Claudian. cit.

——— non ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.

Nec concionatores, nec magiſtri in ſcholis, nec monitores, nec minæ tantùm in animis ſubditorum valent quantum domeſtica ac externa exempla: *Nam ſegniùs irritant animum, &c.*

§. III.

Hanc vim exempli, exemplis, vobis manifeſtam reddam.

Æthiopes teſte Iſidoro Siculo: adeò ſuos Principes imitabantur, ut ſi quem haberent monoculum, alterum ſibi oculum eruerent: ſi quem claudum, alterum ſibi crus debilitarent, ne quâ in re ſuo diſſimiles viderentur. Hieronymus Ep. ad Lætam refert de Alexandro, quòd aſſiduò contemplando claudicantem didicerit claudicare, de hoc autem Alexandro & Alphonſo utroque magno fertur, illos ſolitos collum leviter contorquere, hunc à naturâ, alterum à conſuetudine: hoc ilicò imitari ſtuduerunt aulici, ut Regis amicus non eſſet, niſi qui obtorto collo incederet. Plutarchus de audiendis Poëtis: Platonici quidam, inquit, præceptoris incurvos humeros, & Ariſtotelis balbutiem imitabantur.

De Fab. antiquis cap. 4.

Beyerlinc feſto Epiph. §. 3.

Item in moribus: ſi Rex venationi, muſicæ, litteris deditus, ejuſmodi ſtudia in populo vigebunt. Sicut figulus ollam qualem vult fingit, ita populum Princeps. Cretenſes ſuorum Regum æmuli, venatione, & re nauticâ ſe exercebant. Spartani Reges armis ac militari otio vacabant, quorum diſciplinam univerſi juvenes ſectabantur. Aurelius Imperator volens philoſophica ſtudia in ſuâ Republicâ languentia iterum inſtaurare, primus ipſe, literariam ingreſſus palæſtram, quem

Mendoſa cit.

quem passim omnes secuti.

Ludovicus XI. literarum osor filium hæc pauca latinè scire voluit: *Qui non novit dissimulare, non novit regnare.* Et ilicò urbs Parisiensis asinis referta fuit, quos Franciscus I. scientiæ amans eliminavit, factumque ut nusquam eâ ætate plures literati essent quàm in Galliâ.

Tolenaer Eccl. pag. 262. Beyerlin cit.

De Josinâ Rege Scotorum memoriæ proditum est, cùm medicorum familiaritate mirificè caperetur, brevî totam nobilitatem huic se studio dedisse, ut aula omnes medicos non caperet.

Mitto Neronem Cytharœdos ac histriones summâ benevolentiâ complecti solitum, ac proinde urbem ejusmodi hominum fæce abundasse, unum è multis exempli causâ adduxisse sufficiat. Deperiit Nero Poppeïam Matronã Rom. captus maximè flavis ejus crinibus qui electrum referebant, adeò ut de crinibus hisce Imperator versus pangeret ac decantaret, quin usque eò insaniit, ut singulos capillos numerans, ac cuique pilo singulare nomen, ac de quoque versum unum seu canticum aliquod ediderit. Quo factum, ut cùm Cæsar tantoperè diligeret Poppeïam ob flavam ejus cæsariem, omnes filiæ Romanæ studerent habere flavos crines, & praxes quærerent, ut colorem illum electri inducere possent. Quin & vestes ejusdem coloris gestabant, ut Poppeïa, numismata ex electro, aves ex electro, omnia ex electro gestabant, quia Neronem, hoc colore, mirificè delectari noverant: sic ut brevî Romæ nil pretiosius electro reperiretur. Unde omnes mores, nisi à maximè immorigeris primatibus, ac Principibus?

Horologe des Princes par Don Ant. Gevare in dedicatione.

Nemo suos, hæc est aulæ natura potentum,
Sed Domini mores, Cæcilianus habet.

Mart. l. 9. Epist. 82.

Franciscus Rex Franciæ accepto vulnere, capillos, quo faciliùs curaretur, tonderi jusserat: continuò omnes domestici, Principes, Magistratus, omnes ordines, capillos abradi curarunt, usque adeò ut si quis magnatum vestigiis insistere, ac tonderi detrectaret, risui esset. Affine est quod Famianus Strada refert: Carolum, cùm ad imperii coronam capessendam veniret in Italiam, minuendo capitis dolori, cæsariem deposuisse: exemplo ab aulæ primoribus certatim recepto, ac more, qui per ea, retroque sæcula tantoperè vigebat, alendæ comæ, imitatione unius, apud omnes abolito. Aliud non minùs illustre de Joanne Austriaco subjungit, qui quod ad lævam temporum partem, erectum naturâ capillum haberet, omnem à fronte crinem eò manu revocabat: quodque placeret illud porrectæ frontis additamenrum (een bosken) inde usum derivatum esse retorquendi, sustinendique capillamenti, adeò ut qui eo suggestu capitis utuntur, vulgò gestare Austriam alicubi dicantur. Dum mos in Belgium è Galliis profluxit, ut juvenes promisso cincinno, caudati passim incederent, multùm à concionatoribus laboratum, quin & à magistris circa juniores, caudam ponerent, sed irrito conatu; venit Princeps Cardinalis, & nemo Bruxellis caudatus apparuit. Adeò verbis etiam divinis efficaciora exempla principum ac regum.

Beyerlinc in fest. Epiph. §. 3.

De bello Belg. an. 1519. pag. 62.

Abimelech ut refertur Judicum 9. Sichem fortissimam munitionem aggressurus, cùm diffideret vi ac armis expugnandam esse, ad stratagema conversus: non marte sed arte superavit: hic primus excelso equo, securi arreptâ *præcidit arboris ramum impositúmque ferens humero, dixit ad socios: quod me vidistis facere, citò facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes sequebantur ducem.* Atque ita ingenti strue lignorum circum arcem accensa, præsidium expugnarunt. Addit Abul. hoc illum fecisse ut promptiùs exequerentur ejus exemplum. Quoties fit aut in justâ expeditione, aut iniquâ direptione milites exemplo Ducis sui vehementissimè incitari? pleni libri, plena exemplorum vetustas.

Alexander Macedo interiorem Persidem penetraturus, pedes per nivem & concretam glaciem ingredi cœpit, primusque Rex dolabrâ per glaciem iter fecit. Erubuerunt non sequi primò amici, dein.

Curt. l. 5. cap. 14.

dein copiarum Duces, tandem & milites exemplum Regis secuti. Quod ipsum viderent facere, alacriter fecerunt. Magno Alexandro non minor Carolus V. Imperator maximus, qui inauratis armis conspicuus, generoso equo primus, Albim trajecit, hunc equites Hungari ponè secuti, humeris tantummodò & pectore eminentes, & cum eis levis armaturæ equites, quibus singulis singuli milites sclopetarii à tergo equi insidentes adjuncti sunt: ac omnes in ulteriorem ripam, Duce Carolo delati, nobilissimâ victoriâ potiti sunt, quâ Carolus de Saxone captivo triumphavit.

Surius comment. verũ gestarum pag. 494.

Exemplo suo Imperator clamabat: *Quod me vidistis facere, citò facite*, fecerunt etiam vel summo vitæ discrimine. Patuitque exemplo nil efficacius esse, ad omnia quantumvis ardua superanda. Lucanus hîc nobis lucem affundet, qui sic Catonem exemplo suo commilitones hortantem inducit:

Luc. l. 9.

——— Lybiæ *primus arenas*
Ingrediar, primusque gradus in pulvere ponam
Me calor ætherius ferat, mihi plena veneno
Recurrat serpens, fatóque pericula vestra
Prætentate meo. Sitiat quicumque bibentem
Viderit, &c. ———

2. Reg. 23.

David sitibundus oblatam sibi aquam repudiavit, *ut suo exemplo*, inquit Angelomus, *totus exercitus disceret sitim tolerare.* Frustrà superior suos ad temperantiam adhortatur, si ipse sibi indulgeat, *& sitiat quicumque bibentem viderit.*

V. fusè Drex. tom. 2. pag. 219.

Sic Alexander, sic Rudolphus I. Imperator in sicca & exsucca solitudine exemplo suo totum exercitum sitim tolerare docuerunt. Profectò si sitientis exemplum tantùm effecerit, ut priùs corpore quàm animo deficerent, quantò potentiùs bibentis exemplum quemque ad imitandum pellicere putatis? quod filii parentem, discipuli magistrum, Religiosi Prælatum, subditi superiorem, aulici Regem facere vident, id sibi omnes licitè faciendum putant.

Docuit hoc olim Hyeronymus Heliodorum: *In te omnium oculi diriguntur, domus tua & conversatio tua quasi in speculâ, magistra est publicæ disciplinæ: quidquid feceris, id sibi omnes faciendum putant.* In convivio si vir Ecclesiasticus religiosæ familiæ detrahat, si vir Consularis sermones lascivos proferat, si Primas aliquis sanitatem bibendi instituat, omnes præsentes facilè sequaces habet. Ita si præses in senatu, prætor in curiâ iniquam sententiam ferat, facilè alia animalia dicent amen.

Quod sanè, quàm perniciosum, non modò reipublicæ & regno, sed potissimùm animæ sit, nunc ostendere aggredior.

§. IV.

Quàm grave sit peccatum scandali.

Cicero libro tertio de legibus: *Perniciosè merentur de Republicâ vitiosi Principes, qui non solùm vitia concipiunt ipsi, sed & infundunt in civitatem: neque solùm obsunt quòd ipsi corrumpuntur, sed etiam quòd corrumpunt, plúsque exemplo quàm peccato nocent:* quâ enim viâ liberiùs in populum exeunt vitia, quàm regiâ? eadem Platonis & Socratis gnoma est: *Principes magis exemplo peccare, quàm culpâ.*

Quid est quod David sublato filio ex Bethsabee, quē vita ipsa habebat chariorem, gravissimè à Deo puniatur? an quòd adulterio, quòd homicidio vehementer Deum exacerbarit? minimè verò: hæc enim peccata unico verbo delevit: *Peccavi. En*, inquit Ambrosius, *quantum tres syllabæ valeant pec-ca-vi.* Et ex ipso Propheta Nathan audivit: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.*

Amb. l. 2. de pœnit.
2. Reg. 12.

Quid ergò superest sceleris expiandum? *Quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur.* Quod Salvianus accuratè expendens dicit: *Qui æternã pro offensionibus suis pœnam per unam tantùm confessionem meruit evadere, hujus tamen criminis veniam nec per pœnitentiam patrocinantem potuit*

Salvian. de provid.

tuit impetrare. Et paulò pòst: *Ex quo intelligi potest, quòd nullum majoris piaculi crimen est, quàm blasphemandi causam gentibus dare.* Criminis verò hujus enormitatem, efficacissimo, ex aliorum damno, probat argumento: quia *multos secum præcipitat in mortem, & necesse erit, ut sit pro tantis reus, quantos secum traxerit in reatum.* Eidem sententiæ subscribit Bern. *Principis error multos involvit, & tantis obest, quantis præest.* Unde communis Theologorum, Bonacinæ, Filliucii, Sanchez in confessione explicandum quot exemplo seduxerit. Profectò qui pro his omnibus pereuntibus, unus pœnas persolvere debet, *in pœnas non satis unus erit.* Verissimum illud Gregorii: *Scire debent qui præsunt, quòd tot mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmittunt: quia pereuntium animarum sanguis requiretur de manibus eorum.* Fuit qui ahenum orizâ plenum veneno miscuit, & eleemosynam ad moniales destinavit, tot mortibus dignus, quot obierunt. Est quis incentor in repub. seditionum, in Religione murmurationum, tot mortibus reus est. In curia qui fraude viam injustitiæ sternit, aliis tot mortibus reus. Et Bernardus ejusmodi hominem ipso dæmone pejorem credit: *Utinā*, inquit, *soli impugnarent nos maligni spiritus cum suggestionibus suis, & nihil nocerēt homines perniciosis* EXEMPLIS, *persuasionibus importunis atque aliis modis*: quia efficaciùs ac sæpius ad peccandum prava hominum exempla, quàm dæmonum incitamenta perducunt, eoque efficacius, quò qui peccat major habetur; valet enim hîc illud D. Thomæ: *Peccatum tantò in aliqua persona est gravius, quantò majorem obtinet locum.* Quod ore aureo confirmat Chrysost. *Vulgarium hominum delicta veluti in tenebris commissa, suos auctores solos perdunt, cæterùm hominis illustris & vulgò cogniti delictum commune, omnibus damnum affert.* Quod & gentilis Poëta expressit:

Epist. 127.

Bern. Serm. 1. in Septua.

D. Thom. 2. 2. q. 100. a. 2. ad 7.

Chrysost. l. 6. de Sacer.

Iuven. Sat. 14.

——— *Velociùs & citiùs nos*
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Dum subeant animos auctoribus.

Et hæc causa prostitutæ nequitiæ poëtas, olim deos mœchos, adulteros & fures induxisse, ut si hæc divi, ac domini faciant, eorum exempla homines sectari non erubescant. Præclarè Seneca: *Inde etiam Poëtarum furor, fabulis humanis errores alentium, quibus visus est Iupiter voluptate Alcmenæ duplicasse noctem. Quid aliud est vitia incendere, quàm auctores illis inscribere deos, & dare morbo,* EXEMPLO *dignitatis excusatam licentiam.* Atque hinc Christianos & vel maximè Ecclesiasticos, de quibus Christus dixit: *Dij estis, & filij excelsi omnes*, graviùs suo pravo exemplo peccare, dilucidè ostendit Nigronius. Certè in illos meritò, cùm gravi Ecclesiæ sensu, insultant hæretici, & Ethnici sic exprobrando, ut loquitur Salvianus: *Ubi est Catholica lex quam credunt? ubi sunt pietatis & castitatis præcepta, quæ discunt? Evangelia legunt & impudici sunt: Apostolos audiunt & inebriantur: Christum sequuntur, & rapiunt: vitam improbam agunt, & probam legem habere se dicunt.* Quid potest contumeliosius excogitari? sed acutius telum iidem jacere videntur, apud eundem Salvianum: *Talis profectò*, inquiunt, *secta est, quales & sectatores: hoc sunt absque dubio quod docentur. Apparet Prophetas quos habent impuritatem docere, & Apostolos quos legunt, nefaria sensisse. Et Evangelia quibus imbuuntur, hæc quæ ipsi faciunt, prædicare.* Utinam hîc sisterent, nec ulteriùs effunderentur. Sed prô dolor! in majores blasphemias prolabuntur. In ipsum totius sanctitatis fontem, Christum Dominum Christianorum scandala refunduntur: *Sancta*, inquiunt, *à Christianis fierent, si Christus sancta docuisset. Æstimari de cultoribus suis potest, ille qui colitur. Quomodo enim bonus Magister est, cujus tam malos videmus esse discipulos? vide Christianos quid agant, & evidenter potes de ipso scire quid doceat.* Ita Ethnici apud Salvianum, quorum atrocissimas blasphemias, quæ Religiosorum aures non perhorrescant ac detestentur? sed multò magis detestanda eorum opera, quæ pernicioso suo exemplo, illos faciunt blasphemare nomen Domini.

De brevitate vitæ c. 16.

In ascet. p. 391.

Salvian. l. 4. de Provid.

Vide Mendosam l. 1. Reg. c. 2. an. 19. Ser. 3.

§. V.

Pœna in eos qui scandalizaverint unum de pusillis.

DEnique pro rei gravitate, severissimè Deus hæc peccata punivit. Nusquam legitur Christus Dominus, cujusquam peccatum per seipsum punivisse, præterquam vendentium in templo: qui teste Hieron. erant Principes Sacerdotes & legis Doctores, quod expendens Greg. *Neque*, inquit, *frustra per semetipsum Dominus Deus nummulariorum æs, & cathedras vendentium columbas evertit: nimirum significans, quia per Magistros quidem vitam judicat plebium; sed per semetipsum facta examinat Magistrorum.*

Greg. l. 25. mor. c. 14.

Matt. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis his, expedit ei ut suspendatur molâ asinariâ, &c.* Ubi Hieron. secundùm ritum patriæ Evangelistam hîc loqui, quia gravissima crimina hoc supplicio apud Judæos plectebantur; & tamen addit, expedit ei, ut molâ descendant in profundum, ne cadavera supernatent, & vel conspectu nostro adhuc noceant. Tã grave est si quis paterfam. coram innocua filia licentiùs cum uxore agat, aut lascivos sermones effutiat, quandoque etiã de industriâ, scintillas subministret, ut à religione avertat. Bernard. serm. 2. de conversione S. Pauli: *Horrendum penitus sacrilegium, quod & ipsum videtur excedere facinus, qui Domino Majestatis manus sacrilegas intulerunt.* Horrendum facinus innocentem, integrum, omnis nequitiæ expertem puerum, ab Ephœbo corrumpi, lasciviæ ancillarũ committi, *Expedit ei &c. cereus in vitium flecti puer,* ex eadem cera tam facilè dęmonculum quã Angelũ effinxeris.

Horrendum sacrilegium, castissimam filiam, subinde Deo dicatam, non à pastore sed à lupo violari. Expedit ei &c. vel violatione silentii novitios scandalizare, à mortali non excusari apud Nigron. cit. invenies. Quæ cùm ita sint, nemo quisquam mirabitur se atrociùs quandoque in eos qui parvulis scandalo fuêre animadversũ fuisse. Petrus Rex Aragoniæ quo turbas ac seditionem regni sedaret, decrevit inusitato remedio in capita sævire, ut vel sic membra enervaret. Dum seditiosos ac turbulentos parentes liberis suis, ne eorum vestigiis insisterent, in exemplum proposuit. Ad hoc principes sibi rebelles in palatium acciverat, deliberaturus cum iis, quî campana conflari posset, cujus sonus toto Aragoniæ regno exaudiretur. Convocati proceres impudenter regis consilium sannis excipiebant. Sed Rex cujusque sensum se explorare velle asseruit; ac ilico quemque in secretum conclave admissum, capite plecti, ac trunca cadavera in peripheriam ad formam campanæ constitui jussit. Supererat princeps à rege primus, qui cruento hoc spectaculo attonitus, rogatus fuit: Ecquid huic campanæ deesse sibi videretur? Hic hærere, tergiversari, jussus dicere: Egregia, inquit est, hoc tandem subtimidè pronũtians, malleum, quo sonet, desiderari; ad quæ Rex appositè, tu illi malleus eris, ac è vestigio & ille capite minutus, medius vicem mallei subiit. Mox interfectorum liberos Rex ingredi jubet, ad quos conversus: Cernitis, inquit, quod parentes vestri pro meritis suis supplicium luerint, si eorum exitum reformidatis, facta quoque execramini. Quod & fecerunt, ac hujus campanæ sonus, non modò Aragoniam, sed & totam Hispaniam, utinam & orbem pervaderet; utinam in omnes parentes ac principes qui parvulis scandalo sunt, pari supplicio animadverteretur, priusquam ipsa etiam summa bonitas, longè atrociori supplicio in eos desæviat.

Nigron. tract. ascetici t. x. n. 13, p. 302.

In annalib. Aragon.

Bonaert. Eccl. c. 5. v. 24. pag. 709.

EMBLEMA XXIX.

Nolite judicare. LUC. VI.

TEMERE EST VISVM. *Virg. 9. Æneid.*

DOMINICA PRIMA POST PENTECOSTEN.

DE IVDICIO TEMERARIO: quo gravisſimè delinquitur; dum ex levibus indiciis perversè de proximo ſentimus; recta curva, ut baculum in aqua confractum, judicantes.

§. I. *Hoc judicio quàm graviter peccetur, & quàm malum illud fugiendum ſit.*
§. II. *Iudicia maximè temeraria de viris ſanctiſsimis quandoque habita.*
§. III. *Quemque paſsim pro affectu judicare, appoſito emblemate exponitur.*
§. IV. *Efficax SS. Patrum, ad judicium temerarium vitandum, paræneſis.*

DOMINICA PRIMA
POST PENTECOSTEN.

Nolite judicare & non judicabimini. LUC. VI.

LUDUS pueris perfamiliaris est, unum aliquem oculis strophio obligatis inter socios Andabatarum in morem, palpando discurrere, ut si quem deprehendat sibi in ludum substituat; sed cùm hæc præda à cæco indaganda sit, sæpè sæpiùs dum hominem se prensare autumat, in mensam impingit; dum socium quærit, sedem aut spondam arripit. Quot hîc temerariæ conjecturæ? quot cœci ictus? & ut adhuc socium nactus sit, rogatus quem esse autumet? ex capillitio, ex vestitu, ex levibus indiciis, palpando judicat Petrum, & est Joannes, judicat fratrem, & est extraneus.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca! Consimili ludo non modò pueri & imbellis ętas se oblectat, sed & fœminę & viri: hic ludus nimium quantum frequentatur ab iis etiam qui Critici, qui prudentes, qui scioli haberi volunt, sed in hac re prorsus cœci ac temerarij sunt: sine fundamento, ex levibus indiciis, temerè judicando Ecclesiasticos juxta ac sæculares, ex capillis, ex vestitu; vident filiam crispo capillitio, & à natura est, habitu supra statum eleganti ac sumptuoso, & fortè jam hæc mundo illudit, & Religionem cogitat, aut parens te inscio lautam hæreditatem adiit. Vides juvenem sub vesperam ædes puellæ intrantem, mœchum judicas, in spondam impingis, in homine falleris, neptis istius istic habitat: rem collustrabit cæcum anachoretæ cujusdam judicium: hic tibi videre videbatur quendam è fratribus in ipso actu fornicationis, quod flagitium ut gravissimè detestabatur, in homines ut putabat irruit, vehementem in eos calcem impingens, & ecce duos manipulos colligatos esse conspexit. Nosse ergo vultis quàm hic lusus omnibus in usu sit, quot cœca judicia ferantur, quot Andabatę reperiantur? Augustinum audite: *Maxima pars generis humani indiscreto judicio ad reprehendendū prompta & parata esse probatur, cùm tamen non ita se velit ab aliis judicari, quomodo vult alios judicare.* Hinc statim ab initio Cain malè judicat de Abel; Esau de Iacob; fratres de Ioseph; Maria de Moyse; Heli de Anna; Saül de Davide; Pharisæi de Christo & Ioanne.

P. Tylingen paradisi pag. 180.

Serm 102, de temp.

§. I.

Qua in re quàm graviter peccetur, & quàm illud malum fugiendum sit, paucis ostendemus.

ANgelicus Doctor 2.2.q. 60. art. 2. sic docet; *cùm aliquis de his judicat quæ sunt dubia vel occulta, propter aliquas leves conjecturas, dicitur judicium temerarium.* Cujus, *primus gradus est suspicionis, dum homo ex levibus indiciis de bonitate alicujus dubitare incipit: & est veniale peccatum*, juxta illud 1.Cor.4. *Nolite ante tempus judicare.*

D. Thom. 2.2.q.60.ar. 3. in corp.

Secundus, *cùm aliquis pro certo malitiam alterius æstimat ex levibus indiciis, & hoc si fit de aliquo gravi, est peccatum mortale*, juxta communem Theologorum. Causam subdit D. Thomas cit. ad 2. *Hoc ipso quod aliquis malam opinionem habet de alio sine causa sufficiēti, indebitè contemnit ipsum, & ideò injuriatur ei.* Si enim peccat apud alterum famam proximi

ximi lædendo, quid ni apud semetipsum? ubi & illud maximè mirandum occurrit, nos tam pronos ac promptos esse ad judicandum & condemnandum alios in animo, in foro interno conscientiæ; cùm tamen in foro externo tam lentè, tam difficulter ad judicandum & condemnandum procedatur, tam operosè causæ utrimque expendantur, tam timidè sententia de lite aliquot millium, de capite proferatur. Quinimò cujus flagitium manifestum est, eum libenter absolvere & vitâ donare, patrata scelera si non excusare, at extenuare in favorem rei, juxta leges Charitatis conamur. Ecquis nostrûm posset reum flammis adjudicatum, in rogum propellere, quis è scalis deturbare? & tamen in tribunali mentis tam expediti, tam faciles sumus ad condemnandum proximos etiam non convictos, ex levi suspicione, ex falsa delatione, ex passione aut affectione animi, quo non semel sententiam ferimus de bonis ipsorum injustè partis, de fortunis malè acquisitis, de fama & nomine, de vita etiam animæ, imò flammis æternis adjudicamus, dignos esse in quos divina Iustitia animadvertat; occultum & arcanum illud Dei judiciũ nobis usurpantes, quod in foro externo prorsus illicitum, etiam erga maximè reos & flagitiosos: quia judicium à legitimâ auctoritate procedere debet. Matt. 22. *Intravit autem Rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, quis credat hunc non conspectum fuisse à famulis, quibus ea provincia demandata, ut convivas cogerent & pro cujusque conditione collocarent? an mentem Regis ignorabant? minimè verò, sed judicium illi reservabant: sic enim Paschasius l. 10. in Matt. *Quia malos in conscientia intelligere non omniũ est, ideò hunc malum solus Deus terribilis & Rex magnus invenit*; hoc tamen judicium homo passim sibi usurpat, quod soli Deo cõpetit; in quo, ne judices humani potestatem habent; solus enim Deus scrutator est cordis, & ut rectè Paulus: *Qui me judicat Dominus est*. & ad Rom 2. *Tu quis es qui judicas alienũ servum? Domino suo stat vel cadit*. Unde B. Climacus, *judicare est impudens direptio dignitatis divinæ*. Audiunt aliquem subitâ morte aut violentâ obiisse, statim judicant hanc esse vindicem Dei manũ; se non dubitasse quin talis finis eos sequeretur; cùm tales sæpè salvi, imò sancti extiterint apud Deũ. Audire lubet quid in hoc genere Spondanus Apameensis præsul vir litteris apud Francos celeberrimus cõmemorat: Anno 1260. Cracoviæ in Polonia tres fratres Wenceslaus presbyter, Wladislaus diaconus, Wislaus subdiaconus eodẽ die S. Dominici habitũ à sancto Hyacintho susceperũt, cumque in eo sanctè vixissent, uno itẽ die, cùm Feria 5. majoris hebdomadæ cõmunicassent, & antè altare prostrati gratias Deo agerent, simul mortui reperti sunt, & ecce perversa hominũ judicia: cunctis, inquit, existimantibus id contigisse quod indignè cõmunicassent, terra profana sepulti sunt, donec eidẽ priori, tertiò apparentes beatitudinem demonstrarunt, quo factum ut summo plausu in sacellũ relati sint. Sic S. Ludovicus peste obiit, S. Eustachia Virgo Patavina tota vita à dæmone possessa, cordi tamen à morte inscriptum nomen Jesu apparuit. Simeon Stylites ne evanesceret, à Deo impetravit ut fulmine percussus interiret. Subnectit hisce Epiphonema Raderus, *itaque reprime judiciũ quando hic, ille, & quicumque alius atroci genere mortis sublatus dicitur. Nullum mors facit impium, sæpè scelerati pacatè obeunt, innocentes cũ ingenti tormẽto*. Ac primò quidem ut videre possitis quàm cœco modo, & quasi divinatorio hæc judicia efformentur, ex eo sacri proverbij colligere est: *In similitudinẽ areoli & conjectoris, æstimãt quod ignorant*. Tapetem aliquem involutũ aut complicatum vobis propono, amabo vos, divinate quæ hîc persona, quæ historia acu depicta. Hinc videbis partem acinacis, inde pedes equi: inverris, hinc loricã, hic caput, inde brachia, istic purpureo colore magnam partem occupari conspicies. Quid censetis? quid judicatis? indicia videtis. Judicant conflictum, aut cruentum prælium hîc exhiberi, tapete aperto apparet S. Martinus eques, qui partẽ rubræ chlamydis gladio divisam, pauperi porrigit. Tapes ille cor nostrum est, quod multiplices & abditos recessus habet, teste

Marginalia: 1. Cor. 4. — Clim. grad. 10. — Spondan. to. 1. a. 1272. Pag. 343. — Bzovius eodem anno. — In viri d. SS. — Prov. 23.

De vita spirit. l. 4. c. 14. Francisco Sales: *Cor tuum aperi, omnes plicas demonstra*, & qui avarus ac sordidus judicatur, munificus Martinus apparebit. Ita

§. II.

Iudicia maximè temeraria de viris sanctissimis quandoque habita.

VIdet quis in florentissima S. Dominici familia juvenculas formâ venustas, solas cum solo in cellâ familiariùs agentes inter se, ilico ad superiorem concurritur, quale de hac homine judicium expectatis? sacrilegus, fornicator judicatur, excommunicatur; divinâ providentiâ tapes hic apertus fuit, & S. Petrus Martyr apparet, quem cœlites Virgines Catharina & Agnes, unà cùm Virgine Matre inviserant. Viderat quis sub obscuro vespere solitariũ monachum prostibulum ingredientem, judicans illum libidinis explendæ causâ eò divertisse, monacho benè manè egredienti, quasi infami mœcho, & Apostatę alapam impegit: & ecce rem pando, S. Vitalis erat, qui fornices adibat, ut meretrices à turpi corporis quæstu avocaret, & prece vel pretio, vel unius noctis continentiã pacisceretur, quam ille orando traducebat; quæ res clariùs orbi innotuit dum percussorem suum à dæmone liberavit, unde & hæc apposita in cellâ viri sancti reperta est sententia: *Viri Alexandrini nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus.* Ita Abrahamus anachoreta, ut apostata, spretâ eremo, militari sago ad neptẽ suam, Paphnutius ad Thaidẽ meretricẽ divertit. Mitto alia, quæ copiosè congerit P. Tylingen *paradiso volup. pag.* 180. Quid vobis videtur de venutissima fœmina ad omnem elegantiam composita? post regias epulas sola cum solo viro principe, per noctis silentia clauso cubiculo degere? quid judicatis? mulierem fortasse lascivam ad capiendas animas, aut scortum aliquod? cùm interim castissima Judith de Holoferne triumpharet. Prodit puella compta, crispata, mundo muliebri splendidè adornata; mollẽ ac lascinã Helenam arbitraris, & est S. Clara, quę adhuc mundo vacans, sub pretiosis vestibus ciliciũ gestabat, uti & B. Borgias. Viderat Anachoreta festo die Ecclesiã ingressum Basilium Episcopũ, pontificalibus solenniter indutum; vanitatis ac superbiæ illum apud se arguebat, & ecce vox audita: Plus voluptatis ipsum capere, felem quam in cella habebat demulcendo, quàm Basilius in hoc ornatu. Phantasia in cœlo leonem, scorpionẽ, variaq; spectra effinxit, cùm lucidissimæ sint constellationes. Ita & sceleratissimos judicant eos, qui lucẽt tamquam stellæ firmamenti. Vident Ecclesiasticum præsulem aliquem facie rubicunda, benè pinguem; potatorem ac helluonem judicant, & est S. Cassius Episcopus Narniensis, de quo S. Greg. lib. 3. dial. 6. refert: cùm Totilas S. præsulem ut ebriosum judicaret ac despiceret, Deo permittente accidit, ut armiger Regis à maligno spiritu infestaretur, qui ad Cassium adductus, signo crucis liberatus est. Et quoties accidit rubicundum vultum à calido hepate, aut aliâ naturali causâ incendi? ex quibus patet si in his, ubi tam manifesta signa, tam certa indicia videbantur, error fuerit, & qui scelestissimi, hominũ judicio habebantur, sanctissimi apud Deum fuerint, non facilè judicãdum, illudque monitũ Apostoli altè inculcandũ: *Nolite ante tẽpus judicare, donec veniat Dominus*; quãdo libri conscientiarũ aperiẽtur, ex quibus legere & intelligere poterimus, quàm cœca, quàm erronea, quã temeraria judicia humana fuerint; tũc apparebit alia esse judicia Dei, alia hominũ: atque illud verissimum Joannis 23. põtificis fuisse judiciũ, qui rogatus, quid longissimè abesset à veritate? respondit judicia vulgi. Confirmat doctrinam hanc Augustin. dicens ac docens: *Multa facta quæ hominibus improbanda, testimonio tuo (Domine) approbata sunt, & multa laudata ab hominibus, te teste damnantur, cùm sæpè se aliter habeat species facti, & aliter facientis animus.* Si quis vidisset Abrahamum unigenito suo manus colligantem, stricto gladio armatum, nónne insanum aut rabidum tyrannum, barbarum maximè facinus judicasset, & nullum unquam magis heroicum, aut Deo jucundius spectaculum fuit. Si quis perversus vidisset Jacob osculantem

V. Hist. eleganter apud Lobb. de fort. p. 252.

Surius in vita S. Ioan. Eleemos. 13. Ianuarij.

Barry solit. pag. 318.

Tymp. spec. signum 120.

1. Cor. 4.

Boteri polit. c. ult.

Aug. lib. 3. conf. c. 9.

Gen. 29. osculantem Rachel ad puteum, Rebeccam acceptantem armillas & inaures ab Eleazaro, qui in patria illa peregrinus & incognitus, dubio procul sinistra illi fuisset suborta suspicio de castitatis periculo; sed sine ratione & fundamento: nam quando actionis alicujus ex se indifferentis temeraria suspicio est, tum consequentia oritur mala ait Sales. Quid? quòd non modò actiones indifferentes, sed sanctas pravo judicio detorqueant: qua de re jure queritur Sidonius Apollinaris: *Quis non erubescat, cùm videat sordidari virtutum sinceritatem criminatione vitiorum?* Si eligimus humilem, vocatur abjectus. Si proferimus erectum, superbus censetur. Si minus institutum, propter imperitiam creditur irridendus. Si aliquatenus doctum, propter scientiam clamatur inflatus. Si severum, tamquam crudelis horretur. Si indulgentem, facilitate culpatur. Si quietum, pronuntiatur ignavus. Si abstemium producimus, avarus accipitur. Si eum qui prandendo pascat, edacitatis arguitur. Si eum qui pascendo jejunet, vanitatis (ut hypocrita) arguitur, hæc vulgi judicia scitè Sidonius depinxit, & indies videre est: si quis paterfamilias in suos animadvertat, observans disciplinæ domesticæ existat, crudelis, tyrannus, leo audit, evertens domesticos suos. Si quis animi sedati, lenis & in suos benignus, talis animo imbelli ac puellari, bonus saccus, bonus Heli judicatur. Est quis in consuetudine humana gratiosus, linguâ promptus; erga matronas officiosus ac perhumanus, hic de gente levi, hic lascivire; si quis paucorum verborum, homo apathos, frigidè & siccè cum fœminis agens, ille Stoicus, stupidus, mopsus audit.

Praxis spir. p. 3. c. 28.

L. 7. Epist. 7

Est quis bono stomacho ac obfirmatâ valetudine, qui super mensam avidiùs vescitur & liberaliùs bibit, is helluo est. Alius quispiam tenuis victus, stomacho affecto, paucis contentus, hinc illinc quædam delibans, is exquisito palato, homo delitiosus, sybarita habetur. Matth. 11. *Venit Ioannes neque bibens neque manducans, & dicunt dæmonium habet, venit Christus manducans & bibens, & dicunt vorax est, & potator vini.* Quid huic critico hominum generi facias?

Si quis Religiosus pallidus, macilentus, vix ossibus hærens, statim amici: Nepos noster aut filius, necessariò internis afflictionibus divexatur, exedit se, melius ipsi fuisset in sæculo; cùm tamen ipse cum Paulo exultet in tribulatione, & Christo confixus sit cruci, per spontaneam mortificationẽ. Alius monachus præpinguis & obesus in publicum procedens, quæ non judicia objective movet? & hic gratia vocationis nixus, lætus in Domino, in omni rigore monastico exultat. Est qui breviter se expedit in confessione, is laxus, imparatus seu ex consuetudine accedere æstimatur. Si quis diu hæreat, Deus bone, ille ovis paschalis, quàm gravia quàm multa habet enarranda, & sunt scrupuli. S. Ignatius inter divinas epulas lachrymis colliquescere totus videbatur, quod homini impio suspicionem injecit, consceleratum esse Ignatium, qui tot lachrymis inter faciendum delicta elueret; adeò nihil tam sanctũ, de quo perversi non secius judicent. Idem Bernardi judicium est: *Si pauper es, vilem & abjectum reputat; si dives, ambitiosum & avarum & cupidum; si affabilis, dissolutum; si prædicator vel doctor, honoris & humani favoris quæsitorem. Si tacens, inutilem. Si jejunus, hypocritam. Si comedens, voratorem.*

Rhò exẽpla pag. 258.

Ber. in sent.

V Corn. in Ierem. c. 9. v. 8.

§. III.

Quemque passim pro affectu suo judicare, apposito emblemate exponitur.

IN limpido fonte aut pellucido amne erectum baculum, aut regulam perfectè geometricam conspicaris, curvã & confractam judicas; sic videre tibi videris & *temere est visum.* Species in aquâ refractæ te ludunt: quoties fit ut ex speciebus externis, ex levibus indiciis, quæ in oculos incurrunt, de actu interno, de animo judicemus, ex iis quæ temerè visa? notum illud Apellis: ne sutor ultra crepidam. Nos de externis & sensui objectis tantùm, & in his frequenter fallimur, solus Deus intuetur cor. Ergo ne ultra crepidam, ne supra ea quæ foris patent judicare præsumamus. Vides opus, intentio latet, de qua quidam:

Virg. 9. Æneid.

Quidquid

Quidquid agant homines intentio judicat omnes.

Æster 7. Vidit Assuerus Aman super lectum reginæ, judicavit eum reginæ vim inferre velle, qui supplex erat. 1. Reg. 1. Vidit Heli Sacerdos Annam labia moventem, conjecit temulentam esse, & ferventissimè orabat Dominum: Act. 28. ut & Judæi signa animi gestientis in Apostolis videntes judicarunt ebrios, sed cœlesti musto.

Viderunt Melitenses viperam adhærere manui Pauli, mox eum homicidam censuerunt, quem divina ultio persequeretur, quam ubi citra læsionem excussit, Deum proclamarunt. Vidit S. Henricus Imperator è thalamo conjugis Cunegundis per triduum aliquem specie militis egredientem, suspicatus adulteriũ, suspectam habere conjugem cœpit, donec se delusum à dæmone deprehendit. Venit quis serius in templum, judicas diu stertisse, *temere est visum*. Quid si in multam noctem lucubrationes extenderit: alius à concione matutina abit è templo, judicas eum sacrum negligere, *temere est visum*, quid si prius audierit, vel aliò ex devotione se conferat indulgentias lucraturus. Est quem videas omnes pauperes à se repellere, avarum ac tenacem judicas, quid si clam ad ædes privatas, ad nosocomia, per manus privatas centena simul profundat, ut sæpius accidit? in his omnibus quæ vidistis, *temere est visum*.

Quòd baculus rectus in aquis curvus appareat, ex medio oritur, ad quod refringitur: ita rectè facta si in animum iracundum, libidinosum, ebriosum refringantur, omnia perversa apparent. Homo lascivus omnes alios hoc igne afflatos putat, ut Nero existimabat neminem quemquam continentem reperiri. Qui sunt qui Religiosos viros avaros judicant, qui nunquam teruncium elargiuntur. Optimè Seneca, *Quidquid videtur per humorem, longè amplius vero est*. Expende illud per *humorem, humeur*. Aurelius pictor omnes imagines ad similitudinem suæ Amasiæ Lucretiæ efformabat, ita homo omnia ex humore ac genio suo judicat. Rem similitudo elucidat: uti per vitrum rubrum, aut flavum prospiciens, omnia judicat rubra aut aurea, ita pro affectione animi de aliis judicamus, nam ut S. Thomas: *Dum quis ex seipso malus est, talis faciliter de aliis malum opinatur*, juxta illud Eccl. 10. *Stultus in via ambulans, cùm ipse sit insipiens, omnes stultos æstimat*. Cui congruit illud Naz. *An iis qui vertigine correpti sunt, terra fixa & stabilis esse videtur?* minimè verò, sed pro phantasia sua inversa judicant: quod tam stultum, quàm si quis pro palato suo, de bonitate cibi judicet: quòd tu non vescaris pernâ, non bibas Rhenanum, non ideò illa in se insipida aut aspernanda sunt. Et quia talis concionator tibi non sapit, an ideò indoctus, elinguis, conciones wappii judicandæ sunt? & quis tamen hîc non liberè sententiam dicit? fœminæ, imperitæ anus, inepti juvenes, innuptæque puellæ suam liberè censuram proferunt. Sic & scriptores vapulant, quis ille stylus est? quid in eo ingenii? ille commentator mera rapsodia, de charta in papyrum; unde *qui animum ad scribendum applicat vel ad dicendum*, ait Hieron. *tot sibi judices contra se assumit quot lectores* (quot Auditores) *quidam namque dicunt quòd profanus sit*, alter quòd brevis & obscurus, hic quod verba & voces; ejusmodi plura refert Hieronymus, quæ contra probatissimos auctores audierat judicia. *Tertullianus*, inquit, *creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. B. Cyprianus instar fontis purissimi, dulcis incedit, sed cum totus sit in exhortatione virtutum, de scripturis divinis nihil disseruit*, Sic Socrates, ut profana misceam, à Platone reprehensus est, Plato ab Aristotele, Aristoteles ab Averroë: Cæcilius à Sulpitio: Lælius à Varrone: Ennius ab Horatio: Seneca ab A. Gellio: Eratosthenes à Strabone: Thessalus à Galeno: Harmagoras à Cicerone: Cicero à Salustio. Hi omnes suos momos habuerunt, & quid miri, si viri docti ab indoctis, sancti ab impiis, tam graves censuras subeant? cùm increata Dei sapientia hominum judicia ac censuram non evaserit, & opera Dei quis ausus sit erroris insimulare. Alphonsus X Rex Hispaniæ, eo temeritatis devenit, ut dixerit in mundo creando

Seneca natur. quæst. l. 1. c. 6. Sales vita devota p. 1. cap. 1.

p. 3. c. 28.

D. Thom. 1. 2. q. 60. a. 3.

Guevarram horol. princip. in argumento n. 66.

creando si opifici adfuisset, & se cõsuluisset, multa se Deo dissuasurũ fuisse, ac pleraque meliorem in modum condenda. Hoc suum esse judicium. Mitto momum, qui in fabricâ hominis, fenestram requisivit, quâ cor pateret. Fuit oris blasphemi homo, qui sic censuit: Deus cloacam capitis, id est, nasum mediâ facie collocavit, si ego vel architectus fuissem, vel architecto à cõsiliis, unum duntaxat oculum fronti inseruissem, unam aurem dextro lateri, sinistro autem collocassem nasum. Ita paulatim Critici illi in blasphemias, & in apertas hæreses prolabuntur.

Drexel. lingua imprecans.

Hæc liberrima pro arbitrio, pro affectu cujusque censurandi consuetudo, frequenter in mortale præcipitat. Lessius *de jure & justitia l. 2. c. 29. dub. 2. n. 21.* si ex pravo affectu, & advertens signa non esse sufficientia, suspicetur de proximo grave malum, id est, quod sit illi magnæ infamiæ, est in se mortale, imò vel leve malum de quibusdam suspicari, lethale est, verbi gratiâ, virum sanctum & valde Religiosum mentiri, virum primariæ nobilitatis esse spurium, Judæum; De Medico vel Advocato, esse ignarum, imperitum, uti in detractione peccat mortaliter. Idem docet Lugo *de jure & justitia disp. 14. sect. 2. n. 23.* Sanchez selecta *disp. 35. n. 10.* quia talis suspicio procedit ex malitia, quâ quis vult ita suspicari ut eum contemnat, quæ est gravis injuria. Sic Hæretici, & Politici solent malè judicare de viris probis, de Religiosis, eos esse impuros, avaros, quæstus & honoris causâ omnia facere. Quid? quòd S. Cyprianus hinc schismata & hæreses excitatas commemorat, dum in Criticum qui Ecclesiasticos adeò temerè sugillabat, sic calamum stringit, *an ad hoc frater charissime deponenda est Ecclesiæ Catholicæ dignitas & sacerdotalis auctoritas ac potestas, ut judicare se velle dicant de Ecclesia, extra Ecclesiam constituti? de sano saucii, de integro vulnerati, de stante lapsi, de judice rei, de sacerdote sacrilegi? quid superest nisi ut* Ecclesia *capitolio cedat?* & lib. 4. epist. 9. *unde enim schismata & hæreses? nisi dum Episcopus* (& Religiosus) *superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus judicatur.* Hinc fit Religiosos adeò contemni, dum quod gravius est, ejusmodi judicia hæreticis, à Catholicis suppeditantur. Si Religiosi zelum ostendant, illos ambitiosos, omnia velle per se agere. Si desistant, jam à primævo fervore desciscere, otiari, infirmos destituere. Si ad eos visant, testamenta conquirere judicant; in quibus heu quoties mortaliter peccatur, & æternus reatus incurritur! horrendam vibrat hîc Chrysostomus sententiam: *Si nullum nobis peccatum esset admissum, pro hoc solo* (de ejusmodi agit judicio) *nos gehenna tradi, satis abundéque sufficeret: quippe qui in aliorum delictis severi & amarissimi judices residemus, nostras autem trabes oculis nostris infixas non cernimus, à quo vitio neque sæculi hominem, neque Monachum ullum facilè invenies liberum, quia spiritualis judicat omnia.*

Cyp. l. 3. ep. 9.

V. Nieremberg. ascetica p. 197.

§. IV.

Efficax SS. Patrum ad judicium temerarium evitandum paranesis.

Quare si lethalem noxam, si tremendum Dei judicium, si gehennam effugere velimus, declinemus hoc temerarium judicium, monente ac minante Apostolo ad Rom. 2. *Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui judicas, in quo enim judicas alterum, te ipsum condemnas*; quod suis identidem P. Bernardus inculcat, & disertè sermone 56. in Cant. *Cave alienæ conversationis esse curiosus explorator, aut temerarius judex; etiamsi perperam quid actum deprehendas, non sic judices proximum, magis excusa; excusa intentionem si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum, quòd si omnem dissimulationem rei certitudo recusat: suade nihilominus ipse tibi, & dic: Vehemẽs nimis fuit tentatio. Quid de me fecisset, si in mea fuisset potestate? dic cum Christo, qui in atroci Iudæorum scelere proclamavit, nesciunt quid faciunt.* Dic cum anachoreta, de quo idem Bernardus, cùm videret fratrem peccantem suspirans dixit: *hei mihi! hodie ille, cras ego.*

Bern. serm. 2. de resurrect.

Inhæreat illud altè D. Augustini de sermone Domini in monte lib. 2. cap. 28.

Duo sunt in quibus temerarium judicium cavere debemus: cùm incertum est quo animo quidque factum fuerit, vel cum incertum sit qualis futurus sit, qui nunc vel bonus, vel malus apparet. Quod cùm semper incertum sit, nunquam judicandum est. Fieri enim potest, ut quem tu in flagranti delicto repertum adulterum judicas, talis fuerit; sed in gratiam, etiam per actum internum redierit. Nec hæc longè quæsita: Pharisæus damnat Publicanum ut superbum, ut raptorem, injustum, adulterum: & jam justus erat apud Deum. Simon damnabat judicio interno Christum
Luc. 6. & Magdalenam, *hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit illum.* Magdalenam ad Christum perfricta fronte, libidine incensam penetrasse judicabat, & jam divino amore saucia advolarat. Alium profectò S. Joannes Eleëmosynarius sese præbuit, qui in simili causâ condemnationis judicium planè exhorruit: juvenis impudicus virginem Deo sacram ad flagitium flagitarat, & secum Alexandriam, cum totius urbis scandalo pellex erat: nemo non juvenem illum æternæ damnationis reum, scelestum ac sacrilegum appellabat, quod cùm vir sanctus audisset, graviter reprehendit, dicens: Quis vos constituit judices? nolite ante tempus judicare: incertum enim an ad meliorem frugẽ Dei meseratione non reducendus sit, & fortè jam redierit; si quis in manu vel officina artificis stipitem informem conspectum despiceret, ac flammis adjudicaret, quasi ad nihil aliud aptum, certè judicium ejus sæpè erroneum foret, cùm artifex illud lignum destinarit, ut ex eo elegantem statuam efformet; ita nemo quisquam alium contemnere, aut ut ineptum despicere debet, cùm Deus potens sit ex lapidibus, filios Abrahæ efformare.

Denique ad omnia prava judicia declinandum, moveat nos illud Dorothei: Quemadmodum, inquit, qui bonæ complexionis & fortis stomachi est, cibos etiam duriores & crudiores in bonam substantiam convertit, & contra, qui affecto, alimenta bona in pravos humores, ita mali semper suspicaces, optima in partem pessimam detorquent, contra ac homines sinceri ac pii etiam peccata excusant, ac omnia in meliorem partem retorquent. Gen. 27. *Prospiciens Abimelech Rex Palæstinorum per fenestram, vidit Isaac jocantem cum Rebecca uxore sua, & dixit: perspicuum est quòd uxor tua sit.* Lascivus aliquis, juvenem cum puella lascivum putasset. Sic Joseph nihil sinistri de virgine gravida cogitavit, sentiamus & nos quod olim:

Rodrig. fusè p. I. tr. 4. c. 15. &c.

Inter Ethnicos Euripides de scriptis Heracliti auctoris obscuri, quæ ubi legit, sic ait: *quæ intellexi præclara sunt, opinor autem & quæ non intellexi.* Ita lectores de libris, auditores de concionatoribus, quisque de proximo judicet: in quantum, ipsum novi, vir probus est, opinor autem & in aliis quæ me latent, prudenter procedere, rectè agere. Quo fiet ut severissimum illud Dei judicium effugiamus, testante Luca: *nolite judicare & non judicabimini.* Rem exemplo concludo. Refert Baronius ex vita S. Anastasii Monachum quemdam cùm in summo otio ac desidiâ vitam traduxisset, in morte mirum in modum exultasse quasi de salute sua securum, ad quem senior: frater, inquit, recordare tepiditatis & socordiæ tuæ, & peccata tua detestare priusquam ad severum illud judicium abripiaris, ad quem frater moribundus: fateor, inquit, me graviter Deum offendisse, qui per angelum suum hâc horâ chirographum mihi exhibuit, in quo omnia scelera mea exarata legi: quibus id unum respondi, graviter me quidem in vita deliquisse, sed ex quo Monachus factus sum, me neminem judicasse, & omnem injuriam illatam ultro remisisse; ac proinde Domini Testimonium pro me stare: *Nolite judicare & non judicabimini, dimittite & dimittetur vobis*, quo dicto chirographũ lacerarunt, & jam securus morior, atque ita in pace obdormivit.

Luc. 6.

Baron. tom. 8. ann. 599.

EMBLE-

EMBLEMA XXX.

Fecit cœnam. Lucæ XIV.

HUIC PANIS SOLET ESSE VENENO.

DOMINICA SECVNDA POST PENTECOSTEN.

Eos qui indignè accedunt ad ſacram cœnam, judicium ſibi manducare, ac panem vitæ illis veneno eſſe, uti Accipitri, teſte Auguſtino, eſſe conſuevit. *Aug. lib. 4. contra Manich.*

§. I. *Nil adeò ſanum, quod abutenti non cedat in venenum, nil tam ſacrum, quod ſuum non habeat ſacrilegium.*

§. II. *Quàm immane ſacrilegium, ſacram ſynaxim à ſcelerato ſumi.*

§. III. *Qui indignè accedunt, judicium ſibi manducant, & vindictam Dei acceršunt.*

DOMINICA SECUNDA
POST PENTECOSTEN.

Fecit cœnam. Luc. 14.

INTER ea quæ Parrhasius posteritati transcripsit artis suæ monumenta, illud minimè obliterandum, quo genium sic expressit in tabulâ ut variis spectatoribus varius appareret: ridens, flens; blandus, torvus; mitis, ferox; puer, senex; prout hinc vel illinc, obliquis vel directis oculorum radiis, conspiciebatur. Mirandum hoc; sed admirationem in stuporem vertit miraculum, quod in pane Eucharistico Vivero noster exhibet: Santareti in Hispania, inquit, sacra hostia videnda exponitur, in qua diversis diversimodè se Christus spectandum proponit: aliis in cruce expansis ulnis sine mensurâ misericordiæ; aliis in specie juvenis speciosi præ filiis hominum, nunc formâ judicis formidandus, nunc in resurrectione gloriosus, quandoque totus sanguineus ac rubicundus, quandoque in cunis totus candidus. Addit Nierembergius: in hoc collegio Madritensi, duo sunt fratres Lusitani, quorum unus hostiam intuitus, vidit frustum carnis candidissimæ, alter spinis Christum redimitum ut à Pilato, *Ecce homo* exhibitus, ita variis varius juxta illud Poëtæ:

Vivero convivio divino appendix pag. 55.

Nieremb. hist. natura pag. 392.

Martial. l. 12. ep. 38.

Difficilis, facilis, jucundus, acerbus es idem.

Panes propositionis dicti sunt panes facierum, quia duas facies habebant, non sine mysterio: in Eucharistia enim Christus est vultu amabilis, & terribilis: amabilis juxta illud: *lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Illuminet vultum suum super nos*; malis verò terribilis, juxta illud: *pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui.* Et alibi: *vultus autem Domini super facientes mala ut perdat,* &c. Quæ paucis complexus D.Thom. *Mors est malis, vita bonis, vide paris sumptionis quàm sit dispar exitus.* Quare paucis probare aggredior.

Psal. 20. Psal. 66. Psal. 20. Psal. 33.

§. I.

Nil adeò sanum ac sanctum, quod abutenti non cedat in venenum, nil tam sacrum, ut ait Seneca, quod non habeat suum sacrilegium.

APpositè Pelignus vates:

Nil prodest quod non lædere possit idem.
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Cœperit, audaces instruit igne manus.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator,
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.

Ovid. l. 2. Trist.

Psal. 77. *Eduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis.* Drogo Hostiensis: Quæ est nubes nisi sanctissimum corpus tuum? in quo velatur nobis altitudo Dei, immensitas majestatis tuæ, cujus calorem & splendorem mortalis infirmitas sustinere non posset, nisi mediatrix nubes interposita, splendorem & ardorem temperaret. Sed hæc nubes in nocte peccatorum degentibus convertitur in columnam ignis, ut rectè Orig. advertit in illa verba Deut. 4. *Deus noster ignis consumens est*, quæ sic vertit: *qui approximant mihi, approximant igni.* Et addit: si aurum & argentum, purgatur; si fœnum & stipula, comburitur. Beati igitur qui proximi sunt, & ita proximi sunt ut ignis eos illuminet, non adurat. Quò spectat illud Nysseni: Sicut lumen solis, oculos sanos recreat, debiles offendit, ignis aurum purgat, stipulam absumit; sic Christus malis in ruinam est, bonis in resurrectionem. Aureè Chrysost. *Aquilas solis radius recreat, noctuas excæcat.* Etenim ut Maria Oigniacensis asseruit,

V. Serlog. Tom. 2. pag. 433.

Christus se non semel in Eucharistia tanto splendore radiantem exhibuit, ut omnes solis radios luce suâ prorsus obscuraret. Ad lucidissimos hujus solis radios tot bubones ac noctuæ hæreticorum caligarunt; unde Cyprian. de cœna Domini: *Veritas ab erroneis hominibus comprehendi non potuit: & cùm in sole vellet figere oculos, vim luminis non ferens, cæcata est, non illuminata præsumptio, & aspectui ejus lippitudo inhæsit.* Testis Hermogenes hæreticus ille multum cæcutiens, cùm in sole Eucharistico Christi corpus non cerneret; in sole illud repositum dicebat. Sed pluribus propositum stabilire pergo: Nónne eodem solis calore linum & ceram albescere, vultus verò hominum nigrescere, ceram ac glaciem liquefieri, lutum indurari videmus?

Theat. Beyerlinc. lit. H. pag. 20.

Limus ut hic durescit, & hæc ut cera liquescit
Vno eodemque igni. ———

Virg. Ecc. 8.

Nónne iidem fluctus quibusdam fuêre in mortem, nempe exercitui Pharaonis, quibusdam in vitam? Euseb. Gallicanus: Creatura insensibilis elementi, factorem suum sentiens, transeuntibus præbet viam &c. Sic & arca quibusdã præsidio, quibusdam exitio fuit. Ex eodem fonte bibunt homines & bestiæ. Joannis 4. de puteo Jacob Samaritana ait: *filii ejus & pecora ejus bibebant ex eo.*

Idem cibus in cœnâ magnâ qui valentibus alimento est, confortat, & vegetat; ægris veneno est, atterit, & enecat. Idem de vino est, ut ait August. *vinum quod sanus homo ad jucunditatem & confortationem; febricitans accipit, ad majorem infirmitatem vel certè ad mortem*, estque oleum addere camino.

D. Thom. opusc. 58. c. 18.

Botrum uno vecte duo viri portabant, sed hic aversus, alter continuo aspectu solabatur. Panis optimum hominis nutrimentum, in quo robur & vita hominis, quibusdam venenum est, quis credat? Aldrovandus de animalibus asserit panem accipitri toxicum esse, & Aug l. 4. contra Manich. *panis hominem alit, accipitrem necat.* Nec mirum, panem alicui exitio esse, cùm Josue dicat de pane cælitus conspecto, *Non est hoc aliud, quàm gladius Gedeonis.* Et Bernard. *nec quemquam moveat quòd idem verbum dixerim & cibum & gladium quasi impossibile & absurdum.* Quod patheticâ historiâ confirmat D. Cypr. *serm. 5. de lapsis*, ubi de fæmina indignè communicante, ait: *non cibum sed gladium sibi sumens, & velut quædam venena læthalia palpitans & trepidans concidit, & quæ fefellerat* hominem, Deum sensit ultorem.

Paulus de exemplis Christi agens, quibus alii scandizabantur, alii Deum laudabant, sic ait: *aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam.* Ubi Chrysost. hom. 5. adducit, unguento, quod homines reficit ac confortat, sues præfocari. Et Greg. Nyss. *Quomodo*, inquit, *idem unguentum si fuerit appositum scarabæo & columbæ, non idem efficit in utrisque; sed columba per bonum unguenti halitum sit robustior, interit autem scarabæus; ita etiam magnus Paulus in divino illo suffitu &c.* Uti ex eodem odore, sic ex eodem flore apis mella, & aranea venena sugit, non quòd res in se mala sit, aut flos aut cibus hic venenum tegat, sed optimum succum aranea in venena transmutat: ita & peccator affecto stomacho ad hoc sacrum epulum accedens, omnia in fel convertit, idque quia indignè præsumens accedere, *judicium sibi manducat.* In quæ verba August. *Non quòd res illa mala sit, sed quia malus, quod bonum est, malè accipit.* Petrus Damianus: nunquid buccella quam Judæ Dominus porrexit bona fuit? sed quod erat causa salutis, illi factum est materia condemnationis.

Nyss. hom. 3. in Cant.

Quid humano generi salubrius quàm sanguis Christi? & tamen Judæi, in suam perniciem exclamarunt: *sanguis ejus super nos.* Chrysost. hoc expendens, ait: *illis ad condemnationem, nobis ad justificationem; illis ad mortem, nobis verò ad vitam.* Et confirmat exemplo fornacis Babylonicæ: *Non est*, inquit, *sanguis Christi deterior Babylonio igne, ille scilicet sanctorum corpora in camino honorare, & Chaldæos comburere. Quantò magis sanguis ille pretiosissimus scit perdere incredulos & salvare fideles?* Diadema regium capitis ornamentum aliquan-

do Alexander adhibuit ut Lisimachi saucii militis vulnus obligaret; sed Monima uxor Mithridatis, ne in Luculli potestatem veniret, diademate pro laqueo usa est. Adeò nihil tam pretiosum, tam sacrum, quod non fiat perniciosum ac sacrilegum. Nónne lampades quæ ardent ante aras Dei & divorum, venerabile lumen habent? ad hoc tamen fur noctu templum ingressus, omnia pretiosa abstulit, subsidio lampadis usus.

Garassus doct. curiuse l. 5. lec. 29.

Quid majori in veneratione habendum quàm crux Christi, quàm lignum illud vitæ? fuit tamen qui per hoc mortem homini adferre studuit. Dum crucifixi argenteum simulachrum, quod Pius V. indies exosculari solitus, ad pedes præsentissimo veneno infecit. Quo certè caput Ecclesiæ abstulisset, nisi crucifixus prodigio pedes retraxisset. Hinc meritò exclamat Philo Carpatius cap. 7. in Cant. ô rem miram? ô rem tremendam! *Hæc quæso mecum diligenter sacerdotes attendite, hæc fratres animadvertite, hæc timete semper, & cavete periculum: ea est enim rerum divinarum humanarumque natura, ut quæ pro sua dignitate optima esse debent, eadem mutato ordine pessima fiant.* Sacrilegium ingens est SS. Hostias vel calicem Domini veneno tingere, & pane vitæ, hosti mortem inferre, fuêre qui hoc ausi sunt. Henricus VII. Imp. dum die Assumptionis communicare vellet, absente confessario ejus Episcopo Tridentino, alius vir Religiosus accitus (quem subornatum volunt à Florentinis) ut coram Imperatore cebraret: qui hostiam ei venenatam porrexit, & in loco exspiravit. Ita Joannes Fontanus in vita Joannis XXII. & Genebrardus. Ita teste Platina, Victor III. ubi calicem veneno infectum hausit, extinctus est. Quæ ne altiùs repetamus, ipsum sanctissimum corpus Domini, sacrarium divinitatis hæretici mille injuriis proscindunt, in lutum, in sterquilinium, equis in pabulum abjiciunt, cultris ac stylis impetunt.

Lobbetii Quad. Dom. 2. q. 5.

Magi, venefici, inter arctissima fœdera, quæ cum dæmone ineunt, passim sacras hostias admiscent, omnes blasphemias ac diras, in eas evomunt. Ad hæc inhorrescimus, miramur & indignamur. Thenis corpus Christi equis in pabulum datum, quasi leviora sint, dum corpus Christi intra sceleratam animam velut in cloacam, immundi peccatores præcipitant, ac indignissimè tractant. Matt. 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Canibus, id est, immundis peccatoribus, ait Doctor Angelicus.

§. II.

Quàm immane sacrilegium S. Synaxim à scelerato sumi:

QUAM Barbarum & immane fuisset si Herodes parvulum natum non occidere, sed sacratissimum corpusculum cunis extractum, in sterquilinium abjecisset. Quale sacrilegium dum venefici S. hostiam in latrinas, in lutum immergunt. Ad hæc Augus t. audite: *quàm temerarium, quamque nefarium est cruentis manibus intemeratæ virginis tractare filium? quis auditus sustinet aurium? quis oculus non confunderetur ad intuitum? cujus mens non raperetur in excessum, ubi mundi pretium mittitur in sterquilinium?* & ne quis dubitet, quis tale quid audeat, subjungit: *non enim minus est detestabile in os pollutum, quàm in lutum mittere Dei filium.*

Cit. S. Tho. opusc. 58. c. 18.

Criminis hujus gravitatem Doctor Aquinas ab hominis ingratitudine exaggerat: *Quæ enim*, inquit, *potest esse major* (ingratitudo) *quàm si quis habens Dominum, à quo accepisset quidquid boni haberet, & ipsum insuper morte suâ de suspendio liberasset, eundem dominum in stabulum immundissimum inimici sui traditione duceret, & ibi conculcaret, rursum occideret? tantâ*, inquit, (verba sunt tanti doctoris) *ingratitudine peccant, qui corpus Dominicũ sumunt in peccato mortali.* Quò spectat illud psalmi: *Conculcaverunt me amici mei:* Et ad Heb. 10. *quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit.* Amb. *Christum ille conculcat, qui eo indignè participat.*

Inter gravissima flagitia, quæ unquam non modò humanum, sed & Diabolicum ingenium excogitavit, censetur peccatum

Judæ

Judæ & Judæorum, qui crudelissimam mortem Dei filio intulerunt. Hoc si de indignè communicantibus gravissimi Doctores asseverarint, nónne hoc temerarium facinus omnibus horrori esse debebit? Ac primum quidem ipse doctor gentium: *Quicumque manducaverit vel biberit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini*. Hieron. reus erit violati corporis & sanguinis Domini. Cyp. Domini corpus invadunt, vis infertur corpori & sanguini Domini. Amb. qui indignè Christum sumit, idem est ac si interficiat. D. Thom. mortis Domini pœnas dabit; id est, ac si Christum occiderit, punietur, secundùm illud: *rursus crucifigentes filium Dei;* cujus omnia vulnera ad præsentiam homicidæ peccatoris renovantur. Sed disertissimè Chrysost. hom. 60. ad pop. *Considera quantum adversus proditorem indignaris, & contra eos qui crucifixerunt, itaque considera ne tu quoque sis reus corporis & sanguinis Christi, illi sanctissimum corpus jugularunt, tu verò pollutâ suscipis animâ post tot beneficia.* Quasi diceret, si indignè suscepisti, non minus tu, quàm illi, Christum in crucem sustulisti: nam si illi qui baptismo abutuntur, gravissimè peccant juxta illud: *rursus crucifigentes*, &c. quid ni Christũ crucifigere dicantur, qui non solùm baptismum, in quo Christi efficacia reperitur, sed etiam Eucharistiam, in qua Christi præsentia continetur, indignè tractant. August. in Psal. 142. *Accepit buccellam Iudas, & introivit in eum Satanas: quàm multos Iudas Diabolus implet indignè accipientes buccellam ad judicium suum, qui enim manducat indignè, judicium sibi manducat.* Nostis qui, & quàm multi Judæ? quot in pauperes crudeles animo avaro, quot in proximum iracundi, animo obstinato, quot in potum effusi sine ullo vitandæ ebrietatis proposito, quot in Venerem proclives, libidinis vinculo irretiti, hoc sanctissimum corpus instar Judæ præsumunt suscipere, teste Hieron. *Dic Sacerdos, dic Clerice, qualiter eisdem labiis filium Dei oscularis, quibus osculatus es labia meretricis, cum Iuda, osculo filium hominis tradis.* Nemo qui fœtentem animam habet, cum viro honesto propiùs agere, nedum osculari auderet: Chrysost. hom. 3. in Epist. ad Eph. *Regem utique non audeas osculari, si quidem os tuum oleat graviter: & regem cœlorum impudens oscularis, animâ tuâ vitiis olente.* Tormenti genus, quod Mezentius adinvenit:

Velasq. ad Philip. c. 2. v. 9. 10. 11. v. 2. adn. 9. n. 18.

Ad Heb. 6.

Cit. à Suare 3. part. q. 66.

Mortua quin etiam jungebat corpora vivis. *Virg. 8. Æneid.*

Hoc fit, dum vividum illud corpus Christi, fœdissimo cadaveri putentis animæ conjungitur, ac mortuis quasi membris traditur uniendum: August. *Magis peccant qui tradunt Christum peccatoribus membris, quàm qui tradiderunt eum crucifixoribus Iudæis.* Hinc Trident. Sess. 13. c. 17. tam solicitè omnes admonet dicens: Si non decet ad sacras alias functiones quemquam accedere nisi sanctè: certè quò magis sanctitas & divinitas Eucharistiæ Christiano comperta est, eò diligentiùs cavere debet, ne in illam plenam formidinis Pauli sententiam incidat: *Qui manducat & bibit indignè*, &c. *V. asseticæ Nieremb. pag. 121.*

Persæ sellam Regis sui tam eximio cultu venerantur, ut in ea quempiam alium sedere capitale sit. Hinc illud Alexandri regium dictum, quod refert Curtius: Sedebat Alexander & admoto igne refovebat artus; cùm fortè gregarius miles frigore prope enectus, & qui vix arma & seipsum sustentabat, ad castra pervenit. Eo viso Rex è sellâ suâ quamprimum assurrexit, torpentemque militem, & vix mentis compotem, demptis armis in sua sede jussit considere, ille diu nec ubi requiesceret, nec à quo esset exceptus agnovit. Tandem recepto calore vitali ut regiam sellam, regemque vidit, è vestigio territus, exilivit, quem intuens Alexander, ecquid intelligis miles, inquit, quantò meliori sorte quàm Persæ sub me rege vivatis? illis enim in regis sella consedisse fatale est, tibi saluti fuit. Sed quantò nos ô superi meliore conditione sumus, quàm miles iste! quantò sub rege vivimus benigniore! non sellam tantùm regiam occupamus, ipsius Regis gremio amantissimè fovemur. Hic thronus Salomonis est, ad quem si trepidi, jejuniis exhausti, venerabundi accedimus, nobis saluti est; at si temerè, thronus hic leonculos suos habet, & velut Persis exitialis erit. Et profectò quas pœnas tanto flagitio dignas *Curt. l. 8. c. 9.*

datu**r**us,

daturus sit attendite: Chrysost. exponens illud: *Iudicium sibi manducat.* id est, damnationem. S.Tho. in opusc. cit. ad judicium mortis se obligat. Suarez: ac si Christum occideret, punietur. Philo Carpatius: *Licet*, inquit, *videre quosdam ex hoc sacratissimo convivio fieri quotidiè praviores, & ob id solum ad gehennam properare miserrimos, quòd ad tale ac tantū, tamq; ineffabile & cæleste convivium, Angelorum choris optabile, immundo corde atque sordidato audacter accedere, & insolentissimè devorare præsumunt.* De triplici morte quã indignè sumens incurrit. *V. Mendoz.*

Suarez. 3. part. quæst. 66.

Cap. 7. in Cant.

L. 1. Reg. cap. 6. ann. 14. sect. 3.

Dissimilis sibi videtur in passione Christus, ibi pro suis persecutoribus orat: *Non enim sciunt quid faciunt*, ibi absolvit latronē, Judæos excusat. Hîc minatur, hîc reos corporis & sanguinis sui graviter judicat, & morte æternâ damnat. An non manifestò hinc concluditur, Christianos graviùs Judæis delinquere? quid? quod Judas semel Christum tradidit, Judæi semel illuserunt, semel crucifixerunt; indignè verò sumentes quotidiè eum produnt, quotidiè crucifigunt: ut verè Tertullianus exclamavit: *Prô scelus! semel Iudæi Christo manus intulerunt, illi quotidiè ejus corpus lacessunt. O manus præcidendæ! viderint jam an per similitudinem dictum sit, si te manus tua scandalizat, amputa eam: quæ magis amputandæ, quàm in quibus Domini corpus scandalizatur?* sic ille. Manus tuæ sunt plenæ sanguine pauperum, plenæ sanguine vindictæ. Manus tuæ fœdo tactu commaculatæ, & hoc scelus Judæi semel, tu toties. Habes domi ancillã, quæ est dextera manus tua, quòd in officinâ, in familiâ dexterrimè rem agat, affectui carnali illi jūctus es, abscinde eam. Amos 1. *super tribus sceleribus Damasci, & super quarto non convertam eum.* Rupert. per tria intelligit peccatum cordis, operis & omissionis, quæ remittuntur, in quorum figuram Christus tres suscitavit mortuos. Sed quartum, ait Rupertus, *hoc scelus diabolicum est.* Paschasius intelligit de peccato indignè communicantis: *Quis orabit pro eo qui in Dei injuriam ad sanctificata, ad corpus & sanguinem Christi indignus accedit? talis profectò nec Dei reverentur præsentiam, nec angelorum frequentiam.* Imò tales ipso dæmone pejores sunt, ille enim Dominum suum reveretur, obedit, ut patet in energumenis. *Dicam*, inquit Chrys. *aliquid terribilius: non tam grave est energumenos intus esse quàm illos: dæmoniū enim patiente pejor est, qui postquam peccavit, accedit.*

Tertull. lib. de Idolol. cap. 7.

Chrys. hom. 60. ad. pop.

§. III.

Qui indignè accedunt, judicium sibi manducant & vindictam divinam in se accersunt.

Hinc D.Tho. asserere non dubitavit: *Christianis maximum est peccatum, & causa plagarum, quod corpus Salvatoris indignè suscipiunt.* 1. Reg. 2. *Si peccaverit vir in virum placari potest ei Deus, si autem in Deum, quis orabit pro eo?* Glossa, quantò major gloria, tantò major offensa, quasi diceret Dominus, ait S. Thomas, parum irascor hominibus propter peccata, quæ committuntur in proximum, sed maximè eò quòd peccant in Deum. Unde cùm hoc peccatum maximum appellet, secundùm hoc pœnas & plagarum modum, Deum intentasse videmus. Mitto gravissimas pœnas quas in lege veteri, figuras & umbras eucharisticas indignè tractantibus inflixit, quantò magis Christiano verendum ne cum bestiâ montem tangente lapidetur, vel cum Ozâ percutiatur, aut cum Bethsamitis arcam Domini non satis dignè excipientibus, à Domino occidatur? si quis irritam legem Moysi fecerit, sine ullâ miseratione moritur, quantò deteriora supplicia meretur qui filium Dei conculcarit? Hæc supplicia, ait Divus Thomas, possunt dici triplices plagæ. 1. Multa damna spiritualium bonorum. 2. Sterilitas terræ sive caristia temporaliū. 3. Pestes corporum & strages hominum. David Ps. 68. non levem plagam eis intentat, dicens: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum*; longum esset enarrare, quot pane Eucharistico suffocati & velut strãgulati sunt. S.Bernardus fratrē quendam ob secretam culpam à sacris suspenderat, hîc in magnâ solennitate notari timens, & ru-

Opusc. cit.

Lib. 1. vitæ S. Bernard.

& ruborem non sustinens, palàm cum aliis accessit. Quem Bernardus intuitus, cùm scelus occultum esset, repellere hominem noluit, sed intimo corde orabat Deum, ut tantam præsumptionem in bonum ejus converteret. Dum ecce sumptā hostiam homo deglutire nullo modo potuit: diu multumque nequidquam conatus, anxius & tremebundus, ore clausam hostiam servabat. Donec expletâ horâ, S. Patrem seorsim traxit, ejusque pedibus cum lacrymis advolutus, aperto ore hostiam ostendit. Increpans autem eum absolvit, & sine difficultate recepit Dominica Sacramenta. Sed hoc singulare quod P. Gabriel de Vega, Rector Collegii Madritensis posteris reliquit:

Fuit Cordubæ homo familiæ satis illustris, qui dudum capitales inimicitias foverat, non sine publico scandalo totius urbis. Hic ut in morbum læthalem incidit, nostrum Sacerdotem advocat, ut animum sacra exomologesi expiet; sed Confessarius illi negandam absolutionem dixit, nisi palam cum inimico in gratiam rediret, cujus inveteratum odium jam omnibus notum erat. Annuit æger. alter advocatur, & inter complures testes, alter alteri veniam rogat, & injuriam omnem remittunt. Quo facto, sacro epulo munitus fuit, eoque sumpto exspiravit, ac honorificè, ut decebat, sepelitur. Quis hîc non exclamet: moriatur anima mea morte justorum: sed alia sunt judicia Dei, alia hominum. Nocte insequenti postquam terræ mandatus, en tibi duo Ephœbi, pulsant portam Collegii Cordubensis, facem manu gestantes, rogant loqui confessario defuncti, habere se rem momenti illi communicandam. Adest confessarius quem face prælucente deducunt ad summum templum, ubi hic sepultus. Dum ad fores templi ventum est, unus eorum claves Patri exhibet dicens, audactet aperiret, non esse quod timeret: hinc deducunt ad summam aram, & dant in manus clavem tabernaculi in quo hierotheca seu ciborium corporis Christi asservabatur, jubent ciborium secum deferat, illumque cum facibus deducunt ad sepulchrum defuncti, quò ut pervenit, unus eorum dixit: Pater hic conditus est Dom. N. qui ut multis adstantibus & testibus alteri ignoverit, quia tamen non ex animo, sed in corde fovit iracundiam & sic ausus est SS. corpus Domini sumere, cessit illi in judicium & in æternam damnationē, maledictum ejus cadaver adhuc in ore habet S. Hostiam, quam non valuit deglutire, sed illi fuit in laqueum. Quo dicto, pede terram pulsant, & ecce cadaver arcanâ vi assurgit, aperit sacrilegum os, & hostiam exhibet, quam Sacerdos in ciborium recondit. Tum rursus pede terram pulsantes, & subitò corpus concidit in abyssum inferni, nam tumulus postero die repertus est in ingentem fossam concidisse & corpus nusquam repertum est. His peractis patrem deducunt ad Collegium & ilico disparent. Aliud longè terribilius de Udone Episcopo Magdeburgēsi, *Vide apud Delrio & S. Fulgosum l. 9. c. 12.*

Concludo cum gentium Apostolo & exclamo: ô peccatores! *Christus vobis nihil proderit.* O sacrilegos! qui indignè de pane vitæ & sanguine Christi participatis, judicium & mortem manducatis. Et ut dim, teste Baronio, Theodorus Pontifex è calice consecrato vivificum sanguinem Christi in atramentum instillans, in Pirrhum Patriarcham Constantinopolitanum, excommunicationis sententiam scripsit, haud aliter calix vitæ & sanguis redemptionis pretium, mortis æternæ fit instrumentum. unde illud: *Quæ utilitas* (in carne) *quæ utilitas in Sanguine meo?*

ad Gal. 5.

Baron to. 8. an. 648.

Psal. 29.

EMBLEMA XXXI.

Gaudium erit coram Angelis Dei, ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Luc. 15.

NON SVM QVI FVERAM. *Ovid.l.3. Triſt.eleg.*XI.

DOMINICA TERTIA POST PENTECOSTEN.

Fit perfecta peccatoris converſio, dum membra quæ fecit ſervire iniquitati & vanitati, facit ſervire juſtitiæ & veritati. Mutaturque in virum alterum, haud aliter quàm arbor ſilveſtris, in frugiferam.

§. *I.* Inſiliet in te ſpiritus Domini, & mutaberis in virum alterum. 1.*Reg.* 10.

§. *II.* Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem : ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ, in ſanctificationem. *Ad Rom. 6.*

§. *III. Omne corporis ornamentum ad animum referendum, exemplo mulieris peccatricis.*

DOMI-

DOMINICA TERTIA
POST PENTECOSTEN.

Gaudium erit coram Angelis Dei, ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. LUC. XV.

AMASIS Ægyptiorum Rex, dum ſuis contemptui eſſet, quòd obſcuriori loco natus ad regium culmen erepſiſſet, hoc conſilii cœpit: ex aureo vaſe in quo pedes ablui, inque alios turpes uſus adhiberi ſolebat, Jovis ſimulachrum conflari, & medio urbis foro eminenter collocari juſſit, quod cùm omnibus Religioni ac venerationi eſſe animadvertit, hæc ad ſuos paucis verba habuit: Video vos omnes huic ſtatuæ honorem ac venerationem deferre, non reputantes, ad quos uſus antea ſervierit. Ita de me ſentite, non recogitantes, quis fuerim, ſed ad quem dignitatis gradum me fortuna evexerit. Quo tumultuantem populum ſedavit. Hæc ut aliò referamus, complures hodierna die reperire eſt, qui antea vaſa in contumeliam, dein à cæleſti illo artifice, igne charitatis expurgati, vaſa honoris, & divorum ſimulachris ſimillimi effecti ſunt. Hæc enim eſt perfecta converſio, dum in novum hominem transformamur, juxta illud vaticinium:

§. I.

Inſiliet in te ſpiritus Domini, & mutaberis in virum alterum.

INgenioſum magis, an lucroſum, humanæ induſtriæ inventum fuerit, non facilè dixero, quo ſilveſtris & infœcunda arbor, pabulum ignis, in frugiferam convertatur: ut quæ primùm nil præter folia, & luxuriantes ramos protrudebat, iis reciſis fœcundo ſurculo inſerto, ſapidiſſimos fructus colono refundat. Iam enim Oleaſter in Olivam converſus, omnem ſuccum, omnem ſubſtantiam, vigorem, virorem omnem, quem olim in ſilveſtres ramos, nunc in uberrimos fructus inſumit,

Miraturq; novas frondes, & non ſua poma. *Virg. 2.*
Ambroſius *l. 2. de pœnit. c.* 10. refert ado- *Georg.*
leſcentem poſt amores meretricios cælitus admonitum, in deſertum ſeceſſiſſe, ut lachrymis ignes reſtingueret; dein occaſione aliqua urbem repetiiſſe, ac veteri amaſiæ occurriſſe, quæ ubi ſe inſalutata tranſeuntem ſatis demirari nequiret, accidit ut altera vice, cùm ſe ut ignotam præteriret, juvenem blandè compellarit. Ecquid, inquit, noſti me? ego ſum illa. Cui alter: ſed ego non ſum ille, quem tu putas; Non ſum ille, qui ſolebam. *Non ſum qui* *Ovid. l. 5.*
fueram, ſed multum *mutatus ab illo.* Jam *Triſt.*
enim inſilierat in eum ſpiritus Domini, & mutatus erat in virum alterum. Aliæ jam cogitationes, aliæ aures, alii oculi, alia lingua, alii pedes, aliæ manus, alii mores, alii amores, totus alius. Chryſologus *ſerm.* 77. Mulierem peccatricem jam longè aliam depingit: *Venit Maria Magdalena & altera Maria: una venit nomine, quæ nunc alia legitur in diverſa perſona. Venit Maria & alia Maria. Venit enim non venerunt, & cùm dicit alia, in utraque eandem myſticè deſignat affatu, ut aliam veniſſe ante fidem, aliam poſt fidem redituram eſſe monſtraret. Venit mulier, ſed redit Maria. Venit Maria & alia Maria.* Unde

Christus ad Simonem ait, vides hanc mulierem, quasi diceret, si eandem credis, falleris. Hanc personam alteram & eandem lex vetus, novâ prosopopeiâ etiam urbibus dedit: edixerat Jonas veritatis præco: *Adhuc quadraginta dies & Ninive subvertetur*; Sed falsus vates multis audire potuisset, nisi Augustinum audissent, sic sentientem: *Ego puto impletum esse quod Propheta prædixerat. Respice quæ fuerit Ninive, & vide quia eversa est: eversa in malo, ædificata in bono. Sicut eversus Saulus persecutor, ædificatur Paulus prædicator.* Unde jam alius exclamavit: *Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus.* Tum ad Carthaginienses convertendos hanc apostrophen habet idẽ Doctor: *Quis non diceret civitatem istam, in qua nunc sumus, feliciter eversam, si omnes illi insani nugis suis desertis, ad Ecclesiam compuncto corde concurrerent? nónne diceremus, ubi est illa Carthago? quia non est, quod erat.*

Aug. in Psal. 50.

Et alibi breviùs in eandem sententiam: *Eversa Ninive quæ mala erat, & bona ædificata est quæ non erat: stantibus enim mœnibus atque domibus, eversa est civitas in perditis moribus*, hoc saluberrimum excidium evenit Antiochiæ, quæ sub annum trecentesimum nonagesimum sextum regnante Arcadio, eversa est in perditis moribus, & perversis amoribus: nam ut Augustinus loquitur; *Non faciunt malos mores, nisi mali amores*; edixerat & tunc Deus per virum Sanctum, urbem hanc instar Ninive subvertendam, *Cùm vellet Deus terrere civitatem, & terrendo emendare, terrendo convertere, terrendo mundare, terrendo mutare.* Subversa fuit, id est, ut hic ait Tilmannus, sursum versa, ad cælum, ad superos, ad Deum versa, quæ est vera conversio.

Aug. l. 21. de Civit. c. 24.

Aug. ad Macedon.

Aug. de excidio urbis cap. 6.

Nec quisquam vestrûm huic opulentissimę urbi malum imminere præsentit? in qua tantus in splendore vestium luxus: tanta in exquisitis epulis affluentia: tanta in quotidianis congressibus lascivia, tanta in forensibus negotiis perfidia, ut quod de Ninive olim subvertenda Deus prænuntiavit: *Quia ascendit malitia ejus coram me*, idem nonnullis Belgii civitatibus timendum sit, nisi pro muris cujusque mores subvertantur, & in aliam faciem eadem hæc respublica convertatur. Scio fuisse qui silvestri trunco, jam inserto frutice, in apricam malum converso, hoc lemma cortici inciderit: *Alter & idem*: Ita & hæc divitiis & vitiis florentissima civitas, ubi fructus pœnitentiæ proferre cœperit, eadem & altera erit. Quisquis à licentiori vitâ, ad frugem se receperit, ad se, ad Deum conversus fuerit, jure alter & idem, utpotè in virum alterum mutatus, nuncupandus erit. Ad quam maximè fructuosam vicissitudinem ne in diversa abeamus, hoc unum requiro, ut consilio Apostoli omnia membra ac instrumenta immunditiæ & nequitiæ, servire faciamus justitiæ ad sanctificationem. In quo cùm vera peccatoris conversio sita sit, indubiè gaudium in cælo super eo Angelorum existet. Sed hoc aliò remittimus, ubi de fructibus pœnitentiæ, & pœnitentium lachrymis, quæ vinum Angelorum. Nos impræsentiarum ad unum hîc scopum præfixum collimabimus.

Emblema idem & aliud.

Jon. c. 1.

§. II.

Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ, in sanctificationem. *Ad Rom. 6.*

TElephus Mysiæ Rex cum Græcos ad expeditionem Troianam proficiscentes, præpedire niteretur, ne per fines suos iter facerent, ab Achille vulneratus est, cui plagæ cùm præsens nullum remedium inveniretur, oraculi responsum est, fore ut eâdem hastâ, quâ saucius fuerat, sanitati restitueretur. Gratiâ itaque cum Achille initâ, ab eo impetravit, ut ex hasta quâ vulnus inflictum, rubiginem sibi detergere liceret, ex qua malagma confectum ac vulneri appositum, medelæ fuit, ut de remedio amoris ille canit:

Discite

Ovid.l.1. *Discite sanari, per quem didicistis amare:*
Vna manus vobis vulnus, opemq; tulit.
Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Sic videmus ab igne læsos, manum ustam igni applicare. A rabido cane saucios, ejusdem pilis vulneri appositis sanari. Ita quæ in se maximè noxia, auxilio & remedio esse possunt, & omnia instrumenta vanitatis & nequitiæ, converti possunt in instrumenta pietatis & justitiæ. Quam doctrinam Apostoli accuratè expendens Origenes, facilem nobis methodum suggerit, quemadmodum instrumenta iniquitatis converti possint in instrumenta justitiæ. *Pudorem*, inquit, *hisce verbis auditoribus incutit Apostolus, ut hoc saltem obsequii impendant justitiæ, quod priùs impenderunt iniquitati; quasi dicat: currebant priùs pedes vestri ad effundendum, nunc ad liberandum sanguinem currant. Protendebantur manus priùs ut aliena diriperent, nunc protendantur ut propria largiantur. Circumspiciebant prius oculi alienum ad concupiscendum, nunc circumspiciant pauperes ad miserandum, & uniuscujusque membri ministerium quod exhibuit vitiis, aptet virtutibus, & actum quem exhibuit immunditiæ, ad castitatem nunc, sanctitatemq; convertat. Videtur hanc justitiam hîc pro omnibus virtutibus nominasse, sicut è cõtrario iniquitatẽ pro omnibus vitiis proposuisse.* V.Corn.hic.

Pedes qui ad otiosas ambulationes, ad tabernas, ad prostibula; nunc ad obeundas supplicationes, ad templa, ad conciones, ad sacrã synaxim. Manus quę annulis & armillis aureis pretiosæ, quandoq; ad impudicos tactus protendebantur, nunc corollâ marianâ redimitæ pectus tondant, nunc flagello armatæ in corpus sæviãt. Os quod lautitiis, quod crapulæ, quod ebrietati indulsit; nunc inediæ, nunc jejunio, assiduæque temperantiæ consuescat. Ita oculi, ita aures, ita omnia corporis membra, à profanis & obscœnis, ad divina, ad cælestia transferenda sunt. In quo Valentinianum Imp. singulariter excelluisse narrat Ambrosius in funebri ejus panegyri: *Ferebatur primò ludis Circensibus delectari: sic illud abstersit, ut ne solennibus quidem principum natalibus, vel imperialis honoris gratiâ Circenses putaret esse celebrandos. Aiebant aliqui ferarum eum venationibus occupari, atque ab actibus publicis intentionem ejus abduci. Omnes feras uno momento jussit interfici. Iactabant invidi, quod præmaturè prandium peteret: cœpit ita frequentare jejunium, ut plerumque ipse impransus convivium solenne suis comitibus exhiberet. Scenicæ cujusdam forma ac decore deperire Romæ adolescentes nobiles nunciabatur. Iussit eam ad comitatum venire; deductam tamen nunquam aut spectavit, aut vidit.* Hanc doctrinam passim illi observarunt, qui à perversa vivendi consuetudine, ad meliorem frugem redierunt, & flagitia exosi, virtutem sectati sunt. Quo loco uberiùs Davidem scelus suum flevisse existimatis? an in templo, an in secreto cubilis oratorio, an in arcano aliquo palatii angulo? hic certè aptus lachrymis, & privato dolori locus videri posset; sed nullum aptiorem rex pœnitens adinvenit, quàm lectum suum, nusquam profusiùs flevisse dicitur, ut ipse de se testatur *Psal. 6. Lavabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Hieronymus vertit: *Natare faciam.* Alii apud Lotinum: *Imbrem lachrymarum fundam*; idque non semel, sed per singulas noctes. Vt quid hoc? lectus somno aptior, quàm orationi: aptior quieti quàm fletui? causam exponit Cassiodorus: quia quotiescumque David cubile ingrediebatur, quoties lectum cernebat, toties testem sceleris, toties locum adulterii, toties instrumentum flagitii, quod illi servierat nequitiæ ad iniquitatem, intuebatur, hunc igitur lachrymis purgare, hũc reddere instrumentũ animæ pœnitentis ad justificationẽ satagebat: *Et meritò quidẽ lectũ quẽ noctibus polluerat, lachrymis abluebat.* Amb.de obitu Imp. Cassiod. hic.

Ioannis 21. Christus post resurrectionem apparuit discipulis suis, cumque in littore pransi essent. *Dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? dicit ei etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis diligis me? ait illi, etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, pasce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis amas me? contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, amas me? & dixit ei: Domine tu omnia nosti, tu scis quia amo te.*

dicit ei pasce oves meas. Ridicula videri posset quibusdam hæc triplex interrogatio, aut puerilis, uti ludibunda mater sæpiùs infantem rogat, num se amet, ubi amet? ut corculum monstret. Sed mysterium arcanum hîc eruit Augustinus dicens: *S. Petrus trinæ negationi, trinam reddit confeßionem; ne minus amori lingua serviret, quàm timori*, ut lingua quæ servierat iniquitati ad iniquitatem, serviret justitiæ in sanctificationem. O lingua instrumentum nequitiæ! quoties hanc servire fecistis vanis & otiosis fabulis, mendaciis, perjuriis, scurulitatibus, detractionibus, calumniis! converti vultis ad Deum? facite illam servire justitiæ ad sanctificationem: servire Dei laudibus, orationi, laudi proximi, Religiosorum, quorum famæ gravem notam non semel inussistis. Quis non miretur ænea tormenta hosti erepta, quibus tot ferreæ pilæ in filios Ecclesiæ emissæ, eleganti metamorphosi in Ducis statuam commutata fuisse? id enim verò Ferdinandus Toletanus, Albæ dux anno 1571. effecit, dum ex machinis æneis hosti in Frisia ademptis, statuam suam conflari jussit, cum hoc lemmate; *Deo Patrum nostrorum*, atque in basi *Pietas* inscripta legebatur. Stupendum magis os illud quod tot calumnias, tot diras in Christi servos quasi ignitas pilas emisit, de scelere confundi, & quasi in statuam sancti commutari. Et ut ad alia veniamus, Bernardus lib. de Vita solitaria: *Audiat hoc dictum Pauli*, inquit, *hactenus amicum corporis sui mancipium, animalis homo, qui jam incipit corpus subdere spiritui, ut delectationibus sæculi ac carnis, tantum delectet eum de membris corporis sui servire justitiæ in sanctificationem, quantum prius delectabat, eum servire immunditiæ ad iniquitatem.* Ita magnus ille Indiarum Apostolus Xaverius, dum corpus cœpit subdere spiritui, pedes suos ad saliendum dexterrimos, quosque petulanti agilitate sæpè vibrarat, jam non modò nudos per saxa, per nives, per vepres, cruentavit, sed & lumbos adeò constrinxit, ut funes sine vitæ discrimine & absque altiori virtute eximi nequiverint. Mancipium corporis sui, multo abdomine gravis Dux Gandiæ audire poterat: qui ubi in Ignatii disciplinam se dedit, mancipium illud adeò in servitutem redegit, eâ ciborum abstinentiâ corpus extenuavit, ut vasti ac projecti ventris, cui lunatâ ut assideret mensâ opus esset, postea inanis ac frigidi pellem, follis vacui in morem, complicare habuerit necesse. Itaque subdit historicus: *Alterum Franciscum abstinentia accepit, alterum reddidit.* Audiat hoc quisquis cupediis & splendidis epulis assuetus, & crapulam suam, duce Borgia, inediâ domet, famem exsuccis & amaris herbis pellere studeat, in quibus ille cælestem dulcedinem prægustabat.

Aug. tract. 123. in Ioan.

Haræus to. 1. an. 1571. pag. 116.

P. Rho exempla pag. 806.

Ingeniosus amor est, & ut furor, ita & ille arma ministrat, vertitque terrena & carnalia, in cælestia & spiritualia. Ubi hoc in Aloysio singulare, quod currenti stimulum addere posse videbatur: ipsa calcaria pio flagello adhibuit, & nudo tergori inflicta, largissimè sæpiùs cruentavit. Quid mirum cursum tam citò confecisse, qui subditis continuò calcaribus ad metam festinabat, adeò etiam quæ in se profana, ad sacros usus converti posse edocuit Gonzaga, & instrumenta vanitatis, fieri posse pietatis.

Non absimile est quod refertur de Illustrissimo quodam Comite Hispano: choreæ ducebantur in domo Comitis de Lemos, omnia latè cantu, fidibus, ac nuptiali licentiâ personabant; quia tamen hæc stata erat se diverberandi Comiti dies, subiit animum non intermittere. Sed unde flagellum? dissimulanter in abditum conclave secedit, torquem aureum è collo diripit, nudato tergo incutit. En

P. Rho exempla virtut. pag. 779.

——— *Hos quæsitum munus in usus:*

Virg. 4. Æneid.

Ex quo aurum irritamentum malorum, ex quo torques honoris, ac vanitatis tessera, in flagellum, in instrumentum justitiæ convertitur.

Idem Catharina Pœnitens Senensis practicavit: ut enim Deo sapere cœpit, & libidines aversari, aureis catenis in verbera evibratis, ac latè cruentatis, sub novis his armis Deo militare incepit.

§. III. *Omne*

§. III.

Omne corporis ornamentum ad cultum animæ referendum, exemplo mulieris peccatricis.

QUæ materia vanitati aptior quàm capillitium? quot hîc technæ, quot illecebræ, quot laquei? ut meritò cincinni **locken** vocentur, quia velut quædam illicia & retia sunt, ad capiendas animas; his tamen multæ vel gentiles fortiter usæ, non ad mollitiē, sed ad animi robur ostendendum: aliæ non ad vanitatem, sed ad sanctitatem Deo consecrarunt. Laudantur Chartaginienses, quæ, teste Floro, crines suos in tormentorum vincula adversus Romanos obtulerūt. Laudantur item Romanæ, quando Galli primò in urbem impetum fecerunt: quia ut refert Plutarchus, & Capitolinus, raserunt comas, ut ex earum pretio viri militares machinas conflarent.

Florus l. 2. c. 15.

Viridarium Mendosa pag. 299.

Laudantur Lusitanæ apud Diensem obsidionem, quæ masculo robore præstantes, suppetias militibus, crinibus suis attulerunt, vel eis læsorum vulnera obligantes, vel bellicos funes in barbarorum perniciem contorquentes. Laudantur denique Aquileienses, tantam erga suos cives fidem servantes, ut deficientibus nervis, capillos resecuerint, quibus chordæ necterentur in arcus flectendos, & sagittas emittendas. Sed hæc profana fortitudinis exempla: plures omnino sagittas, heroes animæ ad Deum conversæ, per capillos in eum emiserunt. Ut ipse de sponsâ suâ contestatur: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa in uno crine.* Hanc laudem tot famâ & formâ præstantes filiæ, in sponsas Christi attonsæ meruerunt. Vultis illustriores? De civitate Senensi Virgo Pasitea, capillo quo ad sæculi pompam sese vanè ostentarat, de trabe suspendit, gravi ad pedes alligato pondere; aut pedibus de eadem trabe pendens sublimis, capillis pondera innexuit, fumoque ex accensâ subtus paleâ, pro odoris fragrantiâ, excruciata est.

Cant. 4.

P. Rho exēpla pag. 780

Quid? quod & viri, qui cæsariem, muliebrem in morem promiserant, eandem converterunt ad Ecclesiasticorum pedes extergendos: inter hos non vulgaris notæ excelluit Robertus Rex, de quo Heldegaldus in ejus vita, sic scribit: Post mensam præparans se ad Dei servitutem, Rex humilis ponebat vestimenta sua, indutus ad carnem cilicio, advocatoque clericorum collegio, centum sexaginta & eo amplius numero, ad exemplum Domini, eorum pedes lavans, capillis capitis sui tergebat, & ad mandatum Domini singulos eorum duobus solidis remunerans, Clero præsente & diacono adstante, qui lectionem legeret secundum Joannem, in cœna Domini dictam & factam, dimittebat. Sed nihil in hoc genere illustrius quàm quod de fæmina peccatrice commemoratur, quæ vanum omnem corporis ornatū, in divinum convertit. Audire libet Greg. ho. 33. de Magdalena. *Unguentum quod pro odore suæ carnis turpiter sibi adhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter offerebat: oculus terrena concupierat, sed hoc jam per pœnitentiam conterens flebat* (aptè enim oculis natura lachrymas indidit, ut unde mors oriebatur, inde vita efflueret) *capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed jam pedes capillis tergebat. Ore superba* (lasciva) *dixerat; sed pedes Domini deosculans, hoc redemptoris vestigia figebat.* Ex quibus omnibus sanctissimus Pater concludit: *Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta, convertit ad virtutem, numerum vitiorum.*

Novar. nuptiales aqua l. 7. n. 215.

Quisquis hactenus cum Magdalena servire fecit membra iniquitati; quisquis inani odorum fragrantia, fluxis florum odoramentis, sensuum illecebris nimium indulsit, nunc hoc spectet, ut Christi bonus odor fiat. Hunc spiravit Arsenius, qui à Theodosio magno delectus liberis suis Honorio & Arcadio augustis, morum magister, aulam mutavit solitudine: ubi, qui vir! sportis è palmæ folio texendis aulicas manus attrivit; porrò opus est, prius palmæ folia aquâ macerari, in qua tetrum odoris virus relinquunt, ideoque eam, tantum abest, ut effuderit, ut potiùs arctâ in

cellâ penes se servarit. Ubi rogatur quid ita? reponit: ut corpus olim aulicis unguentis delibutum, & odoris illecebras hac mephiti & putido narium tormento expiem, & puriores cæli auras aliquando hauriam. Sic spiret, eò quisquis aspirat.

Si quis oculos in illicita conjecit, nunc ex iis fontes derivet lachrymarum. Si quis capillis animos hominum irretivit, nunc iis stringat pedes Christi. Si quis ore impura tot oscula fixit, nunc illud plagis Domini exosculandis affigat. Denique *quot in se* quisque *habuit oblectamenta*, *tot de* se faciat *holocausta*.

Clodovæus dum baptismatis fonte lustrandus esset, Sylvester pontifex curavit ex una parte fontis, collocari imaginem crucifixi, Deiparæ ac sanctorum, aliaque Ecclesiastico ritui vasa sacra adhiberi solita Ex altera verò parte, idola, signa superstitionũ, quibus fidẽ adhibuerat; tum conversus ad Regẽ dixit: *Incende quod adorasti, adora quod incendisti.* tu adorasti Jovem, Mercurium aliosque Deos, eos destrue & in ignem conjice. Christi in crucem suffixi, aliasque sanctorum imagines, destruxisti, combussisti, illas cole, istam adora. Fecit, atque omnia instrumenta nequitiæ, omnemque idolorum cultum in veram Religionem convertit, totque obtulit holocausta, quot destruxit idola. Tu Plutum, tu Bacchum, tu Venerem veneraris & adoras: *incende quod adorasti.* Hoc Pelagiam, hoc Thaida factitasse legimus, dum quæstu meretricio quidquid mundi muliebris, quidquid pretiosarum vestium circumferebat, in forum palam congestum luculento rogo incendit; quotque habuit ornamenta vanitatis, tot obtulit holocausta pietatis. Huc referri possunt, qui auro gemmisque contextas pallas, damascenas cyclades, à corporis cultu ad divinum transtulerunt: quemadmodum Ludovicum XIII. Franciæ Regem fecisse legimus, qui cum Bearniam Galliarum Provinciam victor ingressus esset, à populo umbellâ auro gemmisque pretiosè intextâ donatus, hanc piissimus Rex Eucharisticæ hostiæ per urbem deferendæ triumphabundus consecravit. Præcelluêre & hac pietate ævo nostro Albertus & Isabella Belgarum principes, Ferdinandus Cardinalis, aliique, quorum Regiæ magnificentiæ ornamenta in Virginem Hallensem collata, annales testantur: quibus jure meritissimo Piccolomineus dux Amalphinus accensendus, qui nupertimè, inter auratos equites adscitus; vestem perquam splendidam ei dignitati congruam, matri misericordiæ in æde Societatis transcripsit, in apparatum aræ concinnè adaptatam. Longum esset recensere, quot nobiles genere & formâ filiæ pretiosa corporis indumenta, mundo spreto, templis & aris in pia anathemata contulerunt, in quo unam præ cæteris excelluisse comperio: an. 1624. nobilissima matrona, non sanguine tantùm & opibus, sed & ingenio florens, novum vestimenti genus invenit, tantæ concinnitatis & elegantiæ, ut omnium oculos, in sui spectaculum raperet: mirabantur aliæ fœminæ non solùm vestis pretium & artificium, sed felicitatem ingenij, quæ hoc artificij excogitasset. Palla erat perquam spatiosa è purpurâ sericâ: hanc acu pinxerunt ex auro tres phrygiones, qui annum & amplius huic vesti assiduam operam impenderant. Ad cycladem hanc seu pallam additus thorax, fœminæ habilis ex eodem purpureo serico, aureis filis pictus. Primò autem die quo hanc vestem matrona illa induerat, observavit nimium in se oculos convolare, timuitque ne aliæ atque aliæ novi artificij curiositate ductæ, imitari vellent. Itaque ne facere rogaretur, quod recusare vix posset, hortante vehementer conscientiâ, vestem illam unico die spectatam, & semel exutam, nunquam induit ampliùs, sed pio consilio: *Quod superbiæ fuerat instrumentum, religiosæ liberalitatis & eleëmosynæ ornamentum esse voluit*, & illum omnem mundum, Mariæ Magdalenæ in templo quodam obtulit & sacravit. Porrò ex hac una tam pretiosa veste, altari sacrum frontale seu pallium, sacerdoti indumentum, calici velum, libro missali tegumentum, sanctissimæ Eucharistiæ amiculum, confectum est.

Theat polit. Martiani pag. 80.

Drexel. Trismegist. l. 3. c. 10. § 1.

Quamobrem ut in unum omnia conferam,

ram, & in una muliere peccatrice vos omnes convertam, aureum ejus conversionis elogium ex Chrysostomo audite, qui oratione de S. Philogonio, sic in Magdalenæ laudes excurrit: Etenim per quæ deceperat homines, per eadem paravit remedia pœnitentiæ, per quæ convocarat oculos intemperantium, per hæc emisit lachrymas. Per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem, pedes abstersit Jesu. Unguento multos inescarat, per hoc pedes ejus unxit. Proinde & tu quibus rebus provocasti Deum iratum, per has rursum reddas propitium. *Provocasti illum pecuniarum rapinâ; per easdem illum reconcilia: cumque & rapta restitueris illis, quos injuriâ affeceras, & alia insuper addideris, dicito juxta Zachæum: reddo tibi quod rapui quadruplum. Provocasti linguæ maledicentiâ, multis contumeliâ affectis, nunc puras emittas preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens injuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annisque, sed solo animi proposito. Vnico die perficiuntur.* Ita regius psaltes subitò mutatus in virum alterum: *Dixi, nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ excelsi.* Hoc animi proposito fuit illud viduarum decus Paula, quæ irruente in se spiritu Domini, mutata est in aliam: *Turpanda*, inquit, *est facies quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussâ, & stibio sæpè depinxi: affligendum est corpus, quod multis vacavit deliciis; longus risus, perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina, & serica, & pretiosa, asperitate cilicij commutanda. Quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere contendo.* Dixit & fecit. Vos verò Martyres mundi, mancipia diaboli, quæ per diem tot horas ad crystallum faciem expolire consuevistis, nunc eam, ad lividum Christi vultum & spinosum verticem adaptate. Corpus splendidè enutritum, & in molli strato lasciviens: nunc inediâ exhaustum, & de storeâ sine plumis in cælum evolare condiscat. Quæ viro, quæ sponso, quæ mundo heri placere studuit, hodie cælesti sponso placere contendat; in quo, si velit, Iuliam Augusti filiam, longè antecellet. Hæc enim, cùm nimio luxu vestium patris indignationem incurrisset, eaque propter graviter increpita fuisset; postero die modesto habitu in Augusti conspectum venit, qui habitum simplicem adeò alteri disparem admiratus, mirificè eam collaudavit. At illa vanitatem priorem hoc dicto purgavit: Heri me viri oculis ornavi, hodie patris placere studui. Ita quæ heri, quæ nudiustertius, quæ jam tot annis diabolo, mundo, carni, vos ornastis, hodie ad Christum nudum conversæ, ei pœnitentium habitu placere contendite. Nec est quod quis hîc vilem lacernam aut saccum erubescat, quem David pœnitens cum purpura commutavit, ut tātò abjectiori habitu se homo Deo prosternat, quātò superbiori cultu sese efferendo, Deum, hominesque despexit. Exemplo hactenus inusitato esse poterit viri potentissimi Senatoris Veneti jam supplicis habitus. Ferrariam Veneti occupa- rant, cùm in eos Clemens V. fulmen jecit excommunicationis, ne eo arderet respublica Catholica, legatos mittunt Avenionē ad summum pontificem; à quo tamen nec auditi illi, nec admissi. Id ubi ex iis sensit senator unus, canina pelle se ipse induit, abjecitque sub mensam, atque ex ea de improviso erupit, stupente qui assederat pontifice, qui ea demissione permotus, & vincula sustulit excommunicationis & supplicem paternâ gratiâ ac donis oneravit. Haud aliter ubi quis vana sui opinione turgidus, & superbo vestium luxu splendidus, sese ad incultum habitum abjicit, & luctuosis in sordibus ad Domini pedes supplex obsolescit, tum demum eam, quam à Deo exposcit veniam impetrat, & vindicis iram avertit; insuper non Chananeę instar catellæ, eum mensæ suæ Regiæ micis dignatur, sed splendidissimo sacræ synaxeos epulo reficere, ac æternis secum cæli deliciis perfrui concedit.

Psal. 76. — *Hieron. in epist. Paulæ.* — *Lobbetius de cultu templ. pag. 193.*

Hoc verè converti est ad Dominum Deum suum. Hoc est mutari in virum alterum. Hoc est Oleastrum in frugiferam olivam, Saulum in Paulum, vel ut Augustinus loquitur, lupum in ovem commutari. Hoc est Æthiopissam mutare pellem suam Hoc est mulierem peccatricem, in Christi sponsam adoptari. Quæ qualis

Amb ad Virginem lapsam c. 8.

& quanta sit metamorphosis, nunquam clariùs elucescet, quàm ex Ambrosio, contraria inter se componendo, qui ad Virginem lapsam sic ait, *Vnde incipiam? quod primum, quod ultimum dicam? bona commemorem quæ perdidisti, an mala defleam quæ invenisti? eras virgo in paradiso Dei, utique inter flores Ecclesiæ, eras sponsa Christi, eras templum Dei, eras habitaculum Spiritus Sancti. Et cùm dico toties eras, necesse est ut toties ingemiscas, quia non es quod fuisti. Incedebas in Ecclesiâ tanquam columba illa, de qua scriptum est: Pennæ columbæ deargentatæ. Splendebas ut argentum, fulgebas ut aurum, quando cum sincerâ conscientiâ procedebas. Eras tanquam stella in manu Domini, nullum ventum, nullas belli nebulas pertimescebas. Quæ est ista subitanea conversio? quæ est ista repentina mutatio? De Dei Virgine facta es corruptio satanæ, de habitaculo Spiritus Sancti, tugurium diaboli. Quæ incedebas ut columba, nunc lates in tenebris sicut stellio: quæ fulgebas ut aurum propter virginitatis honorem, nunc vilior facta es luto platearum, ut etiam indignorum pedibus conculceris. Quæ fueras stella radians in manu Domini, veluti de alto ruens cœlo, lumen tuum exstinctum est, & conversa es in carbonem.*

Psal. 67.

Habes animam, meretricem Babylonicam, quæ à veritate ad vanitatem, à justitia ad peccatum, à fonte vitæ æternæ, ad cisternas & cloacas mũdi è cœlo, in omnium vitiorum cænum miserrimè prolapsa est: nunc ejus quàm stupenda quàm præclara, quàm in cælum efferenda sit conversio, attendite: unde incipiam? quod primum, quod ultimum dicam? mala commemorem quæ effugisti, an bona deprædicem quæ invenisti? Eras filia Babylonis misera, utique cœno libidinis immersa: eras cloaca sordium, eras charybdis animarum, eras prostibulum dæmonum. Eras teterrimi hostis mancipium. Et cùm toties dico eras, necesse est, ut toties Angelis congaudeas, quia non es quod fuisti. Incedebas in hac torrida mundi Zona, tanquam Æthiopissa, quæ ut scriptum est, potest mutare pellem suam. Squallebas ut hara, fœtebas ut cloaca, quando cum cauterisatâ consciẽtiâ procedebas. Eras tanquam lupa inter oves Christi, quàm oves & agni pertimescebant. Quæ est ista subitanea conversio? quæ est ista repentina mutatio? de meretrice satanæ, facta es sponsa Christi, de tugurio dæmonis, habitaculum Spiritus Sancti. Quæ incedebas ut Æthiopissa, nunc dealbata es super nivem. Quæ fueras vilior luto platearum, nunc fulges ut aurum propter charitatis ardorem. Quę caliginoso Erebi carceri destinata, nunc ut stella matutina fulges, & exsurgis è medio nebulæ. Quæ fueras pabulum ignis infernalis, facta es seraphin, cælestis amoris flammis exardescens. O ter quaterque beata illa anima, quæ de terris, partâ ab orco victoriâ, ad cælos augustum transmisit triumphum! quæ ubi pristinas humi voluptates despuit, mentis aciem in cælestium deliciarum contemplationem defigit. Quis modò supernæ civitatis gaudia enarrare sufficiat, exultantium Angelorũ festos choros explicare, communem sanctorum omnium lætitiam, oculis auribusque haurire, ipsius denique numinis, de oviculæ deperditæ, suis jam humeris subsidentis salute, gratulationem eloqui? excedit vires, omnem vim eloquentiæ humanæ transcendit. Itaque cum sanctâ illâ animâ, præ admiratione, & inenarrabili gaudio exclamo: *Hæc mutatio dexteræ excelsi.*

EMBLEMA XXXI.

Nihil cepimus. Luc. v.

NIHIL OMNIBVS. *Virg.* II. *Æneid.*

DOMINICA QVARTA POST PENTECOSTEN.

Humana omnia, opes, honores, voluptates ſapienter Sapiens NIHIL eſſe duxit. Quare qui hæc prece vel pretio ſectantur, iis paſsim, ut in ſortilegio, *nihil omnibus* obtingit.

§. I. Divitias nihil eſſe duxi. *Sap.* 7.

§. II. *Honores ac dignitates nihil eſſe.*

§. III. *Voluptates denique, ac omnia quæ in mundo ſunt, nihil eſſe.*

DOMINICA QVARTA
POST PENTECOSTEN.

Nihil cepimus. Luc. v.

PYTHAGORAS non inſcitè mundum ſortilegio comparavit; quo intuentium oculis expoſito, quemque percũctare quid expetat? miles oculos in baltheum: puella in ſpeculum: Ebrioſus in capacem cyathum: laſcivus in nudam tabulam: avarus in torquem aureum: alius in alia ſe conjeciſſe fatebitur; eò pecunias deponunt, exponunt, & præter nihil in ſchedâ vacuâ, nihil paſſim referunt. Hunc ſortis ludum ſtultis mortalibus mundus proponit, quorum nonnulli divitias, alii honores, alii voluptates avidiſſimè expetunt, quas vix è millibus unus attingit, plerumque NIHIL OMNIBVS obtingit, & quibus quid ſorte obtigit, ii verè *Lætantur in* NIHILO, cùm omnes mundi divitiæ nihil, dignitates nihil, deliciæ nihil, humana omnia nihil, ac nihili ducenda ſint, ut comprobare aggredior. Ac primum quidem de divitiis hoc Sapientis judicium eſt:

Virg. 11. Æneid. *Amos c. 6.*

§. I.

Divitias nihil eſſe duxi. Sap. 7.

AMpliſſimum illud ſapientiſſimi Salomonis imperium Reginam Saba meritò excivit, & in ſtuporem adduxit: Ecquis enim non obſtupeſcat menſam regiam, in quam in dies farinæ coros ſexaginta (corus autem mille libras continebat) boves domeſticos duodecim, campeſtres viginti, arietes centum præter altilium ac ferarum, quæ venatione capiebantur, copiam immenſam, inſumebat. *Omnia quoque vaſa convivii regis erant aurea, & vaſa domus ſaltus libani ex auro puriſſimo.* Et omnes has *divitias*, inquit Salomon, NIHIL *eſſe duxi.* *Habuit quoque Salomon, quadraginta millia equorum in ſtabulis: & curruum equitumque duodecim millia*, ad ſeptingentas ſuas concubinas reginas devehendum, ait Cornelius, & hæc omnia NIHIL *eſſe* duxit. Tributum verò quod annuè regi pendebatur, *erat ſexcenta ſexaginta ſex talenta auri*, id eſt, undecies centena millia ducenta & octo ſcutorum Romanorum millia & ſeptingenta octoginta. *Tantamque copiam præbuit argenti in Ieruſalem, quaſi lapidum.* Unde ſubditur, *Magnificatus eſt igitur Salomon ſuper omnes reges terræ præ divitiis & gloria.* At ille tantam, tamque immenſam auri argentique copiam *nihil eſſe* duxit. Quiſquámne mortalium arcas auro & argento oppletas, ſaccos ducatis & pataconibus plenos, nihil eſſe ducat? nihili prorſus faciendos ſapientiſſimus rex denuò inculcat, dicens: *Eſt tibi* NIHIL *in ſacculo.* Quid? an non idem pecunias omnibus præpollere, & quodammodo imperare dixit Eccleſiaſtes 10. *Pecuniæ obediunt omnia*? an non hominis ſubſtantiam eas Evangeliſta pronuntiavit, quam prodigus à patre extorſit & concoxit vivendo luxurioſè? & quiſquam qui vel limen licæi trivit, ſubſtantiam accidens, imò, meriſſimum nihil affirmare non dubitabit? hujus quam paradoxam ducis, doctrinæ Magiſtrum, regium pſaltem auſculta: *Subſtantia mea*, inquit, *tanquam* NIHILVM *ante te.* Et qui in ſubſtantia divitiarum ſuarum ſpem ac fiduciam ponunt, ii, Iſaia atteſtante, *confidunt in* NIHILO.

Corn. in c. 1. v. 2. Eccleſ. *2. par. 9.* *Sap. 7.* *2. par. 9.* *2. par. 9.* *v. Vitalpan. to. 2. p. 507.* *2. Par. 9.* *Eccl. 10.* *Luc. 15.* *Pſal. 38.* *Iſa. 58.*

Cauſam

Cauſam noſtis quare Salomon divitias nihil eſſe ducat? quia vidit NIHIL *permanere ſub ſole*, ſed omnia fluere. Unde Auguſtinus ad illud Pſalmi 61. *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Non immeritò*, inquit, *ipſa pecunia rotunda ſignatur, quia non ſtat*, ſed ſubitò è manibus effluit & evaneſcit, ipſique euclíones cum divitiis ſuis, *Ad* NIHILUM *devenient tanquam aqua decurrens*, aut etiam ocyùs, ut alibi docet, *quemadmodum fumus deficient*. Prudenter quis omne aurum ſuum nihil eſſe duceret, ſi illud in fumos evaneſcere cerneret. Hujus rei teſtis hiſtoricus, qui rem penitiùs examinavit, è fumo nobis lucem oſtendet. Refert is Lugduni in Anglia numerari officinas ſupra ſeptem millia, in quibus ab aromatariis, apothecariis, tabernariis &c. tabacum venditur. Facit autem compitum ut ſi quæque officina in ſingulos dies recipiat medium aureum, id eſt, 25. aſſes, quotidie expendentur in fumos ſeptem millia mediorum aureorum, ſumma verò octo millium ſeptingentorum & 50. florenorum. Annuè autem hæc excreſcet in unum & triginta vaſa auri, nonaginta tria millia, ſeptingentos quinquaginta florenos, quid per annos complures, quid per univerſam Angliam, quantumque auri in fumos, in nihilum evaneſcit? hæc miramur & omnes divitias unà cum ſupremo halitu oris, è manibus evaneſcere & in nihilum abire non cogitamus; quam tamen lectionem non ſemel filio ac nobis omnibus occinuit David: *Dormierunt omnes viri divitiarum, &* NIHIL *invenerũt in manibus ſuis.* Omnes, omnes nihil invenient. Olim quidem apud Ethnicos in more erat, ſepelire mortuos cum naulo in manu, quoſdam cum annulis ac pretioſè conveſtitos; at modò ex tot millibus aureorum, ne teruncium invenient, omnes viri divitiarum in manibus ſuis. Qui cum Lucullo tot chlamydes poſſidet, quot dies in anno, quæ tot holoſericas cyclades, quot habet natura colores, inde NIHIL *ſecum auferet.*

Aug. in prol. Pſal. 83 — *Pſal. 57.* — *Pſal. 36.* — *De deglijckheyt vanonſen tijdt by Barnabas de Rijcke.* — *Pſal. 75.* — *Iob 27.*

Nil feret ad manes divitis umbra ſuos.
Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas,
Nudus ad infernos cogar adire lares.

Ovid. l. 5. Triſt. el. 14.

Idque omni dubio procul certiſſimum eſſe Paulus affirmat: NIHIL *enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quod nec auferre quid poſſumus.* Nullis veterum aut recentiorum annalibus compertus eſt infans cum nummo in manu, aut monili è collo in lucem prodire, aut quidquam in mundum adferre: ita nihil auferre poterit. Confirmat idipſum Iobi teſtimonium: *Dives cùm dormierit* NIHIL *ſecum auferet, aperiet oculos ſuos & nihil inveniet*; mirandum ait Greg. *Cùm dormierit aperiet oculos &* NIHIL *inveniet: ad dormiendum oculos claudimus; ſed cùm corpus obdormiſcit in morte, anima evigilat in verâ cognitione, quia quales ſint res verè cognoſcet*, acuto mentis oculo humana omnia, fluxa, caduca ac merum nihil perſpiciendo. Ubi in exemplum divitem Evangelicum inducit: *Epulo mortuus aperuit oculos, & vidit Lazarum, quem nunquam antea videre voluerat.* Luc. 16. *Dum eſſet in tormentis vidit Lazarum. Sed* NIHIL *invenit in manu ſua ille dives.* Qui tot cantaris ac pateris ſe ingurgitare conſueverat, ne hauſtum frigidæ reperit: è tot cadis ac cellis muſto ſpumantibus, ne guttam aquæ, ex tot cupediis & exquiſitis ferculis, ne micam, *ſed* NIHIL *invenit in manu ſua ille dives.*

1. Timot. 7. — *Iob 27.* — *Greg. l. 18. mor. c. 12.*

Compello vos divites ac potentes ſæculi, priuſquam:

In æternum claudantur lumina noctem.

Priuſquam obdormiatis in morte, ut evigiletis & oculos aperiatis: ut cum Salomone omnes has divitias nihil eſſe ducatis, illas ut nihilum deſpiciatis, & æternis inhiare velitis, tot illuſtrium virorum exemplo, qui divitiis ſi affluerent; cor non appoſuerunt, ſed quemadmodum Iſaias ait: *Quaſi nihilùm poſſederunt*, ut Deum, ac in Deo omnia poſſiderent, juxta illud Apoſtoli: NIHIL *habentes, & omnia poſſidentes.* **Niet met allen.** Inter quos meritò annumerandus intimus ille Dei amicus Moyſes, Num. 20. miſerat legatos ad regem Edom, ut per terram ejus tranſire liceret, teſtatus quòd de agris aut vineis ac univerſis divitiis ejus nihil delibaret; cujus continentiæ rationẽ reddit Philo Hebræus, & ſic Moyſem

Iſa. 63. — *1. Cor. 6.* — *Philo lib. quod Deus immortalis.*

V. Mend. fusè in lib. reg. t.1. p.561.
Horat. Epod. 4.

ſem loquentem inducit: *Nam iſta*, inquit, *tibi chara, omninò nihil ſunt.* Quare

Sis pecore & multa dives tellure licebit.

Poſſideas Crœſi & Pygmalionis opes, omnia iſta ribi chara, *Omnino nihil ſunt.* Eſt qui apud Oſeam ſibi gratulatur, *Dives effectus ſum, inveni idolum mihi.* Sed & ignorat ille quid Paulus ait: *Quia idolum nihil eſt.* Moyſi regius pſaltes accenſendus, qui in tantis opibus plus vice ſimplici ſe pauperem ac nihil habentem proclamat: advertit hoc Baſilius in Pſal. 9. expendens illud: *Factus eſt Dominus refugium pauperi.* Ubi ſe pauperem deprædicat, cùm ſacer textus hoc de illo elogium conteſtetur: *Mortuus eſt David in ſenectute bona, plenus dierum, & divitiis & gloriâ.* Tantis divitiis filio relictis, ut omnium hominum conceptus, teſte Vilalpando ſuperare videatur. His tamen affluens: *Sapiſſimè David pauperem ſe, & tenuem appellat; quamvis regiis circumflueret opibus ac divitiis. Vtpotè cui certo certius conſtaret omnia humana riſum, pulverem,* NIHILQVE *eſſe.* Hoc ab illo edoctus ſapientiſſimus filius, ſacrum iſtud Proverbium evulgavit: *Eſt quaſi dives, cùm* NIHIL *habeat.* Quod exponens S. Hugo Carenſis: *Eſt,* inquit, *quaſi dives, ſed non verè dives, quia tantùm divitias hujus mundi habeat, cum* NIHIL *habeat.*

Cap. 8.
1. Cor. 8.
1. Paral. 29.
Vilalp. to. 2. pag. 506.
Baſil. in pſal. 9.
Prov. 13.

§. II.

Honores ac dignitates nihil eſſe.

ERit fortaſſe qui cum Sapiente divitias nihil, aut meras ſordes eſſe ducat, niſi honores ac dignitates acceſſerint. Hic principis dynaſtæ in aula Aſſueri ſenſus fuit, Æſtheris 5. *Expoſuit Aman magnitudinem divitiarum ſuarum & filiorum, & cùm hæc omnia habeam,* NIHIL *me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Iudæum ſedentem ante fores regias.*

At ſi uſquam locum habeat propoſitum emblema de ſortilegiis, in honore adipiſcendo quàm maximè valet. Si officium militare, forenſe, aulicum, Eccleſiaſticum vacet, mille millibus expoſitis concurrunt, & unus accipit bravium: quorum inſanum ambitum luſit ille, qui in tabula genium depinxit, unâ manu coronam, alterâ prolixam chartam, refertam innumeris Zero tenentem, cum hæc epig. *Aut Cæſar, aut* NIHIL: alii eandem ſortem ſubeunt: aut prætor, aut nihil: aut præſes aut nihil: aut præſul aut nihil: ex his unus dumtaxat dignitatem obtinet, alii omnes laborantes nihil capiunt, *in vacuum currunt.* Et ut Poëta canit:

v. Poiters. larvam pag. 210.
ad Gal. c. 11.
Virg. l. 11. Æneid.

——— *Nihil omnibus actum.*

Tantorum impenſis operum; ac opum.

Nunc verò, ſi & eum qui prætoriam, ſenatoriam, patriciam aut Epiſcopalem dignitatem indeptus eſt, merum nihilum acquiſiviſſe demõſtraro, nónne omnes honores nauci, flocci, imò nihili faciendos eſſe fateamini neceſſe eſt. Ubi quis è plebe in ſedilia irrepſit, ubi in ſubſellia ſenatoria, aliumve honoris gradũ emerſit, tum enimverò ſibi aliquid eſſe videtur; cùm tamen Apoſtolus eos graviſſimè doceat exerrare: ad Galatas 6. *Qui ſe exiſtimat aliquid eſſe cum* NIHIL *ſit, ipſe ſe ſeducit.* Ergo nihil eſt ſyndicum eſſe? nihil eſt, ærarium eſſe? nihil eſt, ſenatorem eſſe? nihil eſt conſulem eſſe? totus ordo ſenatorius nihil eſt? noſtis receptam horum quatuor characterum S.P.Q.R. expoſitionem? fuit qui ſic interpretatus eſt: *Sabinorum, Populo, Quis, Reſiſtet?* aptè reſponſum iiſdem literis: *Senatus, Populus-Que, Romanus,* alter expoſuit: *Sancte Pater, Quare, Rides,* cui Papa retrogradè in paſquillo: *Rideo, Quia Papa Sum.* Ven. Beda ſic vertit. *Stultus Populus, Quærit Romam*; Sed ad ſenſum noſtrum concinnè nobilis Francus has quatuor unciales literas S.P.Q.R. Italo Rempub. Romanam jactanti, dixit ſignificare: *Si Peu, Que, Rien*: Totus enim Senatus Romanus, & Hiſpanus, & Francicus, ejus judicio nihil erat, omneſque illos qui eò aſpirant, *Currere*, ut Paulus ait, *propter aliquid quod non ſit.*

Tuningij apoph. Frãc. pag. 81.
1. Cor. 19.

Idem de dignitate Equeſtri, patricia, ac regia ſentiendum eſt: ubi enim Chriſtus tot miranda patrarat prodigia, omniſque populus ad eum confluerét, & non ſemel regem facere decreviſſet, quanti

omnem

omnem hunc populi plausum ac honorem sibi exhibitum duxisse arbitramini? ipsum audite: *Gloria mea* NIHIL *est.* Quid ni potentiam ac dignitatem omnem monarchicam mortales nihil esse dispiciant, & pro nihilo despiciant.

Ioan.c.8.

Omnem Regis Hispaniarum potentiam maturo judicio puer, nihil esse duxit: nam cùm Philippus II. venatum ivisset, assumpto secum filio Philippo III. puer ut vidit derepente pluviam ingruere, parentem comiter rogavit, ut imperaret nubibus desuper ne plueret: rege respondente hoc superioris potestatis esse, ille his intellectis, qui de patris potentia plurimum inaudierat: quid, inquit, mi pater, tam parvam rem præstare non potes? qui si majorem postulassem? *jam planè te nihil posse comperio.*

Erithrei exempla in fine tom.3.§.74.

Quod & ipse, ubi patri in regnum successit, expertus, ac moribundus palam confessus est, dicens: NIHIL *confert regem esse nisi quod in morte cruciet fuisse,* Quotannis Philippe sex supra viginti milliones auri percepisse, *nihil confert*? regnum usque adeò amplum possedisse, ut in sola Hispania supra triginta millia oppidorum pagorumque numerentur, è quibus singulis ut pedites duos, equitem unum eduxeris, exercitum nullo sumptu conflabis sexaginta millium peditum, equitum verò triginta millium. Hic omnis tamque numerosus exercitus *nihil confert*? Philippe è sola Belgii parte quæ imperio tuo subest, oppida minimum centum & triginta sunt; loca verò mœnibus viduata è quibus plurima cultu, potentia ac populi frequentia certare cum urbibus possint, ut parcissimè dicam, inquit Scribanius, ad quinque millia: è quibus singulis si unum equitem, quatuor verò pedites eduxeris, conficies exercitum viginti millium, quingentorum & viginti peditum: Equitum verò duorum millium quingentorum & sexaginta quinque. Sed eheu tot millia militum, tot potentissimos exercitus terrâ marique sub signis numerate, *nihil confert*? Tot principes ac dynastas ad nutum habere, tot regna ac provincias, imò orbem subjugasse, *nihil confert*? nihil, nihil. Non adeò dissimile illud Suetonii de Imperatore Romano, qui sub vitæ epilogum in has voces prorupit: *Omnia fui, sed nihil expedit.* Omnia fui sed nihil sum. Has Augusti voces, ut curiosè Garassus noster observat, in doctrina curiosa, si quis mortalium, sibi usurpare poterat Volsæus, qui è vili stirpe in aulam Henrici VIII. Angliæ Regis irrepens, 1. factus est à sacellis, 2. ab Eleemosynis regis, 3. Tornacensis Episcopus. 4. Licolniensis. 5. Dunetensis. 6. Winthoniensis. 7. Eboracensis Archiepiscopus. 8. Cancellarius. 9. Cardinalis. 10. Legatus à Latere per totam Angliam. 11. Abbas multis locis locupletissimus. 12. Pensionarius Caroli V. Imperat. 13. Oeconomus Angliæ. 14. Ipsius Caroli Dominus. 15. Plusquam summus pontifex in Anglia, ac tandem subdit. 16. mendicus. 17. reus læsæ majestatis. 18. NIHIL. nónne jure hic exclamare poterat: *Omnia fui, sed nihil sum.* Aureum hîc eloquentiæ torrentem Chrysostomi ore derivemus, qui sic Eutropium Arcadii Cæsaris delicias, primum secundâ, exinde adversâ fortunâ usum ac delusum alloquitur: *Ubi nunc inclytus ille consulatus splendor? ubi illustres illi fasces! ubi applausus illi & chorea epulæq́; & festi conventus? ubi coronæ & aulæa? ubi strepitus urbis, & ille Circensium spectatorum fausta acclamationes, atque adulationes? omnia illa perierunt: procella vehemens folia dejecit, arborem spoliatam reddidit, jam radicitus vacillantem. Ubi nunc fucati illi amici? Ubi compotationes & cœnæ? ubi parasitorum examen? ubi illi potentatus cultores, ad gratiam omnia dicere ac facere assueti?* OMNIA ILLA NIHIL. Quò honor Urbani? quò principis Ferdinãdi? quò Spinolæ &c. *honores ejus in nihilum.* Hæc omnia paucis, sed nervosè cõplexus est, qui celeberrimo totius Angliæ Cancellario Thomæ Moro hoc Epitaphium condidit: *Hic* NIHIL *est Mori,* de tanto viro quem Carolus V. Angliæ universæ caput dictitabat, *nihil est.* De homine illo, qui in sentẽtiam suam universum Parlamentum non semel flexerat, *nihil est,* magni illius Thomæ Mori, *nihil est.* Omnia fuit. Sed *nihil est.* Ita Lector & hu-

Mendosa l. 1. reg. c. 2. in fine.

Scriban. polit. l. 2. c. 42.

Lib. omnia nihil Iac. de Licht. p. 208

Garassus doct. cur. l. 4. sec. 7. p. 379.

Chrysost. tom. 5. serm. de Eutrop.

v. Lobb. vita & mors c. 1. §. 2. & fusè.

1. Mach. 1.

Velasques in Philipp. c. 1. v. 24. n. 5.

& humana omnia priusquam fuerint, etiam dum sunt, nihil esse lege. Quod olim ille probè intellexit, qui dixit: *Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Ierusalem.* Quid illud *fui*? tempus præteritum signat, cujus in præsenti nihil est. Latini de mortuo, qui modò non est, dicunt, *vixit, fuit.* Oratores, dum nil amplius dicturi, hoc uno claudunt *dixi.* At Salomon post hoc effatum, rex permansit usque ad finem vitæ, ut quid ergo *fui* rex? Hugo de S. Victore, ex eo docet Salomonem perspectâ mundi vanitate omnia humana pro nihilo despexisse, ac si non essent: *Fui, jam non sum: quia etsi sum, idipsum jam* NIHIL *esse agnosco quod sum.* O mentis oculos perspicaces ac lynceos, qui dum omnia vident, nihil vident. Hoc splendidissimum nihil, ut videret Serenissima Isabella, in interiore aulæ recessu hos versus descriptos indies lectitare consuerat:

Eccle. 1.

Hugo de S. Vict. hom. 5. Corn. hic.

Lib. omnia nihil Iac. de Licht. p. 210.

Si mihi sunt vires, & prædia magna: quid inde?
Auri sint species, argenti massa: quid inde?
Si mihi sint nati regis de stirpe: quid inde?
Longus servorum mihi serviat ordo: quid inde?
Et rota fortunæ me tollat ad astra: quid inde?
Si felix annis regnavero mille: quid inde?
Nā citò prætereūt hæc omnia. quod NIHIL *inde?*
Serviat ergo Deo omnis homo: quia sic satis inde.

Hactenus magnatum ac regum gloriam pro nihilo duximus, nunc ne quid de nihilo dicendum superfit, non nihil de ornatorum laureis, de Doctorum titulis, quique è rostris aut altissimis cathedris se omnia scire jactant, nihil eos scire dicturi sumus.

Paucis Seneca: *Academici novam induxerunt scientiam,* NIHIL *scire.* Unde concludit Romanus Philosophus: *Tota rerum natura umbra est, aut inanis aut fallax. Non facilè dixerim utrum magis irascor illis, qui nos* NIHIL *scire voluerunt, an illis qui ne hoc quidem nobis reliquerunt,* NIHIL *scire.* Cui jure non succensendum sed accensendum, Atque utinam moderni Doctores ac Magistri nostri cum magno Suare sentiant, cui Collegium Conimbricense cultu quo potuit maximo, hoc Epitaphium posuit.

Seneca epist. 88.

Franciscus Suares Europæ atque adeò orbis universi Magister appellatus.
Aristoteles in naturalibus scientiis.
Thomas Angelicus in divinis.
Hieronymus in scriptione.
Ambrosius in cathedra.
Augustinus in polemicis.
Athanasius in fidei explicatione.
Bernardus in melliflua pietate.
Gregorius in tractatione bibliorum ac verbo.
Oculus populi Christiani,
Sed suo solius judicio,
NIHIL.

Alegambe Bibliotheca scrip. Soc. Iesu tit. Fran. Suar.

Ita Doctor ille eximius, ut illum Paulus V. non semel compellavit, sensit, ita sapuit, se nihil scire; nos doctrinam nostram aliquid esse arbitrabimur? Non est qui sapiat supra Paulum, ille tamen Doctor Gentium de se fatetur: *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum & hunc crucifixum,* Corn. hîc: *Ita me gessi inter vos quasi* NIHIL *scirem.* Paulus cujus doctrinam vel Ethnici adeò suspexerunt, ut teste Chrysostomo dubitarint an divino Platoni præferendus esset, hic tamen judicavit se nihil scire. Paulus raptus in tertium cælum ea edoctus quæ non licet homini loqui, nihil se scire arbitratur. Paulus quem, ut Origenes loquitur, ob sublimem sapientiam nonnulli spiritum veritatis crediderunt, quem D. Dionysius oculatus testis communem omnium solem ac sapientiæ abyssum, Chrysostomus mare sapientiæ, purissimum & profundissimum pronuntiavit, se nihil scire, se abyssum nihili profitetur. Hæc quisquis sciolus audit: æmuletur, ac scire suum nihil judicet: ne inani sapientiâ elatus illud, 1. ad Timoth. 4. audiat, *Superbus est, nihil sciens.* Sed optandum ut quisque cum Paulo nihil sapiat, nisi Christum & hunc crucifixum, quod multum, imò omnia sapuisse est.

Alegambe ibid.

1. Cor. 2.

Chrysost. hom. 3. in 1. ad Cor. V. Corn. proœm. de prærog. S. Pauli c. 3.

§. III. *Vo-*

§. III.

Voluptas denique, ac omnia quæ in mundo sunt, nihil sunt.

INter Reges potentissimus, inter potentes sapientissimus Salomon, cui nihil nec divitiarum, neç honoris, neç voluptatis absuisse constat, cui ut cætera taceam 700. uxores quasi reginæ, 300. concubinæ erant, exclamat: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas, & vidi* NIHIL *permanere sub sole.* Syrus *inanitas inanitatum.* Unde vernaculè Ydelheydt der ydelheydt ende al ydelheydt. Videntur mundi voluptates plenæ saccharo ac liquidissimâ dulcedine, & omnia vanitas ac inanitas sunt. In hoc mundus saccharopœos imitatur, qui ante officinas suas proponunt varias capsas, quibus aureis literis: istic dactyli, illic panis saccharites, alteri spiræ, isti scriblita, illi mattya, scitamenta, tragemata, bellaria, ac genus omne cupediarum inscribitur. At si aperueris, inanes pixides apparent, quibus aptiùs illud Poëtæ inscriberetur:

Persius Sat. 1. ——— *quantum est in rebus inane!*

Quod utinam non suo malo comprobassent ii, de quibus hæc circumfertur tragœdia in libello qui inscribitur: *Veritas genuina* NIHILI. (Fran. de Licht. c. 5.) Parisiis tres non gregariæ conditionis viri per compita, seu otio seu negotio, intempestâ nocte vagabantur, cùm de longinquo mulierem cernunt, cui puer facem præferebat. Vultus velo tegebatur, sub velo larva, accedunt, quærunt ut fit blandiùs; unde & quò tam serò per tenebras! illa causata cœnam, in eâ immodicam amicorum invitationem, respondet insalutato hospite, nec non marito ibidem moras trahente, se domum redire. Illi latus utrumque claudunt, offerunt comitatũ, fidem præstituri, quam maritus negabat. Admittit, itur, confabulantur, jocantur. Intereà viam emensi stant pro foribus, quas puer clave in id præparatâ aperit, ingrediuntur domum magnifica supellectile instructam: invitantur ad sessionem, sedent; & ipsa assidet. Dein puer cum vino adest: quo propinato, velum unà cum larvâ removeri per famulum à facie imperat, & elegantis formæ puella apparet. Ardere omnes: quisque potiri: etiam unus pudicitiam tentare. Ad hæc illa quasi erubescere & stupere, tandem non refugere, & admittere. Fruuntur fructum, sed omnibus mox acerbum. Quid exspectas amice lector? numquid maritum illos deprehendere cum famulis, lædere, occidere? an promotorem qui adulteros ad vincula promoveat? nihil simile; at dæmonica illa, ut nihilo se litasse cognoscerent, & vel deductâ larvâ personam delituisse, sub ipsâ veste (horresco referens) putridum ac tabe fluens cadaver. Mox puella, ædes, famulus disparent: Duobus fractæ cervices, tertius confessioni ac nuntio superstes, qui in deserto ac immundo civitatis angulo, sub auroram inter aliorum cadavera semivivus repertus est. Ubi hoc tandem epiphonema subjungit: *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tuâ imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* (Psalm. 72.) In ejusmodi Veneris procos meritò Propheta intonat: *Væ illis qui lætantur in nihilo.* (Amos c. 6.) Qui per peccatum, quod teste Augustino nihil est, nihili fiunt, & aptissimè deugenieten nuncupantur. (Aug. tract. 1. in c. 1. Ioan. nihil fiunt homines, cum peccant.) Hanc nomenclaturam B. Damianus ad Desid. Abb. iis indidit: *Tunc*, inquit, *cùm videbantur esse impii, ad nihilum potiùs pertinebant quàm ad verum esse: qui enim ab illo recedit qui verè est*, juxta illud Exod. 3. *Ego sum qui sum, necesse est ut non sit, quia ad nihilum tendit.* Sed hæc aliò. Quare ubi Salomon expertus omnes mundi voluptates, dicit: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas;* alii legunt: *nihilum nihil & omnia nihil.* O si Salomoni liceret ad vitam redire, quam vitam institueret, quid mortalibus inclamaret? utique illud S. Salvii à morte ad vitam revocati, apud Greg. Turon. lib. 7. hist. cap. 1. *Audite filii Adæ, & intelligite quia* NIHIL *est quod cernitis in hoc mundo, sed omnia vanitas. Omnia ergò ut vana contemnite, ut veram gloriam Dei mereamini adipisci in cælo.* Hoc in densissimâ errorum caligine acutum Ethnici viderunt: *Nausiphaes*, teste Senecâ ait, *ex his quæ videntur esse nihil ma-* (Sen. Ep. 88.)

gis esse quàm non esse. Parmenides ait ex his quæ videntur, nihil esse universum. Zeno Eleates, qui omnia negotia de negotio dejecit: ait NIHIL *esse.* Unde ingeniosus Poëta lusit:

Omnia de NIHILO *qui fecit, is omnia solus:*
Quod Deus ex nihilo fecit, id omne NIHIL.

Quod primæ veritatis stabilitur testimonio, dum Christus Joannis 16. ad Discipulos suos dicit: *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Et subdit: *Usque modò non petistis quidquam.* Quod etiamnum in nobis locum habet, quamvis Lutherus in hæc verba impudentem blasphemiam evomat, dicens: necesse est Christum esse summè mendacem, quia multi multa petunt, & non impetrant. Usque modò non petistis quidquam, verum non est cùm multi multa ac varia petiissent: Matt. 20. *Accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis adorans & petens aliquid ab eo: Dic ut sedeant hi duo filii mei &c.* Et tamen audiunt, *usque modò non petistis quidquam.* Matth. 15. *Accedentes discipuli ejus rogabant illum,* pro filiâ Chananeæ, quæ à dæmonio vexabatur. Luc. 4. *Rogavit illum* pro socru Simonis, quæ tenebatur febribus. Et quisque vestrûm tot precibus, tot votis, tot anathematis Deum rogavit, hic divitias, ille officium, alter sanitatem, alius pacem. Est qui litem, qui bellum, qui pestem à se amoliri precatur, & post hæc omnia: *Usque modò non petistis quidquam.* Luthero abundè facient satis duo summi Doctores Ecclesiæ, Augustinus & Divus Thomas. Augustinus in Joan. tract. 102. *Hoc quod ait, si quid, non quidlibet intelligitur, sed aliquid quod in beata vita comparatione non sit nihil.* Sanctus Thomas verò in cap. 16. Joannis: *Usque modò non petistis quidquam,* sic exponit: *Quoniam in comparatione rei quam petere debuistis, pro* NIHILO *habendum est, quod petistis.* Sunt quibus numerosa proles est, negotia cessant, rara commercia, parum lucri, multum detrimenti, quid petunt, divitias, aurea sæcula. *Usque modò non petistis quidquam.* Quis cum Philip-
Joann. 14. po rogavit: *Domine ostende nobis patrem & sufficit nobis.* Quis cum Nicodemo *petiit*
Matt. 21. *corpus Iesu?* Quis cũ Davide, *in una, petii &c.* alii morbo conflictantur, petunt pro se, pro suis, corporis infirmitate liberari. Hi usque modò nihil petierunt, ille multùm petit qui illud Sancti Fulgentii Episcopi Africani petit, qui dum fustibus ab Arianis cæsus, exilia & persecutiones passus, tandem ad septuaginta dies gravissimis doloribus divexatus, hoc solùm petiit: *Domine da mihi hîc patientiam, & ibi indulgentiam.*

Multi hisce turbulentis temporibus ardenter inducias aut pacem cum hoste postularunt, & usque modò nihil rogarunt. Quis Deum efflagitavit ne Sacramẽta conculcarentur, ne heterodoxa doctrina irreperet, ne refrigesceret charitas multorum, ne lupi in ovile Christi irruerent.

Qui vanam hactenus scientiam petistis, usque modò nihil petistis. Nunc cum Augustino petite: *Domine noverim me, noverim te*: ut cum Seraphico Francisco exclamare valeatis: *Quis ego sum Domine?* Corn. in
quis tu? ego abyssus vanitatis, ignorantæ, mali- Eccles.
tiæ & NIHILI: *tu abyssus veritatis, sapientiæ,* c. 102.
bonitatis, & rerum omnium, Deus ergò meus & omnia. Qui hîc longitudinem dierum, & paucos miseræ vitæ adjicere petistis, usque modò nihil petistis: quia *pro nihilo habentur eorum anni.* Et ut Job ait: *Nihil* Iob. 7.
enim sunt dies mei. Quod eleganter Joannes Typotii symb.
Dux Cliviæ expressit, qui in tesseram gentilitiam assumpsit lilium cum hâc Epigraphe, *Hodie, cras nihil.* Talis est vita hominis, qui ut flos egreditur & conteritur. Unde Petronius: *Heu, heu, nos miseros quàm totus homuncio* NIL *est.* Nunc ergò cum Legisperito petite: *Domine, quid fa-* Luc. 10.
ciendo, vitam æternam possidebo? Nunc ergò, ô filii hominum, ut quid diligitis vanitatem? ut quid tanto labore ac solicitudine nihil quæritis? Chrysostomus commiseratione tactus, sic quemque vestrûm compellat? *Quid tanto studio, quod* NIHIL *est,* Novarini
quæris? quid labores pro NIHILO *sustines? at* risus sard.
splendidissima officia conspicis, eorumq; te fallit cap. 19.
aspectus: in cælum protinùs sustolle oculos, animadvertes formicarum ista esse & culicum opera. Vidit hoc ocellus Belgii JUSTUS LIPSIUS

Anagramma. PSIUS, cujus vel ex nominis omine: PIUS STILI usus est, hîc de magnitudine Romanâ acturus, sic serenissimum Albertum alloquitur: *Heu res mortalium vel maximorum parvæ! heu validissimorum instabiles, imò omnia illa somniũ, umbra,* NIHIL, *si cum æterno & æternitate comparentur.* Quare gravissimi Doctoris vobis insideat sententia: *Detestandi eritis, si* NIHIL *ametis; amate, sed quid ametis, videte.* Divitias æternas, gloriam æternam, annos æternos, bonum æternum, in quo sunt omnia amate, & nolite per Deum immortalem terram illam fluentem lacte & melle, Jerusalem illam cælestem, terram illam desiderabilem *pro nihilo* habere, sed omnia hæc inferiora, ac omnia mundi bona pro nihilo ducatis, illudque celeberrimi Lipsii sepulchro inscriptum, quod sibi suisque posteris monumentum condidit, maneat altâ mente repostum:

Lipsius de magnis Rom. in dedic.

August. in Psalm. 21.

Psalm. 105.

Humana cuncta fumus, umbra, vanitas,
Et scenæ imago, verbo ut absolvam, NIHIL.

Quare cùm omnia humana merum nihil sint, superest ut ad eum recurramus, in quo sunt omnia, à quo defecisse, in nihilum recedisse est. Quod pluribus sanctissimus Augustinus exaggerat.

Aug. Solil. c. 5. quid sit nihil fieri.

Confitear ergò, confitear tibi Pater, Domine cæli & terræ miseriam meam, ut me venire liceat ad misericordiam tuam. Miser quippè factus sum, & ad nihilum redactus sum, & nescivi: quia tu es veritas, & ego non eram tecum. Vulneraverunt me iniquitates meæ, & non dolui: quia tu es vita, & ego non eram tecum. Ad nihilum duxerunt me, quia tu es verbum, & ego non eram tecum, per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil: & ideò sine te factus sum nihil, quia est nihil quod ad nihilum ducit. Omnia per ipsum facta, quæcumque facta sunt. Et qualia facta sunt? vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona. Quare bona sunt? quia omnia per verbum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quia nihil bonum, sine summo bono est, sed malum est, ubi non est illud bonum, quod utique nihil est: quia nihil aliud est malum, quàm privatio boni: sicut nihil aliud est cæcitas, quàm privatio luminis. Malum itaque nihil est: quia sine verbo factum est, sine quo factum est nihil. Malum igitur nihil est, quia factum non est. Sed qualiter malum est, si factum non est? quia malum privatio boni est, per quod factum bonum est. Esse ergò sine verbo, malum est: quod esse non est, quia sine ipso nihil est. Separari autem à verbo, per quod omnia facta sunt, nihil aliud est quàm deficere, & à facto transire in defectum, quia sine ipso est nihil. Væ mihi misero ut quid hoc non cognoscebam, quia te deserens nihil fiebam? sed quid hoc quæro? si nihil eram, quomodo cognoscere volebam? scimus quia nihil, nihil est. Si ergò nihil fui, cùm sine te fui, quasi nihil fui, & velut idolum, quod nihil est.

EMBLEMA XXXIII.

Gehenna ignis. Matt. v.

COMPESCVIT IGNIBVS IGNES. 2. *Metam.*

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

Viva recordatio ignis infernalis, præſens remedium ad reſtinguendum ignem libidinis: quemadmodum in caminum incenſum bombarda exploſa, ignem exſtinguit.

§. I. *Ignis libidinis urbes & orbem depopulatur.*
§. II. *Præſentiſſimum remedium, ignes ignibus reſtinguere.*
§. III. *Exempla eorum, qui vel ſola recordatione ignis infernalis, libidinem vicerunt.*

DOMI-

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

Reus erit gehennæ ignis. Matt. 5.

NERO, narrante Tacito, tertiam urbis partem incendit, ut speciem incendii Trojani instauraret; ad hoc excelsam turris speculam conscendit, testudinem pulsans, ne morientium, inter crepitantes flammas, ejulatus, ferum animum flecterent. Patriam incendit, ut exstingueret: urbs illi nimium angusta videbatur ut augustam domum conderet, de qua Mart.

Roma domus fiet. ———

Tenuit hoc incendium ad sex dies, absumpsit tertiam partem urbis Romanæ, invasit pueros, puellas, juvenes, senes.

Ovid. l. 1. Trist. eleg. 3. *Hæc facies Trojæ cùm caperetur erat.*

§. I.

Ignis libidinis urbes & orbem depopulatur.

ALiud profectò incendium longè luculentius vobis proponam, quod non urbem dumtaxat, sed integras regiones, regna, orbem universum occupavit: *Omnis quippe caro corruperat viam suam.* (Gen. 6.) Ignis libidinis omnem ætatem corripuit, omnem sexum corrupit. Quid Sodomam & Gomorrham, quid Pentapolim locum deliciarum & quasi terrestrem paradisum, in cineres redegit? rationem assignat Gregorius: *Deus destruxit Pentapolim; IGNE punitus fuit ARDOR libidinis.* (Gregor. l. 4. mor. c. 10.) His accenseri posset Carthago, quæ ab Hipponensi Præsule SARTAGO *flagitiosorum amorum* indigetatur. (Aug. l. 3. conf. c. 1.) Regiones integras, tertiam orbis partem Salvianus deflagrasse queritur: *Quis nescit,* inquit, *Africam totam obscœnis libinum* TÆDIS *semper* ARSISSE? *non ut terram ac sedem hominum, sed ut* ÆTHNAM *putes impudicarum fuisse* FLAMMARUM. (Salvian. lib. 7. de prov.) Demum totius orbis vastissimum fuisse incendium necesse est, quod omnia flumina, nec totus oceanus restinguere potuit: cœlum ipsum cataractas sustollere debuit, quo ignis ille libidinis, qui totum orbem incenderat, deleretur. Sic enim prima veritas palam contestatur: *Finis universæ carnis venit coram me,* causam nostis? *omnis quippe caro corruperat viam suam.* Gen. 6. Quid? quod hoc incendium, rubro pretiosi sanguinis sui mari, Christus extinguere voluit: non enim mysterio vacat, Redemptorem nostrum ut totum mundum salvum faceret, die Veneris in crucem suffixum fuisse, ut præclarè Christianus Poëta canit:

Luce obiit veneris; veneris fle turba: videtur (Novarinii Schediasm. pag. 116.)
Caussa Dei passi, non minima esse Venus.

Ecquid causæ arbitramini aliquando:

——— *adfore tempus* (Ovid. 3. metam.)
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret?

Hæc mundi machina conflagrabit & in cineres redigetur, libidine pabulum subministrante: *luxuria* enim ut ex nominis ethymo patet, meritò *lux urens* appellatur: quo luxuriæ igne Christina mirabilis in spiritu, universum orbem adustum vidit, jamque Deum vindicem rursus ignem & sulphur pluere decrevisse, ni suis precibus & corporis afflictationibus, hanc igneam nubem virgo amovisset. (V. Corn. in c. 38. Genes.) Orbem universum! Itáne vero? ergo nullus ab hac flammâ immunis? nec viri nec fæminæ, nec pueri nec senes, nec cœlibes, nec conju-

conjugati? Hâc super re Doctorem Angelicum audiamus, qui exponens illud Joannis: *Mundus totus in maligno positus est*, sic ait: *Totus mundus in maligno, id est*, IN MALO IGNE *positus est*, nempè luxuriæ, ut & Liran. affirmat.

S. Thomas in 1. Ioan. cap. 5.

Horribile dictu est quod S. Remigius Episcopus Rhemensis pronuntiavit: *Demptis parvulis, ex adultis propter carnis vitium pauci salvantur.* Confirmat P. Jeremias Drexelius: Memini, inquit, & horreo, quod à præceptore meo audivi: *Si 100. juvenes damnentur, è centenis illis, 99. ob vitium carnis damnari.* Quod fortassè non adeò mirum videretur, si liceret, ut Hieronymus ait, in istam speculam conscendere & quaquà patet, terrarum orbem lustrari: occurrerent hîc vel in unâ Neapoli meretricum quadraginta millia aliquando numerata. Romæ olim quinque millia, quarum omnium nomina, quis credat, in album redigebantur duæ erant ditissimæ ac præcipuæ. Numerare longum esset, quot scorta alat potentissima orbis Respublica Veneta, de quâ hîc versus in theatro Beyerlinc decantatur:

Drexel. Nicetas l. 2. cap. 12.

Beyerlinck theat. m. pag. 432.

Vrbe cur in Venetâ scortorum millia tot sunt?
In promptu causa est: est Venus orta mari.

Dictis fidem potenter adstruit Hieronymus Capivaccius medicus Patavinus, qui libro de lue venerea cap. 2. narrat se ex curatione luis Gallicæ, plusquam octodecim millia coronatorum lucratũ. Quis nunc miretur Turcorũ Soldanum quinque millia stipendiariorum alere consuevisse pecuniâ ex meretricum commercio collectâ? nolim his epistolam antiquam S. Uldarici ad Nicolaum I. ut authenticam attexere, in quâ refertur tempore D. Gregorii in ejusdem piscinâ ex occultis fornicationibus, infantum suffocatorum capita, ad sex millia, à piscatoribus comperta fuisse, hoc dico quod in aperto est, non Augusti solùm tempore Vestales & sacra adyta hoc igne conflagrasse. Has tetras tamque exitiales flammas varii variè sopire, suffocare, restinguere conati sunt. Aliqui lilium castitatis illæsum servarunt in spinis, ut Benedictus: alii in lecto rosarum, ut martyr Nicetas, qui linguam in petulantis scorti faciem exspuit.

Pont. Attica Bellarm. p. 1. c. 4.

Spond. tom. 1. an. 1260.

V. Vasques de Sacram. disp. 249. cap. 7. n. 72. Bellarm. Marchin de Sacram. Ordinis pag. 227.

Alii inter nives, candorem servarunt, ut Seraphicus Franciscus. Bernardus in glacie: hos æmulata Sanctia Carillo, quæ se sentiens libidinis flammis violentiùs uri, hyeme summâ, nocte frigidâ, in cupam quæ pluvialibus plena, pænè glaciarat, nuda insiluit.

P. Rho pag. 735. Exempla virtutũ.

Alii inediâ, corporis afflictatione & sanguinis imbre, hunc ardorem restinxerunt: ita Dominicus ille ferrea lorica munitus, intra unam quadragesimam singulis diebus ad quadraginta quinq; millia verberum sibi infligebat. Inter ungues puncturis & aculeis compunctus Joannes Bonus servavit. E sexu fragili, puella fuit, quam dum juvenis ob formæ venustatem ardenter deperiret, dixit se fecisse votum quadraginta diebus in pane & aquâ jejunandi, quo se primò exsolvere volebat, nec consensuram nisi ille, ut amorẽ suum comprobraret, secum eandem inediam toleraret. Sed exiguo tempore ita debilitatus fuit, ut magis cogitaret de morte, quàm de amore: norat credo illa consilium Hieron. ad Furiam Epist. 10. *Quòd ardentes diaboli sagittæ jejuniorum & vigiliarum rigore restinguendæ sint.*

Lilium Marian part. 3. præsid. 5.

Causin tom. 4. de l'amour sensuel sect. 9.

Alia ut has flammas fugeret, ad mortuorum cineres confugit, refert enim Cassianus: puellam Alexandrinam duodecim annos in sepulchro latuisse ut libidinem restingueret. Sic Guido presbyter Nivellensis, dum mortuam adhuc arderet, noctu sepulchrum adiit, & inter vermes ac putidas carnes se volutans, victor evasit. Libidini quidem furiosa vis inest, quæ ipsam etiam rationem calcat, sed effrænes hi impetus coërceri possunt, præsertim si frænum libido pati maturè discat. Eam ob causam in eremo Scythica, vir religiosissimus libidinis impetum sic repressit. Sæpiùs ei recursabat fœminæ olim non ignotæ forma. Hanc ille memoriam, has & cogitationes è pectore penitùs eliminandas censuit. Diu laboravit, animosè certavit, & non uno tantùm

Cassian. de spiritu fornicat. c. 23.

Cantip. l. 2. cap. 3. n. 31.

Lib. Sent. Patrum §. 10.

Drexelii rogus c. 5. §. 2.

tantùm ariete fregit, nec tamen aliud ſibi videbatur, quàm ne victus eſſet. Submiſit interim divina providentia hominem ex Ægypto, qui mentione temerè injectâ, fœminam illam formâ præſtantem fato conceſſiſſe narrabat. Excepit dictum hoc athleta Chriſti, & in rem ſuam ſuper eo deliberans, id demùm reperit conſilii, tugurium ſuum ſuperis committit; & ad defunctæ fœminæ ſepulchrum properat. Hîc ille fœdum cupidinem triumphaturus, rem ſic aggreditur. Noctu à tumulo ſaxum amolitur, terram egerit, & ad cadaver penetrat. Ubi ſeipſum affatus: En, inquit, theſaurum tuum, en tuas delicias: quin aufers rem tibi chariſſimam? Pars certè de hoc auro, quod effodiſti, aſportanda erit. Dixit & fecit, furtoque religioſiſſimo partem mortualis velaminis, ſanie ac tabo benè ſaturatam abſtulit. Regreſſus in caſam ſuam, benè olentem hanc prædam ſub ipſos oculos poſuit aſſiduè aſpiciendam. Hîc ſeipſum iterato ſcommate laceſſens: En, inquit, habes quod appetiſti; fruere, ſatiare. Exple oculos, paſce nares, imò totus hic naſus fias: cogita hoc eſſe ſtrophium à charâ tibi fœminâ miſſum: quin ori, ac naribus propius admoves tam pretioſum ac fragrans munuſculum: ita generoſus hîc athleta tam diu fœtore ſe cruciavit, dum ſordidas cogitationes victor ab omni animo exſtirparet. Ita libido quantumvis potens & furibunda, ceſſit fœtori. Alii quod mireris, in ſterquilinio hanc gemmam ſervarunt. Claudius Aquaviva Ducis Atrii filius, à quâdam morbum ſimulante, libidinis febri verè æſtuante, adſcitus, dum ſe expedire nequiret, in vas excrementorium manum immittit, totam faciem ſordibus inducit; quâ larvâ illam terruit; uti & Manaræum feciſſe leges in Patre Rho, in Nierembergii aſceticis, aliiſque. Quæ omnia ut efficacia antidota ſint, longè tamen præſtantius ac præſentius alii remedium excogitarunt, qui hunc ardorem libidinis, alio ardore, luxuriæ flammas aliis flammis reſtinxerunt, illud placitum Paracelſi obſervantes: *Similia ſimilibus curantur*: uſtionem igne curari, Eryſipelam, quæ inflammatio quædam eſt, callidâ aquâ, quâ pori aperiantur exſtingui, juxta illud Poëtæ:

Exempla virtutum P. Rho p. 744.

Nieremb. Aſcet. pag. 376.

——— *compeſcuit ignibus ignes.* *Ovid 2. Metam.*

Quin & ratione naturali Phyſici docent, & experientiâ compertum eſt, caminum incenſum, bombardâ in illum explosâ derepentè exſtingui. Caminus è luto exſtructus corpus noſtrum eſt, fomite ac fuligine plenum, quo fit ut facilè libidinis flammis incendatur. *Omnes adulterantes quaſi clibanus ſuccenſus à coquente*, nempè dæmone. *Oſeæ c. 7.*

§. II.

Præſentiſſimum remedium: ignes ignibus exſtinguere.

AC primum quidem ardorem ardore pellere, quidam feliciter tentarunt. Philippus II. cum pompâ ſuâ fortè urbem obequitans, vidit è feneſtrâ Matronam formæ perquam venuſtæ, intectis uberibus proſpectantem. Nec ſubitus Regis ardor, clàm fuit aulico, qui mulierem dein adit, ad aulam invitat; illa cui caſtitas cum formâ certabat, quid in ſe Regi carum interrogat? ubi pectoris nives & mammarum ebur audiit arriſiſſe, hîc ego, inquit, comptâ mox adero, & ſubitò bullienti aquâ ubera perfundens, totum pectus miſerè uſtulavit, atque ita in aulam progreſſa, nudato pectore, canis deglubiti, aut leproſæ inſtar ſeſe exhibuit, paucis lenonem increpans: hæccine tam fœda ſpecies Regis oculos icit? Perierunt nives, & his frigidior jam ſtupri conciliator. Quin & in Ethnicis vel pueris, hic ardor ſervandæ integritatis illuxit: Democles adoleſcens Atticus, cui à formâ, vulgò formoſi cognomen erat; hic à Demetrio, qui tum Athenis laſciviebat, in balneis deprehenſus, non niſi in morte effugium videns, hanc elegit, reſeratoque aheni operculo, in aquam ferventem ſe demerſit & exſtinxit. Illuſtre fatum & forte factum, quod adoleſcentes noſtros ſi imitari pigeat, admirari delectet. Sed parum

P. Rho exempla pag. 736.

Lipſii exempla Polit. cap. 16.

parum hoc ardorem ferventibus undis attemperare, & febrium calorem calentibus balneis curari; at ignem igni cedere, sopiri, & compesci, portenti loco habendum est. Docuit id primò, fœdos illos ignes gravissimè aversatus virgineus Doctor Aquinas, qui scortum libidine inflammatum, in cubile immissum, titione ardenti ex rogo arrepto profligavit. Fuit quæ à Regis libidine sibi periculum imminere sentiens, faciem cujus formâ Regem captum sciebat, titione candenti variè adussit, omnemque pulchritudinem obliteravit, ut Regis flammas restingueret. P. Rho pag. 736.

Ab Angelico Doctore, hoc etiamnum adolescens, quidni hausit Antonius Caraffa, dein Cardinalis? impuri nebulones puellam comptam ornatamque in Antonii cubiculum adhuc dormientis, mane immittunt, multis oneratam promissis, si pelliceret ad amplexus. Hic ad primum aspectum exiliens: ad ostium accurrit, quod fraude occlusum reperit; nequidquam famulos inclamat, quid agat? caminum habebat, in quo pridiè vesperi luculentum ignem excitarat: ergò ad illum accurrit, batilloque usus, ardentium adhuc prunarum grandine, cum nube cinerum, instantis mulieris os, crines, sinum complet, ac semiustulatam egregiè fugat, atque ita *compescuit ignibus ignes.* Hæc ignea, furor entheus arma ministrat. Furentis & urentis hæc arma fuêre, quibus usus in se Laurentius Fuccinensis Capucinus, qui cùm Forolivii ardentissimi Concionatoris partes sustineret, lenones aliquot, quorum libidinis faces, dicendi ardore, non semel perdere conatus, scortum adornant, quod multâ jam nocte virum studiis intentum aggreditur: at Laurentius ubi flammam apud se sensit, tanquàm aliud agens digitum lucernæ constanter admovit, donec caro difflueret. Satiùs ducens digitum perdere, quàm vel levi scintillâ castitatem amburi. Idem jam pridem factitarat è priscis ascetis unus aliquis, qui ubi fœminam in cellam suam se penetrantem vidit, omnes digitos ad candelam combussit, periculum faciens, an ignes æternos tolerare posset. I nunc & unum Scævolam admirare: legitur enim in actis S. Brigidæ inter puellas ejus fuisse quandam, viri cujusdam amore captam, in quem incautè oculos conjecerat; qui illius itidem impuro æstuabat amore, jamque pollicita erat se certo tempore ad illum visuram: itaque ubi sensit Brigidam sese quieti dedisse, surrexit è lecto, *& libidinis accensa flammis*, cœpit miro quodam cogitationum æstu agitari; at tamen præpotentis Dei & S. Brigidæ timore retenta, obnixè Dominum precabatur, ut in tanto discrimine sibi opem ferret. Incidit tandem menti salubre consilium, accensoque igniculo, illi pedes admovit, *ignibusq́ extinxit ignem*, ait auctor. Nihil verò horum latebat S. Brigidam, cui divinitùs erant omnia revelata, tacuit autem ut puellæ constantiam probaret. At illa mane S. Brigidæ aperuit, audivitque ab illâ: quandoquidem hâc nocte egisti viriliter, & pedes tuos adussisti, neque libidinis ignis in hâc vitâ nocebit tibi, neque *gehennæ flammis* combureris; mox ejus pedes ita sanavit, ut nullum adustionis vestigium in eis appareret. At quod caput est, dum pedes adussit, totum corpus ab gehennæ incendiis vindicavit. Præceptum, & receptum illud supremi medicorum est: *Expedit tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam*, quod probè norat Martinianus ille, qui vitam solam ag[illegible] cœperat, dum dæmon ut virum decipiat, denuò mulierem subornat: adest hæc panniculis involuta; & velut à viâ aberrasset, magnis ejulatibus ne in pabulum feris cedat, id noctis hospitium orat; aperit Martinianus, à feris fœminam defensurus, se lupæ objecturus; penitioribus tamen adytis clausus pernoctabat. Sed mane mulierem ecce tibi mundo omni ad miraculum superbam. Videt hanc, & Basiliscum videt, audit, & sirenem audit, & dæmonis victorem prope mulier vicit. Experrectus tamen velut è somno, ignes fecit insignes, pedibusque insultans age, inquit, lubeat peccare, si vel has flammas lubet ferre. Exstin-

Marginalia: Pag. 740. (beside "Caraffa"); P. Rho p. 739. (beside "pridem factitarat"); Novarini Adagia pag 86. (beside "sese quieti dedisse"); Matth. 5. (beside "Expedit tibi"); 13. Febru. (beside "qui vitam solam").

exstinxit hic rogus Veneris ignem, tum præcipuè cum meritriculâ jam Venere damnato, lachymas effudit. Cæterùm Martinianus in rupem medio mari eminentem secessit, hîc quoque dum charybdim fugit, in scyllam minimo minùs incidit, & Venerem planè regnare in mari didicit: ecce enim naufraga puella, & ad perniciem oculorum pulchra, in rupem enatat. Hîc verò Martinianus illud Greg. fortè recolebat: *Ignis stipulæ propinquus parum tuta res est, nihil tutius ô monache tibi fuerit mulierem contubernalem habere.* Quare se in mare præcipitat, sed & hanc virtutem novit amare mare, delphines tergo excipiunt & salvum littori reddunt.

Greg. in sent.

Simile quid in se ausus Jacobus, de quo Surius 14. Januarii. Salubriter, ut ait Augustinus: *Ignem palea timet.* Et M. Greg. *More ignis libido succenditur, adjacens stipula velociter inflammatur.* Quod incendium Martinianus in mari fugit, in terrâ igne exstinxit. Sed nihil in hoc genere illustrius, quàm quod S. Dominicus, magni Patriarchæ filius, vir morum integritate celebris, posteris reliquit. Hic Rege Castellæ connivente, per quosdam ad flagitium pellectus fuit: qui pellicem adornarunt, quæ cùm salaciter ac alacriter instaret, ei tempus, locum, opportunitatem omnem condicit. Adest illâ nocte concubiâ, à monacho clàm intromittitur; sed clam ipso, testes ex insidiis rei eventum operiebantur. Dum ecce ad cubile venit, in medio pavimento, ex succensis carbonibus ad mensuram corporis sui, flammeum stratum exhibet; nec mora, super illud se nudũ conjicit, sic eam compellans: veni, hic lectus dignus, ubi libidinem expleas. Accurrunt ex insidiis proceres, hominem attollunt, sed citra adustionem, & ni hic intercessisset, ipsam pellicem ignibus addixissent, sed sufficerat sibi ignem ignibus exstinxisse, & in medio ignis, potissimùm libidinis, ne æstuatum fuisse. At dicet aliquis hoc antidotum nimis violentum, *ignem esse omnium suppliciorum ultimum.* Quare si lubet aliud vobis medium suggero, remedium lene ac leve, ut solâ recordatione ignis infernalis, cujus intuitu omnis hîc noster ignis pictus & fictus est, mentem ac animi sensus inflammare velitis, ubi hic libidinis ignis afflarit; & ilicò *ignibus ignes* exstinxeritis.

August. in Psalm. 49. Greg. in 1. Reg. c. 15. Cantip. l. 2. c. 3. n. 45. Spinellus de Deip.

Curt. l. 4. cap. 12.

Pausanias in Photicis Græcorum, inventum fuisse ait, ut in templo Apollinis appenderent tabulas, in quibus enormia supplicia, quibus impii apud inferos miserè cruciantur, exhibebantur, ut sic à flagitiis deterrerentur. Si vel nuda imago supplicii, si ignis pictus, si noster ignis, qui teste Augustino, ad infernalem comparatus verè pictus est, sic valet sceleratos compescere, quid non aget ignis ille æternus? Si ignis hic luxuriæ, hoc nostro igne purgandus esset, quàm repentè ardentissimi juvenes frigerent! Lajus Rex Thebarum licet gentilis in emasculatores tanquam naturæ jura pervertentes, ignis supplicio animadvertendum censuit, ut docet Plato apud Cælium, *lib. 15. cap. 1.*

Gen. 38. Thamar adultera cum fœtu trimestri jam animato, igni adjudicatur: *Producite eam ut comburatur.* Incestus igne punitus Levit. 20. *Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est, vivus ardebit cum eis*, cum filiâ & matre. O si omnes qui hoc fœdo igne correpti igni adjudicarentur, si vel pedem vel manum vel digitum flammis immittere cogerentur, quot ubique rei ustularentur! quot pueri, quot teneræ puellæ! quæ domus immunis ab hâc flammâ? hoc expendens S. Augustinus in Psalm. 49. *Ignis in conspectu ejus exardescet*, sic exclamat: *Non erit iste ignis sicut focus tuus, quo tamen si manum tuam mittere cogaris, facies quidquid voluerit, qui hoc minatur. Si tibi dicat, scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum; nam si non feceris, manum tuam mittam in focum tuum, facies ne ardeat manus tua. Minatur ergò inimicus tam leve malum, & facis malum: minatur Deus æternum malum, & non facis bonum.* Dum campanæ aut tormenta ænea funduntur, vel ad conspectum liquati metalli, & ignei fluminis colliquescimus; sed picti sunt ad vivos, ad veros illos fluvios, ac fornaces inferni. Has mente

V. Cornel. in Genes. pag. 149.

volvamus, dum tentationis flamma subrepit, ne iis involvamur.

§. III.

Exempla eorum qui vel solâ recordatione ignis infernalis, ignem libidinis vicerunt.

CHrysost. hom 10. in Epist. 2. ad Cor. *Si libidinis igne flagras, ignem illum appone* (inferni) *atque hic confestim exstinguetur & evanescet.* Ea propter optimè Propheta apprecatur, dum optat, *ut descendant in infernum viventes, ne descendant*, inquit Bernardus, *morientes.* Descendant nunc cogitatione, & in meditatione hic ignis inferni exardescat; quo conspecto Teresa ad Divinum accensa est. Hunc ignem ita vivaciter P. Barradius in meditatione sibi proposuerat, ut de se fateatur, ni destitisset, mortuus concidisset. S. Franciscus ad conspectum ferri candentis horrebat. Descendant in infernum viventes, & illud Hieron. expendant: *In uno igne omnia supplicia sentiunt in inferno peccatores*, tantasq; vires habet, ut vel eo in distans agête, nullum remedium sit præsentius, ut rectè Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 433. *Si carnis tua cupiditas adversum te furit, & rapido impetu fertur, eamq; inertiæ ac desidiæ æstu inflammasti: ignis futuri memoriam ipsi refrica, & extinguetur; si quidem libidinosum hujus vitæ incendium, ad fornacem illam tendit.*

Bern de solit. vita.

Bourgesius de æternit. cap. 8.

Recueil des hommes illustres.

Epist. ad Pammach.

Josaphat filius Abenner Regis Indiarum, industriâ Barlaami anchoretæ ad orthodoxam fidem conversus, meretriculæ cujusdam formâ & blanditiis captus fuisset, nisi divina miseratione subitò obdormiscens, in spiritu ad stagna sulphuris & ultrices flammas raptus fuisset; ubi hoc sibi horrendum ingeminari audivit: hîc sceleratorum carcer est, hi cruciatus, qui fœdis voluptatibus seipsos contaminarunt. Ut ad se rediit, in lachrymas effusus, omnes libidinis faces restinctas sensit. Nónne experimento didicit verissimum illud: *Convertantur peccatores in infernum, & erubescant valdè velociter.* Hoc suis assiduò inculcat Joannes Climacus: *Importunum cordis incendium, gravioris & nunquam finiendi incendii metu exstinguamus.* Si cui obscœna subrepit cogitatio, descendat in infernum, si cui lasciva forma proponitur, descendat in infernum, ne in molli lecto lascivias, subeant animum ignei & ferrei lecti inferorum. Quod saluti fuisse Bernardinus de Busto commemorat. Etenim cùm prostitutæ nequitiæ adolescentem, è Dominicanâ familiâ Religiosus conveniret, admissus est, sed eâ lege ne de Religione aut vitâ monasticâ mentionem faceret, statuisse se carnis vinculo obstrictum in sæculo vivere. Hoc pacto Religiosus exceptus, unum abiturus pro aculeo injecit, ut decubiturus recordaretur, quo lecto, quibus stragulis, quo cubili apud inferos, usurus esset. Atque hîc uno vespere ita inhorruit, ut benè mane ad monasterium advolarit, omnem Venerem animo excusserit, & castitatem professus sit, experimento illud Isidori contestans: *Sicut clavus clavum expellit, ita sæpè recordatio* ARDORIS *gehennæ,* ARDOREM *extinguit luxuriæ.* Quare si quis scelus audeat, Isaïam audiat: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Quis ex vobis molliculi ac delicatuli adolescentuli habitare poterit cum igne devorante? *Digito ignem modicùm tangere horremus*, teste Cassiano, *& quomodo non formidamus in ignis rogum ligatis manibus & pedibus injici?* Quæ ex vobis ô comptæ puellulæ, tenellulæ, quæ ne puncturam acus, nec scintillam ignis ferre valetis. Quis ex vobis Clarissimi, Amplissimi, Nobilissimi Domini; habitare poterit *cum ardoribus sempiternis?* ubi, magno teste Gregorio, *edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit.* Recogitate quòd pinguedo & libido carnis vertetur in picem, & in pabulum flammarum. Intonat hoc Petrus Damianus Ep. 6. *Veniet, veniet profectò dies, imò nox, quando libido ista tua vertetur in picem, quâ se perpetuus ignis in tuis visceribus inexstinguibiliter nutriat.* Quisquámne libidinis flammas sensit, dum Antverpiæ Petrum Martens piceâ togâ indutum, medio in aëre inter flammas pendulum spectavit?

Damasc. in hist. Barl. cap. 20.

Psalm. 9.

Gradu 2.

Valadier, in Adu. Sabb. 1. hebd.

S. Isid. l. 2. de summo bono c. 39.

Isa. c. 33.

Greg. 9. Mor.

Et

Et quid hæc ad inferna, ad nunquam finienda incendia? ubi ut Religioſus Doctor expendit: *Luxurioſi & voluptatum amatores, ardenti pice, & fœtido ſulphure perfundentur.* Idipſum Cyprianus confirmat: *Immortales miſeri vivent inter incendia, in proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter ſartagines flammeas, miſerabilia corpora cremabuntur.* Hunc, vos rogo, aſſiduo animo rogum volvatis, & omnia blandimenta carnis proſpero eventu ſuperaſtis. Non alio hîc quàm D. Proſperi utar teſtimonio, qui ſic ait: *Exundantis incendii terribiles crepitus pati, barathri fumantis amarâ caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantis immergi, edaciſſimis in æternum dilaniari vermibus, nec finiri: hæc & ſimilia multa cogitare, nihil eſt aliud, quàm vitiis omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnis refrænare.* Hoc uſus fræno Hieronymus in vaſtâ illâ eremo, hæc de ſe ipſe fatetur: *O quoties ego ipſe in eremo conſtitutus, & in illâ vaſtâ ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus horridum monachis præſtat habitaculum, putabam me Romanis intereſſe deliciis. Sedebam ſolus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant ſacco membra deformia, & ſqualida cutis ſitum Æthiopiæ carnis obduxerat. Quotidiè lachrymæ, quotidiè gemitus, & ſi quando repugnantem ſomnus imminens oppreſſiſſet, nuda humo vix oſſa hærentia collidebam.* Et ut noris illum ignem ignibus reſtinxiſſe, exclamat: ILLE IGITUR EGO QVI OB GEHENNÆ METUM *tali me carcere ipſe damnaveram.*

Thomas à Kempis lib. 1. c. 24.

Cyprian. ſerm. de Aſcenſ.

S. Proſper lib. 3. de vitâ contemp. c. 12.

Adeò Hieronymus exhauſto in corpore, extrema in ſenectute, in ſpiranti cadavere, quaſi ſub cinere ſopitos hoſce ignes, aliquando excitandos formidabat; tu verò qui indies oleum addis camino, qui inter incentiva vitiorum, inter ignea tela cupidinis medius volutaris ab hâc flammâ te illæſum arbitraris? nunquam effugies, quin totus inardeſcas, niſi exemplo Hieronymi tartaream illam libidinem (ſic eam Auguſtinus lib. 3. Conf. cap. 1. appellat) tartarei incendii recordatione reſtinguas. Precorque illud Poëtæ: *Ovidius.*

——— *Ardoris ſit rogus ille tui.*

EMBLEMA XXXIV.

Gratias agens. Marc. VIII.

AGIT GRATES. *3. Metam.*

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN.

Grates Deo agendæ pro acceptis beneficiis, ſigillatim à menſâ poſt refectionem: in hoc gallinam imitantes, quæ poſt quamque refectionem, caput in cælum ſuſtollit, quaſi gratias datori referens.

§. *I. Sacrificium laudis ſeu gratiarum actionis, Deus à nobis jure poſtulat.*
§. *II. Perpetua gratiarum actio Deo tribuenda, ut Apoſtolus monet:* Gratias agentes ſemper. *Epheſ.* 5.
§. *III. Gratiarum actio pro incolumitate tum corporis, tum animi.*
§. *IV. Commendatur religioſiſſimus ritus agendi gratias, poſt refectionem.*

DOMI-

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN.

Gratias agens. Marc. VIII.

Galen. lib. de format. fœtus. Lessius de providentia lib. 1. c. 2. num. 66.

MEDICORUM Princeps Galenus in corpore humano se comperisse asseverat ossa suprà ducenta : quorum singula ad quadraginta scopos, seu requisitos usus complectantur ; adeò ut facilè octies mille scopi, seu operationes perquam diversæ in solis ossibus adducendis, explicandis, commovendis, dimovendis considerari queant. Quid? quòd longâ rerum experientiâ docta posteritas, longè plures adinvenit, dum clarissimus Doctor Viringus asserere non dubitavit, quodque officulum quantumvis exiguum, functiones octoginta supra ducentas exercere, quæ illius calculo universim ad 56000. id est, quinquaginta sex millia excrescerent.

Musculos verò idem Galenus, longos, breves, latos, angustos, crassos, tenues, rectos, curvos, acutos, obtusos, teretes, planos, angulosos; figurâ simplici, multiplici, alios super alios, juxta alios, in directum, in obliquum, in trāsversum, stupendo prorsus artificio dispositos, quorum beneficio singula membra suum motum obtinent, ad 600. enumerā, quorum singuli 10. scopos habeāt, ac proinde in nudis musculis, sex millia variarum functionum seu operationum reperire est. Quibus tandem hæc subdit: *Eadem ars circa omnia viscera existit, & omninò circa quamlibet partem; adeò ut si quis structuræ scopos consideret, in aliquot myriades eorum multitudo excrescat.* *Gal. cit.* Quæ omnia ubi expertissimus hic Doctor in anatomiâ corporis humani attentiùs contemplatus est, usque eò omnium membrorum symmetriam, ossium compagem, musculorum ac nervorum commissuras, totiusque hujus fabricæ structuram admiratus est, ut attonito similis exclamarit: Laudent alii Deos suos thure & victimis, ego hujus tam stupendi operis auctorem, laudabo stupore & admiratione.

§. I.

Ejusmodi sacrificium laudis seu gratiarum actionis, Deus à nobis jure postulat.

ISaïæ 49. *Numquid manducabo carnes taurorum aut sanguinem hircorum potabo?* Minimè verò. *Sed immola Deo sacrificium laudis.* Nostis quod istud sacrificium? cujusmodi hostia immolanda sit? non alia, teste Augustino, quàm gratiarum actionis: *Quod est sacratius*, inquit, *laudis sacrificium, quàm in actione gratiarum?* Et libro de Spiritu & littera cap. 11. *Cultus Dei in hoc maximè constitutus est, ut anima ei non sit ingrata. Vnde in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro gratias agere admonemur.* *August. lib. 1. contra adversarium legis & prophet. c. 18. to. 6.* A quo sacrificio gratiarum, nemo hominum expers, nemo offerendi immunitatem, nemo hostiæ defectum in excusationem adferre potest. Philo ille Alexandr. lib. de Plantatione Noë: *Omnis, inquit, virtus sancta est, gratitudo verò sanctissima*; & statim monet eam non in externo apparatu, sed interno affectu exhibendā: *Quam non legitimè Deo exhibent, quotquot putant eum placari ædificiis, donariisq; sacrificiis: nam ne totus quidem mundus ad templum in honorem ejus suffecerit. Sed præstat eum ladibus, hymnisq; colere.* Et statim subdit quandā cedro dignissimā (ut Mendoza noster loquitur) relationē: Deum nempè cùm absolutissimum illud orbis universi opus molitus esset, interrogasse quendam è Prophetis, num deesse quid videretur? eumque solerter respondisse, desiderari *laudatorem*, qui opera à Deo facta vel enarrando sufficienter laudaret: *Ipsam enim enarrationem operum Dei, laudem esse sufficientissimam, nullo* *Mendoza lib. 1. Reg. c. 2 annot. 14. sect. 1.*

egentem auctuario. Quod per cælestes illos choraulas disertè factitatum ex illo Jobi colligere est: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ, & cùm me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* seu ut est in Hebræo, *omnes turbæ Angelorum?* quibus Angelorum matutinas psallentium choris, ut ne abesset is qui luctabatur cum Jacob, dixit: *Dimitte me jam enim ascendit aurora.* Ut notat Liranus, *tempus est ut cantem Dei laudes cum aliis Angelis, & ideò non debes me ampliùs tenere, & impedire à laude Dei.* Quos hîc in terris æmulantur Religiosorum chori, qui in horas singulas plus vice simplici decantant *Deo gratias*, nil aliud corde, nil ore versant quàm *Deo gratias.* Hunc sacratissimum ritum cùm quosdam sugillare adverteret Augustinus, sic in eos invehitur: *Vtinam illi milites Christi essent, & non milites diaboli, à quibus plus timetur* DEO GRATIAS, *quàm fremitus leonis. Hi etiam nobis insultare audent, quia fratres cùm vident homines, dent* DEO GRATIAS. *Quid est, inquiunt,* DEO GRATIAS? *an non debet frater* DEO GRATIAS *agere quando videt fratrem suum? an non est locus gratulationis quando se invicem vident, qui habitant in Christo?* An non debet Pater Deo gratias agere, quoties videt uxorem ac liberos charissimos? quoties videt filias naturæ & cælestis gratiæ donis locupletatas? quoties videt filios ingenio pollentes, in gymnasiis præcellentes? Ad dignitatis apicem contendentes? an non debent liberi Deo gratias agere, quoties vident parentes, quibus nunquam pro beneficiis acceptis, & quę indies ex omni eorum curâ, labore, sudore percipiunt, solvendo sunt, ut rectè Aristoteles dixit: Deo, parentibus ac perceptoribus nullæ unquam sufficientes gratiæ reddi possunt. Unde monet D. Basilius: *Si quando lætius arridet vitæ institutum, illam depromamus Davidis vocem: quid retribuam Domino? ex nihilo effecit ut essemus, & produxit. Quid retribuam Domino?* parentibus Christianis nasci fecit. *Quid retribuam Domino?* victui ac vestitui necessaria suppeditavit, *quid retribuam Domino.* Hæredem regni cælestis constituit, *quid retribuam Domino?* nihil quidquam, inquit Doctor mellifluus, præter actionem gratiarum: *Verus benevolus ampliùs non requirit. Danti rependi quidquam gratius ab accipiente non potest, quàm si gratum habuerit, quod gratis accepit.* Hoc præ cæteris homo ab homine, in quem beneficium contulit, quasi jure naturæ postulare videtur, ut se gratum exhibeat: *Nos quoque*, docet Chrysostomus, *à pauperibus nihil aliud requirimus quàm laudem, & gratum animum & accepti memorem beneficii.* Quòd si nos solâ gratitudine beneficia vendimus, quantò magis Deus, qui bonorum nostrorum non eget; quod cum divino spiritu edoctus esset regius psaltes, profusam illam in se Dei munificentiam expendens, anxius hæsit quid pro immensis in se collatis beneficiis, referre posset. Pedum in sceptrum, caulam in aulam, rusticum in Regem converterat, quid retribuet Domino? *Laudabo Dominum in vitâ meâ, psallam Deo meo quamdiu fuero.*

Job 38. *Gen. 32.* *August. in Psal. 132.* *Basil. hom. 5. in Iulittam martyrem.* *Bern. Epist. 181.* *Chrysost. in Psalm. 41.* *Psalm. 145.*

§. II.

Perpetua gratiarum actio Deo tribuenda, juxta illud Apostoli: Gratias agentes semper. *Ephes. 5.*

PRæclarum illud quod à Religiosis S. Columbani in Luxoviensi monasterio usurpatum fuisse comperio, in quo ea Religiosorum multitudo fuisse perhibetur, ut continuò sibi invicem succederent chori, nullo die noctuque intervallo à divinis laudibus relicto. Excitavit hic Deo laudes continenter decantantium ordo, Albertum & Erneftum Saxoniæ Principes, qui Ecclesiam Misnensem sic instituerunt, ac annuis reditibus dotarunt, ut perpetuus diurno nocturnoque tempore chorus haberetur, cælestium spirituum concentum, qui nunquam à divinis laudibus cessant, proximè referendo. Quod ut quæque Religio præstare par non sit, Ecclesia certè cælestem illam harmoniam jugi gratiarum actione æmulantur, in quod Theresia & Ignatius collimasse videntur, qui dum diem noctemque

ctemque concinendis Deo laudibus ab aliis Religiosis ordinibus sanctè dispartitam intelligerent, hæc horam decimam dumtaxat vespertinam, ille quartam matutinam à nullis occupatam, avidè arripuerunt. Imò in hac minima Societate nostra animadversum est, quòd omni hora diei noctisque, Deo sacrificet.

V. ita horologium in imagine 1. Secul. pag. 319.

Olim Deus ad Moysen Levit. 6. *ignis in altari semper ardebit.* Quem locum Philo Alexand. libro de victimas offerentibus expendens: *Meritò*, inquit, ut *equidem arbitror: nam quia perennes Dei gratiæ non deficiunt, nec intermittuntur, sed interdiu noctuque fruendas se præbent nobis hominibus, gratiarum actionem hæc sacra flamma figurat, semper instaurandam, ne quando extinguatur;* Ut quàm perennis est in homines divinarum gratiarum largitio & profusio, tam perennis sit in Deum humanarum gratiarum actio & redhibitio: & sicut illa nunquam interquiescit, ita & hæc nunquam intermittatur. Quod in soliloquiis secum expendit divinus Augustinus, dicens: *sicut nulla est hora vel punctus, quo tuo beneficio non utor, sic nulla debet esse hora, quâ te non habeam ante oculos*, quâ non jugiter cor & lingua tibi grates refundat. Quoties halitum ducimus, toties ad Deum, cujus munere fruimur, respirare debemus, *in omnibus* ut Paulus hortatur, *gratias agentes.* Dum mane salvi & incolumes cum omni familia expergiscimini, vel cantus avium ad concinendas Deo laudes vos instiget, ut Joannes Baptista Vitellius Fulginas piè observavit: erat is octogenario major, nudo assere cubare solitus, tanto tamen charitatis ardore æstuabat, ut lodicem non ferret. Accidit ut aviculam voces humanas conantem audiret in hæc verba: *laudetur Deus*: hic enimvero exclamavit: *O nos ingratos! alites laudant, homines injuriis afficiunt.* Ejusmodi suavissimos monitores indies sub auroram habemus, ut Ambrosius loquitur: *surgente & occidente die suos cantus instaurare consuerunt, ut decursi vel adoriendi temporis laudes, suo referant creatori.* Dum domus vestræ penuaria, omnique copia, abundantia lustratis, *in omnibus gratias agentes.* Solaria hordeo, tritico referta videtis: *in omnibus gratias agentes?* arcas auro & argento oppletas intuemini, *in omnibus gratias agentes.* Nam ut rectè Seneca: *si pecuniam tibi aliquis donaverit, & arcam tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleverit, beneficium vocabis. Tot metalla defodit in usus humanos*, quorum tot millia in sinus tuos effudit, & nec beneficium agnoscitis. Atria peristromatis, aulæis, aliaque pretiosa supellectili adornata ingredimini, *in omnibus gratias agentes.* Etenim ut idem Philosophus arguit: *Si domus tibi donetur* (aut fundus hæreditate obvenit) *num mediocre munus vocabis. Et cùm ista quæ habes magnò æstimes, quod est ingrati hominis, nulli debere te judicas. Unde tibi istum quem trahis spiritum? unde istam, per quam actus vitæ tuæ disponis atque ordinas lucem? unde sanguinem cujus cursu vitalis continetur calor? unde ista palatum tuum saporibus exquisitis ultra satietatem lacessentia? unde hæc irritamenta jam lassæ voluptatis? unde ista quies in qua putrescis & marces? nónne si gratus es dices:*

Aug. Solil. c. 18.

Ad Coloss. 3.

P. Rho exempla virtut. l. 1. c. 1. §. 3.

Amb. l. 4. hexam. c. 12.

Seneca l. 4. de benef. c. 6.

——— *Deus nobis hæc ocia fecit:*
Namque erit ille mihi semper Deus, illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.

Virg. ecl. 1.

Si peregrè profecti, prædium suburbanum; campos armentis, horrea frumento referta contemplemini, *in omnibus gratias agentes. In qua referenda* (si modò Tullio credimus) *imitari debemus agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt.*

Cic. lib. 1. de offic.

Hanc nos in omnibus natura ipsa docet gratitudinem: cœlum pluviam & rorem in terram diffundit, quem terra rursus per vapores remittit. Sol amœnissimis viridariis calorem impertit, derepente flores ac herbæ, *soli panduntur amori.* Pastor oves pascit ac tuetur, at ipse ab illis pascitur, & vestitur. Mare omnibus fluviis aquas affluenter suppeditat, & rursus ut Eccl. ait: *omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ad locum unde exeunt revertuntur flumina ut iterum fluant.* Quò alludens Chrysostomus: *Deus*, inquit, *exigit à nobis gratitudinem, non quòd nostra celebratione opus habeat; sed ut quidquid est lucri iterum ad nos redeat, & dignos*

Eccl. 1.

Chrysost. hom. 8. in epist. ad Coloss.

nos

nos faciamus majoribus subsidiis; ita boni omnia quæ à Deo exeunt, ad eundem per gratitudinem referre consueverunt: Si è Magistrali cathedra implexa Theologiæ argumenta dilucidè explicarint, si è sacro suggestu aptè disseruerint. Si doctrinâ suâ heterodoxos ab errore, improbos in viam virtutis reduxerint, si quid in se ingenii, eloquentiæ, aut gratiæ elucere deprehenderint, id totum ilico in auctorem refundunt, quo fit ut uberiùs fluenta gratiarum ad eos revertantur, ut expertus loquitur Bernardus: *Si copiæ aquarum secretis & subterraneis recursibus incessanter æquora repetunt, ut inde rursus ad visus, usúsque nostros jugi & infatigabili erumpant obsequio; cur non etiam spirituales rivi ut arva mentium rigare non desinant, proprio fonti sine fraude, sine intermissione reddantur? ad locum unde exeunt revertantur flumina gratiarum, ut iterum fluant. Qualiter inquis? qualiter dicit Apostolus: in omnibus gratias agentes. Quidquid gratiæ, quidquid te virtutis habere confidis, Dei virtuti & Dei sapientiæ deputa* ac tandem concludit: *Felix ille qui ad singula dona gratiæ, redit ad eum in quo est plenitudo gratiarum.* Hæc hactenus de gratitudine generatim ac universim Deo referenda: nunc de quibus speciatim ac sigillatim grates agendæ sint, videamus.

Bern. Serm. 13. in Cant.

P. Nigron. ascetica trac. 7.

§. III.

Gratiarum actio pro incolumitate tum corporis tum animi.

Tympii alcedonia c. 23.

OPtimè Tympius subnotavit, tot in corpore humano membra censeri, quot dies in anno sunt, id est, 365. idque non absque singulari numinis providétiâ, ut pro singulis, minimum in dies singulos Deo gratias agat, & cum Psalmista exclamet: *Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi?* ex Galeno discere potestis stupendam corporis fabricam innumeris venis, atteriis, musculis, ossibus, nervis compactam, in eaque ut Lessius docet, *nihil frustra; nihil redundans, nihil minus quàm oporteat, nihil non necessarium, vel maximè expediens ad suum finem*; Adeò ut si vel minimum huic abesse contigerit, tota machina disturbari ac collabascere videatur. Ubi hoc mirandum & indignandum occurrit, quamdiu homines firma corporis valetudine perfruuntur, nihil dum sibi beneficii à Deo impertiri æstimant, imò ne accepti meminerunt; at verò si febri hectica, si diuturnâ quartanâ; si podagræ, calculi, colicæ, capitis doloribus, si mortis faucibus eripiantur, mille vota, mille voces in laudes, in gratiarum actionem resolvunt, quasi pluris sit post acerrimos eósque diuturnos morbi dolores, sanitatem ægro restituere, quàm eandem integram illibatamque per annos complures conservare; & non magis innocens ad actionem gratiarum, quàm pœnitens teneatur ut D. Tho. & Less. *de jure l. 2. c. 47. dub. 2.* Fuit qui elegantissimum horologium amico suo singulari, dono dedit, à se perquam perito artifice adeò concinnè elaboratum, ut nusquam usquam adhærescat, aut in minimo exorbitet: alterum verò alteri familiari suo donavit, sed quod artificio non parum priori concedat: unde hanc suam benevolentiâ plenam operam addixit, ut quoties hærere aut hallucinari contingeret, suo sumptu ac impendio, omninoque gratis se correcturum. Hîc nunc quæritur uter horum majus ac præstantius munus acceperit? indubiè prior cujus horologium omnis vitii & erroris prorsus expers fuisse comperitur. Et tu minoris feceris si summus ille rerum omnium opifex Deus corpus tibi instar horologii tam scitè effinxerit, ut per omnem vitam omnia in eo ita decurrant ac devolvantur, ut nec in dente, nec in nervo, nec vertebra aut parte minima vel levissimè hallucinari deprehendatur. Ubi tamen vel levis spiritus interclusus, vel exigua gutta, aut arenula, omnem omnium partium cursum sufflaminare posse in cõperto est. Sunt tibi triginta duo dentes, nec ullus hactenus corrosus, nullus unquam doluit. Manus constant officulis vicenis, totidemque pedes, nec ullum hactenus contortum aut contusum fuisse, artifici

Psal. 34.

Less. de provident. l. 1. c. 2. n. 65.

Less. de provident. l. 1. c. 2. n. 65.

tifici acceptum referre dedignaris in uno oculo Galenus centum & duodecim morbos computat, nec unum te usque antehac incurrisse, divini muneris esse non agnoscis. Intolerandam hanc mortalium ingratitudinem incusat Bernardus: *Si quis*, inquit, *oculorum lumen amissum tibi reddidisset, si usum aurium, si quis manuum restituisset. Si quis pedem tibi præpeditum reparasset, si quis sopitam in te excitasset rationem, quomodo non quicumque tibi vehementissimè succenseret, si quando fortè beneficij hujus immemorem aut benefactori deprehendisset ingratum.* Ecquis æstimet hæc sibi erepta non esse, ecquis grates referat per annos complures nullo corporis membro quemquã in numerosa familia affici, ne minimo morbo aut dolore conflictari? cùm è contra cruciatus gravissimus sit, filios morbidos, epilepticos, luscos, fatuos genuisse, mortuos in lucem effudisse. Sed fit ut Oleaster queritur: *Non nisi miraculosa Deo damus, neque illi accepta ferimus beneficia naturæ.* Si quis odontalgiâ laborat, in qua medicorum parum valet industria, quot votis, & sacris anathematis D. Apolloniam obtestatur? opem ejus expertus, quotannis profestum jejunio, diem ipsum pietatis exercitiis consecrat, nec unquam beneficij memoria obliteratur. Si quæ mulier pectus exesum habeat, & D. Agathæ patrocinio integritati pristinæ restituitur, quanta in animo exultatio, quæ gratulatio, quanta gratitudinis in Virginẽ significatio. Ita & cætera corporis animiq; bona, magis carendo quàm fruẽdo æstimare solemus. *Vt enim oculi*, inquit Basilius, *quod justo propius admotũ est, non vident, sed opus habent moderatâ distantiâ, itidem animos minus gratos videmus sensu attingi prærepta gratiæ, dum privatos se intelligunt prærogativâ bonorum.* Ex his sanctissimi Patriarchæ Francisci discipulus, Frater Ægidius cujusdam sæcularis ingratitudinem convicit: incidi, inquit is, in hominem manibus & pedibus truncum & oculis orbatum, quem benignè percunctatus sum, si quis ea tibi restitueret, quid tu illi reponas? servum, inquit, perpetuum me illi consecrarem. Tum ad hunc divitem conversus, Deus tibi oculos & manus & pedes, cæteraque corporis

Galen. in introd.

Bern. serm. 14. super Psal. Qui habitat.

Oleast. in Gen. c. 4. v. 1.

Basil. hom. 5. in Iulittam Mart.

membra integra ac illæsa tot annis servavit, & iis abuteris in contemptum creatoris. O ingratitudinem non ferendam! ô inhumanitatem barbaram! refert Seneca de beneficiis militem quondam Philippo Macedonum Regi percharum ac strenuum, sed sordidum, naufragio ejectum in agrum cujusdam Macedonis, à quo gratis & humanissimè acceptus est homo, cæterùm ignotus, miser, peregrinus. Nam Macedo in villam suam eum transtulit, lectulo suo fovit, affectum semianimemque recreavit diebus 30. impensis suis curavit, refecit, viatico instruxit, subinde dicentem ac promittentem: *Gratiam tibi referam, videre mihi tantum Imperatorem meum contingat.* Cùm ergo abjisset, narravit Philippo naufragium, auxilium tacuit, & protinus petiit prædium hospitis sui, illius, inquam, ipsius à quo tam benignè habitus fuit, nec petiit solùm sed & impetravit. Tulit injuriam tacitus vir, sed Philippo per epistolam suggessit, se eum esse, qui naufragum illum militem hospitio accepisset. Quo intellecto irâ exarsit Rex, & statim Pausaniæ mandavit, ut bona priori Domino restitueret. Cęterùm improbissimi militis dorso stigma hoc inscriberet: *Hic ingratus hospes est.* Si hodierna die hæc nota ingratitudinis iis omnibus inureretur, qui benignissimâ Dei manu naufragio, igni, morbis, morti erepti, per nova flagitia servatorem suum, quod longè crudelius est, in crucem rapere non verentur, profectò complures hoc infami stigmate insignes notarentur. Quam fœdissimam notam ne & nos incurramus consilio Bernardi: *Nulla Dei dona debitâ gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non pusilla. Iubemur colligere fragmenta ne pereant: id est, nec minima Dei beneficia oblivisci.* Ad quod conducet ea in brevem elenchum ex Lessio contrahere: qui sic ait: „Considerranda sunt Dei dona in seipsis „quàm magna, quàm varia, quàm innumerabilia, sive quæ ad animam, sive quæ ad „corpus pertinent. Omnes enim creaturæ „vel conditæ sunt propter hominem, vel „benignitate conditoris serviunt homini, „ut eum dirigant ad salutem. Et hæc omnia

Senec. l. 4. de Benef. c. 37.

Bern. serm. 51. in Cant.

Lessius de jure l. 2. c. 47. dub. 2.

„externa sunt. Jam interna omnem æsti-„mationem superant: præter enim inte-„gritatem corporis & sensuum, quorum „nullum vel cum regno amplissimo com-„mutare velis, dedit animam immortalem „capacem vitæ æternę; dedit vim intelli-„ligendi, quâ totum mundum & ipsum „Deum pulcherrimè in te depingas: & vim „amandi, quâ omnes virtutes atque adeò „Dei amicitiam omnis boni supernaturalis „fontem consequaris. In filium, in hęredem regni coaptavit. Adhæc jacentem in peccatis & reum æternæ mortis, gratiâ suâ excitavit & erexit. Hoc autem beneficium remissionis peccatorum tantum est, quantum malum est mors æterna. Eadem gratia ab innumeris peccatis servavit, nam ut rectè Augustinus: *Non est peccatum quod facit homo, quod non possit facere alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo. Vt adulterium non committeres, suasor defuit, ut deesset ego feci. Non defuit suasor, sed locus, sed tempus defuit? ut deesset ego feci, ut non consentires ego feci.* Sic non est morbus corporis quo laborat homo, quin & te corripere posset, ni Deus servaret, hoc cogita quoties miserum vides. Denique quod omnem vincit admirationem, reliquit nobis corpus & sanguinem cum anima, dotibusque ejus omnibus, cum unione hypostastica, & divinitate, Eucharistiæ Sacramento contenta. *Hæc,* inquit, *si quis attentè consideret & expendat, abyssum beneficiorum inveniet.* Potissimùm ubi hæc omnia præstita indignis, ingratis & supplicio dignis agnoverit. Laudatur in eo gratus animus Alphonsi regis Aragonum, de tribus maximè sibi à Deo collatis, incessanter gratias agentis: *Quòd hominem, quòd Christianum, quòd inter Christianos regem fecerit.* Et Plato ille gentilis, gratias agebat naturæ seu Deo, quòd homo, quòd mas, quòd Græcus, quòd Atheniensis, quòd tempore Socratis, natus esset; An minoris hoc fortè ducendum est quòd te Catholicum, quòd Religiosis Magistris tradiderit, peccatorem æterno incendio eripuerit, sacra synaxi toties refecerit, civem sanctorum, hæredem regni constituerit? & quod instar omnium est, sua morte, te vitâ donarit? quare, *memento jam te etsi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ.* Unde idem Bernardus Serm. 20. loquens de opere Redemptionis: *Hoc, inquit, est quod nostram devotionem & blandiùs allicit, & justiùs exigit, & arctiùs stringit, & afficit vehementiùs.* Hæc enim omnia, ut jure Lessius concludit, tanta sunt, ut si quis ea diligenter „expenderit, infinita quadam obligatio-„ne & immenso debito se obstringi Deo, „tum ad perpetuam & humillimam *gra-„tiarum actionem*, tum ad vitam suam di-„vino obsequio penitus consecrandam, „& honorem ipsius omni industriâ pro-„movendum, fateatur necesse est. Etsi „enim tantum laboraverit pro gloria Dei, „quantum Apostolus Paulus, nondum „tamen millesimam divinorum beneficio-„rum partem exæquarit.

Æneas Syl. de dictis Alphon.

Bern. serm. 11. in Cant.

Less. de jure l. 2. c. 47. dub. 2. V. De perfect. divin. l. 12. c. 18. & 19.

§. IV.

Commendatur Religiosissimus ritus agendi gratias, post refectionem.

Fida narratione accepi Albertum Belgarum Principem cuidam viro nobili, quem inaudierat Martis infortunio ad extremam penuriam redactum, indies è mensa sua duas tresve lances optimis eduliis instructas, per servum peregrinum deferri curasse: cui hoc in mandatis, ne unde cibi submitterentur indicaret: hæsit vir nobilis ad primos missus attonitus; at dum die insequenti, & tertio, & hebdomadis, & mensibus, & annis, quibus vixit, deferrentur, incredibile quale hominem tenuerit desiderium, munificum illum largitorem cognoscendi; id unum veritus ne ingratus moreretur: norat siquidem probè illud Aurelii Antonini Imp. *Ingratum mori, esse mortem maximè infamem.* Quis nostrûm hoc veretur? quis non ingratus

gratus in Deum moritur? nullum ferculum mensæ infertur, quod non à regiâ ejus mensâ, & munificâ manu submittatur: panis, piscis, caro, condimenta, quibus vesceris, Dei munus sunt. Cerevisia, vinum, potus omnis quo reficeris, affluenter ab eo suspeditantur; quod vel gentilis præclarè expendit: *Neque enim necessitatibus nostris provisum est, usque in delicias amamur: tot arbusta non uno modo frugifera: tot herbæ salutares: tot varietates ciborum per totum annum digesta. Iam animalia omnis generis, alia in sicco solidoque, alia in humido innascentia, alia per sublime dimissa; ut omnis rerum naturæ pars, tributum aliquod nobis conferret.* Pro quibus omnibus unam à nobis gratiarum actionem, jure suo Deus postulat. Ubi ipsi barbari nobis ruborem incutiunt: Turcæ imprimis bene longas orationes cænis suis admiscent varijs cum gesticulationibus & ritibus. Calacutenses non prius accumbunt, quàm sacrificuli quaterni precibus fusis cibos sacrarint idolo suo, ut testatur Ludovicus Romanus. De Hebræis res manifesta est, & probata exemplo Samuelis 1. *Reg.* 9. & alibi: de antiquis Christianis Tertul. *Non prius discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Æquè oratio convivium dirimit.* Ad hoc nos exemplo volucrum hortatur Ambrosius: *Aves*, inquit, *propter vilissimas escas gratias agunt, tu pretiosissimis pasceris & ingratus es*: gallinæ hîc nobis & columbæ scitum gratitudinis symbolum referunt: videre enim est ubi granum, guttamve rostro admiserint, ilico caput in cælum sustollere, quasi largitori grates acturæ, cui quis, ut putavit non incongruè, illud Psalmistæ subnotavit. *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.* Cujus rei veritatem Hebronensis Præsul illustravit, expendens illud Cantici: *Oculi tui columbarum: columbæ oculi denotant grati animi significationem: velut enim columba,* (aut Gallina) *ad singula tritici grana quæ deglutit, oculos in cælum levat: sic nos ad singula Dei beneficia, oculos mentis in Deum attollere debemus, in omnibus*, ut Paulus monet, *gratias agentes.* Quod & altera dilucida similitudine de-

Senec. l. 4. de Benef. c. 5.

Tertull. Apolog. c. 39.

Ambr. serm. 43.

Psal. 109.

Cant. 1.

Fornerus in Miserere *con.* 71.

Ad Coloss. 3. 1. *Thess.* 5.

clarat: solares radii speculo repercussi majorem calorem refundunt; ita & nos Dei beneficia in nos collata, in ipsum referamus. Quod quàm Deo gratum sit ex illo Chrysostomi colligere licet: *Opus est nos & mensam petentes, & desistentes Deo gratias agere*: fructum attendite: *mensa namque ab oratione sumens initium, & in orationem desinens, nunquam deficiet, sed fonte largius, omnia nobis afferet bona.* Atque hanc unam gratiarum actionis orationem: *Retribuere dignare Domine omnibus nobis bona facientibus vitam æternam*, pro quantumvis opipara refectione abundè satis pretii esse, luculento testimonio comprobatum est: accidit enim ut Bernardinus Pallius Capuccinæ familiæ columen olim, & præsidium ingens, quum ab hospite meritorio, satis benignè acceptus, quid persolveret, non haberet, precaturum se solenni Ecclesiæ carmine dicebat: *Retribuere dignare Domine omnibus nobis bona facientibus vitam æternam.* Ad has voces nihil de suo jure remittere caupo, sed irasci, furere: Bernardinus ubi accurrere turbam vidit, haud dubio divinitatis instinctu, ipsum precationis carmen descriptum cauponi tradens, jubet cum argento, quod poscebat, appendere in bilance, præponderaturum; quod quamvis caupo ut vanum irrideret, multis demum precibus tenuit, ut faceret. Mira fides, depressit lancem brevis chartæ plagula, sublato ultro argento, ac sæpius ad examen suspensa & revocata, idem constanter fecit. Tum caupo sacro quodam perfusus horrore, sanctè vovet, se ab iis qui eodem carmine à cænâ uterentur, hospitii aut epularum mercedem non acceptutum. Plusculi abierant dies, nec quisquam tam religiosus eò diverterat, qui hominem voti reum faceret. Cùm fortè fortuna purpuratorum Patrum unus, cum tota dignitatis suæ mole illac iter habens, apud hospitem meridiari, ac prandere voluit. Enimverò homo qui sibi hæreditatem obvenisse putabat, discurrere, omnia lautè atque dapsiliter parare, convivium largiter instruere. At ubi exempta fame Cardinalem solemni more notaque

Chrysost. hom. 79. ad pop.

Rho varia virtutum historia, de Religione l. 3. c. 11. §. 4.

precatione cum suis *Deo gratias* agentem audivit, tum se naufragium fecisse credidit, damnavitque sero intempestivam lautitiam. Stetit tamen sententia voti, fidem non frangere, itaque mox œconomo argentum numerare volenti; quamquam mœstus, pretium omne remisit, neque ullis precibus ut vel obolum acciperet, potuit expugnari. Admonitus Cardinalis hominem ad se accitum diligenter interrogat, ac paucis totius rei gestæ seriem audit, voti hunc religione, ab accipiendo pretio impediri. Obstupuit insolitâ hominis hujusmodi pietate sapientissimus princeps, & collaudatâ constantiâ, neque Deum illi defuturum, neque se beneficio velle vinci pollicetur: quod cumulatè præstitit, nam in urbem reversus, opimum hospitis filio, beneficium curavit, ex quo aliquot centena aureorum annua ad illum jure quàm optimo redirent. Simile quid & jam vulgatum de S. Antonino legere est. Quis nunc ambigat verissimum illud Hipponensis *Aug. epist. 5.* Præsulis pronuntiatum: *Quid melius animo geramus, & ore promamus & calamo explanemus, quàm Deo gratias? hoc nec dici brevius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest.*

Interim quid oscitantius jam, quàm grates persolvuntur? Qui Religiosores habentur adhuc, inter confabulandum signo crucis se muniunt, & in promptu has breves formulas quasi deridiculo proferunt: *Qui sedet supra pinnaculum, benedicat hoc jentaculum. Hæc & plus benedicat Dominus. De tali esu, laus sit* Iesu. Atque hæc de millibus unus, *plurimi*, enim, *de genere mundanorum*, ut Athanasius ait, *ut amentes & ut bruta animalia pabulum capiunt.* *S. Athan. reg. de consen. virg.* Qui à mensa referti ad lectum, velut sus ad volutabrum se recipiunt: in hos insurgit Chrysostomus: *Tempus post mensam, tempus agendi gratias est. A mensa* (à cœna) *non ad lectum, sed ad deprecationem versamur, ne brutis animantibus simus magis bruti.* *Chrysost. serm. 1. de Lazaro.* Similitudinem alibi non ineptam à porcis desumere videtur. In quibus non semel animadversum est, dum sub quercu glandes colligunt, in pastorem suum ne suspicere, tum ad suos conversus: *Audiant quicumque velut porci simpliciter manducantes, cum ebrietate surgunt, cùm deceret gratias agere, & in hymnum mensam desinere.* *Chrysost. hom. 83. in Matt.* Quam consuetudinem gratiarum, quo Ecclesia suaviter induceret, statuit concilium Moguntinum, & deinde Honorius Papa, indulgentias iis impertiendas, qui post actionem gratiarum biberent, ut vel sic mos ille rursus in animos hominum influeret. *Perard. Dom. 6. post Pent.* Quamvis inter Christianos lex illa supremi legislatoris sufficere deberet Deut. 18. *Vt cùm comederis & satiatus fueris benedicas Domino Deo tuo*, protulit S. Paulus 1. ad Corinth. hoc præceptum: *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Ex quo testimonio Dominicus de Sancto Geminiano celeberrimus Iurisconsultus infert, *Quòd non benedicentes mensam, & post prandium gratias non agentes, videntur peccare mortaliter.* *Nigron. ascet. tract. 7. num. 5.* Sylvester, Angelus, Nau. ut minimùm veniale putant. Quos consule: ego, Ne, ut Seneca ait, *in aliam disputationem ex obliquo abeam*, unam in documentum tragœdiam induco, & concludo: *Seneca l. 4. benef. c. 8.* Exemplum, inquit Delrio dabo, quod etsi recenti fere memoria multis notissimum, sine horrore tamen nequit commemorari. *Delrio disq. Mag. l. 3. part. 1. q. 7.* Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu fatalis locus visitur. Tres illic degebant, re ganiones: sua cuique erat: quadam die in seram noctem compotatione protracta, unus cui mica religionis supererat: sat, ait Baccho, ventrique datum, *Deo gratias*, saltem; ego verò subinfert alter procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas censeo, cui operamur. Et cum risu mensâ relictâ, ruitur in cubilia. Singuli cum scorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi januâ referatâ, dæmon magni & atri & trucis viri specie, habitu venatorio, & cum eo coci duo parvuli, obambulat & lectos circumspicit torvo vultu, deinde horrenda voce: ubi qui mihi gratias egit? adsum, referam, lecto abstrahit pavitantem, & ferme præ metu animam efflantem. Traditum cocis jubet infigi veru, & luculento

igne

igne probè assari. Parent promptè, assatur infelix, emoritur planissimè ceteri ferè præ formidine: assi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad superstites, sub stragulis trepidantes vix vivos, digni vos etiam ait pari supplicio, nec deest voluntas mihi, vetor vi majori, invitus abeo & moneo resipiscite, aut manent terribiliora. Disparent larvæ, nec tamen his al is animus rediit vel vox, nisi clara jam luce. Ubi surrexêre, collegam inveniunt mortuũ, & ne visum inane putes, plenè assum. Scio, inquit, locum, sed silentio involvo. Adeò in ingratum, non in alios ganiones, divina nemesis horrendè animadvertit.

Isa.c.5. Hi ut Isaias queritur: *Ebrietatem sectantur, potant usque vesperam, vino æstuant, & opus Domini non respiciunt, & opera manuum ejus non considerant*, priusquam in manus Domini incidant. Nec Mosem audiunt *Deut.8.* monentem & dicentem: *Postquam comederis & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo.* Quare ne gravissimas ingratitudini debitas pœnas incurramus, assiduo in nos à munifica Dei manu collata beneficia, animo volvamus, quo fiet ut nunquam non amplissimas ei grates referamus: cui ut celeberrimus Theologus Leonardus ,,Lessius docet, nos debemus gratiarum ,,actionem infinitam, nempè infinito tempore in futurum, infinito affectu & significatione gratitudinis, & infinitâ cum ,,animi demissione. Quia beneficia ejus ,,& sempiterna sunt, & infinitæ æstimationis, tum in seipsis, tum ratione modi, quo ,,nobis sunt collata; & nos illis infinitè ,,quodammodo indigni. Simili modo debemus illi infinitam laudem & benedictionem, infinitum amorem & obsequium; tum quia infinito amore, obsequio, benedictione & laude ob infinitam ,,suam perfectionem in se dignissimus est; ,,tum quia ipsius beneficia ex parte sua ,,hanc infinitam compensationem postulant, quamvis ex parte creaturæ, ea præstari non possit. Infinitè itaque in omnibus absumus ab eo quod ipsi est debitum. ,,Vt tamen ex parte nostra præstemus quod ,,possumus, animos nostros ad laudes divinas crebrò excitemus, & cum Propheta dicamus: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum.* *Psal.102.*

Less. de perfect. divin. l.12.c.19. n.168.

,,Et alibi: *Exaltabo te Deus meus rex, & benedicam nomini tuo in sæculum & in sæculum sæculi. Per singulos dies, benedicam tibi & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.* Tandem concludit, non esse inutilem aut fœmineam devotionem, si desideres ut universa natura tecum & pro ,,te Deum laudet, gratias agat, benedicat, aut ut tu ipse tantum Deum ames & ,,laudes, quantum simul omnes beati in ,,cœlo, vel si optes tibi mille vitas, mille ,,corpora, quæ in honorem Dei expendas, ut ejus beneficiis, aliquo modo respondeas. Sunt enim hujusmodi affectus, ,,etsi inefficaces, & rei impossibilis, summi meriti & signa summi in Deum amoris ac gratitudinis; quia ex quadam redundantia amoris sequuntur, animo in ,,hujusmodi vota, præ effectus ardore, ,,exæstuante. Sicut enim summæ malitiæ ,,esset tales affectus assumere in malum; ,,ita maximæ charitatis & meriti est excitare in bonum. Quare valde expedit iis, ,,qui pietati sunt dediti, ut in hujusmodi ,,affectus, & pia vota mentem exerceant. ,,Verùm, ad hunc non pervenitur nisi attentâ divinæ bonitatis, & divinorum ,,beneficiorum consideratione. Cui laus ,,& benedictio & gratiarum actio in sæcula sæculorum. *Psal.144.* *V.Less.l.12. c.21.*

EMBLEMA XXXV.

Non omnis qui dicit *mihi, Domine,* Domine, *sed qui* facit. Matt. 7.

NON OPVS EST VERBIS, CREDITE REBVS. *Ovid. 2. Fast.*

DOMINICA SEPTIMA
POST PENTECOSTEN.

Non verba requiri, sed opera juxta illud Ioan. 3. *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate.*

§. I. *Cujusque solertia non verbo, sed opere explorari solet.*
§. II. Estote factores verbi, & non auditores tantùm. *Iac. c. 1.*
§. III. *Sacros Ecclesiastes, exemplo Christi debere prius facere, quàm docere.*
§. IV. *Magnanimitas non thrasonicis verbis, sed factis comprobatur.*
§. V. *Amor in opere, non in verbis consistit.*

DOMI-

DOMINICA SEPTIMA
POST PENTECOSTEN.

Non omnis qui dicit *mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui* facit *voluntatem patris mei.* Matt. VII.

Apoph. Lycost.

LYSANDER invictissimus Dux Lacedæmonum, illud non rarò usurpare solebat: duo mihi sunt ruri boves, & ambobus tacentibus bobus, certò perspectum habeo uter eorum ignavus, uter strenuus sit. Haud aliter hominem non ex verbis sed ex operibus cognosci, an strenuus sit, subindicare volebat. Pervulgatum porrò est, ut Doctor Angelicus, bos mutus audierit; sed opera illius doctissima, & actus sanctissimi, satis eo tacente, loquuntur.

§. I.

Cujusque solertia non verbo, sed opere explorari solet.

QUisque domi filiorum, famulorum, & ancillarum solertiam aut socordiam manifestò deprehendit, ex opere, non ex linguâ, ut rectè Cyprian. *Habent opera linguam suam, habent facundiam suam, etiam tacente linguâ.* Ancillas garrulas, in diverticulis hærentes, obvios appellantes, quis non ignavas duxerit? quid quòd cælestis ille paterfamilias & famulos & ancillas sibi delegerit, non qui verbo, sed qui opere valebant. Mitto Martham & Mariam, quorum hæc internis, externis illa actibus nunquam non distenta fuerit: Ancillam Domini Mariam induxisse sufficiat, dè qua

Cypr. libello de dupl. mart.

dilectus ejus Bernardus: *In omni textu quatuor Evangeliorum, si benè meminimus, non nisi quater Maria loquens auditur.* 1. ad Angelum, magnum illud *fiat.* 2. ad Elizabeth, excelsum illud *Magnificat.* 3. ad filium perditum, illud triste quæsitum: *Fili quid fecisti nobis sic.* 4. in nuptiis, solicitum illud monitum: *Vinum non habent.* Hæc paucis dicta, sed quis facta commemoret? quis demissionis, Religionis, amoris actus numero comprendere posset? qui volet Suarem consulat, quid etiam dormiendo egerit. Iam verò famulos delegit & dilexit balbos, & propè mutos, ac elingues. Inter quos Jeremiam ad functiones sublimes sufficit; *& Prophetam in gentibus dedi te*: ait Dominus. At qualis hic legatus magni Dei? qualis præco, quis orator? non celat infantiam suam, dicens: *A, A, A, Domine Deus, ecce nescio loqui*, parvuli in morem balbutit, nec valet verba formare. Sed facta virum probarunt: Jeremias Sacerdos, Doctor, Propheta & Apostolus, immediatè à Deo missus, sub 5. regibus ad annos quinque & quadraginta prophetavit, à rebellibus Judæis perpessus probra, alapas, verbera, famem, insuper & vincula & carceres, ac tandem lapidibus obrutus, martyr in purpura triumphavit. Ad hæc qualem ducem præfecit Deus electo populo suo, in quo ad sexcenta millia virorum, demptis fœminis & parvulis censebantur? qualem Imperatorem exercitus contra potentissimos hostes? qualem legatum ad principes & reges terræ? artendite

Bern. Serm. in verba Apocalyp. Signum magnum.

Suares p. 3. in vita Christi disp. 38. sect. 2.

Ierem. c. 1.

Cornel. prolog. in Ierem.

tendite quâ facundiâ præditus Moyses, qui ad Pharaonem à Deo missus, hanc provinciam sic excusat: *Obsecro Domine non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ ego sum.* Audebat Moyses loqui Deo & non regi, quia norat Deum non attendere elegantiam sermonis, sicut homines solent: agebat hic balbus cum Domino familiarissimè, *sicut solet loqui homo ad amicum suum*, eique à secretis intimis esse videbatur. Linguâ quidem præpeditâ, sed manu Moyses expeditâ erat. Hæc manus mirabilia illa opera patravit in Ægypto. In manu hac forti equum & ascensorem dejecit in mare. Quando hæ manus extensæ, vincebat Israël. Quid multa? hæ manus portentosæ, manus prodigiosæ, manus omnipotentes exstitêre: opera manuum ejus disertè Pentateuchus testatur, ex his, non ex verbis, virum secundùm cor Dei fuisse cognoscetis.

Exod. 4. *Exod. 33.*

Refert Plinius dum Rhodi degeret Protogenes, eò Apellem appulisse ut opera ejus perspiceret, qui cùm domo abesset, vetula Apellem novum hominem ac sibi ignotum interrogat, à quo quæsitum herum diceret? ab hoc, inquit Apelles, arreptoque peniculo per tabulam istic conspectam tenuissimam lineam duxit. Reversus Protogenes, subtilitatem contemplatus, fertur ex opere ilico dixisse Apellem advenisse; tum alio colore tenuiorem lineam induxit, præcepitque abiens si hospes rediret, ostenderet hunc esse, quem quæreret. Atque evenit: revisit enim ad eum Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum; at Protogenes victum se fassus, in portum devolavit, hospitem quærens. Mirentur alii pingendi artificium, jactent illud Maronis:

Plin. lib. 35. c. 10.

In tenui labor est; at tenuis non gloria.

4. Georg.

Ego interea demirabor inventum ingeniosissimum, utrique placuisse, se prodere non verbis, aut dato nomine sed exhibito opere; quo quisque sine errore & certissimè cognoscitur: nam ut verissimè Chrysostomus: *Hic syllogismus certißimus, qui per opera efficitur.* Rei testimonium Athenis petamus: decreverant Athenienses templum Palladi exædificare, cui operi duo primarii artifices adhibiti sunt: quorum alter multis verbis artem ac peritiam suam commendavit: vidi, inquit, Romæ templum Pantheon, conspexi Ephesi templum Dianæ, lustravi Delphis Fanum Apollinis, hoc opere Dorico, illud Corynthiaco aliud Phrygio elaboratum. In talem molem tantum calcis, tantum marmoris, tantum Alabastri, columnas tantæ altitudinis striatas, lævigatas, tortas; capitellis sic cælatis, atque his affinia, plurima congerebat. Quem tandem Domini rogabant, ut opus leviter delinearet, & saltem rude schediasma molis exstruendæ exhiberet, in qua nuda delineatione cùm multum hallucinaretur, in proportione, mensura ac symmetria digerenda: alter, qui hactenus hominem differentem tacitus audierat, paucis carbone arrepto rem omnem scitissimè delineavit, hoc unum addens: *Ego faciam quod ille dixit.*

Chrysost. in 1. ad Cor. hom 30.

Cuique nostrum, templum aliquod exstruendum, artificiosum juxta ac pretiosum, non Dianæ non Palladi, aut Apollini sed vero Deo! *Templum enim Dei sanctum est quod estis vos*; verùm complures hodierna die reperire est, qui hunc primum artificem æmulentur, linguâ valeant non manu, de spirituali hoc ædificio copiosè differant, integras conciones referant, quàm appositè hoc à sacro Ecclesiaste inductum, quàm graphicè descriptum, hoc vitium quàm fervidè exaggeratum, injustos, adulteros regnum Dei non possessuros. Cæterùm ut restituant, ut complicem dimittant, ut manum operi admoveant, nihilo minus agunt. Hos commonet Apostolus:

1. Cor. 3.

§. II.

Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm. *Iac. 1.*

QVam doctrinam hac subtili similitudine illustrat: *Quia si quis auditor est verbi & non factor, comparabitur viro consideranti*

Iac. c. 1.

ranti vultum nativitatis suæ in speculo: consideravit enim se & abiit & statim oblitus est qualis fuerit. Cornelius hîc refert, quòd Romæ vir quidam peritus hanc sibi quæstionem moverit: an speculum vim aliquam habeat inducendi oblivionem sui potiùs, quàm alterius objecti in eo visi? id videri hîc ab Apostolo innui; at nihil tale subesse Angelicus Doctor dilucidè ostendit: *Verbum Dei*, inquit, *comparatur speculo: quia sicut nihil prodest homini vidisse in speculo maculam vultus sui, si illam non abstergit; sic nihil prodest homini audire verbum scripturæ vel prædicationis, nisi illud quod audit aure, impleat* OPERE. Illud modò usitatissimum est, à concione pro fructu quem opere referre deberent, dicendi ac gestiendi elegantiam collaudare, quàm aptè, quàm copiosè, quàm ornatè, quàm fervidè dixerit: quantæ memoriæ, quantæ eruditionis, facundiæ quantæ deprædicare. Quod tam stolidum tam stultum est, atque si æger post medici discessum, cum adstantibus inciperet admirari, Doctoris expertissimi prudentiam, peritiam, dexteritatem, facundiam: quod omnia quasi acu tetigerit, naturam morbi vivè descripserit, ex Hippocratis & Galeni placitis tam aptè disseruerit. De cetero, quæ in remedium præscripsisset, de iis ne verbum fieret, nec cura tangeret. An talis convalesceret? non equidem, si omnes medicos orbis sic audierit. Etenim divinos animi medicos sic indies audimus. Mors & vita pendet à præscripto medici, ut illud opere exequatur, vel non. Quæ si lubet ad animum referamus: Prov. 18. *Mors & vita in manibus linguæ.* Quid hoc? lingua concionatoris manus non habet. Appositè rem exponit Hugo Carensis. *Mors & vita in manibus linguæ*, id est, *in operatione sermonis*, mors & vita animæ in eo, ut opere exequaris quod ad salutem tuam conducere per tot Doctores audivisti. Ubi summus ille paterfam. per concionatorem te admonet, ut reddas rationem villicationis: dic cum villico iniquitatis, *Quid faciam?* celebris Doctor hic: *non dixit, quid dicam, sed quid faciam, sciens quia apud Deum plus valent opera virtutis, quàm verba facunda, juxta illud Apostoli, non in sermone est regnum Dei; tum*, enim ut Thomas Kempensis ait, *plus valebunt sancta opera, quàm multa pulchra verba*: ut enim terrestris, ita nec cælestis: *replenda est curia verbis.*

D. Thom. in c. 1. Iac.

Nyss. Dom. 8. post Pent. disc. 3.

Thomas à Kemp. l. 1. c. 24.

Virg. l. 11. Æneid.

Ipsi publicani nos instruant quid facere debeamus: *Lucæ* 3. Publicani quodam die convenerunt Joannem, & interrogaverunt eum: *Magister quid faciemus?* Hugo Cardinalis aptè observat: *Non dicunt quid dicemus, vel quid intelligemus, sed quid faciemus?* Ideò dicit Isaias: *Discite benè facere. Non dicit: discite benè dicere, vel benè intelligere, quia licet bonum sit, non tamen sufficit.* Multi porrò plures conciones, quin imò quadragesimas complures à tali Ecclesiaste se audiente factas allegant, cùm interim nihil factum probant. Cujus dicti testem Veridicum Davidem induco, qui narrat matremfamilias ex ancilla quæsivisse quò excurrisset? unde veniret? quæ cùm reponeret se ex templo venire, concionem factam esse, institit hera, an concio facta esset? illa affirmante, se ei interfuisse, & audivisse, subsumpsit hera, dicta est, inquit, & auribus excepta, sed nondum facta nec in opus redacta, superest ut manum operi admoveas: nam verbum Dei fistulæ aut tibiæ simile esse perhibetur, cui non satis est os applicare vel aurem, sed potissimùm modulantem & moderantem manum, aliàs erit, quasi *æs sonans & cymbalum tinniens.*

Isa. c. 1.

Veridicus P. David c. 97.

§. III.

Sacros Ecclesiastes exemplo Christi debere prius facere, quàm docere.

FRater Ægidius rogatus, an præstaret verbum Dei populo prædicare, an reipsa exequi? subridens respondit: dic mihi quem è duobus plus mereri, arbitraris, qui vadit Compostellam in S. Jacobi, an qui viam alteri demonstrat? innuebat tale discrimen esse inter prædicatorem verbi, & factorem operis. Concionatores reperire est, quorum dictio tanquam facula ardens, accedit corda auditorum, eloquium habent ignitum, sed ipsi frigent, speculis causticis consimiles, quæ in se frigidissima

Beyerlinck apopht p. 13.

gidissima, objecta incendunt juxta illud: *Pariunt quoque frigida flammas,* Chrysostomus in illa verba: *Cœpit Iesus facere & docere: nihil*, inquit, *Doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philosophatur, qui dicunt & non faciunt.* Campanis, coti, fabricatoribus arcæ simillimi, verbis & doctrinâ prælucent auditoribus, sed non factis: imitantur famulos & ancillas, quæ lucernam seu facem præferunt sequentibus, cùm ipsi in tenebris & in luto ambulent: *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine.* Pedibus auditoris, sed non præconis. Qua super re, sapienter stultus quondam Parisiis interpellans Theologorum consessum, sciscitatus ab eis palam est: *Quid melius, facere quod quis scit, an discere quod nescit?* Multis hinc illinc altercantibus, conclusum fuit. *Melius esse facere quod quis scit*: Si enim Cyprianus lib. de patientia asserat: *Philosophi factis, non verbis sumus*, à fortiori Christiani, *factis non verbis*, esse debemus, ne Oratores apud nos ut apud Ethnicos explodantur, de quibus Lactantius Firmianus: *Apud Græcos majori in gloria philosophi quàm oratores fuerunt: illi enim rectè vivendi Doctores æstimati sunt, quod est longè præstantius: quoniam bene dicere ad paucos pertinet, bene autem vivere ad omnes.*

Psal. 118.

Raynaud. Iord. oculus myst. c. 6. n. 26.

Lanctan. Firm l. 1. divin. instit. c. 1.

Nunc autem perpauci bene vivendi, bene dicendi studium plurimi sectantur: *Rari quippe boni*, quibus illud Salvatoris competit: cœpit *facere & docere*, ardere & lucere, lucere enim solùm vanum est. De quo Divum Prosperum audiamus.

Iuv. Sat. 13.

l. Epig. n. 7.

Non prodest cuiquam solis bona dicere verbis,
Vt pia mens habeat, quod bene lingua sonat.
Nam fari rectè miserum est, & vivere pravè,
Damnat nota malum regula justitiæ.

Hoc gravissimis verbis Ecclesiasticos monet disertissimus Orator & Doctor Ambrosius: *Quod sumus professione, actione potiùs quàm nomine demonstremus; ne sit nomen inane, crimen immane: ne sit honor sublimis & vita deformis: ne sit deifica professio &* ILLICITA ACTIO: NE LOCVTIONEM *simulemus columbinam & mentem habeamus caninam*; ne domi in fratres, amara & fellea, è suggestu placita & mellea propinemus. Ecquis ferat oratorem de jejunio & temperantia prolixam parænesim pertexere, eundem verò per primatum mensas discurrere, & nunquam nisi potum divertere? in libidinosos Philippicas, & Catilinarias diras congerere, domi verò ancillam minus honestæ famæ alere. In quos aptè cadit illud Hieronymi ad Nepotianum: *Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cùm in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis? delicatus Magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat: accusare avaritiam & latro potest, Sacerdotis Christi os, mens,* MANVSQVE *concordent.* Hæc præclarè concordare fecit B. Franciscus Borgias Dux Gandiæ, qui jam in Societatem adscitus, dum Eboræ feria 3. cum aliis Patribus collationem institueret, sententiam suam ac symbolum rogatus, quid ad perfectionem plurimum conferret? hoc tantùm respondit: *Opera verbis præstant.* Enimverò opere præstitit quod dixit, cùm de eo Ribadinera referre non dubitarit: ubi Ioannes Lusitaniæ Princeps Borgiam de rebus divinis disserentem audisset, templo egressum dynastis suis affirmasse: *Talis certè Ecclesiastes mihi placet, qui reipsa exequitur, quæ verbis asserit*: Hauserat id fortasse ex Ioanne Abbate uno de priscis ascetis, ad quem jam moribundum dum seniores convenissent, monitum supremum ab eo excepturi; id unum cedro dignum pronuntiauit: *Nunquam alium docui, quod prius ipse opere non explevi.* Hoc simplici candore & candida simplicitate non ita pridem confessus est Ipris P. Ludovicus Roessius viro, qui ex ore eius retulit: *Se nunquam quid pro concione dixisse, quin in se practicasset.* Quorum cuique eorum, hoc illustre ex Nicolao S. Bernardi Notario competit elogium: *Scio illum esse beatum, cui pulchro sermone, vita sit pulchrior.*

Amb. l. de dignit. Sacerdotis c. 3.

Beyerlinck apopht. p. 13.

Beyerlinck prompt. feria 2. Pascha.

Ibid.

Epist. 39.

Accedit quòd ad animos permovendos nihil potentius, quàm vita dicentis: *Hæc est*, enim teste Chrysostomo, *ratiocinatio, cui contradici non potest quæ fit per facta*, adeò efficax ut etiam barbaros convicerit.

Chrysost. hom. 3. in c. 1. Cor.

Certa feram certis auctoribus.

Tibull l. 4. el. 1.

Cùm magnus Indiarum Apostolus cum sociis suis jam menses aliquot crudum aridumque

Maffeius hiſt. Ind. l. 4. hiſt. Soc. l. 11. n. 104. dumque novale tractaſſet, ac nullo dum fructu, divini verbi ſemina projeciſſet; tandem è proſciſſo ac ſæpius iterato ſolo, Chriſtianæ fidei germen emicuit. Germinis ejus origo fuit ejuſmodi. Concionanti ut ſolebat in publica via P. Ioanne Fernando, præteriens Japonum unus aliquis cæteris petulantior attractâ præpingui ſalivâ, repente in mediam inſpuit faciem. Ille ſine perturbatione, ſputo ceu nube deterſo, ſereno animo vultuque ne verbo quidem reddito, cœptam orationem eodem prorſus tenore proſequitur. Id contemplatus ex auditoribus quidam haud imperitus rerum æſtimator (ex quo, inquit Maffeius, facilè intelligas ad permovendos ad virtutem animos, *Facta dictis quantò antecellant*) cœpit cogitare apud ſe; profectò nobiliſſimum atque adeò divinum philoſophiæ genus eſſe, quod homines ad tantam æquitatem animi conſtantiamque perduceret. Dimiſsâ dein concione, domum ad Fernandum venit; præcipua Chriſtianæ fidei capita legeſque probè cognoſcit: poſtremò certis precationibus, Moſiſque decalogo, ac ſymbolo Apoſtolorum è catechiſmi formulis memoriter hauſtis, Amangutianorum omnium primus, anteactæ vitæ deteſtatus peccata, ſacro fonte renaſcitur. Hunc alii deinceps divino impulſu imitati, quorum ad quingentos brevî pervenit numerus, nunc in meſſem Chriſtianorum maximam, hoc uno dicentis heroico opere excrevit, ut non injuriâ Zeno Stoicus (ſi *Clem. Alex. l. 2. ſtrom.* Clementi Alexandrino credimus) olim dixerit: *Malle ſe unum Indum videre, qui ſe ſponte flammis abſumat, quàm omnes de patientia audire & diſcere probationes*: facta enim dictis, immane quantum diſcrepant: nec quiſquam noſtrûm eſt, qui hîc à Zenone non ſtet, & pluris faciat concionatorem qui abſtinentiæ, demiſſionis ac obedientiæ heroicis artibus palam exercitus, minus aptè de virtutibus diſſerat, quàm eum qui leviter ejuſmodi virtutum coloribus tinctus, linguæ peniculo eas in animis aliorum elegantiſſimè effingere ſtudeat: nam *Aug. l. 4. de doct. Chriſt. c. 27.* ut rectè Auguſt. *Quantacumque granditate dictionis, majus pondus habet vita dicentis*: in quo argumento, ut vetera taceam, ad id delabor, quod, quia recentioris eſt memoriæ, lectori benevolo, ut ſpero, nihil accidet antiquius. P. Michael Govierno veteranus jam miles Chriſti, & eximius concionator, cùm ſemel ad noſtros verba facturus eſſet, tunicam ſuam (ſotanam vocant) diruptam tradiderat reſuendam ſartori, diu exſpectaverat illam, cumque ſero jam eſſet, quodam humano pudore ſe affectum ſentiens, argumento de contemptu ac demiſſione ſui arrepto, quo verbis, opere vim adderet, exiliit in mediam Patrum ac fratrum coronam cum thorace ſolùm & femoralibus, *Hoc eſt*, (ut inquit Bernardus) *dare voci ſuæ vocem virtutis, cùm quod ſuades, prius tibi cognoſceris perſuaſiſſe.* Sed de his ſatis ad ſacros Eccleſiaſtes. *Nierenbergii aſcet. l. 3. doct. 2. c. 24. pag. 217.* *Bern. ferm. 59. in Cant.*

Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.
Et externos reviſamus. *Ovid. l. 2. Faſt.*

§. IV.

Magnanimitas non thraſonicis verbis, ſed præclaris factis comprobatur.

D. Cyrillus apologum non inficetum refert: Leonem ſocius aſinus antecedens, cùm de longè luporum turmam aſpiceret, eminus cœpit vocẽ emittere, ut ejus granditate ventoſâ, grex inimicus diſcederet perculſus. At verò cùm hoſtes à clamore hunc eſſe aſinum cognoſcerent, fixi ſtantes cœperunt ridere: ſcientes tantum ſonitum pectoris, minimè reſpondere virtuti cordis: Tunc Leo percepta voce ſtatim accurrit, ac dixit: amice, quid tibi eſt quòd clamaſti? cui ille, mi frater, grex luporum apparuit, quem grandi voce perterrui, nec ſe movet, ſed mox ad odorem tuum, non ſine admiratione mea, diſparuit. Ad hæc Leo prudenter ſubridens: Si noſti, inquit, nequam lupus eſt & callidus, clamorem deridet; at virtutem tantùm timet; latratum canis ſubſannat dummodo morſum effugiat. *Cyrill. l. 1. apol. mor. c. 16.*

giat nimirum expertus miles tubam bellicam non pavescit sed gladium, & eruditus Philosophus nubis tonitruum non veretur sed fulgur: quid enim est clamor nisi pectoris evacuati & oris sonus effusus? nempe vacua magis sonant ventosaque concrepant; quapropter charissime, qui clamoribus utitur, à sapiente minimè timetur, quoniam ventosus ac vacuus sine virtutis soliditate ferè cognoscitur. Hactenus Cyrillus, viribus non verbis in hostem sæviendum demonstrans, eosque subobscurè cavillans, qui tibicinum more tubam in ore habent, vt alios ad prælium instigant, at ipsi manum à conflictu continent. Canes latrantes non valentes mordere. Vbi illud apophthegmatis loco serviat: Cleomenes audiens quendam de fortitudine plenis buccis crepantem, interrogabatur ab adstante quid de eo sentiret? Respondit: *ineptum esse quemquam magnificè de fortitudine loqui, qui nihil vnquam fortiter ipse gesserit.* Ita multi gloriosi milites urbem ocreati & chalybe accincti obambulant, de bello, de ignaviâ militum, de imprudentiâ ducum copiosè disserunt, cùm ipsi pro campo cubilia terant, pro tubis cytharas audiant, pro nidore tormentorum pastillos redoleant, nunquam nisi cum gallinis & perdicibus decertare sueti. Asino illi perquam similes qui rugitu solo, & ventoso ore, hostes difflare se posse putabat. De quibus illud vulgo ventilatur: **Kloeck in|de kaken/slap in de saken.** Qualem Vlysses pro armis Achillis decertans, se contra Aiacem præbuit, cuius oris iactantiam sic Aiax compescuit:

Beyerlinck prompt. feria 2. pascha.

——— *Quantum ego Marte feroci*
Inque acie valeo, tantum valet iste loquendo.

L. 13. metam.

Thrasones hos ut imbelles ac inertes præclaris factis celeberrimus Imperator Carolus explodere solebat, quin semel accidit ut in Epitaphium Martini Ianes Alcantaræ militię magistri incidens, qui sepulchro incidi iusserat:

Hic situs est Martinus Ianes, in cuius pectore numquam metus intrauit. Hæc legens Carolus ridendo dixit: *credo equidem, quia nunquam candelam ardentem digito attigit.*

Epidorp. Ens. lib. 1.

Intrepidum enim vero militiæ ducem, quosvis timoris arcessere solitum, quando tot cædis acervos Teucrorum eius dextera dedit. Alium profectò, alium illustrissimus ille heros comes Antonius de Grobendoncque, factorum non verborum æstimator sese patriæ probavit, cuius illud inter heroica facinora, generosæ indolis exstat testimonium, dum in consilium bellicum adscitus, ut prudentiâ militari valebat, ea in rem adferebat, quæ nemo sanus improbare potuisset, nihil tamen super his de facto decerneretur, sed unus dumtaxat hæc calamo annotanda diceret: ille pro animi sui magnitudine liberè pronuntiauit, capulo manum admovens: Hic ensis, inquit, mihi calamus est, quæ modò suggessi non calamo exarāda, sed ferro executioni mandanda: comperietis enim à 12. & amplius annis eiusmodi plura à me proposita, ab omnibus probata, scripto similiter consignata nec quidquam effectum. *Melior mihi dextera lingua est.* Hanc provinciam mihi deposco & dicta factis comprobabo. Legerat hic fortè qui Romanos animo æquabat, Equitem Thebanum quondam rogatum quid de Romanis, quid de Græcis sentiret? hoc responsi dedisse: *Græcos gloriam suam in linguis & calamis: Romanos in hastis & mucronibus collocare consuevisse.*

Ouid. 9. Metam.

Sed ut tandem ad hoc quod primariò hîc mihi tractandum desumpsi aliquando veniamus, quod militiæ, id domi, id in civilibus ac politicis rebus spectatur, plures verba quàm opera præstare.

§. V.

Amor in opere non in verbis consistit.

1. IOan 3. hoc amicum protrepticon ad nos habetur: *filioli mei non diligamus verbo neque linguâ, sed opere & veritate.* Quæ sic D. Thomas exponit: *hic monet diligere veraciter. Verbo tantùm diligit, qui tantùm promittit & non soluit.* Vt Mercatores, causidici, consiliatij quidam, ac ficti amici, tali die

solutionem

solutionem faciendam, litem dirimendam, beneficium conferendum. Tum subdit idem doctor: *multi autem ostendunt verbo amorem sed opere nihil.* Quàm multos Philologos iam reperire est, qui tenent sexcentas formulas offerendi obsequium, per se suosque diu noctuque, reipsa nihildum præstant, de quibus Petrus Blesensis: vox quidem vox Iacob, sed manus, manus, sunt Esau; eiusmodi simulatus amicus inquir, *bene eis loquitur, sed vocem nullum sequitur opus, quia vox eius, vox Iacob, manus autem, manus Esau: leuiusque profectò extorques clavam de manu Herculis, quàm denarium ex manu ipsius.* Fuit qui familiarem suum conspexit in puteum prolapsum, hunc multis rogare instirit: quomodo in hoc præcipitium decidisset? quàm pridem istic hæsisset? quò peregrè decrevisset? ad hæc alter? non quæsieris quemadmodum hîc conciderim, sed quomodo me hinc erepturus sis, funem protende, manum adhibe, hanc deposco non verba, quia illa nec saccum nec puteum replent, si pro veteri nostra consuetudine te amicum probare volueris, opem & operam elargire. Sic vivitur: amicus, propinquus tuus in voraginem miseriarum, inopiæ, morbi, calamitatis extremæ dejectus est, si verè amicus es, illud Gregorij in promptu erit: *Probatio dilectionis, exhibitio est operis,* non suffecerit afflicto assidere, verbis illi necessaria deferre, sed de facto sic oportet consolari ut prosis: si quid ægrotus cupediarum, electuarij apperat, totum illi penum pandere. Si pernoctandum, si familiæ invigilandum, si medicus invocandus, potio adhibenda quibus impræsentiarum pecunia desit, de tuo conferas, hic saltus, ut te germanum amicũ præbeas. Qui naufragio, cessione fori, infortunio, bellis ad incitas redactus, opem tuam affinis sui, cõtubernalis, fratris sui supplex implorat: manum porrige, ne verba dederis, ne vanis promissis circumveneris. Facessant voces illæ: libenter tibi præsto essem, sed parum mihi nummorum in arca est, in hac causa operam meam deesse non sinerem, sed obruor nunc mole negotiorum, ut meus non sim, rogo habe me excusatum, hoc tamen con-

Pet. Blesen. epist. 141.

Greg. hom. 30. in Euãg.

filij do, istum conuenias, bona illa oppignores, si talem in partes traxeris, res in vado est. Bonum consilium, sed

Quod peto da Cai, non peto consilium.

Mart. l. 6. Ep. 9.

Mos salutandi amicum in Germania usitatissimus, manum aduenienti porrigere. Eundem hospitio, mensâ, haustu, non verbis dumtaxat excipere, hoc germanè, manum dedisse est. Talem se, tres hospites excepturus, Abram præbuit, ilico manus præsto ad abluendos pedes, mensam suam verbis extenuat quasi frugi eos habiturus: *Ponamque*, inquit, *buccellam panis & confortate cor vestrum, postea transibitis.* Interim ipsemet vitulum occidit, lautamque cœnam apparavit, vbi Oleaster: *Plura iusti semper exhibent ex bonis quàm promittant.* Plurimum sinceri amici rebus, parum verbis præstant. Invitant ad merendam, ad lactucas, ad communem, ut aiunt, sui refectionem & dapsile convivium exstruunt. Hoc diligere est *non verbo neque linguâ, sed opere & veritate.* Quod ipsum apud Evangelistam expressum legimus, redit prodigus, nil Pater auditur dixisse filio, non mille salutationes, non gratissimum adventum verbis gratulari, ut simulati amici peregrè adventanti solent, cæterùm ne tecto dignantur; at hic paternum animum in filium opere comprobauit, dum in collum involat, stolam novam induit, annulum digito inserit, lautissimas epulas instruit, cytharœdos adhibet, omnia quæ ingeniosus amor excogitare poterat, in opus redegit.

Gen. 18.

Luc. 15.

Hoc siquidem sanctissimus Patriarcha noster Ignatius proverbio Hispanico pervulgatum dicebat: *amor ipse ab operibus magis quàm à verbis pendet,* quod scitè expressit, qui amorem igni comparavit. Etenim ignis semper agit, numquam quiescit; otiosa erit terra, si nulla ei mandes semina, otiosus aër, otiosa aqua; at ignis otiosus esse nequit, semper aliquid comburat necesse est, aut ignis non est. Idem de amore D. Gregorius sensit: *amor Dei non est otiosus, operatur enim magna si est, quod si operari renuit, amor non est.* Dilexit Davidem Ionathas, nõ fuit amor otiosus, non multis verbis alter ad alterum vsus est, sed *expoliauit se* (Iona-

S. Ignatius contemplat. de amore Dei.

Greg. hom. 30. in Euãg.

1. Reg. 18.

thas Princeps) *tunicâ quâ erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua usque ad gladium & arcum suum & usque ad balteum.* Quisquis verum diligit Davidem Christum, amore eius omnibus se reipsa spoliat. Dilexit multum Magdalena, sed amor minimè otiosus in pectore, mille præstitit obsequia, lachrymis pedes rigavit, capillis tersit, unxit, deosculata est. Profudit omnia, expoliavit se omnibus, & ad hæc omnia inquit Ambrosius: *non invenio quid dixerit.*

Amb. l. 10. in Lucam.

Satis lepidum est quod Herodotus scriptis suis posterorum memoriæ commendavit. Rex Lacedæmoniorum Aristodemus, cùm regina gemellos uno partu edidisset, & ab ea, nulla arte extorquere posset, uter primogenitus esset, tandem ut de hærede regni, quid certi statueret, senatu coacto patrum suffragia exquirit, quorum ea fuit sententia, ut certi ex insidijs arbitri apponerentur, qui clam observarent, uter filiorum à regina primus lactaretur, uter primus ulnis exciperetur, ac osculis, amplexu, maternis blanditijs præ altero foveretur: affirmabant enim quod regina verbo simulabat, alia ratione dignosci non posse, quàm luculento gestorum ac operum testimonio. Ut elinguis & infans divinus amor in cunis vagierit, tamen panni & præsepe satis clamabant. Verbum patris non otiosum fuit, filius Dei *operatus est salutem in medio terræ.* Nocte illa suprema non multa dixit, sed quid non egit, quid non pertulit, quot vulnera tot ora amorem loquuntur. In veteri quidem lege (instar Magistri Matheseos qui verbis & figuris demonstrationes exprimit) amorem suum per scripturas & figuras testatus est, at tandem demonstrationem ad experientiam oculis subjecit. Quin & Ioannis 5. amorem Patris sui minimè otiosum commendavit dicens: *Pater meus usque modò operatur & ego operor.* Et si quæ verba protulit, non fuerunt inania, sed dedit voci suæ vocem virtutis, & ut Philo ait: *Quæcumque Deus dicit non verba sunt sed opera.* Vtinam hanc virtutem homines darent verbis suis, quàm Deum proximè æmularentur. Ad hunc amorem actuosum in cordibus nostris inflammandum vult nos S. P. Ignatius considerare Deum in omnibus operantem, ut & nos amorem nostrum opere contestemur; erit enim aliquando ille dies in quo non quàm bene diximus, sed quàm religiosè viximus apparebit; ubi, ut Bernardus monet, dicetur: *Ecce homo, &* OPERA *eius.* Vbi plus valebunt *sancta opera quàm multa pulchra verba.* Ubi illud unà observandum occurrit, Theologos non secus ac Astrologos vera prædicere, sed è diversis omnino principijs: astrologi ex operibus & motibus qui fiunt in cœlis, prædicunt futura in terris; contrà Theologi ex operibus quæ fiunt in terris longè certiùs prædicunt futura in cælis. Aruspices hi manum inspiciunt ut prospera vel adversa denuntient, & manus & aruspices fallunt; sed opera manuum nostrarum sequentur nos, hinc in æternum prospera vel adversa, felicem aut infelicem exitum, prima veritas tunc augurabitur, nobisque accidet quod 4. Reg. c. 10. refertur: cùm Jehu rex Israel ad destruendum Baal eiusque Sacerdotes pergeret, obvium habuit Jonadab, dixitque ei: *numquid est cor tuum rectum sicut cor meum cum corde tuo.* Respondit Ionadab *est. Si est,* inquit, (Iehu) *da manum tuam, & rex levavit eum ad se in currum suum.* Pro Iehu, Iesus noster est, qui ad judicium veniet ut perdat peccatores terræ, vbi nos omnes ei obviam ibimus; ipse verò interrogabit quemque nostrûm, utrum ex corde dilexerimus eum? sed haudquaquam sola voce contentus erit: quia non omnis, qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, manus postulabit, opera requiret, quibus amorem testati sumus. Etiam cæca iustitia manus palpabit, molles ac delicatulas reijciet. Callosis ac obduratis reddet Deus mercedem laborum suorum.

Herodot. in Erato.

Philo. lib. decachord.

S. Ign. libel. exerc. contempl. de amore Dei.

Bern. in med. c. 2.

EM-

EMBLEMA XXXVI.

Diffamatus eſt apud eum. LUC. XVI.

TELAQVE IN HVNC OMNES VNVM
MITTVNTQVE FERVNTQVE 12. *Metam.*

DOMINICA OCTAVA POST PENTECOSTEN.

Detractores, maledicæ linguæ jaculis, eos potiſſimùm impetere, qui in ſublimi honoris apice poſiti ſunt, *quaſi ſignum ad ſagittam.* Thren. 3.

§. I. *Tela linguarum in Deum ac divos virulenter emiſſa.*
§. II. *Quivis in dignitatis & virtutis apice ſitus, ut ſignum ad ſagittam ponitur.*
§ III. *Sacro Eccleſiaſtæ, tum cuivis viro gravi, maximè cavendum, ne quem linguæ telo impetat.*
§. IV. *Detractio vulnus propè incurabile, juxta illud:* Telum immedicabile torſit. 12. *Æneid.*

DOMI-

DOMINICA OCTAVA
POST PENTECOSTEN.

Diffamatus est apud eum. LUC. XVI.

Imago 1. sæculi pag. 565.

EXSTAT eleganti emblemate expressa quorumdam insania, qui lippis ac cæcutientibus oculis, solis radios ferre non valentes, pleno die cum arcu & sagittis in campum progressi, summo nisu solem petebant, & sagittis configere satagebant; sed quàm irrito conatu subjectum lemma indicat: *Solem nulla sagitta ferit.* quin in proprium caput tela reciderent.

Consimile est quod de Philippo Macedone referunt, qui etiamnum puer noctu scintillantes stellas, sagittis impetebat, è quibus illi, quandoque una,

Ovid. 2. Metam. *Quæ si non cecidit potuit cecidisse videri.*

Verùm has dum incessit, à stella seu Astere milite, altero oculo orbatus est.

§. I.

Tela linguarum in Deum ac divos virulenter emissa.

EIusmodi phanatici jaculatores complures reperti sunt, & indies reperiuntur, qui non modò viros sanctimoniâ & doctrinâ quasi stellas firmamenti scintillantes, sed & solem ipsum lucidissimum, redemptorem nostrum, linguæ telis lacessere ausi sunt. Quod jam pridem deploravit Psaltes: *Intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum.* (*Psal. 65.*) August. hîc, *immaculatum* intelligit Christum, qui ne tantum habuit maculæ, quantum posset figi â sagitta; & nihilominus quot non tela in hunc solem justitiæ? nunc seductorem populi, nunc blasphemum, nunc vinolentum, & ut acervatim omnia dicam: malefactorem, energumenum, quinimo omnium dæmonum archistrategum, qui in Beelzebub principe dæmoniorum ejiceret dæmonia, compellare non veriti sunt. Quid verò illustrius quàm quod Joannis 9. ubi cæcum sanasset, & divinitatis suæ radio lucem restituisset, hoc virulentum telum in eum ejaculati sunt: *Non est hic homo à Deo qui Sabbathum non custodit.* Adeò ut nil tam sanctum, tam excelsum, quod maledica lingua non impetat. Ut manifestò comprobatur Psal. 72. *Iniquitatem in excelso locuti sunt, posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transivit in terris.* Ambr. legit *in excelsum* Hieronym. *Calumniam de excelso loquentes*, Apollinarius, *Altissimum calumniis feriebant.* August. hîc, *Iniquitatem in altum locuti sunt.* Ex quibus sic breviter Lorinus: Contra excelsum & altissimum Deum blasphemant, neque cælestibus aliis, superisque parcendo, sed os maledicum & venenatum in utrosvis linguam exerendò atque ejaculando.

Quod autem & stellas noctu sagittis impetant audi eundem Prophetam: *Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.* *Psal. 10.* Iam divis adscriptos, vel inter homines degentes, virtutum ac doctrinæ radiis stellarum instar conspicuos, dum alios voce, stylo, exemplo erudiunt lacessere incessanter pergunt, cujusmodi tela, suâ tempestate veritus Hieronymus, hanc causam adfert cur tam invitus libros suos luci dederit: *Nam aliquid in publicum dare,* ait, *est confodientium linguis se prodere, & omnium maledicorũ tela in se detorquere.* Ea propter dicit Pamphilum numquam induci potuisse, ut quidquã stylo vulgaret.

Nec

Nec quisquã Ecclesiæ Doctor, aut quantumvis celebris Ecclesiastes adeò excelsus stetit, ut nullum jaculum acceperit. Quod gravissimè questus Nazianzenus exclamat: *O stellas cælestes, dignitatis splendore infelices!* O qui in fasciculum colligeret tela omnia, convitia, inquam, jactatasque primo sæculo in Societatem contumelias atque calumnias! nimirum transmissa ex hostili acie tela servantur inter monumenta paternæ fortitudinis, & exornant atria: quantò magis si adverso fuerint excepta pectore, si loricam perforarint, si galeam ruperint casso vulnere? densius ruente pluviâ aut hibernâ grandine jacula isthæc incubuêre. Quæ enim rerum nostrarum pars mansit intacta: explosa nova hæc Religio tam superbo Iesu nomine. Contempta votorum simplicium vincula, quæ solvi possent. Irrisa paupertas, tam sumptuosis scilicet nixa templorũ ædificiis, & tam splẽdido sacrorũ apparatu. Tyrannica dicta est cęca obediẽtia, cõparata à Polycarpo Turcicæ Moscoviticæq; parẽdi necessitati. Gratuita sacramentorũ aliarumq; functionũ administratio, appellata turpissimus quæstus. Sæpius in suspicionem hæreseos doctrina adducta. Tota regẽdi ratio dicta polytica, persimilis Machiavelli instituto, atque istiusmodi è fontibus petita. Hæc aliaque id genus sexcenta acri dignâ Philippicâ, & libelli famosi, & cavilli & pasquilli ad pila, ad diverticula platearum, ad valvas publicas affixi satis loquuntur. Accedit quod olim Tertullianus ait in Christianos, idipsum vatiniano odio in Societatis homines, quosdam comminisci: *Christianum hominem*, inquit, *quoties omnium scelerum reum; Deorum, Imperatorum, Regum, morum, naturæ totius inimicum existimarunt? prætexuere ad odii defectionem illam quoque vanitatem, quod existimarent omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos esse causam: si Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arva, si terra movit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem.* An non similia hoc sæculo in Iesuitas jactata? si bello arsit Germania, si classicum insonuit in Galliâ, si Regem amisit Lusitania, si afflicta Catholica religio in Transsilvaniâ, si decreta in Catholicos supplicia in Angliâ, si motus in Scotiâ, si turbæ in Poloniâ, in Sueciâ, in nostro Belgio: nónne statim Iesuitas in exitium, in malam crucem? hos bellorum omnium incentores, omnium turbarum auctores, incendiorum, populationum, publicarum omnium calamitatum architectos. Eoque progressa dementia ut tartarei cacodæmonis sobolem, magiæ, artiumque damnatarum magistros insimulare non sint veriti, asseruerintque nostros tirones necromanticis imbui disciplinis. Estne telum quod adhuc pharetra conclusum asservarunt? verùm postquam solem ferire attentarunt, quid mirum in stellas collimari? *Si patremfamilias Beelzebub vocaverũt, quantò magis domẽsticos ejus.* Improborũ convitia, ne divina quidem sapientia evasit: Mira ejus stupendaq; facta in præstigias verterunt, virtutes in manifesta probra. Cæsari pendendum vectigal suaserat, & ipse penderat; reus tamen agitur cõtemptę Cæsareę Majestatis. Fugâ se subduxerat ne Regẽ facerent: accusatur nihilominus affectati regni reus. Deum inter & homines, pacis arbiter venerat, ipse Princeps pacis: factiosus tamen, seditiosus, turbulentus dicitur. Ex obsessis corporibus abigebat dæmones: ore blasphemo ipse vocatur dæmonum antesignanus, maleficus, magus, occupatus à dæmone. Dicto factoque temperantiam docebat, & frugalitatem; non effugit tamen, quin helluo, & ebriosus, & vini potator haberetur. Et miratur aliquis stellas noctu peti, dum in meridie videt solẽ tot spiculis obumbrari. Ut Societatẽ ejusq; parentẽ, sic sanctissimos Religionũ fundatores Benedictũ, Norbertũ, Dominicum, Franciscum, eorumq; cœtus Religiosissimos, contumaces linguæ, pro scopo habuêre, ut ex Divo Thomâ ac D. Bonaventurâ, doctissimo commentario Gretserus noster ostendit.

In historiâ Ordinis Iesuitarum pag. 44. & 151. apud Stevartium.

Tertull. in Apol. c. 2. & cap. 40.

Matt. 10.

Ioan. 6.

Ioan. 19.

Luc. 23.

Matt. 12.

Luc. 12.

Ioan. 7.

Refert Plutarchus dum Leonides exercitum suum in campum duxisset, quendam è Barbaris ei insultasse dicendo: *Tan-*

tas esse copiis Barbarorum ut telis suis solem obscuraturi essent. Ad quem Leonides Laconicè respondit: *Ergò sub umbrâ pugnabimus.* Siquis calumniantium tela attendat, quibus soles Eccesiæ, viri sanctissimi, Francisci, Dominici, Borromæi, Ignatii, impetiti fuerunt, ac sacri Ordines indies impetuntur, facilè videbit tam densâ telorum nube obscuratos fuisse, ut per lustra & sæcula sub umbrâ decertandum fuerit. Sed de his satis alibi.

V. Imag. 1. sæculi lib. 4.

§. II.

Quivis in dignitatis, & virtutis apice situs, ut signum ad sagittam ponitur.

MUltis in locis confraternitas D. Sebastiani viget, in quâ adscripti, qui artem jaculatoriam profitentur. Hi quandoque per annum in campum prodeunt, & amœno certamine contendunt. Infigitur altissimæ perticæ psittacus, in quem omnes collimant:

Ovid. 12. Met.

Telaq; in hunc omnes unum mittuntq; feruntq;.

Hâc ut honestâ occupatione etiam primates quique sese exercent. Sed hoc ludicrum est, & ligneam avem configunt. Hoc luctuosum certamen est, quo homo hominem vivum, & spirantem, verborum jaculis sævissimè sauciat. Hunc ludum (lanienam verius dixero) plerique ludunt; nemo quisquam in alto honoris fastigio collocatus, nemo doctrinâ aut virtute conspicuus, quin ilicò quasi signum ad sagittam positus videatur. Ubi quis in senatorum numerum adscribendus, ad subsellia prima erigendus, in dignitatem sæcularem aut Ecclesiasticam meritò extollendus, continuò tanta telorum seges exurgit, ut solem ipsum obscurare perhibeantur:

Virg. 12. Æneid.

——— *obumbrant æthera telis.*

Hanc avem omnes lacessunt, in hanc unam omnes collimant. Hunc ineptum, stolidum, satis notum, nothum, progenitoribus heterodoxis; istum ad talem ordinem ubi nullus ordo, ubi meri templarii,

Qui Curios simulant & bacchanalia vivunt.

Illum ad talem præbendam, ad pastoratum! O egregium custodem ovium, lupum! ita fit:

Telaq; in hunc omnes unum mittuntq; feruntq;.

Quodque mirandum magis, hæc confraternitas, hæc gulda, ut dicitur, copiosissima est, omne genus hominum huic inscriptum reperies. Testatur Chrysost. *Hoc vitio neque sæcularium, neque monachorum, ullum facilè invenies liberum.* Et Hieron. ad Cælantiam: *Pauci admodum sunt qui huic vitio renuntient: tantaq; hujus mali libido mentes hominum invasit, ut etiam qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud quasi in extremum diaboli laqueum incidant*; nec quisquam adeò probus, sanctus, solitarius, abditus quin hoc telo impetatur. Deplorat id Ierem cap. 9. *Extenderunt linguam suam quasi arcum*: quæ verba expendens Scribanius: „Velox, inquit, sagitta est, velocior lingua. Fuge, assequetur fugientem: abde „te in reconditissimas speluncas terræ, penetrabit illas; transmitte maria, enavigabit eadem; scribe, involabit in libros. „Doce, transcendet cathedras. Nec mortuos patietur immunes, non cælo jam „adscriptos, vulnus illatum perennat, ad „mulierculas virus diffundunt, quò celeriùs per hæc avida detrahentium ingenia, malum serpat, viresque acquirat „eundo. Perambulat urbes, transvolvat „etiam provincias, & jam vulneribus notissimus est, qui ne capillo notus est: nescimus vultum, cujus mademus sanguine. Quoque latiùs venenum diffundant, virulento calamo famosas litteras emittunt. Quod inventum Parasinus in obsidione Rhodi narrat usurpatum fuisse, ubi proditor quidam Andreas de Marailllo eques Lusitanus, simulans se excubias lustrare, litteras in urbem ejaculatus est, telo alligatas. Nemo quisquam extra teli jactum positus. Terrâ, marique, cæloque receptus, impetitur. Festivum est, quod Poëta lusit, uno jaculo piscem in aquis, hirundinem in aëre, leporem in campis trajectum fuisse.

Scribanius in Ep. MS. de detract.

Trans amnem visus lepus est, contenditur arcus
Ocyus, & celeri missa sagitta manu.

Fortè

Fortè salit piscis, Progne prætervolat: hærent
Tres uno in telo; piscis, hirundo lepus.

Ita sæpè unius linguæ telo absentes qui mari, qui terrâ, qui cælo degunt, configi videmus. Hæc felleo stylo mellifluus Doctor jure exaggerat: *Numquid non vipera est lingua ista? ferocissima planè, quæ tam lethaliter tres inficit flatu uno. Numquid non lancea est lingua ista? profectò acutissima, utique tres penetrat ictu uno.* Hoc illud Joabi Imperatoris triplex spiculū est, quo Absolonem à quercu pendulum incursans, confodit. Hoc triplici spiculo, & detractor & detractoris auditor, & is cui detrahitur miserè confodiuntur, hoc tamen discrimine: ille in quem detractio incurrit ferè omnium minimè læditur: nec enim majus facere potest dispendium quàm famæ: sed detractor & auditor detrimentum patiuntur animæ & quidem maximum.

Bern. serm. de triplici custodia.

Detrahis? auditor cadit, & cadit hostis, & auctor
Quod caput est: sic vox tres simul unà necat.

D. A Burgundia de vitiis ling. pag. 187.

E monumentis Lotharingicis rem prorsus miram, ter miram commemorant in hunc modum. Virtutem & fortunam Lotharingicæ familiæ testantur avita gentis insignia, tres nimirum alites sagittâ transfixi. Origo rei hæc est: laudatissimus ille heros Godefridus Boullionius Dux Lotharingiæ Hierosolymarum urbem obsidens, in turrim Davidicam ejaculatus est telum, quo tres simul alites confixit.

Paradin. in symb Heroi. pag. 3.

——— *laudem casúsve Deúsve*
Attulerit ———

Virg. l. 12. Æneid.

Quæri poterat: Regii saltem fastigii præsagium fuisse eventus docuit. Et hoc etjamnum tam in monetis, quàm in insignibus stirpis Lotharingiæ videre est. Quisquis de altero detrahit, ignitum jaculum emittit, quo tres unà configit, seipsum, auditorem, hostem. Imò triplicem committit cædem, cùm triplex nobis sit vita: est enim vita velut cælestis, divinæ gratiæ dono; altera corporis, animantibus communis; tertia civilis, famæ præsidio. In hanc triplicem vitam immanissimè sævit detractor. Illam enim gratiæ cælestem in se, suoque auditore extinguit; civilem in eo cui detrahit. Adeò potens ac omni fulmine trisulco penetrabilior lingua detractoris. Hæc ut immania sint, illud tamen longè gravissimum, uno linguæ telo non tres dumtaxat, sed 20. sed 100. sed mille crudelissimè cōfigi: dum integra collegia, integri cœtus, magistratus civiles & Ecclesiastici, integræ religiones sacrorū hominum, in convivio, in foro, & quod pessimum est; è suggestu in confertâ concione lancinantur.

§. III.

Sacro Ecclesiastæ tum cuivis viro gravi maximè cavendum, ne quem linguæ telo impetat.

Suarez de Religione *l. 9. c. 1.* de ministerio prædicandi verbum Dei *nu. 3.* Hieronymum sic cōcionatores instruentem inducit: *Neminem speciatim sermo meus pulsavit, generaliter de vitiis disputatio est, qui mihi irasci voluerit, ipse quòd talis sit confitebitur.* D. verò Bonaventura: *Correctioni & ædificationi tantùm debet intendere doctor fidelis, non confusioni vel infamationi alicujus præsentis aut absentis.* Et infrà: *Quem confundendo exasperas, hunc tardiùs ædificas, & sermonis aculeo vulneras.* At modò quàm paucos divini verbi præcones reperire est, qui illud Hieronymi usurpare possint: *Neminem sermo meus pulsavit, generaliter de vitiis disputatio est.* Sagittas in aërem ejaculatus sum, neminem læsi. Quin jam passim ii plerumque frequentantur, qui in dicendo liberrimi sunt, & elegantiam quandam, parrhesiam ducunt; dum præsentes perstringunt, absentes configunt, integras Religiones diffamant. Est qui è cathedrâ (quod ut publicum sit *non audeo dicere nomen*) est, inquam, qui dixit Jesuitas Urbanum PP. in suburbanum suum invitasse, atque adeò genialiter habitum, ut ebrius bullam pro fidelibus defunctis subsignarit. *Parcius ista viris*, potissimùm Religiosis, in quos vaticana fulmina evibrata sunt: Clementina 1. §. 1. de privil. Religiosis omnibus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, districtiùs præcipitur ne in sermonibus suis Ecclesiarum præ-

Iuvenal. Sat. 1.

prælatis detrahant. Hîc verò prælatorum capiti & toti Religioni, in Concilio autem Lateranẽsi sub Leone X. universis prędicatoribus dicitur: *Pacem ac dilectionem mutuam à redemptore nostro tantopere commendatam ubique foventes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab Episcoporum & prælatorum ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractione, quos coram vulgo & laicis non modò incautè, sed etiam intemperatè reprehendunt & mordent, & ab eis malè gestorum expressis quandoque nominibus apertâ & manifestâ redargutione absterreant.* Has detrahentium linguas extremè oderat Franciscus Assisias, de quo Bonaventura hæc narrat: Audiit Franciscus cùm unus è suis multa diceret in alium, eumque variè accusaret. Igitur vicario suo id demandans, surge, inquit, pater, surge & rem probè discute. Quod si accusatus sit insons, ita seriò puni accusatorem, ut is omnibus sit exemplo, sentiatque se puniri. O utinam hæc pœna talionis vigeret, quot insontes respirarent, quot sontes jure ingemiscerent! Imò verò putabat Franciscus vestem Religiosam ei detrahendam, quisquis alteri hoc famæ pallium subtraxisset, ut quod ille aliis, hoc alii facerent illi, eaque ratione detractor ad restituendam famam adigeretur.

Verumenimverò ab his gravissimis censuris & comminationibus se indemnes arbitrantur, dum sub cortice fabulæ vel apologi, virulenta tela recondunt, & hoc præfantur se neminem velle ferire. Atque hi versipelles, sub fabula de corvo & vulpe ita rem exponunt, ut digito tangantur quos designant, ac ut Juvenalis ait:

Juv. Sat. 1. *Nota magis nulli domus est sua.*

Quod solerter disertissimus & integerrimus ille concionator Franciscus de Sales (Sales praxi spirit. l. 3. c. 3.) observavit, dum ait: quidam in eo jaculatorem imitantur, qui quò magis ad se adducit, hoc validiùs sagittam emittat. Ita ad se detractionem attrahunt, profitendo se neminem lædere velle, quin vel maximè præviè laudando, ut validiùs dein feriant. De his propheta ait (Psal. 54.): *Molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula.* Puella ista, inquiunt, speciosa, prudens, opulenta, *sed.* Iste advocatus vir intelligens, bono ingenio, consilio, *sed.* Ille medicus princeps urbis habetur, plures conclamatos sanitati restituit, *sed.* Ille dux exercitus animosus, vigilans, strenuus, *sed.* Ille monachus, illa Religio erudita, temperans, casta, integra, *sed.* De his intelligi potest illud Oseæ: *facti sunt quasi arcus dolosus.* (Osea c. 7.) Quos scitè describit Scribanius: magnus vir est, inquit, & „quem omnes admirentur, ament; sed „quis in tantam virtutem, prudentiam ar„bitretur hæc cadere? ad summa planè hic „natus, nisi, non audeo totum dicere. Do„leo in tanto viro nescio quæ observari. „Quantus exurgeret nisi illum deprime„rent non satis commodi mores. Unum „plerumque alterumque in eo observant, „cæterà bonus. Doctus & qualem deside„res, quantus foret nisi laboraret hoc no„mine. Nihil in eo observavi quo minus „cum primis provinciæ contendat, sunt „tamen qui dicunt aliquid notari, & nisi „hoc haberet &c.

Si nisi non esset, quàm felix quilibet esset;
Sunt pauci visi, qui caruêre nisi.

Ejusmodi linguam dolosam pergit Bernardus insectari: *Alii autem quodam simulato verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt adumbrare conantur.* (Bern. serm. 24. in Cantic.) *Videas præmitti alta suspiria, sicque quadam cum gravitate & tarditate, vultu mæsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem; & quidem tantò persuasibiliorem, quantò creditur, ab his qui audiunt, corde invito & magis condolentis affectu, quàm malitiosè proferri. Doleo, inquit, vehementer pro eo quod diligo eum satis, & nunquam potui de hac re corrigere eum. Et alius: mihi quidem benè compertum fuerat de illo istud, sed per me numquam innotuisset; at quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum; dolens dico, revera ita est.* Atque hæc est lingua illa dolosa à qua propheta petit liberari, hæc sunt tela quæ à se averti maximopere rogat: *Domine libera animam meam.* (Psal. 119.) Quid est quod ardenter exposcit? non ab insidiis Saulis, ab exercitu Absolonis, ab hostium insultibus expediri expetit? *Domine*, inquit, *libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa.*

Quid responsi? *quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* qui in aliis rebus dicit se exauditum: *clamavi & exaudisti me*: hîc repulsam patitur. Hîc vulnus quasi immedicabile denuntiatur: *quid detur tibi*, quid remedii? *aut quid apponatur tibi*, quod emplastrum, quod malagma mederi poterit? *sagittæ potentis acutæ*, quæ plagam inferunt immedicabilem. Puerili manu jaculum emissum irritum cadit: *Telumque imbelle sine ictu* abjicitur, de similibus Propheta canit: *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum.* At potenti brachio, valido nisu, medullam & cordis sinum penetrat. Tale telum linguarum, ubi potentes, Ecclesiastici, Religiosi concionatores, prælati, primates, sacrilego ore in Christos Domini, calumnias ac probra ejaculantur. *Hoc validius*, inquit illustrissimus præsul Genevensis; *quò pila ferrea emissa machinis bellicis, exsuperat pilam laneam manu pueri percussam.*

Virg. 1. Æneid. *Psal. 63.* *Sales prax. spirit. part. 3. c. 29.*

Sed hoc fortè rarius ex ore Ecclesiastico ferreas glandes emitti, suffecerit si inani bombo terruerit aut pilas laneas emiserit. At quid si vel has vel leves noxas, vel pueriles calumnias non modò à viro gravi, sed in virum gravem prolatas, sagittas potentis acutas atque adeò læthales esse ostendero. Hæc è Theologorum placitis, Navarri, Reginaldi, Salonii, Aragonii, Bonacinæ, Lessii si placet eruamus, qui docent, si quis virum honoratum, Religiosum prælatum, dixerit mendacem, inanis gloriæ cupidum, nugis & similibus deditum, mortalis noxæ reum teneri. Hæc enim sagitta, ut inquit Bernardus: *leviter volat, leviter penetrat, sed dico tibi non leve vulnus infligit*, nec mediocre damnum, plerumque inducit: rem, in hac palæstra versatissimus elucidabit Martinus ab Azpilcueta Doctor Navarrus. *Novi*, inquit, *virum insigniter eruditum & probum, ab adipiscendo egregio quodam munere impeditum, per culpas veniales vanitatis & iracundiæ falsas.* An quis levius detrimentum duxerit, si quis integram Religionem avaritiæ & lautitiæ insimularit, quo lautissimas eleëmosynas traducat? quid existimandum de eo qui cytreorum carchesia, ostreorum conchilia, perdicum oscilla, turdorum cerebella, intempesta nocte ante valvas Domus Religiosæ ejecerit, *ut sagittet in obscuro rectos corde.* In quo illud propè novissimum est quod à R. P. Vivero accepi. Cùm legatus unus aliquis pro dignitate à Rege nostro Hispaniarum regiâ mensâ excipiendus esset; fuit è primatibus, apud quem Societas jam pridem laborarat, qui suam Catholicam Majestatem certiorem fecit, potissimum ferculum defuturum, perdices omnes fori Madritensis à Theatinis (sic nostros appellant) coëmptas esse. Quod ut peregrinum Regi videbatur, ita pro prudentia mandavit ei, qui à secretis sibi erat, ut unà cum hoc accusatore, ubi ad prandium in collegio signum daretur, extemplò Rectorem accederent, & amicè se ejus hospites declararent; benevolè admissi, dum frugali mensâ Religiosorum, se pasci velle dictitarent, in commune triclinium deducti, ubi omnes jusculo, tum frusto vaccinæ, ac tandem ficu recenti refectos hic animadvertit, à socio falsæ calumniæ convictus, ante Rectorem in genua provolutus, culpam fassus, jamque aulâ eliminandus erat, nisi hunc intercessorem nactus fuisset. Quasi verò isthæc è Christianorum scholis & hominum mentibus eliminata doctrina, quam celeberrimus olim in Toletana universitate professor, & Augustissimæ imperatricis Mariæ etiamnum concionator Joannes de Castillo impressit, gravitatem peccati detractionis, sumendam ex auctoritate detrahentis, & qualitate personæ, cui detrahitur, & dignitate illius apud quem detrahitur; fœminam, inquit, honestam aut virum gravem veniali lasciviâ sive ignominiosâ levitate *aspergere, venenatæ linguæ telum lethale est.* Valetque hîc illud Maronis:

Bonacina Tom. 1. pag. 625. *Bern. Serm. 6. in Psal. Qui habitat.* *Navar. c. 18. n. 25.* *De Castillo de jure & justitia l. 2. t. 2. disp. 12. n. 105.*

TELUM IMMEDICABILE TORSIT. *Virg. 12. Æneid.*

§. IV.

Quisquis detraxit, plagam propè incurabilem inflixit.

ECquid mirandum? sagittæ veneno tinctæ sunt: *intenderunt*, inquit regius vates, *arcum rem amaram.* Ubi Paraphrastes: unxerunt sagittas suas veneno mortifero, eum in morem quo venatores, teste Ambrosio, *plerique sagittis venenatis transfigunt cervos, & ejusmodi velocia animalia.* Quæ semel saucia, vulnus alunt venis, nec ulla medicina malo est. Idipsum in flagitio usuvenit: plagam incurabilem, morbum immedicabilem, peccatum irremissibile inducit. Ecclesiasticum audi: *Attende ne fortè labaris in lingua, & sit casus tuus insanabilis.* Si quis ebrietatem, fornicationem, adulterium, homicidium non unum admisit, per unum *absolvo*, id omne inducitur: at quantacumque confessarius auctoritate polleat, ne quidem ipse vicarius Christi, secundùm omnem omnium doctorum sententiam absolvere valet detrahentem, nisi famam ei restituat, quam injuriosè suffuratus est. Hoc Sapientis pronuntiatum est: *Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat.* Et quod August. de furto: *non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum*: hoc enimvero hîc potissimùm vim obtinet. Hæc autem restitutio quàm gravatè fiat, & quàm impossibilis quibusdam visa sit, libet uno alterove singulari exemplo declarare. Memini, inquit, celeberrimus ille prædicator Joannes Baptista de Lanuza, dum inciperem studere Salmanticæ in conventu S. Stephani, me audivisse à Patribus senioribus, virum nobilem Alcalæ convenisse eximium Patrem Magistrum Alphonsum de Castro Franciscanum, eique hunc casum suum, quò lingua præceps ruerat, exposuisse: in consessu scilicet honorato, jactasse se matronam aulæ principem, quam nominarat, à se corruptam, idque falsò se commentum fuisse. Cui id responsi Magister à Castro dedit: Domine mi, *casus tuus insanabilis*, nec ullum plagæ remedium, de salute tua conclamatum est. Hic stetit attonito similis, nec plura locutus, isto tam infausto oraculo se interdiu noctuque excruciabat; donec tandem Salmanticam profectus, in P. Franciscum de Victoria Dominicanum, Doctorem egregium incidit, qui hominem cogitabundum ultro aggressus, ilico ulcus tetigit, & detexit, æternæ damnationis sententiam jam in hunc, à celeberrimo Doctore P. Alphonso de Castro, latam, ob peccatum detractionis, quod irremissibile affirmarat: ad hæc Pater de Victoria benignè verbis hominem solari, rationibus solidare, ut quis in se omnium flagitia admiserit, viam resipiscendi minimè præclusam esse: hîc ille respirare, & quasi ex faucibus orci, sibi redditus, age, inquit, & quam decreveris libens pœnam subibo, quo hoc reatu me exolvam. Non alia ait, P. Victoria medecinali opus est pœnitentia, quàm ut viros illos primates, apud quos perhonestæ illi matronæ detraxisti, convenias, ac ingenuè fatearis, si opus est etiam juramento addito, te falsò illam tanti flagitii insimulasse. Quod ubi reus se cum gemitu & fremitu numquam facturum affirmaret, idque sibi in dignitate constituto, impossibile esse dictitatet, rectè subjecit Victoria: compertum jam manifestè habeo, verissimum dixisse P. Magistrum de Castro, plagam tuam insanabilem, ac æternæ mortis te reum esse. Quod profectò nemo quisquam demirabitur, qui attenderit, quàm homini ingenuo ac honorato molestè accidat, seipsum mendacii ac falsæ criminationis apud alios arcessere, ut complures sint, qui mori mallent, imò æterno incendio seipsos perdere, quàm hanc notam inurere; in quo genere ut cum Juvenale loquar:

——— accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit avo.

Litteræ R. P. Joannis Brisselii Roma 6. Junii 1626. & Pater Joannes Rho ad Constantinum Cajetanum variis testimoniis rem discussam ac comprobatam sic commemorant: Mirus casus accidit Florentiæ

Ambr. lib. de Noë & arca. c. 25.
Eccli. c. 28.
Prov. 13.
Aug. Ep. 54. ad Macedon.
Lanuza hom. 23. §. 11.
Eccl. 28.
Iuven. sat. 15.
P. Rho pag. 170. &

rentiæ 29. Maii 1626. Adolescens quidam Joannes Antonius Merlus, id illi nomen, infamaverat magistrum quendam è nostris Belisarium Tassonum turpi suspicione; res planè falsa erat, agebaturque de honestate cujusdam adolescentis è nobilioribus Florentinis. Quare graviter actum fuit cum infamatore, qui cùm adductus esset, ut errorem agnosceret, coëgerunt eum nostri, ut ad collegium veniret, & scripto calumniâ revocatâ, famam nostram restitueret: venit, sed perinuitus, cùm subterfugere honestè non posset; vocatus etiam fuerat parens infamatoris, ut adesset palinodiæ, qui dum diutiùs tardat, relictus est infamator in cubiculo quodam solus, ubi nescio quo furore, levius etiam mortem æternam, quàm hanc talem ducens, pectus sibi duplici vulnere, non procul à corde confodit, & gulam propè secuit, corruit exanimis, & paulò pòst deprehenditur à nostris in suo sanguine volutans, sine voce, & mortuo quàm vivo similior; interim adest pater vulnerati, & filii miserâ lanienâ consternatus, arguit nostros filii percussores, qui rumor cùm per urbem universam increbresceret, tumultuaria plebs collegium irrumpere & diripere parabat, effecissetque, nisi vim Magistratus submisso satellitio stitisset. In hoc flagranti delicto cùm nil consilii humani suppeteret, quo innocentiam suam adversus tam atrocem calumniam, tamque gravibus indiciis nixam tuerentur, visum est filiis ad parentem suum Ignatium recurrere, cui voto facto famam suorum commendant; mira res, extemplò juveni loquendi usus est restitutus, & cunctis qui aderant, qui erant certè complures, voce satis intelligibili dixit, se sibi vulnera intulisse, veritus ne patres evocassent satellites, qui vinctum in carcerem ducerent, pœnasque sumerent de crimine; quæ omnia à notariis publicis, ab Episcopis, Archiepiscopis, Magistratibus juridicè discussa invenies loco citato.

Quàm meritò hic exclamare poterat: Misericordia Domini, quia non sumus consumpti! Calumniam revocasse, animam servasse, & ab inferis revocasse fuit. Hanc ipsam restitutionem famæ pro suggestu docuit Vincentius Ferrerius, cujus ardorem dicentis ex eo intelligas, quòd Judæorum viginti quinque millia, totidem Saracenorum Christo, ejus operâ conciliata, Christianorum centum viginti millia eidem reconciliata constet. Divini hujus præconis pro viri reverentia, verba fideliter adnumero: *Sicut enim fur*, inquit, *tenetur ad restitutionem, sic qui furatur famam proximi ex malitia, etiamsi sit verum quod dixit, & erat secretum, tenetur ad restitutionem famæ, aliàs non poterit intrare paradisum.* Quantò magis si falsum, si confictum, si ne cogitatum quidem. Quare admonet & obsecrat magnus ille Apostolus Jacobus: *Nolite detrahere alterutrum fratres mei.* Quia ut optimè Salomon dixit, *abominatio hominum detractor.* Nec minus in famæ violatorem, quàm in furem, quàm in falsarium, in homicidam ab hominibus animadversum fuit. Detractores & delatores falsos flagellis ac fustibus cædi, in exilium pelli Vespasianus imperavit. Vivos etiam exuri Augustus mandavit: nervis cædi Mauritius imperator jussit. Capitali pœna affici M. Antoninus Pius voluit; quæ omnia levia, ac infra delictum censenda sunt, si cum iis, quæ divina Nemesis eis intentat, conferantur. Nam *detractores* non hominibus tantùm, sed & *Deo odibiles*, ut non unico eventu, prorsus tragico comprobatum est.

Vincent. Dom. in Albis serm. 1. prope finem.

Iac. 4.

Prov. 24.

Rom. cap. 1.

Triennio postquàm Patres Societatis Monte-Politiano civium injuriis variè vexati, excesserant: quidam civium satis antea benè ab re domestica constitutus, „post ingentem calamitatum seriem, „eò demum adductus est, ut complures „dies præter omnem vim naturæ, trahens „miseram animam, nullum inveniret sævissimæ mortis finem. Quo malo ad ani„mi sui curam per Dei bonitatem con„versus, intelligensque supplicium id di„vinitùs sibi immissum, acciri jubet mul„tos è civibus, inter hos Bellarmini pa„trem aliosque, quibus lecto circumfusis, „moribundus summo cum doloris sensu, „intermortuis singultibus hæc palàm profi-

Hist. Societatis Tom. 2. an. 1563. n. 25.

„profitetur: ego miser ac perditus is fui, „qui habitu hominis Iesuitæ ementito, ad „infamiam Patribus conflandam ut co„gerentur Monte-politiano abire, quod „prô dolor accidit, quasi unus ex iis fur„tim noctu meretricis domum ingressus „sum. Unde iniqua in Patres dissipata in„famia est: & propter hoc immane faci„nus evidenter sentio Deum esse, qui „tanto in agone, uti videtis, detinet me, „nec sinit mori. Iam igitur vobis coram „omnibus aperio, & confiteor indignis„simum scelus meum, vos obtestor ut „Deum pro me precemini, ut tantam in„juriam mihi condonare velit, damnum„que ac detrimentum remittat, quod ego „excessu illorum Patrum universæ huic „civitati peperi. Hæc ritè contestatus, non „multò pôst omnibus admirantibus, tam„quam solutis, quæ ad id tenerent, vin„culis, è vitâ migravit 15. Kal. Sept. 1566. „hoc uno felix, quod hîc vindicem Dei „manum expertus, scelus revocavit. Cæ„teris ferè omnibus, qui infamiæ Patrum „auctores ac succensores fuerant, miserè „pereũtibus. Quibus annumerãdus alter è clericorum numero pessimus detractor, qui neminem non maledico dente impetebat. Hic morbo correptus, à socio monebatur rem suam ageret, & vitæ maculas elueret. At surdo fabula canebatur, saltem, inquit alter, inter nos fœdus ineamus, etiam post mortem duraturum. Si tu me præcesseris moriendo, obsecro, intra triginta dies, te mihi cernendum siste (nisi Deus obsistat) & alterius orbis arcanum edoce. Promisit temerarius se id facturum, in gratiam tam constantis amici. Neque verò id Deus fieri prohibuit. Itaque paucis post mortem diebus, ille ab orco emergens, flammis undique opertus, in conspectum se dat superstiti sodali. Hic agnito socio defuncto, ita tremore concussus est, ut nec vocem expedire, nec oculos in flammeam larvam figere potuerit. At umbra illa disertè hominem compellans: Ego, inquit, sum ille socius tuus, æternùm damnatus. Nam ipso mortis momento ad judicẽ ductus eos omnes accusatores habui, quos detractionibus infamavi, & eheu judex sententiam tulit, eheu tremendam æternùm! in æternum obtrectatores sagittis igneis configendi, imò telorum fascibus quæ acervatim in innocentes ejaculati sunt, comburendi. Ut rectè subdat Propheta: *Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis.*

Ioan. Major Societ. Iesu Theol. spec. exemp. pag. 364.

Psalm. 119.

In obsidione Chalcedoniæ ubi ad 50. millia hominum occubuerunt, Turcarum exercitus tantam sagittarum copiam in urbem immisit, ut cives eas colligendo, & in fasciculos colligando, se ad mensem calefecerint. Illæ sagittæ dabant carbones quæ frigus solabantur; at sagittæ calumniantium linguarum, dabunt carbones desolatorios, quibus non ad mensem, sed in immensum ævum comburantur. Si tale detractores supplicium manet, non injuriâ, cæterùm mansuetissimus David consimiles insectatur: *Detrahentem*, inquit, *secreto proximo suo, hunc persequebar.*

Hist. Turcarum Petrard. festo S. Sebastiani.

Psalm. 100.

Horum hostium satis est ubique, persequimini, nec desistite dum comprehendatis; sed quæso & vos ipsos hîc comprehendite, néve erubescite detrahenti in os obsistere, ad hoc egregiè adhortante Chrysostomo: *Non solùm autem maledicentes, sed & aliis detrahi audientes admoneo aures obstruere, & Prophetam imitari dicentem: detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar: dic proximo habes aliquem quem laudes, quem commẽdes? aures aperio ut unguenta suscipiam. Si verò malè velis dicere, verbis ingressum obstruo: non enim stercus & cœnum accipere sustineo. Quid mihi lucrum, si desidero quod ille improbus? maximum igitur nocumentum ex hoc, & extrema jactura. Loquere ad ipsum, curemus nostra. Si detractoris os ita retundas* (ut Chrysostomus suadet) *aut silebit detractor, aut laudabit, quem antè carpserat.* Augustinus ille Præsulum gemma, tam non ferre poterat obtrectatores, ut ad proximum sæ parietem appenderit tabellam, quâ menomnes illic accubituros moneret, his versibus:

Chrysost. hom. 3. ad pop. Antioch. circa mediũ.

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

En mensæ leges præclarissimas, quæ utinam

nam observarentur, & omnium mensis & mentibus appenderentur, non toties humanas carnes maledici super mensam dilaniarent; à quibus epulis abhorrere monet Sapiens: Prov. 23. *Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnem ad vescendum conferunt. Quid est hîc carnes comedere*, quærit peracutè Richardus Victor? *nisi aliena infirma, maledico dente lacerare? qui enim alienam vitam libenter rodunt, qui derogationibus studiosè serviunt, qui proximorum infirmitatem delectabiliter carpunt, quid aliud quàm carnes comedunt, ut ille querebatur: Appropiant subter me nocentes ut edant carnes meas.* (Psalm. 26.) De quo & Paulus Galatas monet: *Si invicem mordetis, & comeditis, videte ne ab invicem consumamini.* Cujusmodi mensas ut studiosiùs vitetis, dictum Hipponensis præsulis conviviis vestris proponite. Quod si desit, religiosissimi viri Francisci Suarii exemplum in hoc genere illustre æmulamini. Suarium convivio exceperat Ulyssiponensis antistes, & (P. Rho exemplavirtut. pag. 15. & plura ibid.) fortè solitâ convivis hilaritate, jucundi miscebantur sermones. Eos inter, eò paulatim dilapsus est non-nemo, ut absentis nomen arroderet: grave primum silentium dejecto vultu habuit Suarius. Mox assurgens aut iste præscindendus est sermo, aut vestrâ cum veniâ, hinc ego abeo. Defixit alios in Principis convivio, magnorumque virorum corona libera privati hospitis denuntiatio; verùm Archiepiscopus Christianâ candidissimi atque sapientissimi senis captus libertate, hominem complexus, macte, inquit Francisce, non alium ego amicum pervelim, qui absentis amici famam adeò liberè tuearis, quo meruit supra infinitæ sapientiæ laudem, hoc etiam nomine, suæ ætatis alter Augustinus nominari.

Ita prorsus alter alterius famam tueamur, & omnem vel umbram detractionis, velut anguem pestiferum horreamus: Hieronymus hoc suadens: *Si quem*, ait, *alicui detrahentem audieritis, procul fugientes dimittite, velut serpentem: ut verecundiâ victus discat de aliorum factis silere.* (Hieron. in Reg. Monast. cap. 22.) Quod silentium si induxeris aut indixeris, omnem oratorum facundiam meritò superasse censendus es.

EMBLEMA XXXVII.

Eò quòd non cognoveris tempus. Luc. XIX.

MAGNO STET PRETIO. *Horat. sat.2.*

DOMINICA NONA POST PENTECOSTEN.

Pretium temporis, ſuper omnem lapidem pretioſum, exprimitur per horologium, quod Carolus V. pro adamante, annulo inſertum geſtabat.

§. *I.* Nihil pretioſius tempore. Et eheu! nihil hodie eo vilius invenitur. *Bern. Serm. ad Scholares.*

§. *II. Iactura temporis ſerò defletur.*

§. *III. Dum tempus habemus, eo quàm ſedulò utendum.*

DOMI-

DOMINICA NONA
POST PENTECOSTEN.

Eò quòd non cognoveris tempus. LUC. 19.

PRETIOSUM id omne dicitur, quod exiguum, alterius multum exæquat, seu quod exiguâ sui mole, passim apud omnes summi momenti, ac magno in pretio est: cujusmodi inter omnia Cimelia est Adamas, de quo Plinius: *non solùm inter gemmas; at in rebus humanis maximum pretium habet Adamas*; qui tamen tantillus, ut, teste Isidoro lib.16.c.13.nullus unquam repertus sit, qui quantitatem nucis avellanæ excederet. Fuit Cardinalis in Galliis, qui habebat gemmam, quam ob mirificum splendorem ad centum millia aureorum æstimabat, dedit asservandam homini fido, è famulitio suo, qui eam nulli arcæ, aut loco fidebat, sed semper secum diu noctuque sub axillâ, ad cor suum circumferebat, illamque æquè ac cor, & vitam suam custodiebat: pretiosum profectò monile, quod tantillum, tot millibus væniebat, ac meritò tantâ curâ asservabatur. Sed nescio quid in exiguo, his omnibus pretiosius, magnus ille Carolus V. reperit, dum non Achatem, uti Pyrrhus à naturâ artifice elaboratum; non gemmam aliquot millium aureorum, sed omni adamante pretiosius, exile horologium cùm omnibus suis libramentis, currentibus & recurrentibus rotulis, tempus metientibus, annulo suo inclusit, cui hanc Epigraphem subjicere placuit: *Gemmâ pretiosius omni.* vel, *Magnum temporis exigui pretium.* Hauserat hoc nempè à doctore gentium, qui momento *æternum gloriæ pondus comparari* asseverat. Quod Bernard. Serm. ad Scholares expendens, hoc illis pronuntiatum tradere non dubitavit: *nihil tempore pretiosius.* Josephus Venetus legatus, missus ad Usuncassenum regem Persarum, narravit regem sibi ostendisse inter cætera monilia carbunculum tantæ pulchritudinis, ut à rege rogatus quanti eum æstimaret? responderit, nullum pretium pecuniæ, isti posse adæquari, integro regno vænire. *Gemma pretiosius omni*, momenti maximi vel unicum momentum est, in quo Petrus veniam, Paulus gratiam, latro regnum ac gloriam comparavit æternam. Quæ scitè expressit S. Bernardinus: *Vide peccator temporis pretiositatem; quia modico tempore potest homo lucrari veniam, gratiam & gloriam.* Plus dicit idem Ecclesiastes: *Tempus tantum valet, quantum Deus; quippe in tempore benè consumpto comparatur Deus.* Ut non injuriâ horologia aureis litteris horas signent, cujus vel momentum in pretio habendum est. Sed ô perversum mortalium judicium! cum gemitu Bernardus ingeminat:

Chresol. anthol. par. 2. pag. 204.

Caussinus in symb. l. 12. §. 68.

Ad Gal. 6.

Feria 4. post Domi. 1. Quad. c. 4.

§. I.

Nihil pretiosius tempore. Et heu! nihil hodiè eo vilius invenitur.

Bern. Serm. ad scholares.

HOc unicum mortalium studium, diem comburere, horas fallere, otio aut certè nullo negotio tempus perdere. Domitianus Imperator quotidie horas aliquot in cubiculum se abdebat; quasi de rebus magnis consulturus, cùm verò ministri aliquando per rimam, quid intus ageret curiosiùs indagarent, viderunt Imperatorem muscas acuto stilo configentem. Hinc percunctantibus, num quis intus esset cum Imperatore? *ne musca quidem* respondebant. Hartabus Hircaniæ Rex talpas capiebat. Eropus Macedoniæ Rex, laternis conficiendis capiebatur: Bias Rex

Epulum Philo Gasp. Ens p. 102.

lydiæ, filo ranas colligabat. Ptolemæus omnium artificum tabernas obambulabat. Valentinianus Imperator picturæ & cælaturæ deditus, totus erat in fictis & pictis lineamentis corporis: ſic interim dies & annos traducebat, queîs non lineam animæ duceret. Fuit qui quadrigas cælabat, quæ ſub muſcæ alâ abſcondebantur: in

Lib. 1. c. 17. Varia Hiſt.

quem meritò Ælianus exclamat:

Quid hoc aliud quàm temporis vana perditio? Alexander ille, re & nomine magnus ſuccenſuit ei potiùs, quàm ut ſperatum præmium largiretur, qui grana ciceris per ocellum acus, quoties vellet eminus trajiceret; quod nimirum non tam laudandam hominis induſtriam, quàm damnandam inutilem pretioſi temporis jacturam cenſeret.

Raderus in Mart. p. 89.

His accenſeri poſſunt prima orbis ingenia, quæ in deſcribendo paſſere, cane, fele, rana, muſca, culice, pulice, pediculo, elaborato opere deſudarunt.

Drex. phaeton de otioſa lingua c. 41. §. 5.

Otioſi hominis & illa occupatio cenſeri poteſt, qui calculum inivit quot vicibus ſex convivæ vario ſemper ordine accumbere poſſent. Invitarat quiſpiam ſex convivas variæ dignitatis, hinc cùm accumbendum, lis ingens, & delitiæ ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri principem locum cedere, ille non accipere, hic urgere, ille denuò tergiverſari. Iſte iterum blandiri, & rogare, & priorem accubitum deferre. Hîc paterfamilias & modimperator partes ſuas interponere: & quæſo, inquit, num hodie ſtantes prandebimus? proximum quiſque locum occupet, aut ego vos toties adhibebo menſæ, quoties ſeſſionis locus poterit inter vos mutari. Otioſè hoc prorſus, & temere dixit; nam ſi leges arithmeticæ ſpectemus, poſſunt ſex convivæ ſeptingenties vicies diſcumbendi ordinē commutare. Si jam anno uni trecentos ſexaginta quinque dies aſſignemus, debuit paterfamilias ille ſex convivas duos totos annos quotidie ad menſam vocare, exceptis quinque ultimis diebus hebdomadæ ſanctæ. In quo ad longum numero ſupputando quantum temporis expenderit, lector otioſus ex adjecta tabula facilè colliget. In qua literas pro convivis, nunquam eodem ordine collocatas reperiet.

abcdef	abedcf	acbfde	acfbde	adcebf	adfebc	aedbcf	afbdce
abcdfe	abedfc	acbfed	acfbed	adcefb	adfecb	aedbfc	afbdec
abcedf	abefcd	acdbef	acfdbe	adcfbe	aebcdf	aedcbf	afbecd
abcefd	abefdc	acdbfe	acfdeb	adcfeb	aebcfd	aedcfb	afbedc
abcfde	abfcde	acdebf	acfdbe	adebcf	aebdcf	aedfbc	afebed
abcfed	abfced	acdefb	acfedb	adebfc	aebdfc	aedfcb	afcbde
abdcef	abfdce	acdfbe	adbcef	adecbf	aebfcd	aefbcd	afcdbe
abdcfe	abfdec	acdfeb	adbcfe	adecfb	aebfdc	aefbdc	afcdeb
abdecf	abfecd	acebdf	adbecf	adefbc	aecbdf	aefcbd	afcebd
abdefc	abfedc	acebfd	adbefc	adefcb	aecbfd	aefcdb	afcedb
abdfce	acbdef	acedbf	adbfce	adfbce	aecdbf	aefdbc	afdbce
abdfec	acbdfe	acedfb	adbfec	adfbec	aecdfb	aefdcb	afdbec
abecdf	acbedf	acefbd	adcbef	adfcbe	aecfbd	afbcde	afdcbe
abecfd	acbefd	acefdb	adcbfe	adfceb	aecfdb	afbced	afdceb

afdebc

afdebc	bafedc	bdcaef	bedafc	bfecad	cbaefd	cdbfae	cedfba
afdecb	bcadef	bdcafe	bedcaf	bfecda	cbafde	cdbfea	cefabd
afebcd	bcadfe	bdceaf	bedcfa	bfedac	cbafed	cdeabf	cefadb
afebdc	bcaedf	bdcefa	bedfac	bfedca	cbdaef	cdeafb	cefbad
afecbd	bcaefd	bdcfae	bedfca	cabdef	cbdafe	cdebaf	cefdab
afecdb	bcafde	bdcfea	befacd	cabdfe	cbdeaf	cdebfa	cefdba
afedbc	bcafed	bdeacf	befadc	cabedf	cbdefa	cdefab	cfabde
afedcb	bcdaef	bdeafc	befcad	cabefd	cbdfae	cdefba	cfabed
bacdef	bcdafe	bdecaf	befcda	cabfde	cbdfea	cdfabe	cfadbe
bacdfe	bcdeaf	bdecfa	befdac	cabfed	cbeadf	cdfaeb	cfadeb
bacedf	bcdefa	bdefac	befdca	cadbef	cbeafd	cdfbae	cfaebd
bacefd	bcdfae	bdefca	bfacde	cadbfe	cbedaf	cdfbea	cfaedb
bacfde	bcdfea	bdface	bfaced	cadebf	cbedfa	cdfeab	cfbade
bacfed	bceadf	bdfaec	bfadce	cadefb	cbefad	cdfeba	cfbaed
badcef	bceafd	bdfcae	bfadec	cadfbe	cbefda	ceabdf	cfbdae
badcfe	bcedaf	bdfcea	bfaecd	cadfeb	cbfade	ceabfd	cfbdea
badecf	bcedfa	bdfeac	bfaedc	caebdf	cbfaed	ceadbf	cfbead
badefc	bcefad	bdfeca	bfcade	caebfd	cbfdae	ceadfb	cfbeda
badfce	bcefda	beacdf	bfcaed	caedbf	cbfdea	ceafbd	cfdabe
badfec	bcfade	beacfd	bfcdae	caedfb	cbfead	ceafdb	cfdaeb
baecdf	bcfaed	beadcf	bfcdea	caefbd	cbfeda	cebadf	cfdbae
baecfd	bcfdae	beadfc	bfcead	caefdb	cdabef	cebafd	cfdbea
baedcf	bcfdea	beafcd	bfceda	cafbde	cdabfe	cebdaf	cfdeab
baedfc	bcfead	beafdc	bfdace	cafbed	cdaebf	cebdfa	cfdeba
baefcd	bcfeda	becadf	bfdaec	cafdbe	cdaefb	cebfad	cfeabd
baefdc	bdacef	becafd	bfdcae	cafdeb	cdafbe	cebfda	cfeadb
bafcde	bdacfe	becdaf	bfdcea	cafebd	cdafeb	cedabf	cfebad
bafced	bdaecf	becdfa	bfdeac	cafedb	cdbaef	cedafb	cfebda
bafdce	bdaefc	becfad	bfdeca	cbadef	cdbafe	cedbaf	cfedab
bafdec	bdafce	becfda	bfeacd	cbadfe	cdbeaf	cedbfa	fedba
bafecd	bdafec	bedacf	bfeadc	cbaedf	cdbefa	cedfab	dabce

dabcfe	dbceaf	dcebfa	defcab	eabfdc	ebdacf	ecfadb	efacbd
dabecf	dbcefa	dcefab	defcba	eacbdf	ebdafc	ecfbad	efacdb
dabefc	dbcfae	dcefba	dfabce	eacbfd	ebdcaf	ecfbda	efadbc
dabfce	dbcfea	dcfabe	dfabec	eacdbf	ebdcfa	ecfdab	efadcb
dabfec	dbeacf	dcfaeb	dfacbe	eacdfb	ebdfac	ecfdba	efbacd
dacbef	dbeafc	dcfbae	dfaceb	eacfbd	ebdfca	edabcf	efbadc
dacbfe	dbecaf	dcfbea	dfaebc	eacfdb	ebfacd	edabfc	efbcad
dacebf	dbecfa	dcfeab	dfaecb	eadbcf	ebfadc	edacbf	efbcda
dacefb	dbefac	dcfeba	dfbace	eadbfc	ebfcad	edacfb	efbdac
dacfbe	dbefca	deabcf	dfbaec	eadcbf	ebfcda	edafbc	efbdca
dacfeb	dbface	deabfc	dfbcae	eadcfb	ebfdac	edafcb	efcabd
daebcf	dbfaec	deacbf	dfbcea	eadfbc	ebfdca	edbacf	efcadb
daebfc	dbfcae	deacfb	dfbeac	eadfcb	ecabdf	edbafc	efcbad
daecbf	dbfcea	deafbc	dfbeca	eafbcd	ecabfd	edbcaf	efcbda
daecfb	dbfeac	deafcb	dfcabe	eafbdc	ecadbf	edbcfa	efcdab
daefbc	dbfeca	debacf	dfcaeb	eafcbd	ecadfb	edbfac	efcdba
daefcb	dcabef	debafc	dfcbae	eafcdb	ecafbd	edbfca	efdabc
dafbce	dcabfe	debcaf	dfcbea	eafdbc	ecafdb	edcabf	efdacb
dafbec	dcaebf	debcfa	dfceab	eafdcb	ecbadf	edcafb	efdbac
dafcbe	dcaefb	debfac	dfceba	ebacdf	ecbafd	edcbaf	efdbca
dafceb	dcafbe	debfca	dfeabc	ebacfd	ecbdaf	edcbfa	efdcab
dafebc	dcafeb	decabf	dfeacb	ebadcf	ecbdfa	edcfab	efdcba
dafecb	dcbaef	decafb	dfebac	ebadfc	ecbfad	edcfba	fabcde
dbacef	dcbafe	decbaf	dfebca	ebafcd	ecbfda	edfabc	fabced
dbacfe	dcbeaf	decbfa	dfecab	ebafdc	ecdabf	edfacb	fabdce
dbaecf	dcbefa	decfab	dfecba	ebcadf	ecdafb	edfbac	fabdec
dbaefc	dcbfae	decfba	eabcdf	ebcafd	ecdbaf	edfbca	fabecd
dbafce	dcbfea	defabc	eabcfd	ebcdaf	ecdbfa	edfcab	fabedc
dbafec	dceabf	defacb	eabdcf	ebcdfa	ecdfab	edfcba	facbde
dbcaef	dceafb	defbac	eabdfc	ebcfad	ecdfba	efabcd	facbed
dbcafe	dcebaf	defbca	eabfcd	ebcfda	ecfabd	efabdc	facdbe

facdeb	faedcb	fbdaec	fcadeb	fcdeba	fdbaec	fedbca	febdca
facebd	fbacde	fbdcae	fcaebd	fceadb	fdbcae	fdecab	fecabd
facedb	fbaced	fbdcea	fcaedb	fceabd	fdbcea	fdecba	fecadb
fadbce	fbadce	fbdeac	fcbade	fcebad	fdbeac	feabcd	fecbad
fadbec	fbadec	fbdeca	fcbaed	fcebda	fdbeca	feabdc	fecbda
fadcbe	fbaecd	fbeacd	fcbdae	fcebad	fdcabe	feacbd	fecdab
fadceb	fbaedc	fbeadc	fcbdea	fcedba	fdcaeb	feacdb	fe cdba
fadebc	fbcade	fbecad	fcbead	fdabce	fdcbae	feadcb	fedabc
fadecb	fbcaed	fbecda	fcbeda	fdabec	fdcbea	feadbc	fedacb
faebcd	fbcdae	fbedac	fcdabe	fdacbe	fdceab	febdca	fedbac
faebdc	fbcdea	fbedca	fcdaeb	fdaceb	fdceba	febacd	fedbca
faecbd	fbcead	fcabde	fcdbae	fdaebc	fdeabc	febcad	fedcab
faecdb	fbceda	fcabed	fcdbea	fdaecb	fdeacb	febcda	fedcba
faedbc	fbdace	fcadbe	fcdeab	fdbace	fdebac	febdac	

Horum omnium ſtudia miramur, cùm nihilo ſecius imò nequius tempus tranſigamus. Rationem quiſq; vitę ſuæ diligentiùs reſpiciat è 30.50.80.an. quos vixit, quot horas ludo, quot inani ſtudio, quot prandio, quot ſomno? quantulũ animæ ac Deo per pias occupationes inſumpſerit! & in his quid nõ evagationis? Recẽs Poëta cùm ſolẽ aliquando in theatrũ induxiſſet ſublimi quadrigâ ſplendentem: fecit eum à 12. horis trahi; horas autem velut nymphas perquam eleganter adornavit alis & ſagittis, in ſignum celeritatis inſignes. Cæterùm diſſimili habitu, moleque corporis; quaſdam enim proceriſſimas, alias breviuſculas, nonnullas minimâ ſtaturâ exhibuit. Hanc varietatẽ cùm obvius Mercurius vidiſſet, ex ſingulis intelligere voluit quænã eſſent? breviſſimę igitur nymphæ dixerunt ſe eſſe horas orationis; mediocres verò ſe eſſe horas negotiorum; at longiſſimæ reſponderunt ſe horas ſomni eſſe, prandiorum, ludorum, compotationum. Quâ re Poëta ingenioſus ſignificare voluit, ab hominibus horas plerumq; contrahi divinis rebus deſtinatas; extendi autem liberiùs ac liberaliùs, quæ impẽduntur faciendo lucro alendæ familiæ, ſuſtentationi comparandæ. Illas demùm prolixiſſimas eſſe, quas ſympoſia, ſpectacula, otia, ſcelera abſumunt. Ut nihil dicam de ſupervacuis vaniſque colloquiis, dum

Stengelius in labyrintho c.13. nu.23.

Garrula cum blandis ducitur hora jocis. *Tibull. lib. 3. Eleg. 22.*

Bernard. audite. *Nemo veſtrûm, inquit, parvi æſtimet tempus, quod in verbis ſumitur otioſis; volat verbũ irrevocabile, volat tẽpus irremediabile; nec advertit inſipiens quid amittat. Licet fabulari dicunt donec hora prætereat. O! donec prætereat hora, quam tibi ad agendã pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendã gratiam, ad promerendã gloriam miſericordia conditoris indulget. Donec tranſeat tempus quo divinam propitiare debueras pietatẽ, properare ad Angelicã ſocietatẽ, ſuſpirare ad amiſſam hæreditatẽ, excitare remiſſam voluntatẽ, flere commiſſam iniquitatẽ.* *Serm. de triplici cuſtodia.*

Quod ſi tam grande piaculum eſt unam horam alterámve inter officioſas ridiculaſque confabulationes perdere; quantum crimen erit dies, menſes, annos, maximam totius vitę portionẽ in popinis inter pocula, inter libidines, & iniqua lucra comburere: aut cum nummis & arculâ; aut

cum

cum ventre & cuticula negotium est. Ii verò honesti ac probi habentur, qui ad abacum volvendis tesseris, vel lusoriis paginis tempus & curas fallunt, imò & seipsos, nunquam magis serii quàm in hisce illusoriis nugis. Quos ludiones severiori supercilio perstringit Seneca Philosophus: *Nullum temporis pretium est; re omnium pretiosissima luditur.* Alexander dux Lithuaniæ, ex illustri Jagellonidum familiâ, ludens cum margarito seu pretioso unione, eundem sæpè auriculæ immiserat & exemerat: altiùs tandem inserens extrahere non valuit, & paulò pòst ulcere exorto interiit. Re tam pretiosâ dum ludit, luditur, & vitam amittit. Plures dum re omnium pretiosissimâ, id est, cum tempore ludunt, animam perdunt, dum tempus, quod vitæ meliori, imò æternæ impendere possunt, lusibus si non inhonestis, damnosis certè dilapidare contendunt, quasi tam ubere illius copia opprimantur, ut perditos se existiment nisi tempus perdant; cùm tamen Cittæus ille Zeno olim dicere sit solitus, nullius rei penuriâ magis homines laborare quàm temporis. Cui Democritus, Theophrastus & Varro consonant, dum ajunt: Nihil temporis impendio pretiosius, nihil jacturâ ejus gravius reperiri. Fuit qui quadragenis H. S. in punctum luderet, id est, uno jactu ducentorum quinquaginta millium florenorum jacturam faceret. Hac tamen gravior jactura tēporis. Suffragatur his auctoritas, quâ major non est in terris: variis enim de rerum suarum jactura apud sanctissimum Patrem nostrum Clementem VIII. conquerentibus, respondisse fertur, *eam jacturam rei gravissimam esse, quæ semel amissa, recuperari non potest.* Si vestis scissa est, reparari potest, domus incensa est, reædificari potest, exercitus cæsus est, novis copiis instaurari potest, civitas perdita est, recuperari potest, at tempus perditum, recuperari non potest, ut eleganter in re seria lusit Poëta:

Seneca de brevitate vitæ c. 8.

Michael Picart. tom. 3. dec. 7. c. 6.

Beyerlinck in apoph. tit. Tempus.

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum,
Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.

Hoc scilicet expendunt comptuli adolescentes, sponsi Penelopes, Veneris proci, qui quot horas in periscelide explicanda insumunt. Hæc nempè cura sive temporis jactura puellas sollicitat, quæ quot horas ad crystallum idolum suum venerantur, nec quidquam teste Hieronymo illis antiquius est quàm: *polire faciem, purpurisso, & cerussâ ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere.* Hæc & ejusmodi Bernardum gravissimè lamentantem audiamus: *Considera quàm multi* moriuntur (quot hoc momento agonizent) *quibus si hac hora* (dum tu ad speculum, tu ad abacum lusorium) *ad agendam pœnitentiam concederetur, quæ tibi concessa est, quomodo per altaria, & quàm festinantes currerent? & ibi flexis genibus, vel certè toto corpore in terram prostrato, tamdiu suspirarent, plorarent & orarent, donec plenissimam peccatorum veniam à Deo consequerentur. Tu verò comedendo, bibendo, jocando & ridendo tempus otiosè perdis, quod tibi indulserat Deus ad acquirendam gratiam, & ad promerendam gloriam. Cogita etiam quot animæ in inferno nunc crucientur, sine spe veniæ ac misericordiæ.*

Hieron. ad Demet. de virg. c. 5.

Bernard. de interiori domo. c. 63.

§. II.

Iactura temporis sera defletur.

Nihil quidquam damnatos graviùs affligit, quàm pauculos vitæ annos, breve merendi spatium, non totum in lucrum æternæ beatitatis insumpsisse. Docet illud Humbertus è sacra D. Dominici familia vir undequaque magnus: homo quidam Religiosus piis aliquando precibus occupatus, seriâ futuri ævi consideratione distinebatur: cùm ecce tibi, vocem lugubrem plenamque mœsto ejulatu accepit. Ignarus unde adlaberetur, quæsiit quis gemeret, quid etiam ploraret? ad quem tristis iterū sonus: sum unus ex conclamatâ apud inferos turbâ. Quid verò, inquit, ille, tam luctuosè suspiras? noveris, ait damnatus, me, cæterosque averni incolas, nihil acerbiùs lugere, nihil amariùs deplorare quàm inter vanitates sæculi, brevesque illecebras, dilapidati temporis jacturam, sic evanuit. Quid putamus, ô mortales! si quis institor vendendi temporis à Deo potestatem accepisset, atque ad portas inferorum consistens, damnatis omnibus copiam

Humbertus de 7. donis.

copiam faceret emendi; quàm charo putatis vel horam redimerent? damnatos interroga, ipsi tibi pretium temporis statuent. Prodeat in ignea sua purpura unus epulo, quid daturus pro anno uno, pro die, pro hora huius temporis? Darem, inquit, mundum universum, darem mille mundos si haberem. Quid tu ô Herodes sanguisuga? Darem delicias omnes, divitias omnes, tormenta omnia subirem. Quid tu proditor Iuda? O si daretur vel momentum resipiscendi, pœnitendi, veniam emerendi, illud emerem omnibus laboribus, doloribus, afflictionibus quas vnquam homines tolerarunt aut etiam tolerant in purgatorio vel in inferno, etiamsi illa, etiam centum millia, imò mille milliones annorum durarent. Hæ voces Diocletiani, Neronis, Maxentij. Sic Arrius, Nestorius, Lutherus, Calvinus, turpes Ecclesiæ abortus loquerentur. Mille mortibus, mille supplicijs protractis, in mille milliones annorum, redimerent brevissimam horulam, vel momentum, quo iterum per sincerum contritionis actum, cum immensa illa bonitate in gratiam redire, orcum cælo permutare liceret. Apposite B. Laurentius Iustinianus: *Quis mente assequatur ut pretiosum est tempus? aut quis linguâ caritatem eius explicet? norunt qui amiserunt: hi enim grato animo erogarent opes, honores, delicias ac quidquid est voluptatis pro vnâ horulâ; nam exiguo illo tempore possent iram ac furorem divinæ iustitiæ sedare, angelos exhilarare, flammis æternis se eripere & cæleste regnum adipisci.* Ipse mendacii pater quandoque hanc veritatem confirmare coactus; in corpore obsessæ adiuratus, dixit: si Deus post diem iudicii vellet sibi punctum temporis concedere, ad promerendum cælum, plus esset ipse solus pro Deo facturus, quàm omnes homines simul. Alter interrogatus quodnam esset summum tormentum, quod apud inferos sustineret? Hoc, inquit, summè me cruciat, quòd tam parvam curam habuerim temporis, quod mihi datum ad amandum Deum; & tamen secundum communem sensum Theologorum, Angeli tantùm unum quadrantem vel ut alij momentum fuêre in statu merendi. *Qua lingua caritatem eius explicet? norunt qui amiserunt. O magnum temporis exigui pretium!* Interroga animas in Purgatorio quanti temporis iacturam redimerent? dicent illæ, si possemus redire ad tempus merendi & satisfaciendi, emeremus illud non auro, non gemmis totius mundi, sed sanguine & vitâ & mille mortibus, ac tum reipsa verum illud Augustini, eorum quisque comprobaret *caro mihi valent, stillæ temporum.*

Laurent. Iustin. de vita solit. c. 10.

P. Barry solitude pag. 256.

Aug. l. 1. conf. c. 21.

Interroga beatos, dicent illi: O mortales si sciretis quæ merita, quæ lucra gloriæ, quot momentis comparare possitis, ea emereis omni sudore & labore. Meritum momento acquisitum, æternum est. Id unum vobis invidemus. O si ad vos revisere liceret; emeremus vel horam omnibus eculeis, ignibus, bestijs, Martyriis, cuperemus illa pati quæ unquam sancti passi sunt usque ad diem iudicij. O si redire liceret, quàm aliter tempus expenderemus: versamur hîc inter Angelos, hoc ageremus vt inter Seraphinos, Cherubinos inter, adscribi mereremur, quo summo bono arctiùs conjungeremur. O momentum pretiosum ex quo pendet æternum gloriæ pondus! minima portio gratiæ (ut D. Francisco revelatum proditur) pluris est toto hoc mundo aspectabili, etsi tota terra in aurum, lapides in gemmas, aquæ omnes in balsamum verterentur. Quot hîc momenta in otio deperdis, tot æternitates gloriæ, tot gradus gloriæ tota æternitate duraturos, quos laborando, patiendo, animas convertendo acquirere poteras, perdis & irrevocabiliter perdis, vt si in cælo pœnitere posses, non alterius rei quàm temporis deperditi aut minus strenuè impensi te pœniteret. Quare iam dum tempus habemus, eius nos quammaximè avaros præbeamus. In siluâ non ignotâ Mercator quidam pro summa non adeò notabili, emit quercus ea lege, ut tot sibi prosterneret, suasque faceret, quot uno die ab aurora ad vesperam usque posset signare syluestri malleo. Contractus initus est. Observavit in primis emptor

Crombec. de studio. perf. l. 1. c. 38. pag. 293.

præstantissimas quasque cum otio, locaque designavit, quibus adeundis compendiosè ordinem servaret; exspectavit dies longissimos, & ab aurora ad vesperam usque, ascitis aliquot socijs, quorum nonnullus panem vinique lagenam conferebat, pæne totam silvam, quæ longitudine duo milliaria superabat, latitudine nõ omnino æquali, quercubus spoliavit, incredibili domini damno. Ecquis nostrûm adeò temporis avarus exstitit? ecquis ita bene mane consurgit, ut ad vesperam usque, altas quercus superbiæ, avaritiæ, iræ, Luxuriæ, pervicaciæ decutiat atque prosternat; nullius verò damno at nostro summo emolumento cælestes sibi divitias conquirat, quas modò dum tempus habemus quisque sibi comparare studeat.

§. III.

Dum tempus habemus, eo quàm sedulò utendum.

Grego. Naz. in sent. Optimè S. Gregorius Naz. *vita nostra est quasi mercatus, cuius dies cùm abjerit, tempus non erit emendi quæ velis.* Apud mortales in hoc orbe solemne est, non nisi certos dies nundinis præfigere. Quicumque igitur cogitat pecuniâ res necessarias sibi comparare, tempore debet accedere; finitis nundinis emptionis commoda occasio non superest. Eandem cælo mercando legem ponit Deus spatium præsentis vitæ, vbi hæc abierit, actum est, mercari, nundinari, emere, redimere nulli ampliùs conceditur.

Quid tu de eo negotiatore pronunties, qui unis nundinis centum & ampliùs millium ducatorum fœnus comparare posset; eas interim ridendo & iocando malè contereret? ac ut exemplo res planior fiat: fac esse Madriti negotiatorem, cui hæc à Rege Hispaniæ lex præfigatur, ut proximo die nundinario quidquid totâ vitâ sibi deinceps comparatum velit, necessariò comparare debeat, ita ut eo die elapso, non obolum, non panis frustrum aut prece aut pretio impetrare possit; ea tamen conditione ut toto eius diei spatio (modò suis non desit partibus) Rege ita suppeditante, ad centum & plura Ducatorum millia lucranda, non desit occasio. Quid amabo die tam quæstuosa eiusmodi negotiatorem facturum existimes? nónne à summo mane in seram vesperam omnibus corporis & animi viribus tam opulentæ negotiationi insudaret? nónne genium defraudaret ut totus lucro incumberet. Aut si imprudens aliquam diei partem ludo aut iocis perderet, quantocyus Sapientis hortatu ad mentem rediret, & neglecti lucri iacturam æstimare inciperet. Quid si totum diem sic otio ac ludo abreptus prodigeret? nónne iacturam illam gravissimam ac summè dolendam duceret? nundinæ æternitatis vitâ nostrâ stant, quæ dies tantùm nundinaria est; diem interim hanc nox excipit, *nox* heu! *in qua nemo potest operari,* *Ioan c. 9.*
nemo sibi teruncium at ne guttam quidem aquæ unicam in æternitate comparare potest.

Titus Vespasiani filius vt Hierony. refert, *S. Hierony. in Epist. ad Gal. c. 6. v. 10.* *cùm quadam nocte sero recordaretur in cœnâ, se nihil boni eo die fecisse, dixit amicis: hodie diem perdidi. Nos non putamus perire nobis horam, diem, momentum, dum otiosum verbum loquimur, de quo reddituri rationem.* Dum calum- *Doroth. serm. 11.*
nijs, dicterijs, detractionibus, mendacijs vitam terimus, non cum Tito exclamamus: *amici, diem perdidimus!* quid aliud clamant, dolent, queruntur inferi, quàm illud: amici, diem perdidimus, imò dies omnes, annos, vitam, regnum, beatam æternitatem, omnia. Quapropter sapienter omnino Dorotheus inculcat: *Videmus quotidie fratres nostros de medio tolli, rapi, & mori, nec tamen ob id vigilamus, nec aliquam salutis nostræ curam & diligentiam habemus; nec intelligimus stupidi, quòd sensim & in horas morti appropinquamus. Ecce! ex quo dudum huc convenimus, & ad loquendum consedimus, duas aut tres horas nostri temporis consumpsimus, & morti viciniores sumus quàm antea. Videmus certè tempus frustra consumi & labi, nec formidamus. Cur quæso memorandæ senis illius sententiæ non sumus memores, qui dicere solebat; aurum & argentum si perdiderit homo,*

homo, poterit tantundem invenire & reponere; si verò tempus amiserit, nequaquam illud unquam invenire vel acquirere poterit. Neque aliud pro eo aliquando reficere aut resarcire. Sanè verò futurum est omnino, ut vel horam huiusce temporis quæramus, desideremusque, nec eam habere vel ullis precibus impetrare possimus.

Ludouicus XI. Galliarum rex extremo morbo conflictans, in dies singulos medico suo quingentos aureos donabat ut arte sua vitæ tempus protraheret, sed tanto auri impendio pauxillum temporis, ne regi quidem impendere valebat.

Nec potuit pretio vel breue tempus emi.

Vt nec Crysaorius ille, qui inducias usque mane nequidquam deposcebat ut Grego. memorat.

Non potuit pretio tam breue tempus emi.

Barry solitude pag. 248.

Lubet hic in exemplum adducere quod refert R. P. Paulus Barry: Adfui, inquit ille, novitio Societatis morienti, quem dum superior iam animam agentem percunctaretur, Alexander dic si qua in re tibi præsto esse possim, si quid à me desideres? vitam, inquit, pater mi. Vitam Alexander instanter rogabat, quam in vere ætatis deponere, & dum Deo vivere cœperat, se mori incipere graviter dolebat, sed heu nec superior, nec ullus mortalium vel momentum vitæ elargiri poterat.

Libell. de stultitia mūdi per patrē Soc. Duaci imp. c. 6. in fine.

Non potuit pretio tam breue tempus emi.

Atque longè illud præclarissimum, & hactenus inauditum, aulici illius Carolo V. invictissimo perfamiliaris etiam ac intimi: ad quem cum lethali invaletudine ad extrema iam deductum visendi & consolandi gratiâ fortè Carolus adisset, rogassetque peramicè, numquid à se eâ horâ sibi suisque præstari cuperet? Vnam, inquit, Aulicus, unam te Cęsar pro omnibus obsequijs Cęsareæ tuæ majestati à me, in omni vita impensè præstitis, mihi à te gratiam referri postulem. Ecquam, inquit, Imperator, edisſere. An est fortè muneris aut dignitatis quidpiam, quod liberis conferri cupias? non liberis, inquit Aulicus, non liberis, inquit, meis quidquam postulo: neque verò ipsi te obsequijs obstrinxerūt suis; unicam, inquit, *mihi* gratiam ô Cæsar. & quam? instat rursus Carolus? vt, inquit, mihi vitam ad duas tresve horas proroges; cumque subjecisset Imperator sua id in potestate situm non esse, rogaret quidpiam quod in manu esset; tunc plorans atque ejulans Aulicus, vultu ab Imperatore ad parietem obverso, heu me, exclamat, miserum! Heu insanum! qui tot annos, illius obsequio perdiderim, qui unam alteramve vitæ meæ horam non possit adijcere, & in magni illius Domini obsequijs tam remissus fuerim, qui vitam hanc momentaneam, non pauculis horis; sed æternitatis accessione se cumulatutum promisit. Hæc ferè lamentabatur.

Nec potuit pretio tam breue tempus emi.

Nec tot obsequijs per tot annos in servitio tam magnifici tam munifici Imperatoris tantillum impetrare. Quę cùm ita sint conclusionem infert infallibilem, Doctor gentium ad Galat. 6. *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum*; quæ verba ita cordibus vestris velim inhærere, quemadmodum tristis olim species, eadem Conrado Hildemensi Episcopo insculpsit nunquam obliteranda. Hic aliquando secundùm noctis quietem cùm se ad libros contulisset, sequenti die dicturus ad populum, alienatâ iam à sensibus mente, videre sibi visus est præsulem mithrâ insignem, ad iudicis Dei tribunal rapi. Examinatur continuò causa ab assidētibus & velut à Patribus conscriptis; mox lata mortis sententia, lictores damnatum reum, infulâ, annulo, cæterisque Pontificijs ornamentis exuunt, carnifici in manus tradunt. Tum deinde qui iudicio aderant loco surgentes, cum hoc epiphonemate seu relicto aculeo recedunt: *ergo dum tempus habemus, operemur bonum.* Interim vagus extra se animus Episcopo rediit, & dum solicitè indagat, quem triste hoc somnium peteret, adest seruulus qui Dominum suum vespere proximo elapso subitâ morte extinctum nunciat. Porrò hic ipsus erat è mithratorum patrum, Principum quoque Germanorum sanguine, cæterùm degener vitâ & moribus, præsertim verò rapinis & libidinibus infamis. Indoluit nimirum Conradus tam lamentabili fato amici;

Cantipr. apū l. 1. c. 3.

amici; quin & adjectæ clausulæ memor semper illud in corde tacitùs repetebat: *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum.* Hoc agamus Mortales, dum tempus habemus, operemur bonum. Et illud aureum Chrysologi documentum sequamur: *Viuamus Deo paulum, qui sæculo viximus totum, dedimus corpori annũ, demus animæ paucos dies. Tempus est ut aliquando domi tuæ prouideas.*

Chrysol. serm. 12.

Tempus quod vitæ superest 10. 12. 20. annorum, Deo, animæ ac æternitati beatę impendamus, qui optimam & maximam vitæ partem corpori, commodis & voluptatibus ac rebus fluxis & caducis impendimus. *Vivamus paululum Deo*, paululum, quia intra paucos annos imò menses multi ex hoc consortio bivium illud disparis ęternitatis ingressi fuerint; & nox illos occuparit, in qua non poterunt operari.

Ergo dum tempus est operemur bonum. Præcipitant hîc rapidissimi temporis momenta, evanescunt horæ, occidunt soles, transeunt dies, effluunt menses, dilabuntur anni, evolant lustra, volvitur vita, exspirat totius vitæ tempus, & ecce post primum momentum, quo egreditur, & in domum æternitatis ingreditur spiritus, mox audis: *tempus non erit amplius.* O tempus ubi es? nulla spes amplius obtinendi bravij, decursum est stadium: nec referendæ coronæ, confectum est bellum: nec comparandi merces, finitæ sunt nundinæ: nec intrandi cælum, clausa est janua: *tempus amplius non erit.* Numquam mihi posthac sol orietur, ut pro salute negotier: nulla deinceps mihi elucescet dies, quâ pro æternitate laborem: nullum indulgebitur momẽtum, quo salutem operari queam: *tempus non erit amplius.* Fuit tempus quando vnico oris verbo, cordis gemitu, manus planctu, pedis gressu, oculi stillicidio operari poteram æternum gloriæ pondus; sed tunc *tempus nõ erit amplius.* Nullum amplius tempus, quo possim expiare conscientiam, deflere scelera, solvere debita, propitiare Dei iustitiam, placare iram, agere pœnitentiam, augere gratiam, mereri gloriam. *Tempus non erit amplius* Iubilei, pietatis, misericordiæ, gratiæ, favoris, amicitiæ cum Deo Si modò sub nostris pedibus terra decederet, ingentique hiatu, ac voragine ad ipsos usque illætabiles inferorum recessus sese aperiret, sic ut ipsorum ejulatus auribus possemus haurire, ecquænam voces ex illo cavernoso specu, & horrifico æternitatis antro resonarent? non alias perciperemus querelas, quàm illas ipsas, quas Ieremias hoc suo oraculo expressit: *transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.* Iam nefas est seminare, non licet occare, non arare, non metere. *Transijt messis,* nulli licet in æstate facere messem, nisi in vere fecerit sementem; messis tum verò transierit finita est æstas. *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum.* Prô quanti momenti est, quodlibet temporis momentum! ut tota messis latet in virtute seminis, sic tota æternitas, in quovis momento temporis. Possumus iam emere momenti paupertate, æternum gloriæ pondus, dolore gaudium, labore quietem, vilitate gloriam, morte vitam. Ergo dum tempus est operemur bonum, illudque vel momento, æternum.

Apoc. 10.

Ierem. c. 8.

EM-

EMBLEMA XXXVIII.

Sicut cæteri. LUC. XVIII.

OMNES EODEM COGIMVR. *Hor.2.carm. ode 3.*

DOMINICA DECIMA POST PENTECOSTEN.

Omnis superbus stultus: & hic, & ille, se jactat non esse: *Sicut cæteri hominum*. Quare helleborum illis sit mortis meditatio, quæ omnes reddit, ut sint *sicut cæteri hominum.* Quod in lusu latrunculorum videre est, ubi rex & morio, eques & pedes sacculum, *in unum, dives & pauper*, conjiciuntur. *Psal.48.*

§. I. *Omnem superbum stultum, & omnem stultum superbum esse.*

§. II. *Hujus maniæ præsens remedium, ex calvariis mortuorum petitur.*

§. III. *Æquat mors omnia.*

§. IV. Monumentum sic dictum, quasi moneat mentem. *Aug.* *Aug. tom.4. de curâ pro mortuis cap.4.*

§. V. *Mortui ad vivos perorant, ut stultam superbiam deponant.*

DOMINICA DECIMA
POST PENTECOSTEN.
Sicut ceteri. Luc. XVIII.

PARADOXUM fortasse cuipiam illud Principis oratorum pronuntiatum videri posset: *Stultorum plena sunt omnia.* quasi ubi, ubi oculi inciderent, nil nisi stultos & amentes contemplarentur. Domos, plateas, forum, curiam, templa, monasteria, urbes, regiones, orbem universum stultorum plenum esse; stultos opifices, stultos mercatores, stultos Philosophos, stultos mathematicos, stultos medicos, stultos causidicos, stultos Senatores, stultos Theologos, stultos Religiosos & Ecclesiasticos, stultorum plena omnia. Quod ipsum vivis coloribus expressisse perhibetur expertissimus quidam Doctor in celebri quadam Academia Germaniæ medicinam professus. Hic cùm ædes suas aliquando foris incrustandas, & expoliendas curasset, pictori negotium dedit, ut in exterioribus parietibus & frontispicio domus, omnis generis atque ordinis homines, Theologos, juris peritos, medicos, poëtas, morionum habitu depingeret; at ne quis eo nomine fatui expostularet, ipse quoque medius inter fatuos illos pingi voluit, sic quidem ut rubro Thorace, quem gestare solebat esset conspicuus, ac dextrâ urinale teneret, quod contemplaretur: juxta adstante Guilielmo Gratarolo Italo, cui parum benevolus (figulus enim figulum odit) existimabatur; idque etiam Italus ægerrimè tulisse fertur. Has ædes plerique non sine admiratione, imò multo cum risu præteribant; cùm autem aliquando vir nobili loco natus easdem ædes præterveheretur, cum equo consistens paulisper, Pol inquit, quàm multi fatui sunt his in ædibus! Id medicus è superiori parte audiens, verum, inquit, dicis, sed multò & plures & majores tam prætereunt quàm prætervehuntur; quo certè indicare voluit, verissimum illud Tullii: *Stultorum plena sunt omnia*, quod lemmatis loco, hisce omnis generis morionibus appositè subjici poterat. Nullos ergo doctrinâ, litteris, prudentiâ, rerum agendarum experientiâ peritissimos reperire est? an non opifices artis suæ gnari, monumentis longè exquisitissimis, & quàm affabrè expolitis, celebres exstitêre? an non mercatores in negotiis pertractandis industrii & maximè circumspecti, an non Philosophi rationum pondere ac solido discursu Thesim suam comprobantes, an non in hoc consessu complures viri docti, prudentes, sapientes, ingenio acri, judicio maturo, plurimis laudabiliter perfuncti muniis conspiciuntur? nónne urbs Sichemiensis hanc laudem tulit, ut præ ceteris tria jactaret. 1. Securitatem, quòd nunquam portas clauderet, cum nullæ sint. 2. Divitias, quod ne teruncium debitorum haberet. 3. Sapientiam, quia dum ludi exhibendi, Morio è vicino oppido petendus fuit, quod nullus illic stultus reperiretur. Quid ergo Tullius omnia stultorum plena asseruit. Parisiis quidem domus fuisse legitur, ubi omnes liberi stulti nascebantur. Accedit nationes quasdam esse, apud quas omnes infantes fatui gignuntur, atque adeò totas urbes stultorum ac fatuorum plena esse; sed hi pauci, & in Insulis quasi Anticyris, ab orbe discreti. Sic quondam

Epidorp. Ens l. 4. sub finem.

Binet consol. ægrot. c. 9. §. 4.

dam nationem quandam insaniæ taxavit more suo facetè Henricus IV. Galliarum Rex, quem dicere solitum ferunt quosdam videri stultos & esse prudentes, quosdam videri prudentes, & esse stultos, quosdam videri stultos & esse stultos. Quosdam videri prudentes, & esse prudentes. Atque adeò non omnes, sed quosdam stultitiæ aurâ afflari; ast nullum non in orbe fatuum, ac stultum esse, quis credat, nisi ipsa infallibilis veritas comprobaret, quæ sic de stultis per Sapientem differit: *Stultorum infinitus est numerus*, quod profectò nemo quisquam mirabitur, si omnes fastu turgidos, spiritu inflatos, animo superbos, stultos ac fatuos esse demonstraro; Chrysostomum audite. *Magnum est elationis malum, stultum esse melius est quàm insolentem, non potest esse superbus, qui fatuus non sit; stultitiâ verò plenus est superbus.* Expende illud: *non potest esse superbus, qui fatuus non sit*; quasi diceret, quot superbos, qui non sunt sicut ceteri hominum, tot stultos reperire licet. Quod quo manifestius fiat,

Eccl. c. 1.

Chrysost. hom. 39. ad pop.

§. I.

Omnem superbum stultum esse, & omnem stultum superbum comprobabo.

QVis umquam Morotrophium adiit, aut cum stultis se oblectavit, qui vel unum aliquem Morionem, demissè de se sentientem audiit? hic se è prosapiâ Farnesianâ Cardinalem, Ducem de Medina: alter è priscis Cetechis, è primis patriciis, parentem exercitum duxisse contra Otthomannum, se de facto ad ducenta millia sub signis habere: alius persuasum habet se Papam esse, & ideò omnibus grandi crucis signo benè precatur, & Iubileum amplissimum elargitur: alius se Cæsarem dictat, sancit leges, diplomata mandat observari, quæ si risu excipias, baculo pro sceptro ferit. Gravissimè indignatur Vasallos non debitam reverentiam suæ Cæsareæ Majestati exhibere: nec hisce limitibus contenti: sunt qui se Archangelos, qui se Deos deprædicarunt: quisque hoc suo sibi cerebro infixum habet: *Non sum sicut ceteri hominum.* Fuit Antverpiæ, qui se Ioannem Baptistam dictitabat, in Ergastulum conclusum, quia prædicarat Baptismum pœnitentiæ. Vultis hujus rei aliud ludicrum exemplum, luculento tamen testimonio comprobatum, accidit ut celeberrimus Theologus Gabriel Vasquez Romam venerit, ubi orbem in urbe miratus, ac quidquid sacræ ac profanæ religionis, aut antiquitatis spectabile lustrasset, ductus tandem fuerit, ut ad Pazzarellos stultos viseret. Ædes ingressus, incidit in venerabilem senem, natione Hispanum: qui ut advertit P. Vasquez extraneum esse, omni humanitate patrem salutat, utque Hispanum esse comperit, officiosissimè per omnia deducit, exponendo singula: hunc, inquit, nimiæ literæ ad insaniam redegerunt. Hic astrorum cursus, & vertigines cælorum dum attentiùs contemplatur, cerebrum sibi inverti sensit. Ille repulsam passus à puella, in rabiem incidit. Iste pangendis versibus mentem vertit. Inde illud Epitaphium manet:

Garassus doct. cur. l. 1. sect. 8.

Hic sibi condendo versus cere-comminuit-brū.

Audi, audi, ut odas cantet à se conditas. Prosequitur Angelinus noster:

Pia hilaria Aug. Gazæi l. 1. p. 240.

Qui media in aula regio incedit gradu
Sceptrumq; gestat ligneum, is rex est sibi;
Et se ipse jactat imperare Canadæ:
Eoq; naves nauticumque militem
Mittere quotannis, maximo Europæ lucro.
Vt cerebri inanis fieret, fecit ambitus,
Dum Prætor esse urbeculæ sperat suæ,
Vbi spe misellus excidit, mente excidit.

Illa referebat Gaspari vir prudens & catus, canis venerandus: sic ut è discursu, & modo agendi quàm maturo, Vasquez hunc dominum domus, cui cura incumberet, hos fatuos asservandi, crederet: dum sub discessum, juvenis venustâ facie, mediâ areâ è fonte hausturus aquam occurrit. Quem Senex conspicatus, en inquit Pater mi, hic omnium stultissimus est: hic sibi imaginatur se esse Michaëlem

chaëlem Archangelum, aitque nuntiasse magnæ Virgini, fausta quondam, sed merum delirium est.

Namque ipse juro, crede juranti mihi
Per alta cæli solia, me Deum patrem
Esse, & fuisse id temporis; sat hinc scio
An missus à me juvenis imberbis siet.
Nec missus umquam ab aliis cælestibus,
Nec visus illic uspiam, aut umquam fuit.
Ni me juventæ tangeret miseratio,
Ne mox in atrum destinarem Tartarum.
Vale hospes. abiit Gaspar attonitus senem
Quem prius amica & sana fari viderat,
Tam derepente, juvene conspecto, bona
Exorbitasse mentis à lyra suæ.

Nunc si lubet in superbo, consimilis amentiæ specimen videamus. Abhinc paucis annis Prælatus fuit, qui se Dei filium firmiter asseverabat, nec quisquam hominem compescere, aut quidquam imperare poterat, donec peritus medicus adhibitus, qui se Deum patrem esse affirmabat. Cui in omnibus morem gessit & ad saniorem mentem rediit. An non hæc insania & longè major superbissimum Luciferum afflavit? qui se omnes supra creaturas erigebat: *Non sum sicut cæteri.* Isa. 14. *In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero altissimo.* Volebat se Deum filium facere, credebat se Deo Patri parem esse, verùm, *arrogantia tua decepit te.* Ubi rectè Chaldæus vertit, *Insipientia tua seduxit te.* Nónne verissimè Chrysostomus, *Non potest esse superbus qui fatuus non sit.* de ejusmodi stultis Sapiens pronuntiavit, *Stultorum infinitus est numerus.* Cyrill. Alexand. lib. 1. de Adorat. loquens de Lucifero, *Adeò puerili stultitia laboravit, ut Deus esse vellet, & quæ supra naturam suam erant, demens animo fingeret.* Quàm multi, potissimùm qui è vili conditione emerserunt, quia opulentiùs induti, sæpè quàm Comites & Barones; seipsos ignorant, & hoc animo versant: *Non sum sicut cæteri hominum*; dedignantur vicinos salutare, imò & Ecclesiasticos, nescii an capite an pedibus ambulent. Quid stultius? nam ut rectè mellifluus Doctor lib. 2. de Consid. *Fortuna quos nimium fovet, stultos facit.* Si non Amplissimo, Eximio, Illustrissimo, alioque titulo compellantur, non dignantur responso. *Ne manquez pas à mes Tiltres.* Accidit in quadam familiâ ut vir honestus marito absente, cum fœmina agens, subinde illam, domicellam vulgò **Iouffrou** compellaret: aderat fortè puellula. Quæ vix fari poterat, quæ statim, audi ma, ma, audi, ipse dicit *Iouffrau.* Quid stultius? non alius sermo quàm de nobilitate avita, ille comes contingit ex parte proavi, ille Marchio ratione uxoris, ille Baro cognatus germanus, filia nupta est nobili tali, parens ducit originem ex tam illustri familiâ, nulli cedere debeo, *non sum sicut cæteri hominum.* Quid stultius? nónne hi discursus óptimè quadrant, cum iis quos supra commemoravi? *Si singula verba*, ait Chrysostomus, *arrogantium in medium adduxero, cognosci non poterit verbáne sint stulti, an arrogantis, ita unum atque idem in utroque vitium est.* Sunt qui putant se solos sapere, se præ cæteris omnia nosse, ceteri omnes syndici, causidici, consiliarii, fungi, stolidi, bardi, blenni: quid stultius? numquid proverbio ventilatur, quod experientia verissimùm comprobavit; *stultos seipsos laudare.* Suffragatur Doctor Gentium, *Dicentes se sapientes, stulti facti sunt.* Quare dum se ex justâ causâ Paulus deprædicare cogeretur, sic loquitur: *Vtinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ*, id est laudis propriæ, aut quæ ad gloriam meam dicturus sum. Et subdit, *Velut insipientem accipite me, ut ego modicum quid glorier. Quod loquor, non loquor secundùm Deum, sed quasi in insipientia.* Anselm. Chrysostomus, & D. Thomas sic aiunt, insurrexisse quosdam Pheudo-Apostolos Corinthi qui honori Pauli multum detrahebant, ex quo necessitas illi fuit, pro suo honore respondere: hinc dicit, 2. Cor. 12. *Factus sum insipiens; vos me coëgistis.* Adeò sollicitè Apostolus qui omnem superbiam, insipientiam noverat, laudes proprias refugiebat; appositè Chrysostomus: *Attende & videbis nihil humilitate altius, nihil arrogantiâ depressius, nihil stultius,* quàm

Ierem. 49.
Eccle. 1.
Chrysost. hom. 20. ad Rom.
Ad Rom. 1.
2. Cor. 11.
V. Lanuza tract. 2. p. 2.
Hom. 66. in Matt.

quàm cum Pharisæo se laudare. Et passim dum quis seipsum laudat, circumstantes dicunt, Morionem è manicâ prospicere. Dum se omnibus præferunt, meritò ab omnibus ut stulti exploduntur; ut si homo gregarius in convivio honestorum, se in capite mensæ collocet. Hinc meritò Judas exploditur, qui se Petro ac cæteris Apostolis præferebat. Chrysostomus homilia 69. in Joannem: *Credibile est proditorem stultum existentem, ante Petrum recubuisse, quod Evangelista significavit, cùm dixit: cœpit lavare, deinde venit ad Petrum.* Quid mirum, si mulieres insaniant, & lis olim fuerit inter duas Matronas, quæ (ut fœminæ gloriæ appetentiores sunt) inter se arrogantiâ decertabant, utra nobilitate præcelleret, utra in consessu præcederet: multùm altercatæ, tandem ad Carolum Quintum appellarunt, qui ut ut statum quæstionis probè intellexit, Salomonico sanè judicio, litem decidit, dicens: Quæ ex vobis duabus stultior, illa præcedat; hîc ambæ hærere, donec ira in risum versa, pacem inierunt, sapere cœperunt, & contendere destiterunt. Ejusmodi igitur stultarum & stultorum plena sunt omnia, talium ut videtis infinitus est numerus, hâc maniâ cujusvis generis ac status homines laborant.

§. II.

Huic maniæ præsens remedium ex calvariis mortuorum petitur, quæ faciunt ut omnes sint, sicut cæteri hominum.

ASserunt Medici Epilepticos curari pulvere cranii humani. Mattiolus ait Mumia mederi hemicranio, calculo, gangrenæ, carcinomati & potissimùm vertigini; hoc certum calvarias mortuorum & ossa cadaverum seriâ contemplatione, velut commolere, omnes molas insaniæ prorsus sistere, aut evertere; accedit huc recentior Doctor Schenkius, qui docet ossa humana contrita cum potu sumpta, salubre medium contra podagram, eoque plures curatos, ait Galenus. Pes superbiæ hoc pulvere facilè curabitur; sed quod potissimum ac periculosissimum, morbum suum omnes ignorant, nec emendare curant. Christus omne genus morborum curavit, quosvis infirmos sanavit, at nullos stultos aut insanos, quia se sanos æstimant: atque hinc ut Medicorum placitum est, nullus morbus difficiliùs curatur, omnia hîc communia medicamenta deficiunt, nec ulla prosunt, nisi unum fortasse, quod captum Hippocratis & Galeni longè exsuperat, à Sophocle inventum, dum asserit, *mors ultimus morborum medicus,* hæc sola mederi potest. Hæc manifestò radicem morbi tollit, quæ in eo consistit, quòd sibi persuadeant illud Pharisæi: *Non sum sicut cæteri hominum,* cùm mors omnes assimilet & faciat quales quales fuerint, ut sint sicut cæteri hominum. Jam sana est, si mens hæc semel intrò sumpserit, plebeos, Principes, divites, & pauperes, mendicos, Reges, stultos, sapientes, insignes, & imos mortem æquare, cujus unius defectu omnes stultescunt, juxta illud Psal. 71. *Non est respectus morti eorũ, ideò tenuit eos superbia.* Mathematici ut rectè circulum definiant, dicunt: Circulus est, cujus lineæ omnes ductæ à puncto ad circumferentiam sunt æquales. Hunc circulum in pulvere humano pulcherrimè expressit Deus, dum dixit: *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Hîc omnes lineæ æquales, nemo dicere potest: *Non sum sicut cæteri hominum,* Sapiente cap. 7. attestante: *Vnus est omnibus introitus ad vitam, & similis exitus.* Nudi & pares omnes nascimur, nudi & pares in cinerem redimus. Hîc perfectus circulus est. Quò spectat illud Petri Blesensis serm. 36. in Dedic. *Cinis est memoria circuitus humani, vita enim nostra quasi linea est circumducta, rediens ad idem punctum. A pulvere incipiens, & per defectus naturales, quasi circulariter progrediens, ad pulverem revertitur, juxta illud: Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Justinianus in Tobiam de superbiæ remediis refert ex Philosophis quemdam rogatum, in

Lib. 5. observ. Med. 140.

Iustinian. in Tob. de superb. remed. c. 11.

in extremis, ut præclarum aliquod documentum ac salutare monitum, monumenti loco posteris relinqueret: cùm loqui non posset, calamo arrepto, expressit duo magna OO: variis post mortem super his duobus characteribus altercantibus, uno affirmante mortem esse omnium oblivionem, ac illud significare voluisse; alio aliud afferente, quidam rem acu tetigit: Ego, inquit, existimem per hoc duplex OO, illum significare voluisse, corpus & animam suum cursum jam persolvisse: corpus in cineres redire, animum in cælum, unde originem duxit, reverti, juxta illud Ecclesiast. 12. *Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.* Hic circulus omnibus conficiendus, atque utinam omnes, qui circuitum cum rhedis suis faciunt, vulgò *Tour à la mode,* hujus circuitus quandoque recordarentur: *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris*, non tot insaniæ ac superbæ stultitiæ committerentur. Meminerat id probè Philippus Rex Macedo, qui in hippodromo, ubi equi in gyrum aguntur, equo excussus; solo adsurgens vidit in pulvere vestigium corporis expressum, & pulveris in quem resolvendus memor exclamavit: Ecce quàm exigua arena nos capiat, qui totius orbis dominium stultè affectavi. *Hæc tanto mensura viro*, hic exiguus locus, Philippum admonuit loculi, qui sic dictus quasi parvus locus, qui etiam sex pedum magnati ac monarchæ orbis maximo sat capax erit, nec plus dives quàm pauper terræ occupabit. Hoc si ditissimi mercatores, hoc si ornatissimi scabini, hoc si amplissimi consiliarii qui hîc in pulvinis sedent, recogitarent, non sic pauperes, orphanos, desertas viduas despicerent. Si recogitarent se omnes brevî pares futuros, in cinerem pariter redigendos, omnes lineas, ad hanc circumferentiam esse æquales, quàm accuratè hanc legem Deut. 1. servarent: *Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ac magnum.* Seneca aliquam distantiam, discrimen aliquod assignare velle videtur, aliqui enim nascuntur ex patre nobili, potente Rege, alii ex rustico, mechanico, mendico, hic in palatio, alter in mapalibus: hic in splendidissimo cubili, in mollissimo strato; alter in casa, in stramine, *impares*, inquit, *nascimur*; ideò tamen non cogitandum: *Non sum sicut cæteri hominum.* Subdit enim, *pares morimur: sicut cæteri hominum: Conditor*, inquit ille, *juris humani, non natalium & nominum claritate distinxit, nisi dum sumus,* dum vivimus. Fieri mihi in hoc orbe cum hominibus videtur, velut in ludo scaccorum aut latrunculorum, ubi varii varias partes agunt: hi equitum, illi peditum, alii stultorum, ille Reginæ, iste Regis, & quisque pro suo modo tractandus, quisq; suâ viâ graditur, Regi omnia cedunt, idque dum lusus durat; at lusu absoluto, omnes promiscuè susque deque, in saccum *simul in unum dives & pauper*, ubi Rex & Regina inter stultos, equites cum peditibus commiscentur, hoc Propheta indicavit, dum dixit: *Parvus & magnus ubi sunt, & servus liber à Domino.* Hîc quis magnus est, quia annua aliquot millia in censu annuo, quia præclarum officium, pingue beneficium, quia ex nobili & illustri familiâ. Ideò sibi persuadent quòd non sint sicut cæteri hominum, sed cæteris majores, excelsiores, & sublimiores, cùm ut, ait Seneca, in hoc similes statuis sint, quæ non ideò majores, eò quòd altæ basi insistant, nec nanus ideò major est, quia in monte consistit. Mors nos aliâ ulnâ metitur: hæc 1. nobis exuit cothurnos dignitatis & honoris, basim auream opũ & divitiarũ; atque his exutos omnes calceat eodẽ modulo ac mustriculâ, omnes tondet super eundem pectinem ad calvariam usque, & omnes metitur eâdem ulnâ 5. aut 8. pedum, quæ omnibus conveniens. Atque adeò, ut Philosophus ait: *Mors ubi res fortuna malè divisit, exæquat omnia.* Hîc fortuna partes suas egit, & multis malè divisit. Divitias avaris, formam luxuriosis, honores superbis & fastuosis, plurima bona natura pessimis, dignitates stolidissimis elargitur; & lusu illo latrunculorum absoluto exæquat omnia, & ut Poëta recens ait:

[Margin notes: *Sen. Ep. 91.* — *Psal. 48.* — *Iob c. 3.* — *Sen. Consol. ad Marciam cap. 20.*]

Ludente

Ludente fa[?], *it omnis*
In cumulum tumulumq́, fastus.

§. III.

Æquat mors omnia.

COnsimili ludo placuit Philosopho Cynico Alexandri fastum ludere, illo enim prætereunte fanum aliquod divorum, Diogenes in cœmiterio inter calvarias mortuorum volutabatur, & nunc unam, nunc alteram cõtemplabatur, nunc hanc arreptam abjiciebat, nunc alteram arripiebat: hunc Alexander intuitus percunctatus est, quid illic inter mortuos vivus degeret? respondit se quærere calvariam Philippi Macedonis parentis ejus, sed hactenus reperire non potuisse, quia nullum inter eas discrimen; qui volet tres pyramides consulat quas excisâ urbe Damasci Tamburlanus ex craneis mortuorum erexit, ac istic inquirat cujus calvaria summo, cujus infimo loco jaceat, ita æquat omnia. Quisquis ergò apud se statuit, se non esse sicut cæteri hominum, cum Diogene cœmiterium adeat, illic inquirat, quæ distinctio inter cranium rustici & nobilis, secernat caput Platonis & Morionis, aut Crœsi & Iri, Narcissi & Thersitis. Ad hoc quemque vestrûm exhortatur magnus Basilius: *Contemplare sepulchra, vide num possis discernere quis servus, quis Dominus, pauper, quis locuples.* Edoctus hoc à Barbaro Constantinus Imperator, qui Romam ingressus, Hormisdæ Persæ, magnificentiam urbis ostendit, petiitque quid sibi de eâ videretur, cui ille: Romæ æquè ac alibi homines mori, & plura funera in aulâ, quàm in caula esse. Consimile Alphonsi Arragonum Regis responsum fuit: rogatus enim quæ res, Reges ac privatos, divites ac pauperes, claros & obscuros, omnes denique æquaret? respondit laconicè *cinis.* Ad hanc arenam, sistunt omnes potentes sæculi, tumentes fluctus suos. Mors pauperem & divitem, dominum & servum, iisdem insignibus, vili linteo condecorat, Regem & mendicum tunicâ ligneâ ejusdem formæ induit, quâ omnes varii & multiplices vestium modi ad antiquum modum rediguntur, hîc fiunt *sicut cæteri*, quicumque in togâ aut purpurâ præ cæteris excelluêre. Refert in hanc rem historiam peramœnam, Radzivilius: Cayri in Ægypto templum Turcicum, Moscheam vocant, hâc ratione ædificatum est: Assanus Bassa vir tam vafri quàm avari ingenii, nomen suum in orbem vulgaturus, rarum aliquod & magnificum opus excogitavit. Nullis tamen suis sumptibus; ad quod consilium cœpit plenum sceleris & amentiæ: ubivis locorum proclamari jussit, constituisse se ingens Deo templum condere, quod quo felicius exurgeret, omnibus undecumque adventantibus liberalissimam stipem erogatũ iri edixit, dictusque est certus dies ac locus partiendæ eleëmosynæ. Evocavit hæc res immensum populum ex Ægypto universa, sed & aliis ex regnis, Cayrum plurimi confluxere; in adventum horum Assanus maximum numerum indusiorum & tunicarũ ejusdem generis ac coloris parari jussit. Eos autem qui stipem accepturi venerant, ex amplissimo atrio, in aliud æquè amplum per varia ostiola, & nonnisi singulos transire voluit. In hoc transitu singulis suæ vestes ademptæ, & indusium tunicaque nova, vi obtrusa. Hoc eo astu factum est, ut quidquid à tot millibus hominum, in viaticum fuisset assumptum, id omne dicto loco relinqueretur: solent enim illic locorum pecuniam quam itineri destinarunt, indusiis aut pileis insuere: & quamvis nemo non maluisset, suum indusium, & tunicam aut longè pretiosiorem aut etiam viliorem asservare, cogebantur tamen eodem modo, omnes indui; atque ita per posticum dimissi stabant, velut in valle Josaphat. Ploratus tandem populi ac ululatus coortus, veteres ab Assano vestes postulantis, quas ille exstructo rogo omnes in ignem conjecit. Sed norat qualis phœnix nasceretur ex istis cineribus: tanta enim vis pecuniæ ex isto busto sublata, ut ea ædificio tam nobili sufficeret. Simillimè nobiscum mors agit. Vestem vilem, pretiosam, vel invitis eripit, & novam sepulchralem ejusdem for-

Adrichom. in theat. terræ pag. 84.

Basil. serm. de morte.

V. Corn. in cap. 14. Act.

Radzivilius Epist. 3. itin. in Palæst.

mæ ac coloris obtrudit; nos quidem ut Paulus loquitur: *Ingemiscimus gravati, eò*
2. Cor. 5. *quòd nolumus expoliari, sed supervestiri.* Verùm frustrà renitimur: velimus, nolimus, omnibus exuendi, uniformiter omnes induendi.

Sed audite quomodo vanissimi hominis crudelitas sit vindicata: Imperator Turcicus Imbraimum Bassam ad eum misit cum litteris, quibus Assano seriò præcepit, quàm primùm ab Imbraimo litteras accepisset, ipse suum caput Constantinopolim mox mitteret; fatales ejusmodi litteras Turcarum Imperator, ipse suâ manu solet scribere, & Holoserico nigro obvolvere: harum epistolarum summarium semper est: *mitte mihi caput tuum.* Quisquis es Rex an Cæsar, quando Imperator cæli, nigras ejusmodi litteras miserit, resistere non potes, excusare non licet, deprecari nil juvat; effugere non vales, non auro, non pecuniâ corrumpere, actum est. Quicumque in togâ aut purpurâ se circumspiciunt, viri, fœminæ, puellæ, circumornatæ ut similitudo templi, recordentur unam tunicam semel induendam ligneam, sine plicis, *moribus antiquis*, & derepentè uti pavones dimittent plumas, longumque firma. Nuperum est quod intersero: accidit ut quædam apud sartorem multis ageret, quemadmodum vestem confici vellet, tot limbis, tot striis, tot scissuris, tot plicis: cumque illi varias exhiberet formas, nec ulla placeret, quidam hæc curiosè observans, vidit in vicinia fabrum lignarium præ foribus exposuisse varia sarcophaga; hîc ille ad puellam, isthæc, inquit, tibi tunica optimè conveniet, semel induenda est, optimæ mensuræ est, ac forma antiqua; hæc secum mente volutans quærit & queritur David Psal. 93. *Usquequo peccatores Domine, usquequo peccatores gloriabuntur?* nostis quousque, quamdiu? *donec fodiatur peccatori fovea*, donec videant sepulchrum. Rem confir-
Damian. opusc. 15. cap. 22. mat Divus Petrus Damianus. *Superbiæ spiritus inflat? sepulchrum ad mentem redeat. Necessariò illic rigidæ cervicis tumorem premimus, ubi cinerem nos proculdubiò cinerémque pensamus. Quid superbis terra & cinis?* Sepulchrum ad mentem redeat, nam ut Augustinus:

§. IV.

Monumentum sic dictum quasi moneat mentem.

Aug. tom. 4. de curâ pro mortuis gerendâ c. 4.

Quòd terra & pulvis sumus, quare:

Cùm fæx, cùm limus, cùm res vilissima simus,
Unde superbimus? in terram terra redimus.

Ipse diabolus spiritus superbiæ, qui ipsum Deum aggredi ausus est, & se adorare præcepit, unde postea tam humilis ac demissus? Marci 5. in Energumeno, *Videns Iesum à longè, clamavit & adoravit eum.*

Chrysologus sermone 17. miratur tantam submissionem in superbissimo dæmone: *Quid est*, inquit diabole, *quid est, quem trinà tentatione provocabas ad lapsum, quem promissione regni ut te adoraret subdolus ambiebas, nunc tremens & miserandus prolaberis & adoras?* Causam nostis? ex Evangelistâ disce, *semper die ac nocte in monumentis erat.*

Ecce, inquit Chrysologus: *Qui honores omnes regni promittebat & gloriæ, habitare fœtidis corruptione cadaverũ reperitur in tumulis.* Sit homo similis superbissimo dæmoni, si habitet dumtaxat mente in monumento, humiliabitur. Omnia comparata erant, ut Paulo & Barnabæ tamquam Diis sacrificaretur; sed quid Paulus? *Mortales sumus, similes vobis homines*, non Dii immortales. 2. Machab. 9. Antiochus exclamat: *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.* Ita & optimi & pessimi à morte sapere discunt. Unde rectè Chrysostomus: *Sepulchrum*, inquit, *est schola humilitatis*, in hâc quisquis se exercuit, sapere didicit, cum fastu omnem mundi stultitiam exuit. Act. 14.

Alexander cui parvitas orbis, magni nomen dedit, post ingentes victorias, usque ad

1. Mach. 1. ad ultimos fines terræ *exaltatum est & elevatum cor ejus.* Sed subitò omnis fastus resedit: *nam post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur, & vocavit pueros suos nobiles; qui secum erant nutriti à juventute, & divisit illis regnum suum, cùm adhuc viveret.* Quis credat etiamnum viventem, dum spes resurgendi superest, adeò animum ab omni honore & divitiis avocare potuisse? & ne vetera dumtaxat sectemur, quid existimatis alterum illum orbis Christiani Alexandrum, Carolum V. impulisse, ut se ultro in vivis imperio abdicaret, & post tot triumphos orbi notissimus, soli Deo notus viveret, & mundo spreto secederet? nostis ubi hæc omnia spernere didicerit? hic inter regiam supellectilem suam, ingentem cistam semper circumferri curabat, cujus ipse solus clavem gestabat, & sub vesperam quacumque diverterat, semper ad cubile deferri volebat. Erant qui Thesaurum illic detineri, alii singulares libros, raros historicos hîc abdi arbitrabantur, ad quos Cæsar quandoque subridens dicebat, rem sibi carissimam & in usum maximè necessariam illic abditam latere: Sarcophagus enim inclusus erat, quem vesperi dimissis aulicis Carolus metiri solebat, num tantum Cæsarem caperet, atque hanc scholam quinquennio sic frequentavit, ut tandem humilitatis doctor evaserit, & stultitias mundi riserit; quoque tenaciùs hæc lectio inhæreret, in secessu Hieronymiano, sibi exequias celebrari curavit: quibus vivus omnium lacrymis interfuit, & de stultitia mundi triumphavit. Etenim ut rectè Hieronymus ad Paulinum, *facilè contemnit omnia, qui se cogitat moriturum.*

Hinc credo morem illum inolevisse, ut ubi quis pontifex & caput orbis creatus est, adsit qui incensâ stuppâ exclamet: *Pater sancte hominem memento te, sic transit gloria mundi.* Quod disertis verbis Bern. Ep. 237. Bernardus Eugenium Pontificem docuit, dum dixit. *Quantorum in brevi Romanorum Pontificum mortes tuis oculis perspexisti, quibus successisti in sedem, ipsos sine dubio sequeris ad mortem.* Non infulas, non falces, non sceptra, mors veretur aut reveretur:

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres, ———
——— *& sceptra ligonibus æquat.*

hinc illud symbolum omnibus magnatibus impressum vellem, quod Gisbertus Masius an. 1594. Bruxellis in sacello palatii coram Ernesto Archiduce Episcopali mytrâ inauguratus sibi sumpsit: *mors omnia æquat.* Hoc altè in animum dimiserat Carolus, qui vel hoc solo immortalis fuit, quòd se mortalem cognovit. Ut ex eo manifestum est, quod postquàm Franciscum I. Galliæ regem è Ticinensi prælio captivum abduxisset, atque Madriti in pariete celeberrimum Caroli symbolum legisset, *Plus ultra,* apposito per ludibrium cancro, subscripsit *plus citra, hodie mihi, cras tibi*: Non captivo succensuit superbè victor, sed submissè prorsus ac verè de se ipso sentiens, subjungi jussit: *homo sum, humani nihil à me alienum puto.* Matthæi 8. cùm Christus venisset Capharnaum: *accessit ad eum Centurio rogans eum, & dicens: Domine puer meus jacet in domo mea paralyticus, & malè torquetur.*

Unde ista cura & solicitudo pro lixa & Calone, ut nobilis decurio ipse excurrat ad medicum? quin imò ubi Christus dixit: *ego veniam & curabo eum*, omni humanitate ac humilitate respondit: *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantùm dic verbo & sanabitur puer meus.*

Unde ista humanitas, ista urbanitas, ista benignitas erga vilem famulum in barbaro milite? quæ enim vita magis inurbana quàm militaris, qui omnia vastãt, omnia diripiunt, incendunt, mactant, omnia jura humana ac divina violant, ut inter militiam & malitiam, teste Bernardo, summa affinitas sit. Ubi tota mundi Machina consternabatur, omnia elementa conjurabant, universa terra contremiscebat, cœlum inhorrescebat: milites sub cruce aleis super vestem ejus sortem mittebant.

Unde hæc igitur in milite benignitas,

clementia, humanitas? rationem manifestam ipsemet allegat: *Nam & ego homo sum.* Nam & ego ejusdem massæ sum, morbis obnoxius, nam & ego mortalis sum sicut cæteri. Finio & omnibus præsentem medicinam adhibuero, si unum mortuum perorantem inducere valuero, hîc enim immotus & elinguis omnem Tullianam longè excedit facundiam, Augustino attestante: *Verè si ipsa ossa arida audire volueris, tibi prædicare poterunt, & dicere: ô miser quid superbis? attende ad me, hoc quod tu es, ego fui; & quod ego sum modò, tu eris.*

August. ad frat. in Erem. serm. 66.

§. V.

Mortui ad vivos perorant ut stultam superbiam deponant.

Saul sibi persuadebat se non esse sicut cæteri hominum, semel autem brevem concionem audiit mortui Samuëlis, qui cana & promissa barba è sepulchro quasi in suggestum ascendens, hæc pauca ad Saulem verba habuit: *Cras autem tu, & filii tui mecum eritis.* Et ilicò omnes illi alti spiritus ceciderunt, *statimque Saul cecidit porrectus in terram, extimuerat enim verba Samuëlis, & robur non erat in eo, conturbatus enim erat valdè.*

1. Reg. 8.

Non caret mysterio quod Paulus de Abele mortuo ad Heb. 11. pronuntiavit: *defunctus adhuc loquitur*, adhuc concionatur, meliùs quàm vivus. Jam quinque millibus annorum mortuus, & defunctus adhuc loquitur. Ille consiliarius jam tot annis mortuus, ille præses, ille nobilis, ille Rex, tot annis mortuus, tot Imperatores, tot Pontifices mortui, sed quique eorum: *Defunctus adhuc loquitur.* Multi diserti & eloquentes concionatores in luxum & superbiam invecti, sed nemo ut defunctus loquitur: hic pro themate sibi sumit: *Memor esto judicii mei, sic erit & tuum, mihi heri, tibi hodiè.*

Eccli. 38.

Aureæ eloquentiæ flumen Chrysostomus plurimas easque præclarissimas ad populũ Antiochiæ conciones habuit, sed nostis quæ ex omnibus efficacissima extiterit, quæ maximos animorum motus concitavit, ad quam frequentissimi, ut numquam aliàs concurrerint? illa fuit, quàm mortuus & paucis verbis habuit: ferunt enim Historici Theodorum Imperatorem sacrum corpus D. Chrysostomi defuncti theca argentea inclusum Constantinopolim delatum, ad summum templum, collocasse in cathedrâ, in quâ ad populum sacer antistes verba habere consueverat; at jam mutum & elingue illud os aureum, corpore erecto, numquam disertius peroravit, numquam frequentiori auditorio dixit, omnes fluentibus ubertim lachrymis à mortui ore pendebant.

Baron. Rader. aula S. cap. 13.

Existimem auditores si hodiernâ die in hoc suggestu aliquem vitâ functum adspiceretis, me silente sat ille loqueretur; quasi verò non tot suggestus quot tumuli, non tot rostra quot funera, non tot oratorum ora quot mortuorum cranea, & ossa? Luc. 16. rogat epulo è flammis talem concionatorem mitti ad fratres suos: *Si quis ex mortuis ierit ad eos, agent pœnitentiam.* Si quis, si vel unus, & ecce tot millia concionatorum habemus quot funera, sed si unum ob oculos ponatis, indubiè agetis pœnitentiam, abjicietis ilicò omnes insanias, & vanitates falsas. Hos quandoque adite, & sepulchra mortuorum contemplamini, illic sapere discetis.

Refert Cæsarius de Liffardo viro nobili qui diu in Religione sanctè vixerat, ad omnia infima officia se submiserat. Dum tandem à superbiæ dæmone possessus, hæc secum Liffarde quid agis? absit à te tuisque tantum dedecus, ut pecudes pascas, macte animo Liffarde, ad ea quæ tuo genere digna sunt enitere, eripe hoc te ergastulo ascetico, in pristinam libertatem nobilitatemque vindica. Dixit, firmeque constituit cucullum excutere, & asceterio profugere; sed jam jam abiturum præoccupavit nox, quam cùm duceret insomnem, ecce tibi sese oculis

lis ejus obtulit vir Augustæ Majestatis, quem sequi jussus, præeuntem secutus est, januis omnibus ultrò apertis ventum ad cœmiterium, in quo cùm omnia sepulchra subitò vasto hiatu aperirentur, Liffardus ad tumulum ductus est, in quo putridum & undique scatens vermibus cadaver, haud ita pridem humatum erat, audiitque hanc brevem exhortationem: *Miser quò vadis? si tibi vis parci, noli superbiâ elatus Religiosæ vitæ statum deserere.* Dixit, at Liffardus omnis generis ac nobilitatis suæ immemor, mortis memor, cum summâ vitæ sanctitate & animi demissione in Religione perseveravit. Verissimè dictum & justissimè à summo Jurista Baldo leg. 3. Cod. de Manumiss. *Rex mortuus aperit oculos viventis.* Quot sunt qui propriam stultitiam videre non potuerunt, sibi persuadentes se Deos esse, non esse *sicut ceteri hominum*, donec mortuus aperuit oculos stultorum.

Aug. serm. 48. ad frat. in Erem. Augustinus Romæ obambulans cum matre sua ad ostia Tyberina, opportunitatem & ventos operiens, redeundi in Africam: incidit in Pontianum præfectum virum clarissimum, qui urbe egressus fuerat ad Augustinum videndum ac visendum, à quo humaniter & perquam officiosè deductus, *ad intuendū diligentiùs magnifica ædificia & opera paganorum*: *Et deductus sum*, inquit, Augustinus, *cum ceteris ad videndum cadaver Cæsaris in sepulchro, & vidi quòd omnino esset colore livido ornatum, putredine circumdatum, ventrem ejus diruptum & vermium per illum transeuntes catervas prospexi, duoque famelici in foveis oculorum pascebantur, crines ejus non adhærebant capiti, dentes ejus non apparebant labiis consumptis, & intuens matrem Christianam dixi: ubinam est Cæsaris corpus præclarum? ubi capilli solares? ubi facies decora? namque venerabantur homines, timebant principes; & respondit mater pietate plena: fili omnia sibi pariter defecerunt, quando defecit spiritus ejus, reliquerunt eum captivum in sepulchro trium brachiorum, plenum fœtore & putredine. Eja ergo*, inquit, *fideles Christi considerate quid sumus.* Et ad stultos sæculi: *Quid ergo inflaris ô dives! cur non attendis quæ audis? cur turbaris cùm prospicis? cur non converteris cùm hæc quotidie experiris.* *Aug. serm. 48. ad frat. in Eremo.* Profectò magnus ille Dux Franciscus Borgia visâ Isabellâ mortuâ aperuit oculos, quamque paulò antè viderat adeò speciosam in gloria, exclamavit; hæccine est illa Isabel! uti olim dixerunt: *hæccine est illa Iesabel?* ecce illa orbis domina! nil aliud superest, nil venustatis, nil majestatis, nil gloriæ? hæc attendite & pro Epilogo hoc breve sed nervosum magni illius Cancellarii Angliæ Epitaphium cordi insculpite:

HIC NIHIL EST MORI.

hîc nihil de tanto viro qui caput Angliæ audiebat, hic nihil prudentiæ, consilii, officii, dignitatis, nil illius magni Mori: quia mors nihil illi erat, hîc nihil est mori, id est, stulti. *Velasques c. 1. ad Philip. c. 24. n. 5.*

EMBLE-

EMBLEMA XXXIX.

Omnia benè fecit. Marc. VII.

QUI NON VIOLAVERIT UNAM.

DOMINICA VNDECIMA POST PENTECOSTEN.

Ut eum, qui OMNIA BENE FECIT proximè æmulemur, necessum est omnes animi intendi nervos in hoc unum, ut omnes sanctitatis numeros, quæ in mystico decachordo decem mandatorum Dei consistit, expleamus: ne quâ chordâ ruptâ, virtutum pulcherrimus ille concentus interrumpatur.

§. I. Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. *Iac. cap. 2.*

§. II. *Bonum ex unâ, integrâque causâ existit: malum autem ex singulis, singularibúsque defectibus.* D. Tho. 1. 2. quæst. 18. art. 4. ad 3.

DOMI-

DOMINICA VNDECIMA POST PENTECOSTEN.

Omnia benè fecit. Marc. VII.

STRABO refert Eunomium Cytharœdum Locrensem cum Aristone musico Rhegino & voce & fidibus certasse: dum ecce pernici argutoque pollice fila terens, medio in certamine, chorda abrumpitur, & de palma ipso sub plausu conclamatur. At ut fortè subter arborem consederant cicada eò convolans felici casu, in Eunomii citharâ requievit, & fractæ chordæ sonum, vocali gutturis nervo supplevit. Hinc Locris in Italia statua visitur Eunomii, quæ cicadam citharæ insidentem exhibet. Liceat hæc ad primum humani generis parentem referre, qui in loco deliciarum collocatus, concentum virtutum longè suavissimum resonabat, quo Adam velut alter Orpheus omnes animantes ad nutum, quò lubebat, agebat. Dum ecce medio in plausu, chorda rumpitur, gula distenditur, fides frangitur, totius mundi harmonia disturbatur: jamque conclamatum erat, nisi cælitus cicada delapsa defectum instaurasset, nisi, inquam, redemptor noster in crucem distentus, cytharam novis nervis reparasset.

Mirari quispiam posset si legem Dei citharæ, ac mandata ejus fidibus musicis comparavero, nisi me irrefragabilis Doctoris commoveret auctoritas: psalmo 32. hortatur nos Propheta: *Confitemini Domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite ei.* In quæ verba Augustinus: *Psalle,* inquit, *in psalterio decem chordarum: præcepta enim legis decem sunt. In decem præceptis legis, habes psalterium. Perfecta res est* (nulla chorda deest) *habes ibi dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proximi in septem.* Summus ille, qui cælitum choris præest phonascus, nos omnes citharœdos esse voluit: citharam in manus dedit decem chordis mandatorum concinnè instructam. In hac cithara, si vel una fides rupta est, omnis concentus tollitur, omnis ars & industria frustra desudat; ut rectè observat Hieronymus, in illud Isaiæ c.16. QVASI CITHARA SONABIT. *Benedic,* inquit, *anima mea Domino, & omnia interiora mea nomen sanctum ejus: quomodo enim cithara non emittit vocalem sonum, atque compositum si saltem una chorda rupta fuerit, sic si una virtutum chorda defuerit, non poterit melos dulce resonare.* Quid enim prodest aliquem castitate, justitiâ, pietate in pauperes præcellentem esse, si temperantia defuerit, & homo ebriosus sit? quid prodest temperantem, jejuniis, orationibus addictum, si scortator aut adulter sit. Quid si omnia præcepta observet, sed quandoque in res alienas manum injiciat? hac unâ chordâ disruptâ, perit omnis concentus virtutum, quo nihil est suavius.

Hieron. l. 6. in Isa. c 16.

§. I.

Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Iac. c. 2.

HIc locus Apostoli quibusdam obscurus visus est, & intellectu difficilis, quomodo quis peccando in uno, factus, sit omnium reus: nam qui furatur, hoc actu non scortatur: qui scortatur non occidit. Quique unum flagitium committit, non continuò omnia admisit. Quare S. Augustinus super hac sententia ut implexa,

Aug. epist. 29. ad Hier.

populo tamen profutura, Hieronymum consulit: *quæro, & per Deum obsecro ut exponas mihi, quod multis existimo profuturum, quomodo accipiendum quod in Epistola Iacobi scriptum est: Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus sit omnium reus*; ac primò quidem suum sensum exponit: *factus est omnium reus, quia contra charitatem facit, unde tota lex pendet. Reus itaque fit omnium, faciendo contra eam, in qua pendent omnia.* Quò spectat illud Gregorij hom. 27. in Evang. *Præcepta Domini multa sunt & unum: multa per diuersitatem operis, unum in radice charitatis.* Porrò charitas per omne mortale excidit, & habitum iustitiæ discindit; Iob 29. *Iustitiâ indutus sum, vestivi me sicut vestimento.* Vbi apposité Gregorius: *Vestimento utique cùm vestimur, omni ex parte circumdamur; ille ergo iustitiâ sicut vestimento vestitur, qui se ubique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit.* Fit enim in hoc animæ vestimento, quemadmodum in vestibus Sacerdotum, ac vasis sacris, in quibus si notabilis pars desit, totum profanatur.

Greg. l. 9. mor. c. 12.

Aliam similitudinem ex habitu militari, seu panopliâ, adducit auctor operis imperfecti in Matt. cap. 25. Sicut, inquit, miles si toto corpore fuerit armis vestitus, & unam partem habuerit nudam, nihil ei prodest, quòd toto reliquo corpore fuerit ferro vestitus: sic Christianus si justitiam fecerit, & in uno peccaverit, similiter peccator statuitur, & lethali ictu sauciatur. Qui *alta nomina* habent semper uno loco sauciari possunt. Achilles toto corpore invulnerabilis, exceptâ pedis plantâ, in qua telo Paridis læsus est: Aiax verò Telamonius toto corpore invulnerabilis, axillam si exceperis: quia Hercules cetera corporis membra leonina pelle involverat, axilla intecta ubi pharetram gestabat; & ecce hæc pars à vulnere intacta non fuit. Quot reperire est toto corpore & animo invulnerabiles, qui dumtaxat unico in membro sauciari possunt: alij in oculo, alij in pede, alij in auribus, alij in lingua.

V. Paez. hic in Epist. Iacob. c. 2.

Homerus Iliad, 4.

1. Reg. 17. Goliath ceterà armatus: *cassis ærea super caput ejus, & loricâ squammeâ induebatur, & ocreas æreas habebat in cruribus, & clypeus æneus tegebat humeros*; fronte solâ nudus, vulneri locum præbuit. Ita multi armati oculis, nil inverecundi aspiciunt: armati linguâ, nil iniuriosi effutiunt: armati manibus, nil alieni surripiunt; sed solâ fronte inermes, in capite vulnerabiles, vindictam spirant & sanguinem.

Sunt, quis credat? qui solo corde sauciari possunt. Refert Novarinus Spadiatem hanc à Deo gratiam consecutum, ut nulla parte corporis in bello vulnerari posset, excepto solo corde, quod singulari armaturâ præmunire consuerat. Hoc indubitatum complures ad ebrietatem, ad fornicationem, ad furtum, ad calumniam invulnerabiles esse, qui nec oculis, nec auribus, nec linguâ, sed solo corde sauciari queunt. De quibus propheta ait: *mala autem in cordibus eorũ.* Quot solitarij, è septis suis solo corde evagantur, quot ab omni occasione remoti, ad actus externos subverecundi, in corde suo flagitium meditantur & corde mactantur, quos non magis juvat cetero corpore virtutem spirare, quàm si quis omnibus membris valeat, ac in uno graviter ac lethaliter saucius sit.

Nouarin. Schediasm. pag. 261.

Psal. 27.

S. Dionysius, Richardus Victorinus, alijque, aliter hunc locum exponunt: peccantem in uno, fieri omnium reum, quòd omne meritum amittat, ac si totam legem violasset, iuxta illud Ecclesiastes: *Qui in uno offenderit, multa bona perdet.* Quod S. Dorotheus confirmat: *si decies cuique bene operari contigerit, & semel tantum ex habitu malo, facere malum, id unicum tanta illa bona perdit ac destruit.*

Rich. Victorin. l. de incarn. p. 1. c. 14.

Eccle. c. 9.

Liranus & alij docent omnium fieri reum, quia eandem pœnam damni scilicet, privationem gratiæ & gloriæ incurrit, ac si omnia præcepta violasset: ubi enim amittitur charitas, seu gratia iustificans, quæ est forma omnium virtutum,

ceteræ

ceteræ omnes squallent, & anima monstrosa redditur. Monstrum definitur: individuum habens defectum notabilem toti speciei alienum. Sit quis omnibus membris eleganter efformatus, colore vivido, ore venusto:

Horat. *Spectandus nigris oculis, nigroque capillo.*

Si strabo sit, si claudus, si balbus, si gibbosus, is monstris annumeratur. Nactus quis sit hanc aptam corporis symmetriam, ut longitudo ad latitudinem sit sextupla, ad crassitiem decupla: ad cubitum quadrupla, ad extensionem utriusque brachij æqualis, ad pedem exporrectum sextupla, omnia denique ad ungnem expolita sint; sic tamen ut oculum dumtaxat in fronte habeat, lunatas habeat plantas, binos tantummodo digitos, collum anserinum, iam ab Augustino & Damiano hi inter monstra meritò recensentur. Uti & ille, cui nasum antesignanum, tam amplâ porrectum mole Strada describit, ut eum emungere nequiret; quippè major multò erat quàm ut ad eum manus posset pertingere. Tantumque ab auribus distabat, vt dum sternueret, non nisi dudum pòst sonus ad aures perveniret.

Less. de prouid. numinis l. 1. n. 36.

August. l. 16. de ciuit. c. 8.

Damian. libell. de miracul.

Strada prolus. Acad. pistor. suburr. p. 464.

Quin & illi monstrosi habendi sunt, quos Chresolius & Nierenbergius testantur caudatos in lucem prodire, quòd Augustinum virum sanctissimum appensis ad illius togam, nescio quorum animalium caudis, fœdè illusissent. Pulchrè Lucas Abbas: *Hæc est decem membrorum totius corporis mirabilis pulchritudo, quæ in pleno decem præceptorum catalogo, nullam in se partem membrorum fœdam relinquit.*

Chresolij antolog. c. 3. sec. 2. p. 84. Nierenb. hist. nat.

Nyss. Sermones Dom. 5. post. Epip. disc. 3.

Idem in statuâ aut simulachro quopiam videre est, quod ut perfectum sit, omne vitium, omnis excessus & defectus absit necesse est, cùm iuxta Aristotelem lib. 4. Physicorum: *perfectum & totum sit id cui nihil deest.* Quod egregiè ad mores Socrates transtulit, dum dixit: *In vita perinde ut in simulachro, omnes partes pulchras esse oportere.* Talis debet esse anima, quæ sponso suo placere studet, quam laudat Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Monet rectè Eccli. 33. *Ne dederis maculam in gloria tua,* sicut Salomon, qui de se ipse fatetur: *Puer autem eram ingeniosus, & nactus animam bonam.* Et Nehemiæ 13. *In gentibus multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israël, & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.* Et hinc cap. 47. *Dedisti maculam in gloria tua.* Petrus, qui teste Gregorio, *primus fuit in humilitate,* quem Hilarius *primum Christi Confessorem:* Chrysostomus, omnium *Apostolorum fidelissimum* nuncupauit, *dedit maculam in gloria sua.* Dauid pius, mansuetus, vir secundùm cor Dei, adulterio *dedit maculam in gloria sua.* Quæ omnia dilucidè confirmat gentilis Seneca, quem cùm sæpius nomino, iuvat de eo Lactantij audire testimonium, qui sic ait: *Qui volet scire omnia, Senecæ libros in manu sumat, qui morum vitiorumque publicorum descriptor verissimus, & accusator acerrimus.* Hunc igitur audiamus: cùm Callisthenes Philosophus Alexandro perfamiliaris, eundem à bello Persico reducem audivisset omni populo imperasse, ut sibi divinos honores haberent, & pro Deo venerarentur; modestè Alexandrum commonuit, illos honores homini mortali non deberi; quo ita regis animum commovit, ut Callisthenem auribus, naribus, labijsque truncatum, cum cane caveâ inclusum circumferri, ac tandem necari jusserit. Quo barbaro facto, qualem maculam nomini ac gloriæ suæ inusserit, quamque hoc unum omnes heroicas virtutes obscurarit, præclarò ostendit Seneca: *Hoc est,* inquit, *Alexandri crimen æternum, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas redimet. Nam quoties quis dixerit: occidit Persarum multa millia, opponetur & Callisthenem. Quoties dictum erit, occidit Darium, penes quem tunc magnum regnum erat, opponetur & Callisthenem. Quoties dictum erit: omnia oceano tenus vicit, ipsum quoque tentavit novis claßibus, & imperium ex angulo Thraciæ, usque ad Orientis terminos protulit, dicetur: sed Callisthenem occidit. Omnia licet antiqua ducum regumque exempla transierit, ex his quæ fe-*

Socrates apud Stobeū Serm. 1. de de virtute.

Sap. 8.

Greg. in Ezech. hom. 18.

Chrysost. Serm. de SS. Petro & Paulo.

Lactant. Diuin. instit. l. 5. c. 9.

Seneca quæst. nat. lib. 6. c. 23.

 cit,

cit, nihil tam magnum erit, quàm scelus Callisthenis. Ita quisque penes se statuat, si grave quodvis crimen vel semel admiserit, hic adolescens, ille mercator, causidicus, Senator, nulla ingenii vel naturæ talenta eluent, omnia rectè facta hoc unum non tollent: nam *quoties quis dixerit*, Adolescens ille perhumanus est, adolescens ille indolis benignæ est, *opponetur*, & virginem violavit; *quoties dictum erit*: Adolescens ille in cœtu Mariano assiduus est, *dicetur*, sed & virginem violavit, &c. *Quoties quis dixerit*, mercator ille, iste causidicus quotidie sacris interest, *opponetur:* & perjurium admisit. *Quoties dictum erit*: quotannis aliquot millia in pauperes effundit, *dicetur*, sed & perjurium admisit. *Quoties quis dixerit*, vir ille Senatorius pupillos & orphanos tuetur, *opponetur:* & alienam corrupit. Quoties quis dixerit, in patriæ tumultu hic non semel pro civibus animam posuit, *dicetur:* sed & alienam corrupit. Sit vir doctrinâ celeberrimus, prudentiâ in paucis eximius, corporis afflictatione singularis, charitate proximi insignis, si uno in tetro flagitio vel semel deprehensus, de fama, de integritate, de probitate actum, & hunc quoties virum conspexeris, sive orationi intentum, sive proximo juvando distentum, occurret semper animo, sed & tale flagitium admisit. Quo fiet, ut omnia quæ fecit, quantumvis illustria, unum hoc crimen obscuret, ac fædis tenebris obvolvat. Hinc S. Thomas 1. 2. q. 18. a. 4. ad 3. ex Dionysio Areopagita docet:

§. II.

Bonum ex una integraq; causa existit, malum autem ex singulis singularibusque defectibus.

QVod axioma in scholis receptissimum, & perspicuum est in corpore humano, cujus temperamentum faciliùs conservare, quàm disturbare aut instaurare est, quoniam multa eaque simul ad sanitatem requiruntur; at ut quis ægrotet, sufficit unus defectus, cibus minus salubris, potus immoderatus, cruditas in stomacho, frigus insolitum, calor vehementior, unius membri affectio, spiritus unius interceptio, unius ossis contritio, unius nervi contractio hominem insanum reddit. Vero non absimile est Dionysium Athenis, ab Aristotelis disciplina, suum axioma hausisse, qui libro 2. Ethicorum c. 6. sic docet: *Peccare multis possumus, rectè agere uno vero modo tantùm licet*, atque idcirco illud facile, hoc difficile. Declarat rem Princeps Philosophorum exemplo sagittarii, cui difficillimum est scopum attingere jaculando, quia una recta linea tantùm in scopum dirigatur, facillimum & sexcentis modis aberrare, sicut rectam lineam ducere difficile, quia nihil curvitatis habet, curvam facere facillimum, quia infinitæ à rectitudine deflectere possunt. Aptè Tullius in paradoxis: Virum probum debere esse similem versui seu metro poëtico, cui vel syllaba desit aut exerret, totum vitiosum est & publico sibilo ac convitio excipitur. Hoc est quod Theologi docent plus requiri ad virtutem, & ut actus bonus sit, quàm ad peccatum: ut quis bene oret non sufficit hominem genibus nixum, volvere rosarium, oculos in crucem defixos habere si mens aliò evagetur, ad misericordiam in pauperes, non sufficit dare lautas eleemosynas, sed debent esse ex proprio, non ut videantur ab hominibus, &c. hæc doctissimi viri doctrina est: *Plura necesse est ad virtutem concurrere, quàm ad vitium; imò per defectum unius eorum quæ requiruntur necessariò ad virtutem, transitur in vitium.*

Pharisæus ille qui in templum oraturus ascenderat, quantarum virtutum laude præclarus? *Non sum*, inquit, *sicut cæteri hominum raptores, injusti, adulteri, jejuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ possideo*; & tamen unius jactantiæ noxa, totam justitiam delevit. Vivè hunc stylo suo depinxit Gregorius l. 19. mor. c. 12. *Pharisæus namque ille qui in templum oraturus ascendit, civitatem mentis suæ, quanta munitione vallaverit audiamus*: *Iejuno*, inquit, *bis in sabbatho, decimas do omnium, quæ possideo. Qui præmisit, gratias tibi ago, magna certè munimina adhibuit. Sed*

Gerson tract. 2. de tribus ad peccatum concur. §. de intent.

videa-

videamus ubi insidianti hosti immunitum foramen reliquit: quia non sum sicut Publicanus iste. Ecce civitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per jejunium & eleemosynas clausit: incassum munita sunt cætera, cùm locus unus de quo hosti patet aditus, munitus non est. Civitatem cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo & largiendo servavit: victa est per abstinentiam gula, destructa ventris ingluvies: superata est largitate tenacia, avaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus? sed ô quot labores uno vitio percussi ceciderũt? quanta bona unius culpæ gladio sunt perempta! Incassum civitas mœnibus cincta, vallis inaccessa, propugnaculis & arce munita, si unus occultus aditus, viam hosti viritim in civitatem sternat: incassum quis sub noctẽ omnes fenestras obstruit, triplici serâ fores occludit, pessulis ac vecte ferreo præmunit, si in cellã furi foramen pateat, incassum quis contra impetum aquarum densum aggerem exstruxerit, si vel rimam habeat, dabit illa ruinam. Ita & incassum ceteras sensuum portas firmâ custodiâ muniri, si vel per aures detractio irrepat, aut per oculos fœdum spectaculum se insinuet &c. Chrysostomus hom. 19. ad pop. *Nisi totum emendasti, nondum te quidquam fecisse puta: hoc enim exiguum neglectum, & omne reliquum destruit, sæpius namque domos ædificantes homines & tectum imponentes, unius tegulæ excussæ curam non gerentes, totam domum perdiderunt.* Ædificium quantumvis amplum, aptissima symmetria ad amussim perfectum & absolutũ sit, modò tegula desit ut sensim stillicidiis trabes cõputrescãt, inopinatò ruinã dabit. Adeò in ædificio spiritali nõ sat est, si paupertatis murus humilitatis fundamentum, obedientiæ tectum, sartum integrumque servetur, si pro tegula, regula vel una desideretur. Longũ esse vel recẽsere quot munitissimæ civitates annonâ in plures annos copiosissimè omni bellico apparatu instructissimæ, præsidio militari confertissimæ, paucis mensibus imò diebus, in hostium potestatem venerunt, unius rei defectu: vel quia pulvis, vel glandes, vel fomites, vel medicamenta, vel sal, vel aqua, vel aliud quidpiam, ubi cætera abundè suppetebant, desiderabatur. Testis Bethulia, de quâ sacræ paginæ testantur, tantam in eâ fuisse aquæ penuriam, *Vt non esset intra civitatem, unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie*; quare nemo quisquam mirabitur, si hujus unius defectu de civitate tradenda in manus Holofernis, actum sit: stratagemata denique non pauca momenti maximi unius sæpè levissimæ rei defectu, felicissimo successu caruere. Ex quibus omnibus quis non concludat verissimum illud axioma: *Bonum constat ex integra causa, malum, ex singulis singularibusq́; defectibus.* Confirmat idipsum S. Thomas 2.2.q.5 ar.3. *Sicut peccatum mortale contrariatur Charitati, ita discredere unum articulum contrariatur fidei; sed Charitas non remanet in homine post unum peccatum mortale, ergo nec fides, postquam discredit unum articulum fidei.* Sic ut nulli dubium esse possit, quin formalis hæreticus censendus sit, & omnium reus, qui vel uni articulo fidei, vel uni apici in sacris paginis veritatem derogant. Tales exstitere Nicolaitæ, qui psalmos Davidicos habuêre ut profana cantica, poëticos æstus ac deliria. Castalion repudiavit Cantica Canticorum, quasi æstro quodam impotentis libidinis conscripta. Porphyrius Danielem impugnavit. Ebion & ipse impius hæreticus solum Matthæum ex Evangelistis probavit. Cherintus solum Marcum. Marcion Lucam, eumque unum. Denique Valentinus Joannem tantùm admisit. Ebionitæ D. Pauli Epistolas damnarunt. Calvinus libros Machabæorum erasit. Lutherus epistolam D. Iacobi, & Judæ in sacris admittere renuit, quia iis vidit se suaque dogmata exanimari. Qui omnes perperam jactant in cæteris irrefragabili sacrarum literarum auctoritati sese adhærescere, si vel in uno ab infallibili regula deflectant. Quo solo efficitur ut anathemate percussi, tanquam hæretici & schismatici fugiendi ac execrandi sint. Quare sicut qui discredit uni articulo fidei, perdit totam fidem, & verè hæreticus est; ita qui transgreditur unam legem, perdit charitatem & verè peccator est, in utro-

Iudith c.7.

que enim, ut docet D. Thomas, destruitur, totaliter objectum formale: *Manifestum est*, inquit, *qui inhæret doctrinæ Ecclesiæ, tanquam infallibili regulæ, omnibus assentit, quæ Ecclesia docet; alioqui si de his quæ Ecclesia docet, quæ vult tenet, & quæ non vult, non tenet: non jam inhæret Ecclesiæ doctrinæ, tanquam infallibili regulæ, sed propriæ voluntati*. Ex quo patet hæreticum habere aliud objectum formale, & tendendi modum fallibilem: quia eodem modo credit vera mysteria, sicut suos errores; sed errores non credit ob idem objectum formale, ob quod fidelis, ergo. Nec obest quòd aliis firmiter adhæreat, id enim fit ex imperio voluntatis, quo etiam pertinaciter adhęret erroribus. Haud aliter, qui unam legem transgreditur, quæ est violativa amicitiæ Dei, nequit ex eodem motivo ullam aliam velle servare; qui enim detestatur vinum Rhenanum præcisè quia veneno mixtum, & præsentissimæ mortis causa est: debet simul aversari Creticum, Massicum, Phalernum, Chium, & quodvis aliud, quod eodem veneno tinctum est.

Christus Matthæi 28. hoc suis inculcat: *Euntes ergo docete omnes gentes, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Basilius ad hæc in prolog. Regul. *Non hæc quidem observare, illa autem negligere; sed omnia servare, quæcumque præcepi vobis. Quid prodest alicui data à plerisq; libertas, si is vel uni modo serviat: qui enim peccatum facit, servus est peccati*. Quid confert captivo si primam, secundam, tertiam custodiam transgressus, portas ac feras perfregerit, si ad ultimam portam ferream hæreat? quid juvat reliquo corpore liberum esse, si pes vel manus in vinculis sit? quam doctrinam eleganti similitudine confirmat S. Dorotheus: *Si Aquila quæ reliquo corpore, à laqueo omninò libera est; unicâ autem ungulâ detenta fuerit, omnem vim suam ex ea modica particula, quâ præpeditur, amittit. Idipsum*, inquit, *in anima est: quæ si unicam passionem tantùm habituatam habuerit, ex ea subjecta jam hosti, horâ etiam minimâ in captivitatem ducetur.* Est qui à calumniis & blasphemiis abstinet, sed avaritiæ vinculis adstrictus est. Alius justitiæ tenax est, sed fœ-

V. Nyss. serm. Dom. 5. post Epip. disc. 3.

do adulterii nexu colligatur. Alter ad cætera Religiosus, nisi quòd rei alienæ picea manus adhærescat. Ut ergo quis liber sit, omnia vincula dissolvat, necesse est. Isque modus excogitandus est, quo aptè & securè se expediat, alioqui si unum alterumve fefellerit, ubi se explicatum iri confidit, se novis vinculis implicatum serò ingemiscet. Dictum in rem conferam: Montignius frater Philippi Comitis Hornani anno 1566. in Hispaniam profectus est, suam comprobaturus regi innocentiam. Verùm cùm aures regias æmulorum voces penitus obsedissent, custodiæ mancipatur. quo nuntio accepto, uxor hanc rationem mariti liberandi, ut novam, sic ingeniosissimam excogitavit. Quatuor ablegantur Belgæ, linguarum periti, qui peregrinationis Compostellanæ prætextu in Hispaniam proficiscantur, stipis emendicandæ specie, chelym quisque seu violam secum ferentes, in quorum instrumentorum maximo, quod bassum vocant, omnis generis ferramenta ad perfringendos carceres opportuna, affabrè conclusa erant. Ubi ad arcem ventum est, in subjecto vico specimen artis edunt. Admirantur omnes peregrinorum ingenium. Præfectus arcis eos advocari jubet, dominum Montignium musices amantem, exhilarandi causâ. Vocati parent, nec modò fidibus, sed & voce, Gallicè, Italicè, Hispanicè suavissimè modulantur: ad extremum etiam linguâ Belgicâ, quàm ut exploratum habebant, nemo custodum intelligebat. Hac autem cantilenâ Belgicâ decantant cujus rei causâ advenerint, modum exponunt, quo è carcere se expedire queat, emeret nempè hæc artis musicæ instrumenta quovis pretio, ipsis dissimulanter reluctantibus, in basso reperturum fabrilia, quibus carceris clathros perfringat. Hactenus omnia feliciter, nec surdo canebant, at unum defuit, nescio quo errore factum sit, ut versum illum, quo bassum citra læsionem, arcano stylo aut clavo exempto aperire & claudere posset, ne perfracto eo fraus deprehenderetur, concinere omiserint. Montignius ad voces has animum advertens, sed vultu

Beyerlinck theat. tit. prudentia pag. 805.

probè

probè diſſimulans, ad præfectum arcis converſus: Egregios mehercle muſicos, inquit: contendere tamen auſim, vel te judice, cantionis Belgicæ harmoniam, præ ceteris longè ſuaviſſimam fuiſſe. Adſtipulante itaque præfecto, cantilenam de induſtriâ repeti juſſit. Sed idem error, qui prius contigit. Dimiſſis peregrinis artem illorum laudare, inſtrumenta muſica imprimis extollere cœpit: ejuſque adeò precibus motus præfectus, ea tandem à peregrinis, diu multumque reluctantibus, obtinuit. Peregrini jam digreſſi, erroris memores, novo aſtu eum emendare ſtudent; obſervant puerum à vicino piſtore in Comitis uſum panes petere, ſchedam cum verſu illo inſerunt. Incommodum autem accidit, tum temporis Præfectum cum Montignio prandere, in cujus manus hic fatalis panis incidit, ac dolo detecto ſpes omnis libertatis Montignio inciſa eſt. Quid autẽ evenerit, loquuntur Hiſtorici. Vide quàm paulò è momento maxima rerum pondera pendeant, quàm omnibus ad libertatem comparatis, uno deficiente, homo in exitium & exitum fatalem prolabatur. Ita & levi impendio, qui liberè ſubvolare poſſet, adſtricta hæret anima. Cui veritati adſtruendæ utinam teſtes prodirent, qui ceterùm probi, ad captivitatem illam diabolicam damnati ſunt, & quantumvis temperantiâ, caſtimoniâ, aliaque virtute eximii exſtiterint, uno ſcelere admiſſo, audire meruerunt: *Clauſa eſt janua*. Quæ aureo Chryſoſtomi concludam eloquio: expendens hic illud Matthæi: *Neſcio vos*, ſic ait: *Quoniam igitur & magna res erat*, (virginitas) *ac de eâ apud multos magna erat exiſtimatio; ne quis ea perfecta, ſe totum perfeciſſe putaret ac cetera negligeret, hanc parabolam propoſuit, ut oſtenderet virginitatem, quamvis cetera habeat, ſi miſericordiæ bonis caruerit (quæ per oleum deſignatur) cum fornicatoribus ejici.* & ſubdit: *ideò etiam fatuas appellavit, quoniam majori certamine ſuperato, in faciliore totum perdiderunt.*

Chryſoſt. hom. 79. in Matt.

Ad ſudorem quis & ſanguinem, in vitiorum hydram decertarit, niſi omnia capita demeſſuerit, vel unum, perniciem mortemque adferet: quemadmodum vir nobilis documento reliquit, dum in gentilitiam teſſeram, hic ſibi lerneam hydram adlegit, in cujus ſeptem virulenta capita, hoc brevi lemmate ſubjecto: *aut omnia, aut nullum*. Hoc ſibi quiſque ſalutis ſymbolum adlegat hortor & moneo, ne uno neglecto, quod plurimi apud inferos ſerò ingemiſcunt, æternum animæ exilium incurramus. Unicam mortalem noxam ſubiiſſe, æternum periiſſe eſt: *Numquid enim*, ut Baſilius ait, *ex omnibus rectè factis, ſi unum aliquod alicui tantum obfuerit, is propterea ſalutem non adipiſcatur?* & reſpondet: *cùm multa ſint tam in veteri, quàm in novo teſtamento, ex quibus planiſſimè quæſtionis hujus veritatem poſſimus intelligere, ſatis eſſe arbitror homini fideli, vel illud unum de Petro judicium: qui cùm ei talium ac tantorum rectè factorum teſtimonium à Domino fuiſſet datum, atque eo modo appellatus, ac beatus laudatus, ubi una tantum in re, ab obedientiâ viſus eſt diſcedere, atque hoc ipſum non ex negligentiâ, ſuperbiâve, ſed ex reverentiâ, honoreq; adverſus Dominum ſuum; propter hoc ipſum tantùm, ei dicitur: niſi lavero te, non habebis partem mecum.* Hoc eſt, ſalvus non eris. Adeò ut in unius læthiferæ noxæ piaculo, infelicis æternitatis cardo verſetur, & omnis optatæ felicitatis ſpes evertatur.

V. Nyſſ. ſermones Dom. 5. Quad. diſcur. 3.

Baſil. in reg. brevi. interrog. 233.

EM-

EMBLEMA XL.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo Matt. XXII.

IN HOC SIGNO VINCES.

DOMINICA DVODECIMA POST PENTECOSTEN.

Prov. 23. Deus cordis noſtri hoc unum ſuo ſibi iure poſtulat: *præbe fili mi cor tuum.* Quo fit quemadmodum in luſu chartarum accidere conſuevit, ut cordis teſſera *herten aes*, rapiat hoc unum ſibi; *Herten heer.*

§. I. *Deus cordis hoc unum ſibi; cor noſtrum vendicat.*
§. II. *Quid ſit ex toto corde Deum diligere.*
§. III. Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. *Matt. 6.*
§. IV. *Quorum cor longè eſt à Deo.*

DOMI-

DOMINICA DVODECIMA POST PENTECOSTEN.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Luc. 10.

PHILIPPVS Rex Macedo in solẽni convivio, ad quod inter viros Principes, complures Philosophi ingenio & doctrinâ præcellentes adhibiti, quo animum suum oblectaret, eorumque scientiã exploraret, hanc illis quæstionem seu problema disceptãdum & discutiendũ proposuit: *quid in rerum natura maximũ esset?* hîc omnes arrectis auribus & animis; quidam montẽ Olympum, qui teste Plutarcho, decem stadijs altus est, & de quo Poeta canit: *nubes excedit Olympus.* Quẽ, inquit, alter si de montiũ sublimitate controuersia est, longè Atlas exsuperat, qui non modò primam regionem aëris, sed hoc *toto vertice suprà*, Solino teste, in viciniam lunaris circuli educitur, & cælum ipsum firmamenti fulcire dicitur:

Lucan. l. 2. de Pharſ. — *Virg. 7. Æneid.* — *Virg. 4. Æneid.*

——— *ubi maximus Atlas*
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Tertius, quid maius excogitavit totâ terrâ, nempe aquam, quæ terram omnem primò circumdedit & ambivit. Tandem quartus se lucem allaturum ratus, omnium rerum maximum solem declaravit, utpote qui 166. orbem universum magnitudine excedit. Sed quintus propiùs ad veritatem accessit, dum *cor* hominis omnium rerum maximum, & capacissimum pronuntiauit: quod in Alexandro Philippi filio comprobatum est: Etenim cùm aliquando Aristarchum dicentem audisset, plures mundos esse, à lachrymis temperare nõ potuit, quòd nondum unum occupasset; adeò ut necesse fuerit Magistrum eius Aristotelem, librum conscribere de uno mundo, quo tamen, iam subacto, cor eius universo capacius, pluribus mundis inhiabat.

Lipſij exempla pol. de magnitudine animi in fine.

Vnus Pelleo juveni non sufficit orbis.

Iuven. ſat. 10.

Nec, mille mũdi cor humanum exsaturare possunt, capacitatis quippe hoc infinitæ est: disertè Hugo Vict. *Cor paruum est, & magna cupit: vix ad unius milvi refectionem sufficere posset, & totus mundus ei non sufficit.* Et paulò pòst: *plura machinatur cor meum uno momento, quàm omnes homines perficere possent uno anno*; nullæ divitiæ, nullæ deliciæ, nullæ res creatæ valent capacitatem eius explere. Rationem dat August. *fecisti nos ad te, & inquietum est* COR *nostrum, donec requiescat in te.* Fecisti *cor* nostrum triangulare, capax immensæ illius triados, quid mirum si orbis triangulum complere nequeat. Inquietum est cor nostrum. Avarum interroga an quiescat & satietur pecunijs, libidinosum percunctare an expleatur brutis voluptatibus; ebriosum siscitare an tot cantaris ac diotis exsiccatis acquiescat? quisque si liberè profiteri voluerit, cum Augustino dicet: *inquietum est cor nostrum: donec, requiescat in te*; sicut acus nautica, quæ in assiduo motu est, nec quiescit nisi polarem respiciat. Quò spectat illud Bernardi: *Ad imaginem Dei facta anima rationalis, ceteris omnibus occupari potest, repleri non potest: capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit.* Quid hoc est *occupari potest, repleri non potest?* Quandoque homo voluptatibus & delicijs humanis totus occupatus & immersus videtur, ebriosus dum vino oppletus est, avarus dum lautam hæreditatem adit; sed repleri non potest: similes sunt ollæ fervẽti quæ superabundare & effluere videtur; at vbi calor resedit & deferbuit, vix ad dimidium plena est. Quare cùm cor nostrum imago sit SS. Triados, & capax sit boni infiniti ad quod creatum est, quid ni illud totum sibi vindicet, qui creavit illud ad se? quid ni omnem affectum, omnem amorem, totum cor nostrum, in nobilissimum

Hugo Vict. l. 3. de anima. — *Aug. lib. 1. Conf. c. 1.* — *Bern. serm. in Dedic.*

Virg. 5. Æneid. anathema, *in monumentum & pignus amoris* appendamus: *in omni namque creatura, quæ sub sole vanitatibus mundanis occupatur* (inquit S. Hugo Vict. l.1. de anima. Hugo Victorinus) *nihil humano* CORDE *sublimius, nihil nobilius, nihilque Deo similius reperitur, quapropter nihil aliud quærit à te nisi* COR *tuum.*

§. I.

DEVS CORDIS, *hoc unum sibi cor nostrum vendicat.*

SEneca lib. 1. de beneficijs refert: dum Socrati multi multa munera deferrent, Æschines pauper auditor: nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi possum, invenio; itaque dono tibi quod unum habeo, meipsum: hoc munus rogo, qualecumque est, boni consulas, cogitesque alios, cùm multum dederint, plus tamẽ sibi reservasse. Cui Socrates, quid ni tu magnum munus dederis, nisi fortè parvo te æstimes; curabo ego ut te meliorẽ tibi reddam, quàm acceperim. Tu te Deo munus acceptissimum consecra, & meliorem longè te tibi restituet, hoc est, cor tuum ei totum deferas, qui unus tibi cordi esse debet.

David post innumera à Deo in se collata beneficia, ne ingratus moreretur secum expendit: Psal. 115. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* tu magne Deus è campo ad regnum, è casa ad solium, ex caula in aulam vocasti, pedum in sceptrum, perasum in diadema, sagum in purpuram commutasti. *Quid retribuam Domino?* tu mihi vires dedisti in ursos & leones, auspicijs tuis gigantem immanem prostravi, *quid retribuam Domino?* tu me toties ex hostium insidijs, è Saulis manibus liberasti, *quid retribuam Domino?* An victimas arietum? an divitias regni mei? non, quia bonorum meorum non eges, tuus est enim orbis terræ. Ille tamen qui nullius eget, unum à Prov. 23. nobis postulat, nempe cor nostrum: *præbe fili mi cor tuum mihi*, præbe mihi amo- Luc. 10. rem tuum, hoc præcipio, *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Hoc præceptum David servavit, & cor suum ita Deo tradidit, ut omne dominium cordis sui in eum contulerit, hinc eum alloquitur Psal. 72. *Deus cordis mei*; non divitiarum, non regni, non exercituum, *sed cordis mei.* Hoc David duxit donum egregium & regium.

An. 1599. Philippus II. misit regi Nan- Perard. Dom. 16. post Pét. gasaci *cor aureum*, ut suum erga illum amorem declararet, illumque ad orthodoxam fidem pertraheret; quod munus adeò acceptum fuit regi barbaro, ut cor illud, cordi suo apprimẽs, idiomate suo exclamarit: *Maha santo scam! maha santo scam!* id est, ô quam gaudeo! ad hoc munus totus raptus est, hoc corde Philippus totum sibi regem Nangasaci vicit & devinxit; non quòd auro inescari posset, quoniam bonorum eorum istic non egent, sed quia cor *monumentum & pignus amoris esse*, probè teneret. Hoc & rex regum, & Deus cordis nostri rapit. Inter chartas quippe lusorias Dominus cordis est, *herten heer* qui ut omnia ad se trahat, eum tamen unum cor rapit, *Herten aes*, vincit & trahit ad se, *in hoc signo vincit.* Ita dilectus cum dilecta sua Surius in vita. 16. Iunij. Lutgarde lusit ut perdendo vinceret, dederat illi gratiam curationum, quam omnibus undique ad se concurrentibus deprecata, commutare maluit cum scientia & interpretatione psalmorum, quo ut spiritũ intepescere sensit, dixit Domino: quorsum attinet me idiotam & rudem monialem scripturæ arcana nosse? ait illi Dominis, quid igitur vis? volo, inquit, cor tuum: & Dominus, quin ego potiùs cor tuum. Facta est autem ab eo die quædam permutatio cordium, ut Dominus cordis, ab eius corde raptus sit, & ad Lutgardem transierit. Quare si & tu Deum cordis in amorem tui rapere desideres, totum cor tuum in eum jacias, hoc unum is qui omnia donavit à te postulat.

Paulus Iovius refert non longè à Neapoli in Campania, legisse se hanc inscriptionem ænigmaticam:

Dimidium Spheræ, Spheram cum principe Roma,
Postulat à nobis divinus conditor orbis.

Quod Iovio interprete nil aliud significat, quàm Deum cor nostrum sibi deposcere.

Fŏseca theatrum amoris c. 19. poſcere. Conſimile ænigma olim diabolus magno Antonio propoſuit: cùm enim in Mauri ſpecie laqueis onuſtus ac retibus ad venationem feſtinaret, ſanctus hic Abbas eum percunctatus eſt, quò tenderet? ad venationem, inquit: dum ulterius ſciſcitaretur prædam quam indagaret? reſpondit, lunam dimidiam, ſolem (vel ut alij bovis oculum) & rotæ quartam partem. Quæ manifeſto *cor* indicabant. Hoc *cor* humanum diſpares omnino venatores ſectantur, caro & ſpiritus, diabolus & Deus. Quãdo hanc arcem dius amor occupavit, ſtatim dæmon claſſicum ſonat, mundus & caro ad arma proſiliunt; ubi dæmon occupavit, cælum, terram, morbos, bella, omnia Deus movet, ut ſibi cor ſubdat, & *Pſal. 37.* ad has voces peccatorem compellat: *cor meum conturbatum eſt in me.* Vt quid hoc? ut revertatur ad Dominum *in toto corde.* Quo facto dius amor triumphat, vexilla explicat, ponendo *ſignaculum ſuper cor*, vel ut alij vexillum. Hanc arcem cordis, legitimus Dominus cordis, ſibi tradi poſtulat: *fili præbe mihi cor tuum,* quia pater dedit nobis ſuum cor, id eſt, Filium & Spiritum ſanctum, *dedit*, inquit D. Thomas, *Spiritum ſanctum, id eſt* COR *& amorem ſuum, dedit filium, qui erat in ejus ſinu, in viſceribus patris.* *V. Cornel. Prou. 23. verſ. 26.* Tot inſuper divini amoris tela, quot in nos contulit beneficia: tot jacula quot vulnera: tot ſagittas, quot ſpinas, quas è cruce quaſi arcu jaculatur. Lorinus in Pſal. 44. *Chriſtus dici poteſt ſimilis imagini Cupidinis: nudus eſt denudans eximium amorem erga nos. Pro velamine oculorum, ipſimet ſunt oculi excavati inediâ, lachrymis, verberibus, præterea ſanguine, ex coronâ ſpineâ & ſputis; quæ omnia demonſtrant nimium, ſed ſine amentia, amorem. Arcus ipſa crux eſt vel humana natura, cuius ut arcus æreus brachia. In cruce autem quot tormenta, tot ſagittas concipe charitatis.* Hiſce telis ſaucius *Aug. l. 9. conf. c. 2.* exclamat Auguſt. *Sagittaveras tu* COR *noſtrum charitate tua.* His ſaucia Tereſa, cor ſuum ab amato & ſibi raptum gaudebat; Etenim ſi beneficia ſint furta, quæ *corda rapiunt*, ut olim quidam accepto munere ab Ageſilao teſtatus eſt, dicens: *furtum illud Ageſilai eſt*: cauſam rogatus, ita planè, inquit, quia munera *corda rapiunt*; profectò *cor* noſtrum iam pridem ſuo ille ſibi iure rapuit, cuius *cor* amore noſtri transfixum eſt. Non erat opus, Deum optimum eſſe ut amaretur, ſufficiunt quę contulit, abſque eo quòd ipſe eſt. Si veriſſimum fuiſſet mendacium omnium maximum, delirium Marchioniſticum blaſphemans Deum malum, adhuc diligendus eſſet: ſua de nobis beneficta merentur benevolentiam & gratiam, totque telis amoris cor percuſſum, etiam ſiliceum ſcintillas abſiſtere faciet; imò totum exardeſcet ubi viderit quòd poſt omnia dederit & ſe. *Nieremb. de arte volunt. pag. 339.* Servo Dei ferventiſſimo Antonio Martinio apparuit cupidineo habitu puer Jeſus, arcu & pharetrâ armatus, inque ſuum cor jaculatus ſagittas, negotians amorem plagis. Parum hoc, ſed ut fictè apud Anacreontem, ita hîc verè conſumptis miſſilibus, ſeipſo pro ſagittâ uſus, in amatum conjecit, ut ſic cominus arcem cordis noſtri expugnaret, ut omne obſequium & amorem in eum conferamus.

§. II.

QVID SIT EX TOTO CORDE DEVM DILIGERE.

S. Bernardus in Epiſtola reſponſoria ad quendam percunctantem, quid à nobis Deus requirat? reſpondet, *cor* noſtrum, nihil dignius producere poteſt, quàm ut ei ſe reſtituat, à quo factum eſt; hoc ardentiſſimum ſui deſiderium Chriſtus declaravit dum dixit: *Ideo dedi homini cor ut in eo me Deum ſuum, qui ubique ſum, & incomprehenſibilis concluderet, & ut cogitando, in me eſſet delectatio ſua.* *L. 5. revel. Brigitt. interr. 3. reſ. 5.* Tum ſi quidem cor hominum Deo datur, quando omnis cogitatio terminatur in eum, gyrat, & circumflectitur ſuper eum, & nihil vult penitus poſſidere præter eum. Nec aliud dixerim *cor* dono dare, quàm ipſum captivare in obſequium eius, & ita voluntati eius ex toto ſupponere, ut nihil aliud velit: qui ſic cor ſuum Domino dederit, cantabit

Psal. 107. melodicè, & dicet cum Propheta: *paratum cor meum Deus,* in prosperis & adversis. Hæ aliquando voces auditæ sunt B. Henrici Susonis ordinis Prædicatorum, qui cùm arderet amore divinæ sapientiæ, illa seipsam spectandam exhibuit, illique arridens dixit: *præbe fili mi cor tuum mihi*, ille humi prostratus in has voces prorupit: ego toto corde, sensibus & animo, te inexhaustam omnium desiderabilium abyssum, *ardentis cordis mei sinu complector.* Sed amabo, quid Deum toto corde complecti, quid ex toto corde diligere, quid totum cor nostrum ei deferre est? Praxim modumque duæ germanæ sorores non solùm carne sed & Religione SS. Gertrudis & Mechtildis tradiderunt. Audierat aliquando Mechtildis inter divinas laudes concini illud Dauidis: *reges munera offerent*, & sic paucis sponsum suum compellat: Ecquid est ô dilecte cordis mei, quod tibi munus offeram, cùm nihil suppetat, dignum majestate tuâ? Respondit Christus: quinque modis præbebis mihi cor tuum, & longè gratissimum munus obtuleris. 1. illud mihi offeres velut arrham desponsationis cum omni fidelitate cordis tui, incessanter me deprecans ut igne amoris mei consumam quidquid per infidelitatem deliqueris, cuius olim hic typus fuit Levit. 16. *ignis autem in altari semper ardebit*, ubi Greg. *altare Dei* COR NOSTRVM *est, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Dominum, charitatis flammam indesinenter ascendere.* 2. Offeres velut murænulam aut monile amatorium, cum abnegatione omnium terrenarum voluptatum, quæ cor tuum occupare possent. 3. Offeres mihi cor tuum velut regium diadema, cum abnegatione omnis honoris, quem in hoc, vel etiam in futuro sæculo obtinere posses. 4. Offeres mihi cor tuum instar phialæ; ex qua ipse bibam meam dulcedinem. 5. Ut vas electum, in quo omne meum oblectamentum. Ita Mechtildim suam erudivit Dominus, in cuius corde inscriptum fuisse legitur: *mallem mori quàm minimâ noxâ à te ô bone Iesu separari.* Quod, quid est aliud, quàm illum præ omnibus voluptatibus, honoribus, divitiis, solum Dominum cordis habere? quod est ex toto corde diligere.

Greg. l. 21. mor. c. 7.

L. 3. gratia c. 7.

Hanc methodum callens Gertrudis: Ecce, inquit, Domine, *cor* meum abstractum ab omni creatura, integra voluntate tibi offero, orans ut abluas illud aquâ sacratissimâ lateris tui, & exornes illud purpurâ sanguinis, dulcissimi *cordis tui*; ac tibi per amorem coaptes & unum tecum efficias, ut sim tecum *cor unum* & anima una, uti cera liquescens una fit cum alia liquefacta, ut cum Propheta dicere queam: *factum est* COR *meum tanquam cera liquescens.* Haud aliter præoptabat S. Luthgardis animam liquescere instar ceræ ante conspectum Domini. Quorsum hoc? aptam rationem reddit Richard. à S. Laur. *Anima mea liquefacta est per incendium charitatis, parata videlicet instar metalli liquefacti decurrere in omnes modulos divinæ voluntatis.* Ut fiat conformis sigillo aut imagini illius *qui finxit*, *sigillatim corda eorum.* Ita Bonaventura refert S. Franciscum in se Christi imaginem expressisse, *tanquam si ad ignis liquefactivam virtutem præambulam, sigillativa quadam esset impreßio subsecuta.* Ut qui hoc sigillum super cor suum gestans, aut corda sua effuderint in formam illam dilecti sui, jam toti in eum transformati exclamare possint: *Vivo ego jam non ego, vivit verò in me Christus. Quid* enim, inquit Bernardus, *tam cordium vita, quàm Dominus meus Iesus Christus?* Verissimè dictū est, cor & animus plus est ubi amat, quàm ubi animat. Scire vis vbi cor tuum est? vide ubi amor tuus est.

Psal. 21. Pennequin. amour div. p. 169. Rich. à S. Laur. l. 4. S. Bonav. in vita Sancti Franc. c. 13. Gal. 2. Bern. Serm. 75. in cant.

§. III.

VBI ENIM EST THESAVRVS TVVS, IBI EST ET COR TVVM. *Matt.* 6.

Rectè Eusebius Emiss. COR *quod amat, in eo se figere solet*, gulosi cor suum habent in patinis, ebriosi in poculis: *vinum quippe & ebrietas auferūt cor.* Avari in loculis, lascivi in scortis, ut disertè Hieronym. *Gulosus*, inquit, *cor habet in ventre, lascivus in*

Osea 4. V. Cornel. c. 4. Prov. vers. 23.

in lumbis, superbus in capite, avarus in pecunia. Huius rei veritas prodigio non semel stabilita: Antonius de Padua dicturus orationem funebrem in morte usurarij, pro themate sibi delegit: *ubi est Thesaurus tuus, ibi est & cor tuum* Matt. 6. Demortui tandem panegyrim hac terrifica peroratione conclusit: *mortuus est hic dives, & sepultus est in inferno.* Feralis huius sententiæ veritatem quæritis? arcam effringite, thesaurum eius lustrate, illic cor eius, corpore jam humato reperietis. Abjerunt ergo parentes & propinqui, & cor palpitans in medio nummorum conspexerunt.

Affine refert Gabriel Inchimo *conc. de munditia cordis*, auarum quemdam repentina morte exstinctum, cuius cadauer cùm amici secari iussissent, ut constaret quo malo tam subitè oppressus fuisset, medici cor eius minimè reperire potuerunt, amici interim ad arcam in qua thesauri eius asservabantur, confugientes, cor illius illic repererunt inter ungues diaboli, qui in specie Draconis illud miserè discerpebat. Auari cor diabolus possidebat. Quod præclarè de quovis scelerato docuit Gregorius, dicens: *Reprobi corda sua non habent, quia ea diabolus possidet. Quotiescumque ergo graviter delinquimus, cor nostrum nos non habemus. Quare & Hieremias Iudaico populo graviter delinquenti improperans, ait: Audi popule stulte & non habens cor.* O viri opulenti! ô potentes sæculi! *diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Ubi Aug. admonet: *certè vel hoc time, diuitiæ si fluant; non vides quia si ibi cor posueris, & tu flues?* Ut hinc à terrenis, quibus cor in puncto insistit, & totum cælo patet avocemus, ut sursum corda habeamus, atque illic fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia, veræ divitiæ, verus thesaurus, ubi fur non appropiat. Religiosissimus vir Ioannes de Zumarraga Minorita, primus Archiepiscopus Mexicanæ urbis, in Epistola ad sui ordinis congregationem habitam Tolosæ an. 1532. refert quòd in sola illa civitate Mexicana, cùm diabolus illic à gẽtilibus coleretur, quotannis plusquam viginti millia cordium puellorum & puellarum solita erant ipsi offerri. Quis hîc non ingemiscat, quis non exclamet cum propheta: *post idola enim cor eorum gradiebatur.* Sed hoc magis deplorandum, inter Christianos etiamnum tot millia reperiri puerorum ac puellarum, virorum & mulierum, qui cor suum dæmoni consecrare non verentur. Quot excordes sine corde ambulant, quorum cor ad amasias avolavit, quorum cor reperietur inter centones *onder de vodden.* Quid amantibus familiarius quàm amatam cor suum vocitare, *mon cœur*: illic, cor lascivi habitat in fætido scorto, in putida carne quam amat, cor suum cum amatæ corde unire satagit, ut sit cor unum & anima una. Audistis Guiscardum Palatinum à Tancredo principe Salernitano deprehensum in flagitio cum Sigismunda filia sua, obtruncatum fuisse, & exsectum pene adhuc spiranti cor, in aurea phiala filiæ submissum, quo illa conspecto quasi munere læta: sapienter, inquit, *cor aureum*, aureo pater tumulo donat. Et mox in lachrymas soluta, velut unionibus hoc cor perpluebat. Interim venenum hausit, & se in lectum reclinans, cor cordi apprimens in hoc animam suam exhalabat. Serò accurrente ac solante Tancredo, quem hoc unum rogavit, ut amasius & cor eius, uno tumulo, ubi thesaurus eius erat, secum componatur. O amentes amantes! alio nobis tumulo cor nostrum condendum est, nobiliori longè cordi, cor nostrum jungendum est. Nostis ubi thesaurus integerrimæ cæli reginæ fuerit? hunc illa, quondam Brigittæ revelavit, quam sic affata est; *Verè dicere possum quòd sepulto filio meo, quasi duo corda, in uno sepulchro fuerint. Numquid non dicitur: ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum? sic in sepulchro filij mei semper cogitatio & cor meum versabatur.* Pudorem nobis incutit cordatè amantium insania, quam Gallia Narbonensis spectavit. Sallianus potens dynasta ægrè ferens alterum virum nobilem, Cabellanum dictum, uxorem suam deperire, statuit Cabellanum è medio tollere, sed atroci supplicio; hominem enim clàm trucidat, & execto corde, eoque in frusta conciso, illud assatum porrexit uxori suæ, quæ faci-

Marginalia: *Greg. l. 2. in c. 2. l. 1. Reg.* — *Hier. c. 5.* — *Ezech. 20.* — *Beyerlinck Theat. c. 592.* — *L. 2. Revelat. c. 21.* — *In hist. Gall. Narb. anno 1207.*

noris ignara, eo edulio avidè se refecit. Cui Sallianus: ô mulier sapuitne palato cibus ille quem tam avidè devorasti? ita sanè, inquit illa, nunquam lautiùs epulata sum. Ad hæc maritus, è vicino conclavi Cabellani caput delatum, ad pedes ejus abjecit; en, inquit, cuius cor intra viscera tua ingessisti, satiare adhuc si lubet sanguine & carne ejus. Ad quod immane spectaculũ hęc vociferatione ædes cõplevit, perijsti amoris mei causâ Cabellane! non morieris inultus, cor vivum pro mortuo reddo, ut cùm tecũ vivere nequeã, unà moriar, atque inter has voces prolapsa præ insano amore expiravit. Non minorem tragœdiam Iulietta nobilis puella Veronensis excitavit, quæ amore Romei sibi cor confixit, ut videre est in Morosophia, id est stulta sapientia Gasparis Ens. Nónne hi omnes excordes? & in amantum corpora corda migrarant? quid mirum eos esse ut Propheta queritur: *Sicut columba seducta; non habens* COR. Narrat Appianus Alexandrinus Iulium Cæsarem eo die quo in curia occisus fuit, de more fecisse, & apertâ victimâ, cor desideratum esse: augure super ea re de obitu Cæsaris vaticinante, irrisit Iulius & aliam victimam admoveri iussit; sed & hæc corde caruit. Compello vos, si omnium pectora scrutari contingeret, quot sine corde reperirentur? quorum corda avolassent ad popinas, ad pecunias, ad puellas. Uti aliquando avolavit cor Dauidis ad Bethsabeam: tunc iure illud usurpare poterat: COR *meum dereliquit me*. In quæ verba D. Greg. COR *nostrum derelinquit nos; quando sic à concupiscentijs carnalibus vincimur, ut intentionem cordis in terrenis & spiritualibus ponamus*. Quisquis is est, cum regio Propheta clamet: COR *mũdum crea in me Deus, fiat cor meum immaculatum*, quod sponso virginum, qui pascitur inter lilia, dignum sit. Quale fuit illud quod Ludovico XI. Galliarum regi oblatum est: qui cùm prævalidas regni sui arces lustraret, & tandem Tornacum diverteret, effusa est urbs in occursum regis, interque alia amoris ac venerationis testimonia, virginem obviam habuit specie præcellentem ac regiâ pompâ stipatam, agglomerante ex ordine civium agmine: hæsit Ludovicus in virginem defixus, cui puella, semota pectorali fascia, protulit *cor aureum*, quo aperto lilium promicabat, ac tum tandem sic regem affata: illibatum se suum virginitatis florem regi Galliarum, cui Lilium regalis tessera est, in perpetuũ devovere. Huius unius virginis exẽplo nos omnes *cor caritate aureũ*, virginitatis lilio, quasi illibati amoris flore redimitum, regi nostro offeramus.

Osea 7.

Greg. l. 4. in c. 9. l. 1. Reg.

Psal. 50. Psal. 118.

Pise tom. 2. in festo S. Iosephi pag. 279.

§. IV.

QVORUM COR LONGE A DEO.

DEnique cor nostrum derelinquit nos, dum orationi intentos evagando destituit & ad exteriora longiùs avolat. Hoc sanctissimi viri aliquando questi sunt, hoc moniales inter clathros conclusæ, cor suum longissimè avolasse queruntur, quod olim de se Bernardus: *Nihil est in me corde meo fugacius. Cor meum, cor vanum, vagum & instabile: sicut enim molendinum velociter volvitur, & nihil respuit, sed quidquid imponitur molit, si autem nihil apponitur, seipsum consumit, sic cor meum semper est in motu, & sicut molendinum, arena si imponitur exterminat, pix inquinat, palea occupat: sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat & fatigat. Per multa dispergitur & huc illucq; quærit ubi requiescere poßit, & nihil invenit, quod ei sufficiat, donec ad Deum revertatur; à cogitatione in cogitationem ducitur, & per varias occupationes & affectiones variatur, ut saltem varietate ipsarum rerum impleatur, quarum qualitate satiari non potest; cumq; ad se revertitur, & discutit quod cogitavit, nil reperit, quia importuna fuit cogitatio, quã componit multa de nihilo. Sic denique decipit imaginatio, quam dæmonum format illusio. Imperat mihi Deus ut præbeam illi cor meum, & quia imperanti Deo non sum obediens & subditus, mihi sum rebellis & contrarius.* Ac tandem concludit: *Idcircò plura machinatur cor meum uno momento, quàm omnes homines perficere possent uno anno. Cum Deo non sum vinctus, & ideo in meipso sum divisus.* Cor enim, corpore in sella quiero, lustrat exercitus hostium, pervagatur amœnitates nemorum, perambulat atria regum, & per spatia imaginaria quaquà patent, liberrimè exspatiatur. In

Bern. lib. Med. c. 9.

quos

Matt. 15. quos illud rectè convenit: *Cor autem eorum longè est à me.* Quoties accidit unum aliquem sacris interesse, etiam operari, divinis laudibus concinendis occupari, genibus nixum in sella, in æde sacra consedere, de quo tamen meritò Christus queratur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Quod non minus ingeniosè quàm artificiosè pictor quidam ita oculis subjecit: Christum è cruce pendentem expresserat, & ut fit, parerga quædam, hinc nemora, illinc prædia, infernè civitatem aliaque appinxerat, propter crucem duo submisso poplite precabantur. Ex corde primi unica linea recta in Christi latus ducebatur: ex corde alterius plures lineæ protendebantur, una quidem in campos ubi messis, venatus, agricultura occurrebat. Altera in prædium. Tertia in cellam vinariam descendebat, alia in culinam. Vna etiam in musęum producebatur ad syngraphas, codicillos, nummarias tesseras, aliasque literas lustrandas. Hoc admiratus non modò Africani, sed totius orbis lumen & Ecclesiæ columen Aug. exclamat: *Tolerat Deus tot* CORDA *precantium, & diversas res cogitantium; omitto dicere & noxias, omitto dicere aliquando perversas & inimicas Deo.* Occurrat tritū illud: *Aug. in Psal. 85.*

Ante Deum stantes, ne sitis CORDE *vagātes,*
Si COR *non orat, incassum lingua laborat.*

Quare monet nos sanctissimus Antistes, ut cum Propheta cor nostrum quæramus: *Attendat unusquisque & videat quanta aguntur in corde humano; quemadmodum ipsa plerumque orationes impediantur vanis cogitationibus, ita ut vix stet cor ad Deum suum, & vult se tenere ut stet, & quodammodo fugit à se, nec invenit cancellos, quibus se includat, aut obices quosdam, quibus retineat avolationes suas & vagos quosdam motus. Vnde aiebat David:* QVONIAM INVENI DOMINE COR MEVM, *ut orarem ad te. Invenire se dicit cor suum, quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi, quasi fugitivum, & non posset comprehendere, & clamare ad Dominum, quoniam cor meum dereliquit me.* In quo certè Davide major videri posset, beatissimus noster Aloysius, qui superiori, inter cætera interiorem hominem spectantia percunctanti: ecquid inter orandum, cogitatione interdum, ad alias res abstraheretur? respondit ingenuè: si cordis evagationes omnes alienæ, quæ sex illis mensibus unquam precantis, meditantis, conscientiam discutientis, mentem remoratæ essent, in unum cogerentur, eam omnem moram, spatium quo salutatio Angelica recitari posset, non æquaturam. Unde quod fieri consuevit, singulorum conclavia indies lustrentur, ut exploratum sit omnésne statis horis, precibus vacent: Aloysius quamdiu in religione vixit, numquam ad se quemquam inspiciēdi gratiâ, venisse sensit. Quid mirum si cor non longè avolarit, cùm sibi orationis tempore evenire dictitaret, quod homini pro obseratis foribus stanti, qui neque ingredi possit, neque alio digredi velit. Hoc vel tacitè insinuādo, omnē cordis evagationē præcludi, externis sensuū portis, in quo solertissimus erat, probè obseratis. Hoc & tibi solicitè agendum: *Omni custodia serva cor tuum, quia ab ipso vita procedit.* Optimè cordi prospexit provida rerum natura, nam teste Plinio: firmo opertum est membranæ involucro, munitum costarum & pectoris muro, ut pateat præcipuam vitæ causam & originem esse. Sed quantumvis à natura munitum sit, nimis multis undique telis impetitur & sauciatur, hæc causa tot esse *mortuos à corde*; imò qui cæteris membris cataphracti & armati sunt, solo corde inermes & vulnerabiles comprobātur, talis Spadiates ille, de quo suprà memini: is hanc à Deo gratiam acceperat, ut vulnerari in bello nullum eius membrum posset, solo corde excepto, quod ea propter singulari custodiâ in prælio obarmabat. Multi toto corpore cataphracti, inter septa religionis degunt, nulla objecta oculorum, aurium: linguam silentii claustro vallanr, solum cor vulneri patet, & quandoque telis invidiæ, iræ, luxuriæ impetitur. Sed cor Deo fidum, cor sincerum omnia hæc tela ignea stygii tyranni retundit, in eum unum dumtaxat intentum, cui infinitis benevolentiæ illiciis obstrictum est. Vt quod olim Orangio factum est, dum anno 1577. 29. Decemb. Bruxellis Gandavum cum fratre suo Nassovio ingressus, atque incredibili pompa exceptus

2. Reg. 7. *Prov. 4.* *Plin. l. 11. c. 37.* *Novarini schediasm. pag. 261.* *Harans th. 3. pag. 272.*

exceptus esset, inter alia corde aureo adaperto cum inscriptione *sinceritas* donatus est; ita & nos Deum cordis nostri sincero corde diligamus, ut dum *spiritus hos reget artus*, nemo cor nostrum à charitate Christi valeat separare. Hunc sincerissimum amorem etiam post fata, in corde & corde locutus est inclytus è Societate Iesu Martyr, P. Rochus Gonzales: excoluerat ille summa cum opinione sanctitatis & labore indefesso barbaras illas nationes, à quibus tandem totis cervicibus ferrũ hausit & vitã pro dilecto posuit; sed quod in eo mireris, *fortis ut mors dilectio*, imò fortior: resecto quippe jam capite per ipsum cor eloqui auditus est, & clarâ expeditaque voce abire in Dei laudes: truncũ erat corpus, ab eoque revulsum caput illud, quod fuerat officina altissimarũ de Deo cogitationũ, muta atque emortua conticescebat lingua; at cor ipsum minimè mutum & silens dilectum suum Iesum disertè loquebatur & ignes amoris quos olim sincero pectore foverat, etiã post fata emittebat, imitatus illius amorem, cujus cor usq; in finẽ dilexit nos. Cujus cor ubi Dominus expirasset, apertum amorẽ satis declaravit, cui hoc unũ inscriptũ pius cõmẽtator legit:

Psal. 32. *Lobbet. de fortit. Christ. pag. 185.*

A morte superstes, amorem corde loquor.

Nec tibi cor tali respondet amori? quod *splẽdidum cor & bonum*, est siquidem id omni argento purius, omni auro carius, omni adamante rarius. *Ideo viri cordati audite*. Celebratur illud regij amoris pignus, quod Elisabetha regina Angliæ, Mariæ reginæ Scotiæ missitavit: Adamas erat in duas partes æquales divisus, cum promisso, quamprimum, quacumque circumventa necessitate semissem ad se missura esset, statim se eâ visâ auxilio ipsi advolaturam. Cui muneri ut quid condignum referret Maria, Adamantem cordis effigie sculptum, annuloque insertum, Elisabethæ dono misit, adjunctis hisce Georgij Buchanani versibus:

Eccl. 30. *Iob 34.* *Flerimond. Remond. de orig. hæres. l. 6. c. 16.*

Non me materies facit superbum,
Quod ferro insuperabilis, quod igni,
Non candor maculâ carens, nitoris
Non lux perspicue, nec ars magistri
Qui formam dedit hanc, datam loquaci
Circumvestijt eleganter auro:
Sed quod cor Dominæ meæ figurâ
Tam certâ exprimo, pectore ut recluso,
Cor si luminibus queat videri,
Cor non lumina certius viderent.
Sic constantia firma cordi utrique,
Sic candor maculâ carens, nitoris
Sic lux perspicui, nihil doli intus
Celans: omnia denique æqua præter
Vnam duritiem. Dein secundus
Hic gradus mihi sortis est faventis,
Talem Heroida quod videre sperem,
Qualem spes mihi nulla erat videndi,
Antiqua Domina semel relicta.
O si fors mihi faxit, utriusque
Nectam ut corda adamantina catenâ,
Quam nec suspicio, æmulatiove,
Livorve aut odium, aut senecta solvat!
Tam beatior omnibus lapillis,
Tam sim clarior omnibus lapillis,
Tam sim carior omnibus lapillis,
Quàm sum durior omnibus lapillis.

Quis neget amãtissime Iesu, cor tuum veri esse Adamãtis? quod omnes omniũ amãtiũ amores, vel me solum amando, infinito antecellit intervallo? unde recens poëta lusit:

Qui nos sic Adamas, cor adamantis habes.

Experta huius amores & favores, contestatur B. Mechtildis, quę mẽtis oculis abrepto spiritu pretiosissimũ thesaurũ conspexit ex lignis cedrinis, intus miro candore argẽteis laminis inductum, in cuius medio cælestis sponsus conquiescebat. Aureo hic pessulo pandebatur. In hoc contẽplando dum hæret defixa, cælitus edocta est, hunc pretiosissimum thesaurum esse, cor Domini Iesu. De quo ut non semel audita est referre, tanta cælestium bonorum copia in se profluxit, ut si vel enumerare vellet, in volumẽ orbis maximũ excresceret. Perspexerat illud pridẽ Doctor mellifluus, unde exclamare, nosque ad amorem huius præstantissimi cordis inflammare non dubitat: *Bonus thesaurus*, inquit, *bona margarita cor tuum bone Iesu, quã fosso agro corporis tui inveniemus. Quis hãc margaritã abijciat? quin potius dabo omnia, omnes cogitationes, & affectus mentis cõmutabo, & comparabo illam mihi, jactans omnem cogitationem, in cor Domini mei Iesu.* In quo securus dormiam & requiescam.

l. 2 gratiæ c. 29. *Barry La faveur de Iesus c. 5. devot. 8.* *l. 2. gratiæ c. 16.* *Bern. serm. 2. de Pass. c. 3.* *V. Dom. Quinq. §. 2.*

EMBLE-

EMBLEMA XLI.

A longè. Luc. 17.

TETIGISSE, PERISSE EST.

DOMINICA DECIMA-TERTIA POST PENTECOSTEN.

Longè peccandi occaſio fugienda eſt: ne culicum in morem lucernam circumvolitantium, præſens periculum incurramus.

§. *I.* Qui amat periculum, in illo peribit. *Eccli.* 3.
§. *II.* *Longè à periculis recedendum.*
§. *III.* *Peccandi occaſiones reſcindendæ.*

DOMINICA DECIMATERTIA POST PENTECOSTEN.

Steterunt à longè. Luc. 17.

AUDISTIS quandoque Carolum Navarræ regem ad morbum, quo miserè conflictabatur, pellendum, linteo insutum, quod vino adusto omnino intinctum erat: cui dum candela, ut filum abrumpatur, propiùs admovetur, flammam concipit, & Rex penitus ustulatur. Præsentiori multò in discrimine omnes versamur: etenim cujusque animus corpori, hujusmodi velut linteo insertus, concupiscentiæ fomitem quaquaversum diffusum circumfert, ut vel levi manus, vel articuli attactu, ignem concipiat: quo non unus deflagravit, *Virg. l. 1. Æneid.*

Rapuitque in fomite flammam,

Caussin aula S. tom. 4. dum imprudens ad eam nimiũ appropinquat. De Maria Stuarta Scotiæ regina referri solet, quod & ad speciem illustre, & ad exemplũ efficax: eduxerat illa secum, & in aula sua foverat adolescentem nobilem, quem propter eximia naturæ dona carum habebat in paucis. Is sibi conscius de reginæ gratia ac favore, nocte quadam illius cubiculum subiit, suspenso gradu tacitoque pede, ne fortè evigilaret illa. Dum lecto regio fit propinquior, advertit ex eo pendere reginæ manum, brachiumque aliqua parte nudum. Et modestè accedens, manumque prensans, eam semel osculatus est. Hîc excusso sopore, seu solo tactu seu etiam horrore tam impudentis audaciæ, exclamavit ilico regina: irrepsisse in cubile unum aliquem. Ad regias voces, exciti vigiles irruunt in conclave, & subito impetu misellum adolescentem transfodiunt, solo exanimem insternunt; & nudam manum *tetigisse*, *perisse fuit*. Quot juvenes, quot proci puellarem manum tangunt, & mentem perdunt, culicibus persimiles, qui circum candelam volitant, & splendorem ejus admirantes, dum propius ac propius accedunt, tandem alas, seque ipsi comburunt: nam flammam *tetigisse perisse est*. Haud aliter adolescentes qui nictus, nutus, occursationes, colloquia cum ea habere consuevêre, cujus formam ambiunt, ii profectò ardentem cereum circumvolitant, & ut Poëta canit:

Cupiuntque suum reperire periclum. *Ovid. Metam. lib. 8.*

§. I.

Qui amat periculum in illo peribit. Eccli. 3.

FRanciscus de Sales Genevensis antistes, elegantem similitudinem adducit inter hominem peccata quidem aversantem, sed non satis pericula declinantem: ait enim quosdam abstinere à peccatis quemadmodum ægri à melonibus, aliisque crudioribus fructibus, quos ut medicus sub certa morte interdixit, nequeunt tamen sibi temperare, quin eos manu teneant & odorentur; quo fit, ut dum saliva movetur, ab odore nonnumquam ad saporem procedant. *Sales prax. spirit. part. 1. c. 7.*

Genesis 2. posuit Deus *lignum in medio paradisi*, cujus fructum sub mortis interminatione delibare nefas, utque omnem occasionem præscinderet, posuit eam in medio paradisi aliis arboribus abditam, ne, ut rectè Procopius, *dum frequenter eam cernerent, quasi quibusdam irritamentis illecti, in datam legem committerent*, & manifestum exitium *Nyss. Dom. 12. post. Pent. dist. 3.*

exitium incurrerent. Quod ut induceret, suggerebat malignus spiritus, arborem hanc Eva attentiùs contemplaretur, fructum videre minimè vetitum esse: *Vidit igitur mulier, quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile.* Tum persuasit, non morituram, si legeret fructum, ac manu gestaret, odorem exploraret. *Tulit de fructu illius.* O Eva! tetigisse, periisse est. Mox enim sequitur, *comedit*, & ecce omnes morimur. Ita dum suo temerè appropinquat periculo, & se & suos perdidit. Ejusmodi suggestiones cacodæmonis, complures in certam perniciem, quasi culices, in ardentem cereum quotidiè inducere solent: dum ut indubitatum habetur, in familiam consuetudine, primùm nil periculi honesto cuipiam juveni imminere, si in ingenuam puellam, oculos conjiciat, si perhumaniter salutet, si iterum iterumque eam conveniat, prolixiores cum eâ sermones misceat. Tum prensare manum quid ibi mali! osculum figere, quid ibi peccati? & tandem, *tulit de fructu illius*, tulit fructum virginitatis & periit. Unde scitè recens Poëta:

Post visum, risum: post risum venit ad usum;
Post usum, tactum; post tactū venit ad actum,
Post actum, factum: post factum pœnitet actū.

Ita scintilla quæ in fomitem decidit, ilicò in favillam erumpit. Testis Ambrosius qui *lib. 2. de Pœnit. cap.* 8. causam perquirens, quì fieri potuerit ut innocens anima fœdissimè lapsa sit, occurrit: *Fortè adolescentula capta sit occasionibus, quæ delictorum* FOMITES *sunt.* Hinc castam fœminam flammas incurrisse, turpis Poëta decantat:

Mart. l. 1. *Casta, nec antiquis cedens Levina Sabinis,*
Et quamvis tetrico tristior illa viro:
Dū modò Lucrino, modò se permittit Averno,
Et dum Bajanis sæpè fovetur aquis,
Incidit in flammas, juvenemq; secuta, relicto
Conjuge, Penelope venit, abit Helene.

Hieron. l. 3. in Epist. ad Galat. Scintilla, inquit Hieronymus, *res parva est, & penè dum cernitur, non videtur; sed si fomitem comprehenderit, & nutrimenta sui, quamvis parvus ignis invenerit, mœnia, urbes, latissimos saltus, regionésque consumit.* Patuit in primariâ urbe Cypri Nicosia à Mustapho expugnatâ: ubi tota classis, fomite à puellâ pulveri bellico admoto, omnibus gazis ac hominibus haustis fœdè lacerata est, ut refert Famianus noster. *Strada prolusion. Acad. lib. 2. prolus. 3.* Non semel, teste Ambrosio, puella ignibus fomitem suppeditavit: hic enimverò *lib. 2. de Pœnit. cap.* 8. causam perquirens, quì fieri potuerit ut innocua anima fœdissimè lapsa sit, hanc adinvenit: *Fortè adolescētula capta sit occasionibus, quæ delictorum* FOMITES *sunt.* Quis turrim aut caveam pulvere nitrico instructam, quis officinas stuppâ, quis horrea stramine aut fœno oppleta, cum candelâ, aut fomite incenso tutò ingrediatur? hæc perhorrescimus, & incendium animæ; cælestium opum deflagrationem non formidamus. Cautè Job *stipulam siccam* hominem vocitavit, *Iob. 3.* talemque se Martinianus dictitavit, qui *Surius 13. Febr.* per mare fœminam fugit, ut suprà diximus, hoc unum inclamando:

Nec tantùm est stipulā rapidæ committere flāmæ, *Nazian.*
Nec benè cum solo, clauditur agna lupo.

Stupam se Jacobus ille serò agnovit, qui *Surius in vita 28. Ian.* postquam anachoretem quadraginta omninò annos egisset, à fœminâ triumphatur, è quâ cacodæmona ejecerat: huic infelix primò pudorem, mox vitam extorsit. Quare quantumvis sanctus ac solidus tibi videare, quantumvis cilicio pro loricâ munitus ab his edoctus, flammas fuge. Aliàs *erit fortitudo vestra ut favilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur utrumque simul, & non erit qui exstinguat.* *Amb. Apol. David.* Talis fortitudo Sampsonis, cujus exitium graphicè depinxit Ambrosius: *Sampson validus & fortis leonem suffocavit, sed amorem suū suffocare non potuit: vincula solvit hostium, sed suorum non solvit nexus cupiditatum; messes incendit alienas & unius ipse mulieris accensus igniculo, messes suæ virtutis amisit.* De quo ille:

Lenam non potuit, potuit superare leenam:
Quem fera non potuit vincere, vicit hera.

Quantumvis invictum & infractum fœmina enervat. Milo Crotoniates tanti roboris, ut nemo pomum pugno extorquere valeret. Tentavit id quoque imbellis, quam deperibat muliercula, quæ facili

negotii id effecit. Ex quo concludit Ælianus, perſpicuum eſt Milonem corpore pluſquam virum, animo pluſquam fœminam exſtitiſſe, taleſque redduntur viri, ubi fœminis appropinquant. Talis fortitudo Davidis, talis ſoliditas Salomonis fuit. Ferreus ſis, cùm *mulier magnes* ſit, flecteris, attraheris, ſic Simon Magus ab Helenâ, ſic Montanus à Priſcâ, Donatus à Luciliâ, Elpidius ab Agapiâ, alius ab aliâ, neſcio quo magnetico lenocinio attractus, à ſoliditate virtutum, à rectitudine fidei turpiſſimè deſcivit, oſtenditque eventus veriſſimũ illud Sapiẽtis: *Mulieres apoſtatare faciunt ſapiẽtes.* In quo genere viri fortiſſimi caſum acerbiſſimum S. Macarius commemorat, qui tempore perſecutionis corpus ſuum tyranno excarnificandum tradidit, in equuleo diſtentus, inter ardentes faces infractum animum ſervavit. Inde in carcerem retruſo Chriſtianæ pietatis officium mulier ultrò impendit, quicum familiari jam conſuetudine contracta, rigor omnis in eam mollitiem degeneravit, ut ſtuprum inferre non dubitarit. Ejuſmodi plures fortiſſimos Chriſti athletas fœminæ ſuccubuiſſe, diſertè queritur Cyprianus: qui *poſt confeſſionum victoriarumq; calcata certamina, poſt magnalia & ſigna mirabilia, noſcuntur in his omnibus naufragaſſe, cùm volunt in navi fragili navigare.* Ac tandem Epiphonematis loco ſubjungit: *Quantos leones domuit una infirmitas delicata?* Exemplo ſit lapſus ille viri magni, quem ut alios omittam, ætate ſuâ accidiſſe refert Thomas Cantipratanus magni Thomæ diſcipulus, is cùm canonicatum præpinguem, in curam animarum convertiſſet, ut eas Deo lucrifaceret: ſeptuagenariam virginem, quæ cilicium ejus lavare ſolebat, deperire cœpit, & opportunitate pellectus, vitiavit. Quo ſcelere admiſſo, illa quidem pœnitens reſipuit, at ille infixus limo profundi, miſerè periit. Et erit qui rigori, qui virtuti ſuæ, qui animi robori confidat? D. Auguſtinus ſic omnes terret: *Experto crede, coram Deo non mentior: cedros Libani, duces gregum, ſub hâc peſte cecidiſſe reperi: de quorum caſu non magis ſuſpicabar, quàm Hieronymi vel Ambroſii.* Hæc dum audimus, nihil nobis ab hâc peſte periculi, nihil diſcriminis impendere exiſtimabimus? ſi fragili aut ruinoſâ cymbâ turbidum mare trajicere tentemus? *Nimiùm praceps eſt, qui tranſire contendit, ubi alium conſpexit cecidiſſe.* Profectò ut duces gregum prudentiâ, cedros Libani conſtantiâ, ut invictiſſimos martyres Chriſtianâ fortitudine, Doctores Eccleſiæ ſcientiâ antecellas, ſi igni appropinques, diſſolveris: hæc S. Iſidori doctrina eſt: *Ante ignem conſiſtens, etiamſi ferreus ſis, aliquando diſſolveris: proximus periculo, diu tutus non erit.* Tu verò adoleſcens *cereus in vitium flecti*, voſq; amatores mũdi, quos Paulus *molles* appellat, *ſicut fluit cera à facie ignis*, ita diffluere ac colliqueſcere poſſe non exiſtimatis?

Ælian. l. 2. variar. hiſt. — *Sales praxi ſpirit. p. 3. cap. 18.* — *Aretin. part. 6. pag. 588.* — *Eccl. 19.* — *Cyp. de ſing. cleri.* — *Cantip. lib. 2. apum c. 30. §. 47.* — *Cyp de ſing. cler.* — *S. Iſid. lib 2. ſolit.* — *1. Cor. 6.* — *Pſal. 67.*

Marius Regulus Dux Romanorum, victor ac triũphabundus urbem ingreſſus, voluit effigiem ſui ex cerâ effingi, & ad faces, undique collucentes propiùs collocari, quarum ardore cerea hæc ſtatua ſenſim colliquata eſt. Quò propius ac propius ceram igni admoveris, hoc ocyùs colliqueſcit. Eſt qui ex candidâ cerâ elegantem virgunculam efformatam igni applicavit, & derepentè imago virginis in nihilum redacta eſt. Ad eum planè modum Angelici juvenes, integerrimæ virgines occaſioni expoſitæ, quaſi igni admotæ, in deterrima monſtra reſoluti ſunt.

Barry l'année ſainte part. 4. pag. 92.

§. II.

Longè à periculis recedendum.

SI lepra, ſi calida febris, ſi peſtis ædes invaſerit, quàm ſtudioſè domum, cubiculum, hominem correptum devitamus, quàm longè, quàm procul à contagione abeſſe conamur. Doctores Eccleſiæ, animarum medici, alios nobis morbos, calidiſſimas febres multò cautiùs declinandas deſcribunt. Bernardus imprimis peccatum fœdiſſimam lepram compellare non dubitavit. Idem Doctor de interiori domo cap. 29. *Hæc peſtis*, libidinis,

Bern. ſerm. de Reſurr.

nis, *eò ad nocendum proclivior, quò ad repellendum difficilior. Subtiliter intrat & mentem occupat, & nisi subitò repellatur, allicit & incendit.* Quantumvis maritus uxorem, proles parentem, frater sororem, procus sponsam perditè amet & depereat, si quempiam eorum pestilens virus invaserit, ni unà perire velit, longè fugiat necessum est. Quod pessimus Poëta optimè monuit in remedio amoris *lib.* 2.

Si quis amas, nec vis: facito contagia, vites,
Hæc etiam pecori, sæpè nocere solent.

Facito commercia vites, facito consortia vites, & colloquia cum iis, qui fœtentem ac pestilentem animam afflant. Quod ad vitia mentis rectè traduci voluit Seneca: *Sumuntur* enim *à conversationibus mores: & ut quædam in contactos corporis vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit.* (*Sen. lib. 3. de irâ c. 8.*) Aliter inter spirituales medicos, clarissimus Doctor Ambrosius, varias animi febres omninò calidas ac malignas recenset, dicens: *Febris nostra libido est, eò quòd ignitæ sunt cupiditates, febris nostra luxuria est: febris nostra ambitio est. Febris nostra invidia est, &c.* Hisce calidissimis febribus non unus aut una, lecto tenetur: cujus consortium, colloquium, consuetudinem omnem, studiosè devitabis, si animæ perniciem, si integritatis lanienam incurrere reformides.

Leo senio confectus, cùm sibi cibum venari nequiret, statuit penes se dolo victum quærere. Itaque in antrum quoddam se recepit, ibique morbum simulans, decubuit. Animantes verò, cùm in eum locum officii gratiâ se conferrent, correptas ilicò, ille devorabat. Has technas vulpes edocta, ad eum se quoque contulit, ne inhumana Regi suo videretur, sed foris à longè stans, sciscitabatur: quî se haberet? Leoni respondenti, malè omninò secum agi, causamque roganti cur pedem non inferret, graviter se audire, propiùs accederet, nil contagionis verendum; subjecit vulpes: unum me terret, quòd omnia vestigia antrorsum, & nulla retrorsum aspiciam. Quo sano apologo docuit nos, loca ac consuetudinem eorum cavendam, qui in periculum præsens, in discrimen & crimen suos inducunt. Unde rectè monet parœmia: procul à Jove, procul à fulmine, easque orbis plagas fugiendas, ubi plagæ cadunt. Rem breviter describit Horatius:

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent
Omnia se adversum spectantia, nulla retrorsum.

O quot hodiernâ die leones ac lupæ decumbunt; quorum febris, teste Ambrosio, libido est. Talis illa lupa exstitit quæ Andræam Moguerium Dominicanum, (*P. Rho exempla virtutum. pag. 738.*) simulata corporis ægritudine, sed vera animi, observantibus ex insidiis inimicis, ad flagitium pellexit; is cùm se expediendi viam non inveniret, dixit se reliquiarum religione teneri, velle se eas socio tradere, quem dum advocari permittit, ejus præsentiâ jam securus, pellici valedixit.

Talis illa quæ Claudii Aquavivæ, (*Pag. 744.*) talis illa, quæ Oliverii Manaræi, & famam, & integritatem dilaniare satagebat. Utque alias omittam, talis illa nobilis (*Pag. 743.*) adolescentula, quæ dum nostrum arderet, corporis ad extremam valetudinem simulans, hominem per speciem arcanæ confessionis excipiendæ jubet advocari. Præsentem interminata est ni pareat, sublato clamore ut violatorem se accusaturam. Quid faceret, sitim causatur, & comiter, quasi se ad scelus componens, ab haustu auspicari placuit, dum famuli, dum una mater subintrat, blandè sermonem cum illis miscet, & filiam meliusculè constitutam, & confessioni, ut in hoc tanto æstu laboriosæ, supersedendum esse, itaque decessit. Quis jam miretur, ut omnis peccandi occasio tollatur, severam adeò societatem, ne suos solos cum solâ destituat.

Sanciverat Ignatius ne nostri matronas incomitati, aut adire aut alloqui auderent, eam legem, cùm bonus senex supinâ violasset simplicitate, sanctus Ignatius (*Rho pag. 410.*) coactis in unum septem aut octo patribus, hominem productum in medium tamdiu flagellis in se animadvertere jussit,

donec à quinquagesimo singuli unum psalmum recitassent. Nec sine causa ea cautio adhibetur, quæ si ubique vigeret, non tot hoc ferali igne corriperentur; nam ut rectè Philosophus: *omnia nobis mala solitudo persuadet.* Luculentiùs hîc Angelici doctoris testimonium est, qui consuetudinem Religiosorum de socio secum retinendo adeò collaudavit, ut eum dicere solitum ferant: *Monachum solum, esse dæmonem solitarium.* Quod ejusdem venerabilis ordinis beatus Antistes verissimum comprobavit, dum hæc palam fassus est: quàm vera sit hæc sententia *væ soli* Eccl. 4. ego novi, qui 30. annis & eo amplius vices Episcopi in diversis provinciis & diœcesibus habui, qui in hoc articulo quo Religiosi vel soli vadunt in viis, vel soli manent in curiis, horrenda mala, horrenda scandala, horrenda pericula frequenter audivi, quæ nunquam sustinuissent adjuncto socio, vel fecissent. Plura in hanc rem Nigron. reg. 43. n. 15. & 26. *nam maxima pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat.* Compello vos conjugatos, si soli cum aliena, an quandoque non occasio ad flagitium invitet. Uxor Putiphari, infamis lupa, speciosum sed & integerrimum Josephum deperibat, & nisi hic fugam cogitasset, actum erat. Quam historiam dum pictor in tabula expressisset, hoc morale documentum subjecit: *plures est invenire tales dominas, quàm tales servos.* Quoties accidit, ut ancillam cum famulo, solam cum solo, domi relinquas? quoties materfam. se cubitum recipit, & ancillam filium potum, concubiâ nocte reducem operiri jubet, quoties sinis filiam clauso ostio cum proco confabulari: toties columbam accipitri, ovem lupo committis.

Seneca Ep. 25.

Nigron. reg. 43. n. 21.

Cantip. l. 2. Apum. §. 1.

Senec.

Cyprianus de singularitate cleri: *nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus, nec intra eandem caveam habitans cum lupo, tutus est agnus.* Ligata sit aut libera, ancilla sit aut hera, dives an paupercula, occasio furem facit, adulterium facit, sacrilegium facit. Ex omni ligno etiam curvo Diabolus telum facit. Abbas quidam omnes ancillas & lotrices monasterii, septis amoverat, non sine incommodo Monachorum ut illi querebantur, dictitantes ut si quæ ab his sinistra suspicio oriri potuisset; vetulas substitueret, à quibus nil timendum. Abbas quo & in his contagionis malum serpere posse suis demonstraret, hoc stratagemate usus est: in cœnam, carnem probè salitam apposuit, potu utcumque modico adhibito, atque ita ii cubitum concessêre. Dum noctu fortè à matutinis decantatis, siti urgente, nec usquam quidem frigida reperta, è limoso stagno turbidam potare coacti sunt; quod ut abbas ex insidiis observarat, postero mane hæc pauca ad suos verba habuit: dum sitis urget, etiam turbida bibitur. Ita nec à vetulis satis cautum fore, quare omnem occasionem longè semovendam statuit.

Sed erunt, qui in hac parte nos nimiùm Religiosos rati, opponere audeant, quid mali sit agere cum fœmina? quid periculi pedissequam, ancillam soli cohabitare? viros sanctos hîc ansam præbuisse, nec has ut occasiones vicinas declinasse. Hoc olim sibi Cyprianus objectum scribit: *sed ajunt si de hac conjunctione* (cum altero sexu) *Clerici denotantur, notandi sunt etiam sancti plerique nobiscum. Sicut Helias qui mansit apud viduam: sive Apostoli, qui mulieres secum comites circumducebant: ut Ioannes, qui matrem Domini assumpsit, eodem Domino delegante; aut ipse dominus, cui de suis facultatibus alimenta præstabant aliquæ mulieres religiosæ, cui etiam Martha ministrabat ad mensam.* Maria verò assiduò ab ore ejus pendebat. Athanasius in persecutione Ariana se abdidit in ædes cujusdam filiæ devotæ, quæ miraculum pulchritudinis habebatur; Chrysostomus summam consuetudinem inierat cum Olympia, S. Paulus cum Tecla; Petrus cum Petronilla, spiritali ejus filia, ut Baronius ait. Hieronymus cum Paula, Eustochio aliisque matronis Romanis, ad quas non unas literas destinavit; uti Joannes ad electã nobilem filiam, Franciscus de Sales plurimas & quàm familiares ad varias. Hæc illi, audite nunc responsum Carthaginiensis Præsulis:

Cyp. de sing. cleric.

Sozomenus l. 5. c. 6.

Cyp. ibid. Præsulis: *Callidi argumentatores, & jurisperiti fallaces. Revera magni homines, qui se comparant sanctis, & eximia conversatio nostra, quæ Prophetis vel Apostolis videatur æqualis. Video planè sic apud vos calcari avaritiam, sicut Apostoli propria cuncta dimiserunt; video crapulam & ebrietatem sic vestris conviviis abesse* &c. Ac tandem concludit: *qualem ad viduam habuit Helias introitum, cui fames dedit hospitiū? quisquis es, qui te vis Heliæ de commoratione viduæ vocari discipulum, prius solitudinis afflictiones, & quadraginta dierum tolera jejunii exitum.* Vos verò cupediis distenti, vino madidi, imò deliciis enutriti, certissimum illud Bernardi pronunciatum accipite: *habitare cum fœmina, & non cognoscere fœminam, plus est quàm mortuum ad vitam suscitare. Quod minus est non potes, quod majus est vis?* ollam ignitis carbonibus impositam non effervescere, non ebullire, non humanæ, sed altioris potentiæ est. Sic Chrysostomus divinæ virtuti adscribit, juvenem inter illecebras carnis inviolatum transire: *non tam admirabile*, inquit, *tres pueros in fornace Babylonis manere illæsos, ut admirabile & rarum, quod admirabilis ille juvenis retinetur vestimentis à pollutâ illâ & lascivâ, nec illi cedit.* Quæ admiranda cùm nemo sibi præsumere audeat, hæc naturalis via suppetit, si olla ferveat, si ebulliat, ab igne longiùs remove aut ligna subtrahe, id est, occasiones rescinde.

Bern. Serm. 65. in Cant.

Chrysost. hom. 44. in Gen.

§. III.

Peccandi occasiones rescindendæ.

Guilielmus dux Normandiæ, dum in Angliam cum suis trajecisset, omnibus navibus ignem injici jussit, ne qua ansa redeundi esset. Idem stratagema secutus Ferdinandus Corsesius cum suos expotuisset in nova Hispania: ita nobis remoræ à portu salutis resecandæ, occasio omnis remeandi ad vetera flagitia generosè præscindenda est. Hoc servator noster præcepisse videtur: si oculus, aut pes, aut manus, scandalizet te; *abscinde eam & projice abs te*; ubi Chrysostomus imprimis per dexterum oculum, & manum; accipit mulierem amicam, quæ aspectu, vel voce, vel gestu, ad libidinem instigat. Augustinus intelligit amicum vel necessarium; Hilarius, Athanasius, & alii accipiunt parentes & propinquos, quorum consuetudo & consortium resecandum, si ad peccatum invitent, ut multis hîc Cornel.

Roteri polit. l. 9. c. 17.

Matt. 5. & Marc. 9.

Chrys. hom. 17.

Aug. l. 1. de serm. Dom. in monte.

Ancillam in officinâ habes industriam, gnaram, in omnibus tibi ad manum est, & quasi dextera tua; est famulo, filio, imò hero familiarior esse animadvertitur, *abscinde eam, ejice ancillam.* Imitare hîc Reverendissimum Antistitem, Grosperum qui cùm Bonnæ per diem comperisset ancillam, in cubili lectum suum sternentem, ancillam cubiculo, & unà lectum per fenestram in plateam deturbavit. Ejice & tu ancillam, ejice pedissequam, omnem peccandi occasionem rescinde; ne pereas: *Quid* enim, ut rectè monet Hieronymus, *tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habeas quotidiè aut perire aut vincere? quis unquam mortalium apud viperam securus somnos capit? quæ etsi non percutiat, certè solicitat.* Hac quotidianâ luctâ, ut se expediret, procus urbem ac omnes matronas Romanas fugiens, inter feras ac lustra; vitam egit. Unde à Vigilantio reprehensus, quasi iners miles stationem desereret, quærenti cur in eremum confugisset? Respondit: *Vt te non audiam, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar. Ne me capiat oculus meretricis: respondebis hoc non est pugnare, sed fugere; fateor imbecillitatem meam, nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam.*

Raderus in vita Canisii l. 1. Tylingen. parad. pag. 184.

Hieronym. Ep. 47.

Christus zelo accensus pro domo Dei, templum ingressus mensas nummulariorum evertit, columbas verò & oves è templo asportari jussit, quæ tamen servire poterant sacrificiis, dicens: *auferte ista hinc.* Cardinalis Toletus hanc rationem adducit: *Prudenter Christus hominibus ejectis, oves eorum & boves etiam ejecit, ne redeundi relicta videretur occasio: tunc enim malo subvenitur perfectè, quando etiam mali occasio amputatur.* Accedat quis millies ad confessionem, cum dolore, cum lachrymis, si occasionem non rescindat, si domi malum foveat,

foveat, si ancillam, si concubinam non ejiciat, si nudas picturas, si libros impuros ex oculis tollere, & auferre illa hinc detrectet, si à colloquio cum tali, cui consuevit, non desistat, omnis absolutionis incapax est, nec talis sincerè dolet, aut resipiscere statuit.

Præcipuum argumentum, quod adfert Tostatus, Salomonem damnatum, nec verè pœnituisse, ex 4. Reg. 23. desumit: *excelsa quoque destruxit* Rex Josias, quæ erexerat Salomon, quem si pœnituisset, inquit, delevisset omnia templa, & altaria, quæ exstruxerat; unde concludit: *non pœnitet aliquem verè, cùm permanet in peccato, nec aliquis verè dolet de fornicatione, dum tenet concubinam in domo.* Quare hæc communis doctorum sententia est, facilè 100. auctorum, inquit Sanchez, non absolvendum, qui occasionem proximam vitare neglexerit. Nam, ut ait D. Thomas: *Qui vult causam ex qua necessariò vel regulariter sequitur effectus, cupit virtualiter effectum.* Constat ex cap. *Legatur* 24. quæst. 2. ubi Gelasius Papa admonet Faustum: *absolvendos non esse qui in errore & occasione peccandi suâ culpâ immersi sunt.* Quod ipsum confirmat Aug. *satisfactio pœnitentiæ, est peccatorũ causas exscindere.* Quod quamdiu facere detrectant, tamdiu manifesto in scelere versantur, & animæ suæ ruinam incurrunt. Eo ipso enim quo quis se periculo propinquo peccandi exponit, etsi actu exteriori peccatum non compleat, jam peccatum mortale admisit, quòd manifesto periculo se exposuerit, Dei amicitiam ejusque gratiam amittendi. Unde ex communi peccat mortaliter: uti enim qui se exponit periculo amittendi vitam, temere & sine ratione ædes infectas adeundo, tenuem glaciem scandendo, cum leonibus ludendo, &c. is vitam suam vilipendere dicitur, ita & Deum & animam is vilipendit ac contemnit.

D. Tho. 1. 2. q. 6.

Aug. l. de dogmate Eccl. c. 54.

Sed avidos hîc omnes cognoscendi video quandonam, & quod periculum aut occasio propinqua censenda sit, quam sub mortali quisque vitare teneatur? an sub mortali teneatur quis abstinere à legendis impuris auctoribus, aut etiam heterodoxis, à contuendis nudis tabulis? &c. Lud. Lopez hanc *quæstionem perplexam appellat.* Navarrus in summa c. 3. n. 16. dicit: *se malle ab aliis hanc resolutionem audire, quia nemo quem vidi id pro dignitate definit, & sufficiens ejus determinatio est difficilis.*

Cardinalis Lugo sic statuit: Periculum propinquum ex suo genere tale est, ut frequenter homines similis conditionis ad mortale inducat, vel experientiâ constat, in hoc homine talem effectũ habere, sic ut ferè semper in novum peccatum inducat, qui ipsius magni Gregorii sensus fuisse videtur, qui occasionem proximam sic definit: *quâ non possumus, vel certè non possumus sine difficultate uti, absque peccato.* Occasio remota, quæ talis non est, sic dicta, quòd non ita videatur conjuncta cum peccato, sed major libertas mediet. Sic periculum remotum censeri posset, transire per plateam in qua ædes aliquot infectæ; propinquum, ædes, cubiculum ingredi, ubi æger decumbit. Remotum, parva febris, propinquum, assidua. Quibus positis ut tandem finem imponam, illud Senecæ altè imbibamus: *quantum possumus nos à lubrico recedamus, in sicco quoque parum fortiter stamus.*

Lugo de pœnit. disp. 14. sec. 10.

Greg. in c. negotium de pœnit. dist. 5

Seneca Epist. 116.

EMBLE-

EMBLEMA XLII.

Nolite soliciti esse, dicentes: quid manducabimus? Matt. 6.

—— VNICE
SECVRVS. *Horat. l. 1. carm. ode 26.*

DOMINICA DECIMA-QVARTA POST PENTECOSTEN.

De fiducia in Deum: omnem ſolicitudinem conjicientes in eum, quia ipſi eſt cura de nobis, argumento ſumpto à volatilibus, quorum implumes pullos, etiam nido ſubductos, mater non deſtituit.

§. *I.* Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater veſter cœleſtis paſcit ea.

§. *II.* *Variis ſacrarum literarum teſtimoniis, Dei providentia comprobatur.*

§. *III.* Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus?

§. *IV.* *Exempla eorum, in quibus ſingularis Dei providentia, in ſumma rerum humanarum penuria eluxit.*

DOMINICA DECIMA-QVARTA POST PENTECOSTEN.

Nolite soliciti esse, dicentes: quid manducabimus? Matt. 6.

EXERCITUM sexcentorum millium virorum, in locum desertum, in sterile ericetum, deductum: illicque per totos quadraginta annos, castra metatos, omni bellico apparatu, omni militari annonâ, omni commeatu destitutos; nec quidquam tam numerosis militum copiis, in summâ
Ioan. 9. humani omnis subsidii inopiâ defuisse, *à seculo non est auditum*: ac prima fronte commenta censeri possent, quæ sacris literis consignata sunt. Etenim Numerorum 1. Moyses ait: *Fueruntque omnis numerus filiorum Israel, qui poterant ad bella procedere, sexcenta tria millia virorum, quingenti quinquaginta*; quibus si mulieres cum parvulis annumeres, conficiet populus Hebraicus,
Salian. an. mundi 2545. n. 165. ut Salianus supputat, facilè tricies centena millia hominum. Quis tantæ hominum multitudini per annos complures de commeatu prospiciet? *numquid poterit Deus parare mensam in deserto?* Psal. 77. Quo regius psaltes profusa Dei in Israelitas beneficia complexus, appositè ab hoc verbo, *Attendite*, auspicatus est. *Attendite* porrò hîc mecum divinam in mortales providentiam, & verissimum illud comproba-
Psal. 39. bitis, quia *Dominus solicitus est* nostri. Hęc ar-
Psal. 77. gumento esse possunt: *pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.* Quis unquam, aut uspiam panes pluisse accepit? quod Exodi 16. factitatum legimus: *Ecce ego pluam vobis panes de cœlo*; quâ viâ nullus hostium incursus, commeatum valeat intercipere. At cùm flumina desiderarentur & fontes, unde potus suffecit? Hebræi apud Genebrardum, dicunt hunc panem offæ instar, unà potui serviisse; quod non simile vero, cùm disertè propheta asserat: *& eduxit aquam de petra, & deduxit tanquam flumina aquas.* Tenuis hic videri posset commeatus, milites sustentari solo pane & frigidâ, nullo alio condimento adhibito. Sed rursus *attendite*, cujusmodi hic panis fuisse tradatur: *angelorum escâ nutrivisti* *Sap. 16.*
populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis, sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.

Quod si in hoc uno edulio, cujusvis obsonii sapor, pro voto, respondit palato, certè nec his aquis, mellis dulcedinem abfuisse, credendum est. Quid? cùm jam cupedias cælestes nauseantes, carnes ex-
„poscerent, ait Moyses: Coturnices non *Salian. an.*
„solùm demissas in castra fatigatas, ne lon- *mundi 2545.*
„giùs auferrentur, sed undequaque in cir- *n. 165.*
„cuitu castrorum, itinere unius diei diffu„sas, adeò ut quacumque ex parte castro„rum, quis iter facere vellet, spatio diei „unius, conferta coturnicum agmina re„periret: quarum immensam multitudi„nem expressit David, cùm has aviculas „pluviæ guttis, & pulveri terræ, & arenæ
„maris comparavit: *& pluit super eos sicut* *Psal. 77.*
„*pulverem carnes, & sicut arenam maris vola*„*tilia pennata: & ceciderunt in medio castro*„*rum eorum, circa tabernacula eorum.* Adeò „ut si singulis familiis attribuas decem co„ros, in unius mensis cibum, evadet sum„ma ad quatuor millia millionum cotur„nicum.

Attendite hîc præter illam copiam, testem divinæ liberalitatis & potestatis, multiplicem Dei benignitatem, in populum querulum, & pervicacem; non dedit pisces, sed carnes quas petierant: *non*

(enim)

(enim) *sunt fraudati à desiderio suo*. Nec dedit oves aut boves, ut Moyses suspicabatur, sed aves pingues, & deliciis idoneas, saporis novi ac jucundissimi. Nec in unum diem, ad unicam cœnam, ut in deserto Sin; sed ad integrum mensem, donec verterentur ingurgitatis in nauseam: boni autem iis affatim delectarentur. Denique aucupium dedit non laboriosum, sed facile ac jucundum: volabant enim in aëre: duobus cubitis altitudine super terram, ut pueruli hâc venatione recrearentur. Ita Salianus.

Sed parum hoc, de victu abundè prospectum fuisse, insuper omnia necessaria suppeditavit. Non opus, ut per familias hîc fieri assolet, in longas hyemes prospicere de candelis, aut facibus: *Deduxit eos in nube diei, & totâ nocte in illuminatione ignis.* Psal. 77. Ad cælestem hanc facem noctu incedere, legere, scribere valebant. Nulla secum hic copiosissimus exercitus impedimenta trahebat: non currus, non pontes, non cymbas, aliave adminicula, quibus fossas aut flumina trajicere possent; at ubi eò ventum esset: *Interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas quasi in utre*, sicco pede omnes transierunt.

Si quis militares copias lustret, quæ ad 40. annos in campo, sub dio nunquam vestes ponendo, pernoctarunt, vixdum centone, aut laciniâ tectos, nudos humeris, capite, pedibus, Adamitas dixerit; aliter benignissimus parens filiis suis prospexit, quorum non vestimenta modò, sed ne pilus consumptus est. Deuter. 39. *Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.* Quid quod amplius est, accrescebant vestes & calcei cum illis, & cum parvulis eorum. Addit Hieronymus, capillos & barbam in deserto non crevisse lib. 2. ad Jovin. *Gomor*, inquit, *manna universis ætatibus, una in cibo mensura est. Vestitus pariter non deteruntur: capilli simul non augentur, barba in commune non crescit.* Unde nullis opus tonsoribus, imò nec chirurgis aut medicis aut medicamentis, quia *non erat in tribubus eorum infirmus.* Ubi hæc tanta, tamque luculenta divinæ providentiæ ac munificentiæ in contumacē populum testimonia spectamus, etiamnum anxii hærebimus, quibus vitam & sanguinem dedit, quos corpore suo pascit, tot sacros gratiarum fontes aperuit, ne fortè aliquid deesse patiatur? post hæc tam larga inexhaustæ bonitatis in nos flumina, Matth. 6. nónne jure meritissimo commonet: *Ne* 1. Pet. 5. *soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis: neque corpori vestro quid induamini; omnem solicitudinem projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis*: Etenim si argumentum à minori rectè concludat, cùm de bobus, de corvis & passeribus, cura sit ei: quomodo eos, quibus hæc omnia serviunt, quosque vitâ suâ chariores habet, destituere velle formidamus? *Si volatilia* (inquit Hieronymus hîc) *Dei providentiâ aluntur, quæ hodiè sunt, & cras non erunt: quantò magis homines, quibus æternitas promittitur?* Quibus anima immortalis est, quos ad imaginem suam condidit, quos capaces fecit gloriæ suæ, quos tam carò redemit. Cujus vim argumenti expendamus.

§. I.

Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horreá: & pater vester cælestis pascit illa.

P. Baltazar Alvarez, non obscura beatissimæ Theresæ declaratione, omnium mortalium, qui tum in terris degebant sanctimoniâ vitæ præcellentissimus: In vitâ P. Alvarez cap. 11. hic vir, hic est qui omnem solicitudinem in Deum conjecerat, divinâ hâc nixus ratiocinatione: si quem fidum nactus esses necessarium, qui eo te amore complecteretur, ut tuos omnes famulos ac familiares, bysso & holoserico pretiosè convestiret: non modò de necessariis prospiceret, sed & splendidè, indulgenterque eos haberet, idque in tui gratiam, quia tui sunt. Etiamnum aliqua suboriri posset dubi-

dubitatio; quin majora benevolentiæ argumenta, amicus ille ubi potuerit, potissimùm necessitate quapiam urgente, tibi exhibiturus esset. Deus non modò integerrimus amicus, sed & benignissimus pater, in nostri gratiam candore suo vestit lilia, hortos floribus, arbores fructibus, feras pellibus, volucres plumis: quæ omnia in servitium nostrum condita sunt. Et dubitamus adhuc, de paterna Dei cura in nos, ne fortè destituamur? ipsa sapientia æterna hoc quemvis, nisi à ratione alienum, argumento convincit: *respicite volatilia cœli.* Quæ aureè illustrat Antiochenus Antistes: *si illorum quæ propter nos crescunt, tantam Deus curam gerit, quantò potius nostri, quos dominos fecit.* Quoque manifestius fiat, juvat singularem in ipsas volucres cœli, Dei providentiam penitiùs rimari & admirari. Nidulos suos in deserto, in silvis, in cava arbore, in exesis rupibus, loco ut maximè arcano, & ab omni hominum cætu remoto, defigere consuevêre; quis illic nudo palumbi, aut implumi passerculo, ita prospectum arbitretur, ut nihil angoris aut solicitudinis eos teneat? pluit, grandinat, tonat, fulminat, pulli tuti sunt. Nulla solis siccitas, nulla soli sterilitas, nulla frumenti calamitas, volatilia cœli suo alimento destituit, *quia pater vester cœlestis pascit ea.* Unde nec famem, nec ullam temporum iniquitatem queri norunt. Et populum electum ac prædilectum, in deserto velut volatilia, à paternâ Dei manu educatum fuisse, demirabimur? Elias fugiens persecutionem Jesabelis, errabat per desertum, longè à civitatibus & conspectu hominum: quis illi de victu prospexit? quæro & ego cum propheta: *Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eò quòd non habeant cibum?* Peculiare quid est in pullis corvorum, quod à parentibus suis destituantur. S. Thomas docet, *septem diebus negligi à parentibus.* Ex mente Chrysostomi: *dicitur corvus propter ingluviem suos non alere filios; illos verò penuriâ oppressos, naturali quâdam apud Deum voce uti.* Aliam causam adlegat Gregorius, quòd ovo exclusos, cùm nigredine careant, eos pro suis non agnoscant: *editis pullis*, inquit, *escam plenè præbere dissimulant, priusquam plumescendo nigrescant.* Quis ergo desertos à parentibus pascit pullos corvorum? aut unde vivunt? S. Hieronymus: *Philosophi dicunt, quòd rore vivant, pulli corvorum.* S. Chrysostomus dicit: *parvis quibusdam, quæ intra nidum procreantur bestiolis, nutriri.* Vel ut alibi: *expositis ad aërem pullis, obvolitant animalcula quædam, divinâ providentiâ suppeditata, quæ captantes illi, crescunt & aluntur.* Ut ut sit, constat eos nutriri, crescere, plumescere, non alia, quàm munificâ Dei providentiâ, *qui dat escam pullis corvorum, invocantibus eum.* Unde hanc D. Lucas conclusionem infert: *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt: quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos; quantò magis vos?* Quare nemo quisquam demirabitur, si Eliæ in deserto existenti, dixerit Deus: *præcepi corvis ut pascant te.* Cujus imperio, *corvi* quoque deferebant ei panem & carnes mane: similiter panem & carnes vesperi: hæ rapacissimæ aves, omnem hunc commeatum dubio procul absumpsissent in viâ, nisi illi esset cura de nobis.

Chrysost. hic. — *Iob. 38.* — *V. Pinedam hic.* — *Psal. 146.* — *Luc. 12.* — *3. Reg. 17.*

Parum hoc per volucres hominem pasci, adjiciam & majora: ipsos cælites ad ministerium nostrum destinavit, etenim dum Elias egestatem suam, securo somno solaretur, adfuit angelus è cœlo dapifer, panem & fontem adferens. Nunc è silvis in urbem principem Babylonem, pedem referamus, ibique Danielem in lacu ferocium ac famelicorum leonum revisamus, quorum ut potens Dei manus ora frænarit, potuisset vel solo metu, vel etiam inediâ emori, nisi omnem solicitudinem suam conjecisset in eum, cui Daniel curæ ac cordi erat, ut cælitem administrum miserit, qui Abacuc portantem cibos messoribus, arrepto vertice Danieli stitit; quod divinæ munificentiæ prodigium, ne animo excideret, Philippus Boncompagnus Bononiensis, Cardinalis S. Xisti, pro symbolo adlegit, hoc lemmate adjecto: *si Deus nobiscum, quis contra nos.*

Ex museo Octavii Stradæ.

Libro Judicum capite 15. ubi Sampson mandi-

mandibulà asini mille viros trucidasset, defessus, *sitiensq́; valdè, clamavit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam, atque victoriam, en siti morior.* Unde illi, ubi *sitis, ardor, arenæ,* haustum frigidæ, ad manum fuisse arbitramini? *Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxillâ asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, refocillavit spiritum, & vires recepit.* Unde & loco nomen fontis stupendo sanè prodigio opportunè salientis, inditum est.

Hæc dum in Israëlitis, in Sampsone, in Eliâ, in Danièle obstupescimus, occurrat animo, quia non est abbreviata manus Domini; non pauciora, nec minùs illustria, in lege novâ Redemptor noster providentiæ suæ signa monstravit. Marci 8. *Cùm turba multa*, quinque millium hominum, citra parvulos, *nec haberent quid manducarent*, procul ab urbibus, *in deserto*, ubi nihil suppetebat; *nec habent quod manducent hi*: jamque ad extremam famem redacti, *quia ecce jam triduò sustinent me, & si dimisero eos jejunos, deficient in viâ.* Quin ut olim Israëlitæ: *Nunquid poterit nobis parare mensam in deserto?* Ita in præsenti: *Vnde illos quis poterit hîc saturare panibus in solitudine?* Et Philippus Joannis 6. *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.* Ejusmodi anxia sollicitudo hodiernâ die complurium animos subit, quorum hac miserâ bellorum tempestate, familiares querelæ sunt: quid confert me talis loci toparcham, tot prædiorum dominum nuncupari, tot jugera terræ numerare, cùm ex iis nullus, aut certè exiguus census redundet: cùm ex viginti, ex quadraginta millibus annuis, vix centum recipiam? & quid hæc inter tantos? inter tot liberos? inter tot famulos? inter familiam adeò copiosam? si cives, si mercatores audieris, hi miseriarum Iliadem pertexunt: commercia ultrò citroque intercidi, aut certè merces militum direptioni prostitui: debita in annos plurimos produci, à paucis persolvi, jacturam maximam, emolumentum minimum: numerosam prolem, parum in spe, nihil in re, nihil in penu, nihil in solario, nihil in caveâ, nisi fortè lecythus olei, pauxillum farinæ: & quid hæc inter tantos? ita anxiè exagitentur, qui ignorant, quàm prodigè, quàm prodigaliter Redemptor noster misertus super turbam, in deserto omnes affatim refecerit, paverit ad saturitatem. Hinc rectè Chrysostomus commonet: *Nisi voluisset conservare, quod erat, non creasset; quod autem sic creavit, ut per escam servetur, necesse est, ut det ei escam, quamdiu vult esse, quod fecit.*

Psalm. 77.

Marci 8.

V. Deaponte in Matth. c. 6. v. 25.

Maria illa Ægyptiaca post admirabilem conversionem, cùm vocem hanc cælestem obaudivisset: *Si transieris Iordanem invenies requiem*: quinque panes secum in desertum asportavit, vbi quadraginta septem annis, hoc exiguo pabulo, ut Abbati Zosimæ ipsa ingenuè fassa est, vitam toleravit; non tam gulæ illecebris, quàm animę deliciis. Quid mirum, inquit Hugo? *Qui dedit animam quæ magis est, dabit escam quæ minus est. Anima enim plus est, quàm esca.* Qui volet, rarissimi portenti instar habeat, Eliam olim à voraci volucri pastum, quasi non talia ac uberiora in lege gratiæ beneficia Paulo præstita: ad quem dum corvus 60. annos dimidium panem attulisset, ubi Antonius Paulum convenisset, integrum attulit, & ut Hieronymus: *Militibus suis Deus duplicavit annonam.* Jam verò quis divinæ providentiæ diffidat, qui Joannem præcursorem Domini locustis & melle silvestri: qui alterum Joannem solitudinis inquilinum, quatuordecim omninò annos, à nemine mortalium visum, cervæ lacte (quod & Ægidio accidit) educatum, S. Rochum quotidiè à cane panem excepisse, attendat. Hæc & similia expendens Theophylactus: Christus *potuisset afferre in exemplum Eliam, & Ioannem, & meminit avium; ut admoneret nos etiam illis magis brutos esse*, si adhuc de providentiâ Dei erga nos, anxii suspicari velimus; qui fide eaque divinâ, quâ nulla certior, asseverat, quia solicitus est nostri. Et irrefragabili veritati fidem denegamus; cujus rei indignitatem ut Deo injuriam, hisce verbis exaggerat

Salvianus lib. 2. ad Eccl.

Salvianus: *O perversitas! homini ab homine creditur, & non creditur Deo; omnia in rebus humanis spes futurorum agunt: ideò terris frumenta credimus &c. Solus Deus est, de quo desperatur.* Homo committit litem suā causidico: sanitatem & vitam medico: munus obtinendum potenti aulico: cœcus se sinit regi à puero, à catello, & homo non fidit nec sinit se regi à Deo: enimverò dubitabit an rectè dirigatur, an decipiatur, an à benignissimo patre destituatur. Valet hîc illud Petri Chrysologi: *Homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur. Deus tot ac tantis voluminibus* (sacrarum litterarum) *cavet, & tamen debitor non tenebitur?* ne quis authenticas ejus syngraphas requirat:

Chrysolog. serm. 25.

§. II.

Variis sacrarum litterarum testimoniis comprobatur.

Congerit hæc D. Augustinus, expendens illud: *Panem nostrum quotidianum: Non potest*, inquit, *quotidianus cibus deesse justo, cùm scriptum sit: Non occidet Dominus fame animam justi.* Et iterum: *Iunior fui etenim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.* Et iterum: quærentibus regnum Dei & justitiam ejus, omnia promittit apponi; & cùm sint Dei omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse non desit. Et Christus ipse veritatis testimonium à discipulis suis perhiberi vult, dum eos percunctatur: *Quando misi vos sine sacculo, & perâ, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? at illi dixerunt, nihil.* In his vos ad interpretes remitto. Uni Isaiæ loco paululum inhærebo: *Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? etsi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.* Arctissimum naturæ vinculum, quo proli parentes adstringuntur, quod summa illa Dei benignitas sæpiùs in captis etiamnum avium pullis ostendit: experientiâ enim non semel deprehensum est, passerculos nido subductos, vimineæ caveæ inclusos, à parentibus escam accipere & enutriri, nec in vinculis derelinqui. *Multis passeribus pluris estis vos.* Et quoniam vult nos Redemptor noster volatilia cæli respicere, inauditum matris in prolem, amoris exemplum capite: an. 1580. Francofurti cùm incendiū ortum esset, flamma afflavit nidum ciconiæ: mater cum escâ reversâ, ut nidum ardere conspexit, ilicò ad flumen vicinum se proripuit: rostrum aquâ oppletum in flammas evomit; sed cùm nil efficeret, supervolitare, unguibus ac rostro ligna decerpere, tandem alis super expansis, ut vel sic flammas suffocaret, se illo & amoris igne, unà cum pullis tumulavit. Is animus, is amor brutis animantibus, eo affectu suis succurrere proprio suæ vitæ dispendio satagunt; temerarius sit qui ab his benignissimum Redemptorem nostrum, qui animam pro nobis posuit, ullo modo vinci posse in animum inducat. Incendium paupertas est, incendium omniū bonorum vastatio est, & dubitabimus fonti misericordiæ aquas deesse, quibus illud largissimè restinguat? Fuit non ita pridem unus aliquis captivus inter Angliæ martyres, qui ardentissimâ siti urebatur, jamque extinguendus erat, ni quâ potus subveniret. Humanâ spe omni recisâ, pater misericordiarum, qui dat omnibus affluenter, in vinculis non dereliquit eum; sed derepentè usque eò densus cælo imber ingruit, ut eum per clathros, galero excipiens, abundè sitim levarit. Certè viscera parentum commoventur ut necessitati filiorum subveniant, & ut mali sint, *Norunt bona data dare filiis suis; quantò magis pater vester cælestis.* Unde solerter observat Chrysostomus: *Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis; non autem dixit, scit Deus, sed scit pater vester, ut eos in majorem spem ducat: si enim pater est, non poterit despicere filios, cùm nec homines patres hoc sustineant. Dicit autem, quoniam his omnibus indigetis: qualis enim est pater, qui sustinet etiam necessaria filiis deesse?* Hanc paternam in se misericordiam expertus regius Psaltes exclamat: *Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.* Tandē ut pater, imò & mater in quibus affectus tenerior oblivisci possit infan-

Marginal notes: August. de orat. Dom. — Prov. 10. — Psalm. 36. — Luc. 12. — Luc. 22. — Isaia 49. — Matth. 10. — Camerarius hist. c. 66. cent. 3. — Sainct Iure lib. des Elus cap. 13. — Fabri auctar. Dom. Sexages. pag. 58. — Luc. 12. — Chrysost. hom 23. in Matt. — Psalm. 102.

infantem suum, *ego tamen*, inquit Dominus, *tui non obliviscar*. In parentibus hoc accidere posse, Propheta testatur, dicens: *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.* Et manifestò patet in Agar, quæ puerum in deserto deseruit: *Cùmque consumpta esset aqua*, omni humano auxilio Ismaël destitutus videbatur, sed minimè divino; *exaudivit autem Deus vocem pueri*, quam assumens Chrysostomus: *Nullam*, inquit, *salutis spem jam habenti, suam misericordiam exhibuit, pueri curam gerens.* Quid puero à parentibus inter lustra ac feras deposito, subsidii sperandum erat? nisi fortè patris fidem hîc profuisse, & promisso suo Deum teneri velimus. Sed quid de subulco illo sentietis, de quo mirum illud exstat prodigium: Comates opilio in Siciliâ pecora pascens, ab hero cavæ arbori includitur; qui exacto jam anno reversus, arborem rimatur, Comatem vivum ac validum reperit, atque unà advertit ex arbore favum mellis supernè stillare, quo ille id temporis victitarat.

Psal. 26. *Gen. 21.* *Gasp. Ens. Moros. l. 1. cap. 13.*

Eò necessitatis nemo quisquã vestrûm redactus est; ut tamen alicui obtingeret, nec sic de Dei bonitate diffidere, sed rectè sentire deberet: in omni penuriâ, opulentissimum divinæ providentiæ penu fiducia pandit; quantum speramus, tantum tenemus, ut rectè Bernardus in illa verba: omnem locum quem calcaverit pes vester, vester erit, sic ait: *Pes vester, spes vestra est: quantum illa processerit, obtinebit.* Quin imò contra spem in spem, & si non habet quod speret, desperet nihil; illud Maximiliani II. Imp. symbolum sibi usurpet: *Dominus providebit*, qui non deserit sperantem in se. Quare *jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Sed dicet aliquis, quomodo hoc verum, cùm multi è fidissimis Dei amicis, quos inter Paulus, fame & siti miserè divexati sint? objectioni occurrit Aug. in illa verba: *Quærite primum regnum Dei*, ipsum audite: *cùm autem legamus in fame & siti Apostolum laborasse, non existimemus hîc Domini promissa titubasse; quandoquidem ista sunt adjutoria, medicus ille, cui nos totos commisimus, novit quando apponat, & quando detrahat, sicut nobis judicat expedire.* Quod D. Thomas confirmat: *Sicut medicus abstrahit ab infirmo cibum & potum, ut curet eum, sic Dominus, qui habet providere, permittit hominem pati, ut curetur.* Quam rerum humanarum inopiam, quis non videat uberrimam cælestium donorum copiam? quæ cùm ita sint rectè concluditur:

Bern serm. 15. in Psal. Qui habitat. *Drexel. tom. 1. pag. 565.* *Psal. 54.* *August. de serm. Dom.*

§. III.

Nolite ergò soliciti esse quid manducabimus.

QUæ cùm perperam à quibusdam intelligantur, errorem paucis evolvam. Ergóne, inquiunt, in otio desidendum? an mercator non solicitus de negotiis; famulus & ancilla non soliciti de ministeriis? opifices absque solicitudine complicatis manibus, omnia de cælo, à munificâ Dei manu operiri debent? quemadmodum Anabaptistæ qui desides, à solo Deo sibi omnia in os ingerenda arbitrantur, ut apud Cornelium videre est. Quem errorem ab Euchitis mutuati videntur: *Dicuntur enim Euchitæ quidam hæretici, opinantes monacho non licere sustentandæ vitæ suæ causâ, aliquid operari* (quod tamen Apostolum fecisse legimus) *atque ita seipsos profiteri, ut omninò ab operibus vacent*; hoc supremi magistri monito perversè abutentes: *Respicite volatilia cæli, quia non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea.* Quæ verba Hipponensis Præsul sanè exponit: *Quidam se dicunt propterea operari non debere, quia nec volucres cœli seminant, neque metunt; cur ergò non attendunt quod sequitur, neque congregant in horrea? cur ergò illi manus otiosas, & plena repositoria volunt habere? cur denique molunt & coquunt? hæc enim aves non faciunt.* Ad quæstionem verò respondet: *Servis Dei valentibus manibus suis victum transigere, si ex Evangelio moveris quæstionem de volatilibus cæli, quæ non seminant, neque metunt; facilè respondebimus: si nos per aliquam infirmitatem, vel occupationem non possumus operari, ille nos pascet, sicut aves, quæ nihil operantur.*

Corn. 1. Pet. 5. *August. de hæresib. c. 57. tom. 6.* *Matt. 6.* *August. de operib. monach. c. 23. tom. 3. S. Thom. in catena cap. 6.*

rantur. „Imò, ut Cardinalis Cajetanus, volatilia pascuntur à Deo, faciendo quod in se est: scilicet eundo ad locum, ubi cibus est, & omittendo officia excedentia vires suas, ut est serere, & metere. Ita homini facienti quod in se est, nihil quidquam deerit. Adnectit Doctor Angelicus in catenâ suâ verè aureâ hanc Augustini sententiam: *Cavendum ne cùm viderimus aliquem servum Dei, providere ne ista necessaria desint, vel sibi, vel eis, quorum cura sibi commissa est: judicemus eum contra Domini praecepta facere, & de crastino esse solicitum* (dum vides aliquem de ligno, caseo, butyro, frumento sibi in copiâ prospicientem) *nam & ipse Dominus, cui ministrabant Angeli, propter exemplum loculos habere dignatus est. Et in actibus Apostolorum scriptum est, ea quæ ad victum sunt necessaria, procurata esse in futurum, propter imminentem famem. Non ergò hoc Dominus improbat, si quis humano more ista procuret; sed si quis propter ista non militet Deo.* Si quis propterea ad fraudes & dolos, ad injusta lucra se convertat: si quis propterea in irã excandescat: in diras & blasphemias exsurgat: in pusillanimitatem aut desperationem deveniat. Eadem maximeque ad mores congrua D. Thomæ doctrina est: *Cùm Dominus ait, nolite soliciti esse: non hoc dicit, ut ista non procurent, quantum necessitatis est, unde honestè potuerunt vivere; sed ne curâ temporali retrahamini ab æternis.* Ut Glossa habet. Ne ita soliciti pro divitiis fluxis, ut amittamus æternas: ne mercatores ita in officinis, negotiis tractandis: nobiles prædiis ac suburbanis excolendis inhæreant, ut Festis ac Dominicis ne sesqui horam sacrificio tribuant. Nihil concioni, nihil frequentationi sacramentorũ temporis suppetat: ne opifices ita pro familiâ alendâ soliciti, ut servilia opera, iis etiam diebus exerceant. Hi autem non sperant in Domino, sed in opere manuum suarum. Hi non jactant super Dominum curam suam, sed super divitias & fundos suos, & ideò confunduntur & pereunt. Utinam hi aureo illo Hieronymi monito edocti, omnem spem, omnem cogitationem, omnem solicitudinem in Dominum conjiciant: *Sic ut in promissis veritatis nemo dubitet. Sit homo qui esse debet, & mox addentur ei omnia propter quem facta sunt omnia.* Quod ne gratis consuluisse videamur verba factis commonstramus.

D. Thom. in Cant.

Hieron. in cap. 6. Matth.

§. IV.

Exempla in quibus singularis Dei providentia, in summâ rerum humanarum penuriâ, eluxit.

PAuca è pluribus delibabo, ac imprimis illustre divinæ providentiæ monumentum in S. Francisco ostensum est, tum aliàs sæpè, tum maximè in generali conventu fratrum, quem is primùm Assisii habuit: quò, cùm ad quinque millia confluxissent, severè omnibus interminatus est, ne de rebus ad corpus pertinentibus soliciti essent, illud Psalmi, quod identidem in ore habebat, suis ingerens: *Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Aderat Francisco hæc dicenti S. Dominicus, eique hoc nimio plus visum est, cùm vereretur, ne quodammodo Deus tentari videretur, si non tantæ multitudini alimenta pararentur. Nec multò pòst, ecce ex omnibus finitimis urbibus & pagis concursus hominum, & jumentorum, omnis generis commeatum, supellectilem, & vasa deferentium. Quis nunc miretur seraphicum Patrem dum suos peregrinatum mitteret, non alio viatico instruxisse, quàm illo Davidis versiculo: *Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Nónne hic meritò Pontifici sciscitanti, quî suos aleret, fiduciâ plenus respondit: *Matrem quidem habemus pauperem* (Religionem) sed patrem *divitem in cælis.*

Platus de bono status Relig. l. 1. cap. 33.

Psal. 54.

Platus l. 3. cap. 27.

Psalm. 54.

Drexelius tom. 1. pag. 568.

Simile quid Dominico accidisse legimus: dum Romæ duo stipem emendicassent, nec micam retulissent, jussit nihilominùs omnes ad mensam vacuam convocari: cui ut accubuêre, duo juvenes, panes miri candoris singulis apposuêre, incipiendo ab eo qui infimo loco consederat, & vacuo è dolio jussit vinum promi.

Platus l. 1. cap. 33.

Itaque dilectissime (hortor & te cui res angusta domi est, verbis Damiani) *Noli diver-*

Damian. l. 7. Ep. 17.

diversorum casuum muliebriter infortunia formidare, sed spera in Domino, & fac bonitatem. Sæpè nimirum, ubi magis ex humana ratione diffiditur, illic propensiùs supernâ clementiâ subvenitur: & ubi solatium desperamus humanum, divinum plerumque cernimus adesse præsidium. Hac in Deum fiducia adeò fretus erat SS. Patriarcha noster Ignatius, ut cùm nonnemo ei diceret, miraculum esse, quòd tantis temporum angustiis, tot socii alerentur: hominem incusavit Ignatius dicens: hoccine miraculum tu appellas? miraculum esset, si res se aliter haberet. Ab eodem fonte, tanti parentis filii, quosdam sibi rivos arcessere non dubitarunt; ac primus quidem in Italia sub Bernardino Realino emanavit, vir qui ita de Dei bonitate securus acquiescebat, ut cùm Lupiense Collegium regeret, monente non semel Ministro, nihil esse domi, quod sociis cœnaturis apponeret: subridens, consuetâ horâ signum dari jussit, numquam falsus; nam in ipso rei articulo, quod satis esset ad religiosam refectionem ex insperato submittebatur.

P. Rho exempla l. 2. c. 3.

Alterum in Belgium rivulum derivavit Scribanius: hîc dum venditor rei frumentariæ pretium violentius à Scribanio extorqueri vellet, & Heribertus diceret, actum de fide nostra esse, si solutio differatur: dixit Heriberto, tu abi & Deum ora, ego itidem ad preces abeo, Deum exorabimus. Falsus spe sua non est. Paulò pòst, oblatum ab amico argentum, quantum Creditori compescendo satis erat. Et adhuc reperire est pusillanimem, qui in domo Dei, sibi aliquid defore subveretur? Hunc modicæ fidei salubriter incitat Augustinus: *Tu*, inquit, *Christiano, tu Dei servo, tu bonis operibus dedito, tu Domino suo caro, aliquid existimas defuturum? an putas terrena deerunt, quibus cælestia & divina tribuuntur? unde hæc incredula cogitatio? quid faciet in domo Dei perfidum pectus?* Quod tanta, tamque luculenta, ac tot divinæ in nos liberalitatis non convincunt testimonia: quæ si singula vel recensere voluero, infinitus sim. Ne quid tamen intactum reliquero, Deum non tantùm necessitatibus suorum prospicere, sed & quod matris ardentissimè amantis est, delicias ac cupedias studiosè suis subministrasse, ex uno alterove colligite.

Ibid.

Aug. lib. de Eleem.

Israëlitis cælitus volatilia pennata, coturnices in abundantia immissas, suspicimus, nec recordamur simile quid Christianis in persecutione Maximini contigisse: qui, ut scitè refert Gregorius Nazianzenus, dum ad solitudinem Ponti confugissent, ac ibidem septennio sub dio degentes, algoribus pluviisque divexarentur, longè ab amicis, à consuetudine hominum: cum eos inter, non pauci generis nobilitate clari, numeroso famulitio stipari, omni commodo ac honore frui consuevissent, jam herbis & radicibus victitabant; non tamen in querimoniam Israëlitarum prorupêre, sed fiduciâ pleni dicebant: si Deus populo peregrino, & fugitivo, adeò copiosè in deserto opitulatus est, & aves sapidissimas suppeditavit, idem & nos quoque pietatis, ac veræ Religionis indefessos athletas, lautioribus obsoniis pascere potest: multæ feræ, quibus olim venando fruebamur, in his montibus delitescunt: innumeræ aves supra nos volitant, quarum omnium te Dominum agnoscimus. Hæc eorum in Deum, orationis jacula, quibus non exiguam prædam consecuti sunt: è vestigio enim cervi summâ in copiâ ultro se sistebant: nemine cogente, ac insectante, in militum manus sese ingerebant. Quæ amœnissima venatio, non equis, non canibus, non cornuum clangore aut juvenum clamore, sed orationis fiduciâ plenæ adminiculo, confecta est. *Quis*, inquit Gregorius, *vel nostra, vel omnium quæ unquam fuerunt memoria, talem venationem ad prædam cognovit? O rem admirandam! ipsi prædæ sui arbitri erant. Quantum dumtaxat voluntas ferebat, detentum est: quod supererat, ad silvas, in secundam mensam relegatum. Coci extemporales, cœna parata; convivæ grati*, &c.

Naz. orat. 20. in funere Basilij.

Appositè Rabanus: Quis rex devotis militibus debitam non procurat annonam? quis Dominus servis non ministrat cibaria?

cibaria? quæ mater filiis non porrigit electuaria? noli homo exacerbare Deum, pro te aliter cogitando: dabit regnum, ſuſpiras panem: induet immortalitatis gloriam, plangis corporis indumentum. Denique quid non reſervat in patria, ſi hîc in exilio, vel gentili teſte: *Vſque in delicias amamur.*

Sen. lib. 4. de Benef. cap. 5.

Ita Thomæ Aquinati recentes piſces ſuppeditavit. P. Caniſio jam decumbenti aviculam in cubile immiſit, quæ ſe ultro capi, ut palato ejus inſervire poſſet permiſit. Iſraëlitis milliones coturnicum è cælo dimiſit. Hæc benigniſſimus pater dilectis filiis, ſuſpiciendum magis, exquiſitiſſimas cupedias graviſſimis peccatoribus, à munifica ejus manu indies erogari. Quæ cùm ita ſint, quis adhuc diffidat, ne ſibi neceſſaria defutura ſint. Quis pauperum ſpe non prægeſtiat, ſi in eum virum incidit, cujus neque liberalitas mendicitate fatigari, neque donando divitiæ queant exhauriri, eamque certiſſimam impetrandi quidvis, cauſam ducat, quidvis ſperare? *Hæc una*, inquit Bernardus, *mihi omnium promiſſionum cauſa, hæc tota ratio mea exſpectationis. Prætendat alter meritum, ſuſtinere ſe jactet pondus diei & æſtus, jejunare bis in ſabbatho dicat, poſtremò non eſſe ſicut cæteros hominum glorietur: mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Denique quando in ſe ſperanti deſit illa majeſtas, quæ tam ſtudioſè monet in ſe ſperari? planè non derelinquit ſperantes in ſe. Adjuvabit eos, ait, & eruet à peccatoribus, & ſalvabit eos. Quare? quibus meritis? audi quod ſequitur: quia ſperaverunt in eo. Dulcis cauſa, attamen efficax, tamen irrefragabilis. Ecce numera, tribulationes* (pauperiem, famem, infamiam) *ſecundùm multitudinem earum, conſolationes ejus lætificabunt animam tuam: dummodo ad alium non convertaris, dummodo clames ad eum, dummodo ſperes in eum; nec humile aliquid, vel terrenum, ſed altiſſimum ponas refugium tuum. Quis ſperavit in eo, & confuſus eſt?*

Bernard. ſerm. 9. in Pſal. Qui habitat.

EM-

EMBLEMA XLIII.

Ecce defunctus. LUC. VII.

FALLIT IMAGO. *Lib. 3. Metam.*

DOMINICA DECIMA-QVINTA

POST PENTECOSTEN.

Mors animæ è mortifero peccato, quasi è fulmine, illæso corpore, existit, quo perstrictus, putatur vivere, & mortuus est.

§. *I. Peccatum inferre mortem animæ, luculentis argumentis convincitur.*
§. *II. Peccator etsi vivere videatur, quovis lethifero peccato admisso, verè mortuus est.*
§. *III. Mors animæ flenda, præ morte corporis.*

DOMINICA DECIMA-QVINTA POST PENTECOSTEN.

Ecce defunctus. LUC. VII.

STVPENDOS fulminis effectus, sagaces rerum naturalium indagatores tum curiosè, tum studiosè observarunt: in quorum classe L. Annæus Seneca facilè primas obtinere visus, utpotè quem magnus ille Plinius *Principem Eruditionis*, invidendo elogio appellavit. Hic in quæstionibus naturalibus, *Mira*, inquit, *fulminis si intueri velis, opera sunt: nec quidquam dubii quin divina insit illis, & subtilis potentia. Loculis integris ac illæsis conflatur argentum.* Experientiæ, Plutarchi accedit auctoritas, asserentis, suo tempore accidisse militi Romano excubias agenti, ut omni argento colliquefacto, bursa integra remanserit.

Seneca qu. nat. l. 2. c. 31.

Plut. l. 4. Symp. q. 2.

Alterum huic affine idem Philosophus Romanus subnectit: *Manente vagina, gladius liquescit*; quod à se Romæ conspectum M. Antonius Muretus commemorat: Mihi hoc contigit, inquit, ut fulmen in palatium Hippolyti Cardinalis Ferrariensis decidens, ad mea usque cubicula pervenerit: ibi gladii, qui ad lectum unius è famulis meis pendebat, mucronem ipsum ita colliquefecit, ut in globulum converterit, vaginâ prorsus illæsâ. Plinius in hac materiâ nulli secundus, dolia fulmine exhauriri tradit, vase omnino intacto, ne afflato. Unde Lucret.

Sen. cit.

Muret. in notis ad l. 2. Senec. c. 31.

Curat item ut vasis integris, vina repente
diffugiant.

Lucret. l. 6.

In quibus omnibus advertere est extimis illæsis, intima penitus consumpta fuisse. Cujus rei rationem Conimbricenses ex Theophrasto & Damasceno allegant: quia in iis quæ resistunt, dum eorum contumaciam fulmen vincat, aliquam in iis moram facit, atque adeò vim suam exerit, cum rara ac tenuia, subtili igni per poros viam præbeant, nec resistant. Sed hæc fulminis in res prorsus inanimatas potentia; nunc ea quæ nos propiùs tangunt, & quid in homines valeat videamus. Titelmanni in naturali historia hæc doctrina est: fulmen *intacta veste, hominem consumit, & carnibus illæsis, sæpè ossa adurit.* Illud verò longè admirabilius, quod Cardanus lib. 8. c. 43. variarum historiarum adducit. Messores in Lemno insulâ, sub quercu cœnantes, fulmine percussi, eadem imagine quâ discubuerant, exanimati reperti sunt: ut unus comedere, alter poculum prensare, tertius canere videretur; cùm interim omnes fulmine intus consumpti, extus vivorum imagines repræsentarent.

Conimb. in meteor. tract. 2. c. 6.

Titelm. l. 7. nat. hist. c. 10.

Hæc qui volet ebrioso, lascivo, avaro, aliisque sceleratis peccati mortalis fulmine contactis, conferat: facilè reperiet, peccatum ut fulmen intacto corpore mortem inferre animæ: ubi enim Luc. 10. habetur: *Videbam Satanam, sicut fulgur è cælo cadentem,* divinus ille Tullius, ad rem nostram hæc traducit, dum ait: *Quod fulmen in gladium illæsâ vaginâ, hoc dæmon per peccatum in anima illæso corpore*; cùm haud absimiles effectus sortiatur, nisi fortè hoc efficacius quòd fulmen metalla, medullam, ossa consumat, peccatum verò robur animi, meritum, gratiam, vitam ipsam tollat, ipsumque peccatorem interitus sui ignarum, quasi in nihilum redigat; quemadmodum de se Propheta percussus queritur: *Ad nihilum redactus sum, & nescivi,* haud aliter

Hieron. La nuza hom. 19. §. 5.

——— quàm qui Iovis ignibus ictus,
Vivit, & est vitæ nescius ipse suæ:

Ovid. l. 1. Trist. eleg. 3.

Ubi ignea libidinis tela, ubi inane ambitio-

bitionis fulgur, ubi *ira* quasi *fulmen* ut cum Chrysostomo loquar, animam afflarit, meritò quisquis ille est, illud Davidis usurpatit: *Ad nihilum redactus sum, & nescivi*: illud Poëtæ aptius invertero:

Chrysost. hom.5. de mansuet.

Mortuus est, mortis nescius ipse suæ.

Quemadmodum enim plerosque in admirationem, imò in stuporem raperet, videre hominem peregrinum, crassum, obesum, optimè indutum, sub arbore cantharum manu tenentem, & tamen fulmine percussum, corpore & vestibus intactis mortuum considere; ita & Augustinus de peccatore: *Quia pedibus ambulat, quia manibus contractat, quia oculus videt, & audit auribus, officiis ceteris membrorum talis utitur, viventem putas: vivit, sed corpus ejus; mortua est autem anima ejus, mortuum est quod melius est: vivit habitaculum, mortuus est habitator.* Ubi totius hujus quæstionis cardinem vellit: *Quomodo, inquies, cùm vivat corpus, mortua est anima, cùm corpus non viveret nisi vivificatum ab anima? quomodo ergo mortua est anima, de qua vivit corpus.* Doctè & dilucidè clarissimus Doctor: *Audi ergo & disce: de anima Deus vivificat carnem, ipsam item animam vivificat de seipso, non de seipsa. Vita ergo corporis anima est, vita animæ Deus est. Moritur corpus cùm recedit anima, moritur ergo anima si recedit Deus,* quod cùm fiat per omne peccatum,

Aug. serm. 28. de verbis Apost.

§. I.

Peccatum inferre mortem animæ luculentis argumentis convincitur.

PEccatum mortale inde nomen sortitur, quòd mortem animæ adfert, ut sacræ paginæ testantur: Ezechiel c.8. *Anima quæ peccaverit ipsa morietur.* & Sap. 16. *Homo per peccatum occidit animam suam.* Illud verò Genes. 2. *In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*; intelligi de morte animæ, ex illo patet, quod post esum illius arboris, triginta & nongentos annos Adam vixerit. Unde multi, inquit Pererius, & imprimis nobiles scriptores, censuerunt mortem animę tũc illum incurrisse: ut Philo docet, quem propter admirabilem eloquentiam Platonem Iudæorum veteres appellarunt. Eandem sententiam confirmat Eucherius, Eugubinus, & ut alios mittam, fidem & auctoritatem adstruit vel unus Gregorius Magnus, cujus hæc doctrina est: „Si Adę qui primus peccavit anima in peccato mortua non est, quomodo „de ligno vetito ei dictum est: in quacumque die comederitis ex eo morte moriemini? & ecce comedit Adam & Eva de „ligno vetito, & tamen in carne sua ultra „nongentos annos postmodum vixerunt. „Constat itaque quia in carne non est mortuus. Si ergo in anima mortuus non est, „quod dici nefas est, falsámque sententiam „de illo protulit Deus, qui dixit, quia qua „die comederet, moreretur. Sed absit hic „error, absit à vera fide: nos enim primum „hominem qua die peccavit, animâ mortuum dicimus. Quocumque die comedendo, jejunii præceptum violas, te *mortuum dicimus.* Quocumque die perjurium profers, te *mortuum dicimus.* Quocumq; die gravem calumniam in proximum jacis, te *mortuum dicimus.* Quocumque die furaris, mœcharis, te *mortuum dicimus.* Sic ut rectissimè senserit, qui omne peccatum mortale, Semiramidi persimile esse dixit, quæ cùm delectum formosissimum quemque invitaret ad flagitium, nulli copiam sui fecit, quem non subitò necandum traderet. Quare Tertullianus peccatum egregiè vocat: *Devoratorium salutis.* & David Psal. 139. *Virum injustum mala capient in interitum.* Quod se expertum jam pœnitens ipse fatetur: *Posuerunt me in obscuris, sicut mortuos sæculi.* Præclarè Chrysostomus: „In peccatis miseram „vitam agentes, nihil à mortuis differunt; „imò verò maximè differunt, cùm sint illis „multò deteriores. Nec enim mihi dices „clausisse hunc oculos, nec sepulchro jacere, nec institis ligatum detineri, nec postremò vermibus esse projectum, cùm „multò pejoribus hic, quàm qui obierunt, „vexetur. Non devorant sceleratum hominem vermes, sed perturbationes animi, „omni feroci bellua truculentiùs exagitant „atque dilacerant. Quod si aperti sint oculi, id multò deterius est, quàm si clausi „essent:

Pererius hic.

Gregor. ad Eulog.

Chrysost. antol. p.1. pag.86.

Tert. lib. de Idol. c.1.

Chrysost. hom.28. in Matt.

„essent: clausi enim mortuorum oculi nihil mali vident; hic verò mille sibi morbos, oculis cernendo quotidie contrahit. „Ille jacet in monumento ad peccandum „jam immobilis, hic in sepulchro mali, à „seipso intrusus, ingenti peccatorum mole „obruitur. Sed corpus, dicet quispiam, „huius pingue ac floridum, non tabe cor„ruptum videmus. Magna verò res cor„pore integro, jam pridem anima corrupta „atque deperdita, ac multa putredine op„pleta. Quoque decentius est, nemo pu„trescentem cernit; sed tegitur urna disso„lutum corpus; hic autem fætentem ani„mam, quasi in sepulchro circumagit. Cujus fætorem super omnem cloacam ac putens cadaver, graviorem esse, cælestis genius Anachoretam edocuit: accidit enim, ut S. Antoninus refert, angelum, assumptâ specie humanâ, unà cum Anachoreta profectum, pertransiisse locum, in quo horrendum in modum fætens cadaver projectum erat, ubi hic advertit Anachoretam nares obturare, causam sciscitanti respondit, se fætorem ferre non posse. Subticuit angelus & perrexit. Non ita multò pòst lascivus iuvenis superbè & splendidè indutus, pastillos olens, gratissimum longè latéque spirans odorem, in via occurrit, ad cujus præsentiam angelus vultum avertit, & nares occlusit, hanc pio ascetæ rationem subjiciens: iuvenis iste lascivus & superbus, incomparabiliter plus fœtet coram Deo & angelis, quàm quodvis putidissimum cadaver coram hominibus. Hinc nemo miratur D. Ambrosium in misero illo homine à dæmone oppresso, & in sepulchris commorante, typum agnoscere animæ peccantis, corporis tumulo inclusæ: *Siquidem talium*, inquit, *animæ, in quibusdam habitare videntur sepulchris peccatorum: quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quædam defunctorum sepulchra?* E quibus mephitis intolerabilis exhalet.

Antonin. 4. part. summ. tit. 14. c. 6. ex vitis patrũ.

Amb. l. 6. in Luc.

Mezentius Tyrannus tormenti genus inusitatum & prorsus barbarum excogitavit, vivos homines mortuis ac fætidissimis cadaveribus colligando; tu minus fortasse ac mitiùs duxeris, corpus vivum mortuæ animæ intimè devinciri? horresco dumtaxat recolens, quod scribit Augustinus de iis, qui quondam inciderunt in manus Hetruscorum prædonum, quorum sævissima immanitas referri sine animi commotione non potest: Etenim viatores quos exspoliarant, tollebant è medio, & ad exsaturandam crudelitatis rabiem, viva corpora mortuis colligabant, in hunc modum ut singula viventis membra, cadaveri congruert. Quid tam durum aut dirum? quid tam immane aut inhumanum? tam belluinum ac barbarum? nihil sanè nisi quod peccatoribus contingit, quorum mortuæ animę vivis corporibus infelicissimo nexu copulantur. Quod quò potentiùs peccatorem terreat, historiam in hanc rem maximè tragicam & hactenus fortè inauditam attexam: Vir illustris Pedemõtanus, ubi uxorem in quodam castro suo, cum adultero in flagranti delicto deprehendisset, ita exarsit, ut equorum loris infami mœcho manus & crura constringi præceperit, & quoniam iuxta sacram parœmiam: *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ*, quam mox clavos trabales adferri, eosque posti polluti cubilis infigi jubet: tum scalis applicitis, carnificis vices conjugem suam subire, & collo amasii, quod paulò ante amicis brachiis constrinxerat, fatalem funem inijcere cogit; cui adeò tristi ministerio cùm sola non sufficeret, pedissequam pellicem complicem præsto esse, ac obsecundare voluit; atque ambæ pariter sceleratum procum in sublimem raptum, suspendio necarunt. Quo supplicio peracto, nobilis hic lectum, stragula, vestes, quidquid denique adulteros attigerat, aut attinebat, flammis absumi, reliquam verò omnem supellectilem è cubiculo transferri aliò fecit, nihil in eo relicto, nisi tãtillo straminis, quod canino nido sufficeret, continuoque omnes fenestras cæmentario adhibito, lapide & calce una cum ostio occludi, infamem cõjugem suam cum pellice socia istic vivas apud mortuum destituens, panem & aquam per angustam rimam suppeditabat: donec putrescentis cadaveris intolerabili fœtore, post dies aliquot morte sævissima ambę exstinctę sunt.

Aug. l. 5. cõtra Petilian. c. 15.

P. Balinghẽ triomphe de chasteté, Iournee 4. chap. 7.

Prou. 6.

Ad hæc audita perhorrescimus, nec perpendimus vivo corpori mortuam animam per menses, per annos longè fœdiùs colligatam teneri. *Responde quæso*, ait Chrysostomus, *si quis cadaver putridum circumferens per civitatem vagaretur, nónne omnes eum fugerent? hoc de te cogita, qui animam peccatis obrutã atque mortuam circumducis.* Mentis oculos in hunc miserrimum peccatoris statum coniice, & mortem animæ præ omni morte corporis, per quosvis cruciatus inferendâ, detestare. In quo integerrimam matronam ac fortissimam heroinam Susannam sequi non pudeat, cui inter prostitutæ nequitiæ senes constitutę, aut peccandũ aut moriendum erat. Quid agat? *Angustiæ*, inquit, *sunt mihi undique*: si peccatum admittam, *si hoc faciam, mors mihi est*. Quid hoc? si scelus admittat, mortem effugiet, sed corporis; subit verò animum, peccatum mortem animæ esse, quam ne incurreret, mortem corporis minimè reformidabat: quam ducem tot millia pupuratorum Martyrum secuta sunt, qui illud Christi altè imbiberant: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*: Quantum enim vita corporea & brutalis, à vita animæ supernaturali distat, tantum mors animæ differt à morte corporis; attamen ut gravissimè queritur Augustinus: mortem corporis summâ curâ ac solicitudine, quisque devitare, & à se propulsare satagit; in mortem verò animæ pronus, ac sponte proruit. *Mortem carnis*, ait, *omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ sine dubio quandoque ventura est, curant omnes ne veniat; inde est quod laborant. Laborat ne moriatur homo moriturus, & non laborat, ne peccet homo in æternum victurus. O si possemus excitare homines mortuos, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis.*

Chrysost. hom. 74. in Matt.

Daniel. 13.

Matt. 10.

Aug. tract. 49. in Ioan.

§. II.

Peccator etsi vivere videatur, quovis peccato mortali admisso, verè mortuus est.

Ambrosius, quem Augustinus veneratur ut patrem, & suæ regenerationis cognoscit auctorem, quosdam mortuos vivis commixtos, ac consepultos asseveravit, dum l. 2. de Cain & Abel c. 9. sic avaros perstringit:

Aug. contra Iulian. c. 7.

Impij etiamsi videantur vivere, miseriores tamen sunt omnibus mortuis, carnem suam sicut tumulum circumferentes, cui infelicem infoderunt animam suam: quid enim aliud est quàm sepulta, quæ intra humum volvitur, & terrenæ avaritiæ cupiditatibus, ceterisq; vitiis includitur, ut gratiæ cælestis auram spirare non possit? Infelix prorsus anima, quæ non secus ac cadaver quod loculo inclusum à vermibus corroditur, ita eorum animus loculis sepultus, non uno verme conscientiæ corroditur; hoc solùm discrimine, quòd hic vermis amarissimo sensu peccatorem, illi insensibiliter cadaver configant. Graviter nec minus graphicè Seneca: quoties per villam Servilij Vacciæ sordidissimi hominis transibat, eàm vivi hominis sepulchrum nuncupabat: sic enim Epistola ad Lucilium suum scribit: *In hac ille prætorius dives, nullâ aliâ re, quàm otio notus consenuit, & ob hoc unum felix habebatur. Exclamabant homines: O Vaccia solus scis vivere: at ille latere sciebat, non vivere. Nunquam aliter hanc villam Vaccia vivo præteribam, quàm ut dicerem* VACCIA HIC SITUS EST. Hoc funebre quasi vivo sepulto Annæus Epitaphium condidit. Ita velim sentias, dum ædes, officinas, prædia, ac villas avari nobilis, mercatoris, Euclionis præteris, hîc hominem divitiis ac vitiis abditum vivum sepulum esse, & hoc Senecæ adiicias: *hic situs est*, vivus sepultus. Quod mortis genus quàm acerbum sit, ex iis colligere est, qui vivi tumulis illati sunt. Quod Avenione accidisse legimus in

Avaritia mors animæ.

Sen. l. 7. Epist. 56.

Valadier. Aduent. pag. 362. V. vitam Camilli de Lellis l. 2. c. 1. in illustri familia de Rhodes, ubi ipsa materfamilias habita pro mortua, delata est ad ædem Patrum Minimorum in monumentum majorum suorum, cùm ecce nocte intempestâ Religiosis ad Matutinum convenientibus, horribilem vociferationẽ exaudierunt, accurrunt ad monumentum, recludunt & etiamnũ spirantem ac viventem luci reddunt. At nemo quisquã angores, ac dolores, quos istic conclusa perpessa sit effari poterit. Subtilis Doctor Scotus hos uniuerso orbi solus declaravit, qui ut auctores ferunt, apoplexiâ correptus, nimis festinato funere, pro mortuo tumulatus, frustra ad implorandam opem miserabili mugitu edito, pulsatoque sepulchri lapide, ambesis manibus, eliso tandem capite periit. Cui ferale hoc epitaphium rectè inscriptum quis neget? *hic situs est viuus sepultus.* Eiusmodi funera, eiusmodi è sepulchris tumulatorum ululatus ab avaris, ab usurarijs, à fœneratoribus indies exaudiri, disce ex Ambrosio: *nihil interest inter funus & fœnus: nihil inter mortem distat & sortem: personat funebrem ululatum fœnoris usura.* Cui Leo magnus, quem ex ungue nosse potes, subscribit, dicens: *fœnus pecuniæ, funus est animæ.*

Beyerlinck Theat. m. pag. 651. Valadier. cit.

Amb. l. de Tobia c. 10.

S. Leo serm. 6. de iejunio septimi mensis.

Matt. 8. Quare illud Christi te exstimulet monitum: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos,* quos Augustinus peccatis mortuos apud Maldonatum exponit, & marmoreis palatijs ac auratis laquearibus, sub quibus latiùs quàm lætiùs degunt, consepultos. *Nam quanti indies diu viuendo* (inquit Hieron. bysso & purpurâ induti) *portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata, plena sunt ossibus mortuorum.* Vnde ad hæc verba Petrus Chrysologus: *quomodo mortui sepeliant mortuos suos? fratres, ipse dixit: ego sum vita* Ioan. 14. *Quod est anima corpori, hoc est animæ Christus. Sine anima corpus non vivit, non vivit anima sine Christo & fit in corporis sepulchro vivo, funus animæ iam sepultum.* At illud paradoxum multis videbitur, homines lucro inhiantes, divites huius sæculi, indutos splendidè: mortuos dicere, usurarios eorumque filias in damascena cyclade quasi columbas, aut psittacos, aut pavones ad fenestras in atrijs domus consistentes, mortuas dicere. Verissimè tamen mortuas esse, in simili videre est: moris hîc in patria, præ officinis eorum qui artocreas ac placentas pinsunt, picas, columbas, psittacos, pavones, exponant, eo membrorum totiusque corporis situ, ac plumarum nitore, ut nihil à vivis differre videantur, cùm interim omni vitâ prorsus destitutæ sint. Ita & de quibus hactenus egimus: *vivere quidem videntur in corpore, sed mortui probantur in corde,* nullasque viventis animæ functiones exercent: aures enim ad preces pauperum occlusas habent; manus quasi institis colligatas, ne eleemosynas erogent; pedes similiter constrictos, ne templa adeant; quemadmodum unum aliquem avarum nihil à mortuo differre, Chrysostomus ait: *Consideremus potentem hominem, & imprimis huius caput, quasi ebriosi opertorijs pluribus, atque vinculis alligatum, sic undique obrutum, ut sensibus exstinctis nihil audiat, nihil prorsus sentiat. Deinde manus inspicite, videte ventri annexas sicut mortuorum, non quidem institis, verùm quod turpius est, durißimis avaritiæ vinculis. Vultus & pedes humiliter irretitos videte. Videte eos varijs curis alligatos, ac idcirco non posse Dei Ecclesiam adire.* Et hæc de morte animæ, quæ per avaritiam infertur. Hinc si ad aliud non minus vulgare mortis animæ genus procedamus, occurrent vndatim ebriosi, quos qui mortuos negant, is mersos vivere affirmare poterit. Quid, quod quidam nostrorum Poëtarum, de his rectissimè judicarunt, dum Polyphemus ebrius,

Hieron. Ep. 13.

Chrysol. Serm. 19.

Aug. lib. de decem. plagis.

Chrysost. hom. 28. in Matt.

Ebrietas mors animæ.

Dapibus vinoque SEPVLTVS.

Virg. 3. Æneid.

Excubitores Troiani *somno vinoq; sepulti*, ab ijs decantantur. Sed his longè plus ponderis sacri Ecclesię pręsules, Augustinus, & Chrysostomus addere cõsueverunt; quorũ prior: *Ebrietas, ait, est quædam vivi hominis sepultura.* Alter verò: *Ebrius dæmon, est voluntarius mortuus animatus.* Cuius terribilissimæ mortis vel nuda umbra, insignẽ potatorẽ ad sobriã mentem reduxit. Rem narrat Angelinus Gazæus in pijs hilaribus, mulierẽ belgicam stratagema adornasse, quo maritum vino sepultum,

9. Æneid.

V. Cornel. in Prov. part. 2. pag. 254.

ſepultum, in mortui ſpeciem poſtridie tumulandi, ſuper ſtramen deponit:

Senſim illa vinclis ebrias manus ſtringit,
Corpus & amicit linteo ſepulchrali:
Lentéque nudum volvit in pavimentum,
Et huc & inde ſtare funebris lampas.

Tũ illa, viciniâ omni conictâ, in lamenta & muliebres ejulatus prorupit:

Heu mi marite, mi marite, vitales
Nec opinus auras morte tam citò linquis?

Hic experrectus, ut ſe conſpexit tali ſitu inter quatuor cereos, affuſam flentium liberorum turbam

Quid cogitaſſe cogitatis hoc vivum
Cadaver? ———

At illa: *Papæ reclamat, ô marite mi vivis?*
Vivo, inquit, atri è faucibus redux lethi.
Redúxne lethi faucibus, redux orco?
O mi anime pergit illa, redditus vitæ,
Qui modò fuiſti mortuiſſimus, purum
Putum cadaver, moxq; moxq; humo dandum!
Per ille rimas linteas, ſono cæco
Bona uxor, inquit, expedi, expedi vincla.
Ad aſtra palmas ille ſubrigens, votum
Ter & ter altum vovit: omne per vitam
Inſtar Mephitis execrarier vinum,
Inſtarque mortis oſtium tabernarum;
Morique timidus vixit, & ſtetit voto.

hoc quæ volent fœminæ in viris ebriis uſurpent; at ego pervelim ut nemo non ebrius, ubi ad ſobriam mentem rediit, luctuoſam mortem ac miſerum ſtatum animæ vivaciùs ſecum expenderet, atque ita inhorreſceret, ut ebrietatem omni morte corporis, concepto etiam voto, deteſtabiliorem duceret. Etenim ſi tragicum omnino ſit, quod antecineralibus diebus in ſcenam dari conſpexi, Zenonem Imperatorem temulentum, ab Areadna uxore ſua, ſarcophago incluſum, vivum tumulari, jamque experrectum tumultuari, horrendùm mugire, ac tandem tumulo recluſo, ſuos ipſe lacertos devoraſſe & fame enectum compertum fuiſſe, *certè*, inquit, Chryſoſtom. *ſi poſſes animam hominis, peccatis* (gulæ & ebrietatis) *involutam oculis cernere, non dubitares multò melius in ſepulcro jacere* vivum corpus, quàm jacere animam in vivo corpore ebrietate ſepultam. Hæc pro ludo à pueris tragœdia populo propoſita, ingentes animorum motus concitabat, & quos indies dapibus vinoque ſepultos, animoque mortuos videmus, ridemus. *Certè ſi poſſes animam hominis* (ebrii) *cernere*, ſi ſpecies animæ temulentæ vel momento oculis obverſaretur, eum mentibus veſtris hujus mortalis ſceleris horrorem incuteret, ut longè graviùs ebrietatis potum, quàm venenatum poculum quiſque veſtrûm averſaretur. Mitto hîc mortis genus longè atrociſſimum, & maximè infame eſſe, ſibi deliberato animo, veneno vitam auferre, aquis præfocare, gulam ſibi præcidere, aliove violentæ mortis ſupplicio ſibi manus inferre, quam barbariem peccator omnis in animam ſuam exercere conſuevit juxta illud: *Homo per peccatum occidit animam ſuam.* Sed ad alteram mortem luxuriantis animæ; ex olla ebrietatis paſſim prodientem feſtino. Hanc incurrerat filius ille prodigus, ubi in lupanar pedem intulerat, *tunc enim*, ait glorioſus doctor, erat *pejus mortuus luxurioſè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens.* quod & proprii parentis convincitur teſtimonio, qui ad natu maximum: *frater tuus mortuus erat & revixit. Mortuus erat* dum inter puellarum greges, choreas duceret. *Mortuus erat*, dum inter pocula laſcivos ſermones commiſceret. *Mortuus erat* dum omnem ſubſtantiam abliguriebat. *Mortuus erat* dum ad incitas redactus, diras in Deum, & blaſphemias evomebat: *Mortuus erat* dum inter ſcorta computreſcebat. Unde aptiſſimè quiſquis ille eſt vir magnus, hunc juvenem in flore ætatis vegetum, vividum, bibentem, laſcivientem, & animo mortuum, arbori majali comparavit, quæ tota virens, frondens, florens, coronis redimita, ante prætoris ædes collocatur: ſed ut à radice, ſimul à vitâ præciſa eſt. Quod & iis omnibus competit, qui *in charitate radicati* non ſunt. Ut non injuriâ laudandus ſit, qui non ita pridem, ut olim filium prodigum parens mortuum dixit, ſic ille maturo judicio filiã ſuam cum juvene in ſcelere præoccupatam, verè ut mortuam luxit & duxit; omnia enim domus atria quaſi

Zonaras Cedren. Baron.

Chryſoſt. hom. 28. in Matt.

Sap. 16.

Luxuria mors animæ.

Aug. in Pſal. 37.

Epheſ. 3.

I. C. Trantinck ofte proeffteen pag. 420.

ad pompam funebrem inſtrui juſſit, ac in ipſo domus veſtibulo ſandapilam pulla veſte inſtratam collocari: tum amicis ad exequias adhibitis, ſuper morte filiæ quam unicam habuerat, triſtes ſermones inſeruit, menſiſque remotis affines ſuos hæredes inſtituit, omnemque portionem ac dotem filiæ inter illos diſpertiit. Hoc corruptiſſimo ſæculo ſi parentes filias ac filios tales pro mortuis lugerent, exequias iis inſtituerent, quot in privatis familiis funera, quot in hac urbe mortuos numerare contingeret? Et tamen, ô laſcive adoleſcens! magnus ille è cœlo ſpiritus intonat Apocalypſis 3. *Novi opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.* Hoc eſt, ad ſpeciem externam vivens, probus ac pius appares, reapte occultum peccatum foves, quod mortem animæ adfert. Rupertus de vitio carnis occulto, intelligit, dicens: *datur autem conjici quod mortui hujus, quam dicit, mors, fuerit peccatum carnis*; ejuſmodi enim homines vel ipſis confeſſariis vivere videntur cùm fœtidiſſimum funus circumferant, cui Cacodæmones etiamnum in vivis, exequias apparaſſe compertum eſt. Dictis fidem facio: Adoleſcens inſaniens amore virginis Deo conſecratæ, eò jam pellexerat, ut nocturnum tempus & fugæ & libidini implendæ decerneret. Ad horam condictam nocturnus hic Veneris miles ad monaſterium pergit, & ecce templum apertum reperit: ingreditur, omnia lugubri cantu reſonare, in ipſo templi umbilico funus conſiſtere, circum funalibus collucentibus advertit. Hinc illinc protenſis ſuper faciem cucullis conſedebant monachi officium defunctorum terrifico vocis ſono perſolventes; anxius & ſolicitus hic ſpectator, unum aliquem de his ignotis Religioſis trahit, & cujus hæ tam intempeſtivæ exequiæ ſint percunctatus? talis Domini reſpondit alter, ipſum ſuo nomine compellãdo. Attonitus, alterum vellicat, qui idem illi reſpondet. Hic ad nomen ſuum, & feralem pompam totus tremore perculſus, ſe extemplo illico proripuit, quò vix pedem extulerat, duo ingentes iique nigerrimi moloſſi in eum inſiliunt, & moniali opportunè è muro ſpectante miſerrimè diſcerpunt. Nónne hic ſe mortuum jam dudum ignorabat, & populo paſſim vivere videbatur, cujus animæ jam infernales larvæ parentabant. Ut in hunc hominem jam è vivis ſublatum aptè quadret illud, quod olim de Claudio Imperatore jam vitâ functo acutè dixit Seneca: *deſiit videri vivere*, quaſi diceret, ut notat Velaſques, jam diu mortuus reipſa fuerat, cujus vita ob peccata & turpitudinem mors erat, unde non tam vitâ, quàm ſpecie vitæ functus eſt. Omnis ergo anima, *quæ in deliciis eſt*, ut Apoſtoli verbis utar, *vivens mortua eſt.* Quod quo manifeſtius fiat, fortè quiſpiam cum magno Auguſtino ſic ſecum ratiocinatur: *Interrogo corpus an vivit? reſpondet mihi vides ambulantem, vides operantem, audis loquentem, cernis appetentem & fugientem, & non intelligis corpus vivere? per hæc opera animæ intus conſtitutæ intelligo corpus vivere. Quæro utrum anima vivat? pedes iſti ambulant, ecce de uno motu, de vita interrogo, & corpus & animam.* Hîc precor ſummi præſulis doctrinã attende: *Ambulant*, inquit, *pedes, intelligo corpus vivere; ſed quò ambulant? ad adulterium*, inquit, *ergo mortua eſt anima: ſi enim veraciſſima ſcriptura dixit: mortua eſt vidua quæ in deliciis vivit, cùm multum interſit inter delicias, & adulterium, quomodo poteſt anima quæ in delitiis mortua dicitur, in adulterio vivere?* Vides virum cum aliena uxore in campo ſpatiantem: *ambulant pedes.* Vides alterum ſub veſperam ad ædes laſcivæ puellæ properantem, *ambulant pedes.* Vides juvenem proſtibulum intrantem, *ambulant pedes*, intelligo *corpus vivere; ſed quò ambulant? ad adulterium*, ad fornicationem, *ergo mortua eſt anima.* Pergit porrò idem ſanctiſſimus præſul: *Loquentem audio, vivit corpus: non enim lingua in ore moveretur & percuteret quibuſque locis articulares ſonos, niſi intus habitator eſſet, & quaſi ad hoc organum muſicus, qui linguâ ſuâ uteretur; prorſus intelligo, hoc modo corpus loquitur, corpus vivit; ſed interrogo utrum & anima vivat? ecce loquitur corpus, vivit: quid loquitur? mendacium loquitur, ergo mortua eſt anima. Unde & hoc probamus?* ipſam

Antonio de Torquemado en ſu jardin des flores curioſas colloq. tercero. Balingen triomphe de Chaſteté pag. 233. journée 2. cap. 13.

Senecâ in morte Claudii.

1. ad Tim. 5.

Auguſt. ſerm. 13. de Mart. in fine ſermonum tom. 10. & ſerm. 28. de verbis Apoſtoli.

1. Timot. 5.

Auguſt. ibid.

Sap. 1. *ipsam veritatem interrogemus, quæ ait: Os quod mentitur occidit animam.* Os quod pejerat, os quod calumniatur, os quod blasphemat, occidit animam. *V. August. serm. 28. de verbis Apost.*

Quæ cùm ita sint, si omne peccatum, ut jam vidimus, mors animæ est, si omnis peccator verè mortuus censendus est, quotiesque peccamus, toties moriamur, *animamque sepulchro condimus*, profectò, tot inter mortes ac mortuos quotidie vivere posse, artis est maximæ & cautelæ singularis, quod scitè Bernardus observavit: *Putas*, inquit, *parva res est scire vivere? magnum aliquid, imò maximum est. Non vivit qui superbiâ inflatur, qui luxuriâ sordidatur, qui cæteris inficitur pestibus, quoniam non est hoc vivere, sed vitam confundere, & appropinquare usque ad portas mortis.* Si quæ filia vana ac garrula est, hoc *scire vivere est.* Si quis juvenis levis, puellæ gratiam captare novit. Hoc *scire vivere est.* Si quis politicus, intus Nero foris Cato, hoc *scire vivere est.* Si quis cautè si non castè ancillæ consuescere, hoc *scire vivere est.* Si quis fastu vel astu pupillos opprimere, hoc *scire vivere est.* Si quis læsus vindictam sumere, hostem pessumdare aut perimere novit, hoc *scire vivere est.* Itáne verò, cùm hoc non sit vivere, sed *vitam confundere & appropinquare usque ad portas mortis.* Ubi hoc maximè indolendum succurrit, ejusmodi homines passim catos, prudente, sagiles, gratiosos, vividos audire, cùm vitâ animæ destituti, multo acerbiori luctu, uberioribus lachrymis digni sint, quàm si morte naturali, carnis vinculis soluti forent.

Virg. 3. Æneid.

Bern. serm. 1. in festo Petri & Pauli.

§. III.

Mors animæ flenda præ morte corporis.

Hac super re, Augustinum ad suos perorantem induco: *Audite me fratres: Christiani sumus, & tamen plerumque si filius cujusquam moriatur, plangit illum: si peccet non illum plangit, tunc erat plangendus, tunc pejus mortuus luxuriosè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens. Tunc quando faciebat illa in domo tua, non solùm mortuus erat, sed & putebat, hæc dolenda sunt.* Si gentiles, si Athei, si Epicuræi hominem, peccato mortuum non plangant, tolerabile videri posset, cùm mortem animæ, privationem gratiæ & gloriæ, mortem in cruciatibus æternam non apprehendant. At nos *Christiani sumus*, vitam gratiæ, vitam gloriæ, vitam animæ æternam, summum bonum esse, quo unico mortali destituimur, fide certâ tenemus, nec plangimus. Filius aquis submersus plangitur, & homo vino sepultus ridetur; frater cruenta cœde trucidatus plangitur, & *frater qui odit fratrem*, cùm homicida sit, quia teste divo Thoma, *occidit animam suam*, non plangitur. Filia calidâ febti modò defuncta plangitur, & Veneris incendio unica anima exstincta non plangitur. Plorat Jephte & omnis populus non uno die, sed multis annis mortem filiæ unigenitæ, & mortem animæ non ploras? hoc quàm indignum sit, dignè exaggerat Cyprianus lib. de lapsis, ubi fœminam è castitatis fastigio prolapsam alloquitur: *si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres: facie inculta, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris ostenderes: animam tuam misera perdidisti: & spiritualiter mortua funus tuum portare cœpisti* (ad barathrum inferni) *& non acriter plangis, & non jugiter ingemiscis?* hæc gemitibus inenarrabilibus, hæc perpetuis dignissima lachrymis. Ubi insaniam suam verè miserandam incusat Augustinus, dum ait nihil stultius esse quàm *plorare Didonem mortuam, quia se occidit ob amorem, cùm interea meipsum in his à te morientem, Deus meus, vita mea, siccis oculis ferrem miserrimus; quid enim miserius misero, non miserante seipsum? & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te Deus, lumen cordis mei.* Hâc insaniâ hodiernâ die plures laborant, qui plus plorant mortem amasiæ, quàm animæ, quæ amanda unicè. Quare licet Deus summè glorietur, & toto orbe maximè extollat sacrificium Abrahæ servi fidelis, qui unicum filium suum immolare paratus fuit, cùm alterum filium gignere, aut cogitare poterat, ut Paulus ait, *quia ex mortuis suscitare*

Aug. in Psal. 37.

S. Thom. in 1. Ioan. 3.

Aug. lib. 1. conf. c. 13.

ad Heb. 12.

est potens Deus; potiori tamen jure, ut ita dicam, gloriari potest dæmon, qui tot sibi servos fideles reperit, comparatos pro filio unigenito, unicam animam Diabolo immolate, in uno montium, quem monstraverit illis. Unum immolant in monte ambitionis, alterum in monte perfidiæ, tertium in monte luxuriæ, & cùm de morte peccatorum pessimâ, dæmon exultet, *non est respectus morti eorum*, nec est qui de sempiterno interitu eorum, vel ingemiscat. Aliter profectò regius psaltes mortali ruina obrutam luxit unicam suam, dum fontes lachrymarum, & exitus aquarum deduxerunt oculi ejus. Aliter luxit mortem non corporis, sed animæ, incestuosi filii sui Ammon, quia magno teste Ambrosio: *Luxit ergo David filium mortuum cunctis diebus, ut scias verum esse quod assero, incestuosum filium Ammon flevit occisum.* At illud quibusdam mirum videbitur Davidem multis lachtymis Deum rogasse pro incolumitate parvuli, quem ex adulterio conceptum perditè amabat; mortuo tamen puero, statim sumpsisse cibum, & lachrymas stitisse, imò ut Augustinus loquitur: *pro quo ægrotante affligebatur, moriente lætatus est.* At inaudita morte Absalonis, extremo dolore confectus, à lachrymis temperare non potuit, nec quidquam consolationis admisit, quin vitâ suâ mortem filii millies redimere præoptabat, assiduò ingeminando illud: *fili mi Absalom, Absalom fili mi! quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom.* Quis hîc non obstupescat parvulum, delicium parentum, qui nullam offensæ causam præbuerat, siccis oculis efferri, hunc verò contumacem, rebellem, fratricidam, parricidam mille lachrymis defleri? quisquis hujus luctus penitiorem causam investigarit, facilè reperiet mortem Absalonis paternis lachrymis dignissimam fuisse, utpote qui mortem animæ æternam incurrerat, & hæc lachrymarum causa, inquit Gregorius: *Justè flevit filium parricidam, qui alium parvulum, quia sciebat non peccasse, non flevit.* Hoc à Davide hausit Ecclesiasticus, ac cuique nostrûm documentu reliquit: *modicum plora super mortuum, quoniam requievit; at peccatorem semper luge.* Ita regium psaltem in veteri, ita Petrum in novâ lege mortem animæ semper luxisse leges; seque, ac alios Paulum flevisse, Basilius asserit, dicens: *flet super peccato, peccatum animæ est ægritudo, peccatum mors est animæ, alioqui immortalis, peccatum & implacabilibus lamentis dignum.* Hoc non loquendo, sed flendo liquidissimè testatus est Origenes ille Adamantius, de quo id fertur, multis fortè incredibile, nisi divi Epiphanii accederet auctoritas. Narrat hic l. 2. hæresi 64. cùm Idololatræ, Alexandriæ Origenem cogerent, vel thus idolo offerre, aut per scortum libidini exponendum: ut castitatem servaret, fidem perdidit & diis thura adolevit. Christianis exosus, ludibrio ac odio habitus, decessit in Palæstinam ad terram sanctam, terram misericordiæ, adhuc rubentem Christi sanguine, ut mortem animæ suæ solus plangeret. At dum Jerosolymam advenit, tota urbs, & potissimum illi de clero, famâ viri jam pridem divulgatâ, obviam processêre, & obnixè rogarunt, è suggestu paucis ad populum diceret, non permissuros se talem concionatorem elinguem abire: sufficere si vel spectandum se in cathedra exhiberet, de quo tanta inaudierant, aliquod doctrinæ suæ vestigium ac salutare monitum filiis Sion relinquendo. Ascendit cathedram, totâ Jerosolymâ confluente, silentium ingens, exspectatio mira. Promit Biblia, aperit, sive consilio sive casu, incidit in illud psalmi 49. *peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum.* Ad hæc subitò obmutuit, nimirum vocem interclusit dolor, & clauso codice, nihil præter crebros anhelitus, alta suspiria fatiscentis animi, & ingentem lachrymarum imbrem, qui in genas, in ora depluebat, cernebatur, nemo sic mortuũ, ut iste se omninò luxit, quia ut coævus ejus dixit: *mortuus est, qui non est Christianus.* Ingens erat auditorum turba, quæ ad flumen ipsius eloquentiæ confluxerat, sed cùm præter rivos lachrymarum nihil dum cernerent,

Psalm. 72.
V. Lanuza hom. 30. §. 15. 18.
Aug. l. 3. de doct. Chrys. c. 21.
2. Reg. 18.
Lanuza cit.
Eccli. 22.
Basil. hom. de Mart. Iulitta.
V. Binet. Origene sauvé c. 11.
Tertull. lib. de carne Christ. c. 2.

cernerent, & ipsi toti in lachrymas effusi sunt, adeò

Ovid. *Interdum lachrymæ pondera vocis habent.*

Confisi plures nubem dissipandam, avidè viri eloquentiam præstolabantur. Sed cùm è lachrymis, in singultus proruperet, finem non dicendi sed flendi fecit, aut ut veriùs dicam, nullum flendi finem fecit. O homo! qui mortuam habes animam, unicam tuam, plora sicut plorari solet in morte unigeniti. Timanti artes & colores defecerunt, quibus dolorem exprimeret in morte Iphigeniæ; quid ni verba & voces Origeni, in morte animæ? *quam* (ut cum Hieronymo loquar) *si totus vertar in fletum, & non guttæ sint lachrymarum, sed abundantia fluminis, non satis flevero.* [Hieron. in c.9. Hierem.] Jure mirabatur doctor Aquinas quomodo posset aliquis lætari, & non potiùs deduceret fontes lachrymarum in peccato mortali existens, cùm in funere charorum non pauci (ut Valerius aliique) commemorant) mortui conciderint. Quare, ô peccator, flere juvat, si beatus esse desideras: salutares tibi lachrymas flens ipse Augustinus excutiat: *tu quidem*, inquit, *Rex gloriæ & omnium virtutum magister, docuisti nos verbo & exemplo, gemere ac flere, dicens: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Tu flevisti defunctum amicum, & lachrymatus es valde super perituram civitatem. Rogo te, bone Iesu per illas pretiosissimas lachrymas tuas, da mihi gratiam lachrymarum, quam multum desiderat & appetit anima mea, ut plangam me in omni vita mea*, ut plangam mortem animæ meæ, ut tibi vivat in æternum. [Aug. medit. c.36.]

EMBLE-

EMBLEMA XLIV.

Qui se exaltat humiliabitur. LUC. XIV.

—— TOLLUNTUR IN ALTUM,
VT LAPSV GRAVIORE RVANT. *Claudian.*

DOMINICA DECIMA-SEXTA POST PENTECOSTEN.

Quisquis altum sapit, hoc divino eruditus oraculo sapiat: *Qui se exaltat humiliabitur.* ac proinde prospiciat, dum ad summa rerum fastigia enititur, ne reorum exemplo, qui trochleis in sublime attolluntur, ilicò graviori lapsu se collidat.

§. I. *Sacrarum litterarum testimoniis Thesis comprobatur.*
§. II. *Profanis historiis propositum stabilitur.*
§. III. *Quinam ab altitudine diei timuerunt.*

DOMI-

DOMINICA DECIMA-SEXTA
POST PENTECOSTEN.

Qui se exaltat humiliabitur. LUC. XIV.

[*Herod. l.7.*] CHILO Philosophus ille Lacedæmonius, unus de septem Græciæ sapientibus, olim arcanam hanc quæstionē rogatus: quid summus ille Deorum Jupiter, dies totos ageret, quibus sese occuparet ac oblectaret? Laconicè respondisse fertur: *Humilia exaltat, excelsa humiliat.* Verissimum illud è Tripode oraculum, sacra juxta ac profana historiarum satis superque monumenta testātur. Si lubet ab ipsis mundi nascentis incunabilis, & altiùs rem repetamus.

§. I.

Sacrarum litterarum testimoniis Thesis comprobatur.

[*Basil. in const. monast. c.25*] LUciferum primò in lucem suis profert Basilius, qui expendens, quemadmodum summa illa intelligentia, instar fulguris è cælo corruit, illustri hoc exemplo, ceu fulgure suos terret, dicens: *Si semetipsum pietatis cultor in altum extulerit, habet qui graviter ac potenter illum affligat, & ad inferos usque possit deprimere. Exemplum habemus illius superbi, qui dum exaltari voluit, humiliatus ad inferos est.* Poëtæ doctas fabulas, ab hâc primâ veritate, commenti sunt, dum gigantomachiam inducunt, quam veris coloribus, nec usitatâ pennâ [*Apoc. 12.*] Joannes Aquila depingit: *Factum est prælium magnum in cælo*, & contra superbos Deus ipse armatus in arenam descendit, [*Ambros. in Psal. 118.*] teste Ambrosio: *Scriptura dicit: Dominus superbis resistit, tanquam suæ contumeliæ propulsator; veluti quoddam suscepit adversus superbiam speciale certamen. Vide*, inquit Hiero- [*Hieron. Epist. 45. ad Ant.*] nymus, *quale malum sit, quod adversarium habet Deum.* In ipso mundi exordio, primus humani generis parens, à Conditore suo in loco voluptatis summo in honore, ac Dominus omnium constituitur: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, &c.* [*Genes. 1.*] Sed qui sub nonam matutinam, si sancto Ephrem credimus, à Deo formatus, terrestris Deus existebat: ad tertiam pomeridianam paradiso expulsus, è principatu suo, in omnium miseriarum abyssum repentè præcipitatus est. In promptu causa est, ait Ambrosius: *Maximum pecca-* [*Ambros. in Psalm. 118.*] *tum in homine superbia est: nam nisi homo serpentis persuasione deceptus, sicut Deus esse voluisset*, numquam à dignitate dejectus, innocentiæ veste exutus, ferarum pellibus amictus, quasi in belluam degenerasset. Quò spectat illud Psalmi 48. *Homo cùm in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Videtis, ut opinor, quàm Deus excelsa humiliando occupetur. Sed pergo porrò: *eâdem horâ,* [*Daniel. 4.*] quâ Nubuchodonosor spiritu elatus, in hæc verba prorupit: *Nónne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi, &c.* sibi gloriam conditæ urbis arrogando, *cumq; sermo adhuc esset in ore Regis*, non solùm solio, sed famâ & formâ exutus, ad bestias, bestiam ipse indutus, projectus est. *Eâdem horâ*, quàm subitò omnis ille regius splendor evanuit! quàm repentè ex summo ad imum dejectus est! *Dejecisti eos*, inquit Da- [*Psalm. 72.*] vid, *dum allevarentur.* Ubi acutè observat Gregorius, non dixisse Psalmistam; dejecisti eos postquam elevati sunt, sed dum allevarentur: *Quia hoc ipsum*, inquit, *fit su-* [*Greg. 32. Mor. c.7.*] *perbis interitus dejici, quod eis à falsâ contigit gloriâ exteriùs elevari.*

Actorum 12. *Statuto die Herodes vestitus veste regiâ, sedit pro tribunali, & concionabatur*

tur ad eos, qui convenerant ex Tyro & Sidone: erat dies perquam festivæ solennitatis, quem Syrus *percelebrem* vocat; Josephus *lib.* 19. *Antiq. cap.* 7. ait fuisse diem ludorum, pro Cæsaris incolumitate. Herodes verò vestem regiam induit, totam, ut Josephus scribit, ex auro & argento, mirabili opere contextam, quæ adversis Solis radiis percussa, divinum quendam fulgorem & venerationem cum sacro horrore spectantibus incutiebat; *Populus autem acclamabat Dei voces, & non hominis*, id est, cœperunt ei divinos honores, nec non apostheosim, quæ id temporis, in more erat, decernere, & Deum inclamare; ipso verò loquente, adstantes verba pro oraculis avidissimè excipiebant. Cornel. hic.

Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo, & consumptus vermibus exspiravit. A tam parvo milite, inflatus ille Deus consumitur, & in terram confestim dejicitur.

Sol in Auge momento stat, continuò declinat: potentes sæculi in solio, in apice honoris, solstitii instar, momento consistunt, & ilicò decidunt. Præclaram hinc apostrophen desumit Bernardus: *Age ergò festina multiplicare prabendas; inde ad Archidiaconatum evola: demùm aspira ad Episcopatum, ne ibi quidem requiem habiturus, quoniam sic itur ad astra.* Hæc ubi ironicè insultavit, ita hominem aculeatâ voce melleus Doctor perstringit ac pungit: *Quo progrederis miser? an ut ab altiori sit casus gravior? neque enim sic paulatim decides, sed tanquam fulgur in impetu vehementi, quasi alter satanas,* SUBITÒ *dejicièris?* Facilis descensus averni, ut fulgur disrupto nubis sinu, in terras dissilit, sic illi scissâ tandem, disruptaque corporis nube, in ima terræ, in abyssum inferni præcipites descendent, nihilque mortalium oculis, nisi inanem fulgoris ac fulguris imaginem relinquunt. Affinem flammæ similitudinem, à fumo Propheta adducit: *Deficientes quemadmodum fumus deficient.* Ubi Gregorius: *fumus ascendendo deficit, & sese dilatando evanescit; sic videlicet fit cùm peccatoris vitam præsens felicitas comitatur, quia unde ostenditur ut altus sit, inde agitur ut non sit.* Egregiè nonnulla fortunæ simulachra cum novaculâ efficta cernuntur, quæ velocissimâ sectione utatur, nec tantùm tondeat, sed radat. Celerrimè Amani gloria sublata est, & omnis proles ac familia erasa, ut ne pilus fuerit reliquus. Sic argutus Poëta in re seriâ ludit:

Bern. in declam. — Psalm. 26. Greg. l. 1. Regist. — Nierenb. Stromate 14. lib. 2. cap. 14.

Ludente cælo sidit omnis
In tumulum, tumulúmque fastus.

Sic exitus magnorum exitium est, & ut scitè Stoicus: *Hujus eminentis vitæ exitus, cadere est.* Bernardus ille in humili, ac proinde clarâ in valle consistens, humilitatis semitam Eugenium calcare docet, & idipsum identidem inculcat: *Considero gradum, & casum vereor; considero fastigium dignitatis, & intueor faciem abyssi jacentis deorsum; attendo celsitudinem honoris, & è vicino periculum reformido.* Quibus verbis non obscurè insinuat, quantis casibus exponantur, qui ad altiores honoris vertices efferuntur. Et paulò pòst: *Ascendisti in altum, noli altum sapere, sed time, ne fortè contingat miserabilem illam emittere vocem: à facie iræ & indignationis tuæ, elevans allisisti me. Altiorem quippè locum sortitus es, sed non tutiorem; terribilis prorsus; terribilis est locus ille*, quo nemo securus, aut diu stetit. Per gradus honorum scanditur, arduus ascensus est, sed compendio descenditur, *& eminentis vitæ exitus, cadere est.* Sed nostratia videamus.

Sen. Ep 8. — Bern. Epist. 237. — Sen. cit.

§. II.

Profanis historiis propositum stabilitur.

Solet aquila solertiâ innatâ testudinem fortè humi despectam, in altum secum sustollere, ac tandem ad subjectam rupem allidere; fatalem hunc casum experientiâ cõprobavit Æschylus, ad cujus incautè calvariam, velut ad cautem allisa, & ipsa & ipse contritus obiit. Complures certè

certè exemplo testudinis *tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant*. In quos illud Psalmi aptè cadit:*elevans allisisti me*. Multos ex imo sublimes fortuna extulit, qui ex caulâ in aulam, ab aratro ad clavum Reipublicæ, à ligone ad sceptra, à sago ad purpuram, à rastris quasi ad astra evolarunt: quos sublatos gravissimè ad terram collisit. Recentia adhuc ob oculos versantur, & altiùs animo inhærent.

Psal. 101.

Comitem Essexium Elizabetha Angliæ regina, ob nimiam familiaritatem, primùm aulicis formidabilem, inde in carcerem perduellionis titulo conjectum, an. 1601. supplicio affecit, eiusque calvariam illa in pretio habuit, & Duci Bironio ad se è Gallijs misso, inter aliam regiæ supellectilis gazam, ceu monile pretiosum exhibuit, hoc eum dicto compellans: *en hominis, quem ad tãtum honoris fastigium evexeram, cranium, quò tandem devenit!* discant familiares summorum principum, fortunam suam moderatè ferre, & expendant,

——— non unquam tulit,
Documenta sors majora: quàm fragili loco
starent superbi!

Senec. Troas.

Dicitur Bironius ad ferale hoc spectaculum exhorruisse, capiti suo timuisse, ac ocyus in Galliam concessisse. Ceterùm fatalis illa monitio Bironio fuit, ut cui proximus deinde annus mortem intulit, non dissimilem Essexio. quippe conspirationis in regem (cui intimus fuerat) accusatus, & per literas, quas ad Fineum quendam arcani consilij socium, mox delatorem dederat, convictus, senatus Parisiensis calculo, capitis condemnatus fuit ultima Iulij, ut ait Beyerlinck in opere chronon. ad annum 1601.

Garassus Doct. cur. l. 4. max. 4. sec. 7.

In eodem regno, Garassus curiosè observat, per quos gradus Thomas Volsæus, filius lanionis ad dignitatis apicem conscenderit, ac è vestigio deturbatus sit, ut suprà vidimus. Quid hîc Berneveltios, Ancræos, aliosque sexcentos commemorem, qui quod caput altiùs extulissent, eo imminuti sunt. Ioannes quidem Berneveltius consilio suo 40. annos fœderatorum Hollandiæ ordinum rem firmaverat, eamque molem, ut alter Atlas sustinuerat; tandem astu Mauritij circumventus in palatio Hagiensi, capite plexus, altum verticem deposuit. Ancræus verò cui regina mater innixa, dum semel velum capitis vento evolasset, perquam familiariter ludebat Ancræus, dicens: *non eget velo firmata anchora*. Sed ipsa anchora minus firma, adversis fluctibus jactata, dominum perdidit. Ipsa autem integerrima Regina, trium regum mater, quò deciderit, plures Mercurij divulgarunt.

V. Dom. 4. post Pent.

Carnificinæ quoddam genus est, quo reus per trochleam in altum attractus, cælo pendulus, laxato repente fune, compendio descendit, &

——— vacuos dat in aëre saltus,

Ovid. l. 1. Metam.

Ut vel lapsu suo lumbi fragium, ac ossium luxationem patiatur. Hoc tormenti genus, fortunæ ludus est:

Quidquid in altum fortuna tulit,
Ruitura levat.

Nieremb. Stromata pag. 398.

& quidem struit ut ruat, lusibus aptus orbis est,

Pax nulla folli, nulla potentibus:
Pompejus, orbis cui fuerat pila,
Hic sortis est pila: in duello
Carnifici data præda ferro.
Vento replevit gloria Cæsarem:
Cæsar replevit sanguine curiam.
Quot bellicis notus trophæis,
Tot celeber Marius ruinis.
Fortuna Crœsum turgida prodidit,
Victorque Crœsi Cyrus: & ultimis
Formido, deinde risus oris,
Fæmineas satiavit iras.
O Mœsta diræ scena tragœdiæ!
Tot clara regum nomina, tot ducum,
Dum forte ventosa tumescunt,
Sanguineo periêre ludo.

In hoc ludo, tragediæ ducem spectavit Francia Guisium; hic Primas aulæ Gallicæ, imò regnum ipsum regere, iamque in honoris apice consistere videbatur, cum festa S. Dagoberti luce, in aulam vocatus, dum animum exomologesi & sacra Synaxi refecisset, ad regem contendit: & ecce tibi octo armati, ubi pedem atrio, peristromatis convestito imponit è latebris prosiliunt,

Guisiumque multis vulneribus confossum, truculentè interimunt. Plures eum ad fastigiũ secuti, *Ex quo*, consimili fato, *non potuerũt nisi cadendo descendere.* Diceres eos ab infido mundo, à vafro dæmone deludi, sicut ab Heliogabalo parasiti, de quo Lampridius in eius vita: Parasitos ad rotam aquaticam ligabat, & cum vertigine sub aquas mittebat, eosque Ixionios amicos vocabat. Potentiùs moneat moveatque illud magni Gregorij: *elevatio ipsa ruina est: quia dum gloriâ falsâ subnixi sunt, à gloria vera evacuantur.* Et nescio quo pacto *altum*, etiam *profũdum* significet (nam & *puteus altus* dicitur) nisi quòd fastigio, ruina proxima, & principatus omnis, vicinum habeat præcipitium. Nec sacras infulas fortuna veretur, ac reveretur, aut potiùs numinis providentia quæ quandoque ex altissimâ illâ orbis cathedrâ, potẽtes deposuit. Documento nobis sit Ioannes XIII. qui post quartum indepti pontificatus annum, cùm in Concilio Constantiensi damnationem suam confirmare, & Tricoronidem infulam deponere coactus esset, jamque annos, ut minimum tres, per summam ignominiam, in rerum omnium necessitate, in carcere exegisset, coemptâ demum magno auri pondere fugâ, Florentiam petijt, ubi Martinus V. erat, eius in pontificatu successor. Hic in fugitivi hominis formâ supplex, eorum genibus cum lachrymis advolvebatur, quos ne pedũ osculo olim dignatus fuisset. Videtis, ut opinor, ex tam alto culmine, quàm altùm ceciderint. Plures Icaros nunc orbis numerat, qui sibi non timentes ab altitudine diei, id est, ut Hugo interpretatur, ab humana prosperitate, dum in luce ac solis æstu versantur, subitò præcipitati sunt. Quot Nepotes, quot affines fictis pennis, quibus commendatitiæ conscriptæ, & pauxillo ceræ pro sigillo ad fidem faciendam, evolarunt, jam sui, & Dei obliti: altiùs & altiùs cum Icaro enitendo, miserrimè prolapsi sunt! Appositè, Bernardus: *Magnus, cui præsens felicitas, si arrisit, non irrisit: hæc enim incautis ad disciplinam relaxandam est, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad nivem, vel glaciem.* Temerario ausu, nimis altùm volavit Hugolinus ille Girardescus, in Hetruria dynasta nobilissimus, Guelfarum partium princeps: qui Nino, adversario pulso, eò potentiæ pervenerat, ut patriæ universæ Dominus, & esset, & haberetur. Dum in natalis sui geniali cõvivio, fortunam suam cælo æquat, ausus est quendam ex intimis familiaribus Marcum, quid tandem beatitudini suæ abesset, interrogare! liberè hic: *sola*, inquit, *ira numinis procul, diuque ab animo tã elato, abesse nõ potest.* Gibellini interim ductu Rogerij Vbaldini Archiepiscopi Pisani, armis correptis ædes eius cingunt, oppugnant, invadunt, unum è filijs, alterumque nepotem vim arcere conatos, trucidant; ipsum & duos præterea filios, ac tres nepotes comprehensos, in arctam turrim conclusêre, obseratis foribus, clavibusque in Arnum propinquum flumẽ dejectis, extremâ illic fame (necessitatum durissimâ, ut Quintill. ait) in oculis, in gremio suo carissima pignora parens moriens, morientia vidit, & quod caput, vociferanti, jamque inediâ deficienti, sacri viatici pabulum denegatum, ac exomologeseos potestas neutiquam facta est, quo corpus unà cum anima periclitaretur. Adeò verum nunc illud experientia comprobavit, quod Artabanus olim Xerxi, ut altos ejus spiritus reprimeret, inspiravit: *Gaudet Deus eminentissima quæque deprimere, quia neminem, quàm seipsum sinit magnifica de se sentire.* Pleni sunt tam sacri quàm profani annales ejusmodi eventis tragicis; sed finio ubi unum addidero, quod verissimũ illud pronuntiatum: *qui se exaltat, humiliabitur*, contestetur: narrat B. Petrus Damianus in Burgundia fuisse clericum superbiâ tumidum, qui dum Ecclesiam S. Mauritij bene opulentam sibi usurpasset: altero viro nobili, sui iuris esse asserente, armis rem dirimere decrevit. Utrimque miles cogitur, omnia in apertum prælium comparantur. Ipso conflictus die, Nobilis exploratorem mittit, qui copias adversarij lustret, qui reperit clericum cum ceteris seditiosis, missæ sacrificium audientem, advertitque, ubi sub finem Evangelij legeretur: *omnis qui se exaltat, humiliabitur*, extemplo clericum in has blasphemas voces prorupisse: hæc sententia vera non

Sen. de trãq. animi nu. 205. — *Greg. l. 1. regist. Ep. 5.* — *Fulgosus l. 6. c. 11.* — *A Burgũd. veritas pag. 201.* — *Bern l. 3. de consid. ad Eugen. c. 11.* — *Æmil. l. 8.* — *Platina in Nicolao IV.* — *Ioannes Villanus l. 7. hist c 120.* — *Beyerlinck Theat F. pag. 230.* — *Hered. lib. 7.* — *Damian. ad Desiderium Abb. Epist. 16. c. 6.*

non eſt, etenim ſi ipſe me adverſarijs ſubmiſiſſem, non tam amplas poſſeſſiones, nec tam copioſum militem numerarem. Reverſus explorator, non modò belli apparatum, ſed & hiſtoriam hanc fideliter retulit. Quo alter ſpe erectus, probè ſciens, quòd Deus ſuperbis reſiſtat, in impium caput congreditur, confligitur, & ecce equus, quem clericus inſcenderat, aquam fortè intuitus, ſe cum Domino ſuo, iſtic proripuit, nec prius è ſtagno equum deducere valuit, quàm ab inſequentibus hoſtibus impudens illud os gladio transfixum eſt. Itaque ad letheas aquas, elatus hic Icarus præcipitatus eſt, qui caſus omnium graviſſimus eſt, nam, ut Baſilius loquitur: *Dum exaltari voluit, humiliatus ad inferos eſt*. Quis nunc ambigat, quid Iupiter totos dies agat? quis cùm hæc videat, apicem honoris etiamnum cupiam invideat? Quis non veriſſimum hoc Bernardi documentum ducat? *aſcendiſti in altum, noli altum ſapere, ſed time: ne fortè contingat miſerabilem illam emittere vocem: à facie iræ, & indignationis tuæ, elevans alliſiſti me; altiorem quippe locum ſortitus es, ſed non tutiorem, terribilis prorſus, terribilis eſt locus iſte.* Bis terribilis, ter terribilis, quia corpus & animam præcipitat in gehennam. Cujus apud eundem Doctorem exſtat teſtimonium: cùm enim S. Bernardus oblatum ab Eugenio pontifice epiſcopatum Jamfrido monacho, admittere cogeret, reſpondit ille: potiùs ſe fugitivum monachum fore, quàm Epiſcopum. Revelatione autem dein innotuit, eum æternam dãnationem evaſiſſe, fugiendo hanc dignitatem.

Baſil. in cõſt. Monaſt. c. 25.

Bern. Epiſt. 237. ad Eug.

Nierenbergij aſcet. l. 3. Docum. 2. c. 25.

§. III.

Quinam ab altitudine diei timuerunt.

Sap. 6.

VErè & ſeverè Sapiens minatur: *Iudicium duriſsimũ his, qui præſunt, fiet*. Quod Laurentius Iuſtinianus expendens ait: *Si quis pro ſeipſo rationem reddere nequaquam ſufficit, quanto minus pro ſe, ſibiq́; commiſsis*. Hinc Pius V. vir piiſſimus in Pontificem electus, ad purpuram erubuit, faſtigium faſtidivit, & prope exanimis concidit. Cauſam rogatus, modeſtè reſpondit: *cùm eſſem Religioſus ordinis S. Dominici optimè de ſalute mea ſperabam, creatus verò Epiſcopus, cœpi de ea formidare, nunc verò electus Pontifex fere cœpi deſperare*. Et cauſam ſubdit: *Quomodo enim ego Deo rationem tot millionum animarum, quot ſunt in mundo reddam, qui vix vnius animæ meæ rationem reddere valeo?*

Iuſtin. de inſtit. & Reg. pral. c. 1.

Cornel in c. 12. Lucæ.

Hinc nemo quiſquam mirabitur, Si Adrianus rogatus, quod ſupplicium capitali hoſti imprecaretur? reſponderit, Pontificatum. Quod ejuſdem celebre Epitaphium confirmat, ut Platina refert:

Beyerlinck Apoph. pag. 477.

Hadrianus ſextus hic
Situs eſt
Qui nihil ſibi infelicius
Quàm quod imperavit
Duxit.

Nec aliâ mente, alius ſummus Pontifex fuit, nempe Leo XI. is enim ad extremum vitæ redactus, ei qui ſibi confitenti aures præbuerat, dixit: *Quàm melius fuiſſet mihi ſi Monaſterij, quàm ſi cæli claves tenuiſſem*. Tum enimvero animum ſubit illud Sapiẽtis: *Iudicium duriſsimum his, qui præſunt, fiet*. Vultis hæc morientium ſana quàm maximè iudicia, pluribus confirmari? Paulus III. Pontifex, animam agens ſanctè aſſeverabat: *Mallem me ſubjeciſſe coco familiæ Capuccinorũ, quàm hanc Deo proximam; idque decem annorum curriculo, dignitatem ſuſtinuiſſe*. Ita Iovius in vita. A quo non diſſenſit Card. Alexandrinus, Pij V. nepos, qui jam moriturus, hæc noviſſima verba protulit: *Quàm in hac hora optarem, totam vitam in Religione mea* (fuerat enim Ordinis Prædicatorum) *ætatem tranſegiſſe! ſanè jam mallem me totâ vitâ ſervijſſe coco Monaſterij mei, quàm Cardinalem egiſſe*. Idipſum moriens ſapuit Conradus Cardinalis, dum dixit: *utinam in Villario meo* (Monaſterio Ciſtercienſi) *inter fratres ſemper ſcutellas abluiſſem*. His tamen non obſtantibus, quot reperire eſt, qui dignitatibus inhiant, qui ad infulas aſpirant, purpuram ambiunt; tum ſe beatos in terris arbitrantur, non recogitantes quàm hæc brevî deſerenda, poſſeſſores ſuos, infanda miſeriarum abyſſo, ſæpe involvant Hoc experti in dignitate ſæculari reges ac Principes teſtati ſunt,

Idem ibid.

Sap. 6.

Cornel. in c. 3. Apoc.

sunt, ipsiusque imprimis Israelitarum regis hic animus est: *Elegi abjectus esse in domo Dei mei* (Hebræi legunt, tanquam janitor ad portam sedere) *magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Quod nostro demum sæculo, Philippus III. Hispaniarũ rex, cùm in morte gravissimis animi, corporisq; cõflictaretur, Patri Hieronymo de Florentia sincerè exposuit, dicens: *Meministin' die cinerũ te è suggestu Auditores cõmonuisse, ex ijs fortè unũ, ad finem quadragesimæ non supervicturum? me tum designari, in animum induxi, & verum vaticinatus es. Quare hæc nunc, meo nomine è cathedrâ omni populo contestare, nihil quidquam prodesse regem esse, nisi quod in morte cruciet fuisse. Illudq; unicum mihi in votis esse, totos viginti duos annos in Thebaide potius Anachoretam, quàm regem egisse: siquidem, heu me! periculo æternæ dãnationis proximus sum.* Ita hic piissimus in morte Monarcha sapuit.

Psal. 83.

P. Bened. Fernand in c. 35. Gen. sec. 12.

P. Tylingen. parad. pag. 335.

Tutior profectò ille, beatiorque, qui procul negotijs ac aulæ strepitu, sibi vivit, sibique moritur. Ut quondam rectè censuêre, nec non exemplo suo docuêre viri magni. Ita ab infulâ pedoque pedem repressit Ammonius monachus, qui in Præsulem à suis adlectus, concessâ sibi capiendo consilio die, Deum superosque obsecrat, ac obtestatur, ut eo se onere eximant: annuit votis Deus, & vita curisque exsolvit. Idem animi propositum sancto Goari fuit, quem cùm rex Galliæ Sigebertus ad infulas evocasset, triginta dierum inducias petijt, quibus Deum rogavit, ut sibi potiùs infesta morborum cohors, quàm onus honoris incumberet. Ita porrò factum, morbo correptus est, sibique ac cælo redditus, divinos adeptus. Sexcentos alios afferre possem, qui ab alto honorum die sibi metuerunt. Sic Ambrosius, Augustinus, Malachias, Bernardus, Aquinas Episcopatum fugerunt. Sacerdotiũ Chrysostomus, Diaconatum Martinus, Papatum Gregorius, ac primi fere in Ecclesia, erubuerũt ad nomen purpuræ, inquit Scribanius.

Scriban. Superior Relig. l. 1 c. 23.

Quid? quod Marcus sibi pollicem præsecuit, ne Sacerdos fieret. Antonius eremita aurem præscidit ne in episcopum eligeretur. Sed ut complura ejusmodi silentio involvam, illud præterire non possum, quod de B. Petro Damiano narrant historici: latuerat ille in obscura solitudine, cùm ecce à Gregorio X. evocatur in solem, inter purpuratos Ecclesiæ Patres adscribitur, parendum fuit; sed ex eo tempore Damianus Gregorium suum persecutorem appellare solitus. Ita purpurâ, pileoque donare, persequi est, neque ab illa persecutione respiravit, donec ab Alexandro missionem petijt, & impetravit. De S. Brunone hic versus exstat:

Lobbetij vita & mors p. 5.

Renuit oblatum sibi Bruno Pontificatum;
Cernens esse statum magnatum, rarò beatum.

Beyerlinck Apoph. pag. 477.

Quid ad hæc honorum cupidi mortales? an hos omnes cæcutiisse putandum est, nec dispicere potuisse, quàm ancipiti loco, orbis præsules consistant, veros honores non terris, sed cælo quærendos esse. *O perversitas! ô abusio filiorum Adam!* exclamat Bernardus, *quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leviter ascendunt, & difficiliùs descendunt, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam angelicis humeris formidandos.* Hæc abundè sufficere duxi, & dixi.

Bern. serm. 2. in Ascensione.

EM-

EMBLEMA XLV.

Quod est mandatum magnum. Matt. 22.

SINE PONDERE, HABENTIA PONDUS. *Ovid. l. 1. Met.*

DOMINICA DECIMA-SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

Mandata Christi adeò non esse impossibilia servatu, ut etiam levia sint amanti: uti nec alæ volucrum gravant, sed levant.

§. I. *Mandata Christi non esse servatu impossibilia.*
§. II. *Amanti nihil est difficile, nedum impossibile.*
§. III. *Non modò Præcepta, sed & Consilia adeò non gravant, ut instar remigij alarum sustollant,* sine pondere habentia pondus.

DOMINICA DECIMA-SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

Quod est mandatum magnum. Matt. XXII.

NEMINEM quemquam vestrûm ignorare arbitror, crebras Judaici populi, sub gravissimo legum jugo ingemiscentis querelas, dum *onera gravia, & importabilia*, in humeros suos imponi lamentantur. (*Matt.23.*) Quas unus aliquis fortasse justas dixerit, ubi inaudierit, quantam legum ac præceptorum multitudinem patribus nostris Deus observandam tradiderit, quæ Cornelius noster enumerans, refert præcepta legis affirmativa ad ducenta & octodecim, (*Cornel. in Acta c.15. v.10.*) tot, inquit, quot sunt membra in homine, ut verissimè eorum quisque affirmare posset: habeo legum numerum in membris meis. At verò præcepta negativa trecenta sexaginta quinque, tot scilicet, quot sunt dies in anno. Unde meritò Augustinus vocat: *Sarcinam innumerabilium observationum.* (*Aug. serm. 9. de verbis Domini.*)

§. I.

Mandata Dei non esse servatu impossibilia.

NVllum præceptum quantumvis grave, quantumvis magnum, & arduum; observatu impossibile esse, sacrarum litterarum & Ecclesiæ Doctorum evincunt testimonia: ipso imprimis veritatis auctore attestante; *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est*, (*Deut.3.*) ut possis te excusare & dicere, non possum illud attingere, aut adimplere; quod de facto tot illustres veteris testamenti heroës comprobarunt, qui mandata omnia ex amussi observarunt. Inter quos Iosue, de quo cap. 11. *Sicut præceperat Dominus Mosi servo suo, ita præcepit Moses Iosue, & ille universa complevit: non præteriit de universis mandatis vel unum quidem verbum, quod jusserat Dominus Mosi.* Idipsum de Abraham, Mose, Samuele, Helia, Heliseo, Isaia, Jeremia, aliisque Prophetis censet Bellarminus. De Zacharia & uxore (*Bellarm. tom.3. Cont. pag.1208.*) ejus manifestè Lucas cap.1. *Erant ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querelâ.* E quibus, si argumentum ab actu ad potentiam quid concludat, certò conficitur, præcepta illa minimè impossibilia fuisse; quare cum subtilissimo gratiæ defensore Augustino, quo in hac materia, contra perversè eum traducentes plerumque utemur: (*Aug. serm. 191. de Tem.*) *Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum.* At contra, inquit, *firmissimè creditur Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere*; (*Aug. lib de nat. & gratia c.69.*) nisi eum quovis Tyranno longè truculentiorem affirmare non vereamur.

Nunc verò in lege gratiæ, sub qua *apparuit benignitas & humanitas Salvatoris nostri*, (*Ad Titū 8.*) qui omnia illa cæremonialia & judicialia veteris testamenti antiquavit, adhuc non-neminem reperiri, qui ipsas leges dilectionis, tum Dei, tum proximi, decalogo contentas, quas & ipsa ratio, ac natura servandas tradit, impossibiles, & onus Ethnâ gravius, cum Calvino audeat asseverare, eum enimvero oportet omnino gnaviter esse impudentem; cùm prima & infallibilis veritas asserat. *Iugum enim meum suave est, & onus meum leve; & mandata mea gravia non sunt.* (*Matt.11. 1.Ioan.5.*) Huic tamen falsitatis Doctor Lutherus ausus est opponere: *Tot scripturæ testimonia probant mandatum esse impos-* (*Lutherus in confut. rationis latom.*)

impoßibile nobis, ut nihil sit manifestius. Et in Psal. 51. *Decalogus numquam potest plenè servari.* Septimum & nonum præceptum illis Veneris pullis potissimùm impossibile videbatur. Mali corvi malum ovum Melanchton: *Extrema impietas est sentire, quòd decalogo ita satisfaciant, ut merita supersint; cùm hæc præcepta omnes Sanctos accusent, diliges Dominum*, item, *non concupisces.* An ergo Josephum Patriarcham, & Susannam qui tam fortiter pro castitate depugnarunt, quis adulteros fuisse censebit. An Apostolos fures, qui etiam propria reliquerunt? Evangelistas falsos testes, qui testandæ veritati deputati, eamque testati sanguine sunt? sed ad hominem sic potiùs arguendum: si decalogum observari impossibile est, manifestò consequitur, ut rectè Becanus noster docet, omnes eos falsitatis assertores, homicidas, fures, adulteros, falsarios esse. Rectiùs fortassis eos censisse arbitraris, qui legem diligendi, nimirum ut impossibilem & naturæ repugnantem abjecerunt: est enim cuique à natura inditum ut odio insectetur quæ sibi inimica sunt: sic ovis lupum, pullus milvum, columba accipitrem quando dilexerit? unde Augustinus fatetur, *in omnibus justificationibus Domini, nihil mirabilius & difficilius est, quàm ut suos quisque diligat inimicos.* Et S. Hieronymus rem tam difficilem inimicorum amorem esse asserit, ut quidam crediderint, illum esse impossibilem; huic tamen contrarium & ipse & D. Augustinus, (cujus hoc cornutum & acutum dilemma) apertò convincit: *In omnibus scripturis Deus tibi dicit quia potes, tu verò è contrario respondes non posse; considera nunc utrum Deo, an tibi debeat credi. Et ideò quia veritas mentiri non potest, nunc vanas suas excusationes, relinquat humana fragilitas: quia nec impoßibile aliquid potuit imperare qui justus est, nec damnaturus hominem pro eo quod non potuit vitare, qui pius est.* Nunc & Augustini libros perversè traducens, hanc ejus doctrinam esse falsò insimula: 1. præcepta secundum statum, & vires in quibus homo constitutus impossibilia. 2. Impotentia implendi præcepta, reperitur in justis. 3. gratia non semper adest, quâ præcepta illa implere sufficiamus. Et his similia, quæ quantum ab heterodoxis sententiis suprà allatis differant, & ab illa Monhemii perversissimi hæretici dialogo 3. *Nemo quantumvis perfectus præstare potest quod lex jubet*, facile videre est. Imò si Deus gratiam deneget, sine qua præceptum impleri nequeat, perinde esse, ut ait Melanchton, *cùm mandat lex diligi Deum, atque si præcipiat nobis transvolare caucasum*; quod ni feceris ad flammas nos damnet sempiternas. O tempora! ô mores! viros doctoratus laureâ, sacrâ ac profanâ dignitate conspicuos, hæc tueri, hanc deterrimam maculam Ecclesiæ soli Augustino, dum eum se maximè propugnare venditant, impingere non erubescant! quos ne quidquam bullæ Pontificum, nec vaticana fulmina terrent; nisi etiam eò temeritatis quidam abripiantur, ut & sacrorum Conciliorum auctoritatem eludant, aut elidant. *Nemo*, inquit, Tridentinum, *temeraria illa, & à patribus sub anathemate prohibita voce uti debet: Dei præcepta homini justificato, ad observandum esse impoßibilia.* Idem confirmat can. 18. & cap. 11. *Deus impoßibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod poßis, & petere quod non poßis, & adjuvat ut poßis.* Arausicanum idipsum inculcat can. 25. quæ Ecclesiæ, & germana D. Augustini doctrina est, ut videre est l. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 3. *Nec præciperet Deus aliquid, quod esset humanæ impoßibile voluntati.* Et ibidem cap. 6. *Dubitare non possum*, inquit, *nec Deum aliquid impoßibile homini præcipisse, nec Deo ad opitulandum & adjuvandum, quo fiat quod jubet, impoßibile aliquid esse.* Hæc pleniùs & uberiùs ut labem illam sanctissimo Patri Augustino eluam, & in viam reducam, qui cæcum cæci secuti, nec auctorem legerunt, nec doctrinam plerique intelligunt quam profitentur.

Nunc verò onus præceptorum omninò leve esse, nedum importabile, aut impossibile, ex illo Augustini comprobabimus.

Melanch. in Apolog. tit. de Votis Monasticis.

Aug. in psal. 118. serm. 7.

Hier. in c. 5. Matt. l. 2. cont. Pelag.

Aug. serm. 61. de temp.

Trid. sess. 6. c. 11.

§ II. *Aman-*

§. II.

Amanti nihil est difficile, nedum impossibile.

Aug.manual.c.24. QVod ex profano amore ad divinum idem ille Hipponensis Præsul dilucidè demonstrat, expendens illud Matt.16. *Si quis vult venire post me, &c.* Sic ait: *Iugum meum lene est, & onus meum leve est: quidquid enim durum est in præceptis, ut sit leve charitas facit.* Aug.in c.16.Matt. tom.10. pag.1519. Ac tandem ad moralia ac moderna procedens subjungit: *Novimus quanta ipse amor faciat, plerumque etiam ipse amor reprobus, atque lascivus: quanta homines dura perpessi sunt, quanta indigna & intolerabilia pertulerunt, ut pervenirent, ad id quod amaverunt: sive sit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; sive sit honoris amator, qui vocatur ambitiosus, sive sit corporum pulchrorum amator, qui vocatur lascivus.* Tum demum concludit: *& quis posset enumerare omnes amores? considerate tamen quantum laborent omnes amatores, nec sentiunt quòd laborant; & tunc ab eis plus laboratur quandò à labore quisque prohibetur.* Considerare itaque lubet quantum laborent omnes amatores, nec sentiant quòd laborent, quod in lascivo & verè insano libidinis amore imprimis videre est.

Amabo vos, quid unquam lascivus procus arduum duxit, pro sponsa exanthlare? membra, sanguinem, vitam, animam prodigere, hoc sibi lucro, hoc voluptati reputat, per mille discrimina amores suos sectatur. I. C. Traurinck pag. 236. Juvenis in Hollandia ob formæ venustatem & morum elegantiam intemperanter puellam ardebat, sed perexigua potiundi spes affulgebat, dum ut istic moris est, rigenti hyeme eam super glaciem in chalepodiis compertam manu arripuit, ac ambo pariter è turba & conspectu adstantium glis cunt. Et ecce disrupta glacie, uterque concidit: aquis se ilico ipse proripuit, jamq; omni nisu illam semel iterumque subsidentem, prensare satagebat, inclamans non te deseram, ut vel unà pereundum esset. Nec pluribus usus, cùm aliud nil suppeteret, præsentissimo vitæ suæ periculo, rursus inter confractas glaciei testas insiliens, eam extraxit, quo facto votis potitus, quas in sicco non potuit, in glacie amoris conjugalis faces incendit. Quid si cum ejusmodi vitæ discrimine, proximo periclitanti succurrere præceptum sit, arduum videri posset, sed ut Abulensis ait: *Nullus labor magnus videtur amanti, ignes non timet, nivesq; spernit* (& glaciem) *gladiis se opponit, & omnia pericula sibi grata reputat.* Abul.in c.29.Gen. Matth. 14. Vt vidit Petrus prædilectum magistrum super aquas ambulantem, quantumvis tempestas esset valida, & navis jactaretur fluctibus, in procellosum mare proruit, ut Christo occurreret. Ubi rectè Ambrosius vim amoris expendit: *Non videbat*, inquit, *Petrus ubi pedum vestigium poneret, videbat autem ubi figeret vestigium charitatis: in navi enim positus considerat Dominum, & amore ejus ductus descendit in mare. Non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia, & dum Christum respicit, non respicit elementum. Sed omnia pericula sibi grata reputat.* Amb.Serm.16.de Sanctis. Hinc ad amorem vesanum & insanum velificando, cùm in aquis versemur, occurrit Leander juvenis nobilissimus ex Abydo Asiæ oppido, amator non ignavus: hîc plus vice simplici summo vitæ discrimine, noctu tranavit mare, ut amores sequeretur; nam cum in opposito Hellesponti littore, Hero puella civitatem Seston inhabitaret, sæpius tranando intempesta nocte, per aquas ad ignes suos properabat, quos cùm aquæ multæ non potuissent extinguere, nec flumina obruere, amoris æstu abreptus, cælo turbido & mari tumido se commisit, jamque vi ventorum fluctuumque obruendus clamasse dicitur.

Parcite dum propero, mergite dum redeo.

Adeò omnia pericula amanti levia, & ipsa vita vilis habebatur. Has qui fabulas ducit, historiæ fidem habeat: Galeatius Mantuanus, vir sanè impiger, Papiæ Boteri polit. l. 9. c. 3. cùm hybernaret, forte in ponte puellam

quam

quam unicè amabat, obviam habuit. Ea ut per blandam aliquam jocandi speciem, amantem ad colloquium invitaret, quin tu, inquit, bellissime amator, qui tantum tibi armatus in acie places, è ponte in amnem, amoris gratiâ desilis? hoc ille audito, concitato repentè equo, sese in flumen præcipitat, quo exanimato, vix Ticinio natabundus emersit. Cui nihil aliud tanto quæsitum periculo, quàm ut mulierculæ, & quidem jocanti satisfaceret. Intimo pectore nos pudeat, præcepta Dei ardua dicere, quæ nihil hujusmodi cogunt. Faciliora longè poscimur & recusamus: in promptu causa est, quia quod mandatur non amatur, atque adeò ut impossibile amandatur. Sed redeat illud Augustini: *Amanti nihil est difficile, nihil impossibile.* In cujus rei probationem Origenes fœminam inducit Magdalenam, quæ dilectum suum etiamnùm mortuum tam vivo amoris sensu prosequebatur, ut nullę eam molestiæ, nulla pericula, nullæ insidiæ deterrerent: Origenem audiamus: *Quid est hoc etiam, ô bone Iesu, quod dicit ad te de te? & ego eum tollam. Ioseph timuit, & non fuit ausus tollere corpus tuum de cruce, nisi de nocte, & nisi hoc peteret à Pilato. Maria verò noctem non postulat, nec Pilatum reveretur, sed audacter promittit, dicens: Et ego eum tollam. O Maria, si corpus Iesu fortè positum est in atrio Principis Sacerdotum, quid factura es? ego eum tollam. O mirabilis mulieris audacia! ô mulier non mulier! & si ancilla ostiaria interrogaverit te, quid factura es? ego eum tollam. O ineffabilis hujus mulieris amor!* En quàm omnia difficilia & ardua nescio quo artificio amor levia ac facilia efficit, juxta illud Gregorii: *Machina cordis, vis amoris est.*

Origen. tom. 3. hom. de Magd.

Greg. apud Hug. Card. in Psal. 24.

Quis enarrare aut mente complecti valeat laborem, sudorem, molestias, vigilias, curas, quas Patriarcha Jacob pro Rachele totos quatuordecim annos exantlavit, ipse de se loquatur: *Die noctúque æstu urebar & gelu, fugiebatq; somnus ab oculis meis.* Et post hæc omnia, tot anni *videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Quia ut verissimè Bernardus serm. 14. *Vbi amor est, labor non est.* Abjectissimam hîc gravissimamque servitutem pro Rachele suâ libens subibat, poteratque Jacob jure longè meritissimo illud nomen, *serviteur*, sibi usurpare, quod procis familiare est: qui totas noctes insomnes ducunt, rigidissimâ hyeme sub Jove frigido ad fores amasiæ testudine modulantur, cùm sæpè surdis cantent, & post omnia beneficia, post rara ac pretiosa munuscula, referant probra: quæ fortis amor etiam concoquit, & in delicias vertit. Achilles ab Ajace rogatus quos in vitâ gravissimos labores tolerasset, eos subjecit alter quos pro amicis subivi; urgebat eum Achilles, quos jucundissimos existimasset? eosdem, inquit, siquidem jucundissimum amanti gravissima pro amato perpeti: quia *ubi amor est, labor non est.* Quod quo attentiùs consideremus, invitat hisce verbis Augustinus: inhonestos amatores ostendite: *Si quis amore fœminæ lasciviens vestit se aliter quàm amasiæ placet, & illi dixerit, nolo te habere tale byrrhum, non habebit, si per hyemem illi dicet, in lasciniâ te amo, eliges tremere quàm displicere, nunquid illa tamen damnatura est? nunquid adhibitura tortores? nunquid in carcerem missura? hoc solùm ibi timetur, non te videbo, faciem meam non videbis.* Graviora Deus comminatur, qui longè inferiora præcipit, & impossibilia jactamus. Quid si Redemptor noster tales tam ferreas leges, quales mundus sui amatoribus imponit, præscripsisset? Quid si tenerrimis puellis aperto pectore nudisque brachiis asperrimâ hyeme procedere, si omni vino, aromatis, sexcentis condimentis abstinere, papyrum ambustam, salem, carbones edere: frigidam imò acidam bibere si præcepisset, tyrannicum imperiũ, carnificinæ quoddam genus censeri posset, cùm tamen amatores sæculi hæc aliaque atrociora alacriter & sponte sua sibi assumant, membra, sanguinem, vitam pro amante prodigere non dubitent.

Gen. 29.

Aug. serm. 19. de verbis Apost.

Facta canam, sed erunt qui me finxisse loquentur. *Ovid. l. 6. Fast.*

Proterva quædam filia adolescentis nuptias detrectabat ob claudicantis vitium, quod è crure confracto non ita pridem contraxerat. Quam causam ut hic inau-

diit, imperterritus à peritiori chirurgo sibi denuò crus acerrimo doloris sensu confringi ac recta confingi curavit. Et quisquam mirabitur Christianũ amore Christi, se pede vel manu imminuere, cum eadem & longè majora Veneris proci, in gratiam sponsæ, generosè attentarint. Fuit Bruxellis Comes, hoc facto parum illustris, qui digitum auricularem sibi præscidit, eumque litteris insertum, in pignus amoris ad amasiam destinavit. Alter prænobilis viri Gandensis filius super puellæ quam deperibat pectus, fortè acum conspexit, quam sublatam ori inseruit, dicens tanto se in eam amoris ferri œstro, ut hanc acum in sui gratiam libens deglutiret. Dixit & fecit, cumque jam conclamatum esset, nequidquam medicus inclamatur, ex quo totam hujus tam insanæ mortis seriem plenè edoctus sum. Minùs fortè discriminis se adire existimarit, qui super sanitatem amasiæ suæ potitans, non modò vitrum ad unguem exsiccavit, sed insuper omnes margines dentibus comminuit, atque ore toto largè sanguinem despumans, ea vitri fragmenta instar sacchari avidissimè devoravit, quibus viscera miserè corrosa, libidinis ignes cum vitâ extinxerunt. Unum adderem, sed vereor ne simplici stylo eleganti auctori injurius sim, qui Rhamasis generosi adolescentis animos collaudans, eum describit in arenam prosilientem, ut Rostelanam leonibus, inermis eripiat. Unde Chrysostomus serm. 40. *Quod ferrum, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes, amorem valent superare perfectum? amor impenetrabilis est lorica, respuit jacula, gladios excutit, periculis insultat, mortem ridet, si amor est, vincit omnia.* Ecquis jugum gravius, servitutem duriorem excogitarit quàm ad triremes damnari? ne hîc tamen *si amor est, labor est. Remigant omnia* (inquit Augustinus) *quæ in hoc mundo sunt, ac si essent in triremi, solus amor non laborat, quia nulla res amanti difficilis.* Ipsos conjuges percunctare quantum laborent, quantum tædii, solicitudinis, tribulationis carnis, ut cum Apostolo loquar, perpetiantur. An non monachorum vigilias adæquent, hinc

Poirters larva embl. de falsis amicis: Al broodt vrinden geen noodt vrinden.

V. Iustinian in Tobiam cap. 2. v. 3. docum. 1.

puerorum lachrymantium vociferationes, inde matris fam. aut nutricis ad somnum conciliandum, in morem chori nocturni cantus. Atque his graviora cum viro quàm cum puero, uxori digerenda sunt, sic tamen ut connubialia vincula licet ferrea sint, amor aurea reddat: *Ament*, inquit Augustinus, *& aurea erunt.* Solus amor est qui tribulationis jugum inter conjuges leve reddit, ut vel recenti historiâ manifestum erit, quam auctor memorabilem deprædicat: Clara Cerventa matrona Brugensis nupserat Bernardo Valdauræ, qui cùm in gravissimum morbum incidisset (erat is morbus Gallicus) illa perdia & pernox lecto ejus adhærere, ita ut sex hebdomadis nunquam se exuerit, & quâvis nocte, non supra duas horas quieverit, nequidquam dissuadentibus medicis ne propiùs accederet. Infima marito propè deposito exhibere obsequia; nec in morbo dumtaxat, sed & omni anteacto conjugii tempore, jamque cadaver in eo vivum maritus referebat, quod morborum omnium hospitium esset. Incredibilia sunt, quæ interea temporis illa præstitit, obligando & contrectando ejus ulcera, fœtorem sustinendo, jurabat sibi mariti anhelitum suavissimum, quem alii intolerabilem affirmabant. Ipsa demùm annulos, armillas, torques aureos, mundum muliebrem omnem in conjuge curando consumpsit. Qui mortuus uxori tantùm sui desiderium reliquit, ut illum solùm suspirarit. Et *quis posset enumerare omnes amores?* qui volet Doctorum magistrum consulat serm. 48. de tempore: istic inveniet, quibus mercatores in mari, venatores in campo, pueri in ludo, periculis, laboribus, lucubrationibus, quis credat, cum voluptate perfungantur, cujus hanc unicam causam subdit. Quia *omnia sæva & immania prorsus facilia & propè nulla efficit amor.* Juvat id concinno purpurati Patris symbolo collustrare: Eminentissimus Stanislaus Hosius pro gentilitiâ tesserâ venatorem desumpsit, de cujus humeris ingens, quem ceperat, cervus dependebat, hoc scito lemmate subjecto: *Onus meum leve est.*

August. in Psalm. ad alligandos eos in compedibus.

Vives lib. 2. de institut. Christ. fœmina tit. 3.

August.

Euclio-

Euclionem quandoque vidistis nummorum sacco gravatum sub onere fatiscentem, illud tamen Matthæi, illi quarto modo proprium: *onus meum leve est.* Achilles humeris grandævum parentem, fœminæ Winspergenses maritos, mater plerumque genuinam prolem è collo pendentem, leve ac dulce onus ducit. E quibus omnibus manifestò evincitur, *ubi amor est, labor non est.* Et ut compendio dicam, quidquid amor imperat, promptissimè impetrat. Hoc de Christi jugo Augustinus pronuntiavit: *Quomodo etenim grave*, inquit, *cùm sit dilectionis mandatum? aut enim quisquam non diligit, & grave est, aut diligit, & grave non est*; nedum impossibile, ut adolescens ille edocuit qui Matth. 19. Christum percunctatus est: *Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? qui dixit ei, serva mandata. Dicit illi adolescens, omnia hæc custodivi à juventute meâ.* Quem ne mendacii coarguant hæretici, subdit Marcus: *Iesus autem intuitus eum, dilexit eum.* Cumque ulteriùs instaret: *Quid adhuc mihi deest? ait illi Iesus, si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.* Invitat & nos: *venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Tollite jugum meum super vos, jugum enim meum suave est, & onus meum leve. Quod *quibusdam mirum videtur*, ut more suo subtiliter Augustinus: *Ait ergò aliquis quomodo jugum lene est, & sarcina levis, quandoquidem illud jugum, & sarcinam ferre nihil est aliud quàm piè vivere in Christo?* Qui omnes secundùm Apostolum, persecutionem patientur. *Et quomodo dicitur: Venite ad me qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, ac non non potiùs dicitur, venite qui vacatis* (qui otiamini) *ut laboretis* in vineâ, ut jejuniis, vigiliis gravissimisque afflictationibus carnem dometis?

Æmil. l. 7. — *Marc. 10.* — *Matth. 19.* — *Serm. 9. de verb. Dom.*

§. III.

Non modò præcepta, sed & consilia adeò non gravant, ut instar remigii alarum sustollant: sine pondere habentia pondus.

EMblemati conceptum suppeditavit Doctor Mellifluus, dum ait: *Libet admirari quàm leve sit onus veritatis: nam verè leve est quod portantem non gravat, sed levat. Quid eo levius onere, quod non solùm non onerat, sed & portat omnem cui portandum imponitur.* Ubi inquit: *Occurrit mihi de pennis avium, mirum opus naturæ, unde grossescit materia, inde sarcina levigatur, & quantum crescit in massa, tantùm decrescit in pondere. Hoc planè in pennis Christi, oneris exprimit similitudinem, quod & ipsæ ferunt, à quibus feruntur.* Prægrandium alæ volucrum, grave in se pondus habent, eo tamen Ciconiæ, Ardeæ, Aquilæ pernici feruntur per aëra volatu. *Ipsæ ferunt à quo feruntur: sine pondere habentia pondus.* Quot pondo linea vela Myoparonis appendere existimatis? illa tamen rectè Maro alis comparat, dicens:

——— *velorum pandimus alas.* *Virg. l. 3. Æneid.*

Quibus alis quantumvis onusta navis, instar avis:

Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas. *Virg. l. 5. Æneid.*

Quæ si ad mores traduxeris, nil adeò segne ac iners reperies, cui amor non addiderit alas, ut appositè symbolo expressit felix Princeps Salernitanus, qui tardioris aliàs ingenii, ubi sensit amoris aculeos, factus alacrior, omnem exuit inertiam, de quâ à Principe fœminâ insimulatus, militiæ se dedit, unde non sine sanguine & vulnere cicatricibus insignis rediit, ut amoribus potiretur, in cujus rei testimonium pinxit testudinem alis sursum conitentem cum hoc lemmate:

——— *amor addidit alas.*

Paulinum hoc oraculum est: *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit.* Sed paulò majora canamus, qui raptus in tertium cælum, illud usurpare jure poterat, corpori corruptibili:

Bern. Epist. 72. ad Rainaldum Fusmacensem Abbatem. — *Typot. in Symb.*

 ——— *amor*

——— *amor addidit alas.*

Idipſum Dominici, Franciſci, Ignatii, corpore & animo in cælum rapti ingeminare poterant:

——— *amor addidit alas.*

Bern. ſuprà cit. Altera ejuſdem Bernardi elegans ſimilitudo eſt, dum ſic proſequitur: *Quid & de quadrigâ dicam? hæc nimirum admoto jumento, ſarcinam, quæ ab ipſo moveri non poterat, auget quidem, ſed portabiliorem facit. Onus oneri additur, & minùs onerat.* Mirum quibuſdam videri poſſet, onus oneri addi ad ſublevandum. Rotæ ac fulcra quæ machinis bellicis provehendis ſufficiuntur, ingentis molis ac ponderis ſunt; abſque his tamen eſſet, quis tormentum 6000. librarum vulgò *cartau*, per invia devehi poſſe arbitretur? Unde tamen concludit: *ſic & oneri graviſſimo legis, accedens quadriga Evangelii, & auxit perfectionem, & difficultatem minuit.* Quis pejerare, fornicari, adulterari, furari, aliaque lege divinâ vetita, obſervatu impoſſibilia ſibi ducat, cum ſexcentos numerare ſit, qui virginitatē illibatam, paupertatem ſpontaneam, omnium humanarum rerum contemptum ultrò profiteantur. Unde Augu- Aug. ſerm. 18. de verb. Apoſt. ſtinus: *Non grande onus impoſitum eſt virginibus: major amor impoſuit majus onus. Tanquam dicerent, quid jubes? ne adulteræ ſimus, hoc præcipis amando te? plus facimus quàm præcipis.* Idipſum tot millia Religioſorum factis teſtantur, qui non modò Feſtis ac Dominicis uni ſacrificio intereſſe, quandoque per annum à cibis vetitis abſtinere; ſed & perpetuis jejuniis, noctu diuque concinendis Dei laudibus vitam conſecrarunt: atque in hâc tantâ rerum omnium deſpicientiâ, unum amorem omnia levia S. Thomas opuſc. de dilig. Deo. ac ſuavia reddere, S. Thomæ Theologorum Principis doctrina eſt: *Anima quæ amat operatur magna & reputat parva: operatur multa & reputat pauca: operatur diu & reputat breve.* Scribit Joſephus illos qui cantando, pſallendo, fides pulſando præibant arcam, quamvis totam diem eo labore inſumerent, nullam tamen defatigationem ſenſiſſe: amor enim quo illi divino oraculo famulabantur, vires ſuppeditabat, ut in ſingulas horas vegetiores redderentur, quod & Religioſis accidit, qui noctes & dies pſallendo non defatigantur, ſi vi amoris roborentur. Propterea crediderim ſervos Dei à S. Bernardo illis verbis excitatos: *Delectationes non perdimus, ſed mutuamus: de corpore ad animam, à ſenſibus ad conſcientiam.* Declaravit hoc aliquando Reginaldus ex illuſtri Dominicanorum familiâ, & ex ipſius B. Dominici ſociis inter primos ac præcipuos: hic enim cùm in ſeculo dives & opulentus eſſet, vitæque molli ac ſybariticæ aſſuetus, poſteà laborioſum illud, & in ſe grave inſtitutum ſuſcepiſſet, qui eum priùs cognoverant, ſæpè cum admiratione quærebant ab eo, num magnâ afficeretur moleſtiâ? quibus ille & animo & vultu alacri reſpondere ſolebat: ſcitote ita mihi hæc omnia jucunda & ſuavia videri, ut ſæpè ex animo doluerim, quod nimis molliter viverem; & certè nullum me in hâc vitâ meritum conſequi arbitrarer. Hic ſenſus ac conſenſus cujuſvis germani Religioſi eſſe ſolet, qui & D. Bernardi fuit, cujus in flore ætatis ſeſe in Religioſum clauſtrum abdentis, inter perpetuas corporis afflictationes, vigilias, inediam, hæ liberrimæ voces erant: *Labor meus vix eſt unius horæ, & ſi plus eſt, non ſentio præ amore.* Conſimiles voces Thereſæ fuêre: ſi per fidem non ſciret aliud cælum à Deo conditum, inter ſepta monaſtica, ſe illud inhabitare, & cum Bernardo cellam cælum exiſtimaret. Plura de veris Religionis deliciis, quibus paradiſo conferatur, ſuggeret Platus de ſtatu Religioſo, *lib.* 3. *cap.* 14. *& ſequentibus*, è quo illud Hieronymi enotaſſe ſufficiat, omnē hanc jucunditatēac facilitatem ex amoris ac charitatis efficacia oriri, ſic enim diſertè docet: *Sine ſpirituali charitate clauſtra ſunt tartara, & habitantes in eis ſunt dæmones; cum charitate verò ſunt paradiſus in terrâ, & habitatores ſunt Angeli.* Hieron. in Reg. Mortificationem ac amaritudinem omnem amor reddit lenem ac ſuavem, hinc Doctor ille mellifluus in illud Cant. 1. *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi: non faſcem ſed faſciculum dilectum dicit, quod leve præ amore ipſius ducat, quidquid laboris* Bern. ſerm. 43. in Cant.

boris immineat & doloris. Et paulò pòst: *An non fasciculus, cuius jugum suave & onus leve? non quia leve in se (nec enim levis passionis asperitas, mortis amaritudo) sed levis tamen amanti. Et ideò non ait tantùm fasciculus dilectus meus, sed mihi, inquit, quæ diligo, fasciculus est.* Quid si amore fœminæ quis opibus, familiâ ac mundo spreto, vitam anachoreticam cum Antonio aut Paphnutio transigat, & quidquid hîc molestiæ est, fasciculum & quasi amantis encarpium reputet, an fidelis anima æternæ pulchritudinis amore flagrans, vitam monasticam arduam ducat? audite quò insanus amor compulerit. Francus quidam primariæ vir nobilitatis, captus fuit amore conjugis, nobilis cujusdam Belgæ, quæ vicissim illius amore ardere cœpit. Cùm intellexit amasiam suam à conjuge viro in Belgium reductam obiisse, ipse sibi quoque violentas manus inferre statuit; sed famuli obstitêre. Nihilominùs ille ex Picardiâ Antverpiam properat, ubi tumulata erat, quam stultè deperibat. Postquam crebris suspiriis & lachrymis parentavit Amasiæ, Ægypti solitudinem sibi elegit ut Eremitam ageret. Duplicem Icunculam Amasiæ suæ defert, viventis & mortuæ. Cæterùm itineris tempore quotidiè bis mane ac vespere pronus utramque effigiem adorabat, miscebatque varia amantium colloquia. Famulo item imperarat, ne alios quàm de amasiâ misceret sermones. Deinde alteri servo imperarat, ut sæpiùs se salutaret nomine amasiæ: prætereà ut quoties mensæ accumberet, semper ei propinarent haustum ad sanitatem amasiæ jam defunctæ. Postquam cum utroque famulo in Ægyptum appulit, exstructo sacello, appendit utramque icunculā inter effigiem Christi crucifixi. Quam etiam tunc quotidiè tanquam divam cælis illatam adoravit. Tandem vi doloris exhaustus hîc confessor Veneris & Martyr diaboli vitam finiit. Hæc qui legit, intelligat majores vires divini amoris esse, quæ tenerrimas filias deliciis mundi spretis, ad solitudinem, ad claustrum, ad pœnitentias austerrimas compellat, quas omnes amore sponsi sui Christi longè generosiùs quàm hic lascivus anachoreta, perpeti consueverunt, ut non semel exclamasse auditæ sint: *O jugum sancti amoris! quàm suaviter capis, gloriosè illaqueas, suaviter premis, delectanter oneras.* In quo gravissimè falluntur parentes & propinqui qui filiis condolent, quos in exteriori hâc austeritate contuentur, hoc unum solatio fore rati, si Religionis septis effugerint. Hos paucis confutat Augustinus, agens de sarcinâ, quæ charitatis remigio portatur: *Hæc sarcina*, inquit, *non est pondus onerati sed ala volaturi: habent enim & aves pennarum suarum sarcinas. Portant illas & portantur: portant illas in terrâ, portantur ab illis in cælo. Tu si misericordiam velis præbere avi, præsertim æstate, & dicas miseram istam aviculam onerant pennæ, & detrahas onus hoc, in terrâ remanebit, cui subvenire voluisti.* Ex quibus rectè concluditur, si gravissima Religionis sarcina penna sit, si servitutis Christi jugum suave sit, si durissimum Religionis jugum leve est, nullùm Dei præceptum impossibile censeri posse.

Zebenthner in promont. malæ spei lib. 2. §. 3.

Bern. serm. de dilig. Deo.

Aug. serm. 24. de verb. Apost.

EMBLEMA XLVI.

Ecce quidam de ſcribis. Matt. IX.

STVDIA IN CONTRARIA. 2. *Æneid.*

DOMINICA DECIMA-OCTAVA POST PENTECOSTEN.

Scriba doctus & cauſſidicus Iuſtitiæ tenax, in paucis laudandus, à quâ qui deflectunt, omnem pauperum clientum ſuccum, in contrarias artes & partes ſe contorquentes, extorquent.

§. *I.* *Scribarum & Cauſidicorum brevis panegyris.*
§. *II.* Cavete à ſcribis, qui devorant domos viduarum. *Marc.* 12.
§. *III.* Abſtine te à lite, & minues peccata. *Eccli.* 28.

DOMI-

DOMINICA DECIMA-OCTAVA

POST PENTECOSTEN.

Ecce quidam de scribis. Matt. 9.

IAM pridem illud per terras volat, Volaterrani Poëtæ?

Persius sat. 5. *Vatibus hic mos est: centum sibi poscere voces, Centum ora, & linguas optare in carmina centū.*

At ipse, ut scribarum mores, nec non vitam describam, illud psaltis mihi potiùs exoptaro; ut fiat *lingua mea calamus scribæ, velociter* (Psal. 44.) Jurisprudentum laudes, eorumque fraudes *scribentis*; æquorum Causidicorum enarrando encomia: iniquorum exaggerando opprobria, quemadmodum scribarum (quos & legisperitos vocant) antitheses & antiphrases sacræ paginæ manifestas contulerunt: Scribas enim viros literis eruditos, & ut Hieronymus, *in lege doctissimos* (Hieron. in c. 23. Mat.) fuisse, vel ipsius doctoris gentium comprobatur suffragio, dum quærit: *ubi sapiens, ubi scriba?* (1. Cor. 1.) innuens, ut Cornelius exponit, sicut Græci suos sapientes vocare Philosophos: Chaldæi Magos: haud aliter Judęi viros perquam literatos, *scribas* vocare consueverunt. Unde Hieronymus in illud: *omnis scriba doctus in regno cœlorum*, sic ait: *scribam vocat* (Matthæus) *quem paulò ante literatorem dixerat.* (Matt. 13. v. 52.) Nec desunt, qui Apostolos hîc *scribæ docto* conferri voluêre. Altiùs in laudem scribarum exsurgit Euthymius, qui istic loci Matt. 13. *existimat Christum seipsum scribam vocare.* (Maldon. hîc) Compendio Sapiens: *super faciem scribæ imposuit Deus honorem suum.* (Eccl. 10.) Nunc verò quæ legisperitos (qui scribæ apud veteres dicebantur) quæ Advocatos & Causidicos nostros, laudum maneant præconia:

Tibul. l. 3. eleg. 16. *Hæc ego non humili referā memoranda cothurno.*

§. I.

Legisperiti & Advocati brevis panegyris.

REgium comprimis Theodori apud Cassiodorum occurrit elogium: *Advocationis officio, si purè impendatur, nihil ornatius* (Cassiod. l. 2. variar. ep. 12.) pondus ac momentum duorum Imperatorum Theodosii & Valentiniani huic addit testimonium, qui sic de Advocatis sentiunt: *digni omnibus honoribus habentur, qui* ADVOCATI *esse meruerunt: cui enim honori*, (Theod. & Valent. novell. de postul.) ut rectè subditur, *impares esse credamus eos, qui vitâ & eloquentia Reipub. & privatorum commodis servierunt?* Quòd si eo Advocati apud Reges & Imperatores loco sunt, quis mirabitur si ad senatorum subsellia, ad equestrem dignitatem, ad consulares fasces evehantur? Atque sic fieri consuevisse, Sidonii Apollinaris confirmat auctoritas: *Roma enim tam facilè*, inquit, *dignitates linguâ & calamo, quàm ferro & armis acquirebant.* (Sidon. Apoll. l. 1. ep. 11.) Accedit illud Lipsii: Caroli M. *ævo passim in oppidis & pagis etiam* COMITES *sive* GRAVIORES *communiter jus dicebant.* (Lips. monit. pol. l. 2. c. 9.) Quod nemo quisquam inficiabitur, qui Theodosianum illud expenderit: *non solos imperio nostro militare credimus, qui gladiis, clypeis & thoracibus nituntur; sed causarum patronos, qui gloriosæ vocis munimine vitam & fortunas hominum defendunt.* (Theod. & Valent. cap. unico instit.) Qui plus Reipublic. incolumitati conferunt, dum intestina bella, privata odia, & sicas inter latera versantes, compositis inter se partibus, conquiescere faciunt, quam si aperto campo cum hoste dimicarent. Tales se-

les se præbent causarum disceptatores, ac ditibitores, qui non prius à circo æquitatis, quàm sol ab Ecliptica sua recedant. Qui propositum habent indignè ac vafrè à potentibus oppressos, laboribus studiisque suis defendere. Qui divino numine ad id muneris ut sint patres Orphanorum & judices viduarum, electi videantur.

Quare fatendum est hoc genus hominum, qui tuendæ Justitiæ præficiuntur, singulari dono à summo numine orbi esse concessum, ad salutem hominum, ad nationum & Rerumpublicarum tranquillitatem. Absque his esset, quis diffidentes componeret? quis oppressos vindicaret? quis innocentes discerneret? dum quisque aliena invadere, suo jure tueri, suo judicio stare, evincere voluerit: quid aliud sperandum, quàm ut mutuis odiis ac cruentis cædibus Respub. omnis fœdè dilanietur. Cui malo ut succurreret supremus ille rerum arbiter Deus, populo suo duos patronos præfecit Exod. 29. *Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos.* Divinum id institutum fuisse, posteri omnes comprobarunt; è quibus unum Justinianum audisse sufficiat, qui Jurisprudentiam adeò ex omni parte sacram esse voluit, ut ipsum juris corpus, *templum justitiæ* compellarit. Ulpianus verò, Jurisconsultos, *juris sacerdotes* nuncuparit. (*Vlpian. de just. & jur.*) Imò divinitatem in iis quandam esse, majores nostri putaverunt, qui jus administrarent: cui probationi, argumento esse possent Jurisperiti, quos Cyrillus inter deos indigetatos commemorat, (*Cyril. l. 2. glaphyr.*) quos tamen multis parasangis, tutelaris omnium Patronorum Patronus, Redemptor noster Christus exsuperat, de quo Joannes verissimè asseruit: (*1. Joan. 2.*) *Advocatum habemus apud patrem Iesum Christum justum.* Cui quàm proximè accedunt ii, qui pupillis & orphanis succurrendo, eorumque causis patrocinando, quo nihil est divinius, se totos consecrarunt. Id autem officii, illis proprium esse vel ex eo collige, quod, *jus*, ut Galeolus Martius observat, à juvando dictum sit; unde & ille Jurisconsultorum Phœnix *Ivo* à *Iuvo* nomen sibi desumpsisse (*V. Elogia 50. SS. Iurisperitorum in Dedic.*) à quibusdam piè creditus est. Sed dum Ivonem nomino, & Phœnicem compello, uni hîc vulgari calumniæ occurrere debeo, quâ non nisi unam ex hac classe consimilem avem reperiri, jamque receptum illud deblaterant

——— *Scalas Ivo retraxit.*

quasi verò ex ejus cineribus non plures pullulassent, ac viam monstrassent, quâ complures alii secuti sint. Hinc rectiùs illud Maronis Ivoni in cœlos conscensuro accinuissent:

——— *Extrema per ipsum,*
Iustitia excedens terris vestigia fecit. (*V. Georg. 2.*)

unum enim Ivonem dumtaxat, ex omni Jurisconsultorum numero, beatum deprædicare, hominis est aut in divos impii, aut in sacris annalibus imperiti. Qui volet consulat *sanctorum 50. Iurisperitorum elogia, contra populare commentum de solo Ivone. Publicata Leodii anno 1632.* Quare ad cavillum hunc:

Caussidicum in cœlis unum, inquit Paulus habemus (*Ad Heb. 7. v. 25. & c. 9. v. 24.*)
Præter eum num alii; sunt ibi causidici?

nolim altiùs repetere, quid Bernardus de Moyse senserit, dum dixit: FIDELIS ADVOCATUS, *qui quoniam quæ sua sunt non quærit, facilè id omne obtinet, quod petit.* (*Bern. epist. ad Suggerium D. Dionysii abbatem.*) Nostis Danielem pudicitiæ patrocinatum: sed hæc vetera. Recentiora & Europæa dabimus: Carolum Imperatorem Romanorum, quem majores nostri meritò magnum, rectiùs maximum seu potiùs Trismegistum appellassent; hunc *Romani elegerunt Advocatum S. Petri, contra reges Longobardos.* (*Ongolismensis in vita Caroli M.*) Et pedem prius aulâ quàm efferamus, en alterum Advocatum sanctimoniâ vitæ celeberrimum, Elzearium comitem, qui petiit & obtinuit (*Binet. in vitæ. 14.*) à Duce Carolo, filio Roberti, regis Neapolitani, ut liceret sibi agere *Advocatum* pauperum. Ac ne putes humanitatis tantùm & caritatis fuisse eam Advocationem, quæ juris scientiam non requireret: addit author solitum pauperum quorumlibet causas agere, summâ eloquentiâ, quâ jus omnino obtinebat, si jus à cliente stabat.

ſtabat. Ne verò hujus S. Juriſconſulti, partes omnes, omnia munia & actiones, quæ ſe certatim offerunt, ambitiosè quæramus unum in ea cura, ejus facinus non ſilendum adducam. Offerebantur illi quotidie à mendicabulis libelli ſupplices, principi porrigendi, aut obtrudebantur potiùs ſine modo, ſine numero. Eos ille libellos quo diligentiùs aſſervaret, ordine quo offerebantur, ſtudiosè compoſitos, in prægrandi perâ è ſerico confectâ circumferebat. Fuit aliquando, qui manus abluentem Comitem, ac jam menſæ accubiturum (ut importuna eſt egeſtas) opprimeret, & tu quidem, inquit, menſam & delicias cogitas: at ubi interea libellus meus ſupplex? atqui hodie expediendum, eras pollicitus. Indignatus alius quilibet fuiſſet. At Elzearius comiter, rectè mones, inquit, ô amice; neque hic mihi abierit dies, quin pollicitationi meæ fecerim ſatis. Itaque prandio ac ſociis relictis (admirentur & æmulentur Juriſconſulti) feſtinus palatium adit, miſelli negotium confici petit, obtinet, offert, tradit: ac tum demum frugali cibo, attenuatum corpus, de more refecit: addebat ſe numquam ſuaviùs epulatum. Litaniæ prolixæ ſatis texendæ eſſent, ſi Boëtios, Symmachos, Theophilos, Moros, alioſque attexere voluero, qui omnes hîc ita cauſas pauperum egerunt, ut & ſuæ cælites patrocinantes habuerint, & ad curiam illam curis vacuam, ſed dignitate conſpicuam evocati ſint: *Quorum*, ut cum Sidonio Apollinari concludam, *cùm finiuntur actiones, incipiunt dignitates* in cælis. Audiſtis hactenus præclara laudum encomia, quæ Juriſconſultis, viris æquitate ac probitate præſtantibus, jure debentur. Unde ut Perſius canit: *Sidon. l. 1. ep. 11.*

Illa prius cretâ. At quæ ſequuntur: *mox hæc carbone notabo.* Iniquorum Scribarum vitia, & convitia, vel ipſo ſpiritu Dei dictante audiamus. *Perſius Sat. 5.*

§. II.

Cavete à Scribis, qui devorant domos viduarum. Marc. 12. & Luc. 20.

SCribæ ſeu Legiſperiti, ut Cornelius ſcribit, *licet paſſim doctiſſimi ſanctiſſimi & juſtiſſimi haberentur, tamen à vera juſtitia multum deficiebant.* Quod in cauſidicos & legiſperitos noſtri temporis, aptiſſimè quadrat: inter quos vel ii doctiſſimi exiſtimantur, qui plures lites protrudere, tum protendere dexterrimè norunt, reſtionum more, qui quo prolixius funem ducunt, hoc plus lucri faciunt, ut vulgò fertur. *Corn. hic.*

Den draper ga nde achtertwaerts/
Gaet dâin waaſt meeſt voortwaerts/

Inſignem ex hoc reſtionum numero Galeaceus Mediolanenſium Dux in reſtim egit: hic enim cùm aliquoties audiſſet de vafro quodam cauſidico, qui lites ſerere, producere, alereq; & etiam in liquido jure poſſet, hominem ad ſe accerſitum ita alloquitur: *Debeo paſtori meo centum aureos, ſolvere non lubet, tu ecquid tueri me jure, & rem protelare potes?* annuit ille largirer, tum Dux, fraudis priùs increpitum, laqueo publicè juſſit necari. Ipſæ leges huic lucro fertiliſſima ſeges ſunt; nam ut ocellus Belgii acutum vidit: legum copia, *ut imputata vitiis, latè ſe ſpargit*, & in propagines protenditur. Eſt qui ad calculum reduxit in ſolis Pandectis 9198 leges cenſeri, in Codice 4554. atque in novellis 168. præter Gloſſas, commentarios, conſuetudines, ſtatuta, decreta, oppidatim, pagatim, populatim ſine numero congeſta. Ad hæc, quot capita, tot opiniones: quas inter, ut cum Seneca loquar, haud multò faciliùs, *quàm inter horologia conveniet.* Ex quo neceſſe ſit innumeras altercationes ac lites alias ex aliis ſeri & ubertim progerminare ut nuper vates cecinit: *Lipſ. monita Polit. l. 2. c. 10.* *Iuſtitia vulnerata p. 2. tit. 2. c. 2.* *Vernulei Polit. p. 280.* *Sen. de mor. te C udij in initio.*

Lis genuit litem, legum lis filia: vivi
Non ſine lite ſolet, nec ſine lege poteſt.

Queſtus id olim apud Eugenium D. Berdus: *Quotidie*, inquit, *perſtrepunt in palatio leges, ſed Iuſtiniani, non Domini; hæ autem non* *Bern. l. 1. conſid. ad Eug. c. 4.*

Lipf. monita polit. l. 2. c. 10.

tam leges, quàm lites sunt, & cavillationes: Nam „quæ tam clara causa est, ut clarissimus ille „Iustus Lipsius, quæ non aliqua lege, lege? „imò interpretatione obscuretur? quæ tam „improba, cui non dent colorem? nec finis „est litis, nisi alter litigantium cesserit mor- „te vel mendicitate. Politicè ac politè idem „Lipsius: leges in Repub. ut medicamenta „esse debent: atqui nec hæc multa, aut va- „ria probentur: non item illæ. Quò illud „Platonis conducit: *Vbi plurimæ leges, ibi & lites, itemque mores improbi.* Deus bone, quàm rem tetigit! & usus ubique gentium, aut temporum hoc affirmabit. Tot millia legum jam recepta sunt, quo fructu? hîc loquantur qui ne tacere sine pretio norunt.

Mart. l. 2. Ep. 64.

Fora litibus omnia fervent. „Europam vide, „& mentior, nisi maxima ejus pars circa „causas occupatur: alij iudicant, alij in- „struunt, alij agunt (quorum votum ait „Seneca, litium est numerus) & qui mi- „serrimi sunt, eas habent. Obstupuit quondam Romanus Philosophus, Causidicorum, *tot millia ad forum prima luce properantia.* De quibus hoc iudicium ferri voluit: *cùm videris forum multitudine refertum hoc scito: istic tantundem esse vitiorum, quantum hominum. Inter istos quos togatos vides, nulla pax est. Alter in alterius exitium levi compendio ducitur: nulli nisi ex alterius damno quæstus est.* Nec ulli eorum bene est, quod & medicis convenit, nisi compluribus malè sit. Hinc, ut opinor, divinū illud Platonis monitum promanavit: *Vbi lites, eæ brevissimæ & paucissimæ sint.* Vult non paucas solùm, sed & breves. Nunc ubi sumus?

Seneca de ira l. 2. c. 7.

Plato V. de legibus.

Mart. l. 9. Ep. 52.

Dixerit ô mores! ô tempora Tullius olim.

Una aliqua lis. Methonis an patria Homeri, annos tenet. De asini umbra, de ramo arboris è vicino viridario adversum parietem inumbrante: de asini prospectu, de fenestrâ quâ in impluvium prospectus est, aut ut Martialis in Posthumum,

Mart. l. 6. Ep. 16.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis est mihi, de tribus capellis.

Quid ni dixero de tribus capillis: de lanâ caprinâ, deque istiusmodi quis altercatur, dum æs, res, spes omnis consumpta sunt. Memini, inquit Boterus in politicis: Lutetiæ litigatum pro sex coronatis, in quos adversa pars sexaginta florenos insumpserat. Quod quid aliud esse fateare, quàm teste Augusto, aureo hamo piscari, aut ob gobionem rete perdere. Id est, centuplo plus in frivolas expensas periclitari, quàm capital sit. At risum teneatis amici, dum litem commemoro, quam civis Gandensis aucupi indixit ob aviculam Cannariensem aureo emptam; quæ cùm domi suæ taciturna consederet, ac nihil dum caneret, avem supposititiam, causatus est: altero affirmante illam ipsam esse, quam modulantem audierat, & emerat, jam fortè oblitam, in annos res protracta est & suprà centenos florenos expensum. Ut rectissimè senserit, qui litigantibus, tribus opus esse dictitavit: sacco chartarum, sacco pecuniarum, & sacco patientiæ. Vnde illud proverbium Italicum dimanavit:

Boteri polit. l. 1. c. 17.

Iustitia vulnerata pag. 518.

Litiget, ædificet qui vult citò pauper haberi.

Satius profectò ducit poëta exordio litis causa cadere & vinci, quàm tanto impendio exiguam summam lucrari. Hunc audi,

Vernulæi polit. pag. 85.

Ah miser, ac demens, viginti litigat annis
Quisquam? cui vinci Gargiliane licet.

Mart. l. 7. epig. 64.

Fit involucris legum, fit sordibus advocantium. Et comperēdinationes istæ ad quæstū & lucellum eunt: Per symplegadas navigatur Colchos ad vellus aureum. Quò gravis illa Annęi spectat censura: *turpes lites, quantò turpiores advocatos habent*; Qui tot, in litibus, quærūt diverticula, tot dilationes; tot provocationes, ut in labyrinthum & anfractus inexplicabiles induxisse videātur. Ideo Isocrates Nicoclē regem Cypri monebat, *Vt eas ferret leges, quæ vel nullius litis haberent seminariū, vel exortas cōtroversias statim dirimerēt.* A quo Tullius Serviū Sulpitium cōmendat, quod litium anfractus tollere semper maluerit nec ad eas actiones constitueret. Nec immeritò etiam laudatus Pompejus, quòd de ineūda ratione lites citò cōponendi sopiendiq́ue, legem tulerit. Et quoniam plura in hanc rem exempla nervosè congessit Eruditissimus Vernuleus, historiographus regius, non alio auctore, cùm in eo sint omnia, mihi opus est: collaudat hic inter cætera istud Domitiani edictum, quo perpetuo

Seneca l. 2. de ira ca. 7.

Vernulei institution. polit. pag. 85.

petuo exilio Romæ mulctavit, qui litem unam ultra annum protraxiſſet. Poſterioribus verò temporibus Carolus V. cùm plurimæ de litibus querelæ deferrentur, nihil ſibi gratius futurum declarabat, quàm ſi quis modum citò lites definiendi inveniret, & ad hoc ſuam auctoritatem promittebat. Idipſum ſuo filio Philippo II. Hiſpaniarum regi commendavit. Quam ob cauſam, is ad ſenatum Mediolanenſem literas dedit, quibus gratiſſimum ſibi & officium & obſequium futurum declarabat, ſi quis breviorem expediendi lites formam proponeret; nam ut ait Ammianus Marcellinus lib. 30. *Cùm rectè procedunt judicia, delubra ſunt æquitatis; cùm depravata, foveæ fallaces, & cæcæ, in quas ſi captus ceciderit quiſquam, non niſi poſt multa exiliet luſtra, advſque ipſas medullas exſuctus.* Documento nobis Claudus erit, qui ita cum cæco convenerat, ut hic ſibi ſuccollaret, & à pedibus eſſet, ipſe verò cæco ab oculis, & quà eundum in aurem diceret. Dum ecce, ut fortè ad littus profecti, claudus cæci humeris innixus, oſtreum conſpexit, quod ad pedes cæci jacere indicabat, qui ſe inclinans, manum porrexit, & oſtreum ſuſtulit. Quod cùm Claudus ſibi vindicaret, quia prius viderat, alter verò ſuum dictitaret, quia manu ceperat, eos inter, lis exorta eſt, quæ longiùs protrahenda, niſi vafer Cauſidicus ſic diremiſſet: poſt pocula, ſummâ, hinc illinc à partibus, æquali depoſitâ ac oſtreo prolato, de hoc, inquit, controverſia eſt: tu tuum eſſe ais, quia primò intuitus es? aio inquit. Tu vero tuum eſſe aſſeris, quia manum injeciſti? aſſero inquit. Tum Cauſidicus, oſtreo aperto, illud exſorbuit & ex æquo cuique parti conchilia diſtribuit. Atque ambo hi exſucti, fabula fuerunt, utinam ſoli! utinam non integras domos, hi ſcribæ devorent! id enim verò, quot familiæ ad incitas redactæ, teſtantur, legiſperitis ac cauſidicis noſtris familiariſſimum eſſe, pauperes, orphanos ac viduas emungere, omnemque ſuccum ac ſubſtantiam exprimere ut in appoſito Emblemate videre eſt, ubi in contraria torquentes, omnia extorquent. *dadatim* hîc luditur, & tam qui pro, quàm qui contra, crumenam emulget: ut olim Demonactes obſervavit, *non videtur vobis*, inquit, *alter horum mulgere hircum, alter ei cribrum ſupponere*? Hoc omne ſtudium, huc omnis eorum deſudat prudentia, ut ſcitè Poëta:

Iuriſprudentes prudentes jure vocantur,
Tam bene cùm ſtudeant, provideantq; ſibi.

Valet hîc reſponſum quod olim Academicus Athenienſibus dedit, à quibus rogatus cur veteres Athenienſes tam literati fuiſſent, moderni verò tam ſtupidi ac ſtolidi? non minus argutè, quàm acutè reſpondit: quia antiqui flagrabant deſiderio ſciendi, *De ſçavoir*, vos verò deſiderio habendi *d'avoir*; illi ſtudebant ſcientiæ, vos opulentiæ. (*Perard. D. in 6. poſt Paſcha.*) Ita & ſcribæ noſtri, *omnes avaritiæ ſtudent*, (*Hierem. 6.*) hoc unum agunt, & tunc ſat-agunt, ubi crumenam expilarint. Hoc eorum ſtudium Pius II. Pontifex aucupio rectè comparavit, dum Clientes aves, forum, aream: iudicium, rete: aucupes cauſidicos vocitavit. (*Platina in vita.*) Ex his unus Pariſijs ſub Ludovico rege in agricolam incidit, qui ut litem civi indiceret, Cauſidicum convenerat: hic ut civem opulentum modeſtè noverat, clam adit, quid ei cudatur exponit, ac unà tempori præcaveat patrocinium addicit, cui civis arridens, quo in partes ſuas traheret, pugnum aureis opplevit. (*Beyerlinck Theat. tit. advocatus frat. Malliardus conc. feria 1. Dom. Adu.*) Poſt liminio agricolæ ad ſe viſenti, alijs ſe diſtentum dixit, eumque ad propinquum ſuum ablegavit, hoc brevi inſtructum epiſtolio: in caſſes meos, duæ præpingues volucres delapſæ, pinguiorem, mihi aſſervabo, alteram tibi deſtino, plumemus eas egregiè: ars enim facta eſt Cauſſidicina & qui peritè novit captare aut capere, laudem habet: (*Lipſ. cit.*) quo genere aucupij, facilius enumeraro:

Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno, (*Iuv. ſat. 10.*) quàm quot aves irretiverint, & oſſatim deplumarint. *Non* enim, ut Sapiens ait, *iniuſtè tenduntur retia pennatis.* (*Prov. 1.*) Quod in rem noſtram ſic vertit Salazarius: *Per iniuſtitias & fraudes tenduntur retia pennatis.* Vultis fraudes eorum cognoſcere? Matt. 8. accedens unus ſcriba ait ad Chriſtum: *Magiſter ſequar te quocumque jeris.* Ad quem Servator noſter: *Vulpes foveas habent.* Noſtis ubi,

D. Thom. in caten. hic.

Doctorem summum D. Thomam audite: *Vulpes foveas habent in corde tuo ô scriba, quia dolosus es* Quid autem ab eo recti exspectandum in cujus corde vulpes nidificant, iuvat discere ex Ludovico de Rebolledo Concionatore celeberrimo Hispalensi ordinis S. Francisci, qui hæc refert.

Rebolledo orat. funeb. pag. 35.

Sub tempora Caroli V. Romæ cavillus, alii pasquillum vocant, affixus est, ubi Pontifex effictus, Imperatori manum porrigens; ad quorum pedes agricola substratus, qui genu suo Cæsarem insistentem, humero verò Pontificem innitentem fulciebat, subjecto lemmate: *Io sostento los dos.* A parte Cæsaris, mercator cernebatur, cum hac epigraphe: *Io robo los tres*, ex latere verò Pontificis causidicus depictus erat, cujus hoc symbolum: *Io engaño los quatro*, gradu inferiori consistebat medicus cum hoc elogio: *Io mato los cinquo.* Omnibus verò manu protensa, quasi absolutionem imperiturus visebatur idiota Ecclesiasticus, cui subscriptum: *Absolvo los todos.* Sed & Ecclesiasticos, & medicos, cæterosque omnes causidicus circumvenire consuevit, adeoque potest illud jure usurpare: *Io engaño los todos*, interque cæteros seipsum. Nisi enim apud supremum illum judicem causa cadere velit, communi Theologorum suffragio, in causidico desideratur primariò isthæc fidelitas: ut non adducat falsas leges, aut antiquatas, novas non receptas. nullas pravè detorqueat: clientem non moneat, aut moveat ad perjurium, ad falsos testes, adulterinas syngraphas: quod de scribis Ieremias queritur: *Mendacium operatus est stylus scribarum.* Quorum legisperitorum *patrocinium*, Columella veriùs *latrocinium* nuncupavit. Cui accedit Augustini, viri divini (ut eum Lipsius compellat,) testimonium, qui ait, *remota justitia* (ut fit per fraudes) quid *sunt regna, nisi magna latrocinia.*

Ierem. 8.

Columel. in proœm li. 1. de re rust.

Lipsf. civil. doct. l. 2 c. 10.

Aug. de Ciu. l. 4.

Carrozetus in facetiis

Beyer. theat. tit. advoc.

Lepidum est, & dignum authore à quo profectum, quod subjicitur: altercatio instituta erat coram Francisco Sfortia Mediolanensium Duce: an medicus advocato præferendus esset, num contra ille medica? dum argumenta ultro citroque discutiuntur sic ut ambigua penderet sententia, Morio qui fortè intererat, prolatâ voce: non videtis, exclamat, si quando latro supplicio afficiendus est, ipsum præcedere, carnificem verò subsequi consuevisse? inurbano hoc ioco Advocatum latronis nomine, quod latenter nummos emungat & devoret pauperem in abscondito; medicum verò quod per incuriam aut imperitiam multis vitam eripiat, vel accîdat, omnibus arridentibus, tortoris nomine notavit. Et cur dissimulem, jure exclamat Lipsius: *Pestis Europæ* CANINUM *hoc studium: quod haud temerè quispiam concessum* LATROCINIUM *dixit.* Quare meo quidem judicio in hos fures & latrones, operæ pretium esset in omni foro collocare Marsyam, cujus statuam olim in suo posuerunt Romani, sic effictam, ad monendos & docendos intuentes, ut longum funem manu protenderet, quo improbis litigatoribus suspendia minitabatur. Quamquam hæc jam causidicorum rabies (excipio semper eos qui justitiæ nomen venerantur, & numen verentur) ut trecenti Marsyæ non sufficerent, ad justum metum furiosis istis canibus incutiendum. Hoc eos jam olim nomine compellatos D. Isidorus asserit: *Antiqui*, inquit, *forensem eloquentiam* CANINAM *facundiam nuncupabant: eò quòd causidici in certaminibus causarum, omissis quæ agunt, veluti* CANES *alterutrum lacerant.* Nec mordere, nedum latrare desistunt, nisi offam auream in fauces conjeceris. Tales apud Plutarchum Stratocles & Democlides, non causidici sed ut eos alio nomine Apuleius appellat: *Togati vultures, quorum si nares afflaverit cujusquam rubiginosa aura marsupii, confestim videtis illic oculos Argi, & manus Briarei, & Sphyngarum ungues. & perjuria Laomedontis, Vlyssis argutias, Sinonis fallacias, fidem Polymnestoris*, & quidquid uspiam improbitatis est, compendio in eos Cassiodorus congerit. Idem de Procuratoribus judicium est, quos Plato: *Accipitres pecuniæ, & mures aliena rodentes vocat.* Bartholus: *Canes curiarum, & devoratores.* Seneca: *Venale genus, clamosi rabiosa fori, jurgia vendens.* Lipsius, *Corvos fori.* Et

Lipsf. civil. Doct. l. 2. c. 11.

Plinius l. 10. Chresolii mystag. pag. 323.

Isid. l. 3. de summ. bono.

Cassiod. sup. psal. 73.

Vernulei Polit. p. 282.

quod

Greg. Nyss. orat. de S. Steph. quod teterrimum est, magnus ille Præsul Nyssenus, ejusmodi homines, *calumniæ patronos, diaboli oratores*, dicere ausus est. *Vernulei polit. ibid.* Vulgò enim ferunt Advocatorum, sicut & medicorum, tres esse facies, unam *Angeli*, necessitatis tempore: Alteram *hominis*, remissiùs agente morbo vel lite. Tertiam, *cacodæmonis*, finita lite vel febri: quando omnes sumptus ac expensæ persolvendæ sunt Hinc morâ aliquando quæstione coram Ludovico XII. Galliarum rege: *Quidnam oculis potissimum prodesset?* *Æmilius in vita Lud. Beyerl. Apop. tit. ad voc.* Illud auguris illius vsurpabat: *Si pragmaticum, Caussidicumque nunquam videris.* Huc credo spectavit Matthias Corvinus, qui *Vernulei polit. cit.* ut ejusmodi monstra ex oculis tolleret, *vniversa Hungaria expulit, vbi sine Iurisperitis vivebant, non tamen sine Iure.* *Marchantij hortus post tom. 2. trac. 4. lec. 14.* Quid quod detecta recens America, libellus supplex regi Lusitaniæ oblatus est, ut decem millia Advocatorum in novum orbem ablegaret. Cumque rex perquireret, quid tanta Caussidicorum copia illic ageret, Responsum fuit, quod numerus superstes adhuc sufficeret ad devorandam Portugalliam: nam ut Tertullianus ait, *plus toga læsere rempublicam, quàm lorica.* *Tertull. de pallio.* Quæ si ita sint, quis non videat iure illud væ, divinum vindicem illis interminari: *væ vobis scribæ?* væ legisperiti, væ causidici iniqui, qui iram non modò hominum, sed & Dei in vos provocatis. *Marc. 23.* Quod hac infallibili ratiocinatione probat Doctor Aquinas, dum sic docet: *2. Paralip. c. 19. dicitur, impio præbes auxilium, & idcirco iram Domini merebaris; sed Advocatus defendens causam iniustam, impio præbet auxilium, ergo peccando iram Domini meretur.* *S. Tho. 2. 2. q. 71. a. 3.* Ex quo consequitur visionem illam Ioannis Parei Iurisconsulti verissimam exstitisse qui non procul Florentia obambulans vidit subulcum porcos in haram cogentem, quibus renitentibus ac aliò divagantibus, tandem devovisse ingrederentur haram, ut iniqui causarum iudices infernum: statimque omnes gregatim involasse. Quo spectaculo quamvis ludicro, ille seriò resipuit, & causis valere jussis, Florentiæ in S Francisci familiam se recepit, in qua primus ordinis Generalis dein exstitit. *VVadingi ann. Min. a. Chr. 1. 2. 11. to. 1. p. 84.* Sed hæc hactenus de iniquis patronis. Quid de clientibus, de partibus inter se diffidentibus? in iis pervicacia est, & sæpe impostura, ut plurimum summa improbitas, *neque enim bona conscientia* (ait scitè Celsus,) *sed victoria litigantibus est præmium*; quâ ut potiantur, nulli fraudi, nulli perjurio parcunt. *Lipsius monita polit. c. 10.* Quare non solùm *cave à scribis* hisce, verùm etiam ut solerter monet Sapiens: *Marc. 12.*

§. III.

Abstine te à lite, & minues peccata. Eccli. 28.

CAjetanus Cardinalis Theologus, alterutrum litigantium semper delinquere, ex eo comprobat, quod alterutra partium, semper iniustam causam tueatur, nisi ignorantia excuset, quæ sæpe in decursu elucescit, nec desistitur. *Corn. in 1. Cor. 6. quare non magis iniuriam patimini.* Augustinus verò lites etiam justas, vix sine peccato institui arbitratur: *jam quidem omnino,* inquit, *delictum est inter vos, quia iudicia habetis vobiscum.* *Aug. ench. in c. 78.* Nec excusat si dicat, *justum se habere negotium.* Lites enim omnium malorum seminaria esse perhibentur: hinc odia, perturbationes, rixæ, calumniæ, cædes, fortunarum omnium, & animæ jactura. Vnde inter duodecim mundi abusus, Tholosanus recenset *Christianum litigiosum.* *Vernulei polit. pag. 85.* Parum hoc Christianos inter se litibus diffidere:

——— Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.
Filius ante diem patrios, inquirit in annos.

Quæ sic Seneca de ira perstringit: *alius judicia Patris accusat, quæ mereri satius esset. Alius cum matre consistit.* *Sen. de ira l. 2. c. 7.* Alius in matrem insurgit. Quæ quàm detestanda barbaries sit, docuit illustre factum Regiumque S. Ludovici, quem Francia & parentem dilexit, & regem suspexit. *Menochius Lobell. de peccato l. 3. Emblem. 2. pag. 312.* Inter Comitem Flandriæ matremq; exorta lis est; cuius arbiter factus Ludovicus: eam porrò diremit, ac sopivit non minus regiè, quàm piè. Pro eâ quâ pollebat auctoritate, Comiti Flandriæ injunxit ut pro scuto & insignibus ge-

ſtaret leonem, ſine linguâ & vnguibus: ut oſtéderet, filio neque linguam eſſe debere, quâ verbo matrem lædat; neque vngues, quibus ejus bona ſurripiat.

Huic malo ut cautum eſſet, apud Patavinos, ut teſtis eſt M. Anton. Blancus I. C. Patavinus, ſtatutum eſt ne conjuncti, vel affines in controverſiis adeant alios judices, quàm arbitros, coram quibus ex æquo & bono res terminetur. Quæ lex, utinam inde ad partes noſtras deduceretur, non toties propinquorum ſanguine, & fratrum cædibus reſpub. cruentaretur.

Bernardin. Scardeonius Beyerlinc. F. pag. 238. Fertur de geminis fratribus Liminæis, antiquiſſimâ familiâ oriundis: cum per æſtatem ruri ſero veſpere à cœnâ inter ſe ſub dio germanè confabularentur, ut cælum ſudum erat, delapſos eſſe in admirationem tot innumerabilium ſtellarum; atque inde per jocum, eorum alter optare dixit, tot boves ſibi forent, quot cælo ſtellas conſpiceret, cui alter deredicula non minus aptè ſubjecit, optarim ipſe tam vaſtum campum, quàm regio cæli, qua oculis patet. Commodum hoc effatus, cùm frater opportunè ſuos boves illic paſcendos affirmavit. Quod cùm alter ſe minimè permiſſurum jactaret; illo etiam reluctante ac repugnante ſe id facturum alius reſpondit. Atque hac levi altercatione, riſu in rancorem, in rixam ac ſerium furorem converſo, dum alter alteri cedere neſcit, exertis gladiis, quibus fortè ambo infeliciter ſuccincti erant, mutuis cædibus conciderunt. Adeò etiam lis, & vis ſibi affinia ſunt. *Camerarius in operibus ſubſecivis.* Recentius eſt quod Petrus Juſtinianus commemorat: Ioannes generoſæ indolis adoleſcens Coſmi Florentiæ ducis filius, ad venationem, unà cum duobus fratribus Hernando & Garſia, aliiſque proceribus profectus; canes leporem aſſecuti, morſu feram comprehenderant: hic inter fratres exorta ea controverſia, ut quiſque ſuis canibus captæ prædæ palmam deberi aſſereret, unde in verba dicacia prorupêre. Ioannes probri impatiens, ut elato erat animo, Garſiam fratrem, cum quo verba habuerat, colapho percuſſit, quam injuriam ille non ferens, educto gladio, fratri læthale vulnus inflixit, quo paucis poſt horis interiit: Garſias verò ab heri trucidati famulo ſaucius, exiguo tempore ſupervixit; patriqúe Coſmo, è venatione hæc ſanguinolenta præda delata eſt. Quæ ut levi de cauſa exorta diſſidia, graviſſima ſint, quia tamen præfervidè proruperunt, minora cenſeri poſſent, inveteratis ac vatinianis odiis, quæ ex amariſſimis multorum annorum litigiis, altiùs in animo radicarunt, & in mutuam lanienam deſtinato procedunt. Super hac re:

Eſt olior quondam verba opportuna locutus; me, inquit auctor, præſente, hic rogatus: *Quid eſſet lis?* reſpondit eſſe *Pulvinar diaboli*, ubi enim hic inter duos litem concitavit, jam illis inter ſe diſſidentibus, ac mutuis calumnijs inſectantibus, diabolus ſecurè conquieſcit: creſcit porrò inter illos: *Iuſtitia vulnerata pag. 518.*

Immortale odium, & numquam ſanabile vulnus. *Iuv. Sat. 15.*

Quod cum exulcerato animo, ut plerumque litigantes ſolent, ad ſupremum Dei tribunal conferunt, causâ infiniti illius boni potiundi excidunt, & æternæ damnationis ſententiam in ſe accerſunt, ubi æternum væ, & odia in omnem æternitatem perrennatura. Ubi lis perpetua, numquam dirimenda.

Quare ut tandem mihi dicendi finem, partibus diſſidendi ſtatuam, hoc unum rogo, æternæ

Ne litis horror inſonet,
Exſtingue flammas litium.

Hoc noctu diuque tot pijs votis, tot Religioſis vocibus, decantat Eccleſia. Si pacem, ſi tranquillitatem, ſi fortunas, ſi famam, ſi vitam incolumem ſervare deſideras, *Abſtine te à lite & minues peccata*, *Eccli. 28.* minues privata odia, minues publica diſſidia, minues, ut dictum eſt, innumera corporis animique damna. Cum *litigare* ſecundum Tholoſanum nihil aliud ſit, *quàm occaſionem dare ori ſuſpirandi, oculo*

oculo plangendi, linguæ querulandi, menti se affligendi, pedibus se inquietandi, famulis imperandi, marsupio se exenterandi. Inde in nosocomium deferri, & desperatè mori, id est, in æternum mori. Æternum suspirare, plangere, queri affligi, quod quo altiùs in animum dimitteret Henricus III. Imp. hoc sibi symbolum delegit: *Qui litem aufert, execrationem in benedictionem mutat.* Idipsum Turcæ sectati, qui merito Christiano ruborem incutiunt, dum sine litibus vivunt. Quod si Barbaros sequi pudeat, Ecclesiam monentem audiat: *Vernulei polit. pag. 85.*

Dissolve litis vincula,
Adstringe pacis fœdera.

Neque enim cum lite pax ullo modo stare potest. Ea propter Cicero ad Atticum nihil bono viro & quieto magis convenire pronuntiavit, quàm longè abesse à litibus, & civilibus controversiis. quod vel Poëta vidit, dum inter conditiones beatæ vitæ posuit: *Lis numquam.* Hanc beatam vitam in terris, perennaturus in cælis, inter paucos duxit Abrahamus Ortelius, vir integerrimus & peritissimus Cosmographus, cui vitâ functo & Antuerpiæ solo patrio in D. Michaelis, tumulato, adscripsit Epitaphij Mnemosymon Justus Lipsius, cujus hæc omnis energia est: *I. Lips. monita pol. l. 2. c. 10.* *Martial.*

Caruit uxore, prole, & lite.

Cui ritè subscriptum: *requiescat in pace*, qui vixit in pace. Huic tu, & hæc tibi apprecare.

EM-

EMBLEMA XLVII.

Pauci verò Electi. Matt. 22.

EX MILLIBVS VNVS.

DOMINICA DECIMA-NONA POST PENTECOSTEN.

E millenis millibus sol ille Iustitiæ perpaucos excepit, uti è millenis consitis, vix unus melopepo ematurescit.

§. I. *Paucitas salvandorum expenditur, comparatione infidelium, hæreticorum &c.*

§. II. *Inter fideles seu Catholicos longè plures damnari, quàm salvari.*

DOMINICA

DOMINICA DECIMA-NONA POST PENTECOSTEN.

Pauci verò electi. Matth. xxii.

Dionys. de 4. noviss. art. 49. Vincent. &c.

TONDALUM Equitem auratum quasi admotis calcaribus, in Divi Brunonis Carthusiam, velut ad metam, incito cursu properantem, nemo mirabitur, qui audierit, quæ illi per visum non inanem oblata fuêre. Jacuerat is in mortuum, à feriâ quartâ, usque in sabbathum: quo die ut sibi redditus, quæ animus in istâ regione vastæ solitudinis, in umbrâ mortis viderat, domesticis circumfusis cum omnium stupore exposuit: descenderat enim per spissam caliginem, in præruptam ac profundam vallem, per cujus planitiem ferrea in immensum, substructis carbonibus lamina, tota candens protendi; super quam ingens hominum turba miserrimè torreri, & quasi in sartagine confrigi, acerrimoque doloris sensu configi videbatur. Inde in montem arduum conscendere jussus, ex cujus unâ parte fornax sulphureis flammis exundans; ex alterâ paludes glacie concretæ, acervi nivis, & grandinis. Ubi ex ardentissimis rogis, ad acerrimum frigus innumeræ animæ ultrò citroque præcipites agebantur. Tandem ad vastissimum ac profundissimum stagnum devenit, super quod angustissimus pons instratus: palmum si lubet latum, sexcentas leucas longum, ducentas sexaginta altum imaginare. Hac illi transeundum erat, nec soli, sed unà secum jumentum, quod in vivis furto sustulerat, trahere cogebatur. Hîc enimverò jumento reluctante, ac recalcitrante, quàm illa arctissima semita, mille angoribus, terroribus, cruciatibus miserum Tondalum contuderit, cuique vestrûm cogitandum relinquo. Sed erunt qui hæc omnia, ut somnia elidant, aut eludant: ii profectò si mentis oculos in viam quæ ad cælestem patriam ducit, conjiciant, ipsius primæ veritatis testimonio deprehendent, eam omnino arctam, quâ non nisi soli, & sine comite incedendum. Quâ quàm paucissimi insistunt, quâ omnes ebrii fluctuantes, omnes divites onusti, omnes amatores cæci, omnes peccatores excidunt: ut vix *è millibus unus* per angustum hunc angiportum, angustâ salutis portâ, in latitudinem paradisi introeat, ipso suffragante sacro codice: *Angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & PAUCI sunt qui inveniunt eam.* Matt. 7. Quàm pauci hîc stantes, quàm rari nantes, quàm multi aberrantes expendemus.

Sic tamen ut pias ac teneras mentes in paucis electas, illud Salmeronis monitas velim. Ne ex hâc salvandorum paucitate (quam non ego, sed viri gravissimi adstruunt) in pusillanimitatem, & exitialem horrorem inducantur, quasi hoc exiguo electorũ numero excludendi forent, cùm ex hâc Christi Doctrinâ: viam arctã esse, potiùs nos animos sumere, quàm despondere debeamus. Nam ut ille ait: *Consolatio est non modica, quòd Christus Dominus agnoverit angustias portæ, quâ ingrediendum est, & arctam viam, quâ ambulandum*, unde certissimum reputo, cùm noverit figmentum nostrum, eum mille auxiliis & gratiis non defuturum. Salmeron in c. 7. Matt. V. Deaponte in Matt. c. 7 vers. 13.

§. I.

Paucitas salvandorum expenditur comparatione infidelium, &c.

VAnus ille, sed nimiùm verus justitiæ præco Noë, (ut eum Princeps Apostolorum indigetavit) 2. Pet. 2. centenos omninò annos orbis eluviem concionatus est; at omnibus in scelere obfirmatis, PAUCI, *id est, octo animæ, salvæ factæ sunt*: 1. Pet. 3. reliquos omnes mortales, juvenes & senes, puellas & anus, opulentos ac inopes, non modò pelagus, sed & tartarus absumpsit: *Omnis* Gen. 6.

quippè caro corruperat viam suam, & ut Pererius in cap. 6. Gen. lib. 9. disp. 3. nu. 63. docet, atque ex Augustino confirmat, omnes adulti, qui in diluvio perierunt, in peccatis mortui, æternùm damnati sunt. Sic simul & semel communi cataclysmo universus orbis, paucis exceptis, ad inferos præcipitatus est. Nunc porrò mentis oculos per latissima terrarum spatia circumfer, negare mihi non potes (inquit Religiosus scriptor) ex centum hujus terrarum orbis partibus, vix unam esse Christianam, & ex hâc, perpaucos quidem esse salvandos: compertum enim est innumeros, Asiæ, Africæ, Americæ, populos (pusillum gregem electorum, Europæ finibus contentum si exceperis) gravissimis errorum tenebris involutos, non semel omnem omnium mortalium, quos diluvium hausit, multitudinem exequasse. Quod S Vincentius Ferrarius è S Dominici familiâ, vir in paucis religiosissimus & verè igneus Ecclesiastes palàm è suggestu asserere non dubitavit: tanti auctoris verba mutare Religioni duximus, ea fideliter adnumerata hæc sunt: *Antequam Christus veniret in hunc mundum in humanâ carne, transierunt ultrà quinque millia annorum, & totus mundus damnabatur, exceptis paucis de populo Israël, qui ibant ad lymbum SS. Patrum.* Quin etiamnum celebriores Asiæ urbes Damascum, Antiochiam, Angorum, Trebisondam, Bursiam, Hierosolymam in lucernis scrutare, perpaucos justos repereris:

Lud. Gran. in duce peccat. lib. 1. cap. 27.

Vincent. Dom. Sept. serm. 6.

Boterus de orig urbium lib. 2. c. 11.

Rari quippè boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Iuvenal. Sat. 13.

In Africâ capacissimæ urbes Alcairum regni Metropolis, Thremise quæ sexdecim millia familiarum numerat: Tunetum novem millia. Marocco centum millia. Fessa, ubi Africæ Regis potentissima aula est, sexaginta millia ædificiorum complectitur. Nunc qui volet & valet, in iis capita censeat, is facilè sentiet omnem hanc multitudinem grandinis aut densissimæ nivis instar, ad inferos turmatim descendere. Adeò non inanis aut in aëre conficta visio, quæ refertur in libro de ortu Carthusiensium, quod Innocentius VI. Papa, patriâ Lemovicensis, canonista præcipuus, cùm adhuc Cardinalis esset, sanctum quendam Eremitam visitare solebat: qui dum quâdam die cum suis ad eum venisset, viri Dei ostium pulsari fecit; sed cùm neque vox, neque sensus aliquis percipi potuisset, irruentibus tandem aulicis in cellam ejus, ac ipsum exstimulantibus, & quasi mortuũ excitantibus, clamavit ille voce magnâ: ô! ô! vidi mirabilia! vidi horribilia! sciscitāti verò Cardinali diligenter quæ viderat, respondit: ductus ad infernũ vidi decidere animas sicut nives densissimas, aërem obnubilantes: ad purgatorium verò sicut nivem rarissimam: sed ad paradisum tantùm tres introire vidi animas, illius scilicet Episcopi, & illius Prioris Carthusiensis, ac istius viduæ Romanæ, singulas suo nomine compellans personas. Cardinalis igitur vir prudens, veritatem scire volens visionis, missis hinc inde nuntiis, comperit animas illas eodem tempore, corpore solutas fuisse. Hujus rei verissimum typum expressit Isaias cap. 17. ubi Damascenos salvandos à strage Chaldæorum, comparat paucis spicis post messem, & paucis uvis residuis post vindemiam, imò duabus aut tribus olivis post excussam oleam.

Boterus ibid.

Speransa de orat. punct. 142. pag. 270.

V. Corn. hic.

Amplissimum Chinensium regnum, quo nullum toto terrarum orbe capacius, potentius, populosius urbes plurimas complectitur, quavis Europeâ, Gādavo, Parisiis, Ulyssipone capaciores, è quibus ne inter maximas numerantur, quæ septuaginta millia ædificiorum habent. Et ut paucis absolvam, unica China supra sexaginta milliones hominum continere creditur. Ad hæc indubitatum est Comorinenses, oræ piscariæ ac Travacoridis incolas, Manariōs, Japhanapatanios, Macazarios, Ceilanos, Amboinos, Moluccenses, Malabares, Paravas, Ternatinos, Melindeos, aliosque populos, numero propemodum infinitos, eorumque Reges ac sacerdotes idololatras, per sex, & supra annorum millia, nullum unquam nisi per Xaverium orthodoxæ fidei radium persensisse.

Boterus de orig. urbium lib. 2. c. 11.

ſenſiſſe. Inſula Mexico, ubi centum viginti millia magnarum ædium, ferunt triginta fuiſſe dynaſtas, quorum quilibet ſub ſe cenſeret centum millia hominum, & tria millia Toparcharum. Quodque dictu horrendum eſt, mille plerumque homines in dies ſingulos dæmonibus immolabantur, id eſt, quot annis tercenties ſexageſies quinies mille hominum. Hæc qui audit nónne ſanam illam Cancellarii Pariſienſis quæſtionem Guilielmo ejuſdem urbis Præſuli propoſitam arbitrabitur: qui ann. 1238. ab inferis redux, ſe ei exhibens, percunctatus eſt, *utrum mundus adhuc ſubſiſteret?* annuente cum admiratione Epiſcopo, ſubdit ille: ne mirare quod hoc interrogem: *tantus enim numerus damnatorum deſcendit ad infernum quamdiu in eo ſum, ut nunquam credidiſſem tot homines inveniri in mundo.* Unde veriſſimè Eſdras: *hoc ſæculum fecit Deus propter multos, futurum autem propter paucos.* Et infrà: *multi quidem creati ſunt, ſed pauci ſalvabuntur,* qui liber ut Canonicus non ſit, habet tamen magnam auctoritaté ait Suarez. Obſtupuit, imò inhorruit omnis poſteritas duas florentiſſimas civitates Sodomam & Gomorrham, omnemque regionem vicinam quæ erat *ſicut Paradiſus Domini*, igne & ſulphure cum ſuis habitatoribus conflagraſſe, & in tanto incolarum numero ne denarium juſtorum reperiri potuiſſe. Nunc verò ſi urbem Cayrum, ſi Babylonem hiſce contuleris, an majorem juſtorum numerum re reperturum exiſtimas? Cayrum quidem octodecim millia virorum continet, qui noctu ferreis portis clauduntur. Incolarum, inquit hiſtoricus, non poteſt iniri numerus, ſed vel ex eo colligere eſt, quod peſtis illic nunquam ceſſet, verùm ſeptimo quoque anno adeò invaleſcat, ut niſi ad trecenta hominum millia abſumantur, vix peſtem aut luem appellare dignentur. Una autem Babylon cocos ſeu obſonatores ſupra triginta millia numerat ut refert Ortelius, alios homines plebejos ad ſexcenta, vel ut alii, ad ſeptingenta millia. In quæ quoque triennio peſtilens lues inſtar tertianæ febris vehementiori paroxiſmo deſævire conſuevit, & de tot millibus hominum quæri poteſt illud: *Domine ſi* PAUCI *ſunt qui ſalvantur?* Et veriſſimum: *omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt, qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Cùm Joſue civitatem Jericho circumeundo & clamando expugnaſſet, quidquid & hominum & jumentorum in ea fuit, flamma gladioque conſumpſit: urbs ipſa quaſi unius cadaveris buſtum in altiſſimo cinere deflagravit. Una ſolûmodo domus à cæde urbiſq; incendio ſervata eſt immunis. Quid ego hîc urbes commemorem, integra regna, ac regiones, ubi non dico familiam, ſed ne hominem à tartareo incendio immunem reperiri licebat. Teſtis Japonia, in qua urbs Amaguci centum millia foculorum habet, Meacus altera, centum octoginta millia, magno & irrefragabili teſte Xaverio in literis ſuis ann. 1553. quid de urbe Zaiton exiſtimatis? ubi tanta hominum frequentia, ut in uno cœnobio, Idololatrarum numerata ſint tria millia monachorum. Exſtabant verò undecim ingentium idolorum millia, quorum minimum, hominis altitudinem ſuperabat, & eheu tot retrolapſis annorum millibus, ne unicam illic domum nanciſci licuit, fidei luce colluſtratam. Adnectit his Marcus Polus rerum Indic. l. 2. c. 68. urbem Quinſai ſub ditione magni Cham, centum paſſuum millia in ambitum complecti, pontes in ea cenſeri ad duodecim millia, foculorum verò mille ac ſexaginta millia, ut ſi quinque homines per ſingulos focos adnumerentur, una illa urbs octuagies decies centena hominum millia continuiſſe viſa ſit. Qui omnes cùm tot ſæculis extra Eccleſiam fluctuarint, quot ex tot millibus, ſalvos fuiſſe, credendum eſt? nam ſicut extra arcam „Noë tempore diluvii, nullus conſervatus „eſt, nec extra domum Raab, in civitate „Hierichuntina: ita nemo ſalvus fiet, qui „extra domum Dei, quæ eſt Eccleſia, de„prehenditur. Quæ cùm ita ſint nónne horrendùm inclamare poſſumus: *Lata porta, & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam:* contra verò: *quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ*

Cantip. l. 1. apum l. 10. — *l. 4. Eſd. c. 8.* — *Suar. de prædeſt. lib. 6. c. 3.* — *Gen. 13.* — *Gen. 19.* — *Boter. cit.* — *Luc. 13.* — *Pſal. 1.* — *Ioſue 2. & 6.* — *Bott. cit. pag. 892.* — *Granat. dux pecc. l. 1. c. 27.* — *Matt. 7.*

ducit ad vitã, & PAUCI sunt qui inveniũt eam.

Verùm enimverò ut ad ea quæ nos propiùs concernunt veniamus, quæ hactenus dicta sunt, quibusdam adeò non sacrum horrorem, & summam solicitudinem incutere, ut potiùs incuriam ac pravam securitatem concitare posse videantur, dum quò major infidelium, Paganorum, Judæorum pereuntium numerus est, hoc manifestius consequatur verissimum fore illud salvatoris pronuntiatum, paucos electos salvandos, etsi nemo quisquam Catholicorum periret. Qui quàm toto cœlo aberrent; gravis auctor monet, aceorum quemque his verbis hortatur: „partem „eam quæ Christianorum nomine celebris „est intuere, & vide quo loco res Christia„norum hoc exulceratissimo sæculo sint „constitutæ: & fateberis in hoc corpore „mystico, à planta pedis ad verticem ca„pitis, vix aliquod membrum sanum re„periri. Perversum hunc ævi statum variamque morum corruptelam contemplare, senties Noëmi rediisse tempora: nam *sicut erant ante diluviũ comedentes & bibentes, & nuptui tradentes* &c. Ita vivunt Christiani qui licet habeant fidem, tamen sunt superbi, avari, luxuriosi, & sic de aliis peccatis, ut docet S. Vincentius; & probat exemplo Archidiaconi Lugdunensis, qui per quadraginta annos fuit in eremo magnâ pœnitentiâ, postquam resignavit sua beneficia: qui post mortem apparuit Episcopo Lugdunensi, qui quæsivit ab eo ut diceret sibi aliquid de alio mundo? qui respondit, quòd in die qua ipse obiit, mortui fuerunt in mundo triginta millia, de quibus solùm quinque fuerunt salvati, scilicet ipse & B. Bernardus, qui etiam illa die obierat, & sine purgatorio ascenderat ad cœlum, tres verò descenderant ad purgatorium. Alii omnes descenderunt ad infernum, propterea dicit Christus: intrate per angustam portam, angusta porta paradisi, voluntas Dei est, ad istam oportet se restringere, qui paradisum vult intrare, lata porta est, voluntas propria. Via spatiosa inferni; conversatio mũdanalis, bene comedere, bene bibere, luxuriari, delectari, vindicare se de injuriis &c. Hinc pauci sunt electi, hæc cohortatio B. Vincentii, cui alium addimus Evangelicum Oratorem.

Lud. Gran. l. 1. ducis pecc. c. 26.

Matt. 24.

S. Vinc. Dom. sept. serm. 6. Trithemius. Lorin. in c. 14. Num. v. 29.

Lorin. cit.

Bertoldum memorant è D. Francisci familiâ, disertum ævo suo per Germaniam concionatorem, cùm pro suggestu certum quoddam vitium gravissimis verbis insectatetur, fœminam ejus sibi consciam, tantis animi doloribus oppressam, ut in mediâ circumstantis populi coronâ exanimis repentè conciderit; mox tamen ad preces populi ad se redierit, recensueritque quæ ad Dei tribunal vidisset, illud cum primis: adducta illuc sexaginta millia, vario mortis genere defunctorum ac tres dumtaxat animas ex ingenti hoc numero ad purgatorias pœnas relegatas, cæteras ignibus addictas æternis. Sed in promptu hîc responsum habent, hanc multitudinem prope conflatam ex gentilibus, Saracenis, Persis, aliisque infidelibus, qui inter se fortè conflixerant: quemadmodum sub auspiciis Caroli Martelli trecenta Saracenorum millia deleta, ad inferos descendisse legimus, sed ulteriùs probare aggredior.

Anton. 3. part. hist. tit. 24. c. 9. §. 2. Platus de statu relig. l. 1. c. 5.

Boteri polit. l. 2. c. 13.

§. II.

Inter fideles seu Catholicos, longè plures damnari, quàm salvari: demptis parvulis baptizatis, qui ante usum rationis moriuntur.

FIlii Israel populus electus tot ac tantis à prodigâ, ut ita dicam, Dei munificentiâ, beneficiis cumulatus, typum haud obscurum fidelium Christianorum expressit. Ubi in rem nostram expendendum occurrit, Moysen sexcenta millia virorum absque parvulis & mulieribus eduxisse Ægypto, qui ut minimũ vigesies centena millia, seu duos milliones æquabant; *Præter vulgus promiscuum innumerabile*, quod subsequebatur: verùm è tanto, tamque innumerabili exercitu filiorum Israel, duos solummodo Josue & Caleb in terram promissionis pervenisse, cæteris omnibus eremũ pro capacissimo tumulo fuisse. Quod, ut Augustinus, non Barbaros; sed suos commo-

Num. 14.

Exod. 12.

suos commonet, *Non transitoriè vel negligenter, sed cum ingenti tremore considerandum est, quia de sexcentis millibus duo tantùm terram promissionis ingressi sunt.*

Aug. serm. 32. de verb. Dom.

Ex quibus concludit: *Hoc ergò audiant, qui ita Deum misericordem esse volunt, ut justum esse non credant.* Hoc ergò audiant, qui utrum inter paucos numerandi, parum laborant. Hoc ergò audiant, qui hæc ad Christianos spectare diffitentur. *Audite me pauci. Scio quia multi auditis & pauci obauditis.* Duas piscationes Christus instituit, alteram Lucæ 5. ubi cùm totâ nocte discipuli laborantes, nihil prendidissent, jussit in altum conscendere, ac istic retia jacere, *Non dixit vel in dexteram, vel in sinistram. Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum.* Alteram piscationem refert Joannes c. 21. ubi Salvator noster post Resurrectionem, in littore manifestus apparuit, & suis piscationi intentis non promiscuè, sed destinatò, *in dexteram navigii* rete suum mittere præcepit. Et ecce Simon Petrus, *traxit rete in terram, plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus: & cùm tanti essent non est scissum rete.* Has duas piscationes expendens doctorum antistes, & antistitum Doctor: *Recolamus ergò vobiscum* (inquit) *duas illas piscationes discipulorum factas esse jubente Domino Iesu Christo: unã ante passionem, alteram post resurrectionem: in his ergò duabus piscationibus tota figuratur Ecclesia* (non paganismus aliæque sectæ) *& qualis est modò, & qualis erit in resurrectione mortuorum: modò enim habet sine numero multos & bonos & malos; post resurrectionem autem habebit certo numero solos bonos.* Quantâ verò multitudine prior piscatio posteriorem excesserit, tanto numero bonos ab improbis superari ex eo comprobatur, quod secundam piscationem electorum esse disertè doceat, dicens: *Iam modò post resurrectionem qualis erit Ecclesia, audite, discernite &c. jam dexteri capiuntur, nulli mali timeantur. Certus est numerus. Capiũtur pisces magni: quis enim ibi parvus, quando erunt æquales Angelis Dei. Capiuntur ergò, pisces magni centum quinquaginta & tres. Dicet mihi aliquis, & tot erunt sancti.* Si quis

Aug. 148. de temp.

Aug. serm. 148. de temp.

proportionem spectet hujus numeri, ad multitudinem piscium primæ piscationis, ex eodem Doctore concludet, pari modo paucitatem electorum ad numerum reproborum se habere. Sic enim lib. 3. contra Cresconium cap. 66. differit, *Ipsi boni veriq; Christiani, qui per seipsos multi sunt: comparatione malorum, falsorumq;, pauci sunt.* Ubi alteram similitudinem adducit: *Sicut multa grana quibus horrea complentur, pauca dicimus respectu palearum.* Imò sine comparatione longè plura folia quàm fructus, spinæ, quàm rosæ, longè plures flores in arbore, quàm fructus. Fateor non injucundum spectaculum verno tempore pomarium aliudve frugiferis lignis consitum viridarium, deambulantium oculis exhibere, non tam frondium, quàm florum ex omni arbore turgescentium copia; at verò quis non experientiâ compertum habet, uti minimus turbo aut nebula irruerit, vixdum millesimum florem in fructum concrescere ac maturescere. Ut aureo Petrus Chrysologus stylo exaravit: *Flores multi multitudinem fructuum pollicentur, sed exanimati ventorum flabris, ad fructum paucissimi perseverant. Sic credentes in Christo multi.* Sic in primâ ætate pueri ac puellæ probi ac integerrimi multi, at ubi vanitatis aura, ubi tentationis turbo afflarit, omnis flos primi candoris, omnisque fructus vitæ maturioris evanescit. Idipsum certo quoque exploratum habent, qui melopepones in hortis suis conserere, & excolere, & excoquere consuerunt, ex mille qui florent, & turgescere incipiunt, quantumvis & irrigentur & irradientur, vixdum millesimum ad maturitatem excrescere, unde quidam nomen illi inditum vult *milluna*, quasi ex *millibus una*, quorsum hæc? ergò ex Christianorum *millibus unum*, vix salvum fore credendum est? Non à meo sed ab aureo Chrysostomi ore pendete, qui de populo Antiocheno primitias spiritus habente, vix è millibus unum salvari palàm è veritatis cathedrâ pronuntiavit. Nam *quot esse putatis* (inquit) *qui in civitate nostrâ salvantur? infestum quidem est, quod dicturus sum, dicam tamen: non possunt in tot millibus*

Chrysolog. serm. 97.

Chrys. hom. 40. ad pop.

Corn. in Matt. c. 7. vers. 14. libus (facilè Antiochiæ erant centum millia & plura) *centum inveniri, qui salventur, quin & de his dubito.* Et causas subdit: *Quanta enim in juvenibus est malitia! quantus in senibus torpor, &c.* quot esse putatis in civitate nostrâ Antverpiensi, Bruxellensi, Brugensi qui salvantur? Cajetanus exponens parabolam de virginibus, docet etiam ex illis qui in Ecclesiâ mediocriter vivunt, & aliquam curam habent conscientiæ suæ, dimidiam partem damnari. Rationem *Suar. lib. 6. de præd. cap. 3.* hanc Suares assignat: nam sine dubio plures ex Christianis malè vivunt, & raró perseverant in statu gratiæ, & verosimile est ita mori sicut vivunt. Quare videte an non illa verba Chrysostomi hîc usurpare possim: *Quanta in juvenibus lascivia?* quanta in fœminis superbia? quanta in viris perfidia, & infestum est quidem dicere, in iis urbibus, ubi ea vitia dominantur, vix è millibus unus salvatur. Quot esse putatis in hâc civitate ex mercatoribus & potentibus & divitibus, qui salvi fiant? refert Lucas, *Luc. 10.* cùm Christus dixisset: *Dives difficilè intrabit in regnum cælorum. Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum. Auditis his discipuli mirabantur valdè dicentes: quis ergò poterit salvus esse!* quam conclusionem rectè inferebant, *Isai. 56.* *quia omnes avaritiæ student, à minimo usque ad maximum.* Hinc S. Hieronymus moribundus in exhortatione ad suos de divitibus & potentibus hujus sæculi, ait: *Si Christus verax est, hujusmodi hominum* VIX UNUS *aptus regno Dei invenitur de* MILLE. *Refert Euseb. Epist. ad Damasum de morte Hieronymi Ruiz de prædest. pag. 597.* Ecquis unquam potentius in aures & animos hominum penetravit, quàm divinus ille Ecclesiastes Christus? verùm è tot divitibus & avaris Hierichuntinis civibus, è tot onustis camelis, unicus Zachæus depositâ gibbi sarcinâ (sic Beda loquitur) & per angustam *Beda lib. 5. cap. 77. in Lucam.* portam ingressus, rem injustè partam restituit. E telonio unicus Matthæus Christum secutus est. Quot esse putatis justitiæ administros, senatores, judices, causidicos, jurisperitos, quæstores, ærarios qui salvi fiunt? qui ante mortem restituant damnum quod Reip. quod privatis intulerunt, iniquis suffragiis, vectigalibus, perversis judiciis?

Pauci quos æquus amavit Iupiter, *Virg. l. 6. Æneid.*

plurimi verò, qui ut Joannes Pareus spectavit, qui haud aliter quàm porci in haram, ita hi gregatim in barathrum ruunt. *VVadig. annal. Mini. an 1211.* Flebili questu Hieremias ex his justorum paucitatem deflet: *Circuitè vias Hierusalem, Hierē. 5. 1.* *& aspicite, & considerate, & quærite in plateis ejus, an invenietis virum facientem judicium?* quot esse putatis in hâc civitate amatores lascivos, fœdis libidinis flammis accensos? infestum quidem est dicere, quod ex S. Remigio plenius commemoravi: *Demptis V. Dom. 5. post Pent.* *parvulis propter carnis vitium pauci salvantur.* Confirmat idipsum Hieremias Drexelius, *Drex. Nicetas l. 2. c. 11.* se ex præceptore suo olim audivisse: *Si centum juvenes damnentur, è centum 99. ob vitium carnis damnari.* At saltem si omnes fideles conjugati salvi fiant, verè pauci erunt? *Infestum est quod dicturus sum, dicam tamen,* quod Franciscus de Sales refert, *Sales praxi Spirit p. 3. cap. 12.* Catharinam virginem Senensem inter damnatos, multos conjugatos conspexisse, propter violatum matrimonium, & quia in hoc peccantes nullum sibi scrupulum faciunt, inquit ille. Cui accedit gravis Prophetæ censura: *Adulteris repleta est terra. Ierem. 24.* Quot esse putatis in civitate Sacerdotes, quot Religiosos? at hi saltem electi, hi verè respectu sæcularium, numero pauci sunt. De his, absit ut meum sensum depromam, quia nimis infestum, quod dicturus sum. Sed ipsos sanctissimos Ecclesiæ Patres & gravissimos auctores in cautelam audite: Gregor. hom. 17. in Evang. *Per nos quidē fideles ad sanctum baptisma veniunt, nostris precibus benedicuntur, & per impositionem nostrarum manuum à Deo Spiritum sanctum percipiunt: atque ipsi ad regnum cælorum pertingunt: & ecce nos per negligentiam nostrā deorsum tendimus. Ingrediuntur electi, Sacerdotum manibus expiati cælestem patriam, & Sacerdotes ipsi per vitam reprobam, ad inferni supplicia festinant. Cui ergò rei, cui similes dixero sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis? quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cælorum mittit, & ipsa posteà in cloacas descendit.* Quam doctrinam horribili historiâ con-

Dion. Cartus. l. de 4. noviss. a. 13. de pœn. inf. Salianus de timore Dei lib. 2. c. 38. V. Aug l. 12. de Gen ad lit. cap. 32. tom. 3. Molin. de sacerd. l. 1. cap. 17.

confirmat Dionysius Carthusianus vir eximiæ sanctitatis atque doctrinæ, visum quoddam enarrans Religiosi cujusdam Angli, quem extra se in ecstasi positum S. Nicolaus per varia purgatorii loca circumduxit. Ait ergò Dionysius Religiosum illum, ubi ad se rediit, hæc inter cætera narrasse: vidi ibi sacerdotes immensis cruciari tormentis, ardoresque ferre intolerabiles, qui cùm criminum culpas confessione delevissent, pœnis divinæ justitiæ non satisfecerant. Cumque vehementer admirarer tam paucos sacerdotes illis fornacibus purgari, comperi verissimum illud Chrysostomi: *Non arbitror inter sacerdotes multos esse qui salvi fiant, sed multò plures qui pereant.* Nam responsum est mihi ideò perexiguo numero illic versari sacerdotes, quòd vix quisquam eorum, qui pravam vitam duxerunt, verum animi dolorem concipiunt de peccatis ante mortem, proptereaque pœnè omnes addici suppliciis sempiternis. Valet hîc illud D. Augustini, quo suos religiosissimos viros ad salutarem timorem permovit: *Hæc si humili & contrito corde assiduè cogitare volumus, salubrem nobis metum incutientes, medicamenta nobis de alienis vulneribus facimus, & aliorum mors proficit ad nostram salutem.* Nec immeritò suos anxios & solicitos esse desiderat, ut inter paucos numerentur, cùm dicat: *Vidimus multos Domine ex patribus nostris, (quod utiq; sine magno tremore non recolo) ascendisse primitùs quodammodò usque ad cælos, & inter sidera nidum suum collocasse, postmodùm autem cecidisse usque ad abyssos: Vidimus stellas de cælo cecidisse, ab impetu ferientis caudæ draconis.*

Chrysost. in Acta cap. 1. hom. 3.

Aug. serm. 102. de temp.

Aug. solil. cap. 29.

Cap. 20.

Divus verò Bernardus ex illo Apocal. *Libri aperti sunt, & alius liber apertus, qui est vitæ:* ingentes tomos, in quibus nomina reproborum conscripta, exiguum verò libellum, quo nomina electorum contenta, fortè attentiùs considerans, anxius hæsit, num suum, suorumque omnium nomina eo conscripta essent: sic enim Religiosos suos alloquitur: *Quis scit si omnium vestrûm, quos hîc video, scripta nomina sunt in cælis, & in libro prædestinationis annotata? quanto putas gaudio replerentur omnia ossa mea, si id scire contingeret.* Hæc de Monachis sub sanctissimi Patris disciplinâ degentibus, qui mundo nuntium remiserunt, hæc de viris sanctitate & austeritate vitæ cōspicuis. & vos inter sæculi delicias lascivientes, inter paucos hos conscriptos existimatis? Quidni vos iis verbis compellem, quibus idem Doctor suos compellavit: *Quis potest dicere ego de electis sum? ego de prædestinatis ad vitam? ego de numero filiorum? quis hæc, inquam, dicere potest reclamante Scripturâ: nescit homo utrùm amore an odio dignus sit.* At saltem in hoc paucorum numero censebuntur omnes Ecclesiæ Rectores, Religionum primates, prælati, superiores, doctores. Malim hîc historiam tragicam in Spondano Apameensi Episcopo videri quàm à me recenseri. Ut verò & omnibus Ecclesiarum Rectoribus ac moderatoribus Antiochenus præsul curam salutis suę, suorumque commendet, onus eorum adeò grave esse ducit, ut dicere non dubitarit: *Miror si potest salvari aliquis Rectorum.* Ad quem locum refert Salianus exemplum ex Antonio Senensi Dominicano, Doctore Theologo, quo nescio, inquit, an formidabilius afferri possit, contigit Neapoli in quodam cœnobio, Triclinii curatorem sub vesperam, expleto divino officio, cœnaculum intrare, & totum circumquaque consessum à fratribus superiore veste indutis, occupatum cernere, quasi ad sumendam cænulam paratis. Iste eo spectaculo timore perculsus, curriculo superiorem adit, & visa nunciat. Superior cùm nuncio non haberet fidē, quasi fallaci quadam rerum imagine deluso, cum illo cœnaculum adit, ubi suis ipse oculis nuncii veritatem agnovit. Eâ re vehementer perturbatus præcipuos cœnobii Patres adit ac consulit, quid facto sit opus. Omnium sententia fuit, ut superior sacerdotalibus indutus vestibus, totoque fratrum conventu comitante, sacrosanctam Eucharistiam in triclinium deferret, ibique eum qui inter cæteros eminere videbatur & præcedebat loco, rogaret, ejus quem deferebat auctoritate compulsum, ut fateretur

Bern. serm 2. de Ascens.

Bern. serm. 1. Dom. Septuag.

V. Ruiz de prædestinat. pag. 592.

Chrys. hom 34. ad Heb. col. 2. Salian. de timore Dei l. 2. c. 38. Anton. Senensis lib. de selectis Ord. Præd. miraculis c. 5.

tur quinam essent, & qua de causa illuc convenissent? cùm sententia placuisset, venit in triclinium cum toto illo apparatu superior: qui ubi primùm cum sanctissimo sacramento apparuit, omnes in signum venerationis consurrexêre, demissisque capitibus, etiam caputia singuli, ne agnoscerentur attraxere, eoque facto rursum omnes consedere. Tum jussi à superiore dicere quinam essent, & quid requirerent, omnes capita inclinarunt. Denique qui præcipuus inter illos videbatur, omnium nomine dicere cœpit, omnes ejusdem ordinis religiosos fuisse, magnaque ex parte doctores, superiores, Baccalaureos, lectores, aliorumque officiorum curatores, omnesque propter ambitionem, superbiam, invidiam, aliaque id genus vitia, sententiam damnationis accepisse. Divinitus etiam jussos comparere eo loco ut monerent eos, cæterosque ejusdem ordinis Religiosos, ut beneficio vocationis responderent, quando ipsi eo neglecto, æternis nunc flammis arderent. Ejus dicti veritas ut omnibus innotesceret, monuit eos ut oculos in ipsos conjicerent: quo dicto omnes superiore veste diducta, ardore flammæ conflagrare visi sunt. Tunc ille primarius, mensam manu in signum discessus percutit, & ilico omnes evanuêre, relictis omnibus ut par est, ingenti horrore perculsis. Quæ si ita sint: si inter integerrimos sacerdotes, inter viros Religiosos, inter integerrimos variorum ordinum superiores, inter sanctissimos Ecclesiæ optimates, non unus, ut vidimus, perversus repertus est, quid de sæcularibus sentiendum est? quis sincerum magni Chrysostomi de civibus Antiochenis judicium, ut severum incusabit, scilicet ex millibus unum vix salvari? Cùm fatendum sit complures urbes hoc corruptissimo sæculo reperiri, quæ perversis suorum moribus, ac vitæ licentiâ Antiochiæ nihilo concedant. Quod quo „perspectum habeas cape quamcumque „vis ex civitatibus celebrioribus, in quibus „puræ & sinceræ Religionis atque doctri- „næ exstent adhuc vestigia. Perambula „porro, non dico tabernas & loca publi- „ca (ea enim ferè mendaciis, imposturis, „ebrietatibus sunt dicata) sed domos vici- „norum, & audies undique murmura, „mendacia, execrationes, juramenta, bla- „sphemias &c. adi aulas, tribunalia, officinas, nundinas, militiam, fora, naves, currus, privatas ædes, & ibi puerorum, adolescentum, puellarum, virorum, senum corruptissimos mores intuere. Perjuria, fraudes, convitia, odia, temulentiam, lasciviam observa, profectò senties sententiam Chrysostomi, scilicet millesimum vix salvari, à quibusdam ut benigniorem ac laxiorem meritò restrictam fuisse, qui è decem millibus, unum dumtaxat salvandum asseverant. Tenuit hoc mordicus B. Nilus vir miræ sanctitatis, qui floruit ante sexcentos annos, fuitque fundator monasterii Criptæ ferratæ juxta Tusculum, in quo, inquit Cornelius, ejus tumulum vidi & colui. Hic cùm visitaretur à primotibus Constantini Imp. codicem quem præ manu habebat aperit, & fortè fortuna incidit in illud divi Simeonis: quod *ex decem millibus vix reperitur una anima his temporibus, quæ salvetur.* Quibus consternatis dixit: si demonstravero vobis magnum Basilium, & Chrysostomum, & Ephrem beatissimum, & Theodorum Studitam, sed & Apostolum ipsum, nec non S. Evangelium, eadem sentientes, & dicentes, quid patiemini vos, qui Spiritui Sancto adversamini? monuitque *nisi virtute & magna virtute præditi fueritis, nullus vos liberabit à pœnis inferni.* Hæc ad Theophylactum, aliosque viros principes ac literatos fideles. O verè pauci electi! è decem millibus unus. Hoc *terribile est valdè, clamat* (Gregorius) *multi sunt vocati, pauci verò electi, quia ad fidem plures veniunt, & ad cæleste regnum pauci perducuntur.* Infallibili idipsum syllogismo probat præclarus Theologus Didacus Ruiz de prædest. *disp.* 54. *sec.* 3. & *sect.* 6. ubi & pauciores viros quàm fœminas, salvari, variis argumentis deducit. Unum hîc, ut quorundam petitioni satisfaciam, addendum fuit. Si tam immensus futurus est damnatorum numerus: quis locus eos capere sufficiat, cùm inferorum carcer, in centro

Lud. Gran. dux pecc. l. 1. c. 26.

Baron. a. 986. Corn. in in Isa. c. 17. v. 5.

Greg. hom. 19. in Evang.

centro terræ anguſtiſſimus ponatur. Ad „quod Reſpondeo cum Leſſio, etiamſi „ſingulis corporibus damnatorum demus „ſex pedes quadratos (qui abundè ſuffi-ciunt, cùm ſint qui velint compingi ſicut haleces in vaſe, igne pro ſale mediante) „tamen una leuca, id eſt, menſura viginti „millium pedum cubicè ſumpta, capere „poterit pluſquam octingenta millia mil-„lionum corporum. Octingenta millia „millionum!

Leſſ. de perfect. l. 13. c. 24. *Corn. in Matt. c. 7. v. 14.*

Matt. 7. O verè *lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam.* Octingenta millia millionum, verè multi: inter quos, ne & vos numeremini,

Luc. 13. *contendite intrare per anguſtam portam,* ut inter electos, eoſque paucos inter, æternum beatos adſcribi, cum paucis in æternum Deo, ſummo bono frui valeatis: quare hoc verbulum *pauci* numquam recedat à corde, quod velut horrendum & inauditum tonitru, magnam orbis partem è vitiorum veterno excitavit: ex urbibus in antra, in deſertas ſolitudines non paucos expulit: hoc verbum *pauci* tot invictiſſimos Chriſti Athletas in cataſtas, in equuleos, in rotas, in rogos, in cruces, & beſtiarum fauces, in armatas tortorum manus egit, in paucis conſtantes: quorum una omnium vox erat, mori nobis facile eſt, modò demum inter paucos & electos vivere contingat. Ludat gladius in jugulis noſtris, modò paucis illis ſed beatis annumeremur. Hæc vox *pauci* tot proſtitutæ nequitiæ mortales, è vernantibus luxuriæ pratis, in domum luctus & pœnitentiæ compegit, quibus ſatius erat inter paucos ſalvari, quàm cum multis perire. Ecquis veſtrûm hoc anguſto tramite ſibi portum ſalutis non quærat? Ecquis veſtrûm non liberè profiteatur? ſi unus ego, vel mille cruces veſtiri poſſim, non abnuam, ſi vel mille cervices ſecuri ſubjicere, nullam ſubtraham, tormenta pro fomentis habebo, modò ad illam paucorum in paradiſo ſocietatem admitti queam.

EMBLEMA XLVIII.

Erat quidam regulus. Ioan. IV.

IMPERET ILLIS. *Ovid. 2. Metam.*

DOMINICA VIGESIMA POST PENTECOSTEN.

Quatuor animi ferociores passiones, velut effrenes equos domare regium est.

§. I. Imperare sibi maximum imperium est. *Seneca Epist.* 113.
§. II. *Quatuor animi paßiones frænare, regium est.*
§. III. *Infelices exitus eorum qui ab hisce quatuor affectibus abrepti aut discerpti sunt.*
§. IV. *Quinam paßiones frænando, earum perfectum dominium ac imperium obtinuerint.*

DOMINICA VIGESIMA POST PENTECOSTEN.

Erat quidam Regulus. Ioan. IV.

Hist. Turc.

Perard. in Epip. Ubi est qui natus est Rex Iud.

FEROX ille Turcorum Imperator Mahumetes, in regia sibi insignia delegit quatuor characteres Græcos, insolentis animi haud obscuros indices: præferebantur ei in scuto aureo depicta quatuor Betha, B. B. B. B. quibus hæc paucis exprimere volebat: Βασιλέυς, Βασιλέων, Βασιλεῦσι, Βασιλέυων. REX, REGUM, REGENS REGES. Fuit, qui effrenem hominis arrogantiam ferre non sustinens, quatuor hisce Græcis elementis subscripsit:

BELLUA, BELLUARUM, BELLUATIM, BELLUANS:

Plato lib. 7. de legib. Omni enim belluâ, ut divinus Plato ait, intractabilior homo est, qui iræ, qui cupiditati, qui libidini, qui arrogantiæ frena laxarit; eos verò effrenes animi motus frenare, hoc verè imperare, hoc regnare est, ut rectè Seneca Philosophus:

§. I.

IMPERARE SIBI, MAXIMUM IMPERIUM EST. *Sen. Epist. 113.*

HUic concinit, ac consonat Tragœdus:

Sen. chor. 2. Thyest.

Regnum non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color.
Rex est, qui posuit metus,
Et diri mala pectoris:
Qui tuto positus loco,
Infrà se videt omnia.

Non alto solio considere, non amplissimos exercitus sub signis numerare, non jura populis dare, & ad ultimam Thulen sibi regiones subjugare, regnare aut imperare est:

Latiùs regnes avidum domando
Spiritum, quàm si Libyam remotis *Horat. lib. 2. Ode 2.*
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.

Ita quondam Synesius de Rege censuit: *Illud profectò primarium ac summè regium est, sui ipsius Regem esse, mentémque domesticæ belluæ, quasi moderatricem præficere: neque cum infinitis propemodum hominibus dominari velis, ipsum turpissimum, dominis servire voluptati, dolori,* (superbiæ) *& quæcumque his affines belluæ, suum in animali domicilium habent.* Vultis vel ex nominis Ethymo hujus rei veritatem pleniùs eruamus? Augustinus lib. 5. de civit. cap. 12. quærit, unde Reges sibi nomen usurparunt, & ait: *Non Reges, aut Domini, à regnando atque dominando; cùm & Reges utiq; à regendo, dicti meliùs videantur.* Cur autem *à regendo*, dilucidè exponit S. Isidorus: quia *Reges, à rectè agendo, vocati sunt.* Ex quo consequens est, viros justos qui nullis, nec amoris, nec rancoris, doloris, aut timoris, affectibus abripiuntur, aut tentationum motibus succumbunt, verè Reges esse, & nuncupari. *S. Isid. lib. de summo bono.*

Sanctus Lucas: *Multi Prophetæ & REGES voluerunt videre, quæ vos videtis.* Matthæus verò c. 13. ait: *Multi Prophetæ & justi.* Ven. Beda: *Quos Lucas multos prophetas & REGES dicit, Matthæus apertiùs Prophetas & justos appellat: ipsi enim sunt REGES magni, qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed REGENDO præesse noverunt.* *Luc. 20.* *Beda lib. 3. cap. 43. in c. 20. Lucæ num. 24.*

Sanctus Leo serm. 1. Quad. *Si cupiditates corporis fuerint fortiores, turpiter animus amittet propriam dignitatem, & perniciosum erit eum servire, quem decuerat imperare; si autem mens rectori suo subdita, & supernis muneribus delectata, terrenæ voluptatis incitamenta calcaverit, & in suo mortali corpore re-*

gnare peccatum non siverit, ordinatissimum tenebit ratio principatum. Hoc regnum ambire, invadere, occupare ipsumque tyrannum, qui contra jus & fas id nobis præripuit, subjugare, jure quivis meritissimo potest: S. Eucherius Episcopus Lugdunensis illud Lucæ 14. *Quis* REX *iturus committere bellum adversus alium Regem.* Sic ad mores traducit: *Rex est unusquisque fidelis, qui seipsum, & virtutum exercitum, qui in eo est, benè regere novit. Hîc autem adversus alium Regem bellum committit: per quem diabolum intelligimus.* Peccatum Apostolus intelligit ebrietatem, luxuriam, iram &c. dicens: *Non ergò* REGNET *peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis ejus.* Indolendum hoc gravissimè, quod ut Eusebius Emissenus queritur: *Tyrannico dominatu malitia in nobis regnat*; cùm tamen ea simus origine nati, ut omnes Reges esse valeamus. Quod vel Ethnici suis inculcarunt. REGIUM *est*, inquit Tullius, *non modò homini nemini, sed ne cupiditati quidem ulli servire.* Sic Catonem majorem dixisse meminit Plutarchus: *Eum demùm optimum, & laude dignum* IMPERATOREM, *qui propriis affectibus* IMPERARET. Quare si vis regno amplissimo dominari, *si vis*, ut gentilis Philosophus loquitur, *omnia tibi subjicere, te subjice rationi. Multos reges, si ratio te rexerit*, multos affectus, desideria, anxietates, perturbationes reges, *si ratio te rexerit.* Quin ut Poëta canit:

S. Eucherius hom. in commem. unius Mart.

Ad Rom. 6.

Euseb. Emiss. hom. 4. in Epiph.

Cic. orat. pro Sylla.

Sen. Epist. 37.

Claudian.

> ——— *tunc omnia jure tenebis,*
> *Cùm poteris* REX *esse tui.*

Tunc tot Regibus imperabis, quot passiones subegeris. Tunc quod stolidè Mahumetes sibi assumpsit, tibi debito encomio adscribetur: *Rex Regum, Regens, Reges.* Gregorius in Psal. 101. *Reges ut serviant Domino.* Per Reges eos intelligit, *qui animorum suorum motus, secundùm Dei voluntatem dirigunt, eisq; Regum more dominantur: dum in rationis eminentia quasi in regali solio præsidentes, repugnantia quæque servituti subjiciunt, & placatis omnibus, æquitatis leges, & innocentiæ jura in seipsis disponunt.*

Præstantissimus quibusdam videri posset, Sesostris Regis Ægypti triumphus, qui Reges quatuor à se subactos, jumentorum in morem, currum suum protrahere coëgit. At nimium quantum omnem hujus inanem pompam exsuperarint, qui quatuor potentissimas passiones, in homine prædominantes, frænarint, ac rationi subjugarint. Tunc verè Reges præ Sesostre, longè in cælum efferendi. Augustinum audite in Psal. 2. *Et nunc Reges intelligite: nunc*, inquit, *intelligite, jam Reges, id est, jam valentiùs regere, quidquid in vobis servile aut bestiale.*

Fugit Christus, & abscondit se cùm vellent eum facere Regem, ac palàm contestatus est regnum suum non esse de hoc mundo, sed regnum ejus & imperium quod in te, omnesque humanas passiones (ut jam videbimus) exercuit, adeò non fugiendum nobis esse persuasit, ut hoc summis votis in dies implorandum ac impetrandum contendat: *Adveniat regnum tuum.* Nostis quale illud regnum sit? *Præsidet unusquisque sibi quâdam potestate regali, si coërceat in se corporis luxus, & servituti redigat carnem suam. Ideoq; dictum est regnum Dei intra vos est.* Hoc regnum consequuntur ii, *qui carnis concupiscentiis edomitis regnum fiunt Dei, in quo mens imperat non reluctantibus famulis, corporis sensibus.* Quod quo in pretio habendum, quamque omni terreno dominatu antecellat orator aureus eloquatur: *Non ita veneratione dignus est Imperator in regio sedens solio, diademate redimitus, atque homo qui rationi in solium dominatus servilium passionum subjectarum & imperio, quod in illas exercet, tanquam splendido quodam revinctum caput habeat diademate. Quid enim, quæso, prodest purpurea vestis, & corona gemmata, quando passionum captiva fuerit anima?*

Amb. lib. de Isaac & anima c. 4.

Aug. l. 1. de serm. Dom. cap. 2.

Beati pacifici.

Chrys. to. 3. serm.

Si esurierit inimicus tuus.

§. II.

Quatuor animi passiones frænare ac subjugare regium est.

SApit hîc illud Ambrosii, cujus verbum *dulci dulcius ambrosia*, qui ubi cor humanũ quadrigæ comparasset, subdit: *Sunt autem ejus velut quatuor equi, quatuor affectiones: ira, cupiditas, voluptas, timor.* Cui mel-

Catul. Eleg. 100.

Amb. lib. 3. de Virg.

Bern de jejun. serm. 2. melleus Doctor accedens, sic quemque commonet: *attende solerter quid diligas, quid metuas, unde gaudeas aut contristeris: totum enim cor hominis in his quatuor affectionibus est.* *Bern. serm. 85. in Cant.* Unde alibi idipsum inculcans ait: *Iram, metum, cupiditatem & gaudium, veluti quendam animi currum, bonus auriga, reget.* Hunc currum prudentissimè Carolus Scribanius & rexit, & suos regere docuit; hoc argumento sit, ex cognomine Martini Hardy petito, quem olim monebat, si tranquillam in Societate vitam ames: *Soyez tousiours Hardy.* Eam porro fortitudinem *P. Rho virtutum hist. tit. prudent. in fine p. 550.* *hac alba veluti quadriga feliciter invehi: si nihil speraret, timeret nihil, nihil unquam peteret, aut recusaret nihil,* ad quod S. Thomas *D. Thom. 1. 2. q. 25.* illo Boëtii nos hortatur.

Gaudia pelle, pelle timorem:
Spemque fugato, nec dolor adsit.

Hi quatuor effrenes equi, quatuor hæ feroces animi belluæ, frænandæ ac subjugandæ sunt, ne hominem crudeli lanienâ horrendùm discerpant ac dilanient.

V. Fabri Dom. 5. post Pent. conc. 2. Carolus V. Invictissimus Imp. Neapolim ingressus, fortè super urbis portas indomitum equum, sine fræno scitè depictum contuitus, intellexit hunc equum urbis ac libertatis Neapolitanæ symbolum esse, ac proinde ilico subjecit: rectè se habet, faciam brevî frænum habeat. Quod imposuit, dum munitissimam arcem urbi imminentem, exstrui curavit, quam *la Briglia,* id est, frænum vocitavit. Homo velut equus raptatur indomitus, nisi rationis fræno, quam Deus in capite quasi in arce locavit, compescatur.

Equi quantumvis feroces ac bellicosi, arte tamen exercitioque domandi & percolendi sunt: his (ut olim equiti) scholæ etiã datæ & Magristri. Schola erant hippodromus & campi: hîc primum vitia dedocebantur, deinde docebantur bonos mores, incessus, saltus, flexus, cursus, insuper & ingeniculare, mensæ accumbere, choreas ducere. Ut jam quasi positâ feritate, humanitatem induisse viderentur. Ne poëtarum hæc censeatis, Trajano Imperatori (ut Dio Cassius refert) cum exercitu Armeniam ingresso, terræ illius Reges ac Satrapæ obviam procesſêre, instructi muneribus, quibus vel bellatoris iram flecterent, vel victoris felicitati quasi litarent. Et agebat horum munerariorum partes præcipuas equus, qui inter ea dona pretio non infimus, gratiâ certè summus eminebat; doctus scilicet & domitus flexis poplitibus Cæsarem veluti numen quoddam adorare, & submisso ad pedes ejus capite, favorem illius, brutæ, ut sic dicam, humanitatis officio eblandiri, quod apud Italos & Hispanos dein vulgare fuisse comperio. *Strabo l. 5. Dio Cass. l. 49.* Pergit hîc porro Justus Lipsius dicens: quid, quòd *V. Herm. Hugo de milit. equest. lib. 1. c. 1. Lipsius epist. ad Belg. cent. 3. epist. 56.* „gesticulari, saltare, convivari, & decumbere, pyrrhicas edere, & quæ ipsi homines ægrè exprimant, in theatris olim sunt „visi. Plutarcho morosè hoc accredat ali„quis: sed quis non Julio Cæsari Scaligero, novello & oculato testi? equum pu„sillum, inquit, deformem circumducebat „agyrta quidam; cujus jussu, atque etiam „solo interdũ nutu, mira ille faceret. Am„bulare, succussim properare, currere, sal„tare vel quadrupes vel bipes. Vinum bi„bere, inquit, vidimus, posterioribus insi„dentem anteriores pedes ad pateram fer„re. Pelvim sive malluvium cruribus susti„nere, quasi à tonsore lavaretur. Aliud non leve docilitatis argumentum est: narrat *L. 13. de Repub. c. 13. §. 4. Herm. Hugo de milit. equest. l. 3. c. 3.* Gregorius Tolosanus Episcopo cuidam præstantem fuisse equum, quem Episcopi frater, homo militaris, tam vehementer ambiebat, quàm Episcopus amabat. Is homo cùm sciret Episcopum (dum iter equo faceret) solitum canonicas preces recitare, clanculum sæpius equum Episcopi inscendit, asperaque voce identidem repetens exordium illud canonicarum precũ, *Deus in adjutorium meum intende,* simul equũ calcaribus stimulabat adeò, ut equus aut calces excuteret, aut in pedes se erigeret, ad excutiendum vectorem. Id ergo cùm fecisset frequentiùs, equum tandem eâ precum præfatione admonitum territumque assuefecit calcitrare. Episcopus fraternæ Sycophantiæ ignarus, preces (fortè equo vehens) cùm de more ordiretur, ecce tibi equus, solitâ precũ inchoatione auditâ, erigit se, excutitque sessorẽ. Tum Episcopi frater

 (qui

„(qui hanc scilicet ansam dudum capta-„rat) equum sternacem ut sibi Episcopus „daret per insignẽ astum impetravit. Ri-„dere vos video: audite & historiolã cum „risu pariter. Sybaritæ olim deliciis & „luxu perditi, vel proverbio locum fecẽ-„re. Inter alia, isti equos adsuefaciebant „in cõvivium venire, saltare ad tibiã, pe-„des anteriores tollere, iisq́ue vice manuũ „gestus certos edere, velut peritos quosdã „cheironomantas. Quibus tandem, aliis-„que pluribus subnectit Lipsius, hujus „animantis, *mira promptaq́; obedientia effecit, ut in ipsis sacris libris* EQUI ET EQUITATUS *piorum animas significent: quæ Dominum videlicet sessorem rectoremq́; accipiunt, neque ex suâ libidine, sed ejus arbitrio flectuntur.* At longè efficacius illud Hipponensis præsulis monitum: *Domas equum: quid daturus es equo tuo cùm te cœperit portare, mansuetus ferre disciplinam tuam, obedire imperio tuo, esse jumentum, hoc est adjumentum infirmitatis tuæ? quid ei retribuis? quem nec saltem sepelis cùm mortuus fuerit, sed discerpendum volatilibus projicis. Domito tibi Deus hæreditatem servat, quod est ipse Deus.* Hâc similitudine vsus Apostolus, ait: *Equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.* Et hominem reperire erit, qui se à suis brutis passionibus abripi sinat? in ejusmodi meritò insurgit Philosophus Romanus: *Quid prodest equum regere, & cursum ejus fræno temperare, affectibus effrænatißimis abstrahi?* nunc insperatâ victoriâ efferri, nunc inopinato nuntio gestire, nunc improviso infortunio dejici, nunc repentinâ injuriâ exstimulari. Qui affectus ut potentes sint, ratione tamen, haud aliter quàm generosus equus domari possunt. Ita Tullius de officiis suos docuit. „Equos pro-„pter crebras contentiones præliorum fe-„rocitate exultantes, domitoribus tradere „solent: ut iis facilioribus possint uti; sic „homines secundis rebus effrænatos, sibi „præsidentes, in gyrum rationis & do-„ctrinæ duci oportet, ut perspicaciùs re-„rum humanarum imbecillitatem, varie-„tatemq́ue fortunæ ferre queant.

V. Interpretes.

Aug. serm. 4. de verbis Domini.

Iac. 3.

Sen. Epist. 88.

Ovid. l. 4. Trist. El. 5.

Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

Homo verò quò provectior, hoc motus animi magis efferatos, si domare negligit, experiri consuevit. Hinc in quibusdam elati animi insolens fastus, in aliis projecta libido, in nonnullis subiti terrores ac metus, in compluribus levissimâ de causâ vehemens effervescens ira. Quæ omnia ut feritate suâ, & equos & tauros, & elephantos, & leones, immanissimas belluas adæquent, nihilominus ubi has ratione domari posse ostendero, & in illas sibi imperium esse fateãtur, necessum est. *Ratione sumus fortibus fortiores, tauros domamus ut arent, equos frænamus.* Et Chrys. hom. 29. in Acta: *In Indiâ magnâ illa bestia & terribilis elephantus, puero 15. annor. cum magnâ alacritate cedit & subditur. Si elephantos & equos feroces studiis constringimus, multò magis possemus affectiones à quibus trahimur.* Inter sacras parœmias hæc Sapientis narratur: *Leo fortißimus bestiarum ad nullius pavebit occursum.* Hunc tamen homo domare, cum hoc tanquam cum agno ludere visus est. Talem, inquit, disertissimus Orator Lanuza vidi annis præteritis cicurem & mansuetũ: quem quantumvis canes inconditè allatrarent, ne oculos contorsit. Talem circumducebat histrio, de quo suprà, qui ut populum inusitato spectaculo cogeret, in leonis rictũ caput suum ingerere consuerat. Quæret hîc fortassis abs te quispiam cum Augustino: *Vnde bestias tam immanes domare potuisti? nunquid eis æquaris viribus corporis? quâ ergò virtute ingentes bestias domare potuisti? fremit leo, quis non timeat? & tamen unde te intelligis fortiorem? non corporis virtute, sed mentis ratione interiore.* Joan. Paulus Chiezia Card. in symbolum sibi delegit leonem capistratum, hoc lemmate subjecto:

——— *Dies & ingenium.*

Alludens ad illud Poëtæ:

Longa dies homini docuit parere leones.

Cicurem leonem duxit ex Africâ Joannes Austriacus; in eadem primus mortalium leonẽ subjugavit Hanno Carthaginensis: M. Antoninus ad currum jungi vidit. Tu verò es *in domo tuâ sicut leo rapiens* & rugiens, *evertens domesticos tuos.* Fuit leo Barcinone,

Basil.

Proverb. 30.

Garsias to. 1. pag. 512.

Aug. serm. 4. de verbis Domini.

I. C. Staat der Chrsont-heydt.

Eccl. 10.

cinone, qui ut iram cohiberet tanto animo se compressit, ut subitò exanimatus conciderit. O pudor! exclamat auctor asceticus, cùm æstiment ferę, virtutem pretio vitæ. Chrys. serm. 2. in Gen. *Subigendæ sunt ac domandæ à ratione aliena ac belluinæ cogitationes, ferociores & immaniores, earumque dominatus rationi committendus. Et quomodo fieri potest dicet aliquis ut belluinam cogitationem quis subigat? quid ais mi homo? leones subigimus, eorumque animos cicures reddimus, & dubitas an cogitationum feritatem ad mansuetudinem possis traducere? tametsi leoni naturalis est feritas, præter naturam verò mansuetudo; tibi verò contra, naturalis est benignitas, feritas verò præter naturam. Ergone qui id expellis quod est naturale & animæ belluæ inseris, quod præter naturam est in tua ipsius anima, quod naturale est non poteris conservare? quis hoc summæ non tribuat nequitiæ? nam in leonis animâ, præter hanc, difficultas est altera; est enim expers ratiocinationum anima belluæ; at in anima tua est ratio, est Dei timor, multumque ex multis partibus auxilium ostenditur: ne igitur prætextus & excusationes prætendas.* Sed ratione quâ in omnes, etiam efferatissimas feras dominaris, tibi ipsi indomitos animi motus subigere ac subjugare stude. Aliàs homo velut equus raptatur indomitus, & in certissimum præcipitium abripitur, aut certè ab hisce quatuor affectibus, velut à quatuor equis miserè dilaniatur.

Nieremb. hist. nat. pag 7.

§. III.

Infelices exitus eorum qui ab hisce affectibus abrepti, aut discerpti sunt.

Lucianus in Cynico refert equitem furibundo ac sternaci equo conscenso, pręcipiti cursu per devia & avia abreptum; cùm fortè ab obvio rogatus, quò tam concitatè pergeret? equum demonstrans, respondit: *quò illi libitum est.* Ita si quis à vobis sciscitari voluerit, quò pergatis, quò feramini? nil aliud respondere poteritis, quàm quò ira, quò libido, quò cæteræ affectiones animi impulerint. Quibus certè longè gravius, quàm hujusmodi equiti exitium imminere, nemò quisquam inficiabitur. Cecinit hoc olim Pelignus vates:

Aldrov. de quadrup. pag. 114.

Vt rapit in præceps durum spumantia frustra
Ora retentantem, durior oris equus.

Ovid. l. 2. am.

Haud aliter *inferni raptoris equi*, quos meritò belluinas passiones dixero, animum & corpus in altissimum miseriarum præcipitium abripiunt. Et quoniam, ut Lipsius scitè notavit, ingenium equorum, penè ad hominis est, imò & vetustas adeò adsidere nostræ naturæ voluerit, ut etiam jungi posse & miscere in Centauris docuerit, ab equis documenta petamus. Ac primùm quidem inducit, idem Lipsius ex Plinio Antiochum Regem, cùm prœlio Gallos fudisset; Contareti ducis, qui ceciderat, equum insigni specie conscendisse: atque hunc indignatione accensum, spretis lupatis, in abrupta isse, seque & equite unà afflicto. Alterum de Carolomanno refert Æmilius, filius is erat Ludovici Balbi Regis Galliarum; qui impetu effrenis equi, intra humile ostium illatus, corporis compagem solvit, & miserandũ interiit. Ea re prudenter magnus ille Sfortia præcepit Francisco filio: *ne unquam indomiti oris equo uteretur*, doctus periculo suo, ait Jovius: memorabat namque se ab equo (cui ob oris contumaciam draconi nomen erat) in fossam aliquando præcipitatum, nequidquam retinentem fræna, cùm Braccianus hostis ex insidiis sibi immineret. Habetis & stupetis, imò & doletis hanc rabiem in equis, longè superiorem in vobis ipsi cognoscite. Xenophon ferociam in equis, similem esse iracundiæ hominum pronuntiavit; & vulgari parœmia ubi quis irâ excandescere incipit, equum inscēdere dicitur. Quàm verè attendite: unus Seneca totis tribus libris de ira plures nobis commemorat, quos ira conflixit, quàm quos equus contrivit: *parum agilis est puer; aut tepidior aqua potui, aut turbatus torus, aut mensa negligentior posita &c. in rabiem agit versus calix.* Egit Pollionē, qui ob calicem vitreum confractum, famulum murænis devorandum objecit. Calamus à regio dynasta minus benè aptatus, Constantino stomachum adeò commovit ut ilicò trucidari præceperit. Alius ob capum non benè assum, cocum veru affixum torreri jussit. Alius puerum vivum comburi, quia

Lipsius epist. ad Belgas cent. 3. epist. 56.

Hugo de mil. equest. pag. 164.

Aldrov. de quad. p. 112.

Sen. l. 2. de ira c. 25.

Sen. l. 3. de ira c. 20.

V. Dom. 6. post. Epip. §. 2. quia stato tempore se à somno non excitasset, ut suprà commemoravi. Wenceslaus quia prægustator minus sapida *Binet agrorum schola cap. 13.* pocula propinarat, ab effreni iracundiâ vivis ereptus est. Baptista Mirandulanus *Drexel. Tribun. lib. 1. cap. 3. §. 5.* Ferrariæ in duello adversarium equitem eques aggressus, territum in fugam verterat, cùm è vestigio ipse victor in equo nutare, exanimari, corruere, & sine vulnere exspirare, attonitâ spectantium coronâ, *Basil. const. monast. c. 3.* nimiáne ira, gaudiúmve, hominem exstinxisset, ita & se, suos perdunt ac perimunt. Ex quibus rectè concludit Basilius: *Non est igitur culpandum corpus iis, qui rectè de illo sentire volunt: quemadmodum enim bonus est equus, & quantò naturâ suâ velocior, & fervētior, tantò melior; & tamen auriga, & gubernatore opus habet, utpotè expers rationis: qui ubi ascensorem senserit, illo in suum commodum utetur; si verò malè ducet, in præceps aliquando cum ipso sessore auferetur.* Quis nunc miretur Ecclesiasten *Eccl. cap. 30.* ab equo similitudinē petere: *Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadet præceps.* Si equus dū ætas tenera & docilis est non flectatur, non monstretur gressus glomerare ad nutum domitoris, si calcaribus non subigatur, si lupatis non infrænetur, intractabilis evadet, franget frænos, & sessorem innatâ proterviâ in præsentissimum exitium præcipitem aget. Idipsum hominibus usu venit si suæ libidini, iræ, avaritiæ, arrogantiæ relinquantur. Nam ut rectè Plato & Polybius testantur: nullum ex reliquis animantibus atrocius fit homine atque efferacius, si sibi relinquatur, & suæ libidini, iræ, dolori, amori fræna laxarit. Quid enim aliud de hujusmodi imperito aut phanatico aliquo auriga exspectandum est, quàm quod Phaëtonti aut Hippolyto accidit, ut quatuor hisce equi in diversa abrepti, dominum suum perdant ac miserè discerpant? supplicii genus perquam truculentum semper habitum fuit, à quatuor equis hominem in partes discerpi. Ita Metius Suffetius, ut *Livius lib. 1. Dec. 1.* Livius testatur, ob proditionem & defectionem, regiis omnibus ornamentis exutus, quadrigis in diversa nitentibus alligatus est, ejusque corpus agentibus lictoribus, & vi equorum trahentium, utroque spectante Romanorum & Sabinorum exercitu, in partes discerptum est: ita sub *Sabell. l. 8. cap. 8.* Carolo Magno dum Ganalonus Dux exercitus magnâ militum manu ad hostes defecisset, iis debellatis, Ganalonum proditionis convictum ferocissimis quadrigis distractum fœdè laniavit. Sanè in re obscurâ si conjecturam adhibere licet, causam non reperio, cur perfidi vulgò ac proditores soleant quater equis discerpi, nisi ut acerbiùs recordentur, se à suis cupiditatibus abreptos fuisse. Unde Mediolanensis Antistes: *Amb. lib. de Isaac cap. 8.* *Currus,* inquit, *est anima, habet equos bonos vel malos; boni equi virtutes sunt animæ; mali equi, passiones sunt corporis. Bonus ergò rector malos equos restringit, & revocat; mali equi* IRACUNDIA, CONCUPISCENTIA, TIMOR, INIQUITAS. *interdum ipsi equi inter se dissident, & aut iracundia protendit aut timor, & se invicem impediunt & cursum retardant* in cælum; hominem verò hi Plutonis equi ad inferos devehunt. Qui si domiti fuissent, non secus ac equi illi ignei Eliæ sic dictus, quasi ἥλιος, scilicet Sol, nos pariter ad superos pernici cursu transtulissent.

§. IV.

Quinam passiones suas frænando, earum perfectum imperium, ac dominium obtinuerint.

Christum servatorem nostrum passiones habuisse, sed & perfectissimum in eas imperium, compertum est.

D. Thomas: *Propriissimè dicuntur passio-* *3. par. q. 15. art. 4.* *nes animæ, affectiones appetitus sensitivi, quæ in Christo fuerunt, sicut & cætera quæ ad naturam hominis pertinent.* Quod ibidem Augustinus confirmat, & Bernardus: *Quia veram hu-* *Bern. serm. de verb. orig. 3. q. 18. a. 2.* *manæ carnis & animæ substantiam suscepit, veram utriusque naturam, nec corporis illi defuerunt, nec animæ passiones. Sciendum tamen,* inquit, *quod hujusmodi passiones aliter fuerunt in Christo quàm in nobis quantum ad tria. Primò quidem quantum ad objectum, quia in nobis plerumque hujusmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. Secundò, quantum ad principium, quia hujusmodi passiones frequenter in nobis præveniunt judicium rationis:*

Sed

sed in Christo omnes motus sensitivi appetitus oriebantur secundùm dispositionem rationis. 3. *Quantum ad affectum, quia in nobis quandoque hujusmodi motus non sistunt in appetitu sensitivo, sed trahunt rationem. Quod in Christo non fuit, in quo ratio nullo modo impediebatur facere, quæ conveniebant.* Et secundùm illa tria in Christo, inquit, fuit dolor, tristitia, timor, ira, aliæque passiones. Sic Lazarum, sic videns civitatem, flevit. Sic in horto timuit, & tristatus est. Sic gaudebat, amabat, dolebat, irascebatur. Pro arbitrio suo iis frena laxando. Vnde Bernardus in suscitatione Lazari: *infremuit spiritu, & turbavit seipsum: non conditionis necessitate, sed suæ beneplacito voluntatis.*

Art. 5.6.7.9.

Bern. Serm. 1. de S. Andrea.

Potentissimus Persarum Rex Assuerus hoc perfectissimum in omnes suos habebat imperium, ut nemo quisquam subditorum *non vocatus*, se in conspectum regis dare præsumeret. Assuetus hic designat Christum, & ut glossa interlinearis: *Christum Dominum ostendit nomine, & dignitate.* Longeque perfectiùs ille in passiones sibi subjectas exercuit imperium. Quarum ne minima se præter ejus nutum efferre aut mutire valebat, sed ut Augustinus loquitur, *hos motus certissimæ dispensationis gratia, ita cùm voluit Christus suscepit animo humano, sicut cum voluit factus est homo.* Ad ejusmodi tam excelsum, tam divinum passionum nostrarum imperium Lactantius Firmianus nos fortiter hortatur: dicens: Animum vincere, iracundiam cohibere fortissimi est: hæc qui faciat, non modò ego eum summis viris (*regibus*) *comparo, sed Deo* (Christo nostro) *simillimum judico.* Hoc autem augustissimũ in passiones nostras imperium obtineri posse, à majore ad minus, vir in hac spiritali palæstra exercitatissimus, probat argumento: „assecuti sunt aliqui servi „Dei dominium passionum ceteris magis „rebellium, & quæ difficiliùs frænari pos- „sunt, etiam à viris sanctissimis; ergo multò „magis acquiri potest dominium passio- „num, ut ita dicam, mitiorum, quæ non „tam vehementer inquietant hominem, „uti illæ aliæ turbulentiores & potentiores, „& crebriores; ergo potest acquiri domi- „nium passionum omnium. Hæ autem in- „ter omnes passiones sunt præcipuæ, judi- „cio S. Thomæ: *Gaudiũ, Tristitia, Spes, Timor.* „Tum maximè passio *amoris, timoris, gaudij* „*& justitiæ, in quibus* 4. teste Bernardo *to-* „*tum cor esse* consuevit, expugnatu difficilio- „res sunt; expugnatas autem eas esse, & „subjugatas docent historiæ, omni fide „dignæ, etiam jure jurando confirmatæ.

V. Cornel. Bonaert.

Aug l. 14. de civit. c. 19. S. Thom. cit. art. 4.

Lactant. Firm. l. 1. c. 6.

Lancicius opusc. Spirit. 4. cap. 12. p. 276.

Quid est homini difficilius quàm non lætari in ulla re humana & sensibili? tamen Esther præsidenter Deo dixit: *Tu scis quòd nunquam sit lætata ancilla tua ex quo huc translata sum, usque in præsentem diem, nisi in te Deus Abraham.*

Esth. 14.

Fortis quidem ut mors dilectio, sed & in hâc & illam imperium habebat Abram, de quo Zeno Veronensis: *A filio ad agnum transtulit dexteram, semper lætus, & gaudens. Nec mutatus est vultus ejus, cùm esset victima commutata.*

S. Zeno Serm. 1. de Abram.

Potentius quis fortè duxerit frę̨nare passionem turpis amoris, & honoris proprij: ab utroque tamen affectu S. P. N. Ignatius, & quidem primo suæ conversionis anno, perfectè liberatus fuit. De priore sic scribit Maffejus: quòd visa B. Maria Virgine cum puero Iesu, tantum repente odium fastidiumque concepit eorum, quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præsertim in ea quę cũ inhonesta voluptate conjuncta sunt; ut omnes rerum illarum, quamvis diuturno usu ac vetustate corroboratas imagines, ex hominis memoriâ, conspectus ille deterserit.

De superato verò ab Ignatio inanis gloriæ vitio, ita scribit: Eum tum aliis mediis, tum denique divino præsidio detestabile hoc vitium ita debellasse, evulsisseque radicitùs, ut postea quotiescumque salus animarum, aut Dei gloria postularet, sua non minus bona, quàm mala, *sine ulla prorsus cenodoxiæ titillatione; palam & ingenuè expromeret.* Ribadinera verò de eo sic ait: Illud Dei misericordiâ consecutus est, ut per multos annos, antequam de vitâ decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit. Imò usque adeò luce divinâ erat perfusus suique perfectè cognitor, atque

Maff. l. 1. c. 10. Ribad. l. 3. c. 3.

In Vita. contemptor, *ut nullum se vitium diceret minùs extimescere, quàm vanitatis & gloriæ inanis.* Consimile de S. Ambrosio breve exstat elogium: *Ambrosius non scit inflari.*

Enarravimus suprà quàm vehemens ira malum sit, eam tamen quàm potenter frenarint ac subjugarint reges sui, sacræ ac profanæ historiæ testantur.

Greg. Nyss. disp. de anima & Resurrect. Moysem sic laudat Gregorius Nyss. de eo audivimus, quod nec ab ira, nec à concupiscentia, vinci, & superari posset. Vtriusque ei perhibente testimonium historia, *Numer. 22.* quod & lenis mitisque esset supra omnes homines. (Per lenitatem autem & clementiam iræ vacuitas, & ab iracundia animus alienus ostenditur) & quòd non concupisceret quidquam eorum, circa quæ in plerisque hominibus concupiscendi vim occupatam esse videmus.

An non hoc magis in SS. Patriarcha nostro Ignatio stupendum, qui præ Moyse bilim in se ex natura effervescentem habuit, adeò tamen compescuit, ut genio suo phlegmaticus ac mitis palam judicaretur & stomachum sibi movere quantum vellet & componere pro arbitrio posset. *Ribad. l. 5. c. 5.* *Vidimus persæpe*, inquit oculatus testis Ribadeneira, *illum affabiliter hilariterque & magna animi æquitate colloquentem cum suis, accersere aliquem, quem objurgare vellet, primoq́, illius aspectu commutare vultum, ad severitatem componere, & quasi iratus esset graviter hominem corripere & castigare, statim tamen atque ille excesserat, ne puncto quidem temporis interjecto ad suam illam tranquillitatem jucunditatemque sermonis, sereno vultu, explicata fronte rediisse: perinde ac si numquam aut ille intervenisset, aut quemquam ipse objurgaßet. Itaque apparebat nihil animo fuisse commotum, ac severam illam objurgationis personam & suscepisse cùm vellet, & deposuisse. Quod in reliquis ejus actionibus videre fuit, ut ex illis perluceret moderatio animi, & tranquillus securæ mentis status.*

Ruffin. l. 3. num. 23. Rosweyd. p. 500. Tales erant duo illi fratres Monachi, quos cùm vir Sanctus explorare vellet, hortum eorum ingressus, apprehenso baculo cœpit omnia olera confringere, *ita ut nihil omnino remaneret. Videntes autem dicti fratres nihil penitus dixerunt, sed nec vultum tristem nec turbatum habentes. Et rursus ingreßi cellulam, vespertinas orationes complentes, adorantes eum dixerunt: si præcipis Domine, ibimus ut eum qui remansit caulem coquentes, gustemus, quia jam hora est, ut cibum sumamus.*

Erit qui hæc eorum esse jactitet qui mundo spreto, omnibus carnis lenociniis nuntium remisêre, jamque in apice perfectionis constituti, infra se vident omnia. ab his homines inter delicias enutritos, inter honoris typhũ elatos, quàm lõgissimè abesse. Quasi hîc exẽpla deessent; lege & erubesce. Domestica Philippi II. mansuetudo, cum incredibili gravitate, mores illius reddidit amabiles. Nihil tam præposterum accidebat ut excandesceret, in se iramque suam primariò imperium exercens. Vigilaverat ad multam noctem, literasque ad Pontificem de gravissimus Christianæ Reipublicæ negotiis dederat, cùm absolutam epistolam aulico ab Epistolis dedit, ut complicatam obsignatamque sigillo, inscriberet: ille semi-somnis epistolam recentem ab atramento pulveraturus, haud satis attentus, pro arenario atramentarium invergit, totamque corrumpit; exanimaverat hominem casus inopinus, *cui, serena fronte Philippus: huc, inquit, aliam chartam, iterumque scribere orsus epistolam, de integro composuit.* *P. Rho virtutum historia l. 7. de temp. c. 8. §. 8. pag. 816.*

Progressurus in publicum, leviores ocreas ut indueret assederat, cum unâ indutâ, alia diutissimè fuit quærenda; neque tamen unquam administris iratus est, aut asperiori verbo quemquam læsit. Non levis injuria Philippo illata censeri posset, dum in ipsa solemnissima ejus inauguratione, imprudens quis, ut confertam multitudinem compesceret, oblonga pertica in tres crystallinas lampades, quæ supernè regis & reginæ vertici impendebant, confregit, quo cùm ubertim oleo defluente regales amborum vestes delibutæ, adeò non exarserunt, ut rex sereno vultu, regina etiam arridente ab hoc pingui imbre complutus, augurium ceperit, sub se unctionem pacis, abundantiam, omnemque prosperitatem hoc infortunio designari palam ediceret. *Caussin. court sainc̃te tom 4. Passion de la colere sect. 5.*

Sexcenta

Sexcenta hujuſmodi narrantur, regiæ argumenta manſuetudinis, quæ tantò regibus magis eſſe debet commendata, quantò ira illis gravior, & ſubita, atque aſpera verborum, mortis fulmina pleriſque ſemper fuerunt.

P. Rho cit. §. 5. In hoc pariter laudandus Albertus Belgarum Princeps, quem iratum aliquando fuiſſe negant, qui ejus res geſtas compoſuerunt: alios adferre poſſem, qui timorem, dolorem, amorem ſui, ſuorumque ſubegerunt, ſed inſtitutæ brevitatis memor totum dixero, ſi eos induxero, qui non unius aut alterius, ſed omnium paſſionum perfectiſſimum dominium conſecuti ſint.

Lancicius opuſc. ſpirit. pag. 267. Quod in magna Dei matre fuiſſe nulli ambigendi locus relinquitur, tum quia numquam illam ad ullum peccatum perduxerunt, tum quia numquam invitam perturbarunt; tum quia (ut etiam in Chriſto) numquam illam impediebant in bono, nec per gravedinem corporis ex illis ortam, nec per obfuſcationem rationis in conſiderationibus piis, nec per reſiſtentiam ullam, operum ejus bonorum inchoationem vel continuationem impedientem, aut ejus in bene operando promptitudinem & fervorem minuentem.

Sed & in aliis exſtitiſſe comperio; ac *Iac. 5.* primum quidem in Moyſe qui, *Homo erat ſimilis nobis paſſibilis*, omnium tamen paſ- *Amb. lib. de Cain & Abel. c. 2.* ſionum Dominus, Deo ſimilis ab Ambroſio nuncupatur, qui ponderans illa Dei ad Moyſen verba: *Poſui te Deum Pharaonis: Etenim*, inquit, *victor paſſionum omnium, mentem regens, carnem ſubijciens, & regia quadam auctoritate caſtigans, nomine Dei vocatus eſt.*

Dial. 1. Hoc titulo in cælum extollit Martinum Severus Sulpitius: *Nemo unquam Martinum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem: unus idemque ſemper, cæleſtem quodammodo lætitiam vultu præferens, extra naturam hominis videbatur.*

Lancicius opuſc. ſpirit. pag. 281. De S. P. N. Ignatij in ſuas paſſiones imperio, ſcribit teſtis juratus Ribadeneira libro 5. capite 5. & luculentiùs S. Rotæ auditores in Relatione pro ejus Canonizatione, data, ut moris eſt, in ſcripto, Paulo V. examinatis depoſitionibus ſexcentorum & ſeptuaginta quinque teſtium juratorum, ſtatuerunt aliquot, *illum habuiſſe pacem interiorem* ET DOMINIVM OMNIVM SVORVM MOTVVM ET PASSIONVM: *idque peperiſſe admirationem alijs, quod ſemper fuerit in eadem animi diſpoſitione, nec unquam ſe turbaſſe de aliqua re*, & Cardinales ſacrorum rituum, animi ejus magnitudinem collaudantes dixerunt: *quoniam commotionum ſuarum & perturbationum, ut diximus, dominatum obtinuit perfectiſſimum.*

De S. Franciſco ſcribit Bonaventura: *Ad tantam pervenerat puritatem, ut caro ſpiritui, & ſpiritus Deo, harmoniâ mirabili concordarent.* *C. 5. vitæ n. 8.* Hoc autem imperium & fœminas tenuiſſe, habes in vita Catharinæ Senenſis, de qua B. Raymundus ei à confeſſionibus ſcribit: EXPERS ERAT OMNIVM PASSIONVM HVMANARVM, *aliis virtuoſis communibus conſuetarum, nec per inſtans poterat à fervore charitatis, quoquo modo remitti, & ideo nec vanæ gloriæ vento, nec unquam irrationabili appetitu locus, in mente illa poterat reperiri.*

De B. altera Catharina Genuenſi refert Tannerus: *In præfat. vitæ.* *humanam fidem excedere videtur, B. Catharinam à tricesimo ætatis ſuæ anno, uſque ad finem vitæ* (ſcilicet per plures quàm 30. annos) *omni ad malum, ſeu vitium inclinatione caruiſſe.*

Meritò itaque Rex noſter, & Dominus dominantium olim Magdalenæ de Pazzis, & in illa nobis omnibus hanc perfectionis regulam tradidit: SIS DOMINATRIX TVARVM PASSIONVM *petendo talem gratiam à me, qui ſum dominator omnium creaturarum.* *1. Part. vitæ c. 9.* Quo fiet ut his paſſionibus quaſi equis domitis ſuper eos aſcendentes, viam nobis in cælum dirigamus, accinente Propheta: *Habacuc. 3.* *Aſcendes ſuper equos tuos & quadrigæ tuæ ſalvatio.* Vnde S. Macarius viſionem Ezechielis de animalibus, animæ *Hom. 1.* paſſionibus applicans ait: *Quemadmodum*

dum animalia illa ſpiritualia, non pergebant quocumque liberet, ſed quò noverat, & volebat is quiſeſſor erat, & dirigebat : Sic & *in hac vita cohibet ipſe & impellit dirigens ſpiritu ſuo, ita ut proficiſcantur (non arbitrio ſuo)* ſed quò impetus ſpiritus impellebat. Vt in variis viris perfectis jam vidimus : ,,hic enim aurigam ſenſuum hominis exercitatum habere cernitur; ille ,,verò ſemper in equis virtutis certandi ,,ſtudio fervens , vehitur inter medias ,,dæmonum copias, quadrigam continentiæ in timore Dei omni tempore ,,exercens. Quam quidem , currum ,,Iſrael apud ſcripturam , cùm Elias ,,ille in ſublime ſublatus eſt , dictam ,,eſſe legimus ; ſi quidem Iudęis primum de quatuor virtutibus excellenter locutum eſſe videmus Deum. ,,Idcirco totus , & in curru ignis ſublatus eſt ille tantus, ac tam admirandus ,,ſapientiæ alumnus , tanquam equis, ,,ut mihi videtur,uſus virtutibus in Domino, qui illum, in aura ſpiritus ignis ,,rapuit. Quiſquis ergo cum Elia, ſolis inſtar niveis quadrigis in cælum ſubvolare nititur, equos in promptu habeat: *boni equi*, teſte Ambroſio, *volant , & à terris ad ſuperiora ſe* (dominumque ſuum) *ſubrigunt.*

S. Diadochus c. 62.

S. Amb. l. 1. de Iſaac. c. 8.

EM-

EMBLEMA XLIX.

Omne debitum dimiſi tibi. Matt. XVIII.

OBLITTERENTVR. *Sen. med.*

DOMINICA VIGESIMA-PRIMA POST PENTECOSTEN.

Amore Chriſti, qui Chirographum noſtrum affixit cruci, omnia debita inimicis remittenda, quemadmodum in libro rationum, quibus dum crux inducta, omnia debita deleta cenſentur.

§. I. *Chriſtus delevit Chirographum cruce, quod per primum parentem contraximus.*
§. II. Omne debitvm dimisi tibi, qvoniam rogasti me, nónne ergo oportvit et te misereri conservi tvi? *Matt.* 18.
§. III. Dimittite, et dimittemini. *Luc.* 6.

DOMINICA VIGESIMA-PRIMA POST PENTECOSTEN.

Omne debitum dimisi tibi. Matt. XVIII.

LVDOVICVS XII. Rex Christianissimus, cùm adhuc esset Aureliæ Dux sub Carolo VIII. gravia perpessus etiam vincula & carceres, à quibus tandem ad regium solium evasit, in quo dum sublimis consideret, ei nescio quis parasitus in aurem insusurravit, jam tempus vindictæ esse, in manibus hostes esse, quos opprimere & perimere posset. Sed importuno monitori, ad primum objecit: nequaquam spectare ad regem Franciæ, Ducis Aurelianensis injurias ulcisci, tum ut reipsa id comprobaret, petiit offerri sibi descripta suorum hostium nomina, quæ deinde ipse propria manu inducta, cruce signavit; ubi id ex aula in vulgus manavit, passim & hi & illi citatis equis regno excedere, rati se in malam crucem eâ notâ peti: quod ubi subintellexit rex pius, & sistere omnes, & bono animo esse jussit: vel propter hoc unum symbolum crucis, quæ singulorum nominibus inducta erat, non ut esset signum ultionis, sed potiùs arrha remissionis, notaque illius indulgentiæ, quam in cruce servator noster hostibus suis exhibuerat, juxta illud Pauli: *Delens quòd adversus nos erat Chirographũ decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio,* AFFIGENS ILLVD *cruci.* Ubi alludit ad syngraphas creditorum & debitorum. Sic ut Chirographum hîc nihil aliud sit, quàm obligatio reatus, & debitum pœnæ æternæ, quod per injurias Deo illatas contraximus, & quasi, manu nostra subsignavimus, ut ait August. & D. Thom. apud Cornel. hîc. Et disertè Orig. *Illud quidem quod dicit Chirographum, peccatorum nostrorum cautio fuit: unusquisque etenim nostrûm in his quæ delinquit efficitur debitor, & peccati sui literas scribit.*

Caussin Court S. remarquez sur la colere.

Ad Col. 2.

Orig hom. 13. in Gen.

§. I.

Christus delevit Chirographum cruce, quod per primum parentem contraximus.

PRimum quidem debitum per parentem nostrum Adamum contraximus, cui cùm solvendo non essemus, fœnus in immensum auctum est, & per quotidiana scelera multiplicatum, ut rectè Chrysost. advertit. *Venit,* inquit, *Christus, & invenit nostrum paternum Chirographum, quod conscripsit Adam, ille initium contraxit debiti, nos fœnus auximus posterioribus peccatis.* Et nostis quantum summa excreverit? unum debitorem dumtaxat attendite: *Cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.* Talentum Atticum teste Budæo *l. 1. de asse.* valebat sexcentos aureos, unde centum talenta, valent centies sexcentos aureos, id est, sexaginta millia aureorum, quare decem millia talenta facient summam sexagies centena millia aureorum, id est, sex milliones aureorum, ut ait Iansenius & Maldonatus.

Chrysost. hom. 1. ad Neop.

Talentum verò Hebraicum, de quo videtur hîc Christus agere, cùm non Græcos, sed Hebræos alloquatur, longè majus est: hoc enim facit duodecim millia aureorum, seu coronatorum Francicorum, ergo decem millia talenta, sunt 120. milliones aureorum,

Quis

Quis ſervus contrahat debitum 120. millionum auri? niſi vel ærarium regis expilet, aut incendat, aut integrum regnum prodat vel perdat. Quare hæc debiti magnitudo propriè peccatum mortale indicat, ut paſſim SS. Patres & expreſsè Amb. l.5.de Sacramentis, c.4.in illud: *Dimitte nobis debita noſtra. Et quid eſt*, ait, *debitum, niſi peccatum*? quod longè graviorem injuriam Deo infert, quàm regi aut ulli mortalium, per quodcumque damnum temporale: per unicum enim peccatum, infinitum debitum contraximus, & ipſi diabolo chirographum noſtrum tradidimus: nemo erat ſolvendo, omnes perpetuis carceribus mancipandi, niſi debita noſtra, & Chirographum noſtrum benigniſſimus redemptor noſter, per crucem ſuam deleviſſet. *Vides*, inquit Chryſoſt. *quantum potuerit ſtudium ut deleretur Chirographum; utpote eramus omnes obnoxii peccato & pœnæ, ipſe penitus ſolvit, & peccatum & pœnam: punitus autem fuit in cruce, illic ergo ipſum affixit tanquam qui haberet poteſtatem, ipſum diſrupit.* Non modò nomina debitorum per tot ſanguineas cruces delevit, quot vulnera & cruciatus tulit, ſed & diſrupit ac dilaceravit, teſte Chryſoſtom. Alii volunt ex illo Pauli: *affigens illud cruci*, alludi ad ſyngraphas mercatorum, quæ ſoluto debito inducuntur, ac unco affiguntur; Amb.in Pſal. 118. *Aſcendens illud patibulum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, peccatorum noſtrorum Chirographum cruci fixit) & totus orbis peccatum ſuo ſanguine mundavit.* & Chryſoſt. ſuprà: *ergo ipſum affixit*, & tantum ac tam ingens debitum condonavit, dum *cruci fixit*, ſeu cruce induxit: *cautionem tuam tenebat inimicus, ſed eam Dominus cruci fixit, & ſuo cruore delevit*, quare faceſſant profani qui cum Satyrico:

Hom.7.

Aug. de verbis Dom. ſerm.28.

Iuv.Sat.13.

> *Vana ſupervacui dicunt* CHIROGRAPHA *ligni.*

Unum alterumve in exemplum traham erga debitores profuſum, ſed qui longè Deo concedunt. Commemorandus ab eo imprimis Pragenſis civis, qui auri nummum centum millia recepto chirographo, Carolo IV. Imp. mutuo dederat: quem poſtridie ad prandium ſolicitavit convocatis regni dynaſtis; convivium more Bohemico ſplendidiſſimè exſtructum. Cùm verò potioni & caſeo, ut illi conſueverunt, locus eſſet (neque enim ſacchareis utuntur) chirographum in catino aureo juſſit inferri. Admirantibus convivis, & quid hoc ſibi vellet exquirentibus? cætera, inquit fercula, Cæſar, communia tibi cum hiſce optimatibus fuere, hoc tui ſolius erit: nam aurum omne,quod nudiuſtertius mutuavi,tibi dono, ac totum debitum remitto. Exſuperat quod Spartianus in Adriano: illum ad aucupandum populi gratiam, hoc luculenti triumphi genus excogitaſſe; infinitam vim pecuniæ (erant viginti ſeptem milliones aureorum) quæ fiſco debebantur,remiſiſſe privatis debitoribus,ac in foro Troiani, exſtructo igne, verè triumphali, omnium debitorum ſyngraphas combuſſiſſe.Quin & ætas noſtra hujus munificentiæ exemplar æmulata eſt; fuit Antverpiæ mercator Ioannes Doens, qui ad centena millia Carolo V. mutuarat. Hunc in patriam reducem, domo ſua (quam luſtravi in Hoboken,) excepit, & ut quid dignum tali hoſpite exhiberet, ſe profectò prodigialiter prodigum oſtentavit: ignem exſtrui juſſit ex odoriferis cinnamomi lignis,quem apocha ſeu chirographo omnium debitorum incendit, gratis hanc ſummam gratiſſimo hoſpiti remittens. Sed longè nobis plura per Chriſtum remiſſa, cùm teſte Auguſt.in hæc verba: *Vnus debebat decem millia talenta*: dicit, *quoſdam eſſe quibus Deus remiſit pluſquam decem millia peccatorum.* De his omnibus tamen ſua immensâ liberalitate ac munificentiâ triumphavit, delens chirographum noſtrum, & ut ſubdit Apoſtolus: *Palam triumphans illos in ſemetipſo*, dum in ligno crucis, igne charitatis omnia debita noſtra exſtinxit. *2.ad Coloſſ.* Talis debitor exſtitit Ioannes Baptiſta Faventinus, homo facinoroſus, qui cùm à Bernardino Senẽſi in cœtum Capuccinorum admitti ardenter expoſceret, conſtantiam ejus ut Bernardinus exploraret, experimenti causâ rei in morem, Faventiam peteret jubet, ſic hominem aggreſſus: hac in urbe, ô Baptiſta, tu tot homi-

Æneas Sylv. in comm. panorm.l.4. c.42.

Flores Seraphici p.373.

num

num sanguinem effudisti, ex quo gravissimas atque innumeras tibi inimicitias concitasti; ea propter curandum est, ut ante ordinis ingressum, veniam humiliter, fune in collum injecto ab inimicis tuis impetres. Promptum se Baptista exhibet, funem sibi collo alligat, ad urbem pergit, ac primum quidem viduæ cujusdam ædes petit, cujus conjugem non ita pridem trucidarat, cui supplex, quas voles, inquit, de me pœnas exige, en reum, en confitentem: hæc attonita collachrymati, ac ex animo injuriam remittere. Hoc pacto ceteros quoque placavit, sibique viam in Religionem stravit. Ubi tyro variè exagitatus, semel ut naturâ præfervidâ erat, commonitionem publicam peracrem, tantâ vi sibi illatâ compressit, ut venam ipse pectoris ruperit. Quare cùm deinde solus in Ecclesia ante Christum è cruce suffixum oraret, ebulliente sanguine ingentem copiam exspuit, quem manu exceptum: en inquit, Domine Jesu, qualia tui amore patior. Repentè Christus in lignea imagine dextera manu revulsa, lateris vulnus ostentans: vide, inquit, Baptista, qualia ego pro te in cruce sustinui, quàm immania tua scelera, totiusque mundi delicta meo sanguine longè largiùs fuso delevi. Ex quibus rectè concludit S. Leo: *Evacuatum est igitur illud generale venditionis nostræ & lethale chirographum; & pactum captivitatis in jus transit redemptionis.* (*Leo serm. 10. de Pass.*)

§. II.

Omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me: nónne ergo oportuit & te misereri conservi tui? Matt. 18.

TU in regem regum, in Deum tuum injurius, idque non semel, sed sæpius fuisti, homo tibi, vili mancipio, levem injuriam intulit, verbo læsit, & *manet alta mente repostum*, nec ex corde dimittere potes 100. qui decem millia petis tibi à Deo remitti. August. *Tu Deum alloquens dicis, dimitte mihi, Deus dicit ad te, dimitte proximo tuo, aliquid & contra te teneo, aliquid & tu contra alterum tenes. Dimitte & dimitto. Aliquid petis à me, aliquid peto à te. da & do.* Quid enim indignius, quàm quod Ecclesiast. subdit: *Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam.* Æqualis ad æqualem venit ad veniam, & servas offensam, & à Deo petis veniam. *In hominem sibi similem non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur.* Honoratior illo sis qui injuriam intulit, quis tu ad Deum? quæ in parabola hodierna manifesta sunt; in hac enim primò expendenda distantia personarum, ex una enim parte erat, dominus & servus, ex altera servus in conservum. 2. distantia inter debitum; servus debebat domino decem millia talenta, at conservus debebat tantùm semel servo centum denarios. 3. modus agendi, non enim misertus est supplicis, sed &c. Inferiores certè erãt qui in Ludovicum XII. conspirarant, inferiores longè qui Card. Borromæum trucidare decreverant; hic tamen Carolus cùm ab Episcopo de Savona per nobilem literas accepisset, in quo auctor conspirationis detegebatur, bajulo inspectante, obsignatas in ignem conjecit, dicens sibi jam sacris operandum, cui hanc hostiam libens immolabat. Quid, quòd sceleratus quispiam in Carolum ante Christi imaginem, precabundum explosit; sed dum ad pedes ejus glans devolveretur, & ad strepitũ domestici accurrerent, præcepit ne quis se ædibus proriperet, aut maleficum requireret; doctus ab eo quem intuebatur, injurias cruce delere. *Sed dicit aliquis*, inquit Aug. *non possum diligere inimicum meum, quem quotidie velut hostem patior crudelissimum. O quicumque ille es, attendis quid tibi fecerit homo, & non consideras, quid tu feceris Deo.* Hoc certò motivo Alphonsus Aragoniæ Rex, graviter offensus à quopiam, in quem plurima beneficia contulerat, iræ temperavit, sic secum reputans: *Quare ego isti succenseo, cùm Deus ampliora in me beneficia contulerit, & ego longè Deo ingratior sim, quàm ille erga me?*

(*1. Æneid.* — *Aug. in Psal. 145.* — *Eccli. 28.* — *Aug. serm. 5. de S. Steph.* — *Beierlinck in Apop. pag. 334.*)

Regium & illud fuit ac egregium facinus, quod Henricus IV. Castellæ Rex poste- (*Velasq. in ps. 100. p. 349.*)

poſteris reliquit: habebat hic inter plures infidos familiares, unum quem à puero educatum regiæ arci Madritenſi præfecit; is fidem cum tempore mutans, & rebellium partibus ſe adjungens, regi in ſummo diſcrimine conſtituto, & ad arcem confugienti, aditum tantâ pertinaciâ præcluſit, ut non niſi expugnatâ arce, & vi foribus effractis valuerit intrare. Tum ille ad regios pedes advolutus veniam poſtulare, frendentibus aulicis hunc de venia ſperare, qui tam apertum proditionis ſcelus admiſerat. At clementiſſimus Rex jacenti libens pepercit, & ſuos exemplo Chriſti ſic affatus eſt: quid me hominem huic proditori parcere indignamini? cùm mihi indubitatum ſit Chriſtum redemptorem ſceleratiſſimo Iudæ adhuc proditione peractâ, veniam libentiſſimè conceſſurum fuiſſe, ſi infelix ille, ſupplex poſtulaſſet. Quid, quod ipſi Barbari ac Turcæ nobis exprobrant legem noſtram verè Chriſtianam? narrat Baron. ann. 1071. cùm Romanus Diogenes pugnaret adverſus Turcas, Sultanum victoria potitum, ipſum Diogenem captivum cepiſſe, quem benignè habuit & die quodam ſuâ menſâ illum dignatus quæſivit ab eo: quid mihi feciſſes ſi me in tua poteſtate habuiſſes? liberè & citra ſimulationem reſpondit: multis plagis tuum corpus confeciſſem; at ego, inquit, Sultanus, tuam crudelitatem non imitabor, *veruntamen audio veſtrum vobis præcipere Chriſtum pacem & oblivionem malorum*, hoc ego, inquit, tibi præſtabo, & leges crucifixi veſtri ſervandas monſtrabo, ipſumque per ſuos legatos deduci juſſit, amplexatumque dimiſit. Quid ad hoc Chriſtiani? invidus unus aliquis in nomen famamque tuam unguem immiſit aut dentem, læſus es & quaſi multo vulnere ſaucius, agedum oculos & animum in crucem erige, & non tam à calumniis quàm flagris Chriſtum lacerum ſuſpice, & quas minas in hoſtem intentet audi, quam vindictam ſpiret intellige, Chriſtus in cruce ſolam linguam liberam habebat, hanc ſolvit in patrocinium inimicorum. Auguſt. ſerm. de temp. 170. *Nunquid tunc Dominus pro rogantibus rogavit & non potius pro inſultantibus & interficientibus? nunquid deſeruit medicus officium ſuum, quia phreneticus ſæviebat? ignoſce,* inquit, *quia neſciunt quid faciunt. Attende ubi hoc fecit, in cruce, non in cælo, ubi ſe imitandum præbuit omnibus, pro te emiſit ipſam vocem, ut ab omnibus audiretur: nam potuit orare pro illis in ſilentio, ſed tu non haberes exemplum.*

Exemplum hoc ad vivum expreſſit Robertus Rex, qui cùm detexiſſet conſpirationem 12. nobilium, qui in regis necem conjurarant; die Iovis ſancto omnes comprehendi juſſit, & pro carcere aſſignavit illis ædes Caroli Calvi, ubi regiè ac exquiſitis epulis illos haberi juſſit. Tum die Paſchę ritè diſpoſiti ſacram ſynaxim ſumpſere, itaque quaſi modò geniti infantes, de ſcelere rogati & convicti communi judicum calculo ad mortem damnati ſunt, at Rex omnes donavit libertate & vitâ, amore Chriſti, qui vitam & omnia ſibi donarat. Hoc motivo mellifluus Bernardus omne injuriarum fel in dulcedinem convertit: accidit enim ut à quodam Clerico regulari, qui in eum ordinem admitti importunè poſtulabat, pugno graviter percuſſus ſit, quod placidiſſimè B. Abbas tulit dicens: oportet eum aliis ignoſcere, cui toties ignoſcitur à Deo. Eadem vox fuit Caroli verè magni, qui monitus ut ingratos & ſeditioſos ab aula ablegaret, nec diutiùs toleraret, reſpondit: *Et qua charitate nos hactenus tulit pater cæleſtis.* *Perard. Dom 21. poſt Pent.* *In vita l. 3. cap. 9.*

In regno Mexicano Hiſpanus tale odium in alterum, à quo damnum paſſus, conceperat, ut juramento ſe obſtrinxerit, nec barbam radere nec ungues reſcindere, nec ſacra exomologeſi mentem expiare, quàm vindictam de hoſte ſumpſiſſet; idque duos omnino annos animo fovit. Jamque inaudierat inimicum ſuum appuliſſe in quandam urbem viginti duabus leucis à ſe diſſitam: tum rurſus perfido ſacramento ſe obſtringit, nec cibum nec potum ullamve refectionem admiſſurum, priuſquam ejus ſanguine ſe ſatiaſſet. Admiſſo itaque equo totam noctem & diem proficiſcitur, dum intelligit capitalem hoſtem ſuum per forum deambu- *P. Pennequin amore divin part. 1. cap. 6. in fine.*

lare: armis instructus eo se è vestigio confert; sed cùm huc illuc eum oculis nequidquam perquireret, commodum accidit, ut quendam è Patribus Societatis in trivio ut istic gentium fieri consuevit, catechizantem, magnâ hominum turbâ cinctum viderit: accedit hic lustraturus num illic fortè inimicum conspiceret. Interim Patrem præfervidè de misericordia Dei, ac profusa in peccatores clementia disserentem auscultat, rigor animi ad hæc remittere cœpit, tandem etiam in uberem fletum resolvi: opportunum hunc monitorem abeuntem consequitur, ad pedes se adsternit, cumque jam animum sincera scelerum confessione expiasset, perstitit eodem animi proposito, nil refectionis admittere, donec in eum incidisset, cujus sanguinem tam ardenter sitierat, hac fini, ut eum sibi conciliaret: tandem intelligens eum ob gravia debita carcere detineri, ad captivum visit, prosternit se ad pedes, supplex veniam postulat affectumque effectu contestans, equum suum ac arma divendit, quorum pretium ad ducentas libras annumeravit ut debita expungat, & creditori satisfaciat, nil aliud in hostimentum requirens, quàm ut qui dudum hostis, deinceps inter amicos ejus numerari posset. Audierat hic siquidem per transennam: *Qua charitate se pater cælestis tolerasset*. Nos semel ab homine læsi vindictam spiramus, sanguinem sitimus, nec satiari nisi eo effuso possumus; nos toties Deum offendimus, qua fronte veniam speramus? Chrysol serm. 19. *improbus petitor est, qui quod aliis negat, sibi postulat.* Impudens qui mille postulat, & decem alteri negat. *Animam suam pro te Dominus dedit* exclamat Chrysost. *& tu inimicus conservo perduras.* *Certus esto, si dimiseris quòd tibi dimittetur.* (Chrysost. de prodit. Iudæ.)

§. III.

DIMITTITE, ET DIMITTEMINI. *Luc. 6.*

DEum suo testimonio convincere potes, inquit Gregor. Nyss. (Nyss de orat. Dom.) *Domine ille meus est debitor, ego sum tuus, solvi, solve, dimisi, dimitte.* Et quam fidelis sit, ex his disce.

Fuit qui viri nobilis fratrem fraudulenter trucidarat, cuius manus cùm se nusquam satis tutò effugere posse confideret, facti pœnitens, S. exomologesi homicidium expiavit, ac tandem salutare consilium Deus menti injecit: die Veneris sancto, fune è collo pendulo, nobili obviam ivit, ad pedes insperatò accidit, veniam rogat homicidii amore Iesu Christi, qui eo die in cruce omnes injurias remisisset. (Kearneus conc. 1. in fest S. Steph.) Alter consternatus hac tanta submissione & Christi passi recordatione, hominem complexus, vitâ & pacis osculo dignatus est. *Sed qui dixit*, inquit Aug. *si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis peccata vestra.* (Aug. serm. 5. de S. Steph.) Nocte insequenti illi Christus apparuit dicens: quoniam heri amore mei condonasti inimico tuo, noveris me animam fratris tui occisi hac hora è Purgatorio liberasse, & insuper animam patris tui: & ne qua merces eum destitueret, addidit: te invito post 8. dies, ut cum illis æternâ gloriâ perfruaris, qui octavo die piè excessit è vivis.

Ecce & culpam & pœnam & omne debitum remittit Dominus, quod & Chrysost. testatur, dicens: *Non est possibile quod homo qui dimiserit proximo non accipiat plenam remissionem à Deo, quia incomparabiliter magis Deus misericors est. Dic toto corde, dic totâ fiduciâ, dic securus; dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* (Chrys hom. 26. in acta.)

Anastasius Sinaita refert de religioso qui moribus dissolutior & vitæ plurimum per otium & torporem exegerat, hic cùm ad extremum venisset, imperterritus, & summâ animi tranquillitate ad cælestem patriam anhelavit; quod cùm mirarentur qui aderant, assidentium patrum unus: persuasum, inquit, tibi habeto mi frater & putasse nos & vidisse, summâ negligentiâ animique remissione vixisse te ad hoc usque tempus, unde igitur tibi nunc tanta securitas? ad hæc moribundus: ita est omnino Patres, sed Angeli hac horâ peccatorum meorum chirographum ad me attulerunt, cumque omnia peccata legissem, hoc unum objeci, *postquam renuntiavi sæculo,*

neque

neque judicavi quemquam, neque factam mihi ab ullo injuriam vindicavi, sed libens remisi, itaque Domini verba dicentis: nolite judicare & non judicabimini, dimittite & dimittetur vobis, ad me quoque pertinere existimavi. Quod postquam dixi, illi subitò chirographum consciderunt, & exinde nunc summâ fruor lætitiâ.

Osorius fer. 6. post Cin. Probè id norat S. Elisabetha Hungariæ Regis filia, à Christo magistro edocta, Deum orare solita, ut singulos qui se injuriâ affecissent, afficeret Deus singulari aliquo beneficio. Unde cælitus responsum accepit acceptissimum: nunquam totâ vitâ suâ gratiorem Deo orationem persolvisse, ac proinde & minerval respondere, hac unica oratione sic perorasse, ut totius vitæ delicta delerit.

Lobbet. de Fortit. pag. 269. Cui non absimile est, nisi quod stupendum magis, quod refertur de vidua, quæ unicum filium sibi charissimum, ubi ab altero per summum scelus occisum intellexit, & cadaver sanguinolentum, domum delatum intuita, dolori temperare non potuit, sed nec furori, dum in flagranti delicto, sicarius latebras quærens, imprudens ad ædes viduæ confugit; quid hîc illa agere? satellites instant, homicidam quærunt, eò confugisse audiunt. Nunc cadaver, nunc latebras occisoris, nunc cælum, & fortè crucem cadaveri appositam intuita, radius divinæ charitatis mentem transfixit: simulavit apud justitiæ ministros abs re esse, eò homicidam confugere, quæsitum texit, & personatum equo filii exanimis, bursamque auro gravem condonans, dimisit. Dum ecce filius matri sese exhibuit multa luce circumfusus, ac sic matrem affatur: est quod tibi domina mater gratias habeam immortales, nunc duplici nomine mater: dum enim inimico meo & tuo veniam dedisti, mihi omni reatu inducto, cælum aperuisti, quod ad annos plurimos clausum erat, quo dicto in conspectu matris cælum ascendit. Nónne verissimum, *dimittite & dimittetur vobis?*

Ad vos igitur qui inveterata odia corde fovetis, è crucis cathedra clamat piissimus redemptor, & per salutem animæ vos orat & obsecrat, ut remittatis: quid enim est injuria tua, respectu injuriarum quas tu Deo intulisti, quas ille in cruce pertulit? flagellis cæsus est, inquit Bern. spinis coronatus, clavis confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus; omnium dolorum tamen immemor ignosce ait. & subdit: *mira res, ille clamat ignosce, Iudæi crucifige.* Christus è cruce pro se clamat ad patrem, *ignosce*, tu iram fovendo, *crucifige*. Si hæc vox Christi perorantis, pectus vestrum non moveat, quid movebit? nil efficacius certè reperit P. Benedictus Palmius, qui Sebastianum Ansalonium virum nobilem ac opulentum hoc astu vicit: septennium illi capitale odium intercesserat cum alio cive nobili Papardo, ob interemptum fratrem. Papardus jam dudum datus in carcerem, sæpeque tortus, supplicium in dies ultimum exspectabat. Accidit Ansalonium Palmii concioni feria 6. majoris hebdomadæ interesse: postquam ad 7. horas prope perorasset, cùm de more crucifixi effigiem populo pararet ostendere, jamque paululùm detexisset, repente haud sine divino instinctu obvolvit, & accensas faces jubet extingui, magna voce contestans, nequaquam se ei populo Christum Dominum, quem suis peccatis in crucem egerint, ostensurum, nisi numquam ejus majestatem violaturos, in loco spondèrent. Cunctante hîc multitudine & attonita, convertitur ad Crucifixum Palmius, atque ita ut erat nigro velo obtectum, arctè amplectitur, cum lachrymis ac voce lamentabili exclamans: En Domine mi Iesu! nónne verum est, populus hic labiis me honorat, en servos tuos profiteri se nolunt. Continuò gemitus & comploratio, ac voces omnium *volumus, volumus, crucifixum revela.* Ansalonius interim qui tota concione multum profuderat lachrymarum, æstuabat, angebatur, & quia fletus linguam præpediebat: animo *volo* iterabat, quin famulum ad concionatorem misit, Ansalonium quæ ille vellet facturum, sed antequam famulus ad suggestum penetrarat, ipse exclamat: En Domine faciam

Bern. de Pass. fer. 4.

Hist. Soc. l. 11. n. 27.

Lll 2 quod

quod voles, qui clamor populum & concionatorem ita perculit, ut vix sui compos, latinè quæreret, quis es tu? cui ille ego sum Sebastianus Ansalonius. Quod ut populus audiit, cui pertinacia hominis nota, in plausus publicos effusus est. P. Benedictus reaccensis facibus, faciem Salvatoris omnibus exhibuit. Operitur Ansalonius descendentem è cathedra, ruensque in amplexus; negat se à Collegio discessurum nisi pace firmata. In eandem sententiam dat literas ad propinquos, advocatur publicus scriba, res tota componitur. Papardus qui ad supplicium se jam compararat, è carcere liber dimittitur, exules revocantur, tota civitas gaudio gestit. Ansalonius verò totus jam alter, in Cappucinorum ordinem se recepit, ibique vitam tantæ conversionis celebritate dignam peregit. Si tantum valuit vox Palmij perorantis, quid non poterit Christi judicantis? à peccatore vultum suum in æternum avertentis? jam nos ad osculum pacis amicè invitantis. Varij Patrum varias causas allegant cur *inclinato capite* Iesus emiserit spiritum. S. Athanasius dicit cùm jam omnia essent consummata, Christum nutu capitis morti annuisse, & dedisse signum ut accederet. S. Bernar. in signũ obedientiæ & submissionis. Contemplatiuus quidam piè meditatur, inclinasse caput quasi declinans hoc gestu gloriosum titulum cruci superimpositum. Vel ut Onuphrius quidam: ad nomen Iesu honorandum. Alius asserit, fuisse actum adorationis & gratitudinis ad patrem, quod dederit, pro hominibus mori. Est qui causam inclinationis fuisse docet, desiderium videndi matrem, ut nutu extremum vale daret, cujus dolorem videns exspiravit: alius dicit Christum suam nuditatem ac paupertatem vidisse, ac contestatam voluisse, *Qui non habet ubi caput suum reclinet.* Alius scribit inclinasse caput, ut amicis suis extremam benedictionem impertiretur, cùm manu non posset. Alius quòd ingrato mundo hoc nutu valedixerit. Concionator quidam hanc populo piam rationem proposuit, inclinasse caput, ut videret, si in toto corpore pars aliqua sine vulnere: & videns in latere locum vulneri, capite quasi signum dedisse, illic adhuc plagam infligendam. &c. propriissimam ac genuinam assecutus videtur causam, Laurent. Justin. *Caput suum inclinavit mediator ad indulgentiam*, ad osculum pacis. Ita vivo signo testatus, uti S. Ioanni Gualberto contigit, cùm in fratris sui interfectorem incideret loco adeò angusto, ut non posset de viâ deflectere, alter videns mortem præsentem, veniam sibi dari amore crucifixi petiit; nec solùm impetrat, sed unà amplexum tulit. Sub hæc in templum Ioannes pergit, & ecce icon crucifixi, capite annuens, gratias agit, hodieque visitur S. imago capite à ligno remoto & dimisso, quasi amicum salutans & ad pacis osculum nos omnes invitans.

Barry l'ânee S. die Mercurii S. devot. 43.

Athan. q. 76. ad Antio.

Bern. serm. de pass.

12. Iulij.

EM-

EMBLEMA L.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Matt. 22.

——REDDAT
DEBITA. 2. *Æneid.*

DOMINICA VIGESIMA-SECVNDA POST PENTECOSTEN.

Res malè partæ æquo jure restituendæ, & quas quis spongiæ in morem, iniqua auri siti opes hauserit, jure compressus, in Domini sui sinum refundat.

Iob 20. §. I. *Probatur illud Iobi*: DIVITIAS QVAS DEVORAVIT, EVOMET: ET DE VENTRE ILLIVS EXTRAHET ILLAS DEVS.

§. II. *Plurimos damnari defectu Restitutionis, quæ iniquo possessori difficillima est.*

Aug. Epist. ad Maced. §. III. NON REMITTITVR PECCATVM, NISI RESTITVATVR ABLATVM.

§. IV. *Sacris ac profanis historijs Restitutio facienda suadetur.*

DOMINICA VIGESIMA-SECVNDA POST PENTECOSTEN.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Matt. XXII.

VESPASIANVS Romanos inter Imperatores longè clarissimus extitisset, nisi avaritiæ sordibus famam obscurasset; eò quippe insatiabilis auri cupido animum exstimularat, ut non modò in usuris & rapinis connivêre solitus, sed & eos potissimùm quæstores, ærarios, thesaurarios, dardanarios, urbium ac Provinciarum præfectos constitueret, quos in nummis extorquendis, in vectigalibus corrogandis, novis exactionibus excogitandis prudenter impudentes perspexerat: quos deinde, ubi oves degluberant, omnem succum imbiberant, omnem sanguinem emunxerant, velut spongias pretioso rore gravidas, exprimere consuerat; unde spongia Vespasiani in proverbium abiit, ut Alciatus canit:

Exprimit humentes, quos jam madefecerat ante
Spongiolas, cupidi principis arcta manus.
Provehit ad summum fures, quos deinde coercet:
Vertat ut in fiscum, quæ malè parta suum.

Complures ejusmodi spongias reperire est, quæ pupillorum ac viduarum sanguinem sugunt, imò avidissimè bibunt: dum dolis malis, iniquis lucris, & injustis contractibus pecuniam emungunt. Vt enim rectè Stobæus observat: *argentum hominibus sanguis & anima* est. Et ipse Hipponēsis Præsul. *Tantum amas pecuniam tuam, ut eam appelles sanguinem tuum.* Vindicis Dei manus hodierna die protenditur, ut illum sanguinem è cruentis spongiis exprimat, dum in hac vitâ cogit evomere & regerere, quæ malè ingesta sunt, sic ut malè parta malè dilabantur; vel in alterâ, tradendo tortoribus, ut reddant novissimum quadrantem.

Aug. serm. 5. ex 40.

§. I.

Probatur illud Iobi: DIVITIAS QVAS DEVORAVIT EVOMET, ET DE VENTRE ILLIVS EXTRAHET ILLAS DEVS. *Iob* 20.

ANn. 1620. die 8. Sept. Dom. 22. post Pentecosten, quâ illud Matthæi ab ecclesia proponitur: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari* &c. Ferdinando II. Regiones ac Regna, quæ Palatinus cum aliis Rebellibus devorarat, celeberrimâ victoriâ Pragensi restituta sunt: divini enim numinis instinctu Maximilianus dux Bavarus, cum comite Buquoio & Tillio, totoque exercitu, decrevit hostem, qui ante Pragam munitus erat aggredi, quodque humanis viribus impossibile videbatur, militem intra valla sua degentem, fortissimâ civitate à tergo munitum, castris exuere, ac funditus delere: tesserâ ad hoc militari sumptâ, nomine Mariæ. Quo quasi auspicatissimo signo dato, Cæsariani iis animis pugnam aggressi sunt, ut relictis in campo cæsorum sex millibus, aliis mille aquâ præfocatis, quingentis captivis, interque illos primatibus plurimis, omnibus impedimentis relictis, fœdissima clade omnes fusi fugatique sint; è Cæsarianis paucis supra ducentos desideratis. Palatinus qui tum Pragâ morabatur ac anno proximè superiori ut hoc Chronicon indicat,

Spōdan. tom. 3. a. 1620. Roswey. hist. Eccl. pag. 1358.

Fræ-

præDIrICVs antI-reX BoheMIæ, consalutatus erat, cladis nuntio percepto, jamque Cæsarianos urbi imminere ratus, unà cum uxore gravidâ, ac alterâ prole, cæterisque proceribus, fugâ elapsus, in Silesiam se recepit: eâque urbis plateâ præpropere ac summâ consternatione excedere coactus, quà usque ante hac uxor ejus transire detrectarat, ob effigiem Christi Crucifixi eâ viâ in publico propositam, quam hæretici seu ob artis elegantiam, seu ob majorum venerationem aboleri minimè patiebantur. Atque è vestigio, ut Spondanus refert, universa Bohemia ad Cæsarem redijt, Austria coercita, Moravia reducta, Silesia repressa, Hungaria recuperata, universa Germania stabilita, religio catholica in libertatem asserta, reddita *quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* In quo scitè typis expressum, & apto cælo excusum vidi Palatinum omnes urbes ac Provincias, quas avidè devorarat, simul cum pestifero hæreseos veneno, quo infectæ erant, evomentem; quod ipsum de iniquo possessore, ac alieni direptore aptissimè Propheta
Iob 20. pronuntiavit, dicens: *Divitias quas devoravit evomet, & de ventre illius extrahet illas Deus.*

Boteri polit. Unde non iniuriâ Tiberius Græcorum
l. 7. c. 3. Imp. aurum cum lachrymis & querelis subditorum collectum, adulterinum, & venenosum dicebat: venenum autem aliosque cibos noxios cum optimis ingestos evomere solemus. Quod Nicetas porrò rectè observat oratione 65. *De avaro,* inquit, *scriptura, divitias quas congregavit evomet. In quo verbo inest emphasis quædam: ut enim qui noxium aliquem cibum sumpsit, unà cum eo, probos etiam evomit, sic qui iniquè congerendis opibus studet, non solùm ipsas, sed eas etiam quas prius jure possidebat, plerumque amittit.*

Sidon. l. 1. Cui Sidonij viri literatissimi accedit te-
Epist. 7. stimonium, dum Arnaldum helluonem secundarum rerum affluentiâ ebrium, quodam quasi vomitu nauseantis fortunæ, cum
S. Greg. Tu- suis exsputum proponit. In eadem classe,
ron. l. 1. de consimili tempestate jactatus ille de quo
gloria cōfess. Gregorius Turonensis Antistes comme-
c. 109. morat: in urbe Lugdunensi tenuis fortunæ homo, quibus pauci asses in marsupio erant, modum excogitavit, quo tam exiguo lucello, per fas vel nefas, ingentem quæstum faceret: lotum itaque vini satis generosi coëmit, illudque aquâ dilutum potatoribus vendidit. Eo jam pretio conduplicato, congium emit, ac tantundem aquæ affundens, rursus alterum tantum lucratus est: idque felici eventu frequentabat, donec summam centum solidorum sibi comparasset, quibus ad vicinum vini emporium profectus. in via fortè oppido lassus, sub arborem consedit, ibique crumenâ cum scipione depositâ, vix dum passus aliquot, se in tabernam è regione sitam, panem petiturus intrarat, cùm ecce accipiter bursam ex rubro corio, partem carneam ratus, unguibus abstulit, atque illo nequidquam inclamante, perque devia & avia insectante, evolat; usque dum fluvio imminens, crumenam disruptam, unà cum nummis in aquas abjecit; atque ita quæ ex aquis injustè colliquarat, in aquam, unà cum vini pretio refudit: ita malè parta malè dilabuntur. Quapropter, inquit *Philo lib. de*
Philo Iudæus: *præcipitur cauponibus, nego-* *creat. princ.*
tiatoribus, & cæteris hujusmodi, ut justa pondera mensurasque habeant, sic cogitantes quòd iniqua lucra sint damnosissima. Miraris non semel quisquis es œnopola, propola, aut mercator quivis, te omni industriâ ac solertiâ nihil dum emolumenti facere, non ditescere, ne hilum proficere: pondera, mensuram, stateram expende, an non dolosa, & in regio vate hanc causam cognosces. 3. Reg. 1. *Cùm operiretur vestibus non calefiebat,* quod ut Liranus in rem nostram *Liran. 1.*
observat, *fuit in pœnam peccati quia absciderat* *Reg. 24.*
partem chlamydis Sauli. Tu ulnâ breviore tot particulas telæ, panni serici suffuratus es, hanc noveris pœnam peccati esse, alios debitores urbe, alios foro cedere, undique jacturam terrâ marique ingruere, paupertatem ut virum armatum in officinas, in arcas, in conclavia irruere, nec te unquam posse ditescere, sed sensim ad incitas redire. Quales indies non paucos offendimus qui antea bysso & auro conspicui, paulò pòst pannis obsiti omnibus

despectui

despectui sunt; qui magnâ comitante catervâ plures velut umbris stipati in sole gradiebantur, derepente nubilo ingruente, soli & ab iis quos aluerant deserti. Itaque aliis risui, aliis commiserationi, omnibus exemplo sunt, quò tandem dilabantur qui ex facultatibus pauperum suggestum sibi ad honores struere ac stabilire satagebãt. Usuvenit illis quod de vulpe, callidissimo animali, quidam commentus est: hæc enim ubi gracili ventre per angustum penuariæ cellæ foramen sese penetrasset, ibidemque furtivis escis sese distendisset, effugere connitens, se ventriculi crassitie impediri animadvertit, quod ut alia, illac fortè transiens vulpecula, conspexit, istic tibi, inquit, manendum est, donec rursus inediâ extenueris. Mutato nomine de iis fabula narratur, qui possessiones, fundos alienos, ærarium regis ingressi, dilatant philacteria sua, qui madidi ac marcidi in aulam irrepunt, dein equis & rhedis invecti, denuo ad novissimum quadrantem extenuandi sunt.

Mariana de regis institutione l.3.c.7. Fecit hoc Henricus, eo nomine III. Castellæ Rex, cui excelsus animus fuit, majori ætate prudentia: ærarium publicum à proceribus expilatum memorabili exemplo instauravit. Burgis quæ urbs in veteri Castella est, minor annis morabatur, seque aucupio coturnicum oblectare solitus erat. Accidit ut ad multam diem aliquando in aulam lassus rediret, nihilque obsonij apparatum esset. Compellatus de ea re regius obsonator, renuntiavit liberè non tantùm pecuniam regiam, sed fidem etiam consumptam. Rex in præsenti, dolore dissimulato, oppignerato pallio arietinas carnes emi jubet. Ex iis & captis coturnicibus prãdium omnino parari. Audit inter prandendum meliori conditione proceres agere, quotidie inter se lautissima convivia frequentare, exquisitissimis ferculis ventrem distendere, certare luxu & splendore mensarum; fortè ea nocte apud Toletanum Archiepiscopum Petrum Tenorium cœnabatur: adest involuto capite Rex, omnia videt lætitiis & lautitiis redundare, peractâ cœnâ pro se quisque narrare quantum redituum ex paternis opibus, quantum ex regiis vectigalibus quotannis perciperet. Postera die Rex vindictæ avidus fingit gravi se morbo dejectum teneri, suprema mandata velle dare. Ea denuntiatione proceres festini ac avidi, diversi in arcem conveniunt. Omnes exclusis famulis, ut erat jussum, admittuntur, consistuntque ad multam in cœnaculo diem, moræ causam mirantes. Rex tandem (en speciem moribundi) ad proceres ferro tectus, districto ense ingreditur; cùm pavefactis eo aspectu omnibus, assedisset: irato similis, torvo vultu quemque ex proceribus percunctatur; quot singuli reges in Provinciâ vidissent? quibusdam duos, aliis tres aut quatuor, ut cujusque erat ætas respondentibus, ecqui, inquit, verum est quod dicitis? cùm ego hac ætate viginti nihilominus in castellâ reges noverim. Mirantibus dicti causam, atque suspensis animis, quorsum res evasura esset, exspectantibus, *vos*, inquit, *omnes, vos reges estis, regni arcibus & copijs occupatis, mihi inane nomen, sordes & egestatem reliquistis. An idonea causa videatur cur nos ludibrio habeatis? sed ne amplius faciatis vestris omnium capitibus sanciam*, simulque ad supplicium postulabat, parari, afferrique jubet. Contentâ voce lictores evocat, militesque sexcentos, quos arcano paratos habebat. Aliis attonitis metu, Toletanus Archiepiscopus ut erat magno animo, in genua procumbens, lachrymis toto ore manantibus, veniam precatur; idem ejus exemplo ceteri faciunt. Mortis metu perculsis & supplicibus, vitam donat, eos tamen captivos detinuit, donec fraudulenter & vulpino more congesta, legitimo Domino ad novissimum quadrantem restituissent; nec alia his vulpeculis, nisi adeò extenuatis, evadendi via patebat. Iure longè meritissimo horum cuique insultat Augustinus: *Quid rapias vides, à quo rapias non vides, præda illa quam vis rapere in muscipula est, tenes, & teneris.* Alienis escis inhias, sed de *ventre* tuo *extrahet illas Deus.* *Aug. in Psal. 61.* *Iob 20.*

Pineda in hæc prophetæ verba, iniqui possessoris ædes humano stomacho insatiabili

bili ingluvie alienas opes abligurienti componit, sic ut quidquid hîc auri in clausis domus penetralibus, in obseratis multiplici clave arcis, in capsis ferreis reconditur, quasi in ventriculo abstrusum asservetur; quod ad vivum expressit civis ille Constantiensis, qui ne malè partas relinqueret alienis divitias suas, jam morti vicinus sorbitiunculam sibi coqui jussit, in quam argenteis ac aureis nummis ceu pretiosis bolis conjectis, avidissimè illos devoravit, adeò ut auro præfocatus, morte exigente, divitias quas devorarat, evomere coactus sit, & quæ per lites, aliamve jacturam in vivis non egesserat, hæredes de ventre etiam demortui extraxerunt. Usque adeò violentè, avari stomacho renitente ac restringente, malè admissum evomitur.

Valadier in adventu 2. hebd. die luna.

§. II.

Plurimos damnari defectu restitutionis, quæ iniquo possessori difficillima est.

Ionvil. in vita c. 94.

LVdovicus Galliarum Rex, quem religionis amor pium indigetavit, hoc pronuntiatum elocutus est: *Molestissimum esse res ablatas justo Domino restituere*: Haud aliter quàm si pars à corpore avellatur. Quemadmodum usuras perstringens Novarinus contigisse memorat: fuisse Iudæum Constantinopoli, qui Christiano gravi penuriâ laboranti quingentos ducatos concredidit, eo pacto ut in usuram duas uncias carnis suæ cum pecunia rependeret; tempore devoluto hic gravis exactor censum annuum non sine sensu debitoris sibi postulabat. Haud paulò molestiùs iniquus possessor aliena Domino suo restituere coactus, illud Poëtæ usurpat:

Novarini schediasm. l. 10. n. 105.

Et pars abrumpi corpore vita meo est.

Idipsum sacræ paginæ confirmant: ubi enim Michæas ait: *& carnem eorum desuper ossibus eorum*, Chaldæus paraphrastes vertit: pecuniamque *eorum pretiosam ab eis tollentes*, ac si æquè vivo sensu pecunia, quàm caro auferatur; ecquis porrò ingentes opes per plura lustra possessas, quotannis copiosos census ex eis partos, quibus familiam amplificavit, sibi, liberisque ad dignitates gradum struxit, & omni posteritati luculenter prospicere paravit, Confessarij sententiâ ad omnium restitutionem damnatum, tot millia refundere, statum imminuere, stringere vento nimium secundo turgida vela, liberis suis omnes fundos, ac facultates eripere posse, sine gravissimo sensu arbitratur? si cui frons est pectusve inanis laudis capax, potiùs vivus ad inferos se adigi patietur. Cujus rei testem, S. Antoninum audiamus: usurarius, ut refert ille, de amplissimis fortunis utrique filio prospexerat, cùm tandem ad extrema deductus, animi sui latebras Sacerdoti aperiens, intelligit omnem salutis aditum sibi interclusum, nisi quæ per usuras sibi ac suis iniquè corraserat, omnia refunderet: circumfusi ad hoc cohortabantur liberi, qui jam jam non tam corpori, quàm animæ ejus parentare verebantur. At ille nec viri religiosi monitis, nec filiorum in causam suam pijs lachrymis movebatur, sed infracto animo id unum objecit: fata si vitam negant, filiis meis in hospitali summo cum dedecore moriendum erit, fata si vitam dabunt, mihi ostiatim mendicandum erit. Ad hæc senior, curam omnem pro me, mi pater sepone: miserere animæ tuæ placens Deo, eumque placa alienorum restitutione. Hunc severè increpitum facessere jussit, dicens: misericordiam Dei magnam, & miserationes ejus super omnia opera ejus, qui ad talem tantamque necessitatem neminem compelli vult, atque inter has voces sordidam animam efflavit. Hîc inter fratres orta contentio, altero alterum incitante, nequid ex possessione sibi relicta contingerent, sed quæque suo legitimo Domino restituerent; verùm altero bonis inhiante & asseverante, nil se ex eo culpæ contraxisse, filium non portare iniquitatem patris, natu major portionem suam in pauperes dispartiens, spreto sæculo ad religionem confugit. Interea frater ejus germanus genio indulgere, lascivire, & malè parta prodigere festinabat. Dum ecce immaturâ morte præoccupatus interiit. Nunc si lubet funestæ

Mich. 3. 2.

Antonin. 2. part summa c. 7. §. 3. tom 1. Peraldus to. 2. tract. 4. c. 15. p. 3.

rei cataſtrophen attendite: ad fratrem religioſum mortis nuntio perlato, nihil ille habuit antiquius, quàm ut fuſis precibus animæ piacularibus fortè flammis diſtentæ, ſubveniret. Et ô horrendum viſu ſpectaculum! dehiſcente repente terrâ, inter inferorum rogos, parentem unà cum fratre volutantem conſpexit, atque has execrandas blaſphemias intonantem audivit: Maledicta hora quâ te genui! ter maledicte fili! cui ut fluxas divitias congregarem, mihi æterni incendii flammas cumulavi. Ingeminabat ad hæc blaſphemo ore filius: *Ierem. 20.* *Maledicta dies in qua natus ſum! dies in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta.* Maledictus pater, maledictæ opes, quæ me ad hæc tormenta demerſerunt! hæc ſecum tum, & in omnem æternitatem miſerè lamentabuntur. Ex quo illud rectè conſequitur quod probandum ſuſcepi, plurimos hujus unius reſtitutionis defectu, ad inferorum carceres æternùm damnari. Ea propter S. Vincentius ſic ſuos auditores *S. Vinc. Dom. 7 poſt Trinitat. conc. 5.* „hortatur: ſi vis ſalvari, fac ut ſerpens, „oportet tranſire per arctum foramen; vade per arctum foramen reſtitutionis uſ- „que ad ultimum obolum: ſic enim deponitur pellis dura avaritiæ. Si dicatur, ſi „ego reſtituam, uxor mea & filii mei „quid facerent? ſi uxor ſit bona, & vult „ſalvari, debet dicere viro: Domine re- „ſtituatis, quia ego laborabo. Dica- „tur de illa uxore, de qua dicit Vin- „centius de Longobardia, cui vir voluit „facere unam tunicam quingentorum flo- „renorum in quodam feſto; quæ reſpon- „dit: Domine, ego ſum bene induta, ſed „amore Dei reſtituatis. Ad quam vir, ſi „omnia haberem reſtituere, oportet me „mendicare, quia omnia quæ habeo ſunt „de uſuris. Et ipſa dixit, Domine ego fa- „ciam tibi partem de dote mea, quæ non „eſt de uſuris: dabo vobis quinque millia „florenorum, & quinque millia pro me „reſtantia ad victum noſtrum ordino, his „vivere poterimus. Iſta erat bona uxor. „Sed modò oportet, quòd viri faciant „uſuras ut ſatisfaciant vanitatibus uxorum. Quibus profectò in regnum cælorum per anguſtam portam, non patet aditus, niſi onere hoc depoſito.

Refert Pelbartus energumenum ad virum ſanctimoniâ vitæ celebrem deductum, ab eoque multis exorciſmis dæmonem compulſum nomen ſuum profari, demum dixiſſe, tres malignos ſpiritus hunc hominem infeſtare, & cùm nomen quærat, ego, inquit, vocor *claudens cor*, collega meus vocatur, *claudens os*, tertius, *claudens burſam*, qui id agit, ut ſi quis confeſſus fuerit, ne injuſtè acquiſita reſtituat, & ille inquit, *plures nobis acquirit.* Hoc veritatis teſtimonium à patre mendacii prolatum, utinam quotidianâ experientiâ non veriſſimè comprobatum eſſet, multos quidem defectu contritionis, plures defectu confeſſionis, at longè plurimos defectu reſtitutionis damnari: hujus ſententiæ fuiſſe perhibetur, vir longâ rerum tractatione & difficillimis in mercaturâ quæſtionibus exagitandis verſatiſſimus Carolus Scribanius: qui liberè pronuntiare auditus eſt: Tria potiſſimùm flagitia homines in perniciem trahere: ſuperbiam, luxuriam, & avaritiam, ſic tamen ut per ſacramentum pœnitentiæ ex 100. ſuperbis facilè ad 50. ex 100. luxurioſis ad 80. ex 100. verò avaris vix tres ſalventur, idque ob annexam reſtitutionem, quæ difficillima accidere ſolet. Vultis è millibus unam vobis in exemplum proponi? B. Maria Ogniacenſis, *Cantip. lib. apum 2. c. 54. n. 18.* animis, quæ purgatorii flammis expiantur, ut tenerrimo ſenſu afficiebatur, ita pro matris defunctæ manibus impensè Deum multis precibus ac eleemoſynis ſupplicabat; dum tandem cupido inceſſit intelligere, quo in ſtatu anima parentis verſaretur, idque Deum rogans, conſpexit tetrum & horribile monſtrum in eccleſiâ juxta aram conſiſtere: utque cognovit matrem eſſe, ac æternis ignibus addictam, cauſam ſciſcitanti reſpondit: ob injuſta lucra & uſuras, quas reſtituere neglexiſſet, ad has ſe flammas damnatam eſſe. Hoc tam ferale ſpectrum utinam ſemper obverſetur oculis eorum, qui filiis ac filiabus ſuis, congregant mammonam iniquitatis, ſibi verò theſaurizant iram Dei, & æter-

num

num conſcientię detrimentum: *Nemo*, enim ut graviſſimè Auguſtinus, *habet injuſtum lucrum ſine juſto damno: ubi lucrum, ibi & damnum: lucrum in arcâ, damnum in conſcientiâ.* Heu damnum animæ æternum, nunquam inſtaurandum! heu *væ* æternum, qui *congregat non ſua*! quod ut inſigni ſtratagemate cuidam fœneratori ad ſenſum propoſitum fuit, tempori reſipuit; ſic ſe res habet: Homo *alienorum appetitor* extremo morbo cum morte colluctans, eum quem à confeſſionibus habebat, nihil de reſtitutione movere præceperat, de ea nihil audire volebat. Quare hoc ſalubri aſtu confeſſarius uſus eſt: medicum adornavit, qui ut verè conclamatum erat, quo ſpem vitæ longioris, quam unicè anhelabat, moribundo injiceret, præſentiſſimum remedium, ſi adipe ex uno aliquo filiorum, aut ſanguine propinquo, ſe inungeret, præſcripſit. Ad has voces æger reſpirare, omnem familiam cogere, beneficia iis præſtita ac ingentes theſauros, quos illis tantâ ſolertiâ comparaſſet, exaggerare; proindeque horum ſe intuitu hoc poſtremum ab illis efflagitare, guttam unam aut alteram adipis non denegarent, ut parentem vitâ donarent. Eum in finem cereus accenſus, cujus flammulæ nunc unus, nunc alter filiorum, digitum inſeruit; at eorum nemo tantillo temporis detinere valebat, dum vel gutta difflueret; quod in medelam ægri, ſanè traducens confeſſarius, ſic paucis infirmum aggreſſus eſt: Fieri ne poteſt, ut tu filiis tuis tantam hæreditatem tranſcribas, teipſum æternis incendiis tradas? cùm illi ne digitum pauxillo temporis, tu pro illis te totum, in omnem æternitatem in horrendos gehennæ cruciatus conjicias: quâ brevi, ſed nervosâ parænesi, cæleſtis menti lux ſuborta eſt, & quidquid injuſtè conquiſiverat, ſuis dominis reſtituens, ſalutem æternam conſecutus eſt. Quiſquis ære alieno obſtrictus jaces, hoc doctus exemplo ſape, illudque perſuaſum habe, quidquid virtutum ac bonorum operum exercueris, fruſtraneum eſſe, quàm diu aliena poſſederis: nam ut rectè Auguſtinus.

Aug. ſerm. 215. de temp.
Abacuc 8.
1. Pet. 4.
Petrus de Palude enar. 2. Dom. infra octa. Epiph.
P. le Roy paterſ. pag. 301.

§. III.

Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Aug. epiſt. ad Maced.

HOrrendum eſt vel cogitare hominem læthali noxâ obſtrictum, imperitiâ medici, aut incuriâ parochi ſacramentis deſtitui: quorum defectu complures in bello trajecti, in mari obruti, aut etiam terrâ, in flagranti delicto repentinâ morte oppreſſi, æternùm periêre. Deteſtandum illud magis, quoſdam reperiri, quibus confeſſarius in promptu eſt, quibus ſalus in portu eſt, nihilominùs naufragari, & occulti flagitii pondere, quod manifeſtare erubeſcunt, ad ima demergi. Hoc tamen maximè deplorandum videtur, unum aliquem ſummo animi ſenſu, uberrimis lachrymis integrè confeſſum, æternis ignibus addici. Singultatim confitetur ſe bona aliena tot annis poſſediſſe, in mercaturâ ejuſmodi fraudes adhibuiſſe, tot millia injuſto lucro collegiſſe, hominem vi, vel fraude ab officio obtinendo dimoviſſe, ad tale damnum proximi, conſilium, auxilium præbuiſſe, inſuper omnem ſe deinceps injuſtitiam execrari firmiſſimè in animum induxiſſe. Audit is ſibi impertiri verba ſalutis: *Ego te abſolvo.* Interim ligatis manibus & pedibus traditur tortoribus: quia ut ſubtili magiſtro, Theologorum claſſis ſuffragatur: *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

Quis ſe millies in ſacrâ exomologeſi incuſet, peccavi, defraudavi, injuſtè egi, ſanguineis lachrymis ſcelus expiare videatur, millies ſacerdos ingeminet: *Ego te abſolvo,* quia reſtitutionem verbis ſpondes. Si res aliena te nimio affectu teneat, ſi reipſa non reſtituas, *non remittitur peccatum*, lachrymæ crocodili, dolor fictus, pœnitentia ſimulata cenſetur. Rectè quippè S. Auguſtinus ratiocinatur: *Si res aliena propter quam peccatum eſt reddi poſſit, & non redditur: pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur.* Quare ſi indies ſacrificio Miſſæ decenter interſis, quâque ſextâ feriâ pane & aquâ te maceres, corpus

assiduo cilicio domes, sacram synaxim quot hebdomadis frequentes, lautas eleemosynas in sinum pauperis effundas, nihil tibi proderit, nisi aliena domino reddantur. Adeò ut inter errores Græcorum computetur, quòd Sacerdotes ipsorum non jubeant restituere ablata per furtum & rapinam, sed raptores ac fures absolvant, modò partem sibi, & ecclesiæ in eleemosynam tribuant, quasi ad salutem necessaria non sit restitutio: qui error, ut bene Molina observat, manifesta est hæresis: etenim quibusvis flagitiis quantumvis gravibus & reservatis unus aliquis, saltem vicarius Christi, absolvere potest; at verò à restitutione immunem reddere, nullius potestatis est, quidquid egeris, absque hac salvari non potes. Hinc communis Doctorum sententia est, restitutionem esse de necessitate salutis, ut rectè D. Thomas 2.2. q.62.a.2.in corp. ubi docet: *Cùm ergo conservare justitiam sit de necessitate salutis: consequens est, quòd restituere id quod injustè ablatum est alicui, sit de necessitate salutis.* Ubi unum observandum occurrit, non sat esse, si citra culpam & bonâ fide rem alienam possederis, aut casu inveneris, aut certò perituram servaris, v.g. si ovem lupo, equum incendio eripueris, res Domino valere incipit, eique restituenda est.

Molina de Iustitia to.3. tract. de Restit. disp. 716. n.1.

De inventis verò graphicè graviterque scribit Origenes: *multi putant sine peccato esse, si alienum quod invenerint teneant, & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere: sed discant peccatum hoc esse simile rapinæ si quid inventum non reddant.* si nempè Dominum nerint, aut investigare detrectent. Cùm ut Theologi docent, non minùs illicitum, & injustum sit retinere alienum, quàm ab eo accipere. Ii verò qui post diligentem inquisitionem rei inventæ dominum consequi non possunt, etsi communior sententia in pauperes vel in causas pias erogandum doceat, cum aliis tamen nonnullis Lessius probabile asserit, eos rem inventam sibi asservare posse, quod jure naturæ fiat occupantis, sicut thesaurus & alia quæ nullius sunt. Quam naturæ legem vel à barbaro comprobatam legimus: Nam olim cùm Tamberlanus Tartarorum tyrannus per Syriam iter faceret, in agricolam incidit qui fortunâ favente in thesaurum aratro impegit; continuò omnes, qui regi aderant, hoc regis aurum vel jure fisci dictitare. At rex monetam ad se deferri jubens, proceres percunctatur, num hisce aureis, parentis sui effigies impressa esse videretur, quod cùm negarent, sed Romanorum Cæsarum esse assererent, respondit rex: *Si ergo hæc pecunia majorum meorum non fuit, aratori eam relinquamus, ad quem Deus eam detulit.* Alios casus & circumstantias, quæ à restitutione excusent, ne à proposito abeamus, qui volet classicos consulat, nos pro instituta brevitate, eos commemorare pergimus, qui non ignari restitutionem ad salutem necessariam esse, hæroico justitiæ actu, aliena bona legitimo Domino refuderunt.

Less. de jure l.2. c.14. dub.7.

Fulgosus l.4.

§. IV.

Sacris, ac profanis historiis restitutio facienda suadetur.

L*Iber sancti patris Tobiæ* (ut Beda loquitur) *cum maximis vitæ moralis & exemplis abundet & moribus*, vel hoc certè æquissimi viri luculentum testimonium adfert, quòd cap.2. commemoret: ut vocem hœdi balantis audivit; dixit, *videte ne fortè furtivus sit. Reddite eum dominis suis: quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere:* omnis res, ut tradunt Doctores, clamat & balat restitui domino suo. Quare quisque angulos domus suæ discutiat, & attendat, an non hœdum aliquem balantem audiat: an non de profundis fundus agri mugiat: an non ex officinâ pars panni, alteriusve mercis, an non ex arcâ aurum & argentum pupillis ac orphanis subtractum vocem sanguinis emittat? Tobiam imitare, de quo illud Augustini exstat elogium: *clamabat Tobias propter hœdum ne de furto esset: nolebat sonum furti audire in domo sua.*

Syndici, causidici, consiliarii attendite cum Tobiâ, & videte ne fortè quid furtivum, aut inu stum per lites conquisitum sit.

Fulgosus L.

ſit. Videte an nullam cauſam injuſtam defenderitis, juſtam vi vel fraude eviceritis, produxeritis, aut etiam injuriâ aut imperitiâ neglexeritis. Ad iniquas ſtipulationes partes induxeritis, ad ſententiam ex æquo ferendam pretium acceperitis, de quota evictæ litis pacti ſitis, è quibus ſi quid vobis emolumenti, ſi quid clienti aut alteri detrimenti accidit, communi Doctorum ſuffragio ad reſtitutionem tenemini. Vidit hoc jam annis & judicio maturior Raphael Fulgoſus Iuriſconſultus celeberrimus, qui cùm junior eſſet, à conſultore partem litis evictæ, ſalarii nomine acceperat. Dein ætate & prudentiâ provectior, cum in *l. ſumptus ff. de pactis* incidiſſet, quo loco advocatis diſertè inhibetur de quotâ litis paciſci, quæcumque acceperat, cum omni fœnore reſtituit. Ita hic Raphael Tobiæ veſtigiis inſiſtere geſtiit. Sed paulò majora canamus: principes ac reges jura ſacra ac humana condemnant, non modò terras injuſto bello occupatas domino reddendas eſſe, ſed & omnia damna reſarcienda. Heu quis his ſatisfaciendo? quis non quæ vel proditione, vel armatâ militum manu cepit, quaſi mancupium ſuum, ſibi jure belli tuetur? unum in hoc invictiſſimum Imperatorem Carolum V. tacitus præterire nequeo. Is dum Franciſcum, Galliarum regem, bello laceſceret, quod is oppida quædam ſibi violentè occupaſſet, dixiſſe fertur: *etiamſi totum Franciæ regnum debellaſſem, reſtituerem illud regi ſuo, dummodo quod meum eſſe contendo, mihi relinqueret*, imò tam magno & excelſo erat animo, ut ſi orbem occupaſſet, ſuum cuique domino regnum & regionem reddidiſſet. Quàm paucos Carolus ſectatores numerat! quàm paucos reperire eſt, qui non regnum, ſed ne agellum, non pedem terræ, non ulnam panni, non par calceorum reſtituere velint; cùm tamen non naturæ modò, ſed & jure gentium, ut gentilis Philoſophus ait, teneantur: *æquiſſima vox eſt*, ut docet Seneca, *& jus gentium præ ſe ferens, redde quod debes.* Quam vocem non aliter quàm hædi balantis vel Ethnicus execratus eſt: calceos fortè Pythagoticus à ſutore coëmerat: poſtero die pretium omne annumeraturus, ad officinam pergit, eam clauſam, ac ſutorem mortuum percipit, lætabundus quaſi jam à ſolutione immunis, abſceſſit: ſed conſcientiâ ſtimulante, & clamante, ad officinam rediit, & pecuniam per rimam in ædes ingeſſit dicens: *Ille tibi vivit, tu redde quod debes.* Nefas eſt ex alieno diteſcete, dominus rei ablatæ ignarus ſit, morte ſublatus ſit, vivit in hærede, vivit dominus univerſorum, qui cuique ſuum reddi præcepit. Suas quiſque animi latebras diſcutiat, diſpiciat ne fortè quid furtivum ſit, attendat an vocem balantem non exaudiat. Zachæus in ſtultam arborem conſcendit, ſed attendite quam ſapidos illic fructus legerit. *Hæc*, ſiquidem, *eſt ſapiens illa ſtultia*, ut venerabilis presbyter ſcribit, *quam de ſycomoro Publicanus, quaſi vitâ functum legerat: rapta videlicet reddere, proprium relinquere, viſibilia contemnere.* Omne lucrum injuſtè conquiſitum, omnes cenſus perceptos, omne damnum proximo illatum, quod ut quidam in quadruplum excreverat, totum rependit, dicens: *Si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* in hoc ſolem imitatus, qui ſalſas maris aquas, in nubem attractas, dulciores depluit, *æquorq; refundit in æquor*, multò ſuaviùs quàm acceperat? alterum hîc morale Theophylactus obſervat dicens: non ſolùm promittebat, ſed faciebat: non ait dabo medietatem bonorum, & reſtituam quadruplum, ſed do & reddo. Complures dicunt confeſſariis reddam, reſtituam, ſed nequeunt avelli, differunt cum Iuda, dum ſerius, dum pupilli & viduæ penuriâ conſumpti, & ad incitas redacti: tum cum Iudâ quandoque referunt 30. argenteos, qui illis jure cedunt in perditionem: quomodo enim ejuſmodi poſt tantam dilationem lucrum ceſſans, damnum emergens, lachrymas, anguſtias, extremam paupertiem toleratam compenſare queunt? quod pia juxta ac prudens regina meritò appendit: nam cùm Uladiſlaus Rex Poloniæ commeatum exercitui ſuo, à capitulo Greſnenſi poſtulaſſet, nec impetraſſet; more barbaro, bona fiſco addixit. ejus inju-

Marginalia: V. Molin. Leſſ. Lugo de jure & juſt. — Beyerlinck theat. tit. reſtitutio. — Beyerlinck ſacra apoph. tit. reſtit. — Senec. l. 3. de Benef. c. 14. — Senec. ibid. — Luc. 19. — Hierony. Ziegl. de illuſt. Germ. viris c. 89.

stitiæ à S. Hedwigi conjuge suâ actiùs reprehensus, omnia restituit, sed hoc tum sagax regina subjecit: *pignora quidem reddimus agrestibus, cæterum lachrymas eorum quis reddet?* quis famem, quis miserias, quis damna reddet? hanc causam quidam tradunt, legem illam à Deo latam Levit. 5. *Ipsumq; quod intulit damni* restituet, & *quintam partem ponet supra.* Ubi Cornelius quinta pars in compensationem cedit injuriæ, quam præter damnum irrogavit. At verò si ut Navarrus & Navarra cum aliis juristis apud Lessium docent: *cicatricem hominis liberi, pecuniâ compensari non posse,* certè eorum angustiis ac lachrymis non erit solvendo, nisi lachrymas pœnitentiæ insuper refuderit. Optarem hoc corruptissimo sæculo, quo summi dynastæ aliquot millibus in punctum ludunt, & miseris pistoribus, sutoribus, lanionibus, quibus jure stricto millia debent, nec teruncium persolvunt, optarem, inquam, quis in eo celebertimum concionatorem imitaretur: vir religiosus Ferdinando regi à confessionibus & concionibus, summâ in veneratione erat. Liberrimè hic è suggestu aulicorum licentiam carpere, & insectari. Quo factum ut primates, acrimoniam ejus concoquere non valentes, secum agitare cœperint, quâ viâ eum commodissimè aulâ eliminarent. Decreto consilio regem adeunt, ecclesiasten collaudant, in tam præclarè de omnibus meritum, aliquid gratiæ & beneficii ut conferat rogant, seu prælaturâ seu episcopali infulâ dignissimum pronuntiant. Ad hanc gratiam referendam se Rex promptissimum quidem præbebat, sed compertum sibi affirmabat, fore ut dignitatem omnem excutiat; fuit tamen ex adstantibus qui in se suscepit monachum inducere, ut Episcopatum capescere velit, proindeque rege annuente, concionatori aulæ

Less. de jure l.2.c.9. dub.23.

Pontanus Attica bell. part. 2. auct. ad hist. §.7.

amicè consalutato, quemadmodum provinciam amplissimam impetrarit, in qua Deo ac saluti proximorum vacare possit enarrat. Vir religiosus Episcopatum olfaciens, se ad eam dignitatem ineptum, ac tanto oneri humeros impares profitetur. Instat princeps & multis urget, dum tandem sentiens hunc ludum sibi fieri, ut se aulâ amoto, importuno monitore carerent, salubri dolo condescendere visus est, hoc unum objiciens, vitam hactenus se tranquillam duxisse, nunc verò in curas & molestias potissimùm ob æs alienum, quo Episcopatum obæratum subindicabat, conjiciendum. Hoc audito princeps quasi voti compos, hanc quidem ob causam nihil est, inquit, quod detrectes, hodie antequam sol occumbat, quatuor ducatorum millia tibi submittam: atque ut dixerat ante vesperam annumerata. Interea Monachus per omnes officinas creditores, quorum gemitus, & lachrymæ haud dubiè non semel ejus animum pupugerant, omnes ad se convocat, & rationes singulorum, quibus princeps debebat expendens, quatuor illis ducatorum millibus omnia debita expunxit & lachrymas absterfit. Postero die cum de more in aulam regem convenissent, mille plausibus, & gratulationibus exceptus, omnes de facili elusit, debitorum syngraphas proferendo, ac exhibendo in quos quatuor illa millia ducatorum insumpserat, de reliquo nihil sibi cum Episcopatu negotii esse; quo facto publicum acroama exauditum est, & super omnes infulas nomen non in aulâ modò, sed & apud eos potissimùm quibus suum cuique reddiderat, immortale comparavit. E quibus disetto oratori facile erit epilogum attexere, si omnium duntaxat brevem anacephaleosin instituere placuerit.

EM-

EMBLEMA LI.

Filia mea modò defuncta est. Matt. IX.

EX FRAGILI TE NOSSE POTES.

DOMINICA VIGESIMA-TERTIA POST PENTECOSTEN.

Fragile vitrum, fragilior homo, & hominis forma; ô si eam fragilitatem & juvenes & puellæ ad fragilem cryſtallum contemplentur!

§. I. *Hominem vitro fragiliorem eſſe, comprobatur.*

Aug. ſerm. 2. de verb. Dom.

§. II. *Habemus theſaurum in vaſis fictilibus, ideò ut monet Auguſtinus, cautè agendum.*

DO-

DOMINICA VIGESIMA-TERTIA POST PENTECOSTEN.

Filia mea modò defuncta est. Matt. IX.

Cic. l. 1. Tusc. / Tertul. l. 1. de Anima.

ARCHIMEDES vir *divino*, ut Tullius scribit, *ingenio*, inter portentosas, quas Tertullianus describit machinas, spheram vitream effinxit, in qua omnes omnium cœlorum revolutiones, nec non siderum errantium dissimillimos motus concinnavit: eo artificio, ut orbis Saturni annis 30. Iovis 12. Martis propè duobus, Solis uno, Lunæ verò 27. diebus & 8. horis, quemadmodum in cœlis fieri assolet, in hoc vitreo mundo devolverentur. Hic constellationes prædominantes, hîc siderum altitudines, hîc solis lunæque Eclipses, hominum oculis dilucidè proponebantur. Iuvat cernere quàm non vulgaris poëta Claudianus in hoc vitreo mundo luserit:

Iupiter in parvo cùm cerneret æthera mundo
Risit, & ad superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
Iam meus in fragili luditur orbe labor.
Iura poli, rerumque fidem, legemq́, virorum,
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus:
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata novo cynthia mente redit.
Iamq; suum volvens audax industria mundũ,
Gaudet, & humana sidera mente regit.

Cassiod. l. 1. epist. 45. Altiori & acriori stylo Cassiodorus: *Archimedes*, inquit, *parvam machinam, gravidam mundo, cælum gestabile, compendium rerum, speculum naturæ, ad speciem ætheris, incomprehensibili mobilitate volutavit.* At verò summus ille rerum omnium artifex Deus, longè absolutissimum opus, ipsam fabricam humanam molitus est: in qua cùm quidquid uspiam aut cujuspiam perfectionis est, intelligere cælitibus, sentire brutis, vegetare plantis singulari, quadam ratione contineatur, meritò homo microcosmus indigetatur; cui aptius quàm sphera Archimedis illud Cassiodori convenire: *parvam machinam, gravidam mundo, cælum gestabile, compendium rerum, &c.* nemo vestrûm inficiabitur. Potissimùm ubi & hanc tantæ elegantiæ machinam vitream agnoverit, quam Deus ipse, quasi vitrarius conflans ex fragili argilla aut cinere, & spiritu oris sui (quibus vitrum fieri consuevit) conflasse perhibetur. Unde argutè Poëta Francus cecinit:

La faveur de la vie, est la sphere du verre
Où Archimede met les astres & les cieux: Pierre Matthieu tablettes de la vie & la mort n. 13.
Autant belle, que fresle, un leger coup de pierre
Ostoit tout le plaisir, qu'elle donnoit aux yeux.

Humanæ fragilitatis argumentum filia modò defuncta, perspicuum omnibus ostentat, ac repentino casu, & formam fragilem, & naturam vitream repræsentat: huic enim mihi accidisse videtur quod de nobili Hispano historiæ commemorant: eum inter varia spectati nitoris & industriæ specula, unum præ ceteris mirandum efformasse, quod nunc speciem speculantis venustam ac vividam: nunc eandem horridam ac cadaverosam, in mortui formam referret; quam speciem si quolibet in speculo vani speculatores expressam cernerét, non toties, nec tot horas ad illud se excolerent & perpolirent. De facto autem eam virtutem omni speculo inesse, ex eo perspicuum est, quòd qui moribundo circumstant, dubii num animam exhalarit, num quis supererret spiritus ore, ex speculo seu fragili crystallo vultui applicitâ, spiritum disruptâ

Merveilles du monde par P. Boitel.

diſruptâ corporis machinâ avolaſſe manifeſtò deprehendant. Atque idipſum quod toties rubicundas genas, corallina labra, vividos ac vitreos oculos vitrum expreſſerat, nunc os pallidum, contractas genas, oculos fractos, monſtrum demum ferale referre videatur. Hæc, quiſquis formæ & fragilis vitæ ſtudioſus, ſpeculare: & quoties ſpeculum contemplaris, ex ipſa vitri naturâ, fragilitatis humanæ memor,

Ex fragili te noſſe potes.

§. I.

Hominem vitro fragiliorem eſſe probatur.

Ariſt. probl. ſec. 11. q. 61. Plinius l. 36. c. 26. S. Iſidor. l. 16. Orig. c. 15.

QVærit Ariſtoteles in problematis, an ulla arte vitrum non fragile, & flexile confici poſſit? quod ipſe ob nimiam meatuum anguſtiam fieri poſſe diſertè negat; Plinius tamen & cum eo S. Iſidorus, ſub Tiberio artificem fuiſſe aſſerunt, qui eam vitri materiem adinvenerat, jamque in maſſam colliquatam adeò attemperarat, ut vitrum, ex ea flexile, ac omnino ductile conflaret: cujus experimenti causâ ad Cæſarem adſcitus, phialam illi vitream porrexit, quàm Cæſar attentiùs contemplatus, ad terram alliſit; ſed artifex vas vitreum attollens, illud integrum, inſtar metalli dumtaxat confuſum oſtentans, malleo, quem in promptu habebat, ad priſtinam formam redegit. Quod ut Tiberius conſpexit, quæſivit an præter illum, quiſpiam ea arte polleret, quod dum negaret, è veſtigio Cæſar eum capite plecti juſſit, ut ne argentea & aurea præ vitreis vileſcerent. Haud aliter Deus primò hominem vitreum, ſed non fragilem condidit: excogitavit ſi quidem divinus artifex vitri temperamentum, ut in ſtatu innocētiæ flexile eſſet, & ductile. Cecidit in terram & violatum non eſt: cecidit in peccatum & confractum eſt, ac omnem maſſam corrupit, fragilemque, id eſt, mortalem effecit, ut meritò impoſtor cenſendus ſit, de quo Nicolaus Trigautius noſter, regem Sinenſem ſenſuum deliciis irretitum, ingentem auri vim ſapientibus regni ſui obtuliſſe, qui ſe immortalem & fragilitatis humanæ expertem redderet. Fuit qui hoc ſtudio ac ſolertiâ ſe effecturum adpromiſit, jamque hujus impoſtoris arte, nectar illud ſeu ambroſia parata erat, nec per intimum amicum ſuum, ab eo potu immortalitatis hauriendo ullis rationibus aut conſiliis deterrere poterat. Cùm igitur rex fortè vultum avertiſſet, ille poculum clam arripuit, & impigrè exhauſit. Excanduit extemplo rex, & jam ſtricto mucrone mortem illi intentabat, quod ſibi immortalitatis poculū eripuiſſet. Cui amicus intrepidè hoc dilemma objecit: vel hic potus me immortalem reddidit, vel non. Si immortalem, fruſtra me tentas perimere, ſi non, nullum crimen admiſi, ut qui tibi non immortalitatem eripuerim, ſed impoſturam detexerim.

Trigaut de Chriſt. expedit. apud Sinas l. 1. c. 9.

Pontan. Bellaria part. 2. hiſt. c. 16.

Veriſſimè hic, cùm mortalem eſſe, & finis & definitio ſit, in quo omnium propè philoſophorum concurrunt ſententiæ, qui hominem fortunæ luſum, inconſtantiæ imaginem, corruptionis ſpeculum, temporis ſpolium, mortis mancipium, verſatile ſepulchrum ac denique *fragile ſimulachrum* vocitarunt. Quis hæc de ſe, qui numquam chirurgi manum ſenſit, nullam medici potionem guſtavit? quis hæc de aliis, quos ut arbores videt ambulantes, quaſi ex robore cæſos, quaſi coloſſos æneos aut columnas marmoreas, vera eſſe & vitro fragiliores fateatur? pauliſper attendite.

Ariſtot. Triſmeg. Plato. Sophoc. Pind. Senec.

Clemens Alexandrinus l. 7. recognitionum, rem ſcitu digniſſimam poſteris tradidit: dum ſanctus Petrus Simonem Magum cum magno hominum cætu conviciſſet, poſt hæc, inquit, unus ex adſtantibus Petrum rogare cœpit, ut die craſtinâ maturiùs ad inſulam proximam, quæ ſex, non amplius ſtadiis aberat, Aradum nomine pergeremus, videndi in ea gratiâ aliquod opus, *columnas vitreas* magnitudinis immenſæ, cui Petrus ut erat in Neophytos clementiſſimus, acquievit, ſed monuit nos, ut cùm navim exſcēdiſſemus, non unâ omnes concurrere ad videndum, nolo enim, inquit, vos notari à turbâ. Cùm ergo die poſtera, navi veniſſemus ad inſulam, continuò ad locum, in quo erant columnæ mirabiles

properamus; erant autem in æde quadam positæ, in qua Phidiæ opera permagnifica habebantur, quibus intento unusquisque nostrûm detinebatur aspectu: *Petrus verò ubi solas* COLVMNAS *miratus est* VITREAS, *nequaquam raptus picturæ gratia, egressus est.* Suffecerat quippe Petro, ut Clemens oculatus testis adstruit, vidisse materiæ tam fictili ac fragili universam templi molem incumbere nec succumbere. Et quisquam hominem quantumvis validum ac robustum his vitreis columnis fragiliorem inficiabitur? quem talertum, pilus, filum, gutta, acus, acinus citò frangit & comminuit: jam sæpius decantatum, Tarquinium spinâ piscis, Fabium pilo cum lacte hausto, Carolum Navarræ regem filo incenso, Luciam sororem Aurelii Imp. acu, Anacreontem acino, sexcentos alios catarrho, levi calculo fragilitatis humanæ testimonium perhibuisse: quosque indies ut columnas Reipublicæ, curiæ, regni, Religionis suspicimus citò corruunt ac colliduntur. Audis virum Religiosum doctrinâ & sanctimoniâ conspicuum obiisse, columnam ordinis cecidisse doles; sed unà cogita vitream fuisse & fragiliorem quàm eæ, quas D. Petrus suspexit. Filium unicum jam maturum, scipionem senectutis solidum, morte fractum lamentaris, expende scipionem istum vitreum fuisse, cui innitebaris. Amicum potentem, Atlantem seu Christophorum tuum corruisse ploras, quia vitreum fuisse non recordaris. Probè hoc notat totius Suecici regni columna & columen Gustavus rex, prospero rerum successu ac victoriis clarus, ubi urbes in conspectum sui effusas & quasi Deo supplices conspexit, hoc puniceis literis, pergamena aurea apophthegma exarandum protulit: *se animum ferreum in* CORPORE VITREO *circumferre*, ut brevî exitus edocuit. Quare rectè monet Petrus Blesensis: *Specialiter in hoc tempore unicuique vestrûm dicitur: dispone domui tuæ, tanquam* VITREÆ AMPVLLÆ, *super quam si ceciderit lapis, vel ipsa super lapidem, confringetur.* Nemo itaque robori, nemo viribus, nemo valetudini fidat: præmaturam mortem amici, uxoris, liberorum

Comes Gualdo Venetus in hist. Suecica.

Pet. Blesensis serm 16. hebd. Sanct.

nemo quisquam intemperanter ferat, sed vitreos & fragiles, id est, mortales esse recordetur. Consilio ac consolationi hîc esse poterit, quod vir litteratissimus Lælius Bisciola in horis subsecivis in laudem Ferdinandi Imp. adducit: Prudenter, inquit, ætate nostra Religiosissimus Imperator Ferdinandus, cùm eximium Venetorum donum, *vitream*, scilicet, *arcem*, seu castellum, honoris gratiâ principibus quibusdam viris, qui ad eum ipsius salutandi causâ advenerant, jussisset ostendi, ac timidè admodum responderent familiares, effractum fuisse. Quid hîc exspectatis? lenissimè hoc solùm effatus est: *Vitreum erat*; quasi diceret nihil mirandum, ne indignandum, fuisse confractum. Huic nunc si Anaxagoræ intellectâ morte filii responsum contuleris: *sciebam esse mortalem*, vel ab Ethnico disces, non plus ob mortuum, quàm ob vitrum fractum commoveri. Christianum hoc esse, olim docuit Bernardus, ad illud Proverb. 23. *Ne intuearis vinum quando flavescit, cùm splenduerit in* VITRO *color eius*: VITRVM QVIPPE EST VITA PRÆSENS, inquit, *quæ citò frangitur & perit deliciarum vinum.* Intueris filiolum geminis oculis velut stellulis renidentem sed vitreis, morte franguntur *& perit deliciarum vinum.* Intueris uxorem omnibus gratiis conspicuam, filias venustas vel solâ formâ satis dotatas, grando variolarum, pestilens turbo irruit, & hæc omnia vasa vitrea confringit; advertit benignissimus Dominus nos vitreis ac fragilibus pre æternis oblectari, unde ut affectum nostrum ab his avocet, morbos & mortes quasi famulos immittit, qui hæc vasa conterant. In quo vices subire videntur gentilis illius, de quo hæc Plutarchus, Gotys herus quidam cùm naturâ esset ferocior, & acer servulorum, qui in ministerio deliquissent, castigator: *vasa vitrea*, cælaturis sculpturisque politè ad omnem elegantiam elaborata, cùm sibi ab hospite oblata essent, omnia mox ut acceperat confregit; ut vel sic affectum immoderatiorem, quo in ea ferebatur, frangeret, & sibi graviùs irascendi ansam præscinderet. Quod ipsum Seneca

Bisciola l. 2. c. 22.

Val. Max. l. 5. c. 10.

Bern. serm. 5. in Dom. Oliv.

Plut. in apoph.

Seneca l. de Ira c. 40.

neca in Augusto collaudavit. Cœnabat aliquando Cæsar apud Pollionem amicum suum, fregerat tum casu unus è famulitio crystallinum calicem. Rapi eum Pollio jussit, nec vulgati quidem moriturum morte: Murænis (marini piscis genus est) objici mandavit, quas ingens piscina continebat. Grandis sævitia erat. Evasit è manibus puer & confugit ad Cæsaris pedes, nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret, nec esca fieret. Motus est novitate crudelitatis Cæsar, & illum quidem mitti ac vita donari, CRYSTALLINA *autem omnia coram se frangi jussit.* Quod Cæsar hic semel in convivio Pollionis, hoc Deus optimus maximus in dies, in momenta, non in convivio modò, sed ubique locorum ac terrarum agit, vasa vitrea confringendo: dum passim senes, pueri, innuptæque puellæ sternuntur letho: quâ repentinâ constractione, non unum vanitati intentum, æternæ morti destinatum, vitâ animæ donavit. Vbi ut alios plurimos mittam, Ducem Borgiam, *humani generis delicium*, ut eum auctor compellat, præterire nequeo: viderat hîc Isabellæ Augustæ cadaver omnino deforme, ac ingemiscens cùm secum tacitus præsentem formam pristinæ conferret, tandem erupit: ô rerum humanarum vicissitudinem! *nunc* FRAGILE *illud formæ bonum demirare.* Atque in hoc speculo ita fragilitatis humanæ consideratio animum movit, ut deinceps de interiori ac incorruptibili animæ forma cogitaret. I nunc lascive Paris, & in calvaria Helenam demirare, verissimum hîc illud vel prostituti Nasonis invenies: *Forma bonum fragile.* Quod illustri symbolo, vir perillustris in lucem dedit, dum in mensa & abaco vicino varia artis & formæ elegantissima vitra exposuit, cum hoc lemmate supernè: *filia formosa*; infernè: *bonum fragile.* Quo, quid aliud expressit, quàm quot indies funera, tot vitra fracta exhiberi, quæ ubi ceciderint in cinerem, in nihilum rediguntur. confirmat id olitor aut agaso, aliquando verba opportuna locutus: asinus clausis clitellis utrimque vitra gestabat, agaso rogatus quid portaret, nihil inquit; altero illum falsitatis insimulante, adjecit: *nihil si ceciderit.* Quantumvis eleganter striatum, effictum, pictum, pellucidum sit vitrum, si ceciderit nihil est. Hoc omnis forma est, hoc omnis homo est: quantumvis formosus, dives, doctus, disertus, si ceciderit, nihil est.

Boyerlinck theat. tit. forma. Ribad in vita.

Ovid. l. 2. de arte amandi.

D. Abur-gundia veritas.

Lal. Bisciola l. 2. c. 42.

Ad omnes casus humanos moderatè ferendos extendit id Lælius noster, optatque omnes omnino mortales in quocumque eventu, quantumvis licet adverso & sævo, cogitarent, quod eleganti versiculo Mimus Liberius pronuntiavit:

FORTVNA VITREA *est, quæ dum splendet frangitur.*

Dum ex alto divitiarum, voluptatum, dignitatum apice ad terram allisi, in nihilum rediguntur hoc utinam expenderent, FORTVNA VITREA EST. Dum inter Senatorum subsellia, inter regum atria sublimes consident, hoc utinam volverent:

Sen. Troas. Virg. 4. Georg.

Quam fragili loco, & ut Maro ait,
Vitreisq; sedilibus conquiescant.

Horat. serm. l. 2. Sat. 3.

Cum ut in dies videmus quos evehete cepit VITREA *fama* (sic eam aptè Horatius compellat) eadem invidorum calumniis confracta, infami casu suos præcipitat. Ecquid mirum si & ipsi frangantur, causam disce ex Cardinale Damiano: humanam mentem, *superbia* VITREAM *reddit*, VITRVM *nempè dicitur, quia visu penetratur: atque ideo si robur haberet soliditatis, ceteris potuerat eminere metallis, sed quia citius rumpitur, vili pretio taxatur. Mentem* VITREAM *reddit, quia visu penetratur.* Ejusmodi enim omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus. *Matt.* 13.

A Pet. Damian. epist. 97. ad Gilizonem Abb.

Hæc ad mores brevis velificatio, ubi & humana omnia vitrea prætervecti sumus. Nunc institutum cursum, hominem vitro fragiliorem prosequamur, in quo ne longior sim unius Augustini convincit auctoritas: qui libro homiliarum, hom. 28. *Nónne fragiliores sumus quàm si* VITREI *essemus?* VITRVM *enim etsi fragile est, tamen servatum diu durat, & invenis calices ab avis & proavis in quibus bibunt nepotes & pronepotes. Tanta fragilitas custodita est per annos, nos autem homines, & sub tantis casibus quotidianis*

FRAGILES *ambulamus*. Hæc diviniſſimè Auguſtinus: in quo cùm ſint omnia, ei ſoli inhærendo, ſingula enucleatiùs expendamus. Fragiliores nos vitro eſſe ex eo probat, quod VITRUM *ſervatum diu durat*, in arca repoſitum, ut alibi ait, *durat per ſæcula*. Domicellæ verò ut domi cellam ſervent, obſervent quâ ventus ſpiret, cælum ſudum an udum ſit: non exeant nebulâ, non veſcantur bubulâ, non bibant frigidam, nil crudum ſapiant, omnis ſapor, omnis vapor exquiſitum quid redoleat, ſemper clauſæ, ſemper fotæ, ſemper fœtæ, addo & fætidæ. Eæ plerumque præ agreſtibus macidæ, pallidæ, morbidæ ac vel ſic breviùs morituræ, fragilitatis vivum ſimulachrum, vitroque fragiliores eſſe conſueverunt, ut in matrona Principe Veneta B. Damianus oſtendit, & nos experientiâ edocti ſumus veriſſimum illud Auguſtini: inveniri vitreos *calices ab avis & proavis in quibus bibunt nepotes & pronepotes*, quibus perdurantibus, illos abiiſſe & obiiſſe fatemur. Si vacet, vetuſtas principum ædes, & prima Belgii templa contemplare, leges iſtic in feneſtris vitreis ſub teſſeris gentilitiis an. 1519 in aliis a. 1312. alibi a. 1200. quid quod repetiatur in vitro depictum: a. 1022. quod vitrum jam ad 600 annos perduraſſe conſpicuum eſt. Hic tamen dum feneſtras vitreas luſtratis, omnes vos Davos aut Oedipos pervelim. Millenas in una feneſtrâ, vitreas teſſellas cernitis, variis excuſſis, novæ recèns inſertæ ſunt, quæro utra primùm petenda & confringenda, an quæ per annos illæſa perſtitit, an quæ de novo repoſita eſt? eadem ſuper convivium controverſia inſtitui poteſt, ubi varia vitrorum genera conſpexeris, percunctare quod primum, an cereviſiæ, an vini, an quod recèns è fornace fuſum, an quod aliquot luſtris ſervatum? & comperies ut in vitris, ſic in hominibus, & hæc & illos inopinatò ac inſperatò concidere: atque uti nullo diſcrimine vitra recèns conflata, ita & mortales vixdum natos in cineres redire, tot gobios quot aſellos, tot vitulos quot boves, tot pueros, quot ſenes interire. Ex quibus omnibus ſolidè concludit idem Auguſtinus, ſerm. 1. de verbis Domini: *Quid fragilius* VASE VITREO? *& tamen ſervatur & durat per ſæcula*: *nos ergo* FRAGILIORES *& infirmiores ſumus*. Supereſt nunc alterum & poſtremum ejuſdem ſanctiſſimi Præſulis documentum.

Aug ſerm. 1. de verbis Domini.

§. II.

Cautè agendum eſſe, quia ſub caſibus quotidianis fragiles ambulamus.

Aug ibid.

QVàm fragile bonum ſit ſupellex vitrea, norunt, ſed non niſi damno ſuo edocti, propolæ omnes qui refertas hac merce capſulas ex urbe petunt, quàm plateæ non lapide, ſed aquis ſtratæ nobilitant: ut enim fragile bonum hoc, adverſus exitium fœno chartaque præmuniant, plura tamen paſſim recipiunt fragmenta, quàm vaſa: quodque Sapiens de cacabo & olla, hoc de uno vitro ad alterum dixero: *Quando enim ſe colliſerint, confringetur*, hominem verò vitro fragiliorem, inter contactus mutuos integrum arbitraris, rem ſcitè expreſſit, qui pudicitiam vitro comparavit hac epigraphe adjectâ: *ſi tangas frangas.* Quare rectè Apoſtolus commonet, *ut cautè ambuletis*, ac ſi verè vitrei eſſetis, eamque cautelam in animæ, quam homo vitreus in corporis integritate collocavit impendatis. *Eccl. 13.* *Ad Eph. 5.*

Thomas Rotarius totum ſe vitreum vivaciſſimè imaginabatur: ea propter ſi quos ſibi appropinquantes cerneret, horrendùm inclamabat. Semel ab amicis quò phantaſiam diſturbarent, inopinatò quàm arctiſſimè compreſſus, poſt horribilem ejulatum in eas anguſtias radactus, ut animo deficiens, multum temporis in mortuum jacuerit. Ut ad ſe rediit, per omnia ſacra & profana obteſtabatur, ne deinceps tam durè ſe contrectarent, aliàs confringendum. ne verò aſpero nimis aut arcto veſtitu, fragile, ut aiebat, corpuſculum rumperetur, cautum eſſe voluit gauſipio aliave molli materiâ, quâ omnis veſtis interiùs fulciebatur. In ſumendo cibo hanc rationem obſervabat: à carnium & piſcium eſu totus

Gaſpar Ens Pauſilypus pag. 56. Binet agrorum ſchola.

totus abhorrebat, solis fructibus vescebatur, qui ei in vase vitreo ex oblongâ perticâ eminùs porrigebantur. Potu non utebatur nisi frigidâ. Per urbem incedens plateatũ medium tenebat, ne tecti tegula vel scandula fortuitò in caput decideret, tempore æstivo sub die excubabat; hiberno horreum adibat, ubi stramini (quo nihili homini vitreo congruentius) capite tenus abditus jacebat. Cælo tonante totus cõtremiscebat. Cæterùm ingenio claro & discursu prudenti pollebat, quo factum, ut cùm ejus fama per Hispaniam increbuisset, fuerit è primatibus aulæ, qui hunc hominem videndi tenebatur desiderio, cui ut satisfieret, fasciculis stramineis hîc phantasio-cratumenos seu homo vitreus involutus, non aliter quàm vitra assolent: quorum etiam nonnulla eidem sarcinæ inter stramen inserta, curruique imposita, Salamanticâ Vallisoletum cum homine devecta sunt; ubi auriga sub noctem onus in magnatis ædibus deponit, qui confestim advolans Thomam stramineis vinculis expeditum amanter salutat, ac sano cæterùm, præclaroque vitrei hominis discursu se mirum oblectavit. Hanc Rotarii phantasiam & se conservandi studium, stultitiam ducimus, quæ pro integritate animæ servanda, sapientia est apud Deum: pluribus hæc periculis exposita, quàm si vitrei essemus. Magnum Augustinũ hîc rursum in testem advoco serm. 1. de verbis Domini: *Si* VITREI *essemus minus timeremus*, quàm jam parenti pro filiis & filiabus, marito pro uxore, superiori pro subditis, omnibus denique juvenibus, puellabus, cuique pro se timendum sit: quia, inquit, *inter casus ambulamus*, eosque gravissimos: ea enim vitri natura est, ut ubi confractum est, nulla arte refici, aut instaurari possit, ita Poëta docet:

Ovid. epist. Oenod. ad Pand. *Lapsa pudicitia est, deperit illa semel & semper,* instar vitri, *nullâq; reparabilis arte.* Pomum decotticatum ubi semel ruborem amisit hoc exttemum, inquit Sales, ne putrescat, condiatur & vitreo vase condatur, de filia agit cujus integritas violata, cui verecundia adempta, intra religionis septa claudatur. Pulchrè Chrysostomus discrimen observat inter vas figuli & vas fictile seu vitreum, expendens illud Psalmi: *tanquam vas figuli confringes eos. Non dixit Propheta sicut vasa fictilia, sed sicut vas figuli (quod dũ molle reparari potest) nam illa nulla emendatione corriguntur.* Quod solum motivũ sufficere deberet, ut in quotidianis congressibus cautè ambulemus, in festivis cõviviis cautè agamus, quæ uti raró celebrantur quin aliquot vitra frangantur, ita frequentiùs pudicitiæ & animæ integritas violatur. *Habemus autem*, Paulo attestante, *thesaurum istum in vasis fictilibus*, id est, animam Christi sanguine aspersam in fragili corpore. Vasis quidem vitreis, quia poris carere dicuntur, pretiosissimi liquores asservantur, & ipsum tempus cujus jactura momenti maximi vitreis clepsydris continetur, sed longè præstantissimum thesaurum melleus Doctor à nobis quàm studiosissimè servari vult: *Si stillantem*, inquit, *in cruce Domini sanguinem collegissem, essetq; repositus pe[..]es me in* VASE VITREO, *quod & portari sæpius oporteret: quid animi habiturus essem in discrimine tanto? & certè id servandum accepi, pro quo mercator non insipiens (ipsa utique sapientia) sanguinem illum dedit. Sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multò plura quàm* VITREIS *imminere pericula videantur.*

Psal. 2. *Chrysost. hom. ad baptizandos.* *Bernard. serm. 3. Advent.*

Ad hunc thesaurum appretiandum, ad pericula exaggerendum linguas Ecclesiastarum percuperem esse disertas. Nobis hoc inculcasse sufficiat, hunc thesaurum si servaverimus, si vas vitreum mundum, intactum, illæsum custodierimus, erit aliquando ut in cælesti illa Ierusalem in mensa supremi regis inter vasa electa reponamur: ubi nullus casus, nulla ruina timenda, quando utique corruptibile hoc, ut Paulus loquitur, induerit incorruptionem: quando corpora nostra instar vitri aut purissimæ crystalli pellucida, non tamen fragilia, perfectissimam illam summi illius opificis symmetriam ostendent. Non me, sed magnum super ea re Gregorium audite, qui exponens illud Iobi: *Non adæquabitur ei aurum vel* VITRVM. *Quid aliud in auro vel* VITRO *accipimus, nisi illam supernam patriam, illam beatorum civium societatem? quorum corda sibi*

1. Cor. 15. *Greg. l. 18. in Iob c. 27.*

da sibi invicem & claritate fulgent, & puritate translucent, quam Ioannes in Apocalypsi conspexerat, cùm dicebat ipsa verò civitas aurum mundum, similis VITRO *mundo. Vt designetur* (inquit) *auro clara, vitro perspicua*. Memorabilis quidem fuit Æthiopum consuetudo, qui cadaver aromatibus conditum & induratum *cippo vitreo* inclusum, alto in loco exponebant, ut per *vitrum*, defuncti corpus videri posset, ut ait Herodotus. Alius de corporibus beatorum, Theologorum ac SS. PP. sensus est: Aug. l.22. de civit.c.30. *Omnes illi qui nunc latent harmoniæ corporalis numeri, non latebunt intrinsecus. Sed cum cæteris rebus quæ ibi magnæ & mirabiles videbuntur, rationales mentes in tanti artificis laudem rationalis pulchritudinis delectatione succendent*. Lessius verò de summo bono l.3.c.5. *Cogitandum est corpora beatorum cum omnibus suis partibus interioribus & exterioribus fore instar* CRYSTALLI *purissimæ*. Quod & Suares cum aliis quàm plurimis docet, ut istic videre est.

Apoc.21. — *Ex Herod. Diod. Sic. l. 1. Chresolii antol. part. 1. l. 1. p. 27.* — *Suares part. 3. tom. 2. q. 54. a. 4.*

Quare si hujus tanti splendoris, omnisque incorruptionis participes esse velimus, servemus nunc corporis vas illæsum, per gratiam, quemadmodum futurum est per gloriam, ac omnia humana, ut suprà diximus, verè fragilia ac vitrea, præ æternis contemnamus. Ubi postremum illud Hieronymi ad Lætam vos monitos velim: *Si tanti* VITRUM, *quare non majoris sit pretii margaritum?* Si mortales hisce perituris & fictilibus conquirendis tam impensè occupentur, cur non ad pretiosissimum margaritum, cui regnum cælorum comparatur, magis inardescant? stultos eos, ut minimùm stolidos rerum æstimatores ducimus, qui vitrum auro & gemmis commutant. Ad Indos ubi vitrum primò delatum, rebus omnibus prælatum permutatumque inæstimabili pretio, ita ut pauci vitrei calices, & quidem rusticiores, supra æstimationem solidorum aureorũ ducentorum permutati memorentur. Stupendum magis Neronis principatu duos vitreos calices HS. sex millibus venditos fuisse. Rursus hîc illud Hieronymi ingeminandum: *Si tanti vilissimum vitrum, quanti pretiosissimum margaritum?* quanti calix pretiosus in manu Domini, è quo torrente voluptatis suos potabit? fidem propè excedere videtur, quod refert P. Matthæus Riccius, & scriptum reliquit P. Trigautius: cùm P. Matthæus gravissimo morbo expeditus esset, amico, in grati animi tesseram, inter cetera munuscula vitrum trigonũ donavit, quod ille tanto in pretio habuit, ut in argenteam thecam recluserit, & aureas catenulas in extremis nodis illigarit. Hoc vitrum multorum cupiditatem incitavit, nam non ita multò pòst quingentos aureos in pretium unus aliquis dicitur obtulisse, & gravatè extorsisse, quia donum regium æstimabatur. O mortales si tanti vitrum trigonum, quanti speculum illud sine maculâ, ausim dicere trigonum, in quo perspicuè sacrosanctæ Triados arcanum conspicitur: qui filius à patre genitus, spiritus ab utroque processerit: qui una divinitas, una sapientia, una potentia, unum sed interminatum ab æterno lumen, tres tamen personæ in uno Deo refulgeant. In quo non vanos & phantasticos colores, ut in hoc vitro fit, sed res omnes creatas, prout olim fuerunt, nunc sunt & erunt, eorum magnitudinem, proportionem, pulchritudinem, naturam, vim, vires, proprietates, motum cernent: atque hæc non paulatim aut gradatim, sed simul omnia, idque distinctè, clarè, firmiter, obtutu immutabili. Hinc eorum nullus ab hac divinitatis pictûra, ab hoc viso in omnes æternitates avelli poterit: post decies centena millia, pòst centies centena millia, post millies millena millia annorum, hæc visio tam recente tantaque voluptate perfundet omnes, quantâ perfusi sunt primo omnium momento. Immutabilis est voluptas cæli, & gloria ejus semper innovatur. Beatus profectò qui hæc videt, qui, ut Bernardus ait: *ibi illa videt, ubi longè melius sunt quàm in seipsis*, quia non vanæ nec inanes species, sed in ipsa vita erant.

V. Cæsium de Mineral. l.3.c.9.sec.3. — *Plinius l.36. cap. 26.* — *Hieron. ad Salvinam.* — *Cæsius cit.* — *Trigaut. l.4. de Christ. exped. ad Sinas c.4.* — *Bern. l.5. de consid. c.1. med.*

EMBLEMA LII.

Mittet Angelos ſuos cum tubâ. Matt.XXIV.

NON CANIMVS SVRDIS. *Eclog.* 10.

DOMINICA VIGESIMA-QVARTA POST PENTECOSTEN.

Tuba noviſsima ſurdos excitat: quâ reſurgentes,

§. I. *Congregantur ad concilium judicii.*
§. II. *Ad prælium: quo orbis terrarum pugnabit contra inſenſatos.*
§. III. *Ad feſtum æternæ ſolennitatis.* Ita D.Thomas, *D.Thom.in 4.diſt.43. q.unica art. 2.in corp.*

DO-

DOMINICA VIGESIMA-QVARTA POST PENTECOSTEN.

Mittet Angelos suos cum tubâ.

Ælian. l. 2. c. 44. EXSTAT illud Æliani de Theone pictore celeberrimo: inter artis pingendi præclara monumenta, illud momenti maximi fuisse, quo fortissimum belli ducem, qua Martis furore correptum, minaci fronte, scintillantibus oculis, spumanti ore, toto corporis habitu cædem anhelantem, flammas spirantem, scitè expressit. Hoc tamen solertiæ adhibito: non prius tabulam spectandam proposuit, quàm argutum post mutam tabulam tubicinem collocasset, qui ad pugnam animaret; nec prius siparium dimovit, quàm hic tubam inflare cœpisset. Hoc siquidem peniculo exprimere nequiverat, quemadmodum tubarum clangor soleat duces exercitus concitare,

6. Æneid. *Martemq; accendere cantu.*

Ita mihi statutum est, non prius imperatorem nostrum justo vindictæ dolore inflammatum procedentem in campum attonitis oculis ad terrorem subjicere, quàm horrificum illum tubæ fragorem auribus, animisque vestris insonantem exceperitis. Hujus verò feralis tubæ usum, D Thomas, quem auctor noster Ignatius, suis magi-*D. Thom. in 4. distinct. 43. q. unica art. 2. in corp.* strum præfecit, triplicem assignat: *Propter convenientiam ad usum* TVBÆ, *qui erat in veteri testamento:* TVBA *enim congregabantur ad prælium, & vocabantur ad festum. Resurgentes autem 1. congregantur ad concilium judicii. 2. ad prælium, quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos. 3. ad festum æternæ solennitatis.*

§. I.

Quàm tuba illa novissima terribilis, quâ CONGREGANTVR AD CONCILIVM IVDICII.

IOannes Damascenus elegantem nar- *Damasc. in vita Barlaam & Iosaphat.* rationem ingressus: Rex magnus, inquit, aureo curru, regio satellitio stipatus iter fecerat. Hunc viri duo Religiosi, veste lacerâ, macie confecti, ore pallidi fortuitò transibant. Constabat autem regi hæc esse austerioris vitæ, & assiduæ in divinis obsequiis intentionis argumenta. Quamprimum igitur eos vidit, curru desiliens, & humo affusus, supplici gestu eos veneratus est; dein consurgens, illos complexus amicissimè salutavit. Ægrè id tulerunt regis proceres, demissionem regiâ majestate indignam rati. Cùm autem nemo esset, qui de eo regem commonere auderet, regis fratrem instigarunt, moneret suum germanum, ne diadema & sceptrum contumeliosâ submissione ad mendicorum pedes deprimeret. Paruit frater & regem intempestivæ abjectionis simulavit. Rex ei responsum breve ac obscurum dedit. Atqui moris erat illic locorum, ut si quem morte mulctaturus rex esset, ad ipsius ædes præconem cum tubâ mitteret, ut è ferali tubæ clangore, reus disceret, sibi moriendum esse. Idcirco *tubam mortis* appellarunt. Rex ergo sub vesperam misit, qui ad fratris domum tubam inflaret, ferretque mortis nuntium. Ubi regis frater fatalem hanc tubam audiit, de vitâ jam actum esse censuit. Ita proximam noctem insomnis inter familiæ luctus exegit. Sequenti manè cum conjuge,

conjuge, liberis, & familiâ omni atratus venit ad regii palatii fores, auditurus quam capite dependeret sententiam. Iam omnium oculi natabant lachrymis, nec aliud quàm gladius & mors exspectabatur. Rex fratrem accersitum sic ablocutus est: Itáne, inquit, extimescis iram fratris cum quo tibi sanguis & genus idem est? Itáne feralis tuba te mactat nullius facinoris conscium? cur, quæso, mihi vitio vertebas; quòd eos qui mihi occursu suo judicis adventum denuntiabant, submissiùs salutaverim: præsertim cùm egomet mihi plurimorum criminum sim conscius, quibus meum judicem læsi. Hanc tubam formidemus, quæ mortem indicit sempiternam. Hæc volui ut instruerem te, non ut occiderem, ita eruditum à se dimisit.

Summus Imperator noster Christus non unum Præconem, seu præcentorem ad nos destinat, qui exaltant velut tuba vocem suam, ut hunc tam horrendum, tam feralem novissimæ tubæ sonum, in aures, & animos nostros immittant, & ex profundo vitiorum veterno excitent. Ad rem Augustinus: *Sicut* CANENTIBUS TUBIS *muri Iericho ceciderunt, ita & nunc oportet ut civitas mundi*, id est, *superbia cum suis turribus, avaritia scilicet, invidia, atque luxuria, simul cum populis*, id est, *omnibus concupiscentiis malis, assiduâ Sacerdotum prædicatione destruatur atque dispereat.* Polidorus de rerum inventione tradit Dictæum Poëtam primò tubam adaptasse; quoniam is, cùm Lacedæmones, Justino teste, bellum adversus Messenios gererent, diuque producerent ancipitem Martis eventum, responsum acceperant ab Apolline, si vellent vincere, Atheniensi Duce uterentur. Dum ecce Dictæum ab Atheniensibus ad partes suas deficientem, exercitui præfecerunt: qui usum inflandi tubas in castra induxit, quarum insolenti clangore, equi equitésque Messenii conterriti, fusi, fugatique sunt, & luculentâ victoriâ Lacones potiti sunt. Nobiliorem enimvero vitiorum ac cacodæmonum victoriam spondet tuba illa novissima, si ejus auram sive suavem piis, sive impiis gravem auribus nostris identidem hauserimus.

Aug. serm. 106. de temp.

Verùm hoc gravissimè indolendum est, hos sacros Dei præcones dum avaritiam, luxum, libidinem, temulentiam, aliaque scelera insectantur: eos passim surdis canere. Cui appositum emblema quod per tubam docet surdis loquendum, mederi poterit: TUBA *itaque*, inquit, *peccatoribus necessaria est, quæ non solùm aures eorum penetret, sed & cor concutiat: nec delectet cantu, sed castiget auditu.* Lamæ Sacerdotes Rosaria gestabant ex ossiculis mortuorum, potabant ex craniis, è tibiis humanis buccinas sibi & tubas conficere solebant, cui populo congruit illud Propertii: *Aug. ibid.* *Nierenb. hist. nat. l. 6. c. 71.*

Et struxit querulas rauca per ossa tubas. *Propert. l. 4. eleg. 3.*

Causam rogati à P. Antonio Andrada, responderunt se ossa mortuorum in tubas conflare, iisque clangere, ut mentionem adproperantis mortis, quam tremendum illud judicium subsequitur, nuntiarent. *Hæc tuba itaque peccatoribus necessaria est.* Ut quoties ossa mortuorum viderint, toties mortis imminentis, & novissimæ illius tubæ recordentur. Toties occurrat animo, quod Antiochenus Antistes aureâ tubâ nobis insonat: *Quando audierimus* TUBAM, *quando vocem illam Archangeli, quavis* TUBA *terribiliorem, quis tunc nobis animus erit?* Plutarchus in vita Gracchorum, postulatos rei capitalis *vocari* TUBA *ad judicium* declarat. His vos paucis compello, *quis tunc illis animus*, dum tuba mortis, auribus insonat? num salire, & lascivire, num epulari & pergræcari lubuerit? enimverò tantum abest ut peccare delectet, ut nemo quisquam sit qui hujus tubæ clangorem, vel mentis auribus exceperit, quin ceteros omnes sensus in stuporem induxerit. Hic sensus fuisse videtur, qui rectissimè sensit, & cui portæ inferi non prævalebunt, ipsius Petri, referente Clemente Romano: hoc eum aliquando oraculum pronuntiasse: quis peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei judicium ponat. Si auribus ejus semper feralis tuba insonet? quis dum tubam præ foribus audit, quo ad judicium cogitur, de capite accepturus sententiam, genio perget indulgere? quis non è strato se proripiat. Quis non musicam omnem *Aug. cit.* *Chrysost. hom. 8. in 1. ad Thess. 4.*

in luctum convertat? quis non voluptati omni nuntium remittat? perillustris in Hispania, vel eo etiam nomine familia est, quæ *de Ron* indigetatur, pro gentilitia tessera in insignibus expressam gerens tubam, hoc lemmate subjecto: *Los de Ron siempre comen a este son.* More enim majorum receptum erat in ista familia, domesticos omnes per tubam ad mensam convocare. Utinam, feralem illam tubam super mensam nobis occini attentâ parumper mente volveremus, quàm frugi viveremus, quàm sobriè appositis frueremur, quàm crapulam omnem & ebrietatem incurrere formidaremus? quod magnum illum Hieronymum usurpasse legimus, de quo illud exstat: *Quoties diem illum considero toto corpore contremisco: sive enim comedo, sive bibo, sive aliquid aliud facio, semper insonare videtur auribus meis* TUBA, *illa terribilis: surgite mortui, venite ad judicium.* Equidem fateor principes mensæ suæ tubicines adhibere solitos, sed voluptatis administros, malim ipse ut fertur D. Hieronymi judicio funestam illam tubam ad omnes gulæ illecebras, horribili suo fragore expugnandas, opprimendasque, circumferri. Siquidem si audiamus augustam illam Ecclesiæ tubam Augustinum: cujus hic clangor. *Scitis quòd tuba non tam oblectationis esse soleat quàm terroris, non tam delectationem proferre, quàm inferre formidinem*; qualem Bogori Bulgarorum regi salubriter incussit, qui ubi ceperat Methodium virum Religiosum picturæ perquam peritum, ab eo expetiit, ut quod maximè formidandum oculis animoque subjiceret. Pinxit ille terrificum illum judicii apparatum, & in eo à quatuor ventis tubas mortuos è sepulchris excitantes: ad cujus tabulæ aspectum sic inhorruit, ut muta tuba jam Christi militem è solio, in religiosi claustri latebras compulerit, quo ad veræ tubæ sonitum, securum sistere vadimonium posset. Prô Deum immortalem! sic terribilium omnium terribilissima tuba auribus animisque mortalium excidat, ut non ad omne forum, ad omne pulpitum, ad omnem mensam, ad omnem thalamum, ubique gentium a c locorum illud pavidis semper auribus insonet: *surgite mortui, venite ad judicium.* Prodite in campum, descendite in prælium. Etenim ut Cyrillus Alexand. monet: *Audio eos qui in palæstricis certaminibus præsident, ubi rei ipsius initium facturi sunt, tuba quidem denuntiare* certamen. Quæ tunc militum trepidatio, quis pavor, quæ trepidatio & quanta? *At tuba* (magni illius prælii) *terribilem sonitum procul excitat horrida.*

Iac. Nyssen. serm. 1. die Lunæ quad. disc. 5. — *Nyss. ibid.* — *Aug. serm. 106 de temp.* — *Hom. 4. de fest. Pascha.*

§. II.

TUBA *convocabuntur ad prælium, quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos.*

S. Thom. in 4. dist. 43. q. 1. a. 2. in corp.

DE Romana militia Justus Lipsius docet antiquitus, & quotidianâ experientiâ comprobatum est, signum tubæ ciêre milites, & castra movere. Hinc numer. 10. ULULANTIBUS TUBIS *in profectionem,* Haud aliter:

TUBA mirum spargens sonum
Per sepulchra regionum
Coget omnes.

Sed quò? *Si incertam vocem det tuba, quis parabit ad bellum*? quapropter cælestes illi præcentores novissimâ tubâ articulatè insonabunt: *Surgite mortui, venite ad judicium.* Ut Chrysostomus, Theophylactus, aliique. Mirum est quod inter Julii Cæsaris gesta scribit Suetonius: constiterat ante Rubiconem flumen, anceps animi & in diversas distrahebatur sententias, de bello hostibus inferendo, cunctanti, ait Suetonius, ostentum tale factum est: quidam eximiâ magnitudine, & formâ in proximo sedens repente apparuit arundine canẽs, ad quem audiendum, cùm præter pastores plurimi etiam ex stationibus milites accurrissent interque eos nonnulli æneatores, seu tubicines, procerus hîc gigas erepta tubicini tuba, prosiluit ad flumen, & ingenti spiritu classicum exorsus in alteram ripam contendit. Tunc Cæsar: eatur, inquit, quo deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat, jacta est alea. Hæc tuba Cæsari mentem injecit ad progrediendum, ad per-

1. Cor. 14. — *Cornel. in 1. Thess. 4. v. 15.*

pergendum in hostes, & confligendum. At verò *ubi in tuba Dei*, Imperator noster, *descendet de cælo*, & mittet suos undique *ad reges totius terræ, congregare illos in prælium, in diem magnum omnipotentis Dei*; ubi porrò hoc classicum militare, ut Anselmus loquitur, insonuerit: terrâ marique in campum cogentur omnes qui demersi in aquis, qui in aëre penduli, qui igne absumpti, terrâ obruti, congregabuntur *à quatuor ventis, à summis cælorum usque ad terminos ejus*. Universale armilustrum instituetur in valle Josaphat. Joëlis 13. *Ecce in diebus illis, & in tempore illo congregabo omnes gentes, & deducam eos in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis*. Hunc se exercitum in spiritu aliquando prævidisse narrat Ezechiel: *Dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus, factus est autem sonitus prophetante me: & ecce commotio, & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam, & vidi, & ecce super ea nervi, & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis desuper, & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt, steteruntq; super pedes suos exercitus grandis nimis valde*. Has tam immanes, tam immensas militum copias nemo demirabitur, qui legerit sub novissima tempora exercitum Antichristi apud Joannem: *& numerus equestris exercitus vicies millies dena millia*. Græcè δύο μυριάδες μυριάδων id est, duæ myriades myriadum. Myrias autem est decem mille, duæ ergo myriades myriadum, sunt vicies mille decem millia, id est, ducenties millena millia, sive ducenti milliones. Quibus si copias pedestres passim longè superiores, addideris, *existet exercitus grandis nimis valde*. Insuper jungentur illis omnes mortales, qui sunt, erunt, & fuerunt. Qui quanto numero futuri sint, ex hoc colligere est quod refert P. Trigautius: in solo regno Chinensi numerari ad ducentos quinquaginta milliones hominum. Adde, inquit, Cornelius totidem ex Æthiopia, ex Tartaris, totidemque ex India. Numeret Zara Rex, *decies centena millia* suorum Æthiopum, contra regem Asa. Ante illum Semiramis contra Indos & Bactros decies sexies centena millia. Xerxes verò cui nullæ unquam numerosiores copiæ, quinquagies centena millia, terra marique contra Græciam educat: at quantus & qualis exercitus colligendus, qualis concursus & occursus ad ultimæ tubæ signum futurus est? ubi supra ducentos quadraginta sub sacris infulis Pontifices: supra centum quadraginta augusto sub titulo Imperatores: innumeri sub variorum regnorum coronis regum populi, omnium principum, procerum, totiusque nobilitatis nemine hoc se campo subducente, frequentiâ? Quis tandem in numerando sit finis hoc in ultimo orbis excidio ac triumpho, si complectaris sex millium sæculorum revolutionibus natos & denatos mortales, nunc ad hanc tubam in ictu oculi in auras prodire ad beatam vel miseram æternitatem rursus nascituros, quovis è genere hominum sexu, ætate, conditione, qui omnes in hunc campum, in quo ultimum de summa rerum decertatur, concurrent. Ex quibus immensum, quem vix terra sustineat exercitum conflari necessum est. Nunc si lubet hac in valle castra metamur, & in legiones centurias, ac turmas varias hunc tam ingentem exercitum dividamus. Ac primum quidem, quoniam *mittet Angelos suos cum* TUBA *& voce magna, & congregabunt electos ejus*, beatorum copias obiter lustremus. Stat ergo in procinctu Ecclesia olim militans, jam triumphans, ut *castrorum acies ordinata*. Duces ac primipilos antiquâ in lege contueor Patriarchas & sacros vates, quorum sub signis, is militum numerus, ut maris arenis, & cæli stellis queat comparari. At verò nova in lege Christi auspiciis longè copiosior Christianorum multitudo & victoria illustrior. Verissimè Ioannes hunc mentis acie exercitum intuitus, exclamat: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat*. Unam procedentem militum purpuratorum, duce fortissimo heroë Stephano lectissimo legionem induco, quæ quot capita, & ea quidem laureata censeat, ex eo colligas, quòd sub uno Diocletiano cæsa sint quot mensibus, septemdecim millia Martyrum: multiplica hunc numerum, ait Cornelius, per decem annos, quibus ea persecutio duravit, invenies vicies

Marginalia: 1. Thess. c. 4. — Apoc. 16. — Matt. 24. — Ezech. c. 37. — Apoc. 9. v. 16. — V. Corn. — P. Trigaut lib. de expedit. Sinensi. — Cornel. in c. 9. Apoc. v. 16. — 2. Paral. c. 14. — Matt. 24. — Cant. 6. — Apoc. 7. — Cornel. in Apoc. c. 7.

cies centena millia, sive duos milliones martyrum; ut non modò fidem excedere videatur quod Hieronymus affirmat in quemlibet anni currentis diem, suo tempore ad decem millia assignari potuisse, sed ad nostra usque tempora non levi calculo, ad triginta millia martyrum coronatorum in cælis, ab Ecclesia in dies singulos posse honorari, ut Genebrardus supputavit in Psal. 78. & Franciscus Arias de Imitatione Christi l. 3. c. 35. quod nemo mirabitur, qui uno die quandoque sex millia sexaginta sex, totam legionem Thebæorum; quandoque undecim millia virginum deleta legerit; mitto parvulos ab Herode occisos ad quatuordecim millia, aut ut alii, ad quadraginta quatuor millia, ut apud Deaponte videre est, quæ omnia divinitus comprobata reperies in Revelationibus Birgittæ, quæ sic habenti. In una urbe Roma quolibet die anni septem millium martyrum posse festa celebrari. Et alibi: *Si mensurares terram centum pedum in longitudine, & totidem in latitudine, & seminares eam plenam puris granis tritici, quodlibet verò granum daret fructum centuplum, adhuc essent plures Martyres, & Confessores Romæ à Petri tempore, usque ad Cælestinum.* Quæ ergo & quanta justorum caterva ab Adam usque ad hæc tempora, nec tantùm in una urbe Roma, sed orbe universo? Gen. 22. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris.* Augustinus hîc alludens: *Comparatione cælestium stellarum mihi magis promissa videtur posteritas cælesti felicitate sublimis.* Testis cælo petendus Elias qui novissimis diebus è monte Carmeli, suos commilitones in vallem deducet. Huc tu Paule: ille primus solitudinis incola ex umbra in solem & pulverem prodit, tot cinctus sanctissimis commilitonibus, quot Ægypti solitudines sub Africo arenas volvunt.

Beyerlinck theat. tit. Martyrium.

Deaponte in Matt. c. 2.

Cornel. cit. l. 3. Revel. c. 35.

l. 3. c. 37.

Aug l. 16. de civ. c. 23.

Lancicius in opusc. spir. 1. c. 19.

Nec te prætereeam Benedicte, cui & ipsum nomen titulus est sanctimoniæ. O quales & quantæ beatorum mentium acies te circumstant? quid enim numero comprendere refert, quot in bibliotheca Cassinensi reperire est sanctos, sub regula Benedicti in canonem relatos esse quadraginta quatuor millia viginti duos. Quorum quinque millia quingenti quinquaginta quinque, in uno Cassinensi monasterio vixêre, ibidemque sepulti sunt.

Beyerlinck theat. tit. Martyrium. Lancicius opusc. spir. 1. c. 19. pag. 73.

Ex ordine S. Augustini homines sanctitate clari juxta Ticinensem ducenti supra sexdecim millia numerantur. Norbertus candida ducet agmina, quæ ab Adriano IV. tam copiosa quàm *luminaria in firmamento* astruuntur. SS. Patriarcha Dominicus eum beatorum exercitum coget, qui campum latissimè patentem occupent: in quo uti S. Theresæ cælitus declaratū est, hi generosi pugiles, in hæreseos antesignanos, & erebi furias decertarunt, quorum nomina & numerus vastum volumen eidem virgini exhibitum satis superque testatur. Ubi vel unus Vincentius supra viginti millia Judæorum, ad 8. millia Saracenorum inducet, In Seraphico ordine Sanctos enumerare, nō humanæ, sed seraphicæ est intelligētiæ, quæ Seraphinorum ordinem & numerum sola complecti posset. Adducet hic suam quoque Franciscus de Paula maximam Minimorū catervam, & ne ducē nostrum Ignatiū ad bella natum prætergressi videamur omnes eas beatorum copias in campum triumphaturus inducet, quę hîc in terris sub ejus signis constanter militarunt, ex quibus omnibus ut divinis testimoniis comprobatum est, non perdet quemquam. Mitto jam Barbarorum phalanges ad undecies centena millia sub Xaverii auspiciis in aciem prodeuntia. Quadraginta millia, quæ ab impiis hæresum præsidiis, ad Christi castra P. Augerius revocavit. Tandem ubi nullus militum numerus, quæret aliquis quomodo in hoc campo, in hac valle omnes colligendi sint, cùm juxta computum Lessii, soli damnati, futuri sint ad nonaginta novem, seu centum mille milliones hominum? Respondet Cornelius, justos cum Christo judice, quasi in clivo per modum amphitheatri futuros in nubibus cum novem istis legionibus velitum, qui tanto numero sunt, ut Daniel describat: *millia millium, & decies millies centena millia*, hoc est, ut Chrysostomus exponit: *millia*

V. Stellartium fundamina ordinum pag. 1. tabula 1. Lancicius ibid.

V. Lancicii pag. 78.

Imago 1. sæculi pag. 393.

Less. de perfect. l. 13. c. 24.

Daniel. 7.

millia Angelorum innumerabilia. ut vel ex eo manifeſtum eſt, quod certa revelatione conſtet, infimum chorum plures Angelos complecti, quàm unquam mortales fuerint, ſint, & erunt. S. Bernardin. Senenſis in teſtem adducit Dionyſium Areopag. lib. Hierarchiæ docentem, quod Angeli in Paradiſo exiſtentes, ſint plures, quàm ſint ſtellæ, quàm ſint arenæ, quàm ſint folia & herbæ, quàm ſint omnia creata, quæ fuſiùs Bubalus de Angelis. Ut jure merito Iob exclamet: *Numquid eſt numerus militum ejus?*

Revel. Birgitt. l. 4. c. 11.

Iob 25.

Tunc igitur cum Dominus in campum prodierit, *accipiet armaturam zelus illius, & armabit omnem creaturam ad ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum, contra inſenſatos.* Tunc, ut Cornelius ait, prodibit 1. acies & phalanx innumerabilium Angelorum, *qui ex illo tonitrua, quaſi bombardas horriſonas & igneas explodent, & ejaculabuntur in impios.* Hæc potiori jure legio fulminatrix nuncupanda, quàm illa Chriſtianorum ſub M Antonino, quæ ſaxa & fulmina in hoſtes cælitus impetravit. Tunc cum Imperatore ſuo procedent agmina ſanctorum, ſtabunt in magna conſtantia adverſus eos qui ſe anguſtiaverunt, tunc ſcilicet in die illo prælii, ſtabunt juſti, *tanquam milites victores & triumphatores cum immobili & inſuperabili fortitudine ait Dionyſ.*

Sap. 5.

Cornel in c. 5. Sap.

Cornel hîc.

§. III.

Tunc tuba canet receptui, & beati vocabuntur ad feſtum æternæ ſolennitatis.

D. Thom. cit.

TVnc, inquit Hieron. *Ad tubæ vocem pavebit terra cum populis, & tu gaudebis.* Tunc ad ſingulare certamen provocabunt, *Iuſti perſecutores ſuos & ſancti Martyres tyrannos qui eos adduxerunt in anguſtias.* Petrus & Paulus Neronem: Sebaſtianus Diocletianum: Laurentius Valerianum: Cæcilia Almachium: Vincentius Dacianum. Campianus Elizabetham: Xaverius præfectum Malucenſem, qui cupidine auri victus, iter ejus in Sinas, & conſequenter Sinarum converſionem impedivit: ſic enim tum hominem perſtrinxit Xaverius: *Ego numquam poſthac illum, neque ille me viſurus eſt in hac vita, niſi cùm apud ſummum illum judicem, in valle Ioſaphat, eum accuſaturus ſum, quòd improbiſſimâ turpiſſimaq; cupiditate occæcatus, tantam animarum impediverit meſſem.*

Hieron ad Heliodor.

Turſel. l. 5. c. 7.

V. Cornel. in Ioël c. 3. v. 2.

Tunc nudi & inermes tyranni concutientur horrore terribili, & fugæ locum nequidquam circumſpecturi ſunt. Nulla paciſcendi ſpes, nulla fœderum ineunda conditio, non induciæ. Sed ſigno dato irruent undique truculentæ cacodæmonum phalanges & miſeros mortales captivos ſecum ſine ulla ſpe libertatis, lirri, aut commutationis, in tenebras illas horribiles, in igneum illud ergaſtulum abripient. Quis hîc ploratus, quis ejulatus, quæ & vociferatio. Ubi illa ſtrages tot millionum acciderit, ubi receptui canetur in æternum.

Hîc quiſque veſtrûm compellat poſtremùm Hieronymus: *Quid facis in paterna domo delicate miles? ubi vallum, ubi foſſa, ubi hyems acta ſub pellibus? ecce de cælo* TUBA *canit: ecce cum nubibus debellaturus orbem imperator armatus egreditur: ecce bis acutus gladius, ex regis ore procedens obvia quæque metit.* Infelicia illa damnatorum agmina ſpiritu oris ſui ſubruet. Quis hic ploratus? quis ejulatus? quæ vociferatio? ubi illa tot millionum ſtrages beatorum oculis ſpectanda, mox in imam ardentis orci voraginem devolvenda procumbet? Defuncto Vitellio Romæ tanta clades accidit, ut uno die quingenta hominum millia cæſa ſint. Et ſub Proclo Imp. trecenta millia Germanorum uno conflictu perempta ſint. Unum bellum Punicum ſecundum quindecies centena millia hominum aſſumpſit. Bellum civile Cæſaris & Pompei, ad trecenta millia.

Ad Heliod.

Julius Cæſar in bellis ſuis occidit hominum undecies centena nonaginta duo millia; quo tamen major etiam hac parte illo, magnus Pompeius, qui in delubro Minervæ inſcripſit, fuſa, à ſe fugata, occiſa, in deditionem accepta, hominum vicies centena, octingenta tria millia. Sed hi omnes brevi fato mortales occubuerunt, plurimis quandoque fuga elapſis; at nulla clades cum hac comparanda eſt, quæ numquam

instauranda est, ubi ex centum millionibus hominum, nulli pateat effugii locus, omnes (quod hîc adeò milites reformident, *prisonniers de guerre*) in horrendos illos inferorum carceres detruduntur, nullo litro eximendi, quia *in inferno nulla est redemptio.*

Tunc cælestes illi præcentores canent tubis suis æternum Epinicium, & festo concentu, Imperatori suo, totique beatorum exercitui, illud solenne, *Te Deum laudamus*, plenis buccis concrepabunt.

Etenim si olim Deus præceperit in figura: *Quando habebitis epulum, & dies festos & calendas, canetis tubis super holocausta, & pacificas victimas*, nunc potissimùm insolentem pæana concinent, dum vocantur, *ad festum æternæ solennitatis.* Lutetias quidem lætitia ingens incessit, ubi a. 1559. sub Henrico II. per compita platearum viginti quatuor tubicines, urbi Parisiensi optatissimæ pacis felicitatem denuntiarunt. Porrò quis fando explicet, qualis & quantus in cælesti illa Jerusalem concentus è *tubis ductilibus*: non vicenis dumtaxat, sed centenis, millenis, tot millenis millibus, quot *tunsionis malleo productis & præssurarum plagis* (ut Augustinus loquitur) extensi martyres, quibus ora, non aëra resonabunt pacem illam sempiternam, nullâ temporum injuriâ interituram, nullo hostium incursu infringendam, nullo rerum adversarum impetu evertendam. *O quæ erit, fratres charissimi, illa justorum gloria, quàm grandis sanctorum lætitia! cùm ordinibus distinctis, populum suum Dominus in regno patris sui cœperit recensere, & meritis, atque operibus singulorum præmia promissa restituere: pro terrenis cælestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare? effugit omnem sermonem, atque sensum humanæ mentis excedit.* Quare cùm vos ipsi & soli hæc canere valeatis, me tacente, *Laudate Deum in sono* TVBÆ: *Buccinate in neomenia* TVBA (ubi corpus lunæ, animus solis instar refulget) *in insigni die solennitatis vestræ.*

Numer. 10.

D.Thom. cit.

P. Bulengerus hist. l.10. pag. 316.

Aug in Psal. 32 & 97.

Aug. serm. 6. *de Mart.* 37. *de SS.*

Psal. 150.

Psal. 80.

IN-

INDEX
TOTIUS OPERIS.

Do-

Do-

INDEX
In totam Quadrageſimam.

FERIA 4. CINERVM.

FERIA. 5.

FERIA 6.

SABBATHO.

DOMINICA 1. QVADRAGESIMÆ.

FERIA 2.

FE-

qui nunquam amplius mortuus,ita nec ille denuò moriatur peccato. Embl. xxii. De recidivà,per totum. *Petens aliquid ab eo.*ibid. Qui honores, divitias ac res perituras petunt, nihil petunt, quia humana omnia nihil ſunt, & nihili ducenda. Embl. xxxii. *Neſcitis quid petatis.* ibid. quia honores hominem perdunt. Embl. xliv. per totum. Petit mater ut filii in hac orbis comœdia, habeant partes primarias. Embl. xxv.

FERIA. 5.

Homo quidam erat dives. Luc. 16. Divitias Salomon rectè nihil eſſe duxit.Embl.xxxii. §.1. Divitiæ hominem inquietant, & excruciant. Embl. xxi.§.1. *Induebatur purpurâ & byſſo.* ibid.De luxu in varietate, & ſplendore veſtium.Embl.iii.§.4. Quinam veſtes ſuas,ad aras & cultum Dei contulerint. Embl. xxxi. §.3. *Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno.* ibid.Extrema gaudii luctus occupat. Embl. xxi.*Crucior in hac flamma.*ibid. De tormentis inferni. Embl. xi.per totum. *Si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* ibid. mortui ad vivos perorant.Embl.xxxviii.§.5.

FERIA 6.

Peregrè profectus eſt. Matt. 21. Fidelitas domeſticorum in abſentia patrisfam.comprobatur, uti & amantis abſente amato. Embl.xxvi.§.3.*Homo erat paterfamilias.*ibid. paterfamilias ut pacem habeat, debet ſtare in medio domeſticorum, nullum præ ceteris amore ſingulari complectendo. Embl.xxiii.§.4.

SABBATHO.

Da mihi portionem ſubſtantiæ. Luc.15. Divitiæ quas ille ſubſtantiam vocat, potiùs accidens ſunt, imò merum nihil. Embl. xxx. §.1.*miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos.*ibid. Peccator vitam porcinam ducit, ut porcus æternis flammis comburendus. Embl.xi.per totum. *Ego autem hîc fame pereo, ſurgam & ibo ad patrem.* ibid.Paupertas ad Deum confugere cogit. Embl. xxiv. §.1. *Pater peccavi in cælum & in te,* ibi. De converſione peccatoris.Embl.xxxi. *Filius meus mortuus erat,& revixit.*ibi. Peccatum mors animæ. Embl.xliii.per totum.

DOMINICA 3. QVADRAGESIMÆ.

Erat Jesus *ejiciens dæmonium, & illud erat mutum.* Luc. 11. De dæmone muto, qui in confeſſione homines facit obmuteſcere. Embl.xviii. per totum. *In Belzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* ibid. Calumniis Deum ac Sanctos graviſſimè impeti. Embl.xxxvi. *Fiunt noviſſima hominis illius, pejora prioribus.* ibid. Quàm homini noxia recidiva in peccatum. Embl. xxii.per totum.

FERIA 2.

Medice cura teipſum. Luc. 4. Sacros Eccleſiaſtes debere prius facere, quàm docere. Embl. xxxv. §.3. *In veritate dico vobis.* ibid. Homines omnia in falſitate, & mendacio. Embl. xx. *Et repleti ſunt omnes in Synagoga irâ.* ibid. Quinam iræ fræna laxarint,quinam *eam paſſionem frænarint.* Embl. xlviii.

FERIA 3.

Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Matt. 18. Non vult Chriſtus illum infamari, quantò minus innocentes: quod peccatum tamen latiſſimè vagatur. Embl. xxxvi. per totum. *De omni re, quamcumque petierint, fiet illis.* ibid. Oratio omnipotens, quidvis impetrat. Embl. xxvi.per totum. *Dimittam ei uſque ſepties? dicit illi* Jesus, *non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.* ibid. Sæpius nobis Deus remittit, unde oportet & nos remittere inimicis noſtris. Embl. xlix.per totum.

FERIA 4.

Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Matt. 15. Quorum cor in

animæ, lugenda præ morte corporis. Embl. XLIII. per totum. *Et magnificabant Deum,* ibidem. De gratiarum actione. Emblem. XXXIV.

FERIA 6.

Infirmitas hæc non est ad mortem. Joan. 11. Infirmitas corporis ad Deum compellit, & sæpè salutem animæ confert. Embl. XXIII. §. 4. *Infremuit spiritu, & turbavit seipsum.* ibidem. Christus pro arbitrio laxat fræna passionibus. Quinam earum quoque perfectum dominium consecuti. Embl. XLVIII. *Quomodo amabat eum.* ibid. Major eluxit amor in passione erga nos. Emblem. XV. §. 2. JESVS *autem elevatis sursum oculis.* ibidem. Quoties, & quàm gravi de causa Christus oculos sustulerit. Quos tam temerè nos cum jactura animæ undique jactamus. Embl. XIX. *Pater gratias ago tibi.* ibidem. De gratiarum actione. Embl. XXXIV.

SABBATHO.

Qui sequitur me non ambulat in tenebris. Joan. 8. Christus nobis reliquit impressa vestigia, ut sequamur. Emblem. V. §. 1. in fine. *Vos secundum carnem judicatis: ego non judico quemquam.* ibidem. De temerario judicio cavendo. Embl. XXIX. per totum.

DOMINICA PASSIONIS.

Si dixero quia non scio eum, ero similis vobis mendax. Joan. 8. Omnis homo mendax, quamque illud peccatum detestandum. Emblem. XX. per totum. *Quis ex vobis arguet me de peccato.* ibidem. Hoc illius est, qui nunquam deliquit, sed omnia benè fecit. Eo connitendum est. Emblem. XXXIX. *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* ibidem. De pretio verbi Dei. Embl. XIV. *Dæmonium habes.* ibidem. Calumniæ in Christum & Sanctos. Embl. XXXVI. *Non quæro gloriam meam.* ibidem. Quinam exemplo Christi gloriam fugerint. Embl. XLIV. §. 3. Honos onus grave. Embl. XXI. §. 1. *Gloria mea nihil est.* ibidem. Mundi gloria, divitiæ, voluptates, omnia nihil. Embl. XXXII. per tot.

FERIA 2.

Vado ad eum qui misit me. Joan. 7. Christus quandoque per infestationes & desolationes quasi absens, ut exploret fidem, & constantiam suorum. Embl. XXVI. *Quæretis me, & non invenietis.* ibidem. De pœna damni gravissima. Emblem. VII. per totum. *Si quis sitit, veniat ad me.* ibidem. in latere Christi, cellam vinariam reperiet. Embl. XV. §. 2.

FERIA 3.

Discipuli tui videant opera tua. Joan. 7. Opera requiri, non verba. Emblem. XXXV. per totum. *Non potest mundus odisse vos.* ibid. Sed hoc mirum vos non odisse mundum, qui adeò suos excruciat. Embl. XXI.

FERIA 4.

Si mihi non vultis credere, operibus credite. Joan. 10. Opera verbis præstant. Hæc testimonium perhibent. Emblem. XXXV. *Oves meæ vocem meam audiunt.* ibidem. De verbo Dei. Emblem. XIV. *Non rapiet eas quisquam de manu mea.* ibidem. Ne qua ovis aberret, virga seu baculo adversitatis reducit. Emblem. XXIV. *Ego vitam æternam do eis.* ibidem. Quanto solatio futurum est inter paucas oves Christi numerari, & in vitam ingredi, ubi innumeri hœdi ad mortem æternam adjudicandi. Embl. XLVII.

FERIA 5.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Luc. 7. De conversione animæ peccatricis, exemplo Magdalenæ. Emblem. XXXI. per totum. *Lachrymis cœpit rigare pedes.* ibid. Mors animæ flenda, præ morte corporis. Embl. XLIII. per totum. *Ait intra se dicens: hic si esset Propheta,* &c. ibidem. De temerario judicio. Emblem. XXIX. per totum.

FERIA 6.

Iam non palam ambulabat. Joan 11. Plurimi jam non palam ambulant, quorum occulta opera bona & mala revelabit Deus in die novissimo. Embl. II.

SABBATHO.

Benedictus qui venit. Joan. 12. Uti hic triumphus Christi in luctum recidit, ita omnia mundi gaudia. Embl. XXI. per totum. *Noli timere filia Sion.* ibid. Timorem vanum mittendum, Embl. X. *Ecce rex tuus venit.* ibid. Verè rex, qui imperat passionibus. Embl. XLVIII. per totum.

DOMINICA PALMARVM.

Omnia ut in Sabbatho præcedenti.

FERIA 2.

Vnxit pedes JESV, *& extersit pedes ejus capillis suis.* Joan. 12. Instrumenta nequitiæ, & vanitatis, convertenda in instrumenta justitiæ & pietatis. Embl. XXXI.

FERIA 3. & 4.

De Passione Domini. Embl. XV.

FERIA 5.

Cœna facta, cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas. Joan. 13. Qui indignè ad S. cœnam accedit, judicium sibi cum Juda manducat. Embl. XXX. *Exemplum enim dedi vobis.* ibid. De efficacia exempli boni & mali, Embl. XXVIII.

FERIA 6.

De Passione Domini. Embl. XV.

SABBATHO.

Præ timore autem ejus, exterriti sunt custodes. Matt. 28. Timorem omnem mittendum. Embl. X. *Non est hîc, surrexit enim.* ibid. Resurgendum quemadmodum Christus, qui rursus non moritur, ita nec homo per recidivam peccato, Embl. XXII.

IN-

INDEX
In omnia Festa.

IN FESTO S. LAVRENTII.

Qui amat animam suam, perdet eam. Joan. 12. Mors corporis præ morte animæ contemnenda. Embl. XLIII.

FESTO ASSVMPTIONIS B. VIRGINIS.

Quasi aurora consurgens. Cant. 6. Quomodo Maria creverit in gratia usque ad perfectam diem. Embl. VI. *Audiebat verbum illius.* Luc. 10. De pretio verbi Dei. Embl. XIV. per totum. *Maria optimam partem elegit.* ibid. De desiderio videndi Deum. Embl. VII. per totum. Maria amore mortua.

FESTO S. BARTHOLOMÆI.

Multitudo copiosa, &c. qui venerant ut audirent eum. Joan. 6. De pretio verbi Dei. Embl. XIV. per totum. *Quod in præsenti momentaneum est & leve tribulationis nostræ, supra modum*, &c. 2. Cor. 4. Aut, si Deus maximam mercedem pro minimo opere decreverit, qualem daturus pro gravissimo Martyrio. Embl. XIII. §. 4. & per totum.

FESTO NATIVITATIS B. VIRG.

Quasi aurora consurgens. Cant. 6. Quomodo Maria creverit in gratia usque ad perfectam diem. Embl. VI.

FESTO S. MATTHÆI.

Misericordiam volo & non sacrificium. Matt. 9. De remissione injuriæ. Embl. XLIX. per totum. *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* ibid. De conversione peccatoris. Embl. XXXI. per totum. *Multi Publicani & peccatores venientes discumbebant cum* JESV. ibid. Judicium sibi manducat, qui audet in peccato ad cœnam Christi accedere. Embl. XXX. per totum.

FESTO S. MICHAELIS.

Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Matt. 18. Conversio peccatoris exhibetur in arbore silvestri, quæ vertice imminuta, & surculo inserto, instar parvuli accrescit, & profert fructus pœnitentiæ. Embl. XXXI. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis.* ibid. De scandalo. Embl. XXVIII. per totum. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te.* ibid. Embl. XLI. §. 3. & per tot. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te.* ibid. Quinam oculos sibi eruerint. Embl. XIX. §. 6. *Bonum tibi est unum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam.* ibid. De jactura animæ ex jactu oculorum. Embl. XIX. per totum. De igne gehennæ. Embl. XI.

IN FESTO SS. SIMONIS ET JVDÆ.

Odit vos mundus. Joan. 15. Mundi martyres acerbiùs torquentur, quàm martyres Christi. Embl. XXI. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* ibid. De injuria hosti remittenda. Embl. XLIX.

IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

Vidi turbam magnam. Apoc. 7. De innumerabili exercitu Beatorum. Embl. LII. §. 2. *Beati mundo corde.* Matt. 5. Qui singulariter certarunt ad castitatem illibatam servandam. Embl. XXXIII. *Merces vestra copiosa est in cælis.* ibid. De mercede maxima, quam Deus pro opere minimo daturus est. Embl. XIII.

IN DIE ANIMARVM.

Mortui audient vocem filii Dei. Ioan. 5. De

IN FESTO S. MARTINI.

IN FESTO S. CATHARINÆ.

IN FESTO S. ANDREÆ.

FESTO S. NICOLAI.

FESTO CONCEPTIONIS B. VIRG.

FESTO S. THOMÆ APOST.

FESTO NATIVITATIS CHRISTI.

FESTO S. STEPHANI.

FESTO S. JOANNIS EVANG.

23. §. 3. *Recubuit in cœna super pectus ejus.* ibid. Qui paratus accedit ad cœnam Domini, fugit inde mel, at qui in peccato, similis est Judæ, cui mensa illa fuit in laqueum. Embl. 30.

IN FESTO SS. INNOCENTVM.

Quo numero fuerint. Embl. 52. §. 2.

IN DEDICATIONE TEMPLI.

Quærebat videre JESVM. Luc. 16. De desiderio videndi Deum. Embl. 7. per totum. *Si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* ibid. De restitutione, Embl. 50. per totum.

IN COMMVNI MARTYRVM.

Truculenta Martyrum supplicia. Embl. 11. §. 1. *Stabunt justi in magna constantia.* Sap. 3. In die judicii, adversus tyrannos, qui se angustiaverunt, quàm innumerabilis SS. Martyrum exercitus futurus est. Embl. 52. §. 2. *Quicumque potum dederit uni ex minimis, &c. non perdet mercedem suam.* Matt. 10. Maximam Deus mercedem pro opere minimo rependit, quantam martyribus, non pro haustu frigidæ, sed sanguine fuso. Embl. 13. *Nihil opertum, quod non revelabitur.* Matt. 10. Occulta opera justorum, uti & peccatorum, revelanda. Embl. 2. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* ibid. Ne mortem animæ incurrerent, martyres gravissima corporis supplicia subierunt. Embl. 43. *Multis passeribus meliores estis vos.* ibid. Si illos pascit, quantò magis vos. Emb. 42. *Quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.* Joan. 15. Oratio justi omnipotens, quidvis impetrat. Embl. 27. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Matt. 5. Quia momentaneum ac leve tribulationis, æternum gloriæ pondus operatur. Embl. 13. §. 4. *Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Matt. 11. Nihil amanti difficile, amatores mundi & martyres diaboli ardua quæque alacriter tolerant, quid ni martyres Christi? Embl. 45. Amatores mundi, & martyres diaboli. Embl. 21.

IN COMMVNI DOCTORVM.

Humana omnis scientia nihil est. Embl 52. §. 2. Quinam inutili ac futili scientiæ sese dediderunt, contra ac SS. Doctores, qui se, ac Deum nosse, studuerunt. Embl. 4. § 1. & 4. *Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Matt. 5. Doctores Ecclesiæ non tantùm verbis, sed & operibus maximè claruerunt. Embl. 35. *Iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* ibid. Ille verè perfectus, qui ne iota aut apicem violarit. Embl. 34.

IN COMMVNI CONFESSORVM.

Quantus exercitus SS. Confessorum novissimo die cogendus sit. Emb. 52. §. 2. *Spectaculum facti sumus.* 1. Cor. 4. Vita nostra comœdia, in qua SS. partes suas benè egerunt, & pulcherrimum spectaculum præbuerunt Embl. 25. *Et vos estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.* Luc. 12. Temporis magna ratio habenda. Embl. 38. *Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.* Luc. 12. Alii cor habent in loculis, alii in poculis, alii in scortis, SS. in Christo. Embl. 40. *Negotiamini dum venio.* Luc. 9. Semper in virtute & gratia crescendum, Embl. 6. *Ecce nos reliquimus omnia.* Matt. 19. Exiguam Petrus supellectilem reliquerat, sed voluntate omnia. Hæc pro opere à Deo spectatur & probatur. Embl. 9. *Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis.* ibid. De mercede maxima, pro opere minimo. Embl. 13. *Homo peregrè proficiscens.* Matt. 25. In absentia patrisfam. maximè probatur fidelitas domesticorum, & Christus per tribulationes quasi absens, explorat fidem suorum. Embl. 26. *Ecce alia quinque superlucratus sum.* ibid. Quinam semper in gratia creverint. Embl. 6. §. 5. *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* ibid. Merces maxima respondet iis, qui fideles etiam in minimo. Embl. 13. *Si*

 oculus

oculus tuus nequam fuerit. Vide Festo S. Martini.

IN COMMVNI VIRGINVM

Vide in Festo S. Catharinæ.

Quinam pro virginitate tuenda generosè decertarint. Embl. 53. *Quæsivit lanam & linum,* Prov.31. Quanti Deus fusum vel filum ducat. Embl. 13. §. 3. *Fallax gratia, & vana pulchritudo.* ibid. Forma vitrea, uti & homo. Embl. 51. *Simile est regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.* Matt. 13. Minori laboris impendio cæleste regnum (quod aptè margaritis confertur) acquiri, quàm urinatores sibi in mari margaritas colligant.

Facultas Provincialis.

EGo infrascriptus Societatis Iesv per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, poteſtate mihi factâ ab admodum R. P. Vincentio Carraffa Præpoſito Generali, facultatem concedo, ut *Lux Evangelica ſub velo ſacrorum emblematum recondita, auctore P. Henrico Engelgrave*, à viris aliquot eruditis lecta & probata typis mandetur. In quorum fidem has manu noſtrâ ſubſcriptas, ſolito officii ſigillo munitas dedimus Brugis, 8. Maii. 1648.

IOANNES BAPTISTA ENGELGRAVE.

Approbatio.

LVx Evangelica ſub velum ſacrorum emblematum recondita, à R. P. Henrico Engelgrave *S. I. nullis obfuſcata tenebris fidei, aut bonis moribus contrariis, erit Chriſtianis animis tum illuminandis tum accendendis perutilis. Actum* 2. *Septemb*. 1648.

Gvil. Bolognino S. T. L.
Can. & Lib. Cenſor Antverp.